

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КИСЛЕНКО Дмитро Петрович

УДК 378.091.2:351.746.1 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Д. П. Кисленко

Науковий консультант:

Бідюк Наталя Михайлівна,
доктор педагогічних наук,
професор

Хмельницький – 2019

АНОТАЦІЯ

Кисленко Д. П. «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки». – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Хмельницький національний університет, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Міністерство освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2019.

Дисертація присвячена проблемі професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. У дослідженні розроблено та обґрунтовано теоретичні й методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Аргументовано концепцію професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, розроблено систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та обґрунтовано цю експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови та навчально-методичне забезпечення.

У науковій роботі здійснено цілісний аналіз понятійно-категорійного апарату досліджуваної проблеми та обґрунтовано зміст ключових понять; проаналізовано дослідження; з'ясовано особливості професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в зарубіжному досвіді; вивчено нормативно-законодавче регулювання професійної діяльності й підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; опрацьовано стан порушеної проблеми в педагогічній теорії.

З'ясовано, що педагогічний феномен «професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки» інтегрує змістово-функціональні характеристики таких понять як: «безпека», «охорона», «охоронна діяльність», «фахівець з охоронної діяльності та безпеки», «професійна підготовка», «професійна компетентність».

На підставі бібліографічного аналізу наукової літератури встановлено, що проблема професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки не набула системного обґрунтування, лише окремі її аспекти відображено в науковому доробку вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: особливості правоохоронної діяльності й підготовки; організаційні засади охоронної діяльності; підвищення кваліфікації фахівців правоохоронної

галузі; підготовка охоронників у системі професійно-технічної освіти; професійна етика та культура працівників сфери безпеки; формування психологічної готовності майбутніх фахівців правоохоронної сфери тощо.

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки потрактована як цілісний, системний, динамічний процес організації освітнього простору в закладах вищої освіти, що спрямований на формування й розвиток професійної компетентності, результатом якого є позитивна динаміка здатності та готовності виконувати якісно професійні обов'язки.

З'ясовано нормативно-правове регулювання та професійні функції фахівця з охоронної діяльності та безпеки: правоохоронну, організаційно-управлінську, адміністративно-правову, соціально-профілактичну, здоров'язбережувальну, оперативно-рятувальну, діагностичну, прогнозувальну тощо.

Унаслідок вивчення зарубіжного досвіду (Республіка Польща, Чехія) виявлено особливості професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки: прозорі умови вступу; диверсифікація, поетапність розроблення й упровадження освітніх програм; трансформація навчальної діяльності в професійну; оптимальні умови для вільного вибору індивідуальної освітньої траєкторії; стажування за кордоном; забезпечення інтердисциплінарної перспективи з орієнтацією на професіоналізацію практичної підготовки; узгодженість із вимогами, потребами ЄС; інноваційність, інтерактивність, рефлексивність, фасилітаційність форм, методів і технологій навчання; інтегративний характер підготовки. Обґрунтовано, що використання прогресивних ідей європейського досвіду в Україні оптимізує вдосконалення нормативно-правового, змістового й технологічного компонентів підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на системному рівні.

З'ясовано стан професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки у ЗВО України, констатовано наявність певних проблем, зокрема: зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки не повною мірою відображає сучасних вимог до професійної діяльності; потребують удосконалення навчально-методичні аспекти підготовки; вимагають оновлення форми й методи навчання; зазнають активізації різні форми взаємодії закладів вищої освіти з громадськими організаціями в галузі охоронної діяльності та безпеки, із науковими й правоохоронними структурами. Обґрунтовано шляхи розв'язання окреслених проблем

вибудований на підставі використання компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, аксіологічного, інтегративного підходів, а також дотримання загальнопедагогічних та специфічних принципів навчання.

Професійна компетентність майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки визначена як інтегративна професійно-особистісна характеристика, що вирізняється структурною цілісністю, відображає здатність і готовність ефективно виконувати професійні функції та поступово набувати практичний досвід, що спрямовані на розв'язання комплексних завдань різного рівня складності й професійної взаємодії в галузі охоронної діяльності та безпеки.

З огляду на особливості професійної підготовки й діяльності виокремлено структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а саме: мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний. Відповідно до кожного компонента визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, діяльнісно-результативний, емоційно-вольовий) і показники, які дають змогу якісно й кількісно характеризувати професійно важливу якість. Використання диференційованих критеріїв із показниками дало змогу виокремити три рівні сформованості професійної компетентності: низький, середній, високий.

Розроблено й науково обґрунтовано основні положення концепції дослідження, що відображають напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, шляхи розв'язання педагогічних завдань щодо формування їхньої професійної компетентності й розвитку професійно важливих якостей на основі узгодженості всіх компонентів зі специфікою професійної діяльності. В основу концепції дослідження покладено фундаментальні філософські, соціологічні, психологічні, педагогічні, правові положення щодо закономірностей розвитку суспільства, внутрішньої й зовнішньої безпеки держави, професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а також формування професійної компетентності. Концепцію професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки представлено на основі трьох взаємопов'язаних концептів (методологічному, теоретичному та методичному), які сприяють реалізації провідної ідеї дослідження.

Для досягнення ефективності процесу професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки визначено, теоретично обґрунтовано і реалізовано організаційно-педагогічні умови: розвиток мотивації в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент; використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності.

Доведено, що професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки являє собою системний процес, що передбачає узгоджену взаємодію всіх структурних компонентів, які оптимізують досягнення окреслених цілей і результату (позитивна динаміка формування професійної компетентності).

Розроблено систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки охоплює сукупність підсистем: цільову, теоретико-методологічну, змістову, організаційно-технологічну й діагностико-результативну, які виконують певні функції. Доведено, що запропонована система характеризується чисельними взаємозв'язками між окремими елементами всередині підсистем так і поза їх межами. Можливість здійснення корекцій, постійних змін у підсистемах, активне використання зворотного зв'язку, дозволяє системі оперативно реагувати на зміни, які відбуваються у суспільстві, в освіті, на ринку праці.

З метою перевірки ефективності авторської системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки проведено педагогічний експеримент, результати якого підтвердили дієвість запропонованих наукових положень.

На основі проведеного теоретико-методологічного аналізу досліджуваної проблеми розроблено й упроваджено в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення для вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зокрема: навчальні та навчально-методичні посібники – «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності», «Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до

використання інформаційних технологій», «Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності»; «Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах», «Попередження травматизму на заняттях з фізичної підготовки», «Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу»; методичні рекомендації – «Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»; програми навчальних дисциплін загальної та професійної підготовки, де передбачено поглиблене опанування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневого, тактичного, психологічного і правового складників; конспекти лекцій, плани практичних занять.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано концепцію професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що охоплює методологічний, теоретичний, методичний концепти; розроблено систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що складається із взаємопов'язаних підсистем (цільової, теоретико-методологічної, змістово-технологічної, діагностично-результативної); визначено, теоретично обґрунтовано та реалізовано організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки (розвиток мотивації в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент; використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності); запропоновано структуру професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний компоненти);

– *удосконалено* зміст фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки (оновлено тематичне наповнення фахових дисциплін), а також діагностичний (методи оцінювання) інструментарій; критерії сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з

охоронної діяльності та безпеки (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, діяльнісно-результативний, емоційно-вольовий);

– подальшого розвитку й конкретизації набули: змістове наповнення ключових понять «безпека», «охоронна діяльність», «професійна підготовка фахівця з охоронної діяльності та безпеки»; педагогічний інструментарій (форми, методи, технології, засоби навчання); уявлення про особливості професійної діяльності й підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в зарубіжному досвіді.

Практичне значення результатів дослідження аргументоване розробленням і впровадженням в освітній процес ЗВО навчально-методичного забезпечення для вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки (*навчальні та навчально-методичні посібники* – «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності», «Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій», «Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності», «Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах»; «Попередження травматизму на заняттях з фізичної підготовки», «Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу»; *методичні рекомендації* «Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»; програми навчальних дисциплін загальної та професійної підготовки, де передбачено поглиблене опанування змісту фахової підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневого, тактичного, психологічного, правового складників; конспекти лекцій, плани практичних занять). Основні результати дослідження, його положення й висновки можуть бути використані під час розроблення навчальних планів та освітніх програм, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів дисциплін, дистанційних курсів, а також у професійній діяльності викладачів, які реалізують професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Ключові слова: фахівець з охоронної діяльності та безпеки, охоронна діяльність, безпека, професійна підготовка, професійна компетентність, система, організаційно-педагогічні умови, навчально-методичне забезпечення.

**Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати
дисертації
Монографія**

1. Кисленко Д. П. Професійна підготовка фахівців охоронної діяльності та безпеки: теорія і практика : монографія. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2019. 285 с.

Навчальні посібники

2. Кисленко Д. П. Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2017.

3. Кисленко Д. П. Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Бровари : Кандиба Т. П., 2017.

4. Кисленко Д. П. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2017.

**Статті в наукових фахових виданнях України та іноземних наукових
періодичних виданнях**

5. Кисленко Д. П. Використання мультимедійних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців охоронної діяльності (теоретичний аспект). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2017. Вип. 1 (140). С. 125–128.

6. Кисленко Д. П. Сучасні концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Вісник Черкаського університету. Серія: «Педагогічні науки.* 2017. № 6. С. 87–92.

7. Кисленко Д. П. Світовий досвід використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія.* 2017. Вип. 259. С. 121–122.

8. Кисленко Д. П. Сутність професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності на сучасному етапі. *Вісник Черкаського університету.* 2017. Вип. 10. С. 58–62.

9. Кисленко Д. П., Чорний С. С. Використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія: «Педагогічні науки».* 2017. Вип. 8. С. 43–46 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

10. Кисленко Д. П., Приймаков О. О., Юхно Ю. О. Удосконалення фізичних якостей слухачів Інституту управління державної охорони України.

Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2017. Вип. 147 (1). С. 182–189 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

11. Кисленко Д. П. Сучасна професійна підготовка майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки за допомогою інформаційних технологій. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки.* 2018. Вип. 161. С. 108–111.

12. Кисленко Д. П., Веклич В. А. Інформаційна безпека майбутніх фахівців поліції охорони. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки.* 2017. Вип. 159. С. 57–61.

13. Кисленко Д. П. Інформаційні технології в професійній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки.* 2017. Вип. 133. С. 103–108.

14. Кисленко Д. П. Підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності. *Збірник наукових праць Херсонського університету. Педагогічні науки.* 2017. Вип. 79 (2). С. 131–134.

15. Кисленко Д. П. Нормативно-правове забезпечення професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки.* 2018. Вип. 166. С. 110–113.

16. Кисленко Д. П. Професійно-кваліфікаційна характеристика, як наукова основа побудови методики навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки.* 2017. Вип. 135. С. 132–137.

17. Кисленко Д. П. Аналіз навчальних планів і програм професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2018. Вип. 61. С. 110–117.

18. Кисленко Д. П. Місце та роль інноваційних технологій в професійній підготовці майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2018. Вип. 1 (42). С. 96–99.

19. Кисленко Д. П. Організація самостійної роботи з використанням інформаційних технологій при професійній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2018. Вип. 2 (375). С. 115–120.

20. Кисленко Д. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки: європейський досвід. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2018. Вип. 2 (61). С. 356–361.

21. Кисленко Д. П. Безперервна практика, як важливий компонент удосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Збірник наукових праць Херсонського університету. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 81 (1). С. 131–134.

22. Кисленко Д. П. Критерії, показники та рівні підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. *Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3 (62). С. 127–135.

23. Кисленко Д. П. Система формування ключових компетентностей майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2018. Вип. 279. С. 226–231.

24. Кисленко Д. П. Виховання у майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки вольових якостей як основа формування професійної компетентності. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 173. С. 119–128.

25. Kyslenko D. Using information technologies in professional training of future security specialists in the USA, Great Britain, Poland and Israel. *Comparative Professional Pedagog.* 2017. Is. 7 (4). P. 58–66 (індексується у міжнародних науко метричних базах даних).

26. Kyslenko D. Modern comparative analysis on training of future security and safety specialists in Ukraine and the USA. *Comparative Professional Pedagogy.* 2018. № 8 (3). P. 31–36 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

27. Kyslenko D., Prontenko K., Bondarenko V., Iukhno I., Radzievskii, R., Prontenko V., Kizyun O. Development of the physical qualities of future specialists in protective activities due to the use of the kettlebell sport during studies. *Journal of Physical Education and Sport.* 2017. № 17 (2), P. 789–794 (індексується у міжнародних науко метричних базах даних).

28. Kyslenko D., Yukhno Y., Zhukevych I., Bondarenko V., Radzievskii R. Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. *Journal of Physical Education*

and Sport. 2018. № 18 (2). P. 1065–1071 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

29. Kyslenko D. Internet network in professional training for future specialists on security activities and safety. *World Science, multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. № 4 (32) (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

30. Kyslenko D., Zhukevych I. (2018). Innovation approaches of information technologies use while professional development of the guard activity specialist. *Európsky inštitút d'alšieho vzdelávania*, 2018. №. 4. P. 168–176 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

31. Кисленко Д. П. *Удосконалення техніки рукопашного бою слухачів Інституту УДО України із застосуванням інформаційних технологій* : матеріали IV Всеукраїнської електронної конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті». Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2016.

32. Кисленко Д. П. *Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності за допомогою хмарних технологій* : матеріали V Всеукраїнської електронної конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті». Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2017.

33. Кисленко Д. П. *Світовий досвід використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності* . матеріали III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі». Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2017.

34. Кисленко Д. П., Радзієвський Р. М. *До питання про використання мультимедійних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців охоронної діяльності* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації та сучасні технології в системі освіти: внесок Польщі та України». Сандомир : Гуманітарно-природничий університет, 2017.

35. Кисленко Д. П. *Особиста безпека військовослужбовців УДО України в екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків* : матеріали науково-практичної конференції «Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017.

36. Кисленко Д. П. *Сучасні концепції професійної підготовки майбутніх*

фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку». Бердянськ : Бердянський державний педагогічний університет, 2017.

37. Кисленко Д. П. *Хмарні технології в освітньому процесі слухачів Інституту УДО України*: матеріали I Міжнародної Інтернет-конференції «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців». Київ : Національний авіаційний університет, 2017.

38. Кисленко Д. П., Сергієнко Ю. П., Антоненко С. А. *Формування психофізіологічних функцій у фахівців охоронної діяльності та безпеки*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Індивідуальні психофізіологічні особливості людини та професійна діяльність». Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2017.

39. Кисленко Д. П. *Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за допомогою інформаційних технологій* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Підготовка конкурентоздатного фахівця початкової освіти в контексті реалізації концепції «нова українська школа». Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017.

40. Кисленко Д. П. *Застосування методики та інновацій підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки в системі вищої педагогічної освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування». Одеса : Інститут інноваційної освіти, 2017.

41. Кисленко Д. П. *Використання мультимедійних технологій під час професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017.

42. Кисленко Д. П. *Технічні засоби охорони в професійній діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук». Київ : Київська наукова організація педагогіки та психології, 2018.

43. Кисленко Д. П. *Професійна підготовка фахівців охоронної діяльності та безпеки за допомогою мережі Інтернет* : матеріали Міжнародної наукової конференції «Модернізація освітньої системи: світові тенденції та національні особливості». Каунас : Університет Вітаутаса Великого, 2018.

44. Кисленко Д. П. *Сучасне бачення підвищення кваліфікації майбутнього фахівця з охоронної діяльності* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір». Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018.

45. Кисленко Д. П. *Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в Україні та США (порівняльний аналіз* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018.

46. Кисленко Д. П., Завізіон О. С. *Прикладні аспекти інформаційних технологій у фізичній підготовці майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки* : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2019.

47. Кисленко Д. П., Ємчук О. І. *Моделювання умов екстремальних ситуацій на заняттях із спеціальної фізичної підготовки* : матеріали XI Науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти». Київ: Національний авіаційний університет, 2016.

48. Кисленко Д. П., Бондаренко В. В. *До питання реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали Науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016.

49. Кисленко Д. П., Ємчук О. І., Пугач С. М. *Теоретичні та практичні аспекти тактичної підготовки поліцейських до застосування заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях* : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армії країн-членів НАТО». Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2016.

50. Кисленко Д. П. *До питання боротьби з тероризмом*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України». Київ : Національна академія прокуратури академії, 2016.

51. Кисленко Д. П., Ємчук О. І. *Основні напрямки впровадження сучасних*

технічних засобів навчання у навчальний процес з вогневої підготовки ВНЗ МВС України : матеріали ІХ Міжнародної науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти». Київ : Національний авіаційний університет, 2014.

52. Кисленко Д. П. *Формування мотивації курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України до занять зі спеціальної фізичної підготовки* : матеріали круглого столу «Актуальні проблеми спеціальної підготовки правоохоронних органів». Київ : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2014.

53. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. *Значення силової підготовленості правоохоронців у результативності застосування заходів фізичного впливу* : матеріали Х Науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти». Київ : Національний авіаційний університет, 2015.

54. Пугач С. М., Кисленко Д. П., Ємчук О. І. *Спорт як засіб та метод фізичної підготовки військовослужбовців* : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних силах України правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2017.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

55. Кисленко Д., Юхно Ю., Хмельницька І. Функціональна підготовленість слухачів Інституту Управління державної хорони України. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2018. № 1. С. 49–55.

56. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. Розвиток сили в майбутніх правоохоронців ВНЗ МВС України у зв'язку із застосуванням прийомів фізичного впливу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2 (95). С. 195–206.

57. Кисленко Д. П., Бондаренко В. В., Решко С. М. Ефективність протиборства працівників міліції під час нападу супротивника, озброєного холодною зброєю. *Юридична психологія*. 2015. № 1 (16). С. 73–80 (індексується у міжнародній наукометричній базі даних).

58. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. Невід'ємна складова міліцейського професіоналізму. *Міліція України*. 2014. № 7–8 (205–206). С. 43.

59. Кисленко Д. П. Динаміка рівня сформованості здорового способу життя майбутніх правоохоронців. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-*

педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). 2013. № 12 (39). С. 63–69.

60. Кисленко Д. П. Пути совершенствования процесса физического воспитания курсанта на этапе начального обучения в высших учебных заведениях. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 2. С. 177–180.

61. Кисленко Д. П. Анализ нормативов физической подготовленности сотрудников органов внутренних дел в процессе профессиональной деятельности. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт)*. 2013. № 2 (28). С. 51–55.

62. Кисленко Д. П. Формування мотивації курсантів вищих навчальних закладів МВС України до систематичних занять із фізичного виховання. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 11. С. 37–42.

63. Кисленко Д. П., Бутов С. Є., Решко С. М., Ємчук О. І. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка». Київ : НАВС, 2014.

64. Кисленко Д. П., Бутов С. Є., Ємчук, О. І., Решко С. М. Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу. Київ : НАВС, 2014.

65. Кисленко Д. П., Примак Д. П., Месь А. В., Чорний С. С. Попередження травматизму на заняттях з фізичної підготовки. Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 100 с.

66. Кисленко Д. П., Грибан Г. П., Протенко К. В., Протенко В. В., Романчук В. М., Бондаренко В. В., Ткаченко П. П. Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах. Житомир : Рута, 2014.

ABSTRACT

D. P. Kyslenko. Theoretical and Methodological Principles of Professional Training for Future Security and Safety Specialists. – Qualification research (retaining manuscript rights).

Thesis for a Doctor of Science Degree in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Khmelnytsky National University, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Ivano-Frankivsk, 2019.

The thesis studies professional training of security and safety specialists. It elaborates and justifies theoretical and methodological principles of professional

training for security and safety specialists. It substantiates the concept of professional training for security and safety specialists, elaborates the system of professional training for security specialists and experimentally verifies relevant organizational and pedagogical conditions, educational and methodological support.

The thesis analyzes the concepts and categories of the problem under study and justifies the content of critical concepts. It specifies the peculiarities of professional training for security and safety specialists in international experience. It studies the regulatory and legal framework of professional activities and training of security and safety specialists. It analyzes the problem under study in pedagogical theory.

The thesis clarifies that the pedagogical phenomenon of “professional training for security and security specialists” integrates the content and functional characteristics of such concepts as “safety”, “security”, “security activity”, “security and safety specialist”, “professional training”, “professional competency”.

The bibliographic analysis of the scientific literature shows that the problem of professional training for security and safety specialists has not been justified systematically. Only some of its aspects are reflected in scientific works of Ukrainian and international researchers. They include the features of security activities and training, organizational principles of security activity; advanced training of law enforcement specialists, training of security specialists in the system of vocational education and training, professional ethics and culture of security specialists, ways of developing psychological readiness in future law enforcement officers.

Professional training of security and safety specialists is interpreted as a holistic, systematic and dynamic process of organizing educational space in higher education institutions, aimed at forming and developing professional competency. It results in the positive dynamics of the ability and willingness to perform professional duties effectively.

The thesis specifies the professional functions of security and safety specialists. They include law enforcement, organization, management, legal regulation, socialization, prevention, health promotion, rescuing, diagnostics, forecasting.

The study of international experience (Poland and the Czech Republic) reveals the characteristics of professional training for security and safety

specialists. They include equal access to higher education; diversification, stages of development and implementation of curricula; transformation of educational activity into professional one; optimal conditions for choosing an individual educational trajectory; internships abroad; interdisciplinary prospects focused on professionalization of practical training; consistency with EU requirements and needs; innovation, interactivity, reflectivity, facilitation of forms, methods and technologies of training; integrative training. The thesis proves that the use of innovative ideas of the European experience in Ukraine will improve the legal framework, content and technologies of professional training for future security and safety specialists at the system level.

The thesis discloses the conditions of professional training for security and safety specialists in higher education institutions in Ukraine. It proves that there still exist specific problems. They include the following: the content of professional training for future security and safety specialists does not fully reflect modern requirements for professional activities; educational and methodological aspects of such training should be improved; the forms and methods of training need updating; different forms of interaction between higher education institutions and public organizations in the field of security and safety, scientific and law enforcement agencies should be enhanced. It justifies the ways of solving the outlined problems based on the use of competency-based, personality-oriented, prognostic, systematic, axiological, integrative approaches, as well as due to the observance of general pedagogical and specific principles of training.

Professional competency of future security and safety specialists is defined as an integrative professional-personal quality, characterized by structural integrity. It reflects the ability and willingness to perform professional functions effectively and acquire practical experience aimed at solving complex problems of different levels in the field of security and safety.

Taking into account the characteristics of such professional training and activities, the thesis singles out the components of professional competency of security and safety specialists. They are motivational, cognitive, operational and personal. According to each component, it defines the criteria (motivation and values, cognition and information, activities and results, emotions and volition) and indicators which allow one to characterize this professionally important trait qualitatively and quantitatively. The use of differentiated criteria with relevant indicators has made it possible to distinguish three levels (low, average, high) in the development of professional competency.

The thesis elaborates and scientifically justifies the necessary provisions of the research concept. They reflect the areas in the improvement of professional training for security and safety specialists, clarifies the ways of solving pedagogical tasks in terms of developing their professional competency and professionally essential qualities based on the consistency of all the components with the specificity of this profession. The research concept is based on fundamental philosophical, sociological, psychological, pedagogical and legal provisions on the patterns of society development, internal and external security of the state, professional training of security and safety specialists, as well as the development of professional competency. The concept of professional training for security and safety professionals is presented by three interrelated concepts (methodological, theoretical and methodical) that contribute to implementing the main idea of this research.

The thesis defines, theoretically justifies and implements relevant organizational and pedagogical conditions to optimize the process of professional training for security and security specialists. They include the following: boosting motivation of future security and safety specialists towards professional activity; structuring the content of professional training for security and safety specialists based on the integration of fire, tactical, psychological and legal components; using information technologies while organizing independent work of future security and safety specialists; enhancing specialized physical training of future security and safety specialists; modelling quasi-professional situations aimed at enhancing awareness of the importance of personal security for professional activities.

The thesis proves that professional training of security and safety specialists is a systematic process. It involves the coordinated interaction of all structural components which contribute to achieving the set goals and results (some positive dynamics in the development of professional competency).

The thesis elaborates the system of professional training for security and safety specialists covering a set of sub-systems which perform specific functions. They are targets, theory and methodology, content, organization, technologies, diagnostics and results. The thesis confirms that the proposed system is characterized by numerous links between individual elements inside and outside these sub-systems. The system can respond promptly to changes occurring in society, education and the labour market due to the ability to make adjustments, adapt to constant changes in sub-systems and use feedback.

A pedagogical experiment was conducted to check the effectiveness of the

author's system of professional training for security and safety specialists. The obtained results confirm the validity of the proposed scientific provisions.

The theoretical and methodological analysis of the problem under study has made it possible to develop relevant educational and methodological support and implement it in higher education institutions. It is aimed at improving professional training of security and safety specialists. It involves educational and training manuals, such as "Theoretical Principles of Professional Training for Future Security Specialists", "Methodology of Professional Training of Future Security Specialists for Using Information Technologies", "The Specificity and Content of Training for Future Security Specialists"; "Kettlebell Training in Higher Education Institutions", "Preventing Injuries during Physical Training", "The Interaction between Police Officers while Taking Measures of Physical Influence"; methodological recommendations, such as "Methodical Recommendations on Independent Work for Special Physical Training"; syllabi of general and specialized educational courses, which imply profound grasp of the content of professional training for security and safety specialists based on the integration of fire, tactical, psychological and legal components; lecture notes, lesson plans.

The scientific novelty of the obtained findings is as follows:

– *for the first time*, the thesis justifies the concept of professional training for security and safety specialists and covers methodological, theoretical and methodical concepts; it elaborates the system of professional training for security and safety specialists, which consists of interconnected sub-systems (targets, theory, methodology, content, technologies, diagnostics, results); it defines, theoretically justifies and implements organizational and pedagogical conditions of professional training for security and safety specialists (boosting motivation of future security and safety specialists towards professional activity; structuring the content of professional training for security and safety specialists based on the integration of fire, tactical, psychological and legal components; using information technologies while organizing independent work of future security and safety specialists; enhancing specialized physical training of future security and safety specialists; modelling quasi-professional situations aimed at enhancing awareness of the importance of personal security for professional activities); it proposes the structure of professional competency of security and safety specialists (motivational, cognitive, operational and personal components);

– the thesis *improves* the content of professional training for future security and safety specialists (the thematic content of professional courses), diagnostic

tools (assessment methods), as well as the criteria for developing professional competency in future security and safety specialists (motivation and values, cognition and information, activities and results, emotions and volition);

– the thesis *further elaborates and specifies* the content of critical concepts as "security", "security activity", "professional training for security and safety specialists"; pedagogical tools (forms, methods, technologies, teaching aids); the views on professional activities and training of security and safety specialists in international experience.

The practical value of the obtained findings includes the elaboration and implementation of educational and methodological support for improving professional training of security and safety specialists (*educational and methodical textbooks* – “Theoretical Principles of Professional Training for Future Security Specialists”, “The Methodology of Professional Training of Future Security Specialists for Using Information Technologies”, “The Specificity and Content of Training for Future Security Specialists”; “Kettlebell Training in Higher Education Institutions”, “Preventing Injuries during Physical Training”, “The Interaction between Police Officers while Taking Measures of Physical Influence”; *methodological recommendations*, such as “Methodical Recommendations on Independent Work for Specialized Physical Training”; syllabi of general and specialized educational courses, which imply profound grasp of the content of professional training for security and safety specialists based on the integration of fire, tactical, psychological and legal components; lecture notes, lesson plans. The research findings, its provisions and conclusions can be used when elaborating curricula and syllabi, textbooks, manuals, educational and methodological complexes of educational courses, distance courses. Also, they can be implemented in the professional activities of university teachers who provide professional training for future security and safety specialists.

Keywords: security and safety specialist, security activity, security, training, professional competency, system, organizational and pedagogical conditions, educational and methodological support.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	23
ВСТУП.....	24
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ.....	40
1.1. Обґрунтування понятійно-термінологічного апарату дослідження	40
1.2. Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки як предмет наукових досліджень.....	63
1.3. Вимоги нормативно-правових документів щодо організації професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки... ..	76
1.4. Особливості професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в зарубіжному досвіді.....	92
Висновки до першого розділу.....	107
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ	111
2.1. Концептуальні засади вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки	111
2.2. Модернізація професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в умовах сучасних викликів.....	124
2.3. Структура професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки та стан її сформованості	143
2.4. Інформаційне забезпечення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки	160
Висновки до другого розділу.....	175
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ	178
3.1. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.....	178
3.1.1. Розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності.....	184
3.1.2 Структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент.	201

3.1.3 Використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.....	229
3.1.4 Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.....	249
3.1.5 Моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності.....	261
3.2. Моделювання системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.....	278
Висновки до третього розділу.....	297
РОЗДІЛ 4. ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ	301
4.1. Організація і методика проведення експерименту.....	301
4.2. Формувальний етап експериментального дослідження.....	326
4.3. Результати експериментального дослідження ефективності авторської концепції та системи професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки.....	343
Висновки до четвертого розділу.....	363
ВИСНОВКИ.....	366
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	371
ДОДАТКИ.....	447

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ENISA - Європейське агентство мереж та інформаційної безпеки («European Agency for Network and Information Security»).

OSCE - Організація безпеки та кооперації в Європі («Organisation for Security and Cooperation in Europe»).

ІМПАКТ - Міжнародне багатостороннє партнерство проти кіберзагроз («The International Multilateral Partnership Against Cyber Threats»).

ОБСЄ - Організація з безпеки і співробітництва в Європі.

ЄС - Європейський Союз.

ЄПВО - європейський простір вищої освіти.

ЗВО – заклад вищої освіти.

ДК – державний класифікатор.

ПОД – приватна охоронна діяльність.

ДПСУ – Державна прикордонна служба України.

ІКТ – інформаційно-комунікативні технології.

ЕП – електронний посібник.

ЕНМК - електронний навчально-методичний комплекс.

ЕОВ – електронний освітній ресурс.

ІОС - інформаційно-освітнє середовище.

МВС – Міністерство внутрішніх справ України.

МНС України – Міністерство надзвичайних ситуацій України.

КГ – контрольна група.

ЕГ – експериментальна група.

ЄКТС – Європейська кредитно трансферна система.

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Зовнішня та внутрішня безпека держави, захист інтересів і здоров'я особи, її майнових ресурсів, об'єктів господарювання суттєвою мірою залежать від діяльності охоронних інституцій і структур, якості надання послуг з охорони власності й громадян, тобто від професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки, які повинні оперативнo й професійно вживати необхідних заходів для нейтралізації та усунення потенційної небезпеки. На жаль, у суспільстві зростає кількість негативних явищ і процесів, що створюють реальну загрозу безпеці людини й суспільства загалом. Реалії сьогодення доводять, що в професійній діяльності фахівців із надання охоронних послуг і забезпечення особистої й майнової безпеки бракує досвіду та професіоналізму (особливо в екстремальних умовах) щодо використання ефективного алгоритму виявлення, усунення загроз і запобігання їм, що мають прихований та відкритий характер. Це частково аргументоване недостатнім рівнем професійної підготовки фахівців, зокрема в аспекті спеціальної тактико-оперативної (володіння тактичними прийомами, способами дій для спеціальних охоронних заходів, надійного захисту життя й здоров'я особи, яку охороняють, рання діагностика, виявлення та прогнозування чинників ризику, нейтралізація сфер і зон загроз тощо), психологічної (психологічна готовність до дії, емоційно-вольова стійкість), фізичної (м'язова готовність, фізична витривалість, особиста безпека) та правової підготовки.

Пошук ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки регламентований нормативними документами державного рівня: Законами України «Про вищу освіту» (2014), «Про державну службу» (2015), «Про національну безпеку України» (2018), «Про Національну поліцію» (2015), «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» (1998), «Про охоронну діяльність» (2013); «Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020 року» (2013), «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021

роки» (2012), постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (зі змінами від 11.02.2017), Національним класифікатором України «Класифікатор професій» (від 28.07.2010 № 237 (зі змінами)), Стандартом вищої освіти галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальностями 256 «Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності, зокрема «Охоронна діяльність та безпека», «Особиста та майнова безпека»), 251 «Державна безпека» й ін. У нормативно-правових документах наголошено на необхідності трансформації змісту й форм організації навчання, розробленні нових освітніх стратегій підвищення кваліфікації фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Проблема дослідження актуалізована з огляду на результати аналізу стану професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а також її навчально-методичного забезпечення. Отримані відомості засвідчують, що в студентів не сформована цілісна система знань і фахових умінь для розв'язання професійних завдань з охоронної діяльності та безпеки, бракує уваги до інтересів і потреб студентів у самовираженні, самостійності, що суттєво послаблює навчально-професійну мотивацію, формування чітких громадянських позицій, патріотизму, високої моральності, безпечної поведінки, здоров'язбережувальної культури, людської гідності. Стратегічне завдання закладів вищої освіти (далі – ЗВО) полягає в запровадженні нових підходів до професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зокрема в розробленні освітньо-професійних програм на засадах компетентнісного, інтегративного, системного підходів, у трансформації змісту через професіоналізацію й інтеграцію спеціальної вогневої, правової, тактичної, фізичної та психологічної підготовки, розробленні діагностичного інструментарію для регулярного моніторингу якості навчальних результатів.

На підставі аналізу наукових праць підсумовано, що в психолого-педагогічній літературі досліджено різні аспекти порушеного питання: формування професійних компетентностей та професіоналізму майбутніх фахівців правоохоронної сфери (В. Бакуменко, О. Бандурка, В. Бондаренко, В. Бублик, В. Венедиктов, І. Голосніченко, Т. Дашо, В. Деркач, В. Тюріна, Д. Швець, Г. Яворська та ін.); підвищення кваліфікації співробітників служби безпеки (Г. Артюшин, В. Манько, В. Медведєв, С. Сливка, В. Соколов, С. Шевцов та ін.); формування морально-етичних якостей та психологічної готовності фахівців до виконання службових обов'язків (Н. Сілкін, О. Федоренко, О. Цільмак, В. Штучний та ін.); вдосконалення тактичної (С. Асямов, С. Банах, В. Монастирський, О. Несін, В. Серебряк, А. Черкашин та ін.), фізичної (І. Баїшев, Ю. Бойчук, Н. Долбишева, І. Закорко, О. Каранкевич, Ю. Компанієць, О. Моргунов, В. Пліско, С. Попов, С. Седньов та ін.), вогневої (Г. Башлакова, І. Бурдинський, І. Бухтояров, С. Гаврик, О. Запорожанов, А. Ковальчук, Н. Северин, М. Сибирко, В. Федоров та ін.) підготовки майбутніх правоохоронців; організаційні і дидактичні засади підготовки майбутніх офіцерів служби цивільного захисту (О. Барабанщиков, О. Безносок, Г. Дубровинський, М. Козяр, С. Миронець, М. Нецадим, В. Огнєв, Н. Феденко та ін.); вдосконалення професійної підготовки майбутніх прикордонників (О. Балагур, В. Баратюк, О. Діденко, Д. Іщенко, Б. Олексієнко, В. Райко, О. Сафін, О. Торічний та ін.) тощо. Системний аналіз розвідок дав змогу констатувати, що цілісне розв'язання проблеми професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на теоретико-методологічному й методичному рівнях потребує спеціального студіювання.

Унаслідок вивчення особливостей професійної діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки, організації освітнього процесу у ЗВО, а також стану професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зафіксовано наявність низки *суперечностей між*: сучасними

вимогами до професіоналізму фахівців у галузі охоронної діяльності та безпеки й незадовільним рівнем сформованості їхньої професійної компетентності; необхідністю оновлення змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції знань й усталеними підходами щодо його структурування та відбору; доцільністю забезпечення якості професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки й недосконалістю нормативно-законодавчого, організаційного, змістового, навчально-методичного, інформаційного, діагностичного інструментарію професійної підготовки; потребою у використанні інноваційних форм, методів, технологій навчання й реальним станом їх реалізації в освітньому процесі ЗВО з підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; об'єктивною потребою в розробленні науково обґрунтованої системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки й недостатнім розробленням її теоретико-методологічних засад; необхідністю створення оптимальних організаційно-педагогічних умов і традиційними підходами до організації теоретичного й практичного навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; наявністю позитивного зарубіжного досвіду щодо професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки й відсутністю вітчизняних порівняльно-педагогічних студій із його вивчення та узагальнення. Досягнути ефективності професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки можливо за умови подолання виявлених суперечностей на основі теоретичного обґрунтування й практичної реалізації системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Актуальність задекларованої проблеми, недостатній рівень її належного розроблення в педагогічній теорії та практиці, зафіксовані суперечності й науково-практичні потреби щодо їх розв'язання зумовили вибір теми дослідження – **«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація підготовлена відповідно до тематичного плану наукових досліджень Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Освітньо-науковий проект як форма організації освітнього процесу та самостійної роботи студентів» (ДР № 19КФ041-05), «Теорія і методи розробки інтелектуальних інформаційних технологій та систем» (ДР № 0116U006378), «Розвиток педагогічної освіти в класичних університетах» (ДР № 0119U000607), Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (ДР № 0114U005266). Роль автора полягає в обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а також дидактично виваженого навчально-методичного супроводу. Тема роботи затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 8 від 26.10.2016 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 4 від 20.06.2017 р.).

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад, розробленні й експериментальній перевірці ефективності системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Відповідно до поставленої мети, сформульовано такі **завдання**:

1) дослідити стан опрацювання проблеми професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в педагогічній теорії і практиці; з'ясувати сутність основних понять;

2) вивчити особливості професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в зарубіжному досвіді;

3) схарактеризувати структуру професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, визначити критерії, показники й рівні її сформованості;

4) розробити й теоретично аргументувати концепцію професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

5) виокремити й обґрунтувати організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

б) розробити й експериментально перевірити ефективність системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

7) підготувати й упровадити в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення для вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – система професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Концепція дослідження. В основу концепції роботи покладено фундаментальні соціально-економічні, психологічні, педагогічні, правові положення щодо: забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки держави, захисту об'єктів і суб'єктів господарювання; функціонування системи вищої освіти; удосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах системного підходу відповідно до сучасних викликів професії й міжнародних освітніх вимог. Провідною ідеєю дослідження є підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на основі впровадження послідовних системних освітніх трансформацій, обґрунтованих педагогічних дій в освітньому процесі ЗВО, що побудований з огляду на загальні педагогічні закономірності й дидактичні принципи та спрямований на досягнення позитивної динаміки у формуванні професійної компетентності.

Основні положення концепції зумовлені комплексним характером проблеми, що передбачає реалізацію наукового пошуку за трьома взаємопов'язаними концептами: методологічним, теоретичним і методичним.

Методологічний концепт відображає взаємозв'язок фундаментальних наукових підходів: *системного*, що дає змогу трактувати професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки з позицій цілісності,

взаємовпливу й взаємозумовленості її структурних компонентів (цільового, теоретико-методологічного, змістового, організаційно-технологічного, діагностично-результативного), які забезпечують динамічний розвиток, сприяють якісним трансформаціям; *компетентнісного*, що сприяє формуванню професійної компетентності через удосконалення фахових знань і вмінь, розвиткові професійно-особистісних якостей; *аксіологічного*, що вможливорює підпорядкування змісту навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки формуванню в них професійно-ціннісних орієнтацій, необхідних для виконання службових завдань і їхнього професійного розвитку; *діяльнісного*, спрямованого на виокремлення й диференціацію навчально-пізнавальних функцій суб'єктів освітнього процесу, використання педагогічних інновацій у спеціальній вогневій, тактичній, правовій, фізичній, психологічній підготовці; *особистісно орієнтованого*, що зумовлює організацію й орієнтацію професійної підготовки на розкриття та розвиток індивідуальних особливостей студентів, їхніх пізнавальних можливостей, професійно важливих якостей, професійної культури, емоційно-вольових і фізичних характеристик; *інтегративного*, зорієнтованого на забезпечення цілісності професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки (інтеграція змісту тактичної, вогневої, правової, психологічної й фізичної підготовки, формування нового професійно-особистісного досвіду).

Методологічну основу дисертації становлять положення: філософії сучасної освіти, що визнає пріоритетну цінність людини в техногенному світі; міждисциплінарного поєднання сучасних педагогічних, соціологічних, психологічних, юридичних, військових знань; єдності теоретичного й емпіричного рівнів наукового дослідження, що передбачає як пізнання сутності проблеми, систематизацію, узагальнення знань про освітній процес, так і використання конкретних фактів, які відображають особливості професійної підготовки й професійної діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

застосування наукових підходів до аналізу цілей, завдань, змісту, форм і методів організації навчання.

Теоретичний концепт унаочнює систему вихідних концептуальних положень, дає змогу виявити провідні теорії, ідеї, нормативно-правові засади, вихідні параметри, дефініції, покладені в основу розуміння ключових понять «охоронна діяльність», «безпека», «професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки», «професійна компетентність фахівця з охоронної діяльності та безпеки», наукового опису досліджуваних явищ, їх аналізу, узагальнення й синтезу, а також обґрунтування та розроблення авторської системи. Професійна підготовка ґрунтована на загальнопедагогічних і специфічних принципах навчання.

Теоретичною основою дослідження слугують положення: філософії сучасної освіти та людиноцентризму (В. Андрущенко, І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); теорії та методики неперервної професійної освіти (С. Батишев, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, В. Сластьонін та ін.); теорії діяльності й розвитку особистості (Б. Ананьєв, І. Бех, Г. Костюк, О. Леонтєв, С. Максименко, С. Рубінштейн, Н. Тализіна та ін.); теорії систем і системно-структурного підходу до аналізу педагогічних явищ (П. Анохін, В. Афанасьєв, І. Блауберг, Т. Дмитренко, Т. Ільїна, М. Каган, Е. Юдін та ін.); теорії й методики застосування інноваційних технологій навчання в освіті (В. Биков, Р. Гуревич, Г. Селевко та ін.); конструювання та моделювання педагогічного процесу (І. Булах, О. Гончарова, М. Жалдак, Р. Костенко, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Є. Полат й ін.); компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців (Н. Бібік, І. Зимня, О. Овчарук, О. Пометун, Дж. Равен, А. Хуторський та ін.); професійної підготовки фахівців у галузі національної безпеки (М. Ануфрієв, С. Асямов, О. Бандурка, О. Діденко, М. Долгополова, С. Жевага, Д. Іщенко, Т. Плачинда, О. Тимченко, О. Тогочинський, О. Торічний, Г. Яворська та ін.); професійної підготовки фахівців у вищій школі (О. Будник, Н. Благун, О. Гомонюк, П. Коваль, Н. Лисенко, Г. Михайлишин, Т. Танько та ін.); педагогічної компаративістики

(Н. Авшенюк, Н. Бідюк, С. Заскалета, Т. Коржинська, О. Огієнко, Н. Пазюра, О. Проневич, Г. Товканець, В. Третько, Т. Тронь та ін.).

Методичний концепт передбачає перевірку ефективності теоретично обґрунтованих наукових положень, розробленої системи, виокремлених організаційно-педагогічних умов, навчально-методичного забезпечення.

Провідна ідея та основні положення концепції відображено в **загальній гіпотезі дослідження** про те, що впровадження теоретично обґрунтованої й експериментально перевіреної системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки сприятиме формуванню цілісної системи фахових знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей, що суттєво підвищить рівень їхньої професійної компетентності та якість професійної підготовки загалом. Загальну гіпотезу конкретизовано в **часткових припущеннях**, відповідно до яких професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки набуває ефективності, якщо:

- теоретично й методологічно обґрунтувати професійну підготовку з огляду на основні напрями реформування юридичної, військової, управлінської освіти й потенціал охоронної діяльності та безпеки, виокремлення сучасних наукових підходів до професійної підготовки;

- сформувати професійну компетентність майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в єдності її компонентів – мотиваційного, когнітивного, операційного, особистісного;

- розробити систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

- виокремити, обґрунтувати й реалізувати організаційно-педагогічні умови для досягнення ефективності професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки (розвиток мотивації в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент; використання інформаційних технологій в організації

самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності);

- реалізувати об'єктивну діагностику й оцінювання навчальних досягнень студентів, корекцію і вдосконалення рівня сформованості професійної компетентності на основі науково обґрунтованих критеріїв, показників та рівнів;

- розробити й упровадити навчально-методичне забезпечення для вдосконалення підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Для реалізації поставлених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, систематизація наукових праць у галузі педагогіки, психології, військової педагогіки, соціології, юриспруденції, порівняльної педагогіки для обґрунтування теоретичних засад професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; порівняння й узагальнення для з'ясування особливостей вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки фахівців правоохоронної галузі; індукція, дедукція для визначення та обґрунтування організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання й прогнозування для розроблення системи професійної підготовки зазначених фахівців, окреслення прогностичних напрямів її реалізації; *емпіричні* – обсерваційні (самопостереження, спостереження, рефлексія), діагностичні (анкетування, тестування, бесіди, опитування, експертне оцінювання, самоаналіз) – для з'ясування мотивів, цінностей, потреб, рівня знань, виявлення й усунення недоліків розвитку професійної компетентності; педагогічний експеримент для перевірки ефективності авторської системи й виокремлених організаційно-педагогічних умов; *методи математичної статистики* (критерій Пірсона χ^2) для опрацювання, оброблення даних педагогічного експерименту, аналізу й

перевірки вірогідності одержаних результатів, гіпотез, ефективності запропонованої системи та дієвості організаційно-педагогічних умов.

Експериментальна база дослідження. До участі в експерименті залучено 925 студентів, 28 викладачів, які готують фахівців спеціальностей 262 «Правоохоронна діяльність», 256 «Національна безпека», 251 «Державна безпека» у Національній академії внутрішніх справ; Харківському національному університеті внутрішніх справ; Національному університеті державної фіскальної служби України; Інституті Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* обґрунтовано концепцію професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що охоплює методологічний, теоретичний, методичний концепти; розроблено систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що складається із взаємопов'язаних підсистем (цільової, теоретико-методологічної, змістово-технологічної, діагностично-результативної); визначено, теоретично обґрунтовано та реалізовано організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки (розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент; використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності); запропоновано структуру професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки (мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний компоненти);

– *удосконалено* зміст фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки (оновлено тематичне наповнення фахових дисциплін), а також діагностичний (методи оцінювання) інструментарій; критерії сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, діяльнісно-результативний, емоційно-вольовий);

– *подальшого розвитку й конкретизації* набули: змістове наповнення ключових понять «безпека», «охоронна діяльність», «професійна підготовка фахівця з охоронної діяльності та безпеки»; педагогічний інструментарій (форми, методи, технології, засоби навчання); уявлення про особливості професійної діяльності й підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в зарубіжному досвіді.

Практичне значення результатів дослідження аргументоване розробленням і впровадженням в освітній процес ЗВО навчально-методичного забезпечення для вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки (*навчальні та навчально-методичні посібники* – «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності», «Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій», «Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності», «Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах»; «Попередження травматизму на заняттях з фізичної підготовки», «Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу»; *методичні рекомендації* «Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»; програми навчальних дисциплін загальної та професійної підготовки, де передбачено поглиблене опанування змісту фахової підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневого, тактичного, психологічного, правового складників; конспекти лекцій, плани практичних занять). Основні результати дослідження, його положення й висновки

можуть бути використані під час розроблення навчальних планів та освітніх програм, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів дисциплін, дистанційних курсів, а також у професійній діяльності викладачів, які реалізують професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ЗВО України, що засвідчене довідками: Харківського національного університету внутрішніх справ (від 28.11.2018 р.); Національної академії внутрішніх справ у м. Київ (від 19.12.2018 р.); Національного університету державної фіскальної служби України в м. Ірпінь (№ 3368/91-91-01-23 від 21.12.2018 р.); Льотної академії Національного авіаційного університету в м. Кропивницький (№ 04/2-189 від 20.03.2019 р.); Академії «HUSPOL» в м. Границе, Чехія (№ PotAkHus 001/2018); Європейського інституту післядипломної освіти в м. Подгайська, Словаччина (№ 37 від 07.09.2018 р.); Управління поліції охорони в м. Київ (довідка № 03/13/1-79 від 06.02.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. У статті [9] доведено актуальність використання мультимедійних засобів навчання під час підготовки професійної підготовки фахівця з охоронної діяльності; [10] – охарактеризовано можливості підвищення ефективності тренувального процесу через використання системи неспеціалізованої високоінтенсивної підготовки «CrossFit»; [12] – сформульовано завдання поліції охорони з позиції інформаційної безпеки; [27] – узагальнено відомості стосовно того, як впливає гирьовий спорт на розвиток фізичних якостей фахівців охоронної діяльності та безпеки; [28] – відрефлектовано сучасну літературу з колових тренувань і їхнього впливу на розвиток фізичних якостей фахівців з охоронної діяльності та безпеки; [30] – проаналізовано інформаційні технології, що допомагають покращити професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки; [34] – опрацьовано літературу з використання мультимедійних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти; [38] – описано психофізіологічні функції фахівців охоронної

діяльності та безпеки; [46] – представлено прикладні аспекти інформаційних технологій, що варто використовувати у фізичній підготовці фахівців охоронної діяльності та безпеки; [47] – подано екстремальні ситуації, які виникають у працівників міліції; [48] – узагальнено літературу щодо основних напрямів реформування сектору безпеки та оборони України; [49] – вивчено світовий досвід тактичної підготовки поліцейських щодо застосування заходів фізичного впливу; [51] – досліджено технічні засоби навчання для впровадження в освітній процес із вогневої підготовки; [53] – схарактеризовано значення силової підготовки курсантів навчальних закладів системи МВС України; [54] – обґрунтовано положення щодо спорту як засобу й методу фізичної підготовки військовослужбовців; [55] – проаналізовано й систематизовано методики колових тренувань та їхній вплив на функціональну підготовку фахівців з охоронної діяльності; [56] – з’ясовано особливості силової підготовки майбутніх правоохоронців; [57] – аргументовано новітню методику підготовки майбутніх працівників міліції до протиборства з озброєним супротивником; [58] – доведено значущість систематичного виконання фізичних вправ у процесі належного виконання службових обов’язків; у методичних рекомендаціях [63] – витлумачено значення самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»; у праці [64] розроблено зміст, узагальнено літературу; [65] – обґрунтовано способи запобігання травматизму на заняттях із фізичної підготовки; [66] – схарактеризовано заходи безпеки під час занять із гирьового спорту, описано особливості лікарського контролю та самоконтролю.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні й практичні аспекти роботи успішно представлені та схвалені на науково-практичних конференціях і семінарах: *міжнародних* – «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2014 р.); «Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України» (Київ, 2016 р.); «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в

умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армії країн-членів НАТО» (Київ, 2016 р.); «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту в Збройних силах України правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, 2017 р.); «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017 р.); «Інновації та сучасні технології в системі освіти: внесок Польщі та України» (Сандомир, 2017 р.); «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців» (Київ, 2017 р.); «Психологія та педагогіка: сучасні методика та інновації, досвід практичного застосування» (Львів, 2017 р.); «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2017 р.); «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2018 р.); «Модернізація освітньої системи: світові тенденції та національні особливості» (Каунас, 2018 р.); «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2018 р.); «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (Луцьк, 2018 р.); «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, 2019 р.); *всеукраїнських* – «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2015 р.); «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2016 р.); «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2016 р.); «Індивідуальні психофізіологічні особливості людини та професійна діяльність» (Черкаси, 2017 р.); «Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 2017 р.); *всеукраїнських* інтернет-конференціях – «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Київ, 2016 р.); «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Київ, 2017 р.); «Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку» (Бердянськ, 2017 р.); «Підготовка конкурентоздатного фахівця початкової

освіти в контексті реалізації концепції «Нова українська школа» (Луцьк, 2017 р.); під час *круглих столів* – «Актуальні проблеми спеціальної підготовки правоохоронних органів» (Київ, 2014 р.); «Підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки в сучасному суспільстві (проблеми та перспективи)» (Ірпінь, 2018 р.); «Концепція підготовки фахівців для спеціальних підрозділів правоохоронних органів України» (Ірпінь, 2018 р.); на *засіданнях кафедр* міжнародних відносин та туризму Хмельницького національного університету (Хмельницький, 2015 – 2018 рр.), тактико-спеціальної підготовки Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2016 – 2019 рр.).

Матеріали кандидатської дисертації на тему «Судовий контроль під час розслідування злочинів» (спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність), що захищена 2012 року, у докторській роботі не використано.

Публікації. Результати дослідження опубліковані у 66 наукових та навчально-методичних працях. Серед них: 1 монографія, 3 навчальні посібники, 26 статей у наукових фахових виданнях України та в іноземних наукових періодичних виданнях (з них 9 у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, зокрема 2 у «Scopus»), 35 статей у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій, 1 методичні рекомендації.

Структура дисертації. Робота складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, що становить 690 найменувань (із них 46 іноземних), 25 додатків. Повний обсяг дисертації – 602 сторінки, основний текст викладено на 370 сторінках. Робота ілюстрована 22 таблицями та 25 рисунками.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

1.1. Обґрунтування понятійно-термінологічного апарату дослідження

Охоронна діяльність та безпека – невід’ємний складник цілісної загальної системи забезпечення національної безпеки України. На жаль, у суспільстві зростає кількість негативних явищ і процесів, що створюють реальну загрозу безпеці людини та світу загалом. Статистика засвідчує, що в Україні все загрозовішого характеру набуває тенденція до вчинення злочинів терористичного спрямування з використанням вибухових пристроїв, зокрема самооборонних (розроблених за новітніми технологіями). Ці чинники актуалізують необхідність посилення заходів і засобів безпеки громадян та суб’єктів господарської діяльності.

Безпека держави, захист життя та майнових інтересів особи, об’єктів господарювання суттєвою мірою залежать від якості надання послуг з охорони, тобто від професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності й безпеки, що формують під час професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Для з’ясування сутності поняття «професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки» потрібно схарактеризувати ключові терміни дослідження. У контексті розуміння низки понять, пов’язаних із професійною підготовкою майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, доцільно витлумачити терміни: «безпека», «майнова безпека», «особиста безпека», «загроза», «захист», «охорона», «охоронець», «охоронна діяльність», «правоохоронна діяльність», «правоохоронна функція» та ін.

Безпека – це стійкий стан життєдіяльності людини, за якого можуть бути реалізовані її основні інтереси й пріоритетні цілі, захист життя та здоров'я, майнові права від різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізаційних чинників, реальних та потенційних загроз [213].

Загроза – ступінь реальної й потенційної небезпеки, що існує для життя, здоров'я, майнових інтересів особи, яка перебуває під охороною. Постає питання про види потенційних загроз, про сутність реальної загрози для особи, яка перебуває під охороною. До основних потенційних загроз для особи під охороною належать такі [213]: політичні; економічні; релігійні; кримінальні; конкурентні; особисті зв'язки; хронічне захворювання.

Реальну загрозу для особи, яка перебуває під охороною, становить лише невеликий перелік подій [195]:

- особи висловлюють погрози на адресу людини, яка перебуває під охороною;
- існують факти анонімних дзвінків або листів на адресу особи, яка перебуває під охороною;
- шантаж погрози на адресу членів сім'ї особи, яка перебуває під охороною, або співробітників охорони;
- скоєння нападу на об'єкт, де працює особа, яка перебуває під охороною.

Крім того, необхідно виокремлювати низку дестабілізаційних чинників, що впливають на рівень загрози для особи, яка перебуває під охороною [195]:

- політична активність особи, яка перебуває під охороною;
- соціальна активність особи, яка перебуває під охороною;
- громадська активність особи, яка перебуває під охороною;
- професійна активність особи, яка перебуває під охороною;
- особисті звички;
- склад і професіоналізм охорони;
- доступність та вразливість особи, яка перебуває під охороною.

Природу правоохоронної функції, різних аспектів провадження правоохоронної діяльності досліджено в численних наукових розвідках, присвячених правоохоронній функції держави, а саме в працях таких учених, як В. Авер'янов, А. Братко, С. Братусь, Б. Ебзеев, А. Комзюк, А. Кучук, О. Негодченко, П. Онопенко, М. Орзіх, В. Чіркін та ін. Сучасне теоретико-правове розуміння зазначеної функції вимагає не лише (і не стільки) аналізу її конкретних форм і виявів, нормативних та інституційних аспектів тощо, скільки глибинного проникнення в сутність явища, назва якому – охорона права.

Для правильного застосування форм, способів захисту чи заходів охорони необхідно розв'язати проблему співвідношення понять «захист» та «охорона», що вже тривалий час є дискусійною в юридичній науці. На питаннях захисту та охорони прав як у загальній теорії, так і в різних галузях права зосереджували увагу Л. Воєводін, Л. Красавчикова, Р. Лівшиць, П. Рабінович, З. Ромовська, В. Щербина та ін. Водночас задеклароване питання не втрачає своєї важливості, оскільки в умовах реформування правоохоронних органів України набуває все більшої актуальності.

Етимологічне дослідження цих термінів демонструє їхню схожість, наближеність, майже смисловий збіг. В «Українсько-російському словнику складної лексики» зазначено, що «охорона – це захист» [241]. Згідно з «Новим тлумачним словником української мови» з'ясовано, що «захистити – ... охоронятися від посягань, від ворожих дій, від небезпеки» [639]. Відповідно до «Тлумачного словника В. Даля», «захист» – це «заступництво».

Автор тлумачного словника російської мови С. Ожегов трактує поняття «захищати» так: «охороняючи, захистити від замахів, від ворожих дій, від небезпеки». Водночас «охорона» означає «берегти, оберігати, захищати, тримати в цілісності, спасати», а також «слідкувати, щоб не зробили шкідливого кому-небудь або чому-небудь». Отже, захист у соціально-філософському розумінні являє собою охорону, а охорона натомість – захист.

У «Словнику синонімів» досліджувані поняття також ужиті як синоніми, тобто можуть бути взаємно замінюваними залежно від контексту. У деяких тлумачних словниках зауважено, що захист чого-небудь відбувається в процесі охорони. Слово охороняти має семантику «ставитися з обережністю, берегти». Огляд словникових статей спонукає до висновку про наявні розбіжності й у тлумаченні зазначених понять: одні дослідники мови вважають, що названі терміни є тотожними й можуть бути описані один через одного; інші стверджують, що процес захисту передбачають у складі охорони як один із його складників. Отже, такий підхід наявний і в правовій сфері.

Науковець В. Шишкін (1990) доводить, що охорона – це сукупність регламентованих правовими нормами взаємопов'язаних заходів, спрямованих на запобігання можливим порушенням, на усунення причин, що їх породжують, а також на виконання дій, які сприяють нормальному процесові її реалізації. Захист – це передбачені нормами права дії (заходи) державних і громадських органів, зорієнтовані на примусове відновлення прав у випадках їх порушення [627]. Таку позицію підтримують В. Клочков, О. Скакун [534], В. Стойка.

Інша тенденція, згідно з якою ці поняття ототожнюють, чітко представлена в праці Н. Вітрука. Дослідник обстоює думку про те, що обидва поняття (як «охорона», так і «захист») утворюють єдине ціле, яке має назву «охорона (захист)» прав та обов'язків, а згадані терміни є синонімами. Аналогічної позиції дотримується й Л. Воеводін.

У юридичній сфері кожна з названих категорій має свою специфіку, тому їх необхідно чітко розмежовувати. Відповідно до позиції В. Абрамова [1], охорона прав і свобод виконує регулятивно-статичну функцію, вона виникає вже з моменту появи суб'єктивного права та створює належні умови для його реалізації. На захист, навпаки, покладено регулятивно-динамічну функцію для протидії незаконним порушенням й обмеженням прав і свобод. Саме на стадії захисту порушення має бути ліквідоване, а право відновлене.

Отже, охорона є явищем субстанціальним, інституціональним, а захист – феноменом функціональним, інструментальним [194]

Вивчаючи проблему співвідношення названих категорій, учений В. Темченко [555] аналізує вживання цих понять у Конституції України. Висновок його дослідження полягає в тому, що термін «захист» використовують у Конституції України в юридичних конструкціях, що, зокрема, позначають: 1) юридичний обов'язок держави чи інших зобов'язаних суб'єктів правовідносин із захисту прав і свобод людини; 2) можливості особи реалізувати власне суб'єктивне процесуальне право на захист у випадку порушення її права [555, с. 59].

Отже, поняття «захист» та «охорона» не є чітко потрактованими та розмежованими за своїм змістом і сутністю. Окремі дослідники мови вважають, що ці терміни тотожні й можуть бути описані один через одного; інші – окреслюють процес захисту в складі охорони як один з елементів, що засвідчує наявні розбіжності в тлумаченні зазначених понять. У правовій сфері чіткого опису співвідношення понять «охорона» прав та «захист» на сьогодні не існує.

У працях В. Темченко зауважено, що термін «захист» у єдності термінологічних конструкцій, що позначають певні суб'єктивні процесуальні можливості (право) особи щодо захисту порушених прав, стосується будь-якого конституційного права чи свободи, незалежно від буквального вживання цього терміна безпосередньо в тексті норм Конституції України. Це право логічно виокремлене відповідно до теоретичного поняття суб'єктивного права та його структури, у якому структура складається з елементів, загальноновизнаних теоретичною наукою: право особи на власні фактичні чи юридичні дії – право-поведінка; право вимагати від іншої сторони виконання обов'язків – право-вимога; можливість звертатися по захист до компетентних державних органів – право-домагання; можливість користуватися певним соціальним благом, цінністю – право-користування [555, с. 61].

У термінологічних словосполученнях Конституції України термін «охорона» потрактований як створення певних умов через нормотворчий процес і практичну діяльність державних органів, що сприяють функціонуванню й розвитку відносин у суспільстві та запобігають вчиненню правопорушень у цій сфері. Значення цього терміна в Конституції України обов'язково вжите із семантикою, аналогічною до терміна «захист», що є складником загального (більш широкого) поняття охорони, яке поряд із захистом права містить також механізми його реалізації та способи запобігання можливим порушенням [555, с. 63]. Проаналізувавши міжнародні й національні нормативно-правові акти, учений підсумовує, що «терміни «захист» та «охорона» у нормативному контексті вжиті як синоніми чи схожі за значенням поняття щодо мети, завдань, методів і суб'єктів забезпечення прав, тому можуть бути використані в практиці як ідентичні поняття [555, с. 64].

Семантика слова «охорона» – захищати від посягань, водночас охорона може бути реалізована двома шляхами: 1) окреслення норм належної й обов'язкової поведінки, опис засобів, способів, заходів із дотримання цих норм; 2) захист порушених прав, їх відновлення в разі недотримання чинних правил поведінки. Отже, охорону прав можна трактувати в широкому значенні як сукупність правових заходів, що спрямовані на запобігання правопорушенням, профілактику, а в разі їх порушення – захист.

Для з'ясування поняття «охорона» доцільно навести кілька визначень:

1) охорона – це комплекс взаємопов'язаних за метою правових режимних, адміністративних, інженерно-технічних, детективних (інформаційних) заходів і заходів фізичної охорони, метою яких є своєчасне виявлення, припинення реальних і потенційних загроз для особи, яка перебуває під охороною, та запобігання загрозам;

2) охорона – це плани й заходи, що реалізує підрозділ охорони, маючи на меті своєчасне виявлення, припинення будь-якої дії або ситуації,

запобігання їм, що можуть загрожувати життю та здоров'ю особи, яка перебуває під охороною [1].

Поняття «охороняти» має значення стерегти, оберігати, його можна трактувати з різних позицій – у теоретичному, методологічному й практичному аспектах [639]. Із погляду теорії цивільного права, Р. Шишка вважає, що охорона полягає в можливості забезпечувати безперешкодне користування правами відповідно до національного законодавства. Термін «охорона» використовують як загальне правове явище, що охоплює «захист». Правова охорона права власності може й повинна бути реалізована за всіма нормами права: матеріальним і процесуальним, публічним та приватним. У такій взаємодії вони доповнюють одне одного й за умови справжньої, а не заполітизованої чи награної зацікавленості державних органів та суспільства можуть виконати свою охоронну функцію. Таке розуміння є широким; вузьке трактування терміна «охорона» – це лише передбачені законом засоби, спрямовані на відновлення чи на визнання прав і захист інтересів потерпілих від правопорушення. Крім того, у вузькому сенсі охорону ще називають захистом прав [626, с. 240].а

І. Бірюков та Ю. Заїка стверджують, що охорона відносин власності в разі порушення права власності конкретного суб'єкта полягає в захисті порушеного права. Захист права власності – це сукупність передбачених законом цивільно-правових засобів, що, по-перше, гарантують нормальне господарське використання майна (тобто вони забезпечують захист відносин власності в їхньому непорушеному стані), по-друге, їх застосовують для поновлення порушених правовідносин власності, для усунення перешкод, що заважають нормальному функціонуванню, для відшкодування збитків, які завдані власнику [67, с. 342].

У ході аналізу наукових джерел, різних аспектів діяльності, розроблення критеріїв оцінювання професійних завдань, окреслення обсягу знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків, варто зосередити увагу на різних підходах до розуміння змісту й сутності

поняття «охоронець». Уважаємо за необхідне схарактеризувати основні позиції науковців щодо поданого визначення та сформулювати власне розуміння досліджуваного поняття.

Сучасне розуміння поняття «охоронець» нерозривно пов'язане з поняттям культури, що сягає в далеке минуле. Трансформуючись, обов'язок охороняти перетворився спочатку на заняття, потім на ремесло, лише в збіглому столітті були закладені основи професійного розуміння цілей та завдань охоронців.

Стереотип охоронця загальновідомий, на цей штамп здебільшого й орієнтуються учасники ринку. Попри звужене уявлення про цю професію, і споживачі, і власне охоронці допускають термін «професіоналізм». Обидві сторони сприймають це положення як гарантію надійного виконання охоронцем своїх обов'язків. Охоронець зацікавлений у підвищенні власного професійного рівня як носій «товару». Підвищення професійного рівня й набуття позитивного досвіду роботи охоронцем не можливі без самовиховання та формування професійних оцінок щодо розвитку сучасних суспільних відносин.

Неможливо працювати з людиною, не розуміючи сутності її бізнесу, способу життя та дій, а часто й участі в політичному та громадському житті суспільства. Охоронець не зможе зрозуміти природи оточення, не сформувавши професійну аналітичну систему мислення. Внутрішня система оцінок як єдність елементів може бути створена людиною тільки через постійне професійне самовиховання.

Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 04.03.1998 № 160/98-ВР трактує поняття «державна охорона органів державної влади України та посадових осіб» (далі – державна охорона) як систему організаційно-правових, режимних, оперативних-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів, що проводять спеціально вповноважені державні органи для забезпечення

нормального функціонування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об'єктів, регламентованих цим Законом [482].

Не можна вважати державною охороною, регульованою цим законом, заходи охоронного характеру, які проводять державні органи для забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, інших осіб та об'єктів, крім описаних у цьому законі. Нижче з'ясовано сутність поняття охорони.

Отже, до основних цілей і завдань охорони належать такі:

- захищати життя та здоров'я особи, яка перебуває під охороною, та членів її сім'ї від реальних загроз;
- захищати об'єкти місць проживання й роботи особи, яка перебуває під охороною, та її майнові інтереси;
- захищати особу, яка перебуває під охороною, від різних ситуацій, пов'язаних із загрозою життя та здоров'я (стихійні лиха й ін.).

Для реалізації цієї мети найчастіше використовують низку заходів та засобів охорони:

- детективна (інформаційна) діяльність;
- фізична охорона;
- застосування інженерно-технічних засобів;
- планування й організація охоронних дій (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Засоби безпеки

Матеріальні		Нематеріальні
Живе прикриття	Неживе прикриття	
Особиста охорона		Інформація про оперативну ситуацію
Фізична охорона	Детективна діяльність	Плани захисту, розвідка.
Інженерно-технічні засоби, барери, системи ідентифікації та розпізнавання		

Для з'ясування сутності охоронної діяльності, на нашу думку, необхідно описати її характерні ознаки. Варто зазначити, що юридичний

зміст терміна «охоронна діяльність» суттєво більший і складніший, ніж той, який регламентований у нормативних актах та в теорії права. Правильне окреслення юридичних ознак охоронної діяльності має не тільки теоретичне, а й практичне значення.

Закон «Про охоронну діяльність» (2013) витлумачує охоронну діяльність як надання послуг з охорони власності та громадян. Охоронну діяльність можна кваліфікувати, по-перше, як складник національної безпеки України; по-друге, як складник забезпечення поточної діяльності органів влади; по-третє, як складник забезпечення майнової безпеки суб'єктів господарювання; по-четверте, як складник забезпечення особистої безпеки фізичних осіб (узагальнений термін посадових і службових осіб та інших категорій громадян); по-п'яте, як обов'язковий елемент поточної статутної діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з обігом (використанням) майна зі спеціальним статусом [503].

У розділі II Конституції України зауважено, що для розв'язання проблеми захисту й розвитку інтересів громадянина та держави потрібні дієві правоохоронні органи, які здатні забезпечувати національну безпеку України, функціонувати й розвиватися разом із державою, виконуючи її правоохоронну функцію. У зв'язку з цим, для постійної охорони права від порушень, для виявлення й припинення злочинів і правопорушень, застосування певних санкцій до злочинців та правопорушників держава створює спеціальні органи, правоохоронна функція яких є основною.

Збереження державного, колективного й приватного майна регулюють норми адміністративного права, що мають рекомендаційний характер та є обов'язковими для виконання, якщо це передбачене чинними актами законодавства, якщо вимоги включені до договорів на об'єкти, які підлягають охороні.

Надання послуг з охорони власності та громадян як особливий вид платних послуг недостатньо вивчене в юридичній науці. Посвідчення в межах цього поняття й функції державних правоохоронних органів, і виду

підприємницької діяльності робить привабливим аналізоване економічне явище з погляду наукового дослідження. Розв'язання порушеної проблеми, на нашу думку, доцільно розпочинати з розмежування послуг з охорони власності (майна) та фізичних осіб. Необхідно диференціювати охоронні послуги:

- послуги з охорони, надання яких спеціально передбачене законодавством як обов'язкове;

- послуги з охорони власності та фізичних осіб, що можуть бути надані всіма учасниками відносин, які мають на це право.

Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» (4 березня 1998 року № 160/98-ВР) регламентує, що державна охорона органів державної влади України та посадових осіб – це система організаційно-правових, режимних, оперативно-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів, які проводять спеціально вповноважені державні органи для забезпечення нормального функціонування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об'єктів, описаних у цьому Законі (ст. 1), У документі зазначено, які органи можуть реалізувати державну охорону: Національна поліція, спеціально вповноважений центральний орган виконавчої влади в справах охорони державного кордону України, інші центральні органи виконавчої влади України, Служба безпеки України в межах своєї компетенції та у взаємодії з Управлінням державної охорони України (ст. 10). На цій підставі Управління державної охорони України є правоохоронним органом спеціального призначення, що підпорядкований Президентові України та підконтрольний Верховній Раді України (ст. 11) [482].

Управління державної охорони України виконує такі завдання:

- державна охорона щодо органів державної влади України;
- забезпечення безпеки посадових осіб, що регламентоване законом, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами;

- законодавчо регульоване забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, які проживають разом із ними або супроводжують їх;
- запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких реалізують державну охорону, їх виявлення та припинення;
- охорона об'єктів згідно із законом;
- забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для посадових осіб відповідно до закону;
- участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом (ст. 11).

Служба судової охорони – це сукупність підрозділів, які проводять заходи з підтримання громадського порядку в суді, припинення виявів неповаги до суду, а також охороняють приміщення суду, органів та установ системи правосуддя, виконують функції із державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників апарату суду, учасників судового процесу. Служба виконує покладені на неї завдання, взаємодіючи із суддями, апаратами судів, секретаріатами органів та установ системи правосуддя, територіальними управліннями Державної судової адміністрації України, іншими органами й установами системи правосуддя, підрозділами Національної поліції України, Національної гвардії України, Служби безпеки України та з іншими правоохоронними органами («Про затвердження Положення про Службу судової охорони» від 21 грудня 2017 року № 4237 /0/15-17, затверджено Вищою Радою Правосуддя). До правоохоронних органів, які провадять охоронну діяльність та відповідають за безпеку, належать такі: Служба безпеки України в межах своїх компетенцій; Національна поліція України; Департамент поліції охорони; Національна гвардія України; Служба охорони судів.

Серед охоронних послуг першого типу варто виокремлювати послуги з охорони особливо важливих об'єктів права державної власності. Охорона таких об'єктів, відповідно до ст. 4 Закону України «Про підприємництво» (1991 р., № 698-XII), може бути реалізована лише державними

підприємствами й організаціями. Закон не конкретизує, які державні підприємства та організації мають право провадити підприємницьку діяльність із надання охоронних послуг щодо названих об'єктів. Розширює тлумачення цієї законодавчої норми постанова Кабінету Міністрів України № 615 від 10 серпня 1993 р. «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності».

В Україні це єдина державна організація, яка визнана як така, що може надавати послуги з охорони особливо важливих об'єктів права державної власності. Закон не пропонує альтернативи договірним сторонам у праві вибору партнерів, а чітко й однозначно називає суб'єкт охоронної діяльності, на який покладена охорона перелічених об'єктів, – Національну поліцію України. Також закон зобов'язує особливо важливі об'єкти мати охорону у вигляді підрозділів Національної поліції України. Виклад засвідчує, що договірна господарська діяльність із надання послуг охорони власності має характер обов'язкового державного замовлення на такі послуги.

До охоронних послуг другого типу належать послуги з охорони всіх інших, крім особливо важливих об'єктів права державної власності, об'єктів та громадян. Незалежно від форм власності, такі об'єкти вільні в праві вибору охоронного підприємства. Охоронна діяльність – особливий вид господарської діяльності, що спрямована на надання послуг із забезпечення цілісності об'єктів власності юридичних і фізичних осіб, а також власників, фізичних осіб. Охоронна діяльність – це професійна діяльність суб'єктів господарювання, що охоплює систему правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, пов'язаних зі збереженням належного їм майна, забезпеченням особистої безпеки фізичних осіб.

Отже, нині немає точного визначення поняття охоронець, тому варто сформулювати дефініцію на підставі проведеного аналізу наявних положень. Сучасний охоронець – це оперативний працівник, спроможний на професійному рівні запобігти подіям, оцінити їхню потенційну небезпеку, окреслити необхідні заходи, яких доцільно вживати, щоб нейтралізувати

небезпеку. Основне завдання охоронця полягає в тому, щоб зберегти життя людини, за яку він відповідає. Це величезна відповідальність, пріоритетна стосовно інших обов'язків з огляду на різні побажання клієнтів.

Охоронну діяльність варто витлумачувати в контексті суміжних термінів: «правоохоронна діяльність», «правоохоронна функція» держави, що частотні в обігу. Єдиного підходу до трактування цього поняття та його ознак у юридичній науці, як і в законодавстві, немає, що породжує численні дискусії з цього приводу. Ситуація ускладнена й відсутністю законодавчо регламентованого поняття «правоохоронна діяльність», змісту та ознак, що йому притаманні.

Учені виокремлюють функцію охорони прав і свобод громадян, забезпечення законності й правопорядку. Зокрема, науковці М. Кельман, О. Мурашин та Н. Сухицька описують функцію охорони правового порядку й охорони прав власності, інших прав і свобод громадян, функцію охорони прав і свобод громадян, забезпечення законності та правопорядку [247, с. 17]. Дослідник І. Доронін доводять, що правоохоронна функція тією чи тією мірою властива всім органам державної влади, є складником діяльності інших органів, організацій, установ та посадових осіб. Це зумовлене конституційними вимогами до дотримання законності, забезпечення охорони правопорядку, інтересів суспільства, прав і свобод громадян. «Однак ця діяльність у більшості органів та організацій не є основною, вона вторинна, постає з основної, забезпечуючи реалізацію їх організаційно-управлінської функції у галузі економіки, фінансів, науки, освіти та ін.» [171].

Правоохоронні функції – це функції, реалізація яких спрямована на виконання завдань з охорони правопорядку через застосування примусових заходів. Як тільки в суспільстві відчувається безсилля правоохоронної функції, то відразу швидко зростає злочинність у державі, збільшується кількість конфліктів між громадянами, погіршується культура людського спілкування, особливо в громадських місцях.

На нашу думку, правоохоронна функція держави – це забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрям діяльності держави, який об'єднує низку заходів (зокрема примусових), заснованих на принципах справедливості й ефективності, що спрямовані на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних і масових порушень законності й правопорядку. Таке розуміння правоохоронної функції зважає на сервісну спрямованість держави на сучасному етапі історичного розвитку, а отже, державних органів, що забезпечують реалізацію названої функції.

У контексті аналізу створення надійної системи забезпечення та реалізації охоронної функції варто зауважити, що в найбільш загальному аспекті вона притаманна практично всім без винятку органам державної влади, попри їхню належність до тієї чи до тієї гілки державної влади. Однак можна назвати низку органів держави, що існують у будь-якій країні, для яких реалізація правоохоронної функції становить основу їхньої діяльності.

Отже, формування України як демократичної, соціальної та правової держави суттєво посилило роль правоохоронної функції, що набула властивостей однієї з центральних або пріоритетних функцій української держави. Зазначена зміна спричинена тим, що в процесі охорони й захисту права їхнім головним об'єктом стають саме права та свободи людини й громадянина, що не лише впливають на всю діяльність держави (а отже, і всі її функції), а й надають цій діяльності специфічних «людиноцентричних» цінностей.

У Конституції України термін «правоохоронні органи» використовують у ч. 2 ст. 17, де зазначено, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладені на військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких регламентовані законом (Конституція України, 1996). На нашу думку, закріплення в Конституції того, що організація і порядок

діяльності правоохоронних органів регульовані законом, має принципове значення. З огляду на право правоохоронних органів застосовувати заходи державного примусу (затримувати осіб, проводити арешти, обшуки, застосовувати вогнепальну зброю тощо), робота всіх державних органів повинна проходити в межах закону та сприяти утвердженню основ законності й правопорядку.

Норми Конституції України вимагають, щоб усі державні органи охороняли й захищали права та свободи людини і громадянина, права й законні інтереси державних і недержавних організацій (ст. 1) (Конституція України, 1996). Зважаючи на це, охорона, захист і забезпечення реалізації прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав і законних інтересів юридичних осіб та інших колективних суб'єктів є обов'язком усіх державних і недержавних органів (наприклад, органів місцевого самоврядування, які також виконують низку правоохоронних функцій: розглядають справи про адміністративні правопорушення, ухвалюють правила благоустрою, затверджують правоохоронні та профілактичні програми, сприяють органам внутрішніх справ у забезпеченні дотримання правил паспортної системи тощо), утворення й діяльність яких регламентована законами.

На жаль, у юридичній і педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття правоохоронні органи. Одні науковці до їхнього складу зараховують суди, органи прокуратури, служби безпеки, органи внутрішніх справ, Міністерство юстиції та його органи на місцях, органи пожежної безпеки, адвокатуру, нотаріат, мотивуючи це тим, що всі вони охороняють права й законні інтереси особи [325, с. 12; 393, с. 168; 394, с. 23]. На нашу думку, такий підхід є невиправданим, оскільки в цьому випадку до правоохоронних органів необхідно зараховувати всі органи, які створені й функціонують у державі, тому що так чи так їхня діяльність спрямована на захист прав громадян. Окремі з названих органів виконують конкретизовано вузькі функції. Зокрема, суд є насамперед органом правосуддя, саме це його основне призначення. Найбільш обґрунтованою, на наш погляд, варто

вважати ту позицію, згідно з якою до правоохоронних органів належать: органи прокуратури, Міністерство внутрішніх справ, служба безпеки, юстиції, адвокатури, митні органи, Управління державної охорони України та органи Державної податкової служби.

На основі аналізу Конституції України, чинного законодавства й наукових теоретичних положень необхідно окреслити порядок формування та компетенцію правоохоронних органів, зважаючи на специфічні ознаки, за допомогою яких можна зараховувати їх до категорії правоохоронних. Пропонуючи таке визначення поняття правоохоронних органів, законодавець вибрав шлях їх перерахування, однак цей спосіб неефективний, оскільки дефініція терміна «правоохоронні органи» закінчується словами: такими є й інші органи, які реалізують «правозастосовні або правоохоронні функції» (Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів України, 1993). Крім того, у другій частині цієї статті зауважено, що захисту підлягають «також співробітники кадрового складу розвідувальних органів України, працівники Антимонопольного комітету України та уповноважені особи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України» (Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів України, 1993). Деякі з названих у ст. 1 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів України» категорії працівників служать в окремих структурних підрозділах інших органів, що за цим законом належать до правоохоронних. Виклад стосується органів й установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, що підпорядковані Державному департаменту виконання покарань України. Крім переліку правоохоронних органів, законодавець акцентує на функціях, що вони виконують. Серед функцій виокремлено «правозастосовну або правоохоронну», що, на нашу думку, характерні для більшості інших державних і недержавних органів, які провадять правоохоронну діяльність. Необхідно звернути увагу на те, що в цьому законі й багатьох інших законодавчих актах поняття та перелік правозастосовних або правоохоронних функцій відсутні.

Підхід, відповідно до якого в законодавчих актах наголошено на тому, що правоохоронні органи виконують правозастосовну та (або) правоохоронну функції, представлено в інших правових актах. Наприклад, у ст. 1 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» правоохоронні органи потрактовані як «державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [481].

Більшість законодавчих і підзаконних актів, що оперують терміном «правоохоронні органи», не містять визначення цього поняття. Ті з них, що представляють ці дефініції, на наш погляд, дуже лаконічні, вузькі за змістом. Натомість окремі автори, навпаки, уважають лаконічність законодавчо регламентованих понять перевагою, а не недоліком правових актів.

Науковці пропонують різні визначення поняття правоохоронних органів. Наприклад, Ю. Шемшученко, О. Скрипнюк та І. Кресіна характеризують правоохоронні органи як «органи, які наділені державою компетенцією щодо охорони громадських відносин, урегульованих правом» [623, с. 513]; О. Скакун – як «органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, що здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції» [534, с. 127]; А. Куліш – як «спеціально уповноважені державні органи, які забезпечують додержання та реалізацію прав і свобод громадян, законності та правопорядку згідно зі встановленими законом правилами та процедурами і відповідно до своєї компетенції» [363, с. 50]; Д. Фіолевський – як «передбачений Конституцією і законами України перелік спеціальних установ, організацій і підрозділів, на які покладено правоохоронну діяльність у державі»; О. Бандурка – як «функціонуючі в суспільстві і державі установи та організації, основним завданням діяльності яких є забезпечення законності, боротьба зі злочинністю та іншими правопорушеннями» [41, с. 6]; В. Ковальський – як

«державні органи, основним (або головним) предметом діяльності яких є законодавчо визначені функції або завдання з охорони права, відновлення порушеного права або організації виконання покарання, захисту національної (державної) безпеки, підтримання правопорядку, забезпечення стану законності» [124, с. 8].

Унаслідок аналізу поданих вище визначень поняття «правоохоронні органи», сформульовано низку узагальнювальних висновків.

1. Зазвичай, науковці використовують два підходи до з'ясування поняття «правоохоронні органи»: перший із них полягає в називанні ознак правоохоронного органу; другий – у перерахуванні видів правоохоронних органів [534, с. 127]. Проте жоден із таких підходів не є оптимальним та ефективним, оскільки більшість із наведених авторами ознак (наділення правоохоронних органів компетенцією щодо охорони громадських відносин, урегульованих правом [623, с. 513], забезпечення ними дотримання й реалізації прав і свобод громадян, законності та правопорядку [363, с. 50], покладення на них правоохоронної діяльності, реалізація правозастосовної і правоохоронної функцій [41, с. 6] характерні й для інших державних, а в деяких випадках – і для недержавних органів. Те саме стосується підходу, відповідно до якого правоохоронні органи названі в окремому понятті [534, с. 127], оскільки формулювання такого поняття закінчується словами «й інші органи, що здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції».

2. Не можна погодитися з деякими авторами, які зазначають, що перелік правоохоронних органів «передбачений Конституцією», оскільки в Основному законі такого переліку немає, а термін «правоохоронні органи» використано лише в одній статті.

3. Загальний недолік наявних визначень пов'язаний із тим, що більшість авторів оминає увагою той факт, що правоохоронні органи є державними [41, с. 6; 623, с. 513].

4. Описані ознаки правоохоронних органів: боротьба зі злочинністю, застосування державного примусу, озброєність, підвищений соціально-

правовий захист – мають обґрунтоване право на існування, однак лише в комплексі з використанням інших ознак (рис) правоохоронних органів.

Отже, робота всіх державних органів має відбуватися в межах закону та сприяти утвердженню основ законності, правопорядку. Водночас існує низка державних установ і громадських організацій, які виконують лише правоохоронну функцію. Ці органи називають правоохоронними. На нашу думку, правоохоронними органами варто вважати державні органи, основною (спеціальною) функцією яких є забезпечення законності й охорона правопорядку, боротьба з правопорушеннями, охорона законних прав та інтересів громадян, юридичних осіб, суспільства й держави в цілому.

Правоохоронні органи – це органи, діяльність яких спрямована на захист національної безпеки, забезпечення стану законності й правопорядку, захист прав, свобод та інтересів громадян, суспільства й держави та на реалізацію інших законодавчо затверджених функцій держави.

У процесі інтерпретування поняття «фахівець з охоронної діяльності та безпеки» для з'ясування сутності термінів «фах» і «фахівець» варто апелювати до «Великого тлумачного словника сучасної української мови», де зазначено, що «фах – це вид заняття, трудової діяльності, що вимагає певної підготовки і є основним засобом до існування; професія... та / або основна кваліфікація, спеціальність... Тоді, як фахівець – це той, хто досконало володіє певним фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва, тощо; спеціаліст» [187, с. 1538].

У «Класифікаторі професій ДК 003:2010» України зазначено: «Назва професії «фахівець» може бути розширена за потребою користувача для внутрішнього використання термінами та словами, які уточнюють місце роботи, виконувані роботи, сферу діяльності. Наприклад, «фахівець з охоронної діяльності» тощо». На нашу думку, доцільно застосовувати рекомендації щодо розширення назви спеціальності, зокрема *«фахівець з охоронної діяльності та безпеки»* [314].

За висловом Л. Зубик, кваліфікаційні вимоги до фахівців можна схарактеризувати так: *фахівець I категорії* – повна або базова вища освіта певного напрямку підготовки (спеціаліст або бакалавр); стаж роботи за професією фахівця II категорії не менше від 1 року (спеціаліст) або не менше від 2 років (бакалавр); *фахівець II категорії* – повна або базова вища освіта певного напрямку підготовки (спеціаліст або бакалавр); без вимог до стажу роботи (спеціаліст), стаж роботи за професією фахівця не менше як 1 рік (бакалавр); *фахівець* – базова або неповна вища освіта потрібного напрямку підготовки (бакалавр або молодший спеціаліст); без вимог до стажу роботи [212, с. 21]. Відповідно до класифікатора (Класифікатор професій ДК 003:2010 України, 2010), кваліфікаційні вимоги до фахівців можна екстраполювати в площину кваліфікаційних вимог до «*фахівця з охоронної діяльності та безпеки*», що вимагає конкретизації й уточнення їхніх сутнісних характеристик. Важливим питанням безпекової політики сучасного суспільства стало інтенсивне залучення до всіх його сфер висококваліфікованих кадрів [314].

Отже, аналіз наукової літератури вможливило окреслення термінологічного поля дослідницького пошуку, конкретизацію й уточнення сутнісного значення ключових понять роботи. З'ясовано, що під безпекою науковці (В. Галуцько, Ю. Загуменна, М. Зубок, В. Іваха, М. Ковалів, В. Ковальський, Л. Кожура, А. Куліш, В. Курило, М. Мазепа, В. Манько, В. Темченко, В. Ткаченко, О. Угровецький) розуміють складну багатофакторну категорію, яка характеризує стан захищеності інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства й держави, що, з одного боку, відображає здатність протистояти дестабілізаційній дії різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, які створюють реальну загрозу стабільності в суспільстві, тобто загрозу виникнення соціальної напруженості, а з іншого – забезпечувана (гарантована) системою охоронної діяльності та захисту, зрілістю інститутів державної охорони в суспільстві.

Суспільство й держава безпосередньо зацікавлені в міцному та надійному механізмі забезпечення безпеки особи та майна. Згідно із Законом України «Про охоронну діяльність» (2013), охоронна діяльність – це, по-перше, складник національної безпеки України; по-друге, складник забезпечення поточної діяльності органів влади; по-третє, складник забезпечення майнової безпеки суб'єктів господарювання; по-четверте, складник забезпечення особистої безпеки фізичних осіб (узагальнений термін посадових і службових осіб та інших категорій громадян); по-п'яте, обов'язковий елемент поточної статутної діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з обігом (використанням) майна зі спеціальним статусом. Охоронна діяльність – особливий вид господарської діяльності, що спрямована на надання послуг із забезпечення цілісності об'єктів власності юридичних і фізичних осіб, а також власників, фізичних осіб. Охоронна діяльність – це професійна діяльність суб'єктів господарювання, що охоплює систему правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, пов'язаних зі збереженням належного їм майна, забезпеченням особистої безпеки фізичних осіб. Охоронна діяльність – одна зі сфер максимальної зайнятості населення, за чисельністю персоналу відповідає будь-якому з правоохоронних відомств країни. На підставі проведеного аналізу ключових понять підсумовано, що сучасний охоронець – це оперативний працівник, спроможний на професійному рівні запобігати надзвичайним подіям, оцінювати їхню потенційну небезпеку, окреслювати необхідні заходи, яких доцільно вживати, щоб нейтралізувати небезпеку [503].

З'ясовано, що підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки потрактована на національному рівні як важлива умова посилення безпекової політики держави, охорони й захисту цивільних прав, інтересів бізнесу, наукового, технічного, військового, фінансового потенціалу країни. Заходи, спрямовані на досягнення безпеки, передбачають інтеграцію підготовки

кваліфікованих фахівців із вихованням відповідального ставлення до національної безпеки в населення країни.

Опрацювання сучасних досліджень доводить, що поняття професійної підготовки функціює в кількох значеннях, нерідко його ототожнюють із професійною готовністю. Огляд словникових статей дає змогу стверджувати, що термін «підготовка» збагачує поняття «готовність», наголошуючи, що підготовка до професії є не чим іншим як формуванням готовності до неї, а система установок на працю, стійка орієнтація на виконання трудових завдань, загальна готовність до виконання праці являють собою психічний результат професійної підготовки.

Професійна готовність – не лише результат, але й мета професійної підготовки, початкова та основна умова ефективного розкриття можливостей кожної особистості. Це увиразнює діалектичний характер готовності як якості та стану, а також її динамічного перебігу. Таке розмежування допомагає більш точно інтерпретувати поняття професійної підготовки [111; 131].

Як уважає В. Посметний, професійна підготовка – це: 1) сукупність знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують успішність роботи в певній сфері; 2) процес оволодіння знаннями, вміннями та навичками згідно з професійними вимогами [108]. Подібної думки дотримується й В. Юсупов, стверджуючи, що *професійну підготовку* персоналу правоохоронних органів можна трактувати як нормативно закріплений, постійний, організований і цілеспрямований процес оволодіння знаннями, спеціальними вміннями й навичками, які необхідні для виконання функційних обов'язків [476]. Крім того, варта уваги думка М. Клемпарського про те, що «метою *професійної підготовки* персоналу є формування високопрофесійного кадрового корпусу правоохоронних органів, здатного якісно виконувати поставлені перед ним завдання, функції та обов'язки, реалізовувати надані права, забезпечувати стабільність службово-трудова відносин персоналу та оптимальну збалансованість його

чисельності, раціональне використання коштів державного бюджету», що спрямовують для такої підготовки [204]. Водночас І. Шопіна вважає, що *професійна підготовка* повинна відображати не лише сучасний стан науки, суспільних відносин, виробництва, а й перспективи їхнього розвитку [629].

Отже, аналіз наукової літератури слугує підставою для витлумачення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки як цілісного, системного, динамічного процесу організації освітнього простору в закладах вищої освіти, що спрямований на формування й розвиток професійної компетентності, результатом якого є позитивна динаміка здатності та готовності якісно виконувати професійні обов'язки. Детальніший погляд науковців на професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки проаналізовано у наступному параграфі.

1.2. Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки як предмет наукових досліджень

Проблема професійної підготовки фахівців у галузі національної безпеки та формування їхніх професійних компетентностей постає предметом аналізу в працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Динаміку поглядів на охоронну діяльність та безпеку в різних сферах, відмінність методологічних підходів до з'ясування їхньої сутності засвідчують різновекторні студії з проблем професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. У *педагогічному* аспекті (О. Безносюк, Я. Бондаренко, О. Борисюк, Т. Бунєєв, О. Діденко, М. Козяр, В. Монастирський, М. Нещадим, В. Огнєв, А. Пожидаєв, С. Полторак, О. Тогочинський, Н. Феденко, В. Ягупов) обґрунтовано вплив освітньо-професійної системи на формування особистісних якостей, знань, умінь, навичок, важливих для успішного професійного функціонування, інтеграції особистості в соціум та її працевлаштування. У *юридичному* контексті (В. Абрамов, В. Авер'янов, І. Бірюков, В. Галуцько, Ю. Заїка, В. Курило, В. Темченко) описано

організаційно-правові засади надання охоронних послуг відповідно до механізму забезпечення прав людини. У *психологічному* ракурсі (В. Алещенко, Г. Васильєв, С. Венедиктов, О. Землянська, П. Макаренко, Н. Мілорадова, О. Федоренко) досліджено механізми адаптації й впливу на структуру «Я»-особистості та як результат – зміну її поведінки. В *управлінському вимірі* (О. Бандурка, А. Куліш, М. Мазепа, О. Музичук й ін.) проаналізовано адміністративно-правові засади організації та функціонування служби охорони, особливості управління в органах внутрішніх справ. У *військовому* аспекті (А. Братко, М. Варій, С. Константинов, С. Назаренко, Ю. Оболенський, О. Юнін та ін.) з'ясовано особливості тактико-спеціальної підготовки й тактики професійної діяльності; у *медично-фізіологічному* (М. Ануфрієв, Ю. Бойчук, О. Болотов, С. Бутов, Ю. Вереньга, О. Гіда, І. Закорко, О. Моргунов, С. Решко, О. Ярещенко та ін.) – представлено методи відновлення здоров'я людини, її фізичної форми та вплив медико-терапевтичних засобів на організм людини тощо. На підставі аналізу й узагальнення наукових позицій підсумовано, що їх об'єднують спільні завдання охоронної діяльності та безпеки, натомість відмінність полягає у виборі авторами шляхів і методів їх розв'язання.

Нижче більш докладно схарактеризовані позиції науковців щодо можливих шляхів розв'язання порушеної проблеми.

Згідно з міркуваннями науковців, правоохоронна сфера потребує негайного кардинального переосмислення принципів її функціонування та вдосконалення системи професійної підготовки фахівців. Нагальні проблеми формування професійної готовності майбутніх фахівців правоохоронних органів до ефективного провадження службової діяльності, виховання особистості фахівця з охоронної діяльності та безпеки як носія нової ідеології сервісної охоронної функції вимагають розширення звичних для професійної педагогіки та психології меж аналізу, залучення до предмета дослідження здобутків інших галузей наукового знання, найкращих зразків зарубіжного досвіду.

Удосконаленню системи професійної підготовки фахівців правоохоронних органів присвячено праці С. Асямова, М. Ануфрієва, О. Бандурки, Я. Бондаренка, С. Бутова, А. Губанова, О. Зарічанського, В. Пліска, В. Сокурєнка, Г. Яворської та інших. Науковці схарактеризували зарубіжний досвід підготовки поліцейських та обґрунтували рекомендації щодо впровадження прогресивних ідей в Україні [22]; описали шляхи вдосконалення освітніх програм професійної підготовки фахівців (Я. Бондаренко); новітні методики навчання курсантів (С. Гаврик, О. Зарічанський, А. Черников); особливості підвищення інтелектуального рівня, мотиваційної правосвідомості в процесі первинної професійної підготовки [167]; формування готовності до професійної діяльності на засадах цілеспрямованої психолого-педагогічної підтримки (Я. Бондаренко); особливості поведінки правоохоронців у складних умовах професійної діяльності [358]; удосконалення фізичної підготовленості працівників правоохоронних органів [22; 190; 199]; важливість стрілецької підготовки майбутніх працівників патрульної поліції [117]; концептуальні засади модернізації правоохоронної діяльності та вдосконалення системи органів охорони правопорядку в Україні [329].

Професіоналізацію майбутніх правоохоронців досліджували Г. Акопов, В. Бакуменко, В. Бублик, В. Венедиктов, І. Голосніченко, Т. Дашо, В. Деркач, М. Іншин, В. Медведєв, В. Плішкін, В. Погрібна, С. Сливка, В. Соколов та ін. На думку Т. Дашо й Т. Гарасимів, професіоналізм фахівців відображає всі аспекти його професійної культури та забезпечує ділову надійність, здатність успішно й безпомилково провадити правоохоронну діяльність як у звичайних умовах, так і в екстремальних нестандартних ситуаціях. Професіоналізм також зумовлений успішністю виконання професійних завдань, що засвідчує професійну компетентність [153, с. 123]. О. Торічний стверджує, що професійна компетентність – це якісна характеристика ступеня оволодіння професійною діяльністю, що передбачає усвідомлення своїх прагнень до діяльності, уявлень про власну соціальну роль, оцінювання особистісних рис

і якостей як майбутнього фахівця, зіставлення результатів такого оцінювання з об'єктивними вимогами до вибраної діяльності, регулювання на цій підставі власного професійного становлення, зростання, самовдосконалення [570, с. 65]. В. Ягупов і В. Свистун трактують професійну компетентність фахівця як складне інтегральне інтелектуальне, професійне й особистісне утворення, що формується «у процесі професійної підготовки, виявляється, розвивається і вдосконалюється в професійній діяльності». Ефективність її провадження «безпосередньо залежить від рівня теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних, індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту й особливостей цієї діяльності» [636, с. 3–8].

Досліджуючи особливості впровадження компетентнісного підходу в професійну підготовку майбутніх офіцерів-прикордонників, О. Діденко наголошує, що необхідність формування професійної компетентності в курсантів є відповіддю на суперечності між необхідністю забезпечити високу якість професійної підготовки й неможливістю виконати це завдання традиційним шляхом через подальше збільшення обсягу інформації, що підлягає засвоєнню курсантами [163]. У розвідках Т. Бунєєва [86] проаналізовано процес самостійного виконання посадових обов'язків, у працях О. Михайлишина – готовність офіцерів до діяльності в нестандартних ситуаціях [399], у роботах М. Недбай – технічну підготовку майбутніх фахівців з охоронної діяльності, у дослідженні О. Тогочинського – проблеми формування інформаційно-комунікативної компетентності як складника професійної компетентності майбутніх фахівців пенітенціарної системи [567; 568].

Формуванню професійної компетентності сучасного фахівця з охоронної діяльності та безпеки сприяють: професійно-психологічний добір; професійно-психологічна підготовка; професійно-психологічний супровід; стимулювання службової мотивації; упровадження зарубіжного досвіду; постійне проведення атестацій тощо. Професійно-психологічна підготовка як

один зі шляхів формування професійної компетентності спрямована, з огляду на індивідуальні особливості, виявлені під час психологічного добору, на підготовку нових кадрів до умов професії та розвиток й удосконалення професійних навичок. О. Кришевич вважає професійно-психологічною підготовкою процес, який реалізують для формування й розвитку системи знань, умінь, навичок, професійно значущих психологічних якостей, що забезпечують ефективне виконання професійних завдань, успішне подолання психологічних труднощів службової діяльності, а також урахування її психологічних аспектів патрульними поліцейськими [355, с. 7]. Професійно-психологічна підготовка полягає у формуванні психологічної стійкості фахівця з охоронної діяльності до негативних стрес-чинників, що траплятимуться в подальшій службі; у розвитку вже набутих професійних знань, умінь і навичок для підвищення його рівня службового професіоналізму, що становлять комплекс професійної компетентності. Професійно-психологічна підготовка передбачає: 1) первинну професійну підготовку; 2) підготовку у ЗВО; 3) післядипломну освіту; 4) службову підготовку.

У річищі дослідження професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки особливої уваги потребує вивчення процесу формування професійно-особистісних якостей, що потребує не лише наявності знань, умінь, а й навичок практичної діяльності та правосвідомості. Як слушно зауважує О. Герасимів, професійна правосвідомість – основний інструмент правоохоронця, її формування пов'язане з об'єктивними (середовище функціювання правосвідомості) і суб'єктивними (правове виховання) чинниками [121, с. 82].

Високого рівня успішності виконання завдань професійної діяльності можна досягти тільки за умови достатньо розвинутих професійної навченості, професійної спрямованості та міжособистісної взаємодії, що також формують професійну компетентність. Зокрема, домінантною рисою розвиненої професійної компетентності є вміння вибирати, з огляду на умови

й реальні можливості, найефективніші шляхи та способи реалізації поставлених правоохоронних завдань у межах нормативних повноважень [153].

Питання нормативно-правового регулювання й процедурні аспекти підготовки фахівців правоохоронної галузі, застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї студіювали П. Андрушко, Ю. Баулін, В. Віденко, Т. Мінка, В. Новиков, В. Осадчий та ін. В умовах реформування вищої освіти зазнали актуалізації проблеми, пов'язані з перспективами професійного відбору й навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Особливе значення має рівень загальної фізичної підготовленості абітурієнтів, стан їхнього здоров'я, оскільки від цих показників залежить процес засвоєння ними бойових прийомів єдиноборств, боротьби самбо, рукопашного бою тощо. Практика засвідчує, що рівень підготовленості абітурієнтів недостатній, вони не завжди здатні скласти базові нормативи з фізичної підготовки, тому під час навчання не покращують свої вміння й навички, а намагаються довести власні фізичні здібності до рівня вступних іспитів. З огляду на це, постає потреба в покращенні їхньої фізичної підготовки через урізноманітнення й оновлення спеціальних фізичних вправ. До основних чинників зниження впливу фізичних навантажень на результати професійної підготовленості та процес навчання належать такі: відсутність типових програм із СФП; відсутність достатнього часу для оволодіння тактико-спеціальними навичками поводження зі зброєю та її використання; неефективний розподіл часу, запланованого для фізичної підготовки; потреба в більшому обсязі практикування нових знань; необхідність більш ретельного проведення зарядки тощо. Основна мета вдосконалення фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки – використання комплексного підходу, що передбачає науково-педагогічне об'єднання фізичного, тактико-спеціального, вогневого, психологічного та правового складників професійної підготовки.

У наукових працях Б. Гуски, В. Данильченко, В. Домніцак, Ю. Коломійця, І. Медведєва, А. Пашаєва, О. Рябухи, К. Трішина, О. Уварової, О. Ярещенко, О. Ярмощука та ін. схарактеризовано різні правові питання фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України. Для підвищення рівня фізичної підготовленості, адекватного, вдалого та своєчасного використання студентами фізичного впливу, фізичної сили, прийомів боротьби й рукопашного бою ефективними формами є позанавчальні заняття в спортивних секціях: із легкої атлетики, гирьового спорту, плавання, волейболу, баскетболу, футболу та зі спортивних єдиноборств, а саме із самбо, бойового самбо, дзюдо, універсального бою, рукопашного бою та тайландського боксу «Муей-тай». Результати експериментальних досліджень засвідчують, що тренування в спортивних секціях й участь у спортивних змаганнях сприяють усебічному розвитку студентів, посилюють моральну, психологічну та фізичну підготовленість, оптимізують сприйняття навчального матеріалу, повну реалізацію здібностей. Участь студентів у секційній роботі зі спортивних єдиноборств дає змогу: закріпити навички й уміння, отримані на заняттях із фізичної підготовки та спеціальної фізичної підготовки; більш докладно проаналізувати й відпрацювати конкретні прийоми; удосконалити техніку дій під час проведення заходів примусу та фізичної сили; дібрати індивідуальну методику виконання прийомів; підвищити загальний рівень фізичної підготовленості до дій в екстремальних умовах; покращити спортивні навички й уміння; підготувати курсантів до спортивних змагань. На нашу думку, секційна робота сприяє формуванню здорового способу життя, здоров'язберезувальної компетентності, формуванню навичок безпечної поведінки.

У контексті дослідження вагому роль відіграють результати досліджень із психології. Учені Л. Аболін, В. Васильєв, С. Дашкова, О. Євдокімова, І. Клименко, І. Кон, К. Платонов, О. Родіонов, В. Сокурєнко та ін. наголошують на формуванні адаптивного потенціалу особистості, що

зумовлює її можливості в подоланні важких ситуацій службової діяльності. Варто зауважити, що психологи роблять спроби цілісного осмислення особистісних характеристик, які відповідають за успішну адаптацію й подолання кризових (екстремальних) ситуацій. Проте науковці не одностайні у виокремленні домінантного компонента психологічної стійкості (когнітивний, вольовий, емоційний, мотиваційний). Важливе значення має володіння майбутніми фахівцями з охоронної діяльності та безпеки прийомами й методами психологічної саморегуляції. Для цього на заняттях із професійно-психологічної підготовки психологи рекомендують використовувати методи психодіагностики (спостереження, бесіда, тестування); тренінги з розвитку професійної пам'яті, уваги та спостережливості; психофізичні тренінги з подолання перешкод (перешкоди, лабіринти тощо); ідеомоторні тренування; тренінги з використанням елементів несподіванки, дефіциту часу, шумових і вогневих ефектів (морально-психологічна смуга); тренінги із засвоєння ситуацій, пов'язаних зі сприйняттям страждань, крові, поранень, травм, убитих; навчання основ аутогенного тренування; тренінги самонавіювання, самопереконання, настрою.

Особливої уваги потребує проблема формування психологічної готовності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до виконання професійних дій в екстремальних умовах службової діяльності. На думку О. Євдокімової, психологічна підготовка має бути спрямована на формування стійкості до негативних чинників службової діяльності (напруженості, відповідальності, ризику, небезпеки, дефіциту часу, невизначеності, несподіванок тощо); до травмувальних чинників, що суттєво впливають на психіку (вигляд крові, споглядання мертвих тіл, тілесних ушкоджень та ін.); до ситуацій протиборства (уміння вести психологічну боротьбу з особами, які протидіють запобіганню, розкриттю й розслідуванню злочинів, протистояти психологічному тиску, маніпулюванню з боку як законослухняних громадян, так і правопорушників); до конфліктних ситуацій

у службовій діяльності (уміння проаналізувати внутрішні причини конфлікту, з'ясувати закономірності їх виникнення, перебігу, знайти способи розв'язання конфліктних ситуацій; уміння володіти собою в психологічно напружених, конфліктних, провокаційних ситуаціях) [183, с. 64]

Проблема формування здатності фахівців правоохоронної галузі до саморегуляції удокладнена в працях В. Лапчук, К. Лисенко-Гелемб'юк та ін., де наголошено, що саморегуляція передбачає усвідомлену мотивацію власних вчинків, їх самооцінювання й самоконтроль, свідому стимуляцію вольової активності, подолання небажаних емоційних станів, витримку в разі подолання труднощів, використання засобів самозаспокоєння й самовладання, позитивної емоційної активності, уміння особистості усвідомлено впливати на себе, що виражене в гальмуванні та стимулюванні певних власних дій, бажань, потреб, виробленні внутрішніх механізмів регуляції, тобто саморегуляції, дає їй змогу вибірково ставитися до зовнішніх впливів, контролювати власні вчинки, формувати життєву позицію [368; 375, с. 197–201].

У контексті порушеної проблеми теоретичну й практичну цінність мають дослідження окремих аспектів формування етичної та безпечної поведінки майбутніх фахівців з охоронної діяльності й безпеки. Загальні правила поведінки правоохоронців узагальнюють стандарти поведінки й добросовісності, що сформовані на основі як історичного досвіду трудової діяльності, так і на вимогах Конституції України, на регламентованих законами України принципах державної служби, що спрямовані на створення умов для посилення авторитету діяльності органів поліції, зміцнення репутації поліцейських, а також довіри населення до них, поінформованості громадян про поведінку, якої варто очікувати від поліції, та щодо обов'язків поліцейських [40, с. 26; 549].

У дослідженні О. Панової розроблено модель формування безпечної поведінки майбутнього фахівця правоохоронної галузі. Реалізація моделі охоплює два етапи: перший передбачає формування ідеальної

(безконфліктної) поведінки, яка необхідна під час виявлення порушень або запобігання їм; другий етап прогнозує вироблення алгоритму дій у ході ускладнення оперативної обстановки, тобто в процесі масових заворушень, надзвичайних подій техногенного й природничого характеру, проведення масових заходів [449].

Реструктуризація й оновлення функцій підрозділів служби охоронної діяльності та безпеки на вимогу економічних, екологічних, соціокультурних і політичних процесів зумовлюють необхідність модернізації професійної підготовки в напрямі підвищення рівня професійної компетентності, досягнення балансу в співвідношенні особистісних, професійно-спеціальних та універсальних складників професійного розвитку.

Результати наукових досліджень засвідчують, що в разі оптимального співвідношення педагогічних форм із психологічними феноменами відбуваються якісні зміни в когнітивних процесах (розуміння, мислення), емоційних станах (відчуття безпеки, належності, визнання досягнень, тривожність); діяльнісних характеристиках (дія цілепокладання, орієнтувальні дії, виконавчі дії, дії контролю та оцінювання, рефлексивні дії); особистісних характеристиках (мотиви, відчуття авторства, самостійність); соціально-психологічних відносинах (особливості суб'єкт-суб'єктного сприйняття, особливості групової ідентифікації, якість групових взаємин тощо) [128; 332].

Специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки полягає в цілеспрямованому формуванні такого складного й багатопланового суспільно-психологічного явища, як відповідальність, для якого характерна внутрішня психологічна якість особи, що (якість) передбачає самоконтроль, самодисципліну та свідоме й добровільне виконання соціальних обов'язків, регламентованих суспільними нормами, соціальними вимогами. Формування названої якості забезпечують здебільшого в процесі їхньої практичної підготовки. Практична підготовка супроводжується фізичним навантаженням, тренувальними вправами в

спеціально змодельованих екстремальних ситуаціях. У ході виконання таких дій відповідальність виявляється багатопланово: особистість відповідальна за свої вчинки не лише перед соціальним оточенням, а й перед собою. У цьому разі відбувається професійна ідентифікація майбутнього фахівця, що передбачає виконання соціальних і професійних норм, вимог, стандартів на основі самоусвідомлення власної належності до соціуму й розуміння себе таким, що бере відповідальність за те, ким він є, і який результат може забезпечити в розв'язанні соціально-побутових, професійних ситуацій.

На переконання науковців, в освітньому процесі ЗВО донині панує традиція розв'язання всіх питань навчання й виховання адміністративно-командними методами; неповністю подолані дистанції відчуження й авторитарного стилю в спілкуванні між учасниками освітнього процесу; бракує уваги до особистісних інтересів, потреб студентів у самовираженні; надмірний контроль за поведінкою й позбавлення самостійності студентів (курсантів) послаблюють професійну мотивацію, навчальну та соціальну самоактивність. М. Козяр стверджує, що у ЗВО, які проводять професійну підготовку майбутніх офіцерських кадрів, у виховних процесах потрібно зважати на специфіку педагогічної діяльності, обов'язковим результатом якої є не лише надбання курсантами професіоналізму та військової компетентності, а й гармонійний розвиток особистісних якостей, пов'язаних із державними інтересами, формування чітких громадянських позицій, патріотизму, високої моральності, культури, людської гідності [333].

На підставі аналізу результатів наукового пошуку дослідників вважаємо, що фахівець з охоронної діяльності та безпеки має бути готовий виконувати на високому професійному рівні важливі завдання відповідно до складності надзвичайних й екстремальних ситуацій. Це вимагає від фахівців одночасного, негайного, узгодженого та оперативного реагування й забезпечення протидії та охорони. Фахівці з охоронної діяльності й безпеки повинні вміти застосовувати технічні засоби охорони, мобільні засоби, радіолокаційні станції, прожекторне обладнання, сигналізаційні системи та

комплекси. Отже, фахівцям з охоронної діяльності й безпеки необхідно володіти належним рівнем знань із сучасних інформаційних технологій.

У цьому контексті доцільне використання напрацювань українських учених (І. Булах, О. Гончарова, Р. Гуревич, М. Жалдак, Р. Костенко, Ю. Машбиць, Н. Морзе, Є. Полат та ін.) щодо використання інноваційних інформаційних технологій в освітньому процесі. Науковці виокремлюють низку чинників (зовнішні й внутрішні), що впливають на якість професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки: соціологічні (вікові, соціальний стан, освіта), педагогічні (освітнє середовище, організація освітнього процесу, матеріально-технічне й інформаційно-технологічне забезпечення, рівень педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників, умови дотримання заходів безпеки під час збереження спеціальних засобів і поводження з ними тощо); психологічні (індивідуальні якості, інтелект, мотивація, особистісний адаптаційний потенціал, міжособистісні взаємини в групі). Ці та інші чинники впливають на створення оптимальних організаційно-педагогічних умов для формування й розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Практика доводить, що високоякісна професійна підготовка фахівців правоохоронних органів стає елементом успішної роботи правоохоронних органів загалом, узгоджуючись із запитами й викликами глобалізованого суспільства. На думку О. Кіресєва [313, с. 25], *підготовку фахівців правоохоронних органів можна трактувати в широкому й вузькому розумінні. У широкому – як елемент кадрової політики (відбір кандидатів на службу, навчання, виховна робота) та психологічну підготовку протягом усього періоду служби. У вузькому ж розумінні підготовка фахівців для правоохоронних органів – це діяльність компетентних органів і служб із професійного навчання персоналу, поточної службової підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, викладання спеціальних курсів, а*

також навчання керівників, що відбувається в навчальних центрах та закладах [319].

Для організації успішної професійної підготовки О. Даниленко [149] пропонує:

- переглядати зміст професійної підготовки персоналу правоохоронних органів, зокрема чітко виокремлювати мету навчання, брати до уваги нові вимоги, оптимально вибудовувати зміст навчального матеріалу;
- окреслювати предметний компонент навчальних дисциплін;
- передбачати раціональне подання матеріалу для багаторівневого доопрацювання нової інформації з огляду на те, що процес пізнання розвивається не за лінійним, а за спіральним принципом;
- застосовувати навчально-педагогічні технології в професійній підготовці персоналу;
- використовувати інформаційні методи навчання для надання персоналу відомостей теоретичного характеру;
- упроваджувати пошукові методи навчання для формування й розвитку вмінь і навичок конкретної продуктивної діяльності в нетипових, непередбачуваних ситуаціях.

Вивчення досвіду професійної підготовки співробітників правоохоронних органів зарубіжних країн зазнало актуалізації наприкінці ХХ століття. Це вмотивоване переважно процесами демократизації, відкриттям кордонів і суцільним прагненням до взаємодії та співпраці. Упродовж останніх років помітна тенденція до інтерпретації проблеми професійного навчання правоохоронців за межами країни, в тому числі й дослідження яких має комплексний характер. У таких студіях зосереджено увагу здебільшого на аналізі світового досвіду підготовки фахівців.

Підсумовуючи виклад, зазначимо, що сьогодні система професійної підготовки кадрів правоохоронних органів іноземних держав становить предмет наукового зацікавлення для багатьох учених. Знання щодо структури й функціонування системи професійної підготовки фахівців у

зарубіжних країнах диференційовано, інтегровано та уніфіковано в працях таких українських учених-компаративістів, як Н. Авшенюк, Н. Бідюк, С. Заскалета, Т. Коржинська, О. Огієнко, Н. Пазюра, О. Проневич, Г. Товканець, В. Третько, Т. Тронь та ін. Аналіз розвідок дав змогу констатувати, що цілісне розв'язання проблеми професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки потребує системного вивчення на теоретико-методологічному й методичному рівнях потребує спеціального вивчення.

1.3. Вимоги нормативно-правових документів щодо організації професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Охоронна діяльність та безпека є об'єктивним досягненням сучасного суспільства, що нині вможливорює відчуття безпеки й надійне та всебічне збереження майна. Нормативно-правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки регламентує охоронну діяльність і безпеку посадових осіб, об'єктів, стосовно яких реалізують заходи із державної охорони та безпеки. До основних положень цих документів належать такі: конституційні засади охоронної діяльності й безпеки; цивільно-правові засади охоронної діяльності та безпеки; адміністративно-правові засади охоронної діяльності й безпеки; кримінально-правові засади охоронної діяльності та безпеки; нормативно-правове забезпечення діяльності Управління державної охорони України; нормативно-правове забезпечення охоронної діяльності.

Охоронна діяльність в Україні потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання. У чинному законодавстві наявна низка суперечностей, які стосуються компетенції, підстав, умов і порядку застосування фізичної сили, спеціальних, технічних засобів та вогнепальної зброї, а також контролю за суб'єктами охоронної діяльності. Нормативно-правова неврегульованість призводить до розвитку недобросовісної конкуренції [547].

Закон України «Про охоронну діяльність» мав на меті подолати правову прогалину у сфері її законодавчого регулювання й закріпити правові форми господарювання на засадах конкурентоспроможності цієї галузі [235]. Ухвалення закону зумовлене необхідністю законодавчого забезпечення охоронної діяльності на підставі положень Конституції України (Конституція України, 1996), зокрема щодо рівноправного розвитку всіх форм власності та захисту конкуренції на ринку надання охоронних послуг. Цитований документ мав закласти фундамент правової основи охоронного законодавства та послугувати засадничим законом щодо всіх інших законів, які регулюють окремі види охоронної діяльності.

Розроблення й ухвалення Закону України «Про охоронну діяльність» (2012) [503] сприяє чіткому витлумаченню поняття «охоронної діяльності», її правових засад, цілей, завдань, принципів, видів, а також окресленню кола суб'єктів, які її провадять, їхніх повноважень [363]. У зв'язку з ухваленням закону [235] передбачено роботу, спрямовану на узгодження його положень із галузевими законами, що регулюють окремі види охоронної діяльності, закріплення в них специфіки кожного виду охорони та підготовку низки нових законів. Наприклад, для законодавчо-правового регулювання адміністративної діяльності поліції охорони при Національній поліції України необхідно класифікувати норми права в системі юридичних гарантій забезпечення законності в діяльності цієї служби. Виокремлюють кілька груп норм, що [363]:

- трактують адміністративну діяльність служби охорони, апаратів і підрозділів із забезпечення особистої безпеки громадян, захисту об'єктів усіх форм власності від протиправних посягань на договірних засадах та боротьбу з іншими правопорушеннями в місцях несення служби як діяльність, що провадять тільки на основі виконання закону;

- регламентують конкретні права та обов'язки працівників підрозділів служби охорони, форми контролю за фактичним виконанням нормативно-правових актів;

– окреслюють порядок і межі застосування заходів адміністративного примусу;

– спрямовані на забезпечення нормальної роботи в тому механізмі, що призначений юридично гарантувати досягнення цілей, які окреслював законодавець, видаючи або санкціонуючи юридичні норми, у межах певних типів, «моделей» юридичного впливу [364].

Нормативно-правове регулювання відбувається за допомогою правових засобів, під якими розуміють об'єктивовані субстаціонарні правові явища, що мають фіксовані властивості, дають змогу реалізувати потенціал права, його силу [364]. У правових засобах утілена соціальна сила права. Первинні засоби правового впливу на поведінку людей, пов'язані з наданням їм суб'єктивних юридичних прав та покладанням на них суб'єктивних юридичних обов'язків, кваліфікують як способи правового регулювання. До основних способів нормативно-правового регулювання належать дозволи, зобов'язання, заборони [450]. Крім способів, розрізняють типи правового регулювання (режими) як особливий порядок нормативно-правового регулювання, що виражене в певному поєднанні способів (дозволів і заборон) та сприяє задоволенню інтересів суб'єкта права [534]. Правовий режим узагальнено описують як порядок регулювання, що відображений у комплексі правових засобів, які характеризують особливе сполучення взаємопов'язаних дозволів, заборон, позитивних зобов'язань та створюють особливу спрямованість регулювання. У межах кожного правового режиму завжди беруть участь усі первинні елементи правової матерії (способи правового регулювання) [393].

Диференціюють два типи правового регулювання (режими) – загально-дозволеній та спеціально-дозволеній [450]. Це дає підстави для трактування поняття правового регулювання організації охоронної діяльності як специфічного виду соціального регулювання, що полягає в нормотворчій діяльності вповноважених органів стосовно організації служби охорони як структурного складника системи органів виконавчої влади, а також як

забезпечення взаємодії підрозділів охорони (їхніх посадових осіб) із громадськістю для особистої безпеки громадян, захист усіх форм власності від протиправних посягань на договірних засадах та боротьбу з іншими правопорушеннями в місцях несення служби.

Важливе місце посідає Закон «Про національну безпеку України» (2018), де розмежовано повноваження державних органів у сферах національної безпеки й оборони, створено основу для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки та оборони, сил безпеки й сил оборони, запропоновано систему командування, контролю та координації операцій сил безпеки та сил оборони, запроваджено всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки й оборони, забезпечено в такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони. Сектор безпеки і оборони – система органів державної влади, Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функційним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України. Сили безпеки – це правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту й інші органи, на які Конституцією й законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України [498].

«Стратегія національної безпеки України» (2018) – це документ, що окреслює актуальні загрози національній безпеці України та мету, завдання, механізми захисту національних інтересів України, слугує основою для

планування й реалізації державної політики у сфері національної безпеки [546]. У «Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України» зазначено напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих для держави, суспільства й особи інтересів, прав і свобод людини й громадянина, цілі та очікувані результати їх досягнення з огляду на актуальні загрози. Досягнення цієї мети можливе за умови впровадження спільних програм підготовки персоналу органів сектору безпеки й оборони, зокрема програм професійного розвитку, налагодження інтегрованої системи освіти, бойової та спеціальної підготовки персоналу для органів сектору безпеки й оборони з огляду на зарубіжний досвід, удосконалення системи управління та професійної підготовки фахівців.

Сектор безпеки і оборони України має у своїй структурі чотири взаємопов'язані складники: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, що добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складників сектору безпеки і оборони регламентовані законодавством України. До складу сектору безпеки і оборони входять: Міністерство оборони України, Збройні сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Інші державні органи й органи місцевого самоврядування реалізують свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони [498].

Нормативно-правовий режим організації професійної діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки створює система підзвітних законодавчих актів, які відрізняються один від одного багатьма ознаками: юридичною силою, назвою, органами, що їх ухвалюють, порядком набуття чинності, однак мають одне спрямування – упорядкування, узгодженість, взаємодія структурних одиниць і посадових осіб між собою, між собою та органами (підрозділами), а також із громадськістю. Зокрема, у пункті 3 постанови Кабінету Міністрів України «Положення про Національну поліцію України» [499] сформульовано такі основні завдання Поліції охорони:

- проведення за договорами заходів з охорони особливо важливих об'єктів згідно з переліком, що затверджений Кабінетом Міністрів України, інших об'єктів (обмежені території, будівлі та споруди тощо), вантажів, а також грошових знаків і цінних паперів, що перевозять, інкасації в місцях, не охоплених централізованою службою інкасації, перевезення цінностей Національного банку, забезпечення особистої безпеки громадян [499].

- розроблення основних вимог до захисту об'єктів усіх форм власності та громадян від злочинних посягань, типових договорів і вимог до інженерно-технічного укріплення й захисту об'єктів, оснащення їх технічними системами та засобами теле-, відеоспостереження, тривожної сигналізації, контролювання доступу, а також інструкцій та інших документів, що регламентують виконання охоронних функцій [499];

- участь у проведенні єдиної технічної політики щодо впровадження з розроблення, технічних засобів охоронного призначення через підготовку нормативних документів на час усього циклу їхньої життєдіяльності.

У правовому регулюванні організації діяльності з охорони та безпеки вирішальне значення має Конституція України [341] як найвища юридична сила, що надає суспільним відносинам цільову й цілісну структуру та закріплює принципи організації державної влади, діяльності органів влади (законодавчої, виконавчої, судової).

Для прикладу зазначимо, що організацію діяльності поліції охорони Національної поліції України регулюють такі закони й нормативно-правові акти України: «Про Національну поліцію» (2015), «Господарський кодекс України» (2003), «Кодекс України про адміністративні правопорушення» (2015), постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності» від 10.08.1993 р. № 615 (1993), «Про затвердження ліцензійних умов провадження охоронної діяльності» від 18.11.2015 р. № 960 (2015), «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом» від 03.06.2009 р. № 589 (2009), наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, обліку, перевезення та використання вогнепальної; пневматичної і холодної зброї, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів» від 21.08.1998 р. № 622 (1998) та інші. У цих нормативних актах затверджено, що Поліція охорони є органом держави, який виконує широке коло завдань і функцій з охорони правопорядку й боротьби з правопорушеннями. Із погляду правової характеристики, у правоохоронній діяльності поліції охорони розрізняють такі основні напрями: охоронний, адміністративний, профілактичний, виховний. Множинність цих напрямів зумовлює специфіку форм і методів діяльності поліції охорони, правового регулювання таких відносин.

У контексті профілактичної діяльності необхідно звернути увагу на такий аспект, як «майнова безпека», що є станом захищеності майна правовими, організаційними, спеціальними, інженерно-технічними, виховними, профілактичними й іншими заходами від протиправних посягань. Цього досягають у ході надання охоронних послуг на договірній основі [320]. На нашу думку, категорія «майнова безпека» є логічним складником ширшої за змістом правової категорії – «громадська безпека».

Громадська безпека як особливий різновид юридичної (соціальної) безпеки – це стан правової захищеності (забезпеченості, гарантованості) життєво важливих інтересів суб'єктів права у зв'язку зі вступом їх до сфери правових відносин; здатність юридичними засобами протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам об'єктивного або суб'єктивного характеру, що засвідчує рівень громадського порядку [124].

Основний момент майнової безпеки полягає в захисті інтересів суб'єктів права власності від протиправних посягань на об'єкти права власності, а також у створенні можливості для подальшого відновлення порушених майнових інтересів у межах правового поля. У юридичному сенсі майнова безпека – це передусім стан захищеності суб'єктів права власності від будь-якої майнової шкоди [325].

«Положення про Національну поліцію України» (2015) передбачає, що працівники поліції охорони під час несення служби зобов'язані: 1) у межах повноважень, передбачених законом, організовувати та реалізовувати заходи щодо рятування людей, забезпечувати їхню безпеку, охорону майна в разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф і ліквідації їхніх наслідків; 2) реалізувати на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності, а також технічні заходи охоронного призначення у випадках та порядку, передбачених законом або іншими нормативно-правовими актами; 3) проводити охорону об'єктів права державної власності у випадках і порядку, регламентованих законом й іншими нормативно-правовими актами, а також брати участь у державній охороні; 4) взаємодіяти з органами внутрішніх справ щодо припинення правопорушень у місцях несення служби, запобігання розкраданню власності й затримання правопорушників; 5) у разі виявлення пожеж чи загорянь, спрацювання пожежної сигналізації сповіщати про це підрозділи пожежної охорони та вживати заходів для ліквідації пожеж і загорянь; 6) зберігати таємницю, що підлягає охороні відповідно до законодавства, конфіденційну інформацію про осіб, а також конфіденційну, оголошену такою в чинному

порядку, інформацію про господарську діяльність замовника послуг на проведення заходів охорони та безпеки, що стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків або обов'язків за договорами [499].

Отже, зміст нормативно-правового регулювання діяльності фахівців з охорони й безпеки залежить від його повноти та внутрішньої узгодженості правових норм. Специфіка нормативно-правового регулювання пов'язана з повнотою охоплення відносин, що регулюють правові акти різних галузей права. З огляду на це постає потреба в єдиному законі прямої дії, який би не вимагав додаткових роз'яснень та інструкцій.

Традиційні механізми державного регулювання в умовах сьогодення не можуть повною мірою регулювати динамічні соціально-економічні процеси на ринку охоронних послуг та безпеки, впливати на якість цих послуг, слугувати гарантом у відшкодуванні збитків. Це актуалізує необхідність запровадження суттєвих змін у кваліфікаційній характеристиці фахівців з охоронної діяльності та безпеки, трансформації професійних функцій (ухвалення обґрунтованих й ефективних управлінських професійних рішень із питань охорони та безпеки, планування й проведення спеціальних операцій, володіння всіма видами сучасного озброєння, знання тактики і стратегії ведення спеціальних операцій для усунення небезпеки та загроз тощо). Досягнення цієї мети можливе за умови впровадження міждисциплінарних освітніх програм із підготовки персоналу органів сектору безпеки і охорони, з огляду на досвід зарубіжних країн.

Фахівець з охоронної діяльності та безпеки повинен знати Конституцію України (1996), основи адміністративного, господарського (Господарський кодекс України, 2003), кримінального законодавства, стандарти, накази, розпорядження, інструкції та іншу організаційно-розпорядчу документацію з охоронної діяльності; порядок і правила застосування вогнепальної зброї, засобів та прийомів активного захисту, організаційно-технічних знарядь забезпечення безпеки; індивідуально-психологічні риси й особливості поведінки особи, яка перебуває під охороною; причини свого найму; спосіб

життя особи, яка перебуває під охороною, її звички, особливості характеру, коло знайомств і контактів (членів сім'ї), минулих і нинішніх, а також потенційних ворогів, ступінь розуміння нею важливості заходів із забезпечення безпеки; основи протоколу, службової поведінки, етикету; порядок надання первинної медичної й долікарської допомоги; технічні характеристики та правила використання засобів охорони, зв'язку, оповіщення, попередження про небезпеку; місця розташування правоохоронних органів, порядок і способи налагодження з ними зв'язку; правила та норми охорони праці тощо [235].

Удосконалення системи професійно-психологічного супроводу діяльності підрозділів Управління державної охорони України відбувається на підставі положень низки Законів України, а саме: «Про охорону праці» (№ 2694-ХІІ від 14.10.1992); «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» (№ 160/98-ВР від 04.03.1998); «Про військовий обов'язок і військову службу» (№ 2232-ХІІ від 25.03.1992). У цих нормативних актах окреслено правові засади, сутність, значення й особливості проведення професійно-психологічного відбору до підрозділів Управління державної охорони України; порядок організації та проведення професійно-психологічної підготовки кадрів в Управлінні державної охорони України; напрями виховного впливу з використанням психологічних методів; вимоги, принципи й основні напрями індивідуально-виховної роботи; специфіку організації індивідуально-виховної роботи та методика її проведення; морально-психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності в сучасних умовах. Особливе значення мають інструкції щодо порядку організації та проведення професійно-психологічного відбору кадрів в Управлінні державної охорони України (Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення професійно-психологічного відбору кадрів в Управлінні державної охорони України, 2010).

Нормативно-правове регулювання оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності щодо забезпечення безпеки об'єктів охорони

та осіб вибудоване на основі Законів України: «Про контррозвідувальну діяльність», «Про розвідувальні органи України», «Про Службу безпеки України», «Про оперативно-розшукову діяльність» (Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» № 374-IV від 26.12.2002; Закон України «Про розвідувальні органи України» № 2331-III від 22.03.2011; Закон України «Про Службу безпеки України» № 2229-XII від 25.03.1995; Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» № 2135-XII від 18.02.1992). Ці нормативно-правові акти регулюють об'єктивні закономірності, які зумовлюють необхідність застосування оперативними підрозділами спеціальних сил, засобів, методів для захисту людини, суспільства й держави від протиправних посягань, а також оперативно-розшукову та контррозвідувальну теорію і практику оперативних підрозділів.

Отже, нормативно-правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки регламентує охоронну діяльність і безпеку посадових осіб, об'єктів, щодо яких передбачена державна охорона й безпека. Основними положеннями цих документів є конституційні засади охоронної діяльності та безпеки; цивільно-правові засади охоронної діяльності й безпеки; адміністративно-правові засади охоронної діяльності та безпеки; кримінально-правові засади охоронної діяльності й безпеки; нормативно-правове забезпечення діяльності Управління державної охорони України; нормативно-правове забезпечення охоронної діяльності.

Фахівець з охоронної діяльності та безпеки повинен володіти: знаннями щодо правових основ діяльності Управління державної охорони України у сфері державної охорони щодо вищих посадових осіб держави в місцях постійного й тимчасового перебування, а також стосовно об'єктів державної власності, що перебувають під державною охороною, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки; уміннями використовувати на практиці конкретні види адміністративної діяльності, правильно витлумачувати й застосовувати норми конституційного права, кримінального права, цивільного права та інших нормативно-правових актів

у повсякденній практичній діяльності підрозділів державної охорони й суб'єктів охоронної діяльності; навичками виявлення, збирання, дослідження та використання інформації для запобігання злочинам відповідно до сучасних умов майбутньої професійної охоронної й захисної діяльності; здатністю вміло використовувати правові основи охоронної діяльності у сфері забезпечення безпеки посадових осіб та об'єктів, щодо яких провадять державну охорону, а також правильно витлумачувати й застосувати норми конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного права та інші нормативно-правові акти.

Регулювання професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки здійснюється відповідно до таких актів: Закон України «Про вищу освіту» (2014), «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» (2007), «Про державну службу» (2015), «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020 року» (2013), «Про Стратегію кібербезпеки України» (2017), постанова КМУ «Правила етичної поведінки державних службовців» (2016), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки» (2012), постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (зі змінами від 11.02.2017), «Національний класифікатор України «Класифікатор професій», затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 237 (зі змінами) та інші. У нормативно-правових документах наголошено на необхідності трансформації змісту й форм організації навчання, розроблення нових методик професійної підготовки, підвищення кваліфікації фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Згідно з основними положеннями зазначених документів, професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки має бути організована на засадах компетентнісного підходу; упровадження в освітній процес спеціально розробленого навчально-методичного забезпечення; використання сучасних методів і технологій навчання; в умовах спеціально

створеного інформаційно-освітнього середовища; вивчення життєвого досвіду майбутніх фахівців; регулярного моніторингу якості професійної підготовки тощо.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014) представлено структуру та зміст системи забезпечення якості вищої освіти; що охоплює такі складники: системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості); системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності ЗВО та якості вищої освіти; системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти. Натомість система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає низку процедур і заходів: окреслення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти; проведення моніторингу й періодичного перегляду освітніх програм; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників ЗВО та регулярне оприлюднення результатів такого оцінювання; підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників; забезпечення необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, зокрема самостійної роботи тих, хто навчається, за кожною освітньою програмою; забезпечення інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації тощо [480].

Представлена система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є необхідною, але недостатньою умовою якісної підготовки висококваліфікованих фахівців військових спеціальностей, особливо щодо формування їхніх компетентностей відповідно до появи нових професій, зокрема цивільних, у галузі державної безпеки.

Підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки виструктурована відповідно до «Стандарту вищої освіти галузі знань 25

«Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальністю 256 «Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення й видами діяльності, зокрема «Охоронна діяльність та безпека», «Особиста та майнова безпека»), спеціальністю 251 «Державна безпека». Наприклад, у «Стандарті вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальністю 256 «Національна безпека» передбачено, що мета підготовки спрямована на формування особистості професіонала, здатного ефективно протидіяти загрозам національної безпеки України за окремими сферами її забезпечення й видами діяльності, готового нести відповідальність за свої дії. Предметом професійної діяльності таких фахівців постає забезпечення національної безпеки й оборони в її сферах, а саме забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо [543].

Перелік компетентностей, які повинен опанувати випускник закладу вищої освіти зі спеціальності 256 «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення й видами діяльності)», ґрунтований на врахуванні його освітніх досягнень на попередньому етапі здобуття вищої освіти та переліку службових функцій (діагностичної, прогностичної, управлінської, проектувальної, технологічної), успішне виконання яких на первинних посадах (описані в професійних стандартах для попереднього етапу здобуття вищої освіти) мають забезпечувати стандартизовані групи компетентностей (інтегральні, загальні, фахові). Випускник може обіймати первинні посади в Управлінні державної охорони, інших військових формуваннях, складниках сектору безпеки та оборони, в організаціях і на підприємствах усіх форм власності у сфері охоронної діяльності.

Незважаючи на розширене законодавство, яке регулює освітній процес, існує багато прогалин, які породжують проблеми й суперечності у сфері професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Зокрема, зафіксовано низку суперечностей між: об'єктивними потребами

суспільства у висококваліфікованих фахівцях у галузі охоронної діяльності та безпеки, що досконало володіють сучасними стратегіями й тактиками, і неможливістю задовольнити ці потреби в умовах традиційної системи підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; європейськими вимогами до професійної кваліфікації фахівців з охоронної діяльності та безпеки й незадовільним рівнем їхньої професійної компетентності через недосконалість нормативно-правового, змістового, технологічного, навчально-методичного забезпечення професійної підготовки; необхідністю оновлення змісту фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах міждисциплінарності й застарілими підходами щодо його структурування та відбору; потужним педагогічним потенціалом, закладеним у змісті фахової підготовки щодо формування професійної компетентності, і невідповідністю форм, методів, засобів організації цього процесу; вимогами до якості практичної підготовки й недооцінюванням її ролі в професійному становленні фахівців з охоронної діяльності та безпеки; поширеною практикою використання репродуктивного стилю навчальної діяльності студентів і необхідністю застосування методів проблемного навчання для формування в них умінь розв'язувати проблемні ситуації; потребою у формуванні в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки професійних умінь і навичок та недостатнім рівнем готовності науково-педагогічного складу до провадження цієї діяльності; наявністю позитивного зарубіжного досвіду щодо професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки й відсутністю вітчизняних порівняльно-педагогічних студій із його вивчення та узагальнення. Розв'язати ці суперечності можна через обґрунтування концептуальних засад, створення оптимальних організаційно-педагогічних умов, побудову й упровадження системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Сучасна економічна й політична ситуація потребує сформованості у фахівців з охоронної діяльності та безпеки не тільки глибоких професійних

знань і навичок швидкого оволодіння сучасними технологіями, а й вміння прогнозувати та орієнтуватися в складних екстремальних ситуаціях під час виконання службових завдань, ухвалювати відповідальні рішення тощо. Одним із важливих завдань професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки є використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Майбутні фахівці використовують потенціал комп'ютерних технологій здебільшого для навчально-пізнавальної діяльності, самовдосконалення особистості [145].

У руслі аналізу нормативно-правового регулювання інформаційної сфери варто зазначити, що впродовж останніх років законодавча база України в інформаційній сфері поповнена низкою законів. Надзвичайно важливими є такі документи: Закон України «Про інформацію» (1992), Закон України «Про державну таємницю» (1994), Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» (2005), Закон України «Про науково-технічну інформацію» (1993), «Національна програма інформатизації» (1998) тощо.

Ухвалення цих законів та інших нормативно-правових документів засвідчує, що сучасна освіта не може існувати без інформаційно-технічного складника, що забезпечують насамперед модерні комп'ютерні технології. Водночас їхня роль не є лише допоміжною та не може бути цілком ототожнена з обслуговуванням непорушних, давно поставлених цілей. Проникнувши в освітній процес і надійно вкоренившись у ньому, нові інформаційні технології відразу ж почали істотно впливати на його перебіг, причому з часом цей вплив тільки зростає. Це зумовлює необхідність упровадження в освітню практику закладу новітніх освітніх технологій, які сприяють професійному самовдосконаленню, формуванню професійних навичок, заснованих на модернізованій дидактичній системі. Результативності такого процесу досягають завдяки використанню сучасних методів, засобів і прийомів навчання, що вможливають творче опанування студентами численної кількості наукових знань [141]. У підготовці майбутніх

фахівців з охоронної діяльності та безпеки важливу роль відіграють цифрові технології й віртуальні (модельні) лабораторії. Використання сучасних ІКТ в освітньому просторі професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки стає важливим компонентом формування їхніх професійних якостей, професійного самовдосконалення.

Упродовж останніх років законодавча база України була оновлена низкою законів та інших нормативно-правових документів, що окреслюють завдання для підвищення рівня підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

1.4. Особливості професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в зарубіжному досвіді

Процеси глобалізації й уніфікації, що стосуються всіх сфер життєдіяльності людини (соціальної, економічної, політичної, наукової та ін.), зумовили потребу в реформуванні освітньої галузі. У світовому масштабі проблеми професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на законодавчому, управлінському, соціально-економічному, організаційному й інформаційному рівнях розв'язують такі впливові міжнародні організації, як Європейське агентство мереж та інформаційної безпеки («European Agency for Network and Information Security», «ENISA»), Організація безпеки та кооперації в Європі («Organisation for Security and Cooperation in Europe», «OSCE»), Міжнародне багатостороннє партнерство проти кіберзагроз («The International Multilateral Partnership Against Cyber Threats», «ІМПАКТ»), Національне агентство безпеки («National Security Agency», США), Комітет систем національної безпеки («Committee on National Security Systems»), Національний центр захисту інфраструктури («National Infrastructure Protection Center»), Міжнародна організація з міграції (МОМ), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ),

Європейське агентство з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу («Frontex») та інші.

Як засвідчує практика, пріоритети розвитку систем вищої освіти, зокрема й системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, регламентовані на національному рівні з огляду на закони, декларації, документи, які розроблені міжнародними організаціями. На нашу думку, уніфіковані міжнародні освітні та професійні стандарти варто аналізувати на підставі основних міжнародних документів і конвенцій, розроблених у межах міжнародної співпраці. У цілому зазначені міжнародні стратегічні документи окреслили напрями розвитку національних освітніх систем більшості європейських і світових країн із погляду їхньої глобалізації, уніфікації та стандартизації.

Особливого значення набуває вивчення сучасних процесів і досвіду професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в країнах Європейського Союзу (ЄС), що вможливорює вдосконалення вітчизняної системи професійної підготовки таких фахівців і підвищення її якості відповідно до прогресивних світових тенденцій.

Процес створення загальноєвропейської моделі вищої школи фактично ініційований підписанням Римської угоди (1957 р.) про заснування Європейського Економічного Співтовариства. Подальшого розвитку ці ідеї набули в документах конференції міністрів освіти 1971 та 1976 рр., у Маастрихтському договорі 1992 р., що започаткували поглиблення європейської інтеграції. Протягом наступних років були розроблені стратегічні документи та апробована низка програм під патронатом ООН, Європейського Союзу, Ради Європи, що сприяли формуванню єдиних підходів до розв'язання транскультурних питань вищої освіти та складного завдання з розбудови системи навчання впродовж усього життя, наближення національних законодавчих норм в освітній галузі до нормативних положень, напрацьованих європейськими країнами, збільшення можливостей доступу до вищої освіти та сприяння мобільності студентів на ринку праці. Зокрема,

ухвалення основних нормативних документів, що набули чинності в Європі, починаючи з 1988 р., а саме: ініціювання Великої хартії університетів у Болоньї (1988 р.); розроблення й ухвалення під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО Лісабонської конвенції про визнання кваліфікацій, які існують у системі вищої освіти Європи (1997 р.); підписання Францією, Італією, Великою Британією та Німеччиною Сорбонської декларації (1998 р.), що задекларувала створення та шляхи розвитку єдиного європейського простору вищої освіти тощо, – мало на меті уніфікацію і стандартизацію освітніх програм, підвищення рівня конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг.

Водночас процес євроінтеграції, його поширення на країни Східного та Прибалтійського регіонів, супроводжуваний створенням єдиного наукового й освітнього простору, розробленням уніфікованих вимог і стандартів у цих сферах на території всього континенту, зумовив укладання в 1999 році Болонської декларації, що запровадила Болонський процес (від назви університету в італійському місті Болонья, де ініційовано зазначені глобалізаційні тенденції) більш як у 40 європейських країнах. Це сприяло формуванню спільноти найпрогресивніших європейських університетів унаслідок підписання Великої хартії університетів («Magna Charta Universitatum») [110], розбудові європейського простору вищої освіти для гармонізації національних освітніх систем вищої школи кожної європейської держави, запровадженню системи прозорих і порівнюваних ступенів, єдиної системи кредитів та системи кваліфікацій вищої освіти [564]. З іншого боку, запровадження уніфікованих вимог і стандартів вищої освіти, ухвалених представниками європейських країн на самітах у Болоньї, Парижі, Брюсселі, Лісабоні, Берліні, Ніцці тощо, в освітні системи та освітній процес ЗВО окремих країн поставило перед освітянами гострі питання щодо збалансованих умов модернізації національних навчальних планів для підготовки фахівця, конкурентоспроможного на європейському ринку праці, ступеня залученості освітньої системи окремої країни до

загальноєвропейського освітнього поля, збереження традицій національної системи вищої освіти. Зазначені питання на сьогодні активно обговорюють науковці, які надають власні рекомендації й пропозиції щодо оптимальних умов адаптації специфіки освітньої системи окремої країни до загальноєвропейських стандартів.

У всесвітній охоронній індустрії функціують тисячі приватних підприємств, працюють мільйони приватних охоронців, роблячи вагомий внесок у безпеку своїх країн. Низка аспектів діяльності приватних охоронних компаній західних країн заслуговує на увагу та на впровадження в українську практику.

У межах європейського простору вищої освіти (ЄПВО) до професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки окреслюють спільні вимоги: ґрунтовні теоретичні та практичні знання, досвід роботи в охоронних структурах й управліннях служби безпеки, прикордонної служби, органах боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями тощо.

Для України корисне осмислення досвіду професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки Республіки Польщі й Чехії. До того ж польська система вищої освіти розвивається в напрямі побудови єдиного європейського простору й за темпами не відстає від провідних країн Західної Європи.

Як зазначено в доповіді ООН щодо визначення рейтингу індексу людського розвитку за 2018 р., серед високорозвинених країн ЄС провідне 30 місце посідає Республіка Польща, рівень фінансування освіти якої становить 5,1 % ВВП. Посилену увагу країни до професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки засвідчує її активна участь у міжнародних програмах.

Наприкінці ХХ століття на модернізацію професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки вплинуло багато зовнішніх і внутрішніх чинників, зокрема й суспільно-політична ситуація, яка склалася в країні. Початок 90-х років ознаменований кардинальними змінами у

світовому просторі. Криза, що назрівала, у більшості соціалістичних країн знайшла своє відображення в процесі руйнування світової економічної системи соціалізму, що пришвидшило кардинальні реформи. Оскільки країни Східної Європи не мали бажання повертатися до радянського режиму, вони вибрали нову систему зовнішньополітичних пріоритетів, убачаючи своє основне завдання в інтеграції до європейського співтовариства. Спочатку всі країни мали подібні умови, однак Польща, порівняно з іншими державами, досягла набагато більших успіхів. Демократична революція та приход до влади політиків нової формації, які, дотримуючись стратегії державного розвитку, сповідували загальноєвропейські принципи демократії, соціальної справедливості й ринкових відносин, переконливо доводили факт відмови офіційної Варшави від пережитків комуністичної системи та прагнення до прогресивних змін. 1989 року Польща офіційно оголосила про зміну зовнішньої політики на користь Заходу. У листопаді 1990 р. вище державне керівництво декларативно заявило про прагнення Республіки Польщі вибудувати відносини з ЄС.

Польські науковці неодноразово досліджували інформаційний простір у розрізі порушеної проблеми, розробили навчально-методичні матеріали, навчально-тематичні плани, зокрема моделі професійної підготовки. У книзі професора К. Рачковського (K. Raczkowski) «Управління знаннями в митному адмініструванні: в системі економічної та соціальної безпеки» запропоновано модель управління знаннями в галузі митного адміністрування як компонент системи економічної й соціальної безпеки Республіки Польща. Ця модель структури управління знаннями виникає тому, що деякі представники керівної ланки не створюють умов для виявлення ініціативи чи творчого мислення. У такому випадку з'являються серйозні порушення в обміні знаннями (первинними даними та інформацією), що можуть бути цілеспрямованою дезінформацією працівників на користь збільшення конкурентної переваги в доступі до інформації лише тих посадових осіб, які обіймають найвищі посади в

організаційній одиниці. Усі випадки «витоку інформації» можуть послабити позиції керівництва організації, як наслідок – призвести до зміни на керівних посадах. Зрештою, спотворено також галузеві напрями управління знаннями чи міжорганізаційні зв'язки, що негативно позначається на організації й не вибудовує такої необхідної довіри або діалогу для співпраці. Як зазначає науковець, цілісна система професійної підготовки слугує найважливішим тривалим чинником розвитку суспільства, що спрямований на конкуренцію та інновацію. За висловом ученого, на ринку праці цінують більше особисті якості працівника, а не його професійне підвищення кваліфікації, регламентоване законодавством [671; 672, с. 273–280].

Міністри освіти країн ЄС і Європейська комісія затвердили «Програму розвитку вищої школи на 2015 – 2030 рр.» («Program rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki na lata 2015 – 2030» (2015), де сформульовано стратегічні й тактичні завдання із забезпечення якості вищої освіти (опис знань і вмінь, компетенцій, створення оптимальних умов навчання, реалізація якісного набору абітурієнтів, сприяння фаховому вдосконаленню).

Аналіз нормативно-правових документів Республіки Польща, документів ЄС, навчально-методичної документації ЗВО дав змогу констатувати, що вищі навчальні установи, зважаючи на вимоги ЄС, потреби польської держави до професійної діяльності фахівців з охорони та безпеки, готують таких фахівців із різних кваліфікаційних напрямів, а саме: внутрішня безпека; національна безпека; управління; економіка; транспорт; митна справа; право; охорона кордону; кінологія тощо. Це засвідчує інтегративний характер підготовки таких фахівців, що забезпечує потреби суспільства у фахівцях інтегрованого типу, здатних в умовах інтеграції наукових галузей мислити по-новому, генерувати інноваційні ідеї, оперувати новітніми засобами оброблення інформації, володіти кількома іноземними мовами, прагнути до самовдосконалення та професійного зростання.

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки ґрунтована на таких принципах: неперервності («zasada ciągłość»), що

реалізують завдяки вертикальній інтеграції освіти, тобто ступеневості (ЗВО пропонують бакалаврські, магістерські, докторантські програми, програми післядипломних курсів), і горизонтальній інтеграції освіти – можливості підвищення професійної кваліфікації в закордонних ЗВО та установах у міжнародному середовищі (участь у тренінгах, воркшопах, вебінарах та ін.), а також через самостійне здобуття (за дистанційною формою навчання, екстернат); студентоцентризму («zasada kształcenia zorientowanego na studenta»), що спрямований на формування компетенцій відповідно до освітнього цензу та отримання результатів навчання згідно з Дублінською моделлю універсальних характеристик компетенцій (Дублінськими дескрипторами) дескрипторів із результатів навчання та опису володіння ними; особистісно орієнтованого навчання («zasada zorientowanego kształcenia osobowości»), що прогнозує розкриття потенціалу й формування системи цінностей особистості майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки завдяки застосуванню нетрадиційних підходів до організації процесу професійної підготовки; зв'язку теорії і практики («zasada związku teorii z praktyką»), що полягає в застосуванні набутих теоретичних знань у галузі охоронної діяльності та безпеки, виконанні практичних завдань на основі змодельованих ситуацій та в екстремальних умовах, узятих із реального життя, у процесі проходження практики в правоохоронних інституціях та стажування за кордоном; диференціації («zasada dyferencjacji»), під якою варто розуміти впровадження диференційованих (різномірівневих і профільних) завдань в освітній процес крізь призму індивідуальності кожного студента (курсанта) для забезпечення належного рівня сприйняття й розуміння матеріалу, окреслення перспектив самореалізації у вибраній галузі; індивідуалізації («zasada indywidualizacji»), що прогнозує всебічне пристосування освітнього процесу з професійної підготовки, з огляду на основні аспекти стандартів ЄС і сучасні запити ринку праці, до індивідуальних пізнавальних потреб, можливостей, інтересів та власного соціального досвіду майбутніх фахівців з охоронної діяльності та

безпеки; професійної спрямованості навчання («zasada poradnictwa zawodowego»), що, за твердженням польських учених, є сукупністю мультиосвітніх заходів із супроводу підготовки молодих фахівців за низкою спеціалізацій через формування готовності до особистісно-професійного становлення у ЗВО й мотивування до професійної діяльності; міждисциплінарності («zasada interdyscyplinarności») – одного з чинників якісної комплексної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що, зокрема, регламентує узгодженість і логічну послідовність вивчення окремих дисциплін; кар'єрної орієнтації («zasada praktycznej orientacji»), що передбачає тематичну спрямованість процесу професійної підготовки та індивідуальний маршрут на створення й розвиток професійних компетенцій під час проходження різних видів практики [667].

Аналіз змісту освітніх програм ЗВО Польщі дав змогу з'ясувати, що до основних компетенцій, якими має оволодіти майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки, належать: знання системи кримінального правосуддя та правоохоронних органів; обізнаність у питаннях міжнародної безпеки, з особливим акцентом на політику безпеки ЄС і НАТО; самостійне ініціювання дій щодо співпраці з різними установами.

Освітні пропозиції *Вищої школи безпеки і охорони імені Маршала Юзефа Пілсудського* стосуються спеціальностей «Національна безпека» і «Внутрішня безпека» (спеціалізації «Державна безпека», «Антикризове управління», «Безпека аеропортів», «Громадська безпека», «Кібербезпека та управління інформаційною безпекою»). Спеціальність «Національна безпека (перший цикл навчання з практичним профілем) є відповіддю на зростання значущості безпеки та посилення попиту на ринку праці в цій сфері. «WSBiO» – піонер у сфері безпеки, захисту та оборони. Співпрацюючи з найкращими особистостями галузі, школа гарантує студентам набуття спеціальних знань і практичних навичок. Навчання за освітньою програмою дає змогу випускникам працювати на міжнародній арені. Серед спеціалізацій (рівень ліценціату) – «Державна безпека» та «Антикризове управління». Їх

опанування забезпечують дисципліни «Польща в структурах міжнародної безпеки», «Переваги для захисту держави», «Мобілізація сил оборони держави», «Планування та логістика цивільного захисту» й інші.

Спеціальність «Внутрішня безпека» виникла як реакція на збільшення вагомості внутрішньої безпеки та державної політики в державних органах влади. Орієнтація освітніх програм (ліценціат і магістратура) також має практичний профіль навчання. Практичний профіль є рішенням як для студентів, які досі не мали контакту з галуззю безпеки, так і для фахівців різних служб безпеки, що хочуть розширити свої знання й набути нових навичок для кар'єрного зростання.

Магістерські програми пропонують навчання за спеціальністю «Державна безпека» і «Цивільна безпека». Програма спеціальності «Державна безпека» зосереджена на питаннях, пов'язаних із безпекою та надзвичайними ситуаціями. Спеціальність адресована нинішнім і майбутнім працівникам служб державної безпеки, наприклад, військовим, військовим жандармеріям, прикордонній охороні. До фахових дисциплін належать такі: «Міжнародні економічні відносини»; «Міжнародні політичні та військові відносини»; «Міжнародне гуманітарне право збройних конфліктів»; «Глобальні загрози безпеці»; «Сучасні міжнародні військові операції»; «Міжнародні організації безпеки»; «Євроатлантична та європейська безпека»; «Регіоналізація та інституціоналізація безпеки».

Освітня програма «Цивільна безпека» призначена для військовослужбовців, працівників професійних охоронних підприємств і випускників шкіл післядипломної освіти в галузі безпеки. Студенти вивчають такі фахові дисципліни: «Боротьба зі злочинністю»; «Кримінальне право з елементами кримінального провадження»; «Цивільна безпека»; «Міжнародне співробітництво у сфері внутрішньої безпеки»; «Протидія терористичним загрозам»; «Недержавні форми безпеки»; «Кримінологія та криміналістика»; «Система реагування на кризи».

Дисципліни в навчальних планах підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки розподілені за циклічним принципом. Четверта частина дисциплін належить до загальноосвітнього циклу («Географія безпеки», «Історія безпеки», «Іноземна мова», «Закон Оборони Республіки Польща», «Психологія загрози», «Інформаційний менеджмент», «Загальна історія безпеки», «Основи юриспруденції та правової системи Республіки Польща», «Стратегія політики та національної безпеки», «Міжнародні економічні відносини», «Боротьба зі злочинністю», «Міжнародні політичні та військові відносини», «Кримінальне право з елементами кримінального судочинства», «Глобальні загрози безпеці», «Міжнародне співробітництво в галузі внутрішньої безпеки», «Соціологія», «Фізична культура»); 35 % дисциплін характеризують цикл фахових курсів («Теорія безпеки», «Основи міжнародних відносин», «Військові та невійськові загрози безпеці суспільства», «Державна та цивільна безпека», «Державна безпека та національна оборона», «Боротьба із злочинністю», «Безпека масових заходів», «Кримінальне право», «Правила використання зброї», «Захист від факторів масового знищення», «Захист персональних даних і секретної інформації», «Північноатлантичний альянс та його роль у Росії», «Міжнародна безпека», «Польща в міжнародних миротворчих операціях», «Система національної безпеки», «Невійськова оборонна підготовка держави», «Невідкладна медична допомога», «Внутрішня безпека», «Внутрішня безпека в ЄС», «Система реагування на кризу»).

Десята частина дисциплін представляє цикл спеціалізації («Антропологія культур», «Кіберпростір як зона гібридної війни», «Захист інфраструктури від наступальних кібероперацій», «Кібертероризм – простір загроз і методів боротьби», «Телеінформаційна безпека держави», «Управління ризиками в кіберпросторі», «Інфраструктура аеропорту», «Внутрішні та міжнародні повітряні перевезення», «Організація охорони та захисту аеропортів», «Закони авіації», «Управління безпекою аеропортів»), 43 % – дисципліни за вибором. Виробнича практика майбутніх фахівців

охоплює 12 кредитів. Водночас під час вивчення дисциплін формуються професійно-особистісні якості: рефлексивна здатність, нестандартність мислення, ерудованість, логічність, креативність, ініціативність, комунікабельність [683; 684], (Додаток Т).

Заслуговує на увагу досвід Академії «HUSPOL» у Чехії, що пропонує підготовку фахівців за спеціальністю «Кризове управління та управління безпекою» зі спеціалізаціями «Менеджмент безпеки» і «Кінологія та міжнародна екологія». Майбутні фахівці можуть оволодіти низкою компетенцій: знання державної безпеки, її суб'єктів та об'єктів; знання правових норм, які стосуються державної безпеки; знання правил функціонування й методів забезпечення громадської безпеки; знання кризового управління та стандартів відносин між структурами, соціальними інститутами; знання щодо ухвалення рішень у надзвичайних ситуаціях безпеки; знання правил забезпечення оборонної готовності державних органів; вміння аналізувати дослідницькі завдання, що допомагають розв'язати типові проблеми організації; використання й оцінювання методів, інструментів для опису, аналізу навколишнього середовища; вміння ідентифікувати небезпеку, критерії для розв'язання проблеми кризової безпеки; вміння проводити аудит окремих структур, що відповідають за безпеку; вміння виявляти загрозу безпеці; готовність організовувати роботу команди й управляти нею; навички переконувати, вести переговори для досягнення спільних цілей тощо (HUSPOL, 2018). Описані компетенції можуть бути сформовані завдяки вивченню й успішному опануванню переліку дисциплін.

Зміст підготовки спрямований на формування та розвиток моральної (розвиток свідомості й поведінки), політичної (система знань про політику, розуміння закономірностей виникнення конкретних політичних явищ, розуміння сутності й призначення цих явищ, вміння прогнозувати політичні явища), правової (знання юридичних теорій, чинного законодавства, вміння та навички його реалізовувати, а також дотримання цього законодавства),

психологічної (володіння психологічними знаннями, навичками і прийомами, зокрема автотренінгу й саморегуляції, а також розвитку власної волі та професійно-психологічних якостей), естетичної культури (розуміння правил зовнішньої гармонії своєї професійної діяльності, реалізація їх на практиці для виконання службових завдань, вільне володіння службовою термінологією, відсутність слів-паразитів, уміння вибрати правильний тон у розмові, дотримання правил носіння форменого одягу, уміння добирати зачіску відповідно до віку, посади, часу, організація робочого місця).

Мета навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в Чехії полягає в об'єднанні основних знань і вмінь, необхідних для реалізації професійних завдань з охоронної діяльності та безпеки. Крім того, таке навчання покликане активізувати інтереси й мотивацію до перманентного вдосконалення свого досвіду та постійного самоконтролю. Практична підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки пов'язана із зануренням у професійне середовище, зіставленням уявлень про професію, зокрема кінологічними. Практична підготовка, що охоплює 7 – 15 кредитів ЄКТС, триває від 2 тижнів до року, відбувається в межах трьох етапів: адаптації, ідентифікації, самореалізації. Незважаючи на те, що для практичної підготовки майбутніх фахівців заплановано порівняно невелику кількість часу, якісна організація такої практики дає змогу отримати корисний професійний досвід. Серед пріоритетних завдань практичної підготовки – створення умов для професійної активізації студентів на ринку праці, для вивчення правил організації й механізмів функціонування охоронної служби; поглиблення знань та розвиток навичок їх практичного застосування; розвиток особистісних якостей майбутнього професіонала в професійно зорієнтованому середовищі (уміння працювати в команді, лідерські якості, комунікабельність, відповідальність, організованість, працьовитість, толерантність).

Зміст практики регламентований програмою й тематикою індивідуальних завдань, що одержують студенти на період її проходження.

Перелік необхідних практичних знань і вмінь та рівень їхньої достатності відображені в програмах практики, а їх досягнення оцінюють за звітом студента. Важливим аспектом практичної підготовки є активна участь студента в роботі різних структур, що створюють оптимальні умови для його швидкої адаптації до професійної діяльності, а також демонструють зацікавлення в результативності проходження практики. Такий підхід спрямований на активізацію різних видів діяльності студентів: навчально-пізнавальної, самоосвітньої, практичної, навчально-професійної, навчально-дослідницької, науково-дослідницької. Отже, відбувається формування професіоналізму майбутнього фахівця. Практична підготовка слугує основою для здобуття студентами досвіду практичної роботи, розвитку професійного мислення, оволодіння навичками управлінської діяльності. Забезпечення якісної практичної підготовки майбутнього фахівця можливе за умови поєднання зусиль різних підрозділів та бажання студента виконувати вимоги.

Кінологічна програма допомагає готувати фахівців, які можуть виявляти й затримувати осіб, що намагаються нелегально потрапити на територію країни, провозити нелегальні речовини та організовувати акти тероризму. Робота зі спеціально навченими собаками є одним з основних компонентів діяльності сучасного правоохоронця.

Освітня програма кінологічної підготовки фахівців узгоджена з міжнародними стандартами, передбачає практику, підготовку й перепідготовку в кінологічних центрах. У центрах майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки опановують практичні вміння з підготовки собак. Наприклад, для *виявлення людей і наркотичних речовин* (завдання – підготувати собаку до розпізнання запахів заборонених речовин, таких як марихуана, кокаїн, героїн, гашиш, екстазі). Навчання проводять у спеціалізованих приміщеннях, оснащених транспортними засобами й муляжами, де сховано заборонені речовини. Перед тренуванням виконують підготовчі вправи, мета яких полягає в тому, щоб собака набув навичок, необхідних для успішного виявлення людей і наркотичних речовин. Ідеться

про прийоми загального курсу дресирування (рух «поряд», підхід до інструктора, припинення небажаних дій); байдуже ставлення до сторонніх людей, до сторонніх запахів-подразників під час виконання завдання; здатність заходити до приміщення й оглядати транспортний засіб із людьми та без людей; пошук і підняття предметів за командою «апорт»; обнюхування різних поверхонь та об'єктів за командою інструктора; обнюхування речей та об'єктів із запахом наркотичних речовин із рук інструктора. Використання ігрових методів навчання (наприклад, імітація закликів про допомогу, де собака повинен виявити людину, якій потрібна допомога, та за командою інструктора підбігти до неї) сприяє виявленню й відпрацюванню в собаки здібності до пошукових і рятувальних операцій. Тренувальний курс із патрулювання та слідування за правопорушниками спрямований на виявлення й відпрацювання навичок стеження за порушником та його переслідування (використовують ігри-імітації: за наказом інструктора собака має слідкувати за порушником, наздогнати його, затримати (повалити на землю)).

Для підвищення якості виконання своїх обов'язків інструктори-кінологи проходять додатковий семитижневий курс підвищення кваліфікації. Загалом курси підвищення кваліфікації інструкторів-кінологів зосереджені на підвищенні якостей інструкторів-кінологів щодо їхніх безпосередніх обов'язків та взаємодії з тваринами (собаками). Уся методика дресирування собак базована лише на ігрових засадах і мотивації. Інструктори створюють штучне бажання в собаки працювати, послуговуючись депривацією (у цьому випадку позбавлення можливості погратися з іграшкою). Заняття проходять щоденно не більше як 2-3 години.

Для професійного та продуктивного навчання до центрів запрошують кінологів-професіоналів. Зазвичай, це можуть бути колишні правоохоронці або ж молоді інструктори-кінологи. До майбутніх кінологів існує низка вимог: середня або вища освіта професійного спрямування (правоохоронні структури тощо); медичні показники; фізична підготовка. Після опанування

практичних навичок майбутній інструктор-кінолог повинен уміти: поводитися із собакою (відсутність страху та жорстокості); орієнтуватися на місцевості під час пошукових операцій або патрулювання; користуватися топографічними пристроями й навігаційними системами; працювати за будь-яких погодних умов.

Варто зазначити, що кінологічна служба Чехії загалом завжди перебуває на високому рівні. Використання собак для правоохоронних структур протягом багатьох років є одним із найкращих інструментів ефективності роботи правоохоронних служб. Кінологічна підготовка відіграє велике значення і спрямована на підготовку до співпраці з тваринами, а також на виявлення контрабандних товарів. Зміст практичної підготовки ґрунтований на інтеграції кінологічних знань, умінь і навичок, адаптації й наближенні до реальних умов професійної діяльності.

Результати аналізу дидактичної компоненти підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки спонукають до висновку про використання різноманітних форм (лекції, практичні заняття, рольові ігри, тренінги, семінари-інструктажі), методів (практичне виконання, демонстрація, проблемно-орієнтоване навчання, ситуативне моделювання) і засобів (криміналістичні лабораторії, польові навчальні бази, автодроми, технічні засоби спостереження прикордонного контролю, засоби зв'язку, дослідження документів, стимулятори, тренажери, автотранспорт, різні зразки водного транспорту, звукові, оптичні, механічні) навчання, а також сучасних 3D технологій. Найчастіше в навчанні застосовують такі веб-ресурси й технології, як вікі, блоги та інші, що створюють користувачі для дослідження й підтримки співпраці та спілкування в роботі. Для майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки ці інструменти надають нові навчальні можливості, що допомагають їм подолати реальні проблеми, розробити стратегії пошуку, оцінити довіру й авторитет веб-сайтів та авторів, а також спілкуватися за допомогою мультимедіа. Зокрема, у ході вивчення вищої математики застосування інтерактивних графіків і статистичних

програм робить складні теми більш доступними для всіх студентів, допомагає сприймати навчальний матеріал, що стосується їхньої спеціальності.

Отже, особливістю змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в країнах ЄС є реалізація європейського виміру, що відображено в меті й завданнях підготовки; у наповненні змісту фахових дисциплін європейською специфікою; у визнанні необхідності реалізації рішень Болонського процесу та релевантних стандартів якості освіти; участі в європейських проектах і схемах забезпечення мобільності студентів; укладанні міждержавних, міжінституційних угод; практичній орієнтації навчання. Фахової професіоналізації досягають завдяки використанню різних форм, методів і технологій навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності й безпеки. Серед організаційних особливостей професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в європейському освітньому досвіді варто виокремлювати такі: прозорі умови вступу; диверсифікація, поетапність розроблення й упровадження освітніх програм; трансформація навчальної діяльності в професійну; оптимальні умови для вільного вибору індивідуальної освітньої траєкторії; стажування за кордоном; забезпечення інтердисциплінарної перспективи з орієнтацією на професіоналізацію практичної підготовки; орієнтація на випереджувальне навчання; узгодженість із вимогами, потребами ЄС; інноваційність, інтерактивність, рефлексивність, фасилітаційність форм, методів та технологій навчання. Використання прогресивних ідей європейського досвіду в Україні оптимізує вдосконалення нормативно-правового, змістового й технологічного компонентів підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Висновки до першого розділу

На підставі результатів аналізу й систематизації наукового доробку вчених за критерієм предметності (історичні, правові, соціологічні, медичні,

військові, педагогічні, психологічні), осмислення нормативно-законодавчої бази України підсумовано, що відкритими для наукової дискусії є питання змістового наповнення та взаємозв'язку ключових понять: «безпека», «майнова безпека», «особиста безпека», «захист», «охорона», «охоронець», «охоронна діяльність», «правоохоронна діяльність», «професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки», «професійна компетентність фахівця з охоронної діяльності та безпеки». З'ясовано, що науковці трактують безпеку як складну багатофакторну категорію, яка є кількісною та якісною *характеристикою*, в якій відображено стан захищеності інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства й держави (відсутність небезпеки або утримання загрози на узгодженому рівні захищеності), спроможність протистояти дестабілізаційним зовнішнім і внутрішнім чинникам, які створюють реальну загрозу в суспільстві. Безпека суспільства й держави взаємопов'язані та взаємозалежні з особистою (фізичною) безпекою. Її невід'ємним складником є майнова безпека. Особиста та майнова безпека суб'єктів господарювання гарантовані системою охоронної діяльності, що охоплює систему правових, організаційних, економічних, технологічних й інших заходів, пов'язаних зі збереженням майна, забезпеченням особистої безпеки фізичних осіб. Сучасний фахівець з охоронної діяльності та безпеки – це оперативний працівник, здатний на професійному рівні запобігати надзвичайним подіям, оцінювати їхню потенційну небезпеку, добирати необхідні заходи для їх нейтралізації. Професійна діяльність таких фахівців спрямована на організацію й виконання заходів із охорони фізичних осіб, об'єктів всіх форм власності, захисту інтересів громадян, суспільства й держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку й забезпечення громадської безпеки, припинення терористичних загроз. Фахівець з охоронної діяльності та безпеки виконує низку *функцій*: правоохоронну, організаційно-управлінську, адміністративно-правову, соціально-профілактичну,

здоров'язбережувальну, оперативно-рятувальну, діагностичну, прогностичну тощо.

Констатовано, що нормативно-правове забезпечення й механізми його реалізації недостатньо регулюють динамічні соціально-економічні процеси на ринку охоронних послуг та безпеки, що впливає на їхню якість. Вимоги суспільства до підготовки майбутнього фахівця-професіонала з охоронної діяльності та безпеки актуалізують увагу до сучасних тенденцій розвитку військової, правової, економічної, технічної освіти, доводячи необхідність запровадження кардинальних змін у кваліфікаційній характеристиці фахівців з охоронної діяльності та безпеки, в оновленні їхніх професійних функцій, а саме: ухвалювати обґрунтовані й ефективні управлінські рішення з питань охорони та безпеки в умовах дефіциту часу й наявності екстремальних чинників; планувати, проводити та прогнозувати спеціальні операції, володіти всіма видами сучасного озброєння, знати тактику і стратегію ведення спеціальних операцій для усунення небезпеки й загроз; уміти кваліфіковано використовувати правовий інструментарій і дипломатію; володіти фізичними, емоційно-вольовими якостями й безпечною поведінкою; розв'язувати складні конфліктні ситуації міжособистісного спілкування тощо. Досягнення цієї мети можливе за умови впровадження інтегрованих освітньо-професійних програм підготовки персоналу органів сектору безпеки та охорони з огляду на досвід зарубіжних країн.

Пріоритети розвитку системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки регламентовані на національному рівні, з огляду на закони, декларації, документи, що розроблені відомими міжнародними організаціями.

У процесі дослідження обґрунтовано, що для вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, підвищення її якості відповідно до прогресивних світових тенденцій доцільно застосовувати досвід європейських країн, зокрема Республіки Польща й Чехії. З'ясовано спільні особливості професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та

безпеки у досліджуваних країнах, а саме - інтегративність підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, здатних володіти спеціальними знаннями, уміннями, навичками й професійно важливими якостями, які є підвалинами професійної компетентності.

Динаміка поглядів на охоронну діяльність та безпеку в різних сферах, відмінність підходів до з'ясування їхньої сутності відображені в різновекторних дослідженнях актуальних аспектів проблеми професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Зокрема, у *педагогічному* (обґрунтовано вплив освітньо-професійної системи на формування особистісних якостей, знань, умінь, навичок, важливих для успішного професійного функціонування, інтегрування особистості в соціум та її працевлаштування); *правовому* (описано організаційно-правові засади надання охоронних послуг у розрізі механізму забезпечення прав людини); *психологічному* (схарактеризовано механізми адаптації та впливу на структуру «Я»-особистості, як результат – зміну її поведінки); *управлінському* (проаналізовано адміністративно-правові засади організації та функціонування служби охорони, особливості управління в органах внутрішніх справ); *військовому* (з'ясовано особливості тактико-спеціальної підготовки й тактики професійної діяльності); *медико-фізіологічному* аспекті (обґрунтовано методи відновлення здоров'я, фізичної форми людини та вплив медико-терапевтичних засобів на її організм тощо). На підставі аналізу й узагальнення наукових позицій підсумовано, що їх об'єднують спільні аспекти в окресленні завдань охоронної діяльності та безпеки, водночас відмінність полягає у виборі авторами шляхів і методів їх розв'язання.

Основні наукові результати розділу опубліковано у таких працях автора [259; 260; 272; 273;278; 279; 282;283; 286;310].

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

2.1. Концептуальні засади вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Масштабні соціально-економічні й суспільно-політичні зміни в нашій країні пов'язані з виникненням багатукладної економічної системи, побудовою соціально-орієнтованої ринкової економіки та розвитком підприємницької діяльності. Нині докорінно змінилися підходи до організації боротьби зі злочинністю, забезпечення правопорядку й до охорони всіх форм власності, зокрема до передання частини функцій з охорони майна та фізичних осіб приватним охоронним структурам і службам безпеки приватних підприємств. На жаль, у суспільстві зростає кількість негативних явищ і процесів, що створюють реальну загрозу безпеці людини й суспільства загалом. Статистика та практика доводять, що в професійній діяльності фахівців із надання охоронних послуг і забезпечення фізичної й майнової безпеки бракує досвіду та професіоналізму володіння тактичними прийомами, способами дій для спеціальних охоронних заходів, відсутній брак психологічної готовності до екстремальної дії, емоційно-вольової стійкості, дається взнаки низька фізична витривалість, відсутність навичок безпечної поведінки тощо. Це частково аргументоване недосконалістю професійної компетентності, що формують і розвивають в умовах професійної та вищої освіти.

Подальший розвиток системи професійної й вищої освіти України не можливий без упровадження нових освітніх і професійних стандартів європейського рівня, з огляду на національні особливості та регіональні потреби, що вимагає наукового обґрунтування й розроблення теоретичних і методичних засад професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та

безпеки, координації зусиль педагогічних колективів із соціальними партнерами, створення інноваційного освітнього середовища, розширення управлінських функцій керівників закладів.

Актуальність і необхідність розроблення концептуальних засад професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки детермінована також низкою зовнішніх і внутрішніх чинників: міжнародними й внутрішніми воєнно-політичними подіями; реформуванням і подальшим розвитком системи національної безпеки України; змінами в національній законодавчій базі щодо вищої освіти; необхідністю формування єдиного європейського освітнього та інформаційного простору; інформатизацією освіти і науки; зниженням якості підготовки фахівців правоохоронної галузі; розробленням нових стандартів вищої освіти на основі компетентнісного підходу з огляду на необхідність розширення переліку спеціалізацій; потребою в збільшенні фінансування й удосконалення матеріально-технічного та інформаційно-технологічного забезпечення вищої освіти.

Потреба в розробленні нової або в зміні чинної концепції виникає на підставі констатації проблем, що не можуть бути розв'язаними в наявних умовах і на тлі суперечностей, які існують у певний момент. У науковій літературі «концепція» потрактована як «система доказів певного положення, система поглядів на те чи на те явище», як «комплекс ключових положень, що досить повно й різнобічно висвітлює сутність, зміст та особливості досліджуваного явища, його існування в дійсності або в практичній діяльності людини». Педагогічна концепція – це система фундаментальних знань про педагогічний феномен [638, с. 112]; система поглядів на те чи на те педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення педагогічних явищ, подій; провідна ідея педагогічної теорії [127, с.177]; певний спосіб інтерпретації, тлумачення педагогічних феноменів, фактів; керівна ідея для їх систематичного висвітлення [548, с. 38].

Аналіз науково-педагогічної літератури доводить, що структуру будь-якої концепції варто розробляти відповідно до низки вимог: змістова повнота концепції передбачає, що в її будові повинні бути відображені всі аспекти досліджуваного феномену (методологічні, теоретичні, методичні, практичні) за логікою переходу від одного рівня знань до іншого; концепція має узгоджуватися із загальними вимогами до теорії (складність, цілісність, цілеспрямованість, динамічність, достовірність) і структурно їй відповідати, що передбачає відображення в змісті концепції різних форм наукової реальності (сукупність базових методологічних положень, система законів, закономірностей і принципів, моделей функціонування аналізованого явища, процедур теорії); структура концепції має охоплювати самостійні за призначенням та взаємозумовлені за змістом розділи, що послідовно розкривають сутність, природу явища та способи підвищення ефективності його функціонування [533].

Концептуальні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки беруть до уваги: положення щодо реформування вищої освіти в Україні, регламентовані нормативно-законодавчою базою; нормативно-правове регулювання системи національної безпеки; потреби суспільства у висококваліфікованих професіоналах у галузі охоронної діяльності та безпеки; потреби науки і практики в забезпеченні високої якості професійної підготовки фахівців правоохоронних органів; науково аргументоване методологічне підґрунтя інноваційного розвитку системи освіти в галузі воєнних наук і національної безпеки; інноваційні ідеї зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців у галузі безпеки та охоронної діяльності.

Актуальність проблеми посилена у зв'язку з невизначеністю щодо кваліфікаційних характеристик випускників з охоронної діяльності та безпеки. Фахівців цієї галузі також готують у системі професійної освіти, зокрема в коледжах, де вони опановують професійну кваліфікацію «Охоронець». Випускники коледжів найбільш тісно пов'язані з охоронною

діяльністю, вони формують особливу, досить масову за чисельністю соціально-професійну групу кваліфікованих працівників-охоронців, від професіоналізму яких залежить безпека майна та об'єктів господарювання. Водночас роль і місце групи фахівців з охоронної діяльності та безпеки, основні характеристики їхньої професійної діяльності, а також особливості їхньої підготовки у ЗВО вивчені недостатньо. Уважаємо, що професійна підготовка має бути організована двома способами: ступеневий (навчання за певним освітнім рівнем: молодший бакалавр – бакалавр – магістр) і неперервний (підвищення кваліфікації та сертифікація).

В основу концепції дослідження покладено фундаментальні філософські, соціологічні, психологічні, педагогічні, військові положення щодо закономірностей розвитку суспільства, внутрішньої та зовнішньої безпеки держави, системи вищої освіти, професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а також положення про те, що формування й розвиток професійної компетентності є провідним напрямом удосконалення системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Запити й потреби сучасного ринку праці до якості професійної компетентності зазначених фахівців базовані на положенні про те, що професійна підготовка – це не тільки процес формування специфічних професійних умінь і навичок за допомогою спеціальних методів навчання, а й цілий комплекс, який охоплює: професійну орієнтацію, навчання, підвищення кваліфікації, соціалізацію на всіх етапах становлення, формування та розвитку абітурієнта, студента, випускника – молодого фахівця, а згодом і професіонала, мотивованого на підвищення свого професійного рівня протягом усієї професійної діяльності.

Варто зауважити, що функції професійної підготовки не обмежені лише цими провідними аспектами. Нині фахівцям необхідна низка різних компетентностей процесуально-діяльнісного спрямування: цілісне сприйняття навколишнього середовища, процесу та результатів професійної

діяльності; володіння сучасними технологіями, стратегіями й тактиками ухвалення оптимальних рішень в екстремальних умовах, уміння прогнозувати розвиток, запобігати негативним наслідкам та небезпеці; володіння культурою суб'єкт-суб'єктної взаємодії; демонстрування здатності до оперативного реагування на небезпеку; опанування психологічної готовності та безпечної поведінки, великого масиву нової інформації; готовність брати на себе відповідальність, передбачати можливі наслідки своїх рішень для власної безпеки та безпеки особи; уміння й навички розвивати психологічні та фізичні якості, підвищувати рівень професіоналізму.

Основне призначення ЗВО – формування й розвиток соціально-орієнтованих, морально стійких фахівців із чіткою громадянською позицією, які повною мірою реалізують особистісний потенціал і після закінчення навчання є компетентними, конкурентоспроможними, мобільними професіоналами, відповідальними за результати та якість своєї професійної діяльності.

Зважаючи на складність професійної підготовки фахівців, експерти висловлюють аргументовані сумніви щодо можливості якісної підготовки фахівців середньої ланки у вищих професійних училищах і коледжах. Відомо, що велика частина з них лише змінила назву, не підвищивши ні рівня матеріально-технічної бази, ні навчально-методичного забезпечення, ні кадрового складу. Основне завдання із якісної підготовки таких фахівців мають виконувати ЗВО. На думку науковців (М. Ануфрієв, О. Бандурка, В. Бондаренко, О. Діденко, С. Жевага, О. Тогочинський та ін.), назріла потреба в якісних змінах щодо взаємодії навчальних закладів різного рівня за активної участі центральних і місцевих органів виконавчої влади й місцевого самоврядування в напрямі реалізації ступеневої (наскрізної) підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки має бути ґрунтована на науковій методології, цілях освітньо-професійних

програм, бути спроможною адаптуватися до соціально-економічного середовища України, мати продуману систему методичного, організаційного, програмного, технічного, інформаційного, фінансового забезпечення. Процедура побудови концепції професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачає аналіз сукупності підходів до професійної підготовки ф проектування заходів щодо вдосконалення освітнього процесу.

Мета концепції – на основі науково-методологічних засад обґрунтувати теоретичні й методичні напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки як системного процесу, що вможливорює підвищення рівня якості професійної підготовки, який залежить передусім від позитивної динаміки у формуванні професійної компетентності фахівців, їхніх професійно-особистісних властивостей.

Завдання авторської концепції – задоволення потреб особистості, суспільства й держави в освітніх послугах щодо професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки з огляду на тенденції вітчизняного ринку праці й міжнародний досвід; забезпечення рівного доступу до якісної професійної освіти, що сприятиме соціально-економічному зростанню регіону та країни; формування й розвиток професійної компетентності фахівців, що дадуть змогу якісно реалізувати правоохоронну, організаційну, управлінську, правову, соціально-профілактичну, здоров'язбережувальну, оперативно-рятувальну, діагностичну, прогностичну функції; активізація уваги до розвитку професійно важливих властивостей особистості фахівця (відповідальність, професійна мобільність, емоційно-вольові якості, фізична готовність, патріотизм, міжособистісна комунікація).

Провідна ідея дослідження – підвищення рівня професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки через упровадження авторської системи професійної підготовки фахівців, що є динамічною, відкритою та сприяє послідовним якісним трансформаціям на всіх етапах професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності й безпеки. Комплексність проблеми професійної підготовки фахівців з

охоронної діяльності та безпеки актуалізує науковий пошук на методологічному, теоретичному й методичному рівнях.

Методологічний рівень відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової та конкретно-наукової методології до вивчення проблеми розроблення й упровадження системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а саме:

– *компетентнісний* підхід передбачає, що випускник закладу вищої освіти, що навчався за спеціальностями 256 «Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення й видами діяльності, зокрема «Особиста та майнова охорона», «Охоронна діяльність та безпека»), 251 «Державна безпека» галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», після завершення освітньої програми повинен володіти професійною компетентністю, яка є важливим складником для успішного провадження професійної діяльності в сучасному суспільстві;

– *аксіологічний* підхід дає змогу зосередитися на формуванні в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки професійних цінностей й орієнтацій – універсальних, самоутверджувальних, цінностей самовираження, самовдосконалення, спілкування, утилітарно-прагматичних цінностей;

– *діяльнісний* підхід акцентує увагу на практико-орієнтованому складнику професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, спрямований на неперервну практичну підготовку, удосконалення освітнього процесу на засадах інтегративності знань, активізації навчально-пізнавальної діяльності;

– *системний* підхід сприяє цілісному погляду на проблему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки й допомагає трактувати її як систему, що містить взаємозумовлені та взаємопов'язані структурні компоненти (підсистеми) (цільову, теоретико-методологічну, змістову, організаційно-технологічну, діагностично-результативну), які забезпечують її інваріантний динамічний розвиток,

сприяють якісним трансформаціям під час навчання студентів (курсантів) у закладах вищої освіти, забезпечують єдність і цілісність процесу професійної підготовки;

– *особистісно орієнтований* підхід вимагає уваги до індивідуальних особливостей та освітніх потреб студентів, що зумовлюють організацію й орієнтацію освітнього процесу на розкриття їхніх пізнавальних можливостей, формування та розвиток професійно важливих особистісних якостей у процесі фахової підготовки, елементів особистісної й професійної культури, готовності до професійної діяльності;

– *інтегративний* підхід зорієнтований на забезпечення цілісності процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за кількома основними рівнями – міжпредметним (інтеграція тактичної, фізичної та вогневої підготовки); внутрішньо-предметним (виявлення смислових, змістових, структурних і технологічних зв'язків між розділами однієї дисципліни); міжособистісним (розвиток міжособистісної діалогічної взаємодії); внутрішньо-особистісним (формування нового професійного й особистісного досвіду), що забезпечує кількісні та якісні зміни, саморозвиток фахівців.

Теоретичний рівень представляє систему вихідних концептуальних положень, дає змогу виявити провідні теорії, ідеї, нормативно-правові засади, вихідні параметри, дефініції, покладені в основу розуміння феномену «професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки», наукового опису досліджуваних явищ, їх аналізу, узагальнення й синтезу, а також обґрунтування та моделювання авторської системи.

Методичний рівень передбачає перевірку ефективності теоретично обґрунтованих наукових положень, розробленої системи й виокремлених організаційно-педагогічних умов її реалізації. На цьому рівні окреслено напрями формування й розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; обґрунтовано, створено й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови, які

забезпечують досягнення очікуваного результату. Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачає чітку організацію освітнього процесу (застосування комплексу методів і дотримання організаційно-педагогічних умов та принципів, спрямованих на формування необхідних професійних знань, умінь, навичок і рис особистості, послідовного опанування змісту) та посилення практичного складника освітнього процесу. Важливе значення має розширення професійного досвіду та постійних занять у системі професійної підготовки, застосування спеціально розроблених і змодельованих ситуаційних завдань під час проведення тактичної, фізичної та вогневої підготовки. Фізична підготовка має бути спрямованою на досягнення стану фізичної готовності до ефективного провадження службової діяльності через залучення студентів до самостійних занять фізичною підготовкою, спрямованих на розвиток таких фізичних рис, як загальна витривалість, спеціальна витривалість, силові якості.

Для реалізації на практиці концепції професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки доцільним є усунення суперечностей у змісті, формах і методах професійної підготовки, створення та підтримання в студентів адекватних психологічних установок, добір і застосування продуктивних методик навчання й освітніх технологій, оновлення навчально-методичного забезпечення й ефективного управління освітнім процесом.

Концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки ґрунтована на таких основних положеннях:

1. професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки чітко регламентована нормативно-правовими документами; орієнтована на специфіку професійної діяльності, вимоги стандарту вищої освіти, інноваційні ідеї зарубіжного досвіду, потреби інформаційного суспільства та розвиток особистості, широкі можливості працевлаштування; спрямована на збереження найкращих традицій підготовки фахівців у галузі державної безпеки й офіційно ухвалених поглядів на її мету, завдання, структуру, зміст

та розвиток у руслі єдиної державної політики національної безпеки, а також нарощування її інноваційного потенціалу;

2. професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки – цілісний, системний, динамічний процес організації освітнього простору в закладах вищої освіти, що спрямований на формування й розвиток професійної компетентності, результатом якого є позитивна динаміка здатності та готовності виконувати якісно професійні обов'язки; професійна компетентність майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки слугує інтегративним показником спеціальної тактичної, фізичної, вогневої, психологічної та правової підготовки;

3. професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки являє собою системний процес, що передбачає узгоджену взаємодію всіх його структурних компонентів, які оптимізують досягнення окреслених цілей і результату; система професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки охоплює сукупність цільового, теоретико-методологічного, змістового, організаційно-технологічного й діагностико-результативного компонентів (підсистем); ефективність професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності залежить від створення оптимальних організаційно-педагогічних умов (розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент; використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності), що слугують ядром успішного формування професійної компетентності; дидактично виваженого навчально-методичного забезпечення.

Концептуальна парадигма дослідження передбачає аналіз закономірностей побудови системи, серед яких варто виокремити такі:

– узгодженість цілей, змісту, форм, методів і технологій як із цільовими настановами суспільства, так і з потребами ЗВО та майбутніх фахівців з охоронної діяльності й безпеки, що становить підґрунтя ефективного формування професійної компетентності – стрижневого компонента процесу професійної підготовки;

– закономірність управління перебігом навчально-пізнавальної діяльності студентів педагогом, який завдяки певним діям із координації й коригування зазначеної діяльності, особливо на початковому етапі, забезпечує цілісність, логічність, взаємозумовленість і послідовність усіх елементів процесу підготовки, що дає змогу поступово передати студентам певний обсяг управлінських функцій;

– вибудовування процесу підготовки передбачає покроковий перехід від формату теоретичного до практико-орієнтованого навчання через реалізацію організаційно-педагогічних умов та безпосередній педагогічний вплив, унаслідок чого посилюються внутрішні мотиви й усвідомлення значущості професійної діяльності.

Мета професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки – забезпечення високого рівня професіоналізму, інтелектуального розвитку, загальної та спеціальної професійної культури фахівців, здатних із високою ефективністю виконувати поставлені завдання щодо особистої та майнової безпеки. Упровадження системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки дає змогу реалізувати об'єктивну діагностику й оцінювання навчальних досягнень студентів, корекцію та вдосконалення рівня сформованості професійної компетентності на основі науково обґрунтованої сукупності критеріїв, показників і рівнів.

Алгоритм педагогічного дослідження в спрощеному вигляді передбачає: 1) виокремлення елементів (компонентів) системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; 2) пошук та опис

закономірностей функціювання кожного елемента й системи в цілому; 3) формулювання принципів, реалізація яких забезпечить дотримання дидактичних законів і дасть змогу отримати очікуваний результат. Системна реалізація обґрунтованих положень уможливить продуктивну підготовку майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Практика засвідчує, що професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки недостатньо орієнтована на забезпечення професійно орієнтованими знаннями, уміннями використовувати ці знання в умовах професійної діяльності тощо. Провідним принципом у відборі змісту, побудові навчального матеріалу, виборі методів і засобів її реалізації є принцип професійної спрямованості. Саме цей принцип орієнтує на досягнення єдності професійної підготовки майбутнього фахівця, посилює вплив отриманих знань на професійну діяльність. Проведений аналіз наукових досліджень засвідчив, що, відповідно до принципу професійної спрямованості, професійну підготовку майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки необхідно проводити на основі нерозривного зв'язку освітнього процесу з практикою, що сприятиме формуванню професійно спрямованих умінь і навичок, а отже, професійно спрямованої особистості.

Суттєвим недоліком освіти майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки вважаємо її сконцентрованість на фізичній підготовці та брак належного розроблення питань упровадження в професійну діяльність інформаційних технологій, що, безперечно, знижує рівень професійної компетентності майбутніх фахівців у виконанні конкретних професійних завдань, обсяг яких останніми роками суттєво збільшився. Засоби інформаційних технологій забезпечують реалізацію таких видів діяльності: реєстрація, пошук, накопичення, систематизація, зберігання, оброблення, передання інформації про досліджувані об'єкти, явища, процеси, зокрема й про реальні; інтерактивний діалог – взаємодія користувача з програмно-апаратною системою; управління реальними об'єктами, явищами, процесами; автоматизований контроль (самоконтроль) результатів навчальної діяльності,

корекція за результатами контролю, тренування, тестування.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності вимагає чіткого врегулювання послідовності викладу знань у дисциплінах різних циклів; комбінування кількох дисциплін в одну, що може відбуватися як за допомогою одночасного аналізу різних аспектів одного явища, так і за допомогою опису цього явища послідовно (спочатку однією дисципліною, потім іншою). Таке комбінування на сучасному етапі розвитку науки поширене у вигляді бінарних занять, коли курс або заняття ведуть 2-3 викладачі різних дисциплін; міжпредметні навчальні та професійні проблеми окреслюють і розв'язують за допомогою залучення матеріалу з різних дисциплін. Досягненню позитивних результатів у підготовці висококваліфікованих майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки сприяє використання активних методів навчання, що допомагають формувати знання, уміння й навички майбутніх фахівців через їх залучення до активної навчально-пізнавальної діяльності. Виокремлені організаційно-педагогічні умови сприяють формуванню активної особистісної позиції та допомагають майбутньому фахівцеві повною мірою виявити себе як суб'єкт навчальної діяльності.

Сучасна концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачає вдосконалення організації освітнього процесу у вищій школі. Ця тенденція відображена в розробленні освітніх програм, що забезпечують взаємозв'язок і наступність змісту професійної освіти на всіх її щаблях та спрямовані на неперервний розвиток, соціалізацію й професіоналізацію особистості фахівця. Професійна підготовка повинна забезпечувати постійний процес, безперервність якого виявляється на рівні як змісту (наповненість змісту, починаючи з першого курсу навчання й закінчуючи навчанням у магістратурі), так і видів навчально-пізнавальної діяльності.

Отже, концепція професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в освітній системі ЗВО охоплює основні *напрями*

реалізації: модернізація цілей і завдань щодо вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; узгодження змісту освітньо-професійних програм різних освітніх рівнів на основі принципів неперервності й наступності; удосконалення змісту підготовки на засадах інтеграції знань; оптимізація форм, методів, засобів і технологій навчання; удосконалення організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності; диверсифікація практичної підготовки; реалізація належного управління, об'єктивної й ефективної діагностики та оцінювання навчальних досягнень студентів, корекції стану сформованості професійної компетентності на підставі науково обґрунтованої сукупності критеріїв і показників; розроблення й упровадження сучасного дидактичного забезпечення. Виконання цих завдань суттєвою мірою залежить від ефективності діяльності та зусиль науково-педагогічних працівників.

Упровадження концепції вможливилює позитивні зміни в професійній підготовці фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зокрема у сфері організаційно-педагогічного, навчально-методичного, інформаційного забезпечення, що сприяє розв'язанню проблем кадрового забезпечення в контексті інноваційного розвитку галузі, підвищенню результативності професійної діяльності фахівців, а також зростанню рівня професійної компетентності.

2.2. Модернізація професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в умовах сучасних викликів

Освіта відіграє все більшу роль у розвитку сучасного суспільства, інтенсифікуючи прогрес у соціальній, економічній і військовій галузях. Глобальні виклики XXI ст. зумовили необхідність формування нової освітньої парадигми, що відображає реалії інформаційного суспільства. Забезпечення високої функційності фахівця в умовах стрімких змін, потреба у творчому засвоєнні лавиноподібного розвитку знань, високих технологій, у

досягненні оптимального балансу між локальним і глобальним, вимога бути громадянином не тільки власної країни, а й світу, необхідність сформулювати розуміння людини як найвищої цінності, забезпечення високого демократизму суспільства, готовність до існування в глобалізованому, інформаційному суспільстві, інформаційній насиченості життєвого середовища, утвердження культури толерантності – усе це вмотивовує доцільність переосмислення низки характеристик функціонування системи вищої освіти, усталених норм і практик освітньої діяльності.

Безпека нації залежить від розвитку інтелектуального капіталу та підвищення його якісного рівня. Під безпекою розуміють складну багатофакторну категорію, яка характеризує стан захищеності інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства й держави, що, з одного боку, відображає здатність протистояти дестабілізаційній дії різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, які створюють реальну загрозу стабільності в суспільстві, тобто загрозу виникнення соціальної напруженості, а з іншого – забезпечувана (гарантована) системою охоронної діяльності та захисту, зрілістю інститутів державної охорони в суспільстві. Суспільство й держава безпосередньо зацікавлені в міцному та надійному механізмі забезпечення безпеки особи й майна. Стабільний розвиток, ефективне функціонування й конкурентоспроможність підприємства, установи, організації (далі – підприємство) залежать насамперед від безпеки його господарської діяльності. Цей напрям діяльності підприємства охоплює фінансово-економічну, інформаційну безпеку, охорону власного майна та посадових осіб підприємства, захист і права на інтелектуальну власність тощо. Отже, це багатопланова й багатогранна проблема, яка безпосередньо пов'язана з національною безпекою. До системи входить багато базових категорій: особистість, безпека, захист, охорона та інші, а головне – забезпечення безпеки суспільства й громадянина. Одним із напрямів розв'язання проблеми є формування високої внутрішньої культури населення, насамперед молоді, що залежить здебільшого від рівня освіти з питань безпеки та захисту

населення, оскільки на рівень безпеки суспільства суттєвою мірою впливає саме якість освіти в цій сфері.

Нові тенденції та зміни, що відбуваються в нормативно-правовій базі, яка регулює управління охоронною діяльністю й безпекою, зумовили розроблення окремого довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників «Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації». Крім кваліфікаційних характеристик нових професій, що є специфічними для управління господарською безпекою підприємства, у довіднику, за погодженням із Міністерством соціальної політики України, представлено оновлені кваліфікаційні характеристики професій, які вважають «традиційними» у сфері охоронної діяльності, а саме: «Охоронник», «Охоронець», «Фахівець з організації майнової та особистої безпеки» (Класифікатор професій ДК 003:2010 України, 2010).

Кваліфікаційні вимоги до функційних завдань та обов'язків таких фахівців ґрунтовані на нормах Законів України «Про інформацію», «Про авторське право і суміжні права», «Про охоронну діяльність», «Господарського кодексу України», постанови КМ України від 07.07.2010 р. № 565 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від впровадження господарської діяльності у сфері надання послуг, пов'язаних з охороною державної та іншої власності, а також охороною громадян, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю)», а також на положеннях документів Державної служби охорони України.

Реформування професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в умовах інформаційних викликів – актуальне завдання на шляху до інноваційного, європейського розвитку безпеки українського суспільства, підвищення ролі вищої освіти у формуванні освіченого фахівця з охоронної діяльності та безпеки. Модернізація професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки відбувається відповідно до Болонського процесу, що вимагає дотримання принципів демократизації, автономізації,

участі всіх зацікавлених сторін у діяльності ЗВО, високого рівня наукового забезпечення та впровадження інновацій.

У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки майбутнього фахівця схарактеризована широко й багатоаспектно. У загальнотеоретичному плані порушене питання розроблене в працях Л. Балагур, О. Безносюка, Г. Гребенюка, О. Даниленка, В. Ільїної, А. Ковальчука, М. Козяра, О. Кристин, В. Лабчука, Т. Плачинди, В. Пліска та ін. Попри деякі розбіжності в теоретичних підходах до інтерпретації феномену «підготовка» та її структури, це явище описане в усіх дослідженнях як первинна й обов'язкова умова успішного виконання будь-якої діяльності. У цілому підготовка до діяльності потрактована так:

- активний стан особистості, що породжує діяльність;
- наслідок діяльності;
- якість, що маркує установки на професійні ситуації й завдання;
- передумова до цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості;
- форма діяльності суб'єкта.

Зазначимо, що підготовка – це форма людської діяльності, що входить до загальної системи діяльності. Науковці виокремлюють два підходи в підготовці до професійної діяльності. Відповідно до першого підходу, підготовка описана як психічна функція, формування якої вважають необхідним для досягнення високих результатів педагогічної діяльності. Згідно з другим підходом, підготовку витлумачують із погляду особистісних передумов, що забезпечують ефективність педагогічної діяльності [528].

Унаслідок аналізу літератури з'ясовано, що більшість авторів схильні вбачати в підготовці студентів формування професійних якостей, зокрема й готовності до різних видів діяльності, а також процес, який має власні особливості й закономірності. Через таке розуміння терміни «підготовка» і «готовність» постають не як синоніми, хоч між собою вони тісно пов'язані, взаємозалежні та взаємозумовлені [111]. Це вмотивоване тим, що певна якість готовності фахівця суттєвою мірою залежить від того, яку він

проходив підготовку. Не випадково під терміном «підготовка» розуміють динамічний процес, кінцевою метою якого є формування такої професійної якості, якою є «готовність» [141].

З огляду на важливу роль різних показників, умов та елементів, що характеризують процес підготовки до діяльності, доцільно більш докладно схарактеризувати сутність основного поняття «професійна підготовка» як педагогічної категорії. Аналіз досліджень засвідчує, що поняття професійної підготовки функціонує в кількох значеннях, нерідко термін ототожнюють із професійною готовністю (або підготовленістю). Огляд словникових дефініцій дає змогу підсумувати, що термін «підготовка» збагачує поняття «готовність», акцентуючи на тому, що підготовка до професії – це формування готовності до неї. Натомість система установок на працю, стійка орієнтація на виконання трудових завдань, загальна готовність до праці є результатом професійної підготовки [80]. Професійна готовність – не лише результат, але й мета професійної підготовки, початкова та основна умова ефективної реалізації можливостей кожної особистості. Це доводить діалектичний характер готовності як якості й стану, а також динамічного процесу. Отже, таке розмежування дає змогу більш чітко аналізувати й витлумачувати поняття професійної підготовки.

У педагогічній енциклопедії поняття «професійна підготовка» потрактоване як система професійного навчання, основною метою якого є швидке засвоєння вмінь і навичок, необхідних для виконання робіт [205].

У філософському плані професійна підготовка досліджена як об'єктивний процес, в основі якого лежать певні закономірності:

- 1) зумовленість потребами соціально-педагогічного й духовного розвитку суспільства, завданням формування особистості;
- 2) узгодженість змісту, форм і методів професійної підготовки з рівнем розвитку педагогічної науки й практики, характеру та змісту праці;
- 3) виховання й розвиток майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки;

4) взаємозв'язок цілей, функцій, змісту й методів професійної підготовки студентів ЗВО;

5) залежність якості професійних знань, умінь і навичок від характеру, змісту, форм та методів організації навчально-пізнавальної, навчально-практичної, самостійної практичної діяльності студентів;

б) залежність змісту й методів професійної підготовки від індивідуальних здатностей студентів.

У психолого-педагогічних дослідженнях описано два близькі підходи до проблеми професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Прихильники першого підходу (О. Повстин, В. Посметний, Р. Троцький, В. Тюріна та ін.) трактують професійну підготовку як особливий психологічний стан, проміжний між психологічними процесами й властивостями особистості. Представники другого підходу (В. Сластьонін та ін.) витлумачують підготовку як стійку характеристику особистості, синтез її властивостей і як психічний стан, що перетворюється в стійку якість особистості в процесі діяльності. Учені вважають практичну підготовку істотною передумовою успішної діяльності, необхідним складником професійної підготовки. Зміст практичної підготовки полягає у формуванні професійних умінь і навичок. Практичний блок передбачає оволодіння професійно важливими вміннями й навичками під час навчальної та виробничої практики, командно-штабних навчань. Володіння професійними вміннями засвідчує готовність майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки виконувати фахові завдання на професійному рівні (наприклад, уміння спостерігати й аналізувати, керуючись теоретичними знаннями; уміння прогнозувати; організаторські вміння; комунікативні; уміння в галузі вогневої та тактичної підготовки; фізична підготовка тощо) [535].

Для аналізу психологічної підготовки фахівця з охоронної діяльності та безпеки важливе значення має наявність потреб; активізація психічних і фізіологічних функцій; упевненість у своїх силах; достатній рівень працездатності; своєчасне реагування на зміну умов діяльності; певна

спрямованість і керованість психологічної діяльності в ході виконання низки дій.

Отже, поняття професійної підготовки фахівця з охоронної діяльності та безпеки є характеристикою водночас особистості й освітньої діяльності. У зв'язку із цим у структурі системи професійної підготовки доцільно виокремити дві підсистеми: підсистема особистості фахівця (сукупність особистісних, суб'єктивних, індивідуальних професійно важливих якостей) та підсистема освітньої діяльності (сукупність педагогічних умов).

Основна мета професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки полягає в підготовці конкурентоспроможного фахівця в умовах швидкозмінних вимог українського суспільства та ринку праці, що володіє фундаментальними фаховими знаннями, практичними вміннями й навичками, особистісними якостями (лідерські, управлінські, високий рівень інформаційної культури, активна громадська позиція, патріотизм, висока відповідальність, готовність і здатність до самоосвіти).

На сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетним завданням професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки стає створення оптимальних умов для освітньої діяльності. Необхідно зазначити, що успішність і якість професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки залежать від низки чинників: професійно значущих потреб і мотивів вибору професії; рівня знань студентів, уміння застосовувати їх на практиці; ступеня усвідомлення студентами відповідальності за результати навчальної діяльності; навчально-методичного забезпечення освітнього процесу тощо. Ці та інші положення закладають фундамент у формуванні цілісної системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Необхідно зауважити, що ця складна психолого-педагогічна структура повинна охоплювати й певні особистісні якості, а саме: інтерес і любов до професії, захопленість роботою, пильність та спостережливість, толерантність, організаторські й управлінські здібності, справедливість, товариськість, вимогливість, наполегливість,

цілеспрямованість, урівноваженість, витримка, працездатність. Саме ці якості відіграють посутню роль у становленні фахівця з охоронної діяльності та безпеки.

Для модернізації професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки необхідно об'єктивно оцінити сучасний стан професійної підготовки фахівців у системі охоронної служби, окреслити пріоритетні напрями в розвитку освітнього процесу з огляду на специфіку, цілі й завдання професійної діяльності, обґрунтування механізмів взаємодії на галузевому, міжвідомчому та міжнародному рівнях. Забезпечення безпеки є однією з найбільш складних сфер охоронної діяльності, оскільки фахівці мають розв'язувати правові, економічні, правоохоронні, психологічні, тактичні завдання й питання, які пов'язані із захистом інтересів і прав власності громадян та їхнього майна.

Дослідження стану професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки засвідчують її універсальність, орієнтацію в процесі підготовки здебільшого на реалізацію завдань фундаментальної підготовки. Результати аналізу навчальних планів, робочих програм, опитування роботодавців охоронної галузі, спостереження за підготовкою студентів дають змогу стверджувати про наявність певних проблем. Зокрема, у професійній підготовці фахівців з охоронної діяльності та безпеки недостатньо представлені сучасні вимоги до формування її змісту; на часі вдосконалення навчально-методичних аспектів підготовки; вимагають оновлення форми й методи навчання; потребують активізації різні форми взаємодії закладів вищої освіти з громадськими організаціями в галузі охоронної діяльності та безпеки (Українська федерація професіоналів безпеки, Центр спеціальної підготовки «ГАЛ-БЕЗПЕКА»), із науковими й правоохоронними структурами. Цілком очевидно, що сучасний фахівець-професіонал у галузі охоронної діяльності та безпеки повинен вирізнятися професійно-особистісними якостями, які б сприяли його працевлаштуванню в умовах жорсткої конкуренції на ринку праці.

Водночас зазначимо, що проблема модернізації професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки пов'язана з необхідністю оновлення її змісту й запровадження інновацій. Вимоги до змісту впливають з основних закономірностей процесу навчання. Основний фокус освітньо-професійних програм пов'язаний із підготовкою фахівців на міждисциплінарній основі та на компетентісно-орієнтованих засадах, із зосередженням на результатах навчання.

Для підвищення ефективності підготовки фахівців і забезпечення системного характеру необхідно: чітко сформулювати основні цілі й завдання з управління підготовкою фахівців залежно від спеціалізації; постійно модернізувати навчально-методичну та техніко-економічну базу; підвищувати кваліфікацію й організовувати перепідготовку кадрового потенціалу освітньої установи; покращувати якість освітніх послуг освітньої установи відповідно до потреб розвитку суспільства в сучасних умовах; удосконалювати всі форми й методи навчання; ефективно використовувати матеріальні, трудові, фінансові ресурси; формувати ефективну мотиваційну систему в роботі зі студентами.

Якісні зміни злочинності потребують нових знань і технологій у сфері охоронної діяльності та безпеки, підвищення рівня професійної кваліфікації співробітників охоронної служби. Акцент зміщується вбік розвитку їхніх інтелектуальних і морально-психологічних здібностей як неодмінної умови виконання оперативно-службових завдань. Відбуваються глибокі зміни в структурі кадрів охоронної служби, збільшується кількість посад, що передбачають розв'язання складних питань з організації та практичної реалізації заходів охорони, спрямованих на забезпечення недоторканності, цілісності визначених власником і належних йому будівель, споруд, територій, акваторій, транспортних засобів, валютних цінностей, цінних паперів та іншого рухомого й нерухомого майна, для запобігання протиправним діям та / або їх недопущення чи припинення. Діяльність фахівців пов'язана з організацією та практичною реалізацією заходів

охорони, спрямованих на забезпечення особистої безпеки, життя та здоров'я індивідуально визначеної фізичної особи (групи осіб) через запобігання негативному безпосередньому впливу факторів (діяльності або бездіяльності) протиправного характеру або їх недопущення, що потребує налагодження й постійного підтримування контактів із населенням. Серед основних вимог до фахівця варто назвати такі: компетентність, відповідальність, ініціативність і самостійність в ухваленні рішень.

Необхідно проаналізувати співвідношення дисциплін галузей знань, якими має досконало володіти фахівець з охоронної діяльності, продовжити роботу з удосконалення чинних навчальних планів, почати розроблення нових навчальних планів відповідно до коригування класифікатора спеціальностей, за якими відбуватиметься підготовка фахівців з огляду на їхню сферу діяльності після закінчення ЗВО. Наприклад, для фахівців із забезпечення охоронної діяльності та безпеки необхідні знання особливостей і методів захисту майна, забезпечення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання й фізичних осіб охорони власності, безпеки громадян, методів аналізу та прогнозування складних ситуацій у єдності й взаємозумовленості.

У професійній діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки необхідні ефективні заходи з організації взаємодії підрозділів різних відомств, координації діяльності, обміну інформаційними ресурсами, спільної підготовки кадрів, узгодження нормативного й методичного забезпечення. Пошук шляхів удосконалення професійної підготовки таких фахівців варто проводити через прогнозування професійного поділу праці, аналіз рівнів інформаційної забезпеченості, потреб і можливостей створення системи перепідготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Набуття високого рівня вмінь і навичок майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки можливе в разі розроблення нових методів і технологій професійної підготовки, що базовані на результатах педагогічної науки останніх років із використанням активних форм навчання (лекції, семінари,

практичні заняття, тактичне (тактико-спеціальне) заняття та польові навчання, самостійна робота на основі підручників і конспектів, консультації з викладачами), проблемно-пошукових методів, інформаційно-комунікаційних технологій. Ефективними є методики тренінгового навчання у вигляді виконання пошукових, розрахункових і творчих завдань із використанням сучасних інформаційних технологій, роботи з базами бібліографічних та інших даних, проходження практики на посадах під час різних видів навчальних занять, що забезпечують поглиблення загальних і професійних компетентностей та професійно-особистісних якостей (витримка, наполегливість, рішучість і впевненість, толерантність, організованість, емоційно-вольова стійкість; відповідальність за результати виконання службової діяльності та ухвалені рішення; фізична витривалість; здатність до постійного самовдосконалення; дотримання вимог професійної етики тощо). Значна частина повсякденної роботи фахівців з охоронної діяльності та безпеки проходить в умовах підвищеного соціального ризику, часто пов'язана з екстремальними ситуаціями, що передбачає сформованість у них особливих психофізіологічних, морально-етичних якостей і ціннісних установок.

Неабияку роль у процесі підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки відіграють міжпредметні зв'язки, що вможливають залучення знань психолого-педагогічних, юридичних, медико-біологічних, військових наук. Програмні результати навчання передбачають сформованість у майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки таких умінь: організовувати заходи щодо евакуації транспортних засобів, що становлять загрозу об'єктам і посадовим особам, які перебувають під державною охороною; висловлювати, обґрунтовувати й обстоювати власну позицію стосовно подій та явищ суспільного життя на основі ціннісного ставлення до історичного минулого й сучасного розвитку; розробляти методи та моделі оцінювання оперативної обстановки для забезпечення безпеки осіб й об'єктів під охороною; проектувати та використовувати новітні ІКТ;

дотримуватися прав і свобод людини та громадянина у сфері державної безпеки; застосовувати конституційно й законодавчо сформульовані завдання стосовно органів, що забезпечують безпеку осіб та об'єктів, які перебувають під охороною; окреслювати соціологічні й психологічні характеристики суб'єктів міжособистісних взаємин; складати ділові папери та документи, виконувати редагування й анотування ділових текстів, володіти правилами мовного етикету в галузі державної безпеки; проводити попереднє вивчення об'єктів і місць тимчасового перебування посадових осіб для підготовки охоронного заходу; проводити дистанційний огляд об'єкта щодо наявності вибухонебезпечних предметів із застосуванням технічних засобів; розпізнавати ознаки підготовки терористичного акту щодо осіб та об'єктів державної охорони, уживати заходів із запобігання таким актам, їх нейтралізації чи зниження наслідків; взаємодіяти із засобами масової інформації, підрозділами правоохоронних органів, організацій, установ, підприємств у ході державної охорони органів державної влади України та посадових осіб; контролювати справність і правильне використання технічних засобів, зброї та боєприпасів, їх надійне зберігання, дотримання заходів безпеки під час поводження зі зброєю; виявляти порушення чинного порядку на об'єктах державної охорони; організовувати службу, вогневу, тактико-спеціальну й фізичну підготовку згідно з методикою проведення занять із дотриманням правил безпеки під час їх проведення; виявляти можливі загрози стосовно суб'єкта чи об'єкта охорони та створювати модель можливого порушника; психологічно забезпечувати заходи щодо запобігання небезпечним формам поведінки людини в натовпі та їх припинення, зважаючи на психологічні механізми формування натовпу, способи впливу, що реалізують у натовпі, психологічні особливості панічної поведінки; налагоджувати психологічний контакт із незнайомою людиною, вивідувати оперативну значущу інформацію; використовувати знання матеріальної частини стрілецької зброї, ручних гранат та облаштування машин, що

перебувають на озброєнні підрозділу під час виконання службових завдань [542].

Випускники можуть обіймати такі посади: керівник (директор, начальник) підрозділу (служби, управління, департаменту) із безпеки (фінансово-економічної, інформаційної), керівник підрозділу з охорони та безпеки (фізичної та майнової), керівник (начальник) підрозділу (відділу, сектору, групи) із безпеки (фінансово-економічної, інформаційної), професіонал з охоронної діяльності та безпеки, приватний детектив, помічник приватного детектива тощо. Вони виконують функції, пов'язані з організацією охоронної діяльності та безпеки й керівництвом нею безпосередньо на підприємстві; аналітичними функціями щодо визначення ступеня ризиків у фінансово-економічній діяльності; обмеженням несанкціонованого доступу до інформації й розробленням заходів з уникнення негараздів; практичним виконанням робіт із забезпечення недоторканності, цілісності майна та охорони фізичних осіб.

Реалізація окреслених цілей і завдань професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки має відбуватися з дотриманням низки *принципів*: доступності, відкритості, науковості, системності, неперервності, гнучкості, міждисциплінарної інтеграції, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації, активності, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, змістової варіативності, суспільного діалогу, проблемної спрямованості тощо.

Якості професійної підготовки студентів-випускників досягають за допомогою тісного взаємозв'язку всіх компонентів системи організації освітнього процесу, що сприяють професійному становленню майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки [283, с. 112]. Управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки у ЗВО передбачає чіткість організаційної структури функціонування університету, окреслення спеціальностей (напрямів) підготовки, а також рівня реалізації освітніх програм, розроблення змісту освітніх програм, що

відповідають вимогам державного стандарту, визначеність структури освітнього процесу, якісного складу професорсько-викладацького корпусу, матеріальних і педагогічних умов забезпечення освітнього процесу, основних напрямів та змісту діяльності факультетів (інститутів) із реалізації ухваленої концепції освітнього розвитку ЗВО. Крім того, проходить загальна координація діяльності інститутів і факультетів із забезпечення функціонування освітнього процесу, узагальнений аналіз й оцінювання узгодженості створюваних педагогічних умов із вимогами державного освітнього стандарту [283, с. 112].

У ході роботи проаналізовано навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти УДО Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2018 рік) галузі знань: 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», за спеціальністю 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності), спеціалізацією «Особиста та майнова безпека». Академічна кваліфікація: «бакалавр» національної безпеки, професійна кваліфікація: 3450 «Фахівець з організації майнової та особистої безпеки». Термін навчання – 3 роки 10 місяців. Денна форма навчання (державне замовлення). У навчальному плані передбачено графік освітнього процесу, що описує терміни теоретичного навчання, екзаменаційних сесій, навчальних і виробничих практик, виконання кваліфікаційної роботи, атестації, канікулярних відпусток (Додаток Р).

План освітнього процесу має таку структуру: назва дисципліни та її шифр, термін викладання дисципліни (семестр); тип семестрового й підсумкового контролю (екзамени, заліки, курсові роботи / проекти, навчальні та виробничі практики, підсумкова атестація); кількість залікових одиниць (кредитів) і кількість годин, передбачених на вивчення кожного предмета, а також запланована кількість годин на навчальні заняття (усього, зокрема на лекції, практичні, семінарські, контрольні заняття, консультації), самостійну роботу, навчальну та виробничу практику. Згідно з навчальним планом, дисципліни поділено на групи: нормативні навчальні дисципліни –

обов'язкові (усього 3600 годин – 120 кредитів); дисципліни вибору факультету / інституту (усього 1800 годин – 60 кредитів); дисципліни вільного вибору студента (усього 1800 годин – 60 кредитів); факультативні дисципліни (усього 46 годин); практична підготовка (усього 15 тижнів). Загалом за навчальним планом на підготовку бакалавра національної безпеки передбачено 7200 годин (240 кредитів).

Варто зазначити, що група нормативних навчальних дисциплін об'єднує два цикли:

– цикл загальної підготовки, згідно з яким майбутні бакалаври національної безпеки вивчають обов'язкові дисципліни (основи правових знань в Україні, іноземна мова за професійним спрямуванням, основи психології, основи національної безпеки, українська й зарубіжна культура, фізичне виховання, філософія та логіка), для опанування яких заплановано 1320 годин (44 кредити);

– цикл професійної підготовки, відповідно до якого студенти засвоюють обов'язкові предмети (вогнева підготовка, спеціальна вогнева підготовка, основи оперативно-технічної безпеки, професійно-психологічного забезпечення, основи забезпечення охорони об'єктів, вступ до спеціальності, охорона фізичних осіб, режим секретності, військова психологія, спеціальна фізична підготовка, основи управління в державній охороні, практика за фахом, виконання кваліфікаційної роботи, кваліфікаційний іспит); усього 3600 годин – 120 кредитів;

– цикл дисциплін за вибором факультету / інституту, на вивчення яких передбачено 1800 годин – 60 кредитів, із них на інформатику та інформаційні технології 120 годин – 4 кредити;

– цикл дисципліни вільного вибору студентів, завдяки якому майбутні фахівці здобувають спеціалізацію «Особиста та майнова безпека».

Для реалізації вільного вибору студентів кафедри університету пропонують перелік дисциплін і видів практики, загальний навчальний час засвоєння яких перевищує навчальний час, що передбачений ОПП для цієї

частини підготовки [283, с. 112]. Погоджуємося з В. Манько, що зміст освіти необхідно трактувати категорійно за законами педагогіки [385, с. 66–74.].

Проаналізовано навчальні плани підготовки здобувачів вищої освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2018 рік) (Додаток Р):

- із галузі знань: 25 «Воєнні науки», «Національна безпека, безпека державного кордону»;
- за спеціальністю: 251 «Державна безпека»;
- за програмою: «Охоронна діяльність та безпека»;
- освітній ступінь: магістр;
- академічна кваліфікація: «Магістр із державної безпеки»;
- професійна кваліфікація: 2423 «Професіонал з охоронної діяльності та безпеки».

Термін навчання – 1 рік і 6 місяців. Згідно з навчальним планом, дисципліни поділені на групи:

- обов’язкові навчальні дисципліни (управління охоронною діяльністю та безпекою, організація й забезпечення безпеки фізичних осіб, організація та забезпечення охорони об’єктів, спеціальна вогнева підготовка, спеціальна фізична підготовка, оперативно-технічна безпека, тактико-спеціальна підготовка, тактико-спеціальна практика, практика за напрямками «Охорона об’єктів», практика за напрямом «Безпека фізичних осіб», комплексне оперативне навчання «Безпека», виконання кваліфікаційної роботи, кваліфікаційний іспит; усього 1350 годин – 45 кредитів);

- дисципліни вибору інституту (актуальні проблеми політології, психологія управління, українська мова за професійним спрямуванням, професійна іноземна мова, методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності, діловий і професійний етикет, усього 541 година – 18 кредитів).

Дисципліни вільного вибору студента (вибір блоками).

Спеціалізація «Охоронна діяльність та безпека»: правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки, психологічне забезпечення охоронної діяльності, педагогіка та психологія освітньої діяльності, оперативно-розшукова діяльність, проблеми національної безпеки, технічні засоби охорони, захисне та контраварійне управління автомобілем. Усього 810 годин – 27 кредитів.

Отже, усього на підготовку фахівця з охорони діяльності та безпеки освітнього рівня «Магістр» у навчальному плані передбачено 2700 годин (90 кредитів). Крім того, майбутнім фахівцям охоронної діяльності запропоновано факультативні дисципліни (спеціальна вогнева підготовка, професійна іноземна мова, спеціальна фізична підготовка, тактико-спеціальна підготовка (загальна тактика), технічні засоби охорони) та практичну підготовку з різних видів навчальних і виробничих практик (6 тижнів). У зв'язку з тим, що одним із завдань роботи є підготовка майбутнього фахівця з охоронної діяльності до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності, у процесі вивчення дисциплін і проходження практики потрібно максимально використовувати й інформаційні технології впродовж усього терміну навчання.

Результати попередньої діагностики стану підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки й рефлексія власного досвіду засвідчили недостатній рівень сформованості їхньої професійної компетентності. Зокрема, констатовано прогалини у володінні фаховою термінологією (65,17 %), умінні пояснити алгоритм виконання дій (21,43 %), формулюванні команд (17,94 %), правильному використанні арсеналу засобів і прийомів самозахисту (25,16 %), уміннях спеціальної вогневої підготовки (56,82 %), застосуванні інформаційних технологій і ресурсів (14,75 %), регулюванні фізичного навантаження (27,81 %), моніторингу й самоаналізі своїх результатів (37,46 %) (рис. 2. 1). Усунення цих недоліків зумовлює необхідність удосконалення змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та організації освітнього процесу ЗВО.

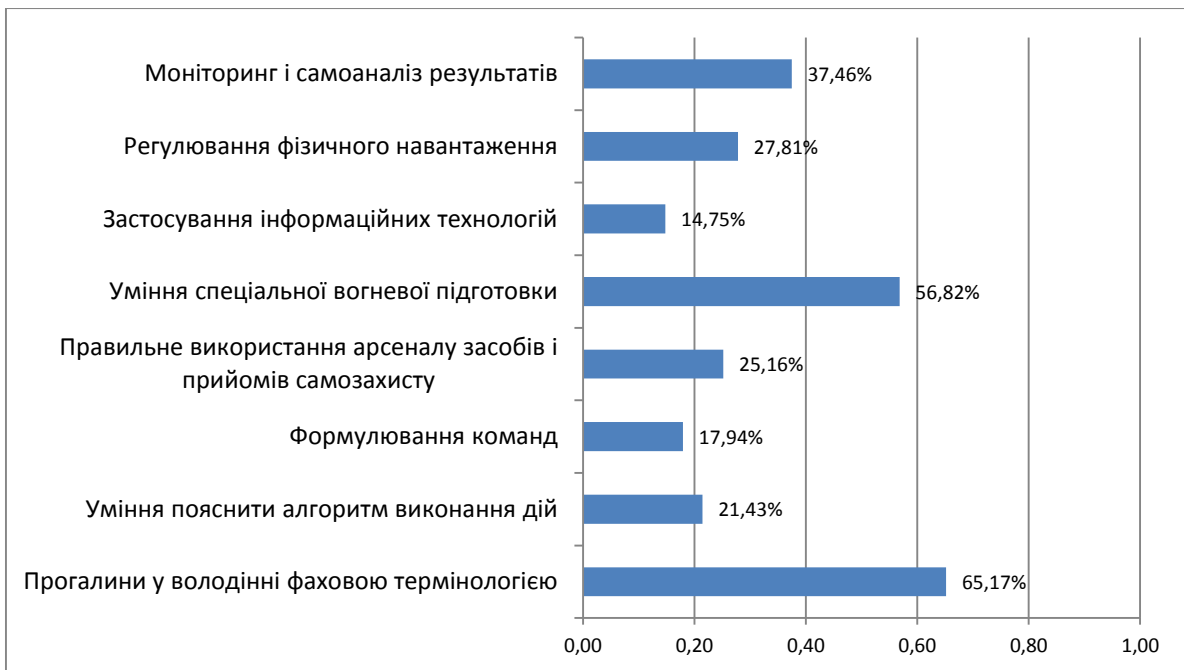

Рис. 2.1. Результати попередньої діагностики стану підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Удосконалення змісту професійної підготовки має відбуватися в напрямі посилення професійної спрямованості освітнього процесу на засадах компетентнісно-орієнтованої парадигми, а також міждисциплінарної інтеграції знань із вогневої, тактичної, психологічної та правової підготовки. Ідеться про необхідність і доцільність оновлення тематики фахових дисциплін, окремих модулів, методичного матеріалу.

Відбір змісту полягає в максимально наближеному до сфери майбутньої професійної діяльності наповненні; розробленні й упровадженні в навчальний процес завдань (проблем), способи розв'язання яких відповідають технологіям майбутньої професійної діяльності; оновленні змісту фахових дисциплін, реорганізації практики з огляду на сучасні вимоги до майбутньої професійної діяльності студентів (контекстне навчання) та структуру їхньої професійної компетентності.

Дотримуємося думки про те, що використання компетентнісного підходу до відбору змісту освіти віддзеркалене в постійному вивченні й упровадженні ЗВО сучасних методик опанування компетентностей, які в

майбутньому актуалізує професійна діяльність перед випускником. Молодий фахівець повинен усвідомлювати значущість професійної підготовки та постійного професійного самовдосконалення. Імпонує позиція В. Чайки стосовно того, що основне призначення компетентнісного підходу полягає у створенні умов для самоорганізації діяльності, виявлення й розвитку творчих можливостей, формування навчальної позиції [609, с. 13].

Безперечно, важливе значення має організація науково-дослідницької діяльності, яка вможливорює науковий фундамент змісту освіти майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, охоплюючи: формулювання тематики наукових досліджень у межах наукових напрямів, що розроблені в університеті; активне залучення студентів до участі в наукових проектах із різних проблем прикладного й фундаментального характеру; аналіз та оцінювання ефективності наукових студій і рівня використання їхніх результатів у професійній діяльності; участь у наукових конференціях та семінарах.

Отже, професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в Україні має відбуватися з огляду на основні педагогічні закономірності організації освітнього процесу у ЗВО. Специфіка підготовки полягає в максимальному наближенні її змісту до майбутньої професійної діяльності на основі інтегративного підходу (зміст фахових дисциплін зважає на моделювання майбутньої професійної діяльності з ускладненням квазіпрофесійних ситуацій, зокрема під час практики); у реорганізації практики на підставі випереджувального навчання (проектування та прогнозування результату, моделювання професійної діяльності, робота з новими технічними засобами безпеки, ІКТ); у комплексному використанні традиційних та інноваційних методів і технологій навчання; у забезпеченні методичним й інформаційним супроводом самостійної роботи студентів; у дотриманні закономірностей, правил і принципів підготовки в спорті; урахуванні вікової спрямованості фізичної підготовки; у дотриманні періодизації загальної величини фізичних навантажень, плануванні тренувальних навантажень

неспеціалізованої високоінтенсивної підготовки «CrossFit»; у диверсифікації практичних занять; у забезпеченні якісного інформаційного супроводу з використанням програмно-апаратних мережевих мультимедійних навчальних комплексів «HiClass II» на базі комп'ютерних класів; у моніторингу процесу підготовки студентів. Результатом професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки стає сформована професійна компетентність. Методологія системного підходу окреслює основний вектор дослідження, що дає змогу трактувати професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки як цілісний, динамічний, системний процес, який спрямований на формування й розвиток професійної компетентності.

2.3. Структура професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки й стан її сформованості

Компетентнісний підхід у системі професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки набуває особливого значення в умовах швидкого технічного переоснащення, комп'ютеризації й зростання суспільних потреб. Поняття «компетентності» і «компетентнісного підходу» увійшли до наукового обігу в 60 роках ХХ ст. Одним із перших термінів використав Н. Хомський, аналізуючи поняття «компетенція» і «компетентність» як співвідношення потенційного й актуального, когнітивного та особистісного [604]. За радянських часів поняттям «компетентнісного підходу» не послуговувалися. В. Давидов, Е. Клімов, І. Лернер, А. Маркова та інші дослідники звертали увагу на важливість орієнтації освітнього процесу на опанування вмінь, способів діяльності, узагальнених способів діяльності в контексті психології праці. Нині поняття компетентності є ключовим у світовій освітній практиці, оскільки поєднує інтелектуальний і діяльнісний складники освіти, її зміст та результат.

Семантичне поле терміна «компетентність» потрактоване як належна обізнаність із чим-небудь; коло повноважень певної організації, установи або

особи, поінформованість, обізнаність, авторитетність (А. Новиков, О. Овчарук). Серед науковців немає усталеної думки щодо з'ясування сутності компетентності. Зокрема, у роботі «Компетентність у сучасному світі» Дж. Равен [515] зазначає, що компетентність складається з різних компонентів, які порівняно незалежні один від одного, «...деякі компоненти стосуються швидше когнітивної сфери, а інші – емоційної, ... ці компоненти можуть замінювати один одного як складники ефективної поведінки» (с. 253). На думку В. Хутмахера, поняття «компетентність» ближче до понятійного поля «знаю, як», ніж до поля «знаю, що». Як і Н. Хомський, В. Хутмахер наголошує, що компетентність є знаннями в дії [656]. Українська дослідниця О. Пометун пропонує називати компетентністю спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони допомагають людині порушувати, ідентифікувати й розв'язувати, незалежно від ситуації, проблеми з певної сфери діяльності [472, с. 17]. О. Пометун зазначає, що за компетентнісного підходу принципи відбору і структурування змісту освіти спрямовані на кінцевий результат освітнього процесу – набуття компетентностей [472, с. 64]. Російський дослідник А. Хуторський зауважує, що компетенція – це наперед задана вимога (норма) до освітньої підготовки, а компетентність – це особистісна якість (сукупність якостей) і досвід діяльності в певній сфері. А. Хуторський [606] акцентує на тому, що компетентність передбачає мінімальний досвід застосування компетенції, трактуючи її як особистісну властивість людини, володіння компетенцією, що охоплює особистісне ставлення до неї та предмета діяльності [606, с. 58–61]. На думку А. Новікова, компетентність представляє компоненти, що нині необхідні тією чи тією мірою кожному фахівцеві. Ідеться про самостійність, здатність ухвалювати відповідальні рішення, творчий підхід до справи, уміння доводити її до кінця, уміння постійно вчитися. Крім того, важливе значення мають гнучкість мислення, уміння вести діалог, комунікабельність, готовність до співпраці тощо [425]. Загалом А. Новіков трактує

компетентність як здатність виконувати зумовлені професійною діяльністю завдання. Дослідниця А. Маркова витлумачує компетентність як комбінацію психічних якостей, як психічний стан, що допомагає людині діяти самостійно й відповідально, як оволодіння здатністю та вмінням виконувати певні трудові функції [388, с. 31]. Науковець вважає, що компетентність пов'язана з вміннями людини (я вмію й можу це зробити), а компетенція – із наданими владними повноваженнями (мене вповноважили це виконувати). А. Маркова зазначає, що компетентність є частиною професіоналізму. Людина, на думку дослідниці, може бути професіоналом загалом у своїй сфері, але не бути компетентною щодо розв'язання всіх професійних питань. А. Маркова зосереджує увагу на необхідності й можливості формування компетентностей у період професійної підготовки, що надалі зумовлять становлення професіоналізму.

За висловом О. Діденка, компетентність варто трактувати як спосіб існування знань, умінь, освіченості, що сприяє особистісній самореалізації, знаходженню людиною свого місця у світі. На цій основі освіта стає мотивованою й особистісно орієнтованою, забезпечує запотребованість особистісного потенціалу, визнання особистості іншими людьми й усвідомлення нею своєї значущості [162, 163, с. 74–80].

Характеризуючи поняття «компетентність», учені використовують різні підстави, зокрема особистісні характеристики, а також властивості діяльності. Дослідники намагаються описувати компетентність через процес або результат, через опис загальних поведінкових чи професійних компетенцій, через зв'язки цього поняття з діями, кваліфікацією, здатністю й обдарованістю, знаннями, вміннями та навичками. Більшість учених вважає, що компетентність є ширшим поняттям, ніж компетенція. Можна стверджувати, що компетенції трактують переважно як цілі, очікування освітнього процесу, а компетентність – як результат, особистісну властивість. Поняття «компетентність» – ширше, ніж поняття «знання», «уміння», «навички», тому що охоплює властивості особистості (мотивацію, ціннісні

орієнтації, спрямованість), інтелектуальні якості (уміння розв'язувати проблеми, демонструвати пошукову активність), риси характеру, здатність проводити розумові операції (аналіз, критика, систематизація, узагальнення). У змістовому плані компетентність поєднує, крім сукупності вмінь, знань, навичок, процес освоєння й присвоєння соціальних норм, ціннісних орієнтирів, здатність їх дотримуватися у своїй діяльності, ставлення до своєї професії як до цінності. Загалом аналіз різних поглядів учених дає змогу трактувати компетентність як інтегровану особистісну характеристику, що охоплює пізнавальні ставлення й практичні навички, цінності, емоції, поведінкові реакції, знання та вміння – усе те, що можна мобілізувати для розв'язання різних проблем професійної діяльності.

На підставі аналізу компонентного складу компетентності, осмислення досліджень із проблеми формування різних складників професійної компетентності, а також опису особливостей професійної діяльності та стану професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності й безпеки підсумовано, що професійна *компетентність* – це інтегративна професійно-особистісна характеристика, яка вирізняється структурною цілісністю, відображає здатність і готовність ефективно виконувати професійні функції та поступово набувати практичного досвіду, що спрямоване на розв'язання комплексних завдань різного рівня складності й професійну взаємодію в галузі охоронної діяльності та безпеки.

Зважаючи на особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, виокремлюємо чотири компоненти професійної компетентності: *мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний*. Такий вибір зумовлений тим, що формування кожного з компонентів відбувається поетапно та у взаємозв'язку на кожному курсі навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Відповідно до кожного компонента, визначено критерії й показники, які дають змогу якісно та кількісно характеризувати професійно важливу якість.

Згідно зі «Словником іншомовних слів», поняття «критерій» (від грецького слова «kriterion» – засіб судження, мірило) означає мірило для визначення, оцінювання предмета, явища; ознаку, узятую за основу класифікації [412]. У ході виокремлення критеріїв узято до уваги той факт, що критерії повинні бути узгоджені з певними вимогами: адекватність – критерій має бути адекватним до того явища, мірилом якого є (тобто відображати природу професійної компетентності й динаміку її змін); об'єктивність – критерій повинен бути таким, щоб його складники можна було однозначно оцінювати в системі «так – ні»; ефективність – критерій має всебічно відображати сутність професійної компетентності; зручність – критерій повинен бути простим, тобто містити зручні способи вимірювання компонентів професійної компетентності з використанням недорогих і нескладних методик, опитувань або тестів; надійність та достовірність – отримані за допомогою критеріїв результати мають містити інформацію про найбільш важливі зміни в розвитку професійної компетентності; повторюваність – кожен складник компетентності повинен повторюватися в навчальних ситуаціях та в ході використання кількох діагностичних методик.

Результати аналізу наукових джерел засвідчують, що дослідники використовують кілька критеріїв розвитку професійної компетентності. Зокрема, О. Торічний виокремлює два критерії: особистісно-функціональний та діяльнісно-практичний. Особистісно-функціональний критерій, на думку вченого, маркує ціннісні орієнтації й ідеали, творчий потенціал, професійну спрямованість та особистісні риси, діяльнісно-практичний – стосується технології військової праці, військово-професійних знань, спеціальних умінь, спеціальних навичок, а також практичного досвіду з охорони кордону [570, с. 89].

Дослідник Р. Мішенюк для оцінювання професійної компетентності майбутніх магістрів управління органами охорони державного кордону запропонував використовувати кілька критеріїв і пов'язаних із ними показників: мотиваційно-особистісний (розуміння необхідності та

важливості підвищення рівня професійної компетентності; інтерес до різних аспектів професійної діяльності; розвиненість професійно необхідних якостей), когнітивно-інформаційний (знання тактики прикордонної служби, особливостей управління персоналом, принципів і методів управлінського впливу, специфіки міжособистісного спілкування, основних шляхів та засобів професійного зростання й самоосвіти); діяльнісно-результативний (управлінські й організаційні вміння та навички, здатність ухвалювати виважені й обґрунтовані управлінські рішення; уміння налагоджувати міжособистісні зв'язки, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних умовах та ін.) [162; 402].

На думку О. Луцького, для дослідження розвитку управлінської компетентності керівних кадрів ДПСУ важливими є такі критерії: когнітивний (знання загальної теорії управління, нормативних вимог до управлінської діяльності), емоційно-мотиваційний (інтерес до професійної діяльності, внутрішні мотиви щодо управлінської діяльності), ціннісно-особистісний (ділові якості, індивідуально-психологічні особливості особистості) й операційно-результативний (уміння та навички ухвалювати управлінські рішення, результативність управлінських рішень) [378, с. 80].

У руслі дослідження варто більш докладно схарактеризувати виокремлені компоненти, критерії й показники. *Мотиваційний компонент* охоплює мотиви, які спонукають до діяльності, прагнення до успішного виконання завдань, бажання стати фахівцем, намагання виокремитися з-поміж інших, самоутвердитися, посилюють інтерес до професійної діяльності та застосування в ній інформаційних технологій, набуття нових, корисних для професії знань, навичок, умінь, самореалізації, досягнення того чи того результату, інтерес до процесу пізнання, допитливості, цілеспрямованості, бажання якнайкраще виконувати дії, що вможливають досягнення поставленої мети, самостійне осмислення знань та їх здобуття.

Мотивація до фахової діяльності – це усвідомлення необхідності виконання всіх складників фахової діяльності. Згідно із загальновизнаними

дослідницькими підходами (І. Зайцева, В. Лозова, О. Федик та ін.), мотиваційний компонент є провідним серед інших складників професійної готовності. О. Леонт'єв уважає, що потреба в будь-якій діяльності одержує свою реалізацію в її предметі, тобто вона повинна знайти себе в ній. Оскільки потреба знаходить у предметі свою визначеність, то цей предмет стає мотивом діяльності [371, с. 303]. Очевидно, що рушієм діяльності слугує мотив, який спонукає людину до діяльності. Водночас діяльність – це сукупність дій, кожна з яких має свою мету, тому вона є необхідним чинником дії. Між цілями й мотивами діяльності людей існує тісний зв'язок. З одного боку, мета та мотиви спонукають людину до діяльності, окреслюючи її зміст і способи виконання, а з іншого – вони формуються в процесі діяльності під впливом умов, за яких вона відбувається. Діючи, людина відчуває зворотний вплив із боку ситуації, ухваленого рішення внаслідок розв'язання різних ситуацій. Вони мають формувальний характер, створюють позитивну модальність інтересу, емоцію, яка сприяє розвитку вмінь, навичок й опануванню знань, розвиваючи особистість та її волюв'язності. У цілому волюву регуляцію поведінки, усі фази складної волювої дії пов'язують з особливим емоційним станом, який трактують як волюве зусилля, що виникає щоразу як стан емоційного напруження, пов'язаний із зовнішніми або з внутрішніми труднощами, пронизує всі фази волювого акту: усвідомлення мети, оформлення бажань, вибір мотиву, плану, способів виконання дії [93]. Цей компонент характеризує стійкість мотивів усвідомленого вибору професії охоронця, глибоке розуміння освітніх завдань професійної діяльності та переконання в необхідності формування й розвитку професійної компетентності.

На основі викладених міркувань критерієм мотиваційного компонента вибраний *мотиваційно-ціннісний*, що має такі показники: наявність бажання до опанування знань і вмінь професійної діяльності; усвідомлення потреби й розвиток фахових умінь; інтерес до знань, умінь, процесу пізнання, потреби в нових знаннях; моральна відповідальність за результати власного навчання

та підвищення вимог до своїх навчальних досягнень; цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства й необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина в Україні; бажання й прагнення зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство та в розвитку суспільства, техніки й технологій; бажання вести здоровий спосіб життя.

Для *когнітивного* компонента характерна система фахових знань про поняття, законодавство, зміст, складники та суб'єкти забезпечення основних сфер безпеки (воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки) для виконання як локальних, так і глобальних завдань із забезпечення безпеки та охоронної діяльності. Когнітивний компонент охоплює знання з теорії основ права, національної безпеки, оперативно-технічної безпеки, оперативно-розшукової діяльності, вогневої та домедичної підготовки управління в державній охороні, міжнародної безпеки, криміналістичного забезпечення державної охорони, забезпечення об'єктової та особистої безпеки під час надзвичайних ситуацій, тактико-спеціальної підготовки, основ протидії терористичній діяльності, психології оперативно-розшукової діяльності, військової психології, охорони фізичних осіб, інформаційних технологій та іноземної мови.

Критерієм когнітивного компонента слугує *інформаційно-когнітивний*, що маркує ступінь володіння теоретичними знаннями. Знання є базовим показником готовності й основою формування практичних умінь та загалом моделей будь-якої професійної діяльності. Якість знань науковці характеризують за такими характеристиками: повнота, глибина, гнучкість, оперативність, інформативність, системність, конкретність, узагальненість, на основі яких формується теоретична готовність. Отже, серед показників цього критерію варто виокремити: повноту знань; глибину знань;

спрямованість знань на розв'язання професійних завдань; міцність знань, тобто здатність до накопичення, поновлення й творчого застосування знань. Важливою характеристикою є здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів і перевірених фактів для розв'язання порушених проблем.

Операційний компонент охоплює спеціальні вміння й навички (організаційні, інформаційно-аналітичні, дослідницькі, управлінські, проектувальні, комунікативні), необхідні для розроблення та організації заходів із виявлення актуальних і потенційних загроз та протидії їм; виконання службової діяльності, самостійного ухвалення рішень. Цей компонент характеризує ступінь засвоєння необхідних умінь, дій, операцій та навичок їх використання в професійній діяльності для виконання квазіпрофесійних завдань, а також ступінь сформованості важливих для успішної професійної діяльності особистісних якостей.

Критерієм аналізованого компонента вибраний *діяльнісно-результативний*, якому властива система вмінь і навичок забезпечення охоронної діяльності та безпеки: ухвалювати управлінські рішення; прогнозувати майбутні наслідки проведення тієї чи тієї операції; реалізувати взаємообмін інформацією, демонструвати вміння ухвалювати ризиковані рішення; уміння вести цільовий пошук інформації; оперативність мислення; засвоєння логічної сукупності дій, які становлять структуру вмінь розв'язувати проблемні ситуації; самостійність виконання службових операцій; здатність проводити моніторинг, складання нетривалого й тривалого прогнозу щодо розвитку ситуації на підставі отриманих даних; здатність розробляти та впроваджувати організаційно-правові заходи з підвищення ефективності діяльності підпорядкованих структур відповідно до їхніх завдань; здатність використовувати інформаційні системи й технології, упроваджувати новітні розробки засобів комплексу інженерно-технічної охорони суб'єкта чи об'єкта в забезпеченні державної безпеки; здатність забезпечувати безпеку особи, яка перебуває під охороною, у разі пішого

супроводження та під час пересування транспортними засобами, забезпечувати охоронні заходи на режимній території; уміння використовувати стрілецьку зброю; уміння організувати заходи щодо евакуації транспортних засобів, які становлять загрозу об'єктам і посадовим особам, стосовно яких провадять державну охорону.

Особистісний компонент представляє особистісні характеристики, необхідні для належного виконання завдань з охоронної діяльності та безпеки (цінності української держави, зокрема патріотизм, вірність Військовій присязі та бойовому прапору, відданість професійному обов'язку; загальна гуманістична спрямованість, рішучість, наполегливість, відповідальність, самостійність, творче мислення, організованість, працьовитість, емоційно-вольова стійкість та ін.). Цей компонент характеризують уміння вибудовувати «суб'єкт-суб'єктні» взаємини з підлеглими, систематично аналізувати власну поведінку та вчинки підлеглих, дотримуватися певних моделей безпечної поведінки, реалізувати психолого-педагогічний вплив на клієнта та правопорушника, прогнозувати поведінку клієнта й корегувати її, передбачає наявність рефлексії, емпатії, здатності до самоаналізу та самоконтролю.

Емоційно-вольовий критерій маркує особистісний компонент й охоплює такі показники, як витримка, наполегливість, рішучість і впевненість, толерантність; здатність до постійного самовдосконалення, самостійного здобуття нових фахових знань із використанням різних джерел інформації; здатність відповідально ставитися до виконання службової діяльності, самостійно ухвалювати рішення, досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики тощо.

Професійні функції фахівця з охоронної діяльності та безпеки супроводжуються емоційним напруженням (стресом), оскільки передбачають велику відповідальність за життя клієнта. Це вимагає від фахівця здатності витримувати фізичне й емоційне навантаження, демонструвати самовладання, уміння керувати своїми почуттями. Інколи фахівець працює в

режимі постійного очікування нападу та перебуває в заздалегідь невігідних умовах стосовно злочинців, які завчасно планують замах. Охоронець не має інформації про замах, тому зобов'язаний постійно підтримувати високу фізичну й психологічну готовність, володіти швидкою реакцією, мобільністю. У момент нападу в охоронця вкрай мало часу для оцінювання екстремальної ситуації та вибору правильного рішення щодо засобу захисту й безпеки клієнта. Зрозуміло, що в ситуації небезпеки зростає психологічне навантаження, змінюється поведінка, погіршуються увага та сприйняття реальності, змінюються емоційні реакції тощо.

У зв'язку з цим, психологічна готовність фахівця з охоронної діяльності та безпеки є важливим складником у системі їхньої професійної підготовки, а також особливим аспектом спеціальної психологічної підготовки, оскільки має свої цілі, зміст, специфіку, конкретні результати, які вирізняють її серед інших видів підготовки.

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури засвідчують, що існують різні підходи до концепції рівнів засвоєння професійної діяльності. Зокрема, В. Беспалько трактує рівень засвоєння як майстерність опанування діяльності, як здатність до продуктивного перетворення знань для використання в нетипових умовах. Дослідник диференціює чотири рівні [51, с. 116]: упізнавання, репродуктивна, евристична та творча (дослідницька й винахідницька) діяльність. На практиці рівні готовності відображають суб'єктивний досвід студентів у реалізації квазіпрофесійних функцій і демонструють зміни в рівні розвитку особистості загалом та сформованості професійних умінь і навичок зокрема.

На підставі виокремлених критеріїв і показників, орієнтації на наукові дослідження диференційовано три рівні сформованості професійної компетентності для мотиваційного, когнітивного, операційного та особистісного компонента: низький, середній, високий, що схарактеризовані в таблицях 2.1, 2.2, 2.3, 2.4.

**Критерії, показники й рівні сформованості професійної компетентності
майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки
(мотиваційний компонент)**

Крите- рії	Рів ні	Якісна характеристика
Мотиваційно-ціннісний	Низький	<p>Визнання цінностей української держави, патріотична налаштованість, демонстрування поваги до національних і моральних цінностей, до інших людей, їхніх прав та свобод; усвідомлення професійного обов'язку, водночас поодинокі випадки недотримання вимог професійної честі та професійної гідності, байдужості до безчесної поведінки; ситуативний інтерес до набуття знань про специфіку охоронної діяльності та безпеки; відсутнє бажання опанувати професійні знання й навички; властива пасивність та аморфність у навчанні; застосування знань лише під ретельним керівництвом і тиском із боку викладача; притаманна байдужість, безвідповідальність, схильність до невиконання завдань; низький рівень розвитку потреб в оволодінні новими знаннями й уміннями; відсутність інтересу до їх опанування; пізнавальна ініціативність обмежена стереотипними діями, виконання яких не потребує великих зусиль; відчуття відповідальності нестабільне; існує потреба в постійному контролі за виконанням.</p>
	Середній	<p>Пізнавальні мотиви базовані на розумінні й усвідомленні необхідності та важливості знань і вмінь, прагненні досягти високих результатів у межах вимог; пізнавальний інтерес є порівняно стійким; постійний вияв відчуття відповідальності; типове розуміння цінності вмінь, наявність потреб в опануванні знань і вмінь у сфері майбутньої фахової діяльності, інтересу до її опанування; визнання цінності української держави, патріотизм, повага до національних та моральних цінностей, інших людей, їхніх прав і свободи; відчуття професійного обов'язку, переважне дотримання вимог професійної честі та професійної гідності, здебільшого нетерпимість до виявів безчесної поведінки; демонстрування під впливом обставин інтересу до набуття знань про специфіку охоронної діяльності й безпеки; переважна сформованість і розвиненість професійно важливих якостей, необхідних для професійної діяльності.</p>

Високий	<p>Наявність бажання до опанування знань і вмінь професійної діяльності; усвідомлення потреби й необхідності розвитку фахових умінь; стійкий пізнавальний інтерес у намаганні дійти до сутності явищ, у пошуку аргументів та в розв'язанні проблемних ситуацій; моральна відповідальність за результати власного навчання й вимогливість до своїх навчальних досягнень; свідоме розуміння та визнання цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, необхідності його сталого розвитку; бажання й прагнення зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності, досягнення суспільства на основі розуміння історії й закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу та суспільство, у розвитку суспільства, техніки і технологій; ведення здорового способу життя; високорозвинені відчуття обов'язку й патріотизму; зразкова виконавча дисципліна та дотримання вимог професійної честі й професійної гідності; ерудованість, розвинута навчальна інтуїція; дотримання загальних принципів безпеки особистості; вияв автономності та самостійності в навчально-пізнавальній діяльності; прагнення реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства; повага до національних і моральних цінностей інших людей, їхніх прав та свобод; наявність чітко вираженого внутрішньо мотивованого інтересу до набуття знань про специфіку управління основними підрозділами охорони та безпеки.</p>
----------------	---

Таблиця 2.2

**Критерії, показники й рівні сформованості професійної компетентності
майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки
(когнітивний компонент)**

Крите- рії	Рів ні	Якісна характеристика
Когнітивно- інформаційний	Низький	<p>Мінімальний обсяг фахових, психолого-педагогічних знань, що не дає змоги ефективно розв'язувати професійні ситуації; наявні фрагментарні, неглибокі, безсистемні знання, що засвідчує брак їх усвідомлення; слабкі знання пошуку й аналізу інформації; повільне оволодіння іноземною мовою; нові знання не сприймаються або заперечуються; відсутність логічного й абстрактного мислення; репродуктивний рівень виконання завдань середнього рівня складності з опорою на зразок та з окремими підказками; відтворення невеликого</p>

	<p>обсягу навчального матеріалу; постійна потреба в допомозі у виборі засобів; накопичення, оновлення й застосування набутих знань залежно від потреби.</p>
Середній	<p>Достатній, хоч і несистематизований обсяг фахових, психолого-педагогічних знань, що дають змогу ефективно розв'язувати професійні ситуації; знання системні, засвоєні на рівні відтворення; сумлінна й результативна робота над підвищенням свого рівня знань і його оновленням; пошук новаторських підходів до розв'язання професійних ситуацій; достатня обізнаність із методикою оцінювання ситуації та ухвалення обґрунтованих рішень щодо всіх видів бойових і спеціальних дій для припинення (локалізації) конфлікту в екстремальних умовах; неглибоке розуміння загальних закономірностей комунікації, специфіки підтримання належного морально-психологічного клімату й розв'язання позаштатних чи конфліктних ситуацій; достатній рівень правової свідомості та правової культури; належне володіння іноземною мовою й нормами сучасного ділового та професійного етикету під час виконання завдань; недостатньо сформоване та розвинене абстрактне й логічне мислення для розв'язання порушених проблем; здатність виявляти можливі загрози стосовно суб'єкта чи об'єкта охорони, аналізувати майбутні наслідки тієї чи тієї операції.</p>
Високий	<p>Наявність глибоких системних фахових, психолого-педагогічних знань, що дають змогу ефективно та швидко виконувати професійні завдання; цілеспрямований пошук нових знань і їх творче використання; самостійне оперативне ухвалення рішень у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу й прогнозування розвитку подій і процесів; постійне вдосконалення рівня знань; усебічна обізнаність із методикою оцінювання обстановки та ухвалення обґрунтованих рішень щодо всіх видів бойових і спеціальних дій для припинення (локалізації) конфлікту в екстремальних умовах; глибоке розуміння загальних закономірностей комунікації, специфіки підтримання належного морально-психологічного клімату та розв'язання позаштатних чи конфліктних ситуацій; самостійне й усвідомлене використання знань у різних ситуаціях; високий рівень правової свідомості та правової культури; досконале володіння іноземною мовою й нормами сучасного ділового та професійного етикету під час виконання поставлених завдань; розвинене абстрактне й логічне мислення, яскраво виражений характер узагальнення та систематизації знань, аналізу й синтезу на основі логічних аргументів і перевірених фактів для розв'язання порушених</p>

	<p>проблем; здатність створювати й упроваджувати новітні розробки засобів комплексу інженерно-технічної охорони суб'єкта чи об'єкта в забезпеченні державної безпеки; готовність виявляти можливі загрози стосовно суб'єкта чи об'єкта охорони; здатність оцінювати з погляду права різні соціальні процеси, пов'язані з державною охороною; прогнозування майбутніх наслідків виконання тієї чи тієї операції.</p>
--	---

Таблиця 2.3

Критерії, показники й рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки (операційний компонент)

Критерії	Рівні	Якісна характеристика
Діяльнісно-результативний	Низький	<p>Повільне виконання завдань; вияв незадоволення в разі зміни завдання або звичайних обставин; студенти здебільшого пасивні, безініціативні, елементи творчого підходу до справи не виявляють; відсутність ініціативи щодо ухвалення самостійних рішень; виникнення найменших проблем потребує стороннього втручання; можливе виконання лише окремих дій (операцій), причому непослідовно, без пояснень своїх дій (операцій); дії (операції) неусвідомлені; невпевненість щодо ступеня опанування вмінь розв'язувати професійні ситуації; нерішучість у розв'язанні проблемних ситуацій; часткове володіння або неволодіння прийомами активізації мисленнєвої діяльності (аналізом, синтезом, узагальненням і систематизацією).</p>
	Середній	<p>Належне розуміння сутності нових завдань і пов'язаних із ними проблем; орієнтування в нових та екстремальних ситуаціях; вияв ініціативи, активність із творчим ставленням до справи; самостійність в ухваленні рішень; здатність аналізувати й прогнозувати події; здатність у критичних ситуаціях застосовувати рішучі дії та виконувати завдання без сторонньої допомоги; володіння достатньо розвинутими вміннями, які забезпечують необхідний рівень самостійного розв'язання професійних завдань; правильне виконання, послідовність усіх дій (операцій); здатність до ухвалення обґрунтованого рішення щодо спеціальних дій для припинення (локалізації) конфліктів і забезпечення захисту; достатня аргументація власної позиції; уміння ухвалювати правильні рішення; здатність проводити моніторинг і</p>

	<p>складати нетривалий прогноз щодо ситуації на підставі отриманих даних під керівництвом викладача; здатність упроваджувати організаційно-правові заходи з підвищення ефективності охоронної діяльності й безпеки; здатність використовувати інформаційні системи та технології; здатність забезпечувати безпеку особи, яка перебуває під охороною, у разі пішого супроводження та під час пересування транспортними засобами; уміння використовувати стрілецьку зброю й дотримуватися заходів безпеки під час поводження зі зброєю; уміння організувати заходи щодо евакуації транспортних засобів, які становлять загрозу об'єктам і посадовим особам, стосовно яких провадять державну охорону.</p>
<p>Високий</p>	<p>Швидке сприйняття нових завдань і ситуацій, формулювання проблеми; ініціативність та здатність генерувати обґрунтовані ідеї, пропозиції, які заслуговують на увагу, сприяють їх реалізації; високорозвинута здатність до обґрунтованого ухвалення самостійних рішень; володіння навичками передбачення; у критичних ситуаціях здатність до продуманих і рішучих дій; самостійне розв'язання будь-яких складних проблем; правильне виконання, послідовність усіх дій (операцій) і в повному обсязі; упевненість щодо ступеня опанування професійних умінь; ефективна організація збирання, аналізу й оцінювання даних оперативної обстановки та швидкий пошук і використання методів забезпечення захисту осіб та об'єктів, що перебувають під охороною; швидке реагування на необхідність ухвалення обґрунтованого рішення щодо спеціальних дій для припинення (локалізації) конфліктів і забезпечення захисту; чіткі й логічні, правильно побудовані думки з високою аргументацією власної позиції; уміння ухвалювати ризиковані рішення; здатність проводити моніторинг, складання тривалого й нетривалого прогнозу щодо розвитку ситуації на підставі отриманих даних; здатність розробляти й упроваджувати організаційно-правові заходи з підвищення ефективності діяльності підпорядкованих структур відповідно до їхніх завдань; здатність використовувати інформаційні системи й технології, упроваджувати новітні розробки засобів комплексу інженерно-технічної охорони суб'єкта чи об'єкта в забезпеченні державної безпеки; готовність забезпечувати безпеку особи, яка перебуває під охороною, у разі пішого супроводження та під час пересування транспортними засобами; уміння кваліфіковано використовувати стрілецьку зброю й дотримуватися заходів</p>

	безпеки в процесі поводження зі зброєю; уміння швидко організувати заходи щодо евакуації транспортних засобів, які становлять загрозу об'єктам і посадовим особам, стосовно яких провадять державну охорону; готовність реалізувати функцію управління організацією в різних умовах (планування, організація, мотивація, контроль).
--	---

Таблиця 2.4

**Критерії, показники й рівні сформованості професійної компетентності
майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки
(особистісний компонент)**

Крите- рії	Рів ні	Якісна характеристика
Емоційно-вольовий	Низький	Відсутність уміння стримувати свої почуття й потреби, гальмувати імпульсивні дії, підпорядковувати себе поставленій меті; відсутність вольових рис за умови виникнення ускладнень і помилок; відсутність рішучості, що не дає змоги виконати ухвалене рішення без зайвих вагань; повільна реакція на свої дії та постійні сумніви; нестійкі позитивні емоції в окремих навчальних ситуаціях; імпульсивність і неспроможність діяти в ситуаціях, що потребують неординарного підходу або застосування нових прийомів; відмова продовжувати діяльність у найскладніших умовах через тимчасові невдачі й перешкоди; нерішучість і відсутність самокритики.
	Середній	Здатність підпорядкувати себе поставленій меті та здебільшого керувати своїми емоціями; наполегливе виконання завдань, попри тимчасові невдачі й перешкоди; ухвалення рішень без зайвих вагань і без сумнівів; демонстрування впевненості в правильності вибору способу виконання завдань; здатність реально й адекватно оцінити себе; вияв упевненості в правильності своїх суджень, у власних знаннях.
	Високий	Стійка позитивна емоційна й вольова сфера навчання; повна підпорядкованість поставленій меті; обґрунтування та обстоювання власної позиції стосовно подій і явищ суспільного життя на основі ціннісного ставлення до історичного минулого й сучасного розвитку; процес міркувань супроводжуваний боротьбою мотивів, сумнівами, але наявне помірковане та обґрунтоване остаточне ухвалення рішень; упевненість у власній значущості в досягненні успіху;

	здатність до подальшого власного навчання з великим ступенем автономності й самостійності, відповідальність за розвиток професійних знань, умінь і навичок персоналу; здатність стійко переносити тривалі різнопланові фізичні та психологічні навантаження, упевнено діяти в екстремальних ситуаціях.
--	--

На основі узагальнення результатів аналізу наукової літератури, експертного оцінювання, опрацювання специфіки професійної діяльності та структури професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності й безпеки підсумовано, що сформованість і розвиненість цієї професійно важливої властивості доцільно оцінювати за виокремленими критеріями, які чітко характеризують її структурні компоненти. Використання таких критеріїв дає змогу диференціювати три рівні професійної компетентності: низький, середній і високий. Запропонована система компонентів, критеріїв і показників уможлиблює забезпечення позитивної динаміки сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Розроблений під час проведеного дослідження математико-діагностичний апарат уможливив розподіл майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за рівнями зазначеної особистісної характеристики на основі запропонованих шкал, виявлення недостатнього рівня сформованості професійної компетентності. Ефективне подолання зафіксованої негативної тенденції можливе лише за умови впровадження в освітній процес організаційно-педагогічних трансформацій та інформаційного супроводу.

2.4. Інформаційне забезпечення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Сучасна система освіти в Україні перебуває під тиском посиленого обсягу вимог із боку держави та суспільства європейської спільноти, до якої інтегрується наша країна щодо інтенсивності та якості підготовки фахівців

різних професій і рівнів кваліфікації. На сьогодні ефективний навчальний процес вже неможливо уявити без використання інформаційних технологій, що базовані на сучасних технічних засобах. За їхньою допомогою отримуємо змогу більш повно та глибоко засвоювати як базові, так і професійні знання завдяки імітації реальних умов [175].

Мета застосування комп'ютерних навчальних систем – розв'язати суперечності між обсягом навчальної інформації та обмеженим терміном навчання, між масовістю й індивідуальністю, а також створити умови для якісної фундаментальної підготовки фахівців. В українській освітній сфері, особливо у ЗВО, простежувана зацікавленість до використання новацій у навчальному процесі. Водночас брак фінансування реформ системи освіти призводить до істотного відставання української вищої школи від західних закладів у сфері інформатизації освіти [137].

Як доводить досвід, низькою є ефективність навчання на базі нових технологій, що організоване окремими викладачами в деяких навчальних програмах у межах організаційної системи, характерної для традиційної системи освіти. Таке навчання вимагає великих додаткових витрат на створення нової технологічної основи навчального процесу. Для того щоб ці витрати були виправдані й привели до кількісного та якісного зростання результату, необхідно розробляти й поширювати організаційні новації у сфері вищої освіти. Якщо нові технології застосовують у старих організаційних структурах, то цей процес супроводжуваний численними перешкодами, труднощами, до яких належать такі:

- брак часу у викладачів для розроблення курсів на базі нових технологій;
- недостатність навчально-допоміжного персоналу;
- обмеженість часу для оцінювання можливостей нових технологій у навчанні й перебудові навчальних курсів;
- недостатня кількість готових навчальних матеріалів на базі нових технологій;

- відсутність належним чином обладнаних комп'ютерних аудиторій у достатній кількості;
- неналагоджене навчання викладачів із використання інновацій у навчальному процесі;
- недоопрацьована організація заохочення роботи викладачів щодо впровадження нових технологій в освітній процес і визнання, вираженого в службовому просуванні;
- низький рівень інформаційної культури та грамотності студентів.

Інертність організації навчання, слабе засвоєння й поширення організаційних інновацій у сфері освіти – основна перешкода для застосування нових технологій в освітньому процесі. Розроблення організованих інновацій та їх активна реалізація, провадження політики у сфері застосування нових технологій в освіті – основний спосіб підвищення ефективності навчання.

У період інтеграції України до світового співтовариства, розвитку промислово-економічного потенціалу держави однією з найбільш актуальних проблем є вихід вітчизняної науки та техніки на світовий рівень, зміцнення інтелектуального потенціалу. У сучасному світі розвиток науки та техніки набув такого стрімкого темпу, що професійні знання втрачають актуальність кожні 2-4 роки. Для того щоб кваліфікація фахівця з охоронної діяльності та безпеки узгоджувалася з динамічними змінами, необхідне застосування інноваційних професійно орієнтованих освітніх технологій і засобів ІКТ, які б уможлилювали передання великого обсягу спеціальних знань та інформації (схарактеризовано нижче).

1) Створення та використання електронної бібліотеки навчального закладу. Одним із найперспективніших напрямів розв'язання проблеми є розроблення системи електронних бібліотек, а на їхній базі – дистанційної освіти та впровадження дистанційного навчання на основі засобів ІКТ [322, с. 27–33].

Створення електронних бібліотек навчального закладу –

перспективний напрям розвитку навчального закладу, передумова вдосконалення й підтримки освітнього процесу, розвитку в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки навичок самостійної роботи, дослідницьких і творчих здібностей у використанні ІКТ. Електронна бібліотека є складником єдиного інформаційного освітнього середовища, що здатна конструктивно змінювати освітній процес навчального закладу. В електронній бібліотеці розміщено: каталог бібліотечних ресурсів Інтранет, нормативну літературу, електронні курси лекцій із предметів, електронні навчально-методичні комплекси, електронні посібники (підручники), практичні, лабораторні, самостійні та контрольні роботи, тести. Електронна бібліотека розроблена на основі веб-технологій, із використанням технологій («клієнт-сервер», гіперпокликання, мультимедіа, flash-демонстрації та ін.).

Електронна бібліотека слугує для:

- навчання з використанням електронного посібника (підручника);
- навчання із застосуванням електронної лекції, конспекту;
- навчання з використанням електронного навчально-методичного комплексу;
- розв'язання практичних завдань;
- виконання лабораторних робіт;
- проведення тестування;
- виконання творчих, курсових і дипломних робіт;
- роботи з глосарієм.

У розробленні електронного навчально-методичного забезпечення використовують графічний браузер, гіпертекст із застосуванням спеціалізованих веб-редакторів та ін.

Проведений аналіз науково-технічної літератури дає підстави виокремити компоненти (основні, підтримувальні й первинні), які забезпечують ефективне функціонування електронної бібліотеки. Основні компоненти: фонд електронних ресурсів та апаратури, приміщення,

співробітники, учасники освітнього процесу. Підтримувальні компоненти: управління (відповідає за функціонування системи, розроблення програми розвитку системи та її впровадження в діяльність навчального закладу; організація якісного відбору, придбання й накопичення необхідних інформаційних ресурсів, забезпечення якісної роботи технічних служб). Первинні компоненти маркують діяльність електронної бібліотеки, що базована на основі фонду інформаційних і медіаресурсів, підтримувана управлінськими й технічними службами, зокрема:

- планування й реалізація освітнього процесу;
- навчання та підвищення кваліфікації у зв'язку з упровадженням нових педагогічних технологій, із розвитком самостійного навчання;
- модифікація та створення нових ресурсів для навчання (презентацій, веб-сторінок, flash-демонстрацій, моделювальних програм);
- консультаційна служба.

На рис. 2.2 зображено напрями застосування електронної бібліотеки в Інституті УДО України.

Рис. 2.2. Напрями використання електронної бібліотеки

Для роботи з електронним методичним забезпеченням можна

використовувати будь-який графічний браузер. Кожен підручник або практикум складається з кількох десятків документів формату HTML, об'єднаних оптимізованою структурою покликань. Гіпертекстові документи проілюстровані численними малюнками. Для створення гіпертекстових документів застосовують спеціалізовані веб-редактори, як-от «Front Page», «Macromedia Dreamweaver».

Електронна бібліотека орієнтована передовсім на якісне надання теоретичних знань. Для формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки засобами ІКТ створюють імітаційні моделі пристроїв, установок і систем, а також імітаційні лабораторії для моделювання ситуацій та виконання завдань в екстремальних умовах, наближених до реальних. В інституті функціують лабораторія психологічної підготовки керівника групи, психолого-тренувальний комплекс підготовки охоронних команд, лабораторія комп'ютерного моделювання; лабораторії комп'ютерної графіки та імітаційного моделювання оперативно-тактичних ситуацій із використанням віртуальної реальності. У цих лабораторіях працюють із програмою комп'ютерного моделювання процесів, явищ і ситуацій, які виникають під час небезпечних ситуацій та в ході проведення охоронно-рятувальних робіт.

Отже, електронна бібліотека є частиною ІОС навчального закладу, що базований на єдності «неелектронного простору», Інтернет та Інтранет. Крім того, це цілісна інформаційна електронна система, яка об'єднує майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, викладачів незалежно від місця й часу їх перебування, зважає на їхні потреби та можливості, бере до уваги всі компоненти ефективного функціонування електронної бібліотеки й партнерської взаємодії з усіма структурами.

2) Розроблення та застосування електронних підручників (посібників). Швидкий прогрес у галузі ІКТ дає змогу використовувати персональні комп'ютери як ефективний засіб навчання, що організоване за допомогою комп'ютерних навчальних програм та електронних підручників (посібників).

Основний недолік підручників на паперових носіях – традиційне використання лінійного порядку викладу навчального матеріалу, відсутність проблемного подання матеріалу, неможливість організації зворотного зв'язку, контролю за рівнем знань, умінь і навичок [143, 144].

Електронний посібник (підручник, ЕП) допомагає уникнути цих недоліків, його можна вважати додатковим навчально-методичним засобом, який дає змогу методично й грамотно організувати самостійну роботу, розвивати вміння та навички майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Електронний текст не належить до ЕП, оскільки зміна носія інформації з паперового на електронний не створює великих переваг у поданні навчального матеріалу. Основна відмінна риса ЕП від електронних книг – наявність інтерактивної взаємодії між майбутнім фахівцем з охоронної діяльності та комп'ютером. Аналіз структури ЕП засвідчив, що він може бути представлений у вигляді інтерактивної мультимедійної навчальної програми, яка охоплює різні фрагменти, що поєднані та входять до навчального матеріалу. Поняття «електронний підручник» означає продукт із двома важливими характеристиками: мультимедійним вмістом і системою гіпертекстових покликань. У дослідженні розроблено поетапну послідовність їх створення:

- накопичення й підготовка предметних даних (набирання та виправлення матеріалу в текстовому редакторі чи у веб-редакторі з дисципліни; відокремлення опорних понять курсу, створення глосарію);

- формування мультимедійного вмісту розроблення (створення статичних графічних зображень за допомогою різноманітних графічних редакторів, сканування готових ілюстрацій);

- створення електронного підручника (формування системи гіперпокликань за допомогою спеціальних програмних засобів, можливі покликання як на окремі розділи, так і на джерела, розташовані в мережі [559, 560, 561].

Аналіз літератури та власний педагогічний досвід послугували

підставою для опису структури ЕП:

- навчальний матеріал викладений за розділами, у кінці кожного подано контрольні запитання;
- проблемний виклад навчального матеріалу;
- навчальний матеріал містить виділені означення, висновки, схеми, таблиці, малюнки, означення та пояснення до них, подані в гіпертексті;
- наявність ілюстрованого матеріалу з використанням flash-анімацій.

ЕП побудований за багаторівневим принципом, передбачає аналіз навчального матеріалу за рівнями, тобто реалізує диференційований підхід, надає студентам змогу навчатися за вибраним рівнем. Майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки самостійно вибирає рівень навчання (складність опанування навчального матеріалу), при цьому в посібнику передбачено перехід з одного рівня до іншого. У кінці розділів запропоновано контрольні запитання, вправи, тести, а в кінці курсу – підсумкову атестацію, що вможливорює одержання інформації про засвоєння навчального матеріалу [261, 266, 267, 275, 292, 306, 311].

Педагогічну ефективність застосування ЕП сплановано на основі: нелінійного структурування процесу навчання; структурування й оптимізації змісту дисципліни; нового стилю викладу матеріалу (індуктивне, дедуктивне); управління пізнавальною діяльністю; урізноманітнення наочності; перевірки готовності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до засвоєння навчального курсу; тестування рівня засвоєння на різних етапах навчання; діагностичних методик тощо.

Електронний підручник – засіб, що інтегрує основні форми навчального процесу, такі як подання теоретичного матеріалу, елементи закріплення й контроль засвоєння матеріалу з використанням усіх переваг засобів ІКТ. Основні завдання ЕП – це розвиток навичок самостійного проведення експериментів, накопичення досвіду управління сучасними програмно-апаратними ресурсами, вивчення й практичне опанування методик оброблення одержаних експериментальних результатів. Розв’язання

цих завдань сприяє творчому розвитку й підвищенню навчальної активності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, оволодінню реальною технікою, що буде експлуатована за місцем служби.

Структура ЕП і процес роботи з ним повинні зважати на особливості запам'ятовування інформації. Етапи запам'ятовування нового матеріалу розташовані в такій послідовності: запам'ятовування, зберігання, відображення або розуміння, аналіз, синтез, практичне використання. У цей час залучені різні типи пам'яті: зорова, слухова, рухова, дотикова (тактильна), асоціативна, пам'ять почуттів, мультимедійна та комбінована пам'ять.

У ході розроблення ЕП узято до уваги такі вимоги:

1) загальна (концептуальна) схема розділів – головна сторінка, модулі (порції), загальна інформація;

2) головна сторінка – автори ЕП, назва, категорія ЕП (нормативний, спеціальний, експериментальний, довідковий тощо), анотація, призначення (для початківців, для професіоналів), зміст усіх питань, назви модулів, література, тезаурус, нормативно-правова база;

3) модулі ЕП – перелік модулів і коротка довідкова інформація; теоретичний матеріал у вигляді гіпертексту, мультимедіа, гіпермедіа, завдання, завдання до матеріалу модуля, приклади розв'язування завдань, вправи для самостійної роботи, теми для самостійних робіт, список додаткової літератури, словник;

4) загальна інформація – завдання, завдання до всього матеріалу ЕП, приклади розв'язування завдань, вправи для самостійної роботи, тестові завдання, теми рефератів, теми самостійних робіт, загальний список літератури.

У процесі навчання майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки має змогу оперативно одержувати як графічне, так і цифрове відображення інформації про поточний стан автоматичних установок охоронного знаряддя, роботу приладів контролю технологічних параметрів,

дані вимірювальних приладів.

Побудова інформаційно-освітнього середовища в навчальному закладі являє собою лише початок становлення й розвитку процесу інформатизації, що відкриває можливості інтеграції до єдиного інформаційного освітнього простору системи вищої освіти України. Спроби формування ІОС полягають переважно в розв'язанні технічних питань взаємодії окремих засобів і технологій інформатизації. Постають проблеми універсальної підготовки науково-педагогічних працівників, які були б здатні комплексно використовувати засоби ІКТ у навчальній діяльності, а також об'єднання в уніфіковану систему всіх інформаційних ресурсів і технологій, що використовують у ЗВО.

ІОС навчального закладу має охоплювати організаційно-методичні засоби, сукупність технічних і програмних засобів збереження, оброблення, передання інформації, забезпечувати оперативний доступ до інформації, обміну та спілкування учасників освітнього процесу. Підготовка викладача в галузі ІКТ має бути спрямованою не тільки на навчання компетентних користувачів, а й на засвоєння питань, що пов'язані з використанням цих технологій в освітній діяльності, тобто на виконання завдань із формування технологічної компетентності викладача, що становить багаторівневу систему неперервної підготовки педагогічних кадрів у галузі ІКТ.

Робота науково-педагогічних працівників із навчальними ресурсами в ІОС побудована за таким алгоритмом:

- 1) аналіз результатів роботи з вивчення тематичних блоків студентами;
- 2) визначення рівня засвоєння змісту навчального матеріалу з використанням засобів ІКТ;
- 3) вибір методики проведення навчальних занять з аналізом можливостей використання інформаційних ресурсів;
- 4) проведення порівняльного аналізу цілей і результатів опанування навчального матеріалу, згідно з навчальною програмою та відповідно до навчального плану;

5) інтеграція навчальних матеріалів засобами ІКТ.

У процесі навчання необхідно чітко дотримуватися психолого-педагогічних, методичних і технологічних рекомендацій. Основні вимоги до ІОС – наявність методики його використання в освітньому процесі, відбір навчальної інформації, взаємозв'язок з іншими засобами ІКТ, що входять до середовища. Інформаційні ресурси мають відповідати всім вимогам до традиційних навчальних видань.

Особливістю ІОС є те, що темп засвоєння знань залежить від індивідуальних особливостей і збільшується завдяки організації зв'язку між користувачем та інформаційними ресурсами в реальному часі. Індивідуалізації навчання сприяє використання ІОС і реалізація спеціалізованих методів навчання з використанням візуалізації навчальної інформації, її передання, легкий доступ користувачів до даних, інформаційно-пошукова діяльність, автоматизація оброблення результатів експериментальної діяльності, контролю за результатами засвоєння навчальної інформації.

Зауважимо, що найбільш слабким місцем навчання є пасивність майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за умов високої односторонньої активності викладача. Традиційна форма навчання – лекція, під час якої основним засобом передання інформації слугує слово. У ході навчання варто застосовувати низку різновидів подання лекційного матеріалу, що сприяють активізації роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а саме: проблемна лекція, лекція-консультація, лекція прес-конференція, лекція вдвох, лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція-провокація, лекція-дослідження, лекція з використанням техніки зворотного зв'язку, візуальна лекція та ін. На лекціях, крім вербальних методів, застосовують також і засоби та методи візуалізації, починаючи від рисунків, схем, графіків, зображених на дошці, і завершуючи наочними взірцями, анімацією та фільмами. Завдяки новим технологіям під час проведення сучасної лекції дедалі ширше використовують різноманітні мультимедійні

засоби. Прогрес у розвитку телекомунікаційних технологій робить такі засоби доступними на відстані.

Оскільки дистанційна форма все більше інтегрується в освітній процес, технології дистанційного навчання використовують під час самостійної роботи. Процес самостійного засвоєння знань на основі завдань викладача спрямований на поглиблене опанування навчальної дисципліни, підготовку до складання її екстерном, на ліквідацію прогалин у знаннях, зумовлених пропусками через хворобу тощо. Однак не кожен самостійну роботу можна зарахувати до дистанційної форми. Аналіз освітньої діяльності ЗВО доводить, що серед телекомунікаційних технологій найпоширенішими є відеоконференції. Із появою дистанційної форми навчання зросло зацікавлення не лише до відеоконференцій, а й до трансляції лекцій та інших навчальних занять, дистанційного виконання лабораторних робіт тощо.

Для проведення лекцій викладачі застосовують презентаційні програми на зразок «MS Power Point». Принцип роботи презентаційних програм полягає в послідовній демонстрації слайдів із текстовою та графічною інформацією. Ці програми можуть використовувати готові графічні зображення, мультимедійні фрагменти, а також мають убудований графічний редактор для самостійного створення простих зображень. Окремі елементи зображення можна анімувати, задавши час та спосіб їх появи й зникнення. Передбачено також можливість для фіксації режиму зміни слайдів. Завдання викладача полягає не лише в показі матеріалів на слайдах, а й у доборі оптимальної його кількості та форми представлення для кожного слайду, що забезпечуватиме якнайповніше засвоєння навчального матеріалу. Презентаційні програми успішно застосовують як на заняттях майже з усіх дисциплін, так і в ході проведення виховних заходів. Розроблену лекцію чи презентацію, записану як файл, курсант може переглянути під час самостійної роботи [250; 264, с. 96–99].

Презентаційні файли розташовують в електронній бібліотеці, що доступна користувачам внутрішньої комп'ютерної мережі, окремі лекції – в

інтернеті. Під час самостійної роботи з презентацією контакт викладача з майбутнім фахівцем з охоронної діяльності та безпеки є одностороннім та реалізований лише через розроблені візуальні засоби презентації. Посилити його можна за допомогою доповнення презентації звуковим супроводом появи як окремого слайду, так і кожного з його елементів. Таку можливість надає програма «MS Power Point», проте це суттєво збільшує час, необхідний для розроблення лекції.

Для підготовки й проведення прямої трансляції та запису лекції за допомогою програми потрібно під'єднати комп'ютер, із якого буде проходити трансляція, до мережі Інтранет чи Інтернет. Для передання тільки звуку необхідний мікрофон, для передання зображення – цифрова камера (веб-камера), програмне забезпечення, програма-кодувальник відео та аудіо – «Windows Media Encoder». За такого набору програм та обладнання перегляд прямої трансляції може відбуватися одночасно не більше ніж із десяти ПК, на яких встановлено програму «Internet Explorer». Для збільшення аудиторії необхідно застосовувати «Windows Media Server» або інше серверне мультимедійне програмне забезпечення, використовуючи трансляцію за схемою, зображеною на рис. 2.3.

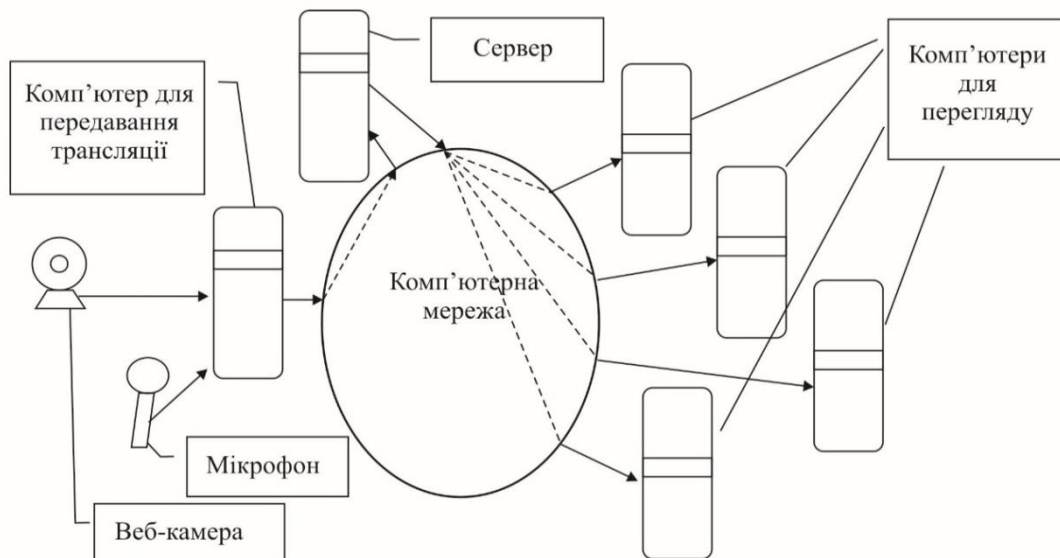

Рис. 2.3. Трансляція з використанням серверних технологій

Перед початком трансляції лекції на комп'ютері (сервері) необхідно створити загальну папку та надати доступ до неї користувачам мережі. У програмі «MS Power Point» необхідно зазначити шлях до цієї папки, назву презентації, прізвище доповідача й ключові слова. Після визначення загальної папки програма перевірить наявність доступу до неї та запропонує перевірку обладнання, налаштування камери й рівня звуку. Якщо подано електронні адреси віддалених користувачів, їм буде розіслано запрошення із зазначенням часу, назви трансляції та гіперпосилання з адресою, за якою можна прослухати лекцію. Далі програма розпочинає роботу з одночасним записом трансляції в загальній папці. Лекцію при цьому автоматично записують у форматі HTML.

Розробники «MS Power Point» передбачили режим прямої трансляції, що під час проведення лекції дає змогу її прослуховувати в режимі реального часу як у локальній мережі, так і в Інтернет з одночасним записом. У ході прямої трансляції майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки може не лише візуально сприймати інформацію, підготовлену для нього викладачем, а й чути його голос та бачити «живе» зображення викладача, посилюючи з ним контакт. У режимі прямої трансляції, завдяки засобам електронної пошти, наявна можливість зворотного зв'язку. Коли слайд презентації містить мультимедійний фрагмент, можливе не цілком коректне його відтворення. Цей недолік усувають через перегляд мультимедійного фрагмента після завершення трансляції чи перегляду її запису. Інший спосіб трансляції з переданням лише відео та аудіо застосовують для прямих трансляцій наукових конференцій, спортивних змагань, виховних заходів, лекцій. Використовують різні програмні засоби для таких завдань, починаючи від комунікаційної програми «Microsoft NetMeeting», що входить до складу будь-якої операційної системи «Microsoft Windows», та завершуючи спеціалізованими серверними програмами. Ці програми ґрунтовані на низці принципів передання зображення: передання набору статичних зображень, які змінюються з певною частотністю; передання стиснутого потокового медіафайлу.

Перший принцип. Передавальна частина забезпечує прийом зображення з камери, запис у графічні файли формату «JPEG» і передання цих файлів до мережі. Програма перегляду або інтегрована у веб-сторінку, або завантажується як окремий модуль. Частотність зміни кадрів залежить від розміру кадру, швидкості передання інформації в мережі та перебуває в межах від 5 до 25 кадрів за секунду. У випадку локальної мережі чи «швидкого» інтернету вибирають більшу частоту кадрів. Збільшення частоти кадрів можна досягти через зменшення розміру зображення, тому в кожному конкретному випадку добирають оптимальне співвідношення частоти кадрів й розміру зображення. Недоліком такої трансляції є великий інформаційний потік, що робить його доцільним лише в локальній мережі або в разі швидкісного під'єднання до інтернету.

Другий принцип передання зображення полягає в попередньому динамічному кодуванні зображення та звуку в стиснутий медіафайл (потокове відео), який у процесі трансляції постійно поповнюється. Глядач має змогу приймати цей файл за допомогою або інтегрованих у веб-сторінку програм, або програм перегляду мультимедіа. Зазвичай, для цього використовують програми «Windows Media Player» та «Real Player».

Обидва принципи забезпечують запис трансляції, при цьому вона може проходити такими способами: безпосередня трансляція з комп'ютера з використанням веб-серверу; трансляція із застосуванням FTP-серверу для ретрансляції; трансляція з використанням медіасерверу. Перший спосіб забезпечує перегляд обмеженою кількістю користувачів (до 10-12) і придатний для невеликої аудиторії, він доцільний для використання в локальній мережі. Кількість одночасних переглядів у разі другого способу більша порівняно з першим і залежить від швидкості каналу доступу до FTP-серверу та його параметрів. Найбільшу одночасну кількість переглядів може забезпечувати трансляція з використанням медіасерверу, однак він працює зі стиснутим зображенням (Коваль, Рак, Ренкас, & Грицан, 2004, с. 27–33).

Ефективне застосування мультимедійних і комунікаційних технологій

у професійній підготовці фахівців з охоронної діяльності та безпеки є доступним, базоване на поєднанні презентаційної програми «Power Point», програми відеоконференцій із комунікаційними програмами на основі серверних технологій.

Отже, використання ІОС відкриває потужні можливості для використання інноваційних підходів в освіті; забезпечує збереження кадрового потенціалу, неперервне підвищення фахової майстерності; вирівнює умови для всіх, надаючи рівний доступ до навчальних матеріалів завдяки систематичному застосуванню засобів ІКТ для формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Висновки до другого розділу

Передумовами обґрунтування авторської концепції професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки послугувало: вивчення особливостей професійної діяльності; аналіз специфіки й стану професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки у вітчизняному й зарубіжному досвіді; окреслення низки методологічних підходів до професійної підготовки зазначених фахівців; рефлексія власного досвіду викладацької діяльності. Метою концепції є обґрунтування теоретико-методологічних засад професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що спрямовані на формування професійних знань і вмінь, особистісних якостей для успішного виконання професійних функцій.

З'ясовано чинники (зовнішні й внутрішні) впливу на якість професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а саме: соціологічні (вікові, соціальний стан, освіта); педагогічні (освітнє середовище, організація освітнього процесу, матеріально-технічне й інформаційно-технологічне забезпечення, рівень педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників, умови дотримання заходів безпеки під час збереження

спеціальних засобів і поводження з ними тощо); психологічні (індивідуальні якості, інтелект, мотивація, особистісний адаптаційний потенціал, міжособистісні взаємини в групі).

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки регламентована нормативно-правовими документами; орієнтована на специфіку професійної діяльності, вимоги «Стандарту вищої освіти», інноваційні ідеї зарубіжного досвіду, потреби інформаційного суспільства й розвиток особистості, широкі можливості працевлаштування (підрозділи охорони та безпеки (фізичної, майнової, фінансово-економічної, інформаційної), приватна практика); спрямована на збереження найкращих традицій підготовки фахівців у галузі державної безпеки й офіційно ухвалених поглядів на її мету, завдання, структуру, зміст та розвиток у руслі єдиної державної політики національної безпеки, а також нарощування її інноваційного потенціалу.

Дослідження сутності порушеної проблеми й пошук шляхів її розв'язання вибудовані на основі використання компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, аксіологічного, інтегративного підходів.

На підставі аналізу специфіки професійної діяльності й особливостей професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки у ЗВО сформульовано основну мету й завдання, а також шляхи вдосконалення професійної підготовки. Мета професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки – забезпечення високого рівня професійної компетентності, інтелектуального розвитку, загальної та спеціальної професійної культури фахівців, здатних із високою ефективністю виконувати поставлені завдання щодо особистої та майнової безпеки. Модернізація цілей і завдань щодо вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки потребує розроблення й упровадження обґрунтованих педагогічних дій і цілеспрямованих заходів (створення оптимальних організаційно-педагогічних умов, належне управління, об'єктивна та ефективна

діагностика й оцінювання навчальних досягнень студентів, корекція стану сформованості професійної компетентності на основі науково обґрунтованої сукупності критеріїв і показників), дидактично виваженого науково-методичного супроводу.

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки – цілісний, системний, динамічний процес організації освітнього простору в закладах вищої освіти, що спрямований на формування й розвиток професійної компетентності, результатом якого є позитивна динаміка здатності та готовності якісно виконувати професійні обов'язки. Рівень сформованості професійної компетентності потрактований як інтегрований показник тактично-спеціальної, спеціальної фізичної, спеціальної вогневої, психологічної підготовки.

З огляду на особливості професійної підготовки й діяльності, виокремлено структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а саме: *мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний*. Відповідно до кожного компонента, визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, діяльнісно-результативний, емоційно-вольовий) і показники, які дають змогу якісно й кількісно характеризувати професійно важливу якість. На підставі виокремлених критеріїв і показників, орієнтації на наукові дослідження диференційовано три рівні сформованості професійної компетентності: *низький, середній, високий*. Запропонована система компонентів, критеріїв і показників уможливила позитивну динаміку сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Доведено, що підвищення рівня професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки можливе в разі розроблення й упровадження системи професійної підготовки фахівців, що є динамічною, відкритою та сприяє послідовним якісним трансформаціям на всіх етапах професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності й безпеки.

Основні наукові результати розділу опубліковано у таких працях автора [250; 251; 255; 256; 261; 272; 276; 280; 284; 285; 306].

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

3.1. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки необхідно проводити з дотриманням певних педагогічних умов, що забезпечують її ефективність. Науковці витлумачують педагогічні умови здебільшого як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, що спрямовані на виконання окреслених завдань; результат цілеспрямованого відбору, конструювання й застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей; сукупність заходів, що мають на меті підвищення ефективності педагогічної діяльності, дотримання яких дає змогу успішно реалізувати ключове завдання професійної освіти – підготовку висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця – відповідно до вимог і запитів суспільства (Р. Гуревич, О. Діденко, М. Козяр, О. Користін, В. Манько, Н. Ничкало). «Умова» як психологічна категорія означає сукупність зовнішніх або внутрішніх чинників, що можуть реалізувати певний вплив на ті чи на ті психічні процеси [122, с. 412].

Педагогічні умови професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки – спеціально створені обставини, дії та взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що реалізовані в межах педагогічного процесу й пов'язані зі специфікою професійної діяльності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. На підставі цієї дефініції доцільно виявити, дослідити й теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, дотримання яких уможливить підвищення ефективності професійної

підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, формування їхньої професійної компетентності.

Для розроблення організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки вихідними положеннями послуговували: освітні стандарти, освітньо-професійні програми, навчальні плани й програми дисциплін; зміст професійної програми первинної професійної підготовки; підходи до правоохоронної освіти та її принципи; психологічні засади організації освітнього процесу; результати попереднього опитування експертів. Освітній процес у ЗВО є цілеспрямованою взаємодією викладачів і майбутніх фахівців, завдяки якій формується педагогічне середовище для всебічного розвитку особистості. Це передбачає не лише накопичення необхідних професійних знань і репродуктивне їх відтворення, але й формування необхідних професійних умінь та навичок, розвиток і вдосконалення професійних та особистісних якостей, формування загальної і професійної культури на основі систематичного педагогічного впливу. У ході виокремлення й обґрунтування організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки взято до уваги специфіку й характер їхньої майбутньої професійної діяльності, а також усталену практику розв'язання цієї проблеми в сучасних науково-педагогічних дослідженнях.

Для обґрунтування організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки доцільно з'ясувати сутність понять «умова» і «педагогічна умова». У «Великому тлумачному словнику української мови» подано кілька значень терміна «умова», серед основних варто назвати такі: 1) необхідна обставина, яка вможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь; 2) обставини, особливості дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь; 3) правила, які є або затверджені в тій чи тій галузі життя, дійсності, що забезпечують нормальну роботу чого-небудь [88, с. 1506].

Автори психолого-педагогічних праць по-різному трактують поняття «педагогічні умови». Загалом сучасні дидакти описують умови як сукупність факторів, компонентів освітнього процесу, що забезпечують успішність навчання (С. Гончаренко, О. Зарічанський, А. Кузьмінський, І. Михайліченко, В. Монастирський, В. Ягупов). Відповідно до цього, педагогічні умови є сукупністю способів, методів та організаційно-педагогічних форм освітнього процесу у ЗВО, завдяки яким можна досягти його мети, створити сприятливе середовище для формування професійної компетентності та професійних якостей. Характеризуючи педагогічні умови професійної підготовки фахівців у ЗВО, В. Монастирський бере до уваги те, що процес навчання майбутніх фахівців у вищій школі ґрунтований на певних закономірностях, які зумовлюють послідовність досягнення окреслених цілей; уможливають ефективне управління процесом навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів навчання на основі передбачення її результатів; дають підстави для наукового обґрунтування й оптимізації змісту, форм і методів підготовки фахівців на сучасному етапі реформування системи освіти в Україні [404, с. 10].

Отже, педагогічними умовами є освітнє середовище, що передбачає наявність конкретних обставин (зміст, форми, методи, низка організаційних заходів), за яких процес професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки набуде системного розвитку й забезпечить досягнення суб'єктами навчання певного рівня сформованості професійної компетентності. Такими умовами стають лише ті, що їх свідомо створюють в освітньому процесі та які забезпечують отримання найбільш ефективного результату. Особливого значення набуває діяльність із виявлення й обґрунтування найбільш повного переліку необхідних умов, із яких неможливо вилучити жодного компонента, не порушуючи зумовленості, та до яких не можна додати нічого, що не було б зайвим.

Вивчення особливостей професійної діяльності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, багатовекторності освітнього процесу у ЗВО

дає підстави стверджувати, що в цьому випадку важливе значення має використання комплексу організаційно-педагогічних умов. Підтримуючи таку думку, можемо говорити про необхідність виявлення умов, які характеризують як зовнішні обставини предмета дослідження, так і зовнішні ознаки об'єкта, що сприяють ефективності запропонованої комплексної системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Для пошуку необхідних й ефективних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки проаналізовано праці, у яких зроблено спробу розв'язати подібну проблему й описати шляхи вдосконалення цього процесу. За висловом С. Полторака, для формування в курсантів професійних умінь командира підрозділу доцільно впроваджувати такі педагогічні умови: розвиток професійної спрямованості, формування професійної компетентності; розвиток стійкої мотивації до набуття військово-професійних умінь; побудова навчального процесу за принципами проблемності та професійної спрямованості; застосування методів активного навчання, що моделюють типові способи діяльності командира підрозділу в ситуаціях професійної взаємодії (сюжетно-рольові й ділові ігри, метод аналізу конкретних ситуацій, групові дискусії тощо); стимулювання активного професійного самовдосконалення курсантів [468, с. 168]. В. Монастирський серед педагогічних умов формування професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки у ЗВО МВС України називає такі: проектування моделі формування професійних навичок курсантів на основі ціннісно-мотиваційного, змістово-ціннісного, рефлексивно-аналітичного й особистого досвіду курсантів; стимулювання розвитку мотивів професійного становлення курсантів; формування у викладачів ЗВО МВС України готовності до проведення занять із тактико-спеціальної підготовки [404, с. 12]. Дослідник В. Уліч наголошує на доцільності дотримання в процесі формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів низки педагогічних умов: спеціальна організація освітнього процесу майбутніх офіцерів; застосування теоретичної

моделі формування управлінських умінь; урахування значення об'єктивних і суб'єктивних чинників для такого процесу та ін. [588]. Практичну цінність мають результати дисертаційного пошуку О. Бикової, де акцентовано увагу на тому, що формування в майбутніх офіцерів пожежної охорони професійної компетентності стане більш ефективним за таких умов: з'ясування особистісно-індивідуальних якостей курсанта й способів їх активізації з огляду на індивідуальні особливості, схильності, здібності; формування особистісних якостей і властивостей курсантів; упровадження інноваційних технологій; управління процесом формування готовності до професійної діяльності на основі принципів авторитету, субординації, креативності й комунікативності [59, с. 18]. Варто зазначити, що в практичній діяльності часто виникають ситуації, коли правоохоронці стають суб'єктами іншомовної комунікації. Це, наприклад, ситуації перебування на території нашої держави іноземних громадян, участь у міжнародних зустрічах із питань спільних дій та обміну досвідом. Такі ситуації зумовлюють необхідність пошуку шляхів формування й підвищення рівня розвитку комунікативних якостей правоохоронців. Формування вмінь іншомовного професійного спілкування майбутніх офіцерів буде ефективним, якщо в процесі професійної підготовки забезпечити: позитивну мотивацію до опанування курсантами вмінь іншомовного спілкування (професійно-пізнавальний інтерес, позитивне ставлення до навчання, потреба в професійному самовдосконаленні), а також організацію діалогічної взаємодії суб'єктів навчального процесу з обміну інформацією професійного характеру через застосування інтерактивних форм і методів навчання.

Узагальнений аналіз різних підходів науковців, експертів і студентів до створення педагогічних умов дає підстави стверджувати, що до основних організаційно-педагогічних умов належать такі: розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент;

використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення спеціальної фізичної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності; використання інноваційних методів для розвитку навичок міжособистісної професійної взаємодії фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення практичної підготовки та фізичної підготовленості; створення професійно спрямованого інформаційно-освітнього середовища; упровадження моделі формування професійної компетентності; організація освітнього процесу у формі суб'єкт-суб'єктної взаємодії; структурування змісту фахових дисциплін відповідно до професійно-ціннісних орієнтацій; систематична діагностика й коригування рівня професійної компетентності тощо (Додаток М).

За результатами аналізу педагогічних досліджень підсумовано, що вчені зосереджують увагу насамперед на змістовому, мотиваційному, організаційному, технологічному складниках професійної підготовки. Однією з основних умов більшість авторів вважає практичний складник професійної підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності, що стосується проектування освітнього процесу й використання інноваційних форм і методів навчання. Дослідники (В. Манько) переконані, що зміст професійної підготовки повинен бути ґрунтований на цілісності знань, умінь і навичок, а також на конструктивній взаємодії всіх складових елементів системи навчання у ЗВО. З огляду на це, у межах дослідження трактуватимемо організаційно-педагогічні умови як сукупність педагогічно виважених, цілеспрямовано відібраних заходів та обставин, які системно впливають на внутрішні й зовнішні трансформації професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

На основі узагальнення результатів науково-педагогічних досліджень експертам запропоновано виокремити найважливіші серед 12 педагогічних

умов (Додаток Л) у контексті формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Сформульовано твердження про те, що професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки стане більш результативною за умови впровадження таких організаційно-педагогічних умов:

- 1) розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності;
- 2) структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент;
- 3) використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- 4) удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- 5) моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності.

Отже, для ефективної реалізації організаційно-педагогічних умов необхідно відібрати зміст навчання та окреслити адекватні методи досягнення результатів, створити сприятливий психологічний клімат і педагогічно комфортне освітнє середовище. Виокремлені організаційно-педагогічні умови більш докладно схарактеризовані нижче.

3.1.1. Розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності

Посилення вимог до професійних функцій осіб, які працюють у системі охоронної діяльності та безпеки, зумовлює оптимізацію процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, поєднання фахової підготовленості до виконання оперативно-

службових завдань із високими моральними якостями, розвиток мотивації до професійної діяльності.

Мотивація – основна ланка мотиваційної сфери особистості, активний стан психіки, що спонукає людину виконувати певні види дій і маркує їхню спрямованість. Це загальне, широке визначення поняття «мотивація». У більш вузькому розумінні термін означає сукупність мотивів (факторів), що впливають на поведінку людини. Внутрішні спонукання людей (потреби, мотиви) лежать в основі їхньої поведінки й професійної діяльності.

Проблема розвитку мотивації до професійної діяльності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки має комплексний характер і перебуває на перетині дослідницьких напрямів педагогіки, психології, фізіології, соціології, правничих й інших наук, пов'язаних з освітнім процесом. Праці окремих авторів присвячено різним аспектам професійної мотивації: емоційна та моральна стійкість, адаптація до стресових ситуацій, стійкість під час дії екстремальних факторів, психологічна підготовка людини до складних видів професійної діяльності [20; 40; 55; 96; 120; 132; 164; 238; 244; 310; 330; 368].

Порівняльне оцінювання ідей, методів і педагогічних технологій, запропонованих різними школами й напрямами, дає змогу окреслити нові парадигми формування професійної мотивації в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Мотивація до професійної діяльності (професійна мотивація) являє собою інтегративне особистісне утворення сукупності професійних знань і вмінь, ціннісно-цільових та емоційно-вольових якостей особистості, що допомагають успішно провадити професійну діяльність протягом тривалого часу, зберігаючи працездатність й інтерес до неї, оптимізуючи професійний розвиток майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

На розвиток мотивації до професійної діяльності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки впливають різні чинники: об'єктивні (матеріально-побутові умови, якість професійної підготовки майбутніх

професіоналів, соціальні відносини та ін.) і суб'єктивні (особливості індивідуальної свідомості, морально-вольові якості особистості, мотиви освітньої діяльності, ціннісні орієнтації та установки, задоволеність працею й вибраною професією; рівень сформованості професійної компетентності), що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії.

Мотивація до професійної діяльності – це прагнення, що породжує активність особистості та спрямовує на майбутню професію, пояснення особистістю причин свого професійного вибору через називання соціально прийнятних для неї та її референтної групи обставин, які спонукали до такого вибору. Мотивація відрізняється від дійсних мотивів, слугує формою усвідомлення цих мотивів. За допомогою професійної мотивації можна іноді виправдовувати свої дії та вчинки, узгоджуючи їх із нормативно заданими суспільством та з особистісними нормами, а також свідомо використовувати їх для маскуванню справжніх мотивів вибору професії. У процесі усвідомлення мотивів вибору професії формуються функції мотиву: спонукальна, спрямовувальна й регулювальна.

Процес виникнення й становлення мотивів передбачає засвоєння соціального досвіду, здобуття індивідуального досвіду, його осмислення, позитивні успіхи в діяльності, сприятливе ставлення соціального оточення до такої діяльності. Зміцненню професійної мотивації та її розвитку сприяє низка чинників: цілеспрямоване виховання особистості, формування її спрямованості; систематична ефективна профорієнтаційна діяльність, оптимальна її організація й ін. Отже, вибір професії фахівця з охоронної діяльності та безпеки являє собою складне соціальне явище, детерміноване певними чинниками. З одного боку, на нього впливає престиж і привабливість професії, з іншого – вибір сфери охорони й безпеки може бути зумовлений більш «матеріальними» мотивами: доступність професії, заробітна плата, умови праці, бажання родичів (Додаток Е).

На якості професійної підготовки фахівця позначаються два види мотивації: пізнавальна та професійна. Пізнавальна мотивація необхідна для

якісного засвоєння знань, умінь і навичок, якими необхідно оволодіти в процесі підготовки до професійної діяльності. Сформованість професійної мотивації забезпечує якісне виконання професійних обов'язків, усвідомлення необхідності й важливості своєї професії, установки на досягнення цілей та високих результатів у роботі, інтерес і позитивне ставлення до неї [592; 593].

Для формування в студентів позитивного, ціннісного ставлення до вибраної професії недостатньо лише інформування про зміст, завдання, професійні обов'язки, соціальну роль професійної діяльності, необхідно залучити студента до безпосередньої участі в цій діяльності, до її виконання, щоб професійна діяльність стала для нього особистісно значущою. Важливу роль відіграє внутрішня мотивація, що зумовлена потребами особистості, пов'язана з обов'язком, повинністю; в її основі лежить потреба, яка йде від розуму, вольових зусиль, від усвідомлення «Я повинен» [220].

Основу будь-якої професійної діяльності становить система знань і вмінь, якими повинен володіти фахівець для успішного її виконання. На ефективності професійної діяльності позначається безліч різноманітних за своїм характером, природою, швидкістю й силою впливу на людину факторів, а також за характером реакції фахівця на вплив того чи того чинника. Виявлення ефективності професійної діяльності потребує уваги до взаємного впливу й взаємної залежності таких чинників, усвідомлення того, що різні фактори, впливаючи одночасно на професіонала, можуть посилювати, компенсувати або повністю унеможливити один одного.

Узагальнюючи виклад, доходимо висновку, що розвиток мотивації до професійної діяльності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки потребує такої організації навчання, у процесі якої ціннісні уявлення майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки трансформуються в перевірені особистим досвідом мотиви щодо побудови планів професійної кар'єри, організують і спрямовують їхню активність.

Щоб відповідати всім вимогам, які ставить держава до майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, студент повинен цілеспрямовано,

свідомо вчитися, опановувати всі форми самоосвіти, продовжувати працювати над собою після закінчення ЗВО, оскільки освіченим фахівцем нині вважають того, хто вміє самостійно здобувати знання протягом усього життя. Навчання має набути особистісного життєвого сенсу, що поєднує розум, почуття й волю та виявляється в спрямуванні творчої пізнавальної активності на життєве самовизначення й професійне самоутвердження, оволодіння професією та розвиток потенціалу [326].

Успіх у навчанні залежить від багатьох факторів, серед яких провідне значення мають мотиви (причини, що спонукають до навчання), установка (психологічне налаштування, готовність до діяльності), пізнавальні потреби й інтереси, а також цілеспрямованість та інші вольові якості студента.

Результати досліджень засвідчують, що висока позитивна мотивація може відігравати роль компенсаторного фактора за умови недостатньо високого рівня розвитку спеціальних здібностей. Саме тому важливим завданням є формування професійних мотивів навчання, потреби в набутті професійних знань, умінь і навичок. Тоді навчання дає насолоду, породжує позитивні переживання, бажання працювати [13].

Психологи висловлюють думку про необхідність цілеспрямованого формування в студентів позитивної мотивації до навчально-професійної діяльності, наголошуючи на складності управління цим процесом [388]. Формування мотивації до майбутньої професійної діяльності передбачає: формування (і підтримку) прагнення студентів виявити та утвердити себе через навчально-професійну діяльність (ознайомлення з майбутньою професійною діяльністю, її суспільною значущістю); створення уявлень про професіонала з вибраної спеціальності, усвідомлення ближніх (безпосередніх) і кінцевих (перспективних) цілей навчання; складання «Образу-Я» як фахівця; формування ціннісних орієнтацій, що пов'язані з професійною діяльністю; забезпечення умов для самопізнання, самовиховання, стимулювання прагнення до самовдосконалення; підтримання допитливості й «пізнавального» психологічного клімату в

студентській академічній групі [257]. Як наслідок, формується часова перспектива, ідентифікація з професійною моделлю, уявлення про себе в майбутньому як про виконавця професійної діяльності [325].

Для формування мотивації до професійної діяльності ефективними є методи стимулювання до підвищення рівня власної професійної компетентності (проблемні запитання, моделювання ситуацій, наведення цікавих, нестандартних випадків, створення ситуацій новизни навчального матеріалу; методи навчальної дискусії; забезпечення успіху в навчанні; ігри; використання життєвого й професійного досвіду (стимулює навчання завдяки максимальній конкретизації знань). Важливий метод – створення ситуації успіху в навчанні, що більшою мірою стосується студентів, які відчувають певні труднощі в навчанні. Відомо, що без переживання радості успіху неможливо досягти подальших успіхів у подоланні навчальних труднощів. За допомогою методу пояснення викладач висвітлює зміст фактів і явищ, законів та правил, підводить до розуміння складних питань, до висновків й узагальнень. Важливий мотиваційний вплив має використання під час лекції мультимедійних засобів. Для ознайомлення зі способами виконання завдань, операцій, дотримання техніки безпеки під час занять із вогневої підготовки ефективними є інструктажі. Посутню роль відіграє забезпечення сприятливої морально-психологічної атмосфери під час виконання навчальних завдань, що послаблює відчуття невпевненості й страху. Стан тривожності змінюється станом упевненості. Ситуації успіху сприяють задоволенню, усвідомленню свого просування вперед, підвищують самооцінку та розвивають саморегуляцію [97].

Розв'язання проблеми забезпечення мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки залежить також і від ролі викладача, а саме від:

- насичення змісту навчання інформацією, що має значення для особистісного зростання студента як професіонала (професіоналізація знань із будь-якого предмета);

- нарощування змісту й новизни навчального матеріалу;

- надання студентам необхідної свободи (умов) для виявлення творчих можливостей;
- творче ставлення викладачів до викладання предмета, інтерес до науки, їхня компетентність й авторитет як особистості;
- з'ясування того, через які мотиви студент вибрав навчання саме в цьому ЗВО;
- систематична діагностика реальних мотивів навчання студентів;
- стимулювання самоосвіти студентів, підтримування пізнавального інтересу до всього, що пов'язане з майбутньою професійною діяльністю [613].

Щоб навчально-професійна діяльність була повноцінною, потрібно внутрішньо відмовитися від очікування лише винагороди за неї у вигляді позитивних оцінок. Натомість варто одержувати насолоду від процесу навчання. Якщо навчання не має для людини особистісного сенсу, то це схоже на механічне заучування безглузвих слів, які не наповнені жодним сенсом і змістом, не викликають ніяких позитивних почуттів та нічого не означають для людини. Коли навчання перетворюється у творчість, то це особливо сприятливо впливає на емоційну сферу студента, загострює його пам'ять й увагу, викликає почуття радості та задоволення, підвищує інтерес до пізнавальної діяльності. Лише за такої умови навчання змінює й настанови, і поведінку студента, й особистість загалом, стає для нього особистісно значущим [257].

Мотивацію до професійної діяльності доцільно розвивати через власну розумову активність студента на основі активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Передумовою успішної самостійної роботи студентів є рівень їхньої пізнавальної активності та самостійності. Для пізнавальної активності в навчанні характерний стійкий інтерес до навчального матеріалу, зосередження на ньому уваги, спрямованість на подолання труднощів у його засвоєнні, виконання мисленневих операцій (аналізу й синтезу, порівняння тощо) для розуміння інформації. Психологи [388; 464] розрізняють три рівні

навчально-пізнавальної активності: відтворювальна; інтерпретаційна; творча. Навчальна самостійність виявляється в уміннях студента систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою навчально-пізнавальну діяльність, власні пізнавально-розумові дії без безпосередньої допомоги та керівництва з боку викладача [198].

Для розвитку самостійності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки потрібно формувати такі вміння:

- усвідомлювати та внутрішньо сприймати мету й завдання самостійної роботи;
- окреслювати, систематизувати та затверджувати послідовність виконання завдання;
- визначати й планувати послідовність дій (методів і засобів), необхідних для виконання завдань;
- організовувати свою роботу, мобілізувати наявні ресурси для розв'язання поставленого завдання;
- самостійно контролювати власні дії, узгоджуючи їх із метою; у разі потреби коригувати, уточнювати й регулювати;
- оцінювати результати своєї самостійної роботи та окреслювати її подальші перспективи;
- налагоджувати зв'язок із викладачем для презентації досягнутих результатів й отримання консультації.

Наявність психологічних бар'єрів, зокрема: відчуття «запрограмованості», надто висока «ціна» активності, наслідки невизнання результату, навчена беспорядність, звичка йти «шляхом найменшого опору», вплив групових настанов, відсутність досвіду самостійності, нерозвиненість вольової саморегуляції – погіршує самостійну роботу студентів, послаблює її ефективність і негативно позначається на мотивації навчання [257].

Важливою передумовою позитивної мотивації й ефективності самостійної навчальної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки є розвиток у них творчості й пізнавальних здібностей. Творча

людина – це результат усього досвіду її спілкування та спільної діяльності з людьми, результат власної активності. Серед критеріїв, необхідних для фахівців з охоронної діяльності та безпеки, варто назвати такі: 1) оригінальність; 2) семантична гнучкість; 3) образна адаптивна гнучкість; 4) здатність народжувати нові ідеї в нерегламентованих умовах [92].

Формуванню в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки компонентів творчої діяльності сприяє низка особистісних рис: позитивна «Я-концепція», упевненість у своїх можливостях; схильність до ризику; розвиток уяви, прихильність до фантазування; самодисципліна; відповідальність. Формуванню компонентів творчості заважають: 1) слабка мотивація навчально-професійної діяльності; 2) негативна «Я-концепція»; 3) конформізм; 4) відсутність самодисципліни. Ці якості можуть бути також причиною неуспішності студентів [97].

Для успішного навчання важливо, щоб майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки не просто вмів навчатися самостійно, а спрямовував свою творчу пізнавальну активність на життєве самовизначення й професійне самоутвердження [267].

Значущим фактором успішності майбутнього фахівця з охоронної діяльності також є індивідуальний стиль його навчально-пізнавальної діяльності, що виявляється в стійких способах її провадження відповідно до індивідуально-психологічних особливостей (темپ роботи, період реагування, швидкість запам'ятовування й ін.) та наявних навчальних умінь і навичок.

Успішність студентів залежить не лише від стану організації освітнього процесу у вищій школі, а й від психологічних закономірностей навчально-пізнавальної діяльності, рівня сформованості в студентів навчальних дій та операцій. Нехтування цими чинниками може бути однією з численних причин неуспішності студентів [97].

Психологічні причини неуспішності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки: брак розвитку вольової сфери (низький самоконтроль і недостатня довільність психічних функцій); недисциплінованість та

неорганізованість; несистематична робота, що знижує її ефективність; лінощі, пасування перед труднощами; емоційна нестабільність і високий рівень тривожності; неідентифікація з роллю студента; великі прогалини в знаннях, зокрема через неналежну шкільну підготовку; надання студентом переваги відпочинку, веселошам тощо.

Серед причин неуспішності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки також варто назвати: нейрофізіологічні, педагогічні фактори, низьку інтенсивність навчальної діяльності, недооцінювання студентами теоретичних знань, несформованість прийомів мислення, неволодіння раціональними методами пізнання, прагматичну спрямованість на близьку мету (скласти залік, екзамен тощо), низьку ефективність і невміння вчитися, пропуски занять, відсутність індивідуального, диференційованого підходу з боку викладачів, незадовільні побутові умови проживання, важкий матеріальний стан, відсутність допомоги й підтримки від батьків тощо [134].

Особистість майбутнього фахівця з охоронної діяльності набуває професійної спрямованості, виявом чого є: професійна мотивація, позитивне ставлення, інтерес до професійної діяльності, розуміння та прийняття професійних завдань, бажання вдосконалити свою підготовку [257]. Формування професійної компетентності безпосередньо залежить від мотиваційної сфери особистості, від її позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності та аргументації щодо вибору фаху. Варто зазначити, що разом із розвитком позитивного ставлення до майбутньої професійної діяльності змінюється зміст професійних мотивів. Сукупність мотивів професійного вибору адаптовано до вимог професії та простежено динаміку розподілу мотивів професійного вибору внаслідок переходу з курсу до курсу. З'ясовано, що успішність професіоналізації майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки залежить від власної активності студента, від наявності мотивів (бажання, потреби реалізувати свій внутрішній потенціал в оволодінні професією; потреби реалізувати свої життєві цінності відповідно до цілей професійної діяльності), від самовиховання [97]. Студентський вік є

сенситивним для утворення професійних, світоглядних і громадянських якостей, для формування творчих рис, що має важливе значення в подальшій професійній діяльності. У процесі навчання відбувається поступова трансформація мотивів із матеріальних і соціальних на патріотичні й на мотиви, пов'язані зі змістом професії. Позитивні зміни виявлено в зміцненні мотивів, що стосуються майбутньої професії (прагнення добре виконувати свої ділові обов'язки, демонструвати власну обізнаність і фаховість); у зростанні рівня домагань стосовно успішного розв'язання складних навчальних завдань; у посиленні відчуття відповідальності, бажанні досягти успіхів у професійній кар'єрі тощо [257].

Розкриттю й реалізації внутрішніх можливостей майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки в напрямі його успішної професійної підготовки сприяє позитивна «Я-концепція» [97]. Для позитивної «Я-концепції» студента характерні такі емпіричні показники: висока когнітивна складність і диференційованість «Образу-Я»; професійно-рольова ідентифікація («Я – майбутній фахівець», «Я – студент-стажер» тощо); наявність власне особистісних компонентів у структурі уявлень про себе (любов до людей, їх прийняття й розуміння, повага до іншого тощо); внутрішня цілісність та узгодженість між модульностями «Я-реальне», «Я-ідеальне», «Я-дзеркальне»; відносна стійкість, стабільність уявлень про себе як про особистість і майбутнього фахівця; переважання серед них моральних суджень та їхній загальний позитивний характер. Студенти з позитивною «Я-концепцією» вирізняються високою (здебільшого адекватною) самооцінкою професійних здібностей, особистісних якостей і наслідків своєї навчально-професійної діяльності; високим рівнем самоповаги, самокритичністю [97].

Студенти з позитивною «Я-концепцією» більш активні в навчанні (на заняттях вони частіше запитують, обговорюють порушені проблеми, виявляють ініціативу у відповідях, висловлюють власні судження тощо), успішно оволодівають навичками самоосвіти, намагаються опанувати риси особистості, які притаманні професійній моделі. Студенти з негативною «Я-

концепцією» здатні до самоприниження й самозаперечення, часто нервуються, невпевнені в собі, очікують на непереборні професійні труднощі в майбутньому, замкнені, пасивні щодо реалізації своїх планів у навчанні, відчують труднощі в реалізації свого «Я», у саморегуляції своєї поведінки, особливо в ситуаціях, які вимагають мобілізації фізичних сил [97].

Проведене опитування студентів і викладацького складу зафіксувало нерозуміння ними важливості й необхідності формування позитивного образу «Я-професіонал» для успішної та ефективної майбутньої професійної діяльності. Очевидним є те, що більшість студентів або не розуміють важливості підготовки для успішного виконання професійних завдань майбутньої професійної діяльності (45 %), або не можуть дати однозначної відповіді (30%). Такі результати доводять доцільність проведення цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи з формування мотиваційного компонента професійної компетентності.

Психолого-педагогічна система роботи з формування позитивної мотивації до професійного самовизначення й становлення майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки передбачає:

1) психокорекцію настанов викладачів стосовно студентів як майбутніх фахівців (проведення психолого-педагогічних семінарів-практикумів, співпраця);

2) забезпечення умов для трансформації в семантичний простір «Я-концепції» студентів професійно-рольових настанов (упровадження в навчальний процес нетрадиційних організаційних форм й активних методик навчання для взаємообміну соціально-рольовими функціями; психологічна емоційно-ціннісна підтримка студентів під час практики; робота групи психотренінгу «Я – майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки»; перативна діагностика змін у «Я-концепції» студентів із подальшим розробленням системи психокорекційних програм та ін.) [97].

Інтенсивність розумової діяльності, підвищені вимоги, які становлять зміст, форми й методи навчання, інтелектуальна та екстремальна діяльність

призводять до емоційного напруження студентів, зокрема до регуляторних механізмів центральної нервової системи й інших анатомо-фізіологічних систем організму, що натомість впливає на результат навчальної діяльності. Науковці поділяють психічні стани на позитивні й негативні залежно від характеру впливу на особистість, діяльність і міжособистісні стосунки. Позитивними психічними станами, які супроводжують навчальну діяльність, є допитливість, подив, ініціативність, цікавість, радість, натхнення, задоволення, захоплення, надія, активність, рішучість, зосередженість, бадьорість, упевненість. До негативних психічних станів належать пригніченість, журба, засмучення, тривога, гнів, агресія, незадоволеність, втома, нерішучість, страх, невпевненість, байдужість, розгубленість, апатія, неухажливість, загальмованість, монотонність, фрустрація, стрес, депресія, безнадійність, відчай тощо.

Навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки супроводжуване пристосуванням до нових вимог, службовою підготовкою, важкими фізичними навантаженнями, високою інтенсивністю розумової роботи, великим обсягом засвоєваних знань, вираженою нерівномірністю навантаження, що зростає в період сесій, зміною навчальних дисциплін, необхідністю вибору профільних предметів. Навчальна діяльність – особлива форма активності особистості, що спрямована на засвоєння соціального досвіду, пізнання й перетворення світу, передбачає опанування культурних засобів зовнішніх предметних і розумових дій. Якщо навчально-пізнавальна діяльність набуває особистісної значущості, життєвого сенсу, то активується самовиховання [257]. Для підвищення мотивації ефективними є такі засоби самовиховання: самонавіювання, самопереконавання, самонаказ, самозаохочення, самообілізація, самозаспокоєння, самокритика тощо. Лише критичне самооцінювання сприяє самовихованню майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки через формулювання конкретної мети, завдань, розв'язання яких підносить суб'єкта на новий рівень активності, самореалізації.

Серед основних напрямів самовиховання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки варто виокремлювати такі: постійна робота над своїм культурним розвитком і вдосконаленням культури праці; виховання стійкої громадянської позиції; культивування громадянських чеснот та відповідальності; посилення моральних засад налагодження міжособистісних взаємин і відносин особи та суспільства; розумне співвідношення індивідуального й колективного; формування суспільного ідеалу служіння народу як символу державності в демократичному суспільстві. Отже, професійне самовиховання майбутніх фахівців передбачає активний професійний саморозвиток, засвоєння й присвоєння професійних цінностей, норм взаємодії, рефлексивний професіоналізм (усвідомлення себе, критичне оцінювання процесу професіоналізації, саморегуляція своєї поведінки тощо).

У процесі підвищення мотивації студентів до професійної діяльності варто звертати увагу на формування професійно важливих якостей, які є певними професійними вимогами до особистості. До таких якостей майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки належать особистісні якості емоційно-вольової сфери, що забезпечують психологічну стійкість під час виконання професійних завдань. В. Андросюк, Л. Казміренко та Г. Юхновець виокремлюють низку якостей: відповідальність; стійкість до ризику; стійкість до невдач; емоційність і толерантність; уміння володіти собою [19, с. 105–116]. Навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки повинно набути особистісного життєвого сенсу, що поєднує розум, почуття й волю та виявляється в спрямуванні творчої пізнавальної активності на життєве самовизначення й професійне самоутвердження, оволодіння професією, розвиток власного потенціалу [326]. Успіх у навчанні залежить від ролі мотивів, установок (психологічне налаштування, готовність до діяльності), пізнавальних потреб й інтересів, а також від цілеспрямованості та вольових якостей студента.

Важливі міркування висловлює психолог І. Бех стосовно вимог до

професій типу «людина – людина», оскільки саме до цієї категорії належить професія правоохоронця. У працях ученого подано перелік професійно важливих якостей: уважне ставлення до людей, розуміння індивідуальних і психічних станів, поєднання вимогливості та м'якості, здатність запам'ятовувати обличчя, уміння розподіляти й перемикаєти увагу, рефлексивність, емоційна стійкість та інші [55].

Для того щоб студент обстоював активну позицію в період професійної підготовки, потрібно застосувати таку техніку навчання, яка забезпечить генералізацію необхідних для цього почуттів, емоцій, мотивації. Це сформує динамічний стереотип у мисленні й поведінці студента. Вагоме значення має використання активних та інтерактивних форм проведення занять, що спрямовані на аналіз реальних ситуацій у професійній сфері (рольові ігри, дискусії в групах, поетапний розгляд тих чи тих ситуацій); технології, що сприяють розвитку практичного мислення: основна термінологія, заплутані логічні ланцюжки, таблиці «знаю – хочу, дізнатися – дізнався», взаємне опитування, типові завдання спеціальності [631]. У ході проведення таких занять усебічно вивчають якості студентів – від ділових до особистісних. Це роблять для того, щоб у повному обсязі та з найбільшою вигодою використовувати такі навички в службовій діяльності.

У розвитку мотивації до професійної діяльності вагомим чинником стало залучення фахівців-професіоналів сфери охорони та безпеки до проведення занять, а також до безпосередньої практичної діяльності (добові практики в складі оперативних груп, чергових частин, охорона громадського порядку).

Ефективними є методи моделювання й розв'язання практичних ситуацій, що імітують аспекти професійної діяльності на засадах проблемності для засвоєння вмінь ухвалювати управлінські рішення під час організації охорони та безпеки в особливий період і в процесі проведення спецоперацій. На всіх видах занять (із різною часткою самостійності) із навчальних дисциплін «Управління охоронною діяльністю та безпекою»,

«Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Оперативно-технічна безпека», «Тактико-спеціальна підготовка», «Оперативно-розшукова діяльність», «Технічні засоби охорони» студенти аналізують практичні ситуації, розв'язують комплексні тактичні завдання щодо сучасних умов організації безпеки та охорони. Виконання завдань і комплексних тактичних завдань дає змогу моделювати майбутню діяльність керівників органами (підрозділами) охорони та безпеки в екстремальних умовах, в умовах особливого періоду й під час проведення спецоперацій, організації, взаємодії охоронних підрозділів, підготовки персоналу, його психологічної готовності до виконання завдань за призначенням та ін. Моделювання й розв'язання практичних ситуацій на основі дидактично обґрунтованих і дібраних ситуацій допомагають більш ефективно навчати студентів знаходити способи подолання проблем, нові способи діяльності, вибирати прийоми та методи впливу на персонал підрозділу.

Пріоритет самостійного навчання, спільної діяльності, використання наявного позитивного соціального й професійного досвіду, індивідуального підходу до навчання, принципу елективності та інтерактивних методів навчання (зворотного зв'язку, участі, неперервності, координації й інтеграції) у процесі професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки підготовки сприяють розвиткові професійно значущих потреб, інтересів і мотивів професійної діяльності, що детермінують прагнення особистості до успішного виконання професійних завдань та позитивне ставлення до вибраної професії. Ефективним є застосування ділових ігор, зокрема: «Організація руху кортежу з VIP», «Конспірація», «Прикриття», «Засідка», «Напад», «Ідентифікація порушника», «Екстремальна ситуація», «Мінування місць», «Безпечне сховище», «Охорона садиби», «Рух «коробочка», «Безпілотник у проведенні масових заходів», «Виявлення несанкціонованих дронів» та ін., під час яких великого значення набувають уміння реалізувати управління силами й засобами в ході виконання поставлених завдань,

ухвалювати необхідні управлінські рішення з огляду на вірогідність надходження неправдивої, спотвореної інформації, досягати чіткої взаємодії, високої злагодженості підрозділів в екстремальних ситуаціях.

Посиленню мотивації в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності сприяють такі методичні прийоми: «Мотиватори» (круглий стіл «Мотиватори професійної діяльності»; створення презентацій «Моя майбутня професія»; тест «Мотиваційний профіль»; мотиваційні есе); прийом «Самоефективність» (зміна поведінки на підставі досвіду успіхів і невдач; запозичення досвіду; вербальне переконання; емоційне піднесення); прийом «Мотиваційна мова» (власна мотиваційна мова; мотиваційна промова; вербалізація позитивного досвіду; діалогізація), метод ментальних, предметних, функційно-спеціалізованих мап («Безпека», «Небезпека», «Атака»).

Ділові ігри дають змогу відпрацьовувати оптимальні комунікативні тактики аналізу конкретних комунікативних ситуацій, віддання наказів і їх групового самоаналізу. Серед поширених інтерактивних методів варто назвати перегляд відеофрагментів та аналіз конкретних ситуацій, що допомагають розвивати в студентів евристичне мислення, уміння діяти в екстремальних ситуаціях, патріотизм, повагу до національних і моральних цінностей, до інших людей, їхніх прав та свобод; почуття професійного обов'язку, дотримання вимог професійної честі й професійної гідності; інтерес до набуття знань про специфіку охоронної діяльності та безпеки; професійно важливі якості, зокрема організованість, наполегливість, цілеспрямованість, відповідальність, рішучість.

Отже, поступове «занурення» студента в атмосферу професії, створення сприятливого психологічного клімату на заняттях, використання спеціальних психолого-педагогічних методів і прийомів сприяють появі глибоких позитивних переживань стосовно навчально-пізнавальної діяльності, активізації мотиваційної сфери щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій, фахової спрямованості особистості, усвідомлених,

стійких мотивів і прагнень до провадження професійної діяльності, професійного зростання й самовдосконалення.

3.1.2. Структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент

Згідно з довідниковими виданнями, зміст освіти характеризують як обсяг навчальної інформації, засвоєння якої надає особі змогу здобути певну кваліфікацію, а також опанувати зумовлену потребами суспільства систему знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних та громадянських якостей. Така система має бути сформована в процесі навчання, з огляду на перспективи розвитку соціуму, науки, техніки, технологій, культури, мистецтва [353, с. 321]. Оновлення змісту фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачає впровадження окремих змістових модулів, проблематика яких спрямована на формування професійних якостей.

Результати аналізу стану професійної підготовки професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки засвідчують наявність певних проблем. Зокрема, опитування серед випускників ЗВО спонукає до висновку про найбільш суттєві перешкоди в діяльності молодих фахівців з охоронної діяльності та безпеки:

- недостатньо сформовані практичні вміння з управління підрозділом у повсякденній діяльності;
- нерішучість у кваліфікованому застосуванні професійних знань із різних галузей у службово-охоронній діяльності;
- недостатньо сформовані військово-професійні вміння щодо організації службово-охоронної діяльності підрозділу, цілепокладання, планування, оцінювання результатів;
- слабкі вміння організувати й проводити охоронну та спеціальну підготовку підрозділу;

- недостатньо сформовані практичні вміння керувати діями з виконання службово-охоронних завдань;

- брак сформованих практичних умінь організувати дії за надзвичайних обставин;

- недостатньо сформовані практичні вміння контролювати справність та правильне використання технічних засобів, зброї й боєприпасів, їх надійне зберігання, дотримання заходів безпеки під час поводження зі зброєю;

- нерозвиненість психолого-педагогічних умінь з організації та виховної роботи з підлеглими;

- труднощі, пов'язані з експлуатацією зброї й техніки тощо.

Для з'ясування стану професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки проаналізовано навчальні плани, робочі навчальні програми, тематичні плани й інші методичні документи. Унаслідок цієї роботи зроблено висновок, що в нормативних документах закладено ті недоліки й проблеми, які постають перед випускниками в майбутній практичній діяльності. Ідеться про їхні вміння організувати охоронну діяльність та командувати підрозділами, навчати й виховувати підлеглих, обслуговувати та експлуатувати техніку, зброю. Серед основних недоліків і проблем виокремлено:

- недостатнє наукове обґрунтування підходу до бюджету часу, запланованого на різні навчальні дисципліни, особливо на військові й тактико-спеціальні;

- дублювання тем під час викладання навчальних дисциплін різними кафедрами, що є суттєвим недоліком в організації навчально-виховного процесу та засвідчує потужні резерви в посиленні міждисциплінарних зв'язків;

- брак опрацьованості системно-логічних зв'язків між тематичними планами окремих навчальних дисциплін, що призводить до порушень принципів навчання студентів, та ін.

Посилюють актуальність проблеми й інші результати аналізу наукової літератури та практики професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності й безпеки, вивчення запитів і потреб ЗВО, які готують фахівців з охоронної діяльності та безпеки. У процесі дослідження констатовано низку суперечностей, описаних нижче.

По-перше, досвід роботи ЗВО України доводить, що впродовж затверджених термінів навчання важко реалізувати освітні програми, які передбачають постійне зростання обсягу навчального матеріалу. Ідеться про тенденції до постійного «ущільнення» знань. На сьогодні цей процес розвивається швидкими темпами, але поки що не охоплює всіх необхідних розділів військової освіти та має стихійний характер.

По-друге, результати аналізу освітніх програм професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки (або подібних до них структур) за кордоном дають підстави стверджувати, що в інших країнах акцентовано увагу на професійній спрямованості змісту навчального матеріалу, натомість вивчення гуманітарних дисциплін максимально обмежене за обсягом (крім мовної підготовки).

По-третє, останнім часом унаслідок низки причин збільшується розрив між рівнем підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки ЗВО й реальними потребами суспільства. При цьому досягти кардинальної перебудови системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки можливо лише за умови подолання суперечностей між наявними можливостями освітньої системи навчального закладу та вимогами до рівня професійної компетентності випускників, що динамічно зростають.

По-четверте, практичний складник готовності випускників, що суттєвою мірою формується в процесі вивчення тактико-спеціальних дисциплін, розвинутий на неналежному рівні. Студент перебуває в стані «ознайомлення» із професійною діяльністю, що перешкоджає залученню в процес адаптації до майбутньої професійної діяльності. Причиною цього є недостатнє використання активних методів навчання, які надають студентам

змогу за більш стислий термін опанувати необхідні вміння й навички, сформувати в них професійно значущі якості. З огляду на це, доцільно застосовувати практичні методи навчання, збільшувати терміни стажування з одночасним посиленням педагогічного керівництва цим процесом.

Отже, результати аналізу теоретичних і практичних аспектів професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки доводять, що в цьому процесі наявна низка проблем. По-перше, це суперечності, пов'язані з вимогами суспільства й держави до фахової підготовленості майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки та з рівнем їхньої готовності виконувати свої функції за призначенням. По-друге, зафіксована нагальна потреба реформувати чинну систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Водночас нормативно-правова й методична бази для реалізації цієї реформи недостатньо розроблені. По-третє, існує нагальна потреба в переструктуруванні змісту навчальних дисциплін з огляду на практичну спрямованість фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, у зміщенні акценту з подальшого накопичення обсягу знань на формування практичних умінь.

Вагомий вплив на професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки має оновлення змісту навчальних дисциплін відповідно до сучасних викликів і загроз професійної діяльності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Досвід науково-педагогічної діяльності засвідчує, що формування навчальних і професійних навичок та вмінь, набуття початкового досвіду забезпечує зміст, структура навчальної інформації й комплекс завдань. Реалізація цієї умови передбачає систематичне корегування змісту навчальних дисциплін згідно із сучасними вимогами професійної діяльності. Цього досягають завдяки спеціально створеним проблемним ситуаціям, інформаційним джерелам, аудіо й відеозасобам, комплексу принципів, методів, способів і прийомів.

Обґрунтування педагогічної умови пов'язане з тим, що професійна підготовка передбачає формування спеціальних якостей і здібностей, які

вможливають досягнення належного рівня професіоналізму майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Ця обставина зумовлює необхідність упровадження в освітній процес нових форм, методів і способів формування вмінь, вона передбачає подолання консервативних підходів у системі професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, де не завжди зважено на індивідуальні психологічні характеристики кожної особистості, необхідність стимулювання особистісного саморозвитку та професійної творчості студентів.

Варто зазначити, що процес професійної підготовки прогнозує не лише становлення майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки як фахівця певної галузі. Це досить складний і віддалений у часі процес формування особистості, унаслідок якого вона зможе розкрити свої здібності та сформувані кілька груп якостей:

- соціальні – як громадянина своєї держави;
- професійні – як фахівця вищої кваліфікації;
- спеціальні – як майбутнього професіонала правоохоронного органу.

Для сьогодення характерне постійне накопичення загальнонаукових і професійних знань, що інтенсивно збільшуються. У такій ситуації акцентована увага на тому, що набору набутих знань згодом буде недостатньо для використання їх протягом усієї діяльності. Майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки повинен оволодіти професійними вміннями не лише в аспекті використання готових набутих знань і репродуктивного їх відтворення, але й у руслі самостійного їх здобуття, удосконалення та поповнення обсягу. Закономірним у цій ситуації є набуття вмінь виокремлювати необхідне та відхиляти другорядне (неактуальну інформацію), що дасть змогу опанувати саме професійно важливі знання. На нашу думку, цілеспрямовано й системно досягти ефективного результату в цьому напрямі можна за умови вдосконалення структури та змісту фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності й безпеки на засадах міжпредметної інтеграції.

Міжпредметне інтегрування є одним з найбільш перспективних і ефективних трансформацій в освітньому процесі ЗВО. Використання інтегрованого підходу до організації освітнього процесу відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, практичного засвоєння набутих знань. Інтегроване навчання надзвичайно актуальне, оскільки воно передбачає створення нової навчальної інформації відповідно до нових технологій.

Три рівні інтеграції змісту навчального матеріалу виділено І. Підласим [185]: внутрішньо-предметний або інтеграційна взаємодія предметів (інтеграція понять, знань, умінь всередині окремих навчальних предметів); міжпредметний або внутрішньо-дисциплінарний синтез (синтез фактів, понять, принципів із двох і більше предметів); транспредметний або рівень цілісності (синтез компонентів основного та позааудиторного змісту навчання). Для внутрішньо-предметної інтеграції характерна спіральна структура на основі принципу концентрації: накопичення знань відбувається поступово, систематизація знань будується навколо певної проблеми, поширюючи і поглиблюючи її розуміння, формується цілісність сприйняття. Міжпредметна інтеграція складається із міжпредметних зв'язків, інтегрованих занять і блоків, інтегрованих курсів і програм. Міжпредметна інтеграція вирішує завдання поєднання нової теми з попередніми і наступними знаннями, визначення логічних зв'язків між різними дисциплінами, розділами, темами, визначення їх місця та призначення в майбутній професійній діяльності та об'єднання в одну систему. При цьому повинні бути прийняті до уваги інтереси предметів, які будуть вивчатися в подальшому. Транспредметна інтеграція – це поєднання освітнього, виховного процесу та професійної діяльності (частково на практичній підготовці) в єдине ціле.

Основна мета міжпредметної інтеграції дисциплін полягає в об'єднанні теоретичних професійних знань у цілісну систему, що не тільки відображає об'єктивний світ професії у його єдності й розвитку та в сприянні побудові

цілісної системи її реалізації, а й стимулює професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки. .

Міжпредметна інтеграція дисциплін виконує такі функції: формування цілісних структур знань у взаємодії гуманітарних та професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; розвиток абстрактного мислення, узагальнених та професійних навичок і вмій; формування основ наукового світогляду, інтегрованих знань з фахової підготовки; формування здатності неперервно відображати світ, відбирати та інтегрувати інформацію, накопичувати досвід самоосвіти і на цій основі виробляти вміння самовдосконалюватися; створення розвиваючого простору, який стимулює гармонійний особистісний та професійний розвиток фахівця.

У процесі навчання міжпредметна інтеграція може здійснюватися шляхом злиття в одному синтезованому курсі елементів різних навчальних предметів, сумачі основ наук у розкритті комплексних навчальних тем і проблем. Інтегровані заняття надають можливість вийти за межі самодостатньої функціональної ролі його окремих складових, формують у студентів якісно нові знання, які характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості та системності. Вони є ефективними під час опанування студентами навчальної програми з багатьох предметів.

Навчальні заняття, побудовані на інтегрованому змісті, спрямовані на створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження уяви, позитивно-емоційного ставлення до пізнання. Такий тип занять об'єднує блоки знань із різних навчальних предметів. За навчальним планом вони викладаються як окремі заняття, навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення, сприймання, мислення, почуттів, що дає змогу пізнавати певне явище з різних сторін, досягти цілісності знань.

Структура інтегрованих занять може бути різною, залежно від специфіки матеріалу, що інтегрується. Цікавими є інтегровані курси, в яких

зміст навчальних предметів найповніше інтегрується за змістом і дидактичною метою.

Інтегрований взаємозв'язок навчальних дисциплін можна здійснюватися на трьох рівнях:

1) вищий рівень – рівень цілісності, на якому відбувається повна змістовна та процесуальна інтеграція в рамках нової інтегрованої дисципліни;

2) рівень дидактичного синтезу, на якому кожна дисципліна зберігається, а інтеграція здійснюється на основі однієї з них. Інтегруючим фактором є загальні об'єкти вивчення;

3) рівень міжпредметних зв'язків, на якому інтегруючим фактором є загальні елементи змісту дисциплін.

Аналіз наукових джерел з проблеми інтеграції дає можливість виділити основні шляхи забезпечення міжпредметної інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової підготовки як основи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки:

- структурування навчального матеріалу;
- реалізація міжпредметних і внутрішньо-предметних зв'язків шляхом діагностики прогнозування та управління процесом навчання, узгодження навчальних планів, використання комплексних завдань, задач з міжпредметним змістом;
- застосування логічних операцій, що приводять до взаємодії різномірних елементів процесу навчання (різні види узагальнення, аналіз, конкретизація, моделювання тощо);
- систематизація наукових понять, виділення в єдиній системі знань фундаментальних, узагальнених понять;
- реалізація ідеї наступності знань, акцентування перспективних і ретроспективних ліній розвитку науки та демонстрація можливостей систематизованих, інтегрованих знань;

– використання проблемного викладу навчального матеріалу, підбір адекватних принципів та методів навчання.

Український педагог С. Гончаренко пропонував впровадження інтеграції в освітній процес через відбір серед двох (чи кількох) навчальних предметів споріднених елементів, понять чи дій та розробку інтегративного курсу: навколо певного об'єкта групуються різнопредметні знання (такий варіант інтеграції називають модульним чи профільованим); виходячи з реально існуючої предметності знань, в одну навчальну дисципліну поетапно можна “зінтегрувати” дуже потрібні в загальному та конкретному випадках елементи знань та вмінь з інших дисциплін (базова навчальна дисципліна міститься в центрі, а навколо неї наростають концентричні кола наближень різного порядку); такий метод можна назвати методом конічного (конусного) інтегрування [127, с. 12 - 13].

Зазначимо, що впровадження цієї педагогічної умови передбачає застосування різноманітних форм, методів і прийомів, які використовують викладачі для залучення студентів до співпраці, активізації їхньої зацікавленості проблемними питаннями, створюючи атмосферу взаємодії та співпраці, організовуючи діалогічне спілкування, формуючи потреби в набутті й поглибленні знань. У цій ситуації вагомого значення набувають чітке планування навчального процесу та керівництво ним, оптимальний вибір активних й інтерактивних методів навчання, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів, залучають їх до активної логічної розумової й мовленнєвої діяльності, організація самостійної роботи студентів та керівництво нею. У цьому контексті доречно згадати думку відомого педагога О. Барабанщикова про те, що «багаторічний військовий досвід засвідчує, що методично правильно проведені заняття глибоко впливають на свідомість, почуття та волю воїнів, формують дисциплінованість, ініціативу, сміливість, мужність і наполегливість у досягненні поставленої мети тощо». Для створення такої результативної взаємодії викладачів і студентів присутнє значення має належний рівень

педагогічної майстерності викладачів, прагнення діяти активно, творчо, злагоджено, висока особиста відповідальність за виконану роботу [42].

Організація освітнього процесу на засадах удосконалення структури та змісту фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності й безпеки має бути узгоджена з принципами оптимізації. Принцип оптимізації вимагає в кожному конкретному випадку вибору найкращого варіанта плану діяльності, тобто найкращого варіанта змісту методів, засобів, форм навчання й виховання, чіткого нормування витрат часу, зусиль, створення оптимальних умов для діяльності (навчально-матеріальних, гігієнічних, морально-психологічних, естетичних), умілого стимулювання й регулювання навчального процесу, оперативного контролю та обліку навчальної роботи. Інакше кажучи, принцип оптимальності вимагає, щоб кожен елемент організації праці студентів та викладачів досяг не просто кращого, ніж раніше, а саме максимально можливого, найкращого для певної ситуації оптимального рівня.

Оптимізація передбачає гіперболізацію методів роботи, виправляє недооцінювання окремих прийомів, методів і засобів навчання та виховання, зменшує роль шаблонних, трафаретних методичних розробок, які не беруть до уваги конкретних умов і можливостей студентів та викладачів ЗВО, факультету, групи; вона прогнозує творче обґрунтування педагогічного процесу на його науковій основі та пошук найкращих варіантів організації. Ідея оптимальності обов'язково зважає на необхідність усунення перевантаження студентів і викладачів, вимагає забезпечити оптимальний рівень труднощів, темп навчання й виховання, обсяг самостійної роботи [18].

Роль викладача в освітньому процесі на основі принципу оптимізації полягає в пошуку шляхів викладання навчального матеріалу в систематизованому вигляді, із використанням найбільш доцільних прийомів навчально-методичної роботи. Виконуючи ці взаємопов'язані завдання, викладач стає насамперед організатором навчально-пізнавальної діяльності студентів: він психологічно готує їх до сприйняття нового навчального

матеріалу, удосконалює їхні вміння самостійно підвищувати рівень своїх знань, розвиває в них пізнавальний і професійний інтерес до навчальних дисциплін, стимулює до розвитку професійної майстерності, діагностує результати їхньої роботи та контролює якість засвоєння знань, умінь і навичок. Водночас викладач виконує виховні й розвивальні функції, що передбачають опанування студентами елементів культури інтелектуальної та фізичної роботи, розвиток інтелектуальних і фізичних якостей, формування основ світогляду й поведінки в суспільстві, а також розвиток універсальних та професійних компетенцій, становлення загальної професійної компетентності майбутнього фахівця.

Однією з умов подальшої демократизації суспільства та створення правової держави є реформування діяльності правоохоронних органів, що від імені держави реалізують функції, а також підвищення престижу роботи, рівня професійної компетентності й майстерності фахівців, призначених запобігати злочинам, розкривати та розслідувати їх, забезпечувати законність, стояти на варті громадського порядку. Не потребує доведення значущість науково обґрунтованого підходу до професійної підготовки фахівців правоохоронних органів, важливим складником якої є вогнева підготовка.

Вогнева підготовка – традиційний вид підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що зазнає останнім часом суттєвих змін під впливом загального зростання екстремальності їхньої діяльності, поширення зброї серед населення, різкого збільшення використання зброї кримінальним світом. Особливість вогневої підготовки полягає в тому, що необхідно максимально ефективно використовувати навчальний час і матеріально-технічну базу. Метою вогневої підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки є освоєння заходів безпеки під час поводження з табельною вогнепальною зброєю в ході несення служби, правил застосування табельної вогнепальної зброї. Вогнева підготовка передбачає вивчення матеріальної частини зброї, заходів щодо безпечного її використання, основ

стрілби, удосконалення навичок стрілби, правильного застосування табельної зброї в реальних умовах оперативно-службової діяльності.

Навчання використання зброї нині відбувається в умовах, близьких до реальних, часто екстремальних. Згідно зі статистичними даними, збройне протистояння злочинців і співробітників правоохоронних органів із використанням стрілецької зброї проходить здебільшого на відстанях до 10 метрів. Застосовувати зброю у 80 % випадків доводиться в умовах поганої видимості, іноді в темряві, що унеможливорює класичну прицільну стрілянину. Стріляти треба вміти й в індивідуальних засобах захисту (бронежилетах), користуватися придатними захисними спорудами, змінювати певну тактику дій, застосовувати прийоми ухилення від ураження.

Необхідне вміння використовувати зброю під час переслідування, на вулицях, у приміщеннях, у місцях великого скупчення людей, із транспортного засобу та ін. У системі формування вогневої майстерності як складнику професійної компетентності простежувані тенденції до навчання стрілби: із вихідного положення, коли пістолет розміщений у кобурі; із близьких відстаней, від стегна, лежачи, утримуючи зброю однією або двома руками; методом швидкісної стрілянини, із перенесенням вогню по фронту; в умовах слабкого освітлення, із використанням приладів нічного бачення, світлових насадок, патронів із трасуючими кулями та ін.

Успішне відпрацювання стрілецьких вправ стає можливим завдяки навчально-матеріальній базі, що дає змогу моделювати різноманітну обстановку та проводити комплексні заняття з використанням різноманітних технічних засобів.

Створений комплекс вогневої підготовки допомагає змоделювати в процесі занять із вогневої підготовки деякі нестандартні ситуації, що виникають у ході практичного застосування зброї. Унаслідок застосування під час виконання вправ підсвічування цілей миготливим світлом або проблісковими маячками, використання гучномовної установки із записами гамору бою, звуків автомобільних двигунів, міліцейської сирени,

повсякденного міського шуму, виникає додаткове навантаження на психіку фахівця.

Викладачі відпрацьовують на практиці ситуації, що мають різний рівень складності (від низького – до високого):

1) виконання вправ під час освітлення цілей розсіяним світлом у поєднанні зі звуком повсякденного міського шуму;

2) виконання вправ у разі освітлення цілей миготливим світлом у поєднанні зі звуком повсякденного міського шуму, після фізичного навантаження;

3) виконання вправ під час освітлення цілей миготливим світлом у поєднанні зі звуком повсякденного міського шуму та звуками сирени після фізичного навантаження.

Підготовку студентів до використання вогневої зброї можна розділити на два етапи – базовий і тактичний. Переходити до другого етапу навчання без засвоєння першого немає сенсу, оскільки без знань основ стрільби й виробленого досвіду спуску курка під час повільної стрільби всі заняття перетворюватимуться на безглузде витрачання патронів. На цих етапах студенти опановують уміння й навички повільної стрільби; швидкісної стрільби; швидкісної стрільби з фізичним і психологічним навантаженням із різних положень; тестової стрільби в межах виконання тактичних завдань.

На першому етапі, крім вивчення теоретичних основ, формуються первинні навички використання зброї; освоюють прицілювання, управління диханням та утримання; відпрацьовують правильне оброблення спуску курка на тлі коливань прицільного пристосування. Студент повинен засвоїти причини поганого пострілу й усвідомити свої можливості у веденні прицільної стрільби. На цьому етапі доцільно обмежитися повільною стріляниною з однієї руки та з двох рук по мішенях із колами на відстані 15-25 м без обмеження часу.

На другому етапі формують навички швидкісних прийомів стрільби з двох рук в обмежений час. Усі дії зі зброєю доводять до автоматизму, украй

важливо відпрацювати за елементами й загалом витяг зброї з кобури, заряджання, траєкторію винесення зброї, спуск курка з уповільненням руху рук у кінці траєкторії. Вправи виконують по силуетних мішенях на відстані 10-15 м в обмежений час із вилученням зброї з кобури.

На третьому етапі вдосконалюють навички швидкісної стрільби, а також формують необхідні якості, що маркують готовність до застосування зброї. Вправи виконують із попереднім фізичним навантаженням (біг, присідання, згинання рук в упорі лежачи) із різних положень та з переміщеннями.

Четвертий етап – завершальний, він передбачає вдосконалення набутих раніше навичок, формування психологічної стійкості під час поведження зі зброєю та ухвалення рішень. Усі вправи виконують у русі в межах тактичних завдань у складних зовнішніх умовах (шумові й світлові ефекти, приховані та помилкові цілі, сторонні постріли й підштовхування інструктором стрілка тощо). Скорочений час показу цілей вимагає використання прийомів інтуїтивної стрільби.

Навчання використання зброї відбувається в умовах, близьких до реальних, часто екстремальних. Згідно зі статистичними даними, збройне протистояння злочинців і співробітників правоохоронних органів із використанням стрілецької зброї проходить здебільшого на відстанях до 10 метрів. Застосовувати зброю у 80 % випадків доводиться в умовах поганої видимості, іноді в темряві, що унеможливорює класичну прицільну стрілянину. Потрібно навчитися стріляти й в індивідуальних засобах захисту (бронежилетах), користуватися додатними захисними спорудами, змінювати певну тактику дій, застосовувати прийоми ухилення від ураження.

Необхідне вміння використовувати зброю під час переслідування, на вулицях, у приміщеннях, у місцях великого скупчення людей, із транспортного засобу та ін. У системі формування вогневої майстерності як складнику професійної компетентності простежувані тенденції до навчання стрільби: із вихідного положення, коли пістолет розміщений у кобурі; із

близьких відстаней, від стегна, лежачи, утримуючи зброю однією або двома руками; методом швидкісної стрілянини, із перенесенням вогню по фронту; в умовах слабого освітлення, із використанням приладів нічного бачення, світлових насадок, патронів із трасуючими кулями та ін. Успішне відпрацювання стрілецьких вправ стає можливим завдяки навчально-матеріальній базі, що дає змогу моделювати різноманітну обстановку та проводити комплексні заняття з використанням технічних засобів.

Отже, вогнева підготовка – система певних знань і навичок, необхідних під час виконання професійної діяльності. Наявність професійних здібностей, а також підтримка належного рівня бойової підготовки протягом служби сприяють зростанню професійної компетентності та майстерності. Із досвіду багатьох видів діяльності широко відомий факт негативного впливу перерв у підготовці на стан та вияв майстерності. Дії, здавалося б, відмінно підготовлених фахівців стають не такими швидкими, менш точними; відчувається деяка невпевненість, виникає підвищена напруженість свідомого контролю над технікою роботи, з'являються численні неточності, погіршується результативність.

Професійна готовність до використання вогнепальної зброї передбачає підготовку – інтелектуальну, технічну, фізичну, спеціальну, психологічну тощо. Інтелектуальна підготовка полягає у вивченні основних відомостей із балістики, правових засад притрансформаційних змін зброї співробітниками органів внутрішніх справ України; матеріальної частини пістолета Макарова, автомата Калашникова, снайперської гвинтівки Драгунова; основ стрільби зі стрілецької зброї; заходів безпеки поведінки з табельною зброєю. Технічна підготовка охоплює поліпшення техніки виконання пострілу як окремо, так і стрілецьких вправ загалом. Фізична підготовка містить низку питань, методичних рекомендацій, вправ, що дають змогу підвищити загальну результативність стрільби. Спеціальна психологічна підготовка стосується найважливіших питань у галузі психоемоційної корекції процесу підготовки студентів в умовах як тренування, так і вогневого контакту.

Психологічна підготовка – це комплекс заходів психолого-педагогічного характеру, спрямованих на формування, підтримку й розвиток у студентів професійно важливих психологічних і морально-вольових якостей, внутрішнього самоконтролю під час конфліктних ситуацій, комунікативної культури, психологічної готовності до професійної діяльності в екстремальних ситуаціях, позитивної мотивації до вибору безпечних технологій виконання службових завдань.

Різним аспектам теорії і практики психологічного забезпечення професійної діяльності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних учених (В. Андросюк, С. Асямов, В. Артемєв, О. Бандурка, Г. Башлакова, В. Бодров, А. Гребенюк, О. Євдокімова, О. Федоренко), які зробили вагомий внесок в оновлення змісту та форм професійно-психологічного відбору й підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зокрема через застосування ефективних і надійних тренінгових технологій.

У працях Л. Балабанова, Я. Бондаренко, К. Горбатько, О. Діденка, О. Євдокімова, М. Нещадим, Р. Троцького підсумовано, що в процесі психологічної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки мають бути сформовані такі знання, уміння й навички: 1) оцінювання вербальних і поведінкових ознак правопорушників; 2) способи розв'язання конфліктів; 3) «зниження напруженості» під час масових заворушень; 4) оволодіння вербальними видами впливу співробітників на озброєних злочинців; 5) дотримання правил особистої безпеки співробітників і безпеки функційних груп; 6) забезпечення безпеки громадян; 7) взаєморозуміння, взаємодія й підтримка, надання допомоги членам цих груп; 8) регуляція психічних станів і функційних груп у ході проведення спеціальних операцій. Деякі з цих знань і вмінь, безперечно, сприяють зниженню рівня психологічної напруженості, ефективності правоохоронної діяльності та особистій безпеці в екстремальних ситуаціях. Особливу увагу дослідники зосереджують на створенні оптимальних умов для психологічної підготовки співробітників до

дій в екстремальних ситуаціях, зокрема, на усвідомленому застосуванні форм і методів психологічного захисту під час виконання службових завдань.

Метою психологічної підготовки є формування в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки стійкої позитивної мотивації до професійної діяльності; розвиток професійно важливих психологічних якостей; підтримання на високому рівні психологічної готовності до впевненого й ефективного виконання майбутніми фахівцями з охоронної діяльності та безпеки своїх службових обов'язків відповідно до посади й виду діяльності в типових та екстремальних ситуаціях; зміцнення згуртованості довкола мети професійної діяльності, формування корпоративної культури в службових колективах; озброєння студентів психологічними вміннями й навичками, необхідними для успішної, безпечної та ефективною професійної діяльності.

На нашу думку, зміст спеціальної психологічної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки має бути спрямований на формування психічної стійкості й психологічної готовності до дії. Психічна стійкість – це система психічних якостей фахівця, яка маркує його потенційну здатність долати труднощі професії та успішно виконувати своє функційне призначення. Результатами сформованості психологічної стійкості майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки стають успішні досягнення в охоронній діяльності й у бойових операціях.

Основні критерії психологічної готовності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки: прагнення подолати труднощі майбутньої професійної діяльності й усвідомлення потреби в їх подоланні, аналіз власних можливостей щодо регулювання власних психічних станів і діяльності на основі раніше здобутого досвіду тощо; усвідомлення відчуття впевненості / сумніву стосовно власної готовності до подолання негараздів професійної діяльності; наявність сформованих умінь щодо здатності долати труднощі професійної діяльності, сміливо діяти. У таблиці 3.1 продемонстровано взаємозв'язок якостей особистості із психологічними чинниками, що виникають в екстремальних ситуаціях.

Взаємозв'язок якостей особистості зі стрес-факторами

Психологічні фактори, що виникають в екстремальних ситуаціях (стрес-фактори)	Основні якості, необхідні для подолання цих факторів
Небезпека	Сміливість, мужність, витримка, готовність до ризику
Раптовість	Самовладання, витримка
Дефіцит часу та інформації	Ініціативність, винахідливість, спокійність
Ускладнення в управлінні діями групи тактичної підтримки	Відповідальність, рішучість, самостійність, сміливість
Відповідальність за ухвалення рішень	Здатність брати на себе відповідальність, ініціативність
Дискомфорт (різного типу)	Терпіння, емоційно-вольова стійкість

Ця система психічних якостей охоплює знання: різних позаштатних ситуацій і способів управління своєю поведінкою за непередбачуваних обставин; способів протидії ймовірному супротивникові; тактики дій у разі екстремальних ситуацій; тактико-технічних характеристик особистого озброєння та спецзасобів тощо. Крім того, система представляє вміння управляти своїми психічними станами й діями, діагностувати можливості та готовність до дій в екстремальних ситуаціях; погляди й переконання, мотиви та установки на необхідність і власну здатність долати професійні труднощі; особисті якості, які відображають стійку здатність розв'язувати професійні проблеми, володіти своїми психічними станами й діями.

Психологічна підготовка – сучасний вид професійної, прикладної, спеціально організованої підготовки, що допомагає підготувати студентів до подолання психологічних труднощів професійної діяльності, забезпечити успішне виконання завдань, які постають перед ними. Необхідність психологічної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та

безпеки зумовлена специфікою й особливостями професійної діяльності, а саме: жорсткою правовою регламентацією (нормативністю) професійної поведінки, ухвалених рішень; соціальною зрілістю, високою відповідальністю, здатністю прогнозувати наслідки своїх рішень; емоційною стабільністю, працездатністю, стійкістю до стресів; умінням налагоджувати й підтримувати психологічний контакт; умінням розуміти внутрішній світ співрозмовника, його особливості, мотиви, психічні стани; умінням слухати, співчувати (емпатія), володіти вербальними й невербальними засобами спілкування; умінням зберігати самоконтроль, володіти широким спектром стилів поведінки в конфліктних ситуаціях, організаційними якостями. Зрештою, треба домогтися того, щоб кожен студент чітко розумів, що будь-яка небезпека в ході професійної підготовки, що породжує стан внутрішньої напруженості, обов'язково позначиться на його подальших діях.

Практика доводить, що майбутні фахівці з охоронної діяльності та безпеки, які зазнали потужного впливу негативних відчуттів, як-от розгубленість, страх, іноді втрачають контроль над своїми емоціями, не можуть ужити заходів із саморегуляції та самозахисту, унаслідок чого не здатні орієнтуватися в обстановці, яка виникла, і починають панікувати. Усі компоненти професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачають у своєму змісті заходи морально-психологічного загартування. Морально-психологічна підтримка – необхідний складник професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Від неї залежить ставлення студента до професійної діяльності, до інших людей і до самих себе. Вона слугує своєрідною гарантією постійного й неухильного дотримання майбутніми фахівцями з охоронної діяльності та безпеки всіх моральних вимог у будь-якій ситуації. Крім того, навряд чи можливе виконання службових обов'язків в екстремальних, надзвичайних ситуаціях без наявності в структурі особистості майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки сталих моральних принципів і переконань, що спроможні мобілізувати інтелектуальний та фізичний потенціал фахівця на

подолання труднощів і перешкод, на свідоме самоуправління власними психічними станами й поведінкою, на свідоме управління ризиком та небезпекою.

Отже, процес забезпечення психологічної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки являє собою контрольований вплив на чуттєву й раціональну сфери особистості, зокрема на його психіку. Усі психологічні особливості майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки є взаємозалежними й постають у цілісній єдності. Психологічна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки повинна бути реалізована як у комплексі, так і на основі окреслення завдань щодо формування й розвитку окремих особливостей їхньої психіки, у поєднанні з психологічними профілактичними заходами.

У змісті професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки присутню роль відіграє правова підготовка, що має на меті підвищувати рівень правової свідомості студентів, домагатися неухильного дотримання вимог українських законів, кваліфікованого їх використання. Основний складник правової підготовки – правова культура, що відрізняється від інших типів культури, оскільки діє в усіх сферах, насамперед для забезпечення правомірної поведінки.

У науковій літературі щодо проблеми формування правової культури запропоновано таке визначення: правова культура – це сукупність правових цінностей, що зіставлені зі ступенем правового прогресу суспільства й відображають стан особистісної свободи та інші соціальні цінності [138; 227; 235; 265; 320; 325; 364; 450]'. Правовою культурою варто називати комплекс цінностей (матеріальних і духовних), що існують у правовій сфері. Вагомою особливістю правової культури суспільства є система пріоритетних ціннісних складників правової реальності щодо її розвитку (правосвідомість, правопорядок, правова діяльність, право, правовідносини, правозастосування). Водночас правова культура належить до загальнолюдських категорій та слугує атрибутом правової держави.

Як доводить узагальнений аналіз культурологічної, юридичної та соціологічної літератури, правова культура суб'єктів права (особистості, соціальних груп, соціальних інститутів) являє собою умову й результат правової діяльності всього суспільства в цілому, що дає змогу створювати нові та закріплювати наявні правові цінності.

Правова культура студента містить такі елементи, як правосвідомість, правові принципи, віра в справедливість права, юридичні права й переконання в обов'язковості дотримання «букви закону». Правова культура майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки потрактована в наукових джерелах як комплекс знань, умінь і навичок, почуттів й емоційно-вольових якостей, що наявні в правовій поведінці.

До основних вимірів правової культури належать такі:

- наявність правових культурних орієнтацій;
- діяльність, спрямована на реалізацію культурних правових орієнтацій;
- аналіз результатів реалізації культурних правових орієнтацій.

У змісті першого виміру (наявність правових культурних орієнтацій) правової культури майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки нами передбачене оволодіння правовими знаннями, уміннями й навичками. Зміст другого виміру (діяльність, спрямована на реалізацію культурних правових орієнтацій) залежить від рівня творчості в правовій діяльності, унаслідок якої майбутні фахівці з охоронної діяльності та безпеки формують і в подальшому розвивають знання, уміння, навички правового характеру. У третьому вимірі (аналіз результатів реалізації культурних правових орієнтацій) відображено потенціал правової культури майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Відповідно до сутності правової культури правової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, у її структурі диференціюють такі складники:

- база юридичних знань та уявлень;

- рівень сформованої правосвідомості, що є адекватною до чинної правової системи;
- реальні законні дії, виконані з огляду на правові переконання й позиції;
- традиції та звички;
- рівень правової активності.

Аналіз змісту поданих вище складників правової культури майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки дав змогу виокремити два рівні цієї культури:

- опанування сукупності правових знань;
- усвідомлення потреби в правомірній поведінці на рівні особистісного переконання.

Отже, правова підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, на наш погляд, повинна бути сформована на оптимальному рівні – рівні представників правоохоронного соціального інституту. Майбутні фахівці з охоронної діяльності та безпеки мають володіти правовою культурою, усвідомлювати її, неухильно дотримуватися вимог, демонструвати приклад іншим громадянам держави.

З огляду на зміст правової культури майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, сутність проблеми формування вмінь застосовувати спеціальні засоби і зброю, вона виконує роль комплексу правових знань, умінь, навичок та переконань, якими керується фахівець з охоронної діяльності в ситуації застосування спеціальних засобів і зброї.

Правову культуру майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки щодо застосування спеціальних засобів і зброї формують через пропаганду законності, правомірності та права, вивчення національного законодавства, що реалізують під час аудиторних і позааудиторних занять. Виконання цього завдання покладене на представників науково-педагогічного складу кафедр правового напрямку підготовки. Зміст створених робочих навчальних програм передбачає достатній обсяг правових знань, що дотичні до проблеми

застосування спеціальних засобів і зброї.

Для представлення єдності вогневої, психологічної та правової підготовки вибрано інтегративний підхід до зазначених видів підготовки, які забезпечують ефективну професійну підготовку й повноцінне формування особистості майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, розвиток умінь застосовувати спеціальні засоби й зброю.

Удосконалення змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної й правової компонент передбачає:

– оновлення змісту фахових дисциплін через збагачення тематики навчальних і робочих програм, розроблення проблемних змістових модулів, лекцій, практичних та семінарських занять із фахових дисциплін («Управління охоронною діяльністю та безпекою», «Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Спеціальна вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка», «Оперативно-технічна безпека», «Тактико-спеціальна підготовка», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності», «Оперативно-розшукова діяльність», «Основи національної безпеки», «Технічні засоби охорони»), урізноманітнення змісту програм ознайомлювальної практики та стажування матеріалом із проблем охоронної діяльності та безпеки;

– організацію методичних, науково-методичних семінарів для викладачів фахових дисциплін із проблем досвіду професійної діяльності фахівців з охорони та безпеки в Україні й зарубіжжі, із питань використання форм і методів формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

– створення робочих програм, упровадження проблемних змістових модулів лекцій, практичних і семінарських занять тощо.

Важливим є грамотне поєднання теоретичного та практичного складників у змісті фахових дисциплін, оскільки досвід діяльності щодо

застосування вмінь з особистої безпеки можливо передати лише під час особистого включення студентів у практичну діяльність. Усе це взято до уваги під час створення навчальних професійних ситуацій, наближених до реальних, що потребують від майбутнього фахівця з охоронної діяльності використання вмінь з особистої безпеки.

На підставі аналізу наукових праць (Т. Бунеев, Н. Усачик), дослідження рівня підготовки персоналу, стану навчально-матеріальної бази, дотримання заходів безпеки підсумовано, що застосування сучасних методик формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності може відбуватися за етапами (модулями), які узгоджені з курсом навчання студентів. Описаний факт узято до уваги під час створення навчально-методичних комплексів дисциплін «Спеціальна вогнева підготовка», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки» [86; 590].

До складу навчально-методичного комплексу дисципліни входять:

- програма навчальної дисципліни;
- робоча програма навчальної дисципліни;
- матеріали лекцій із навчальної дисципліни;
- методичні рекомендації для проведення практичних і семінарських занять, тренінгів, комплексних занять;
- засоби діагностики з навчальної дисципліни;
- методичні рекомендації щодо організації самостійної та індивідуальної роботи з навчальної дисципліни;
- індивідуальні завдання.

У ході першого року навчання майбутні фахівці мають засвоїти теоретичні положення щодо основ особистої безпеки під час виконання оперативно-службових завдань, правил і процедури застосування засобів фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї (згідно з чинним законодавством та відомчими інструкціями), сформувати індивідуальні базові навички самозахисту, порядку проведення заходів із фізичного впливу,

використання спеціальних засобів і зброї. У цей період викладач, демонструючи конкретні приклади, ознайомлює студентів із причинами загибелі, травмувань охоронців, що сталися під час виконання ними своїх службових обов'язків.

Опанування запланованих дисциплін дає змогу сформувати основні вміння й навички: проведення заходів фізичного впливу (тактика самозахисту без зброї, переміщення, ухилення, контрудари руками й ногами на відстані, захист на нижньому рівні, захист від холодної зброї, прийоми затримання, застосування спеціальних засобів, затримання правопорушника в умовах обмеженого простору й бачення); бойова експлуатація та поводження зі зброєю відповідно до принципів оборонної тактики; службово-прикладні стрілецькі тренування за сценаріями ситуативних завдань (комплексні вміння бойової роботи зі зброєю в певних умовах та з огляду на умови, що склалися).

Мета навчальних дисциплін, передбачених для засвоєння на другому курсі, – опанування знань із теорії основ балістики цілі (дії кулі на ціль); бойової ефективності застосування короткоствольної зброї у вогневому протистовищі; методів приховування зброї й виявлення місця розміщення її в порушника; методів і технік стрільби; особливостей стрільби в складних умовах; порядку застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї.

Майбутні фахівці оволодівають низкою вмінь і навичок: з оборонної тактики (протидія захопленню зброї, застосування спеціальних засобів, прийоми індивідуальної тактики під час огляду особистих речей порушників), заходів фізичного впливу (повалення противника для протидії захопленню зброї); основ ведення вогневого поєдинку (виживання в умовах бойового зіткнення – пересування, відходи з директриси стрільби, зміна вогневих позицій, перенесення напрямку стрільби, стрільба на різних рівнях, використання укриттів); основ бойової акробатики.

Крім того, студенти ознайомлюються з основами оборонної тактики,

концепціями й навичками, необхідними для безпеки й ефективності роботи під час виконання оперативно-службових завдань; з основами психології поведінки жертви та нападника, вербального самозахисту; роллю і впливом традицій на конфліктні ситуації (молодіжне, кримінальне середовище, фанатики, сімейні конфлікти тощо); зі службово-прикладними стрілецькими тренуваннями за сценаріями ситуативних завдань (комплексне вміння бойової роботи зі зброєю в певних умовах та з огляду на умови, що склалися).

Дисципліни, заплановані для вивчення на третьому курсі, мають на меті сформувати в студентів знання особистої безпеки в складних криміногенних ситуаціях, надзвичайних ситуаціях різного характеру, базові навички застосування тактики самозахисту під час роботи в групі, порядку проведення заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї; розуміння причин виникнення, законів розвитку й способів розв'язання юридичних проблем (конфліктів); розуміння та правильне застосування юридичного понятійно-категорійного апарату; дотримання основних принципів верховенства права.

Здобуваючи освіту, третьокурсники формують уміння й навички з оборонної тактики, тактики дій через самостійне розв'язання ситуативних завдань у різних умовах; навички самостійного комплексного аналізу складу злочинів, а також уміння визначати конкретні елементи складу злочинів; навички й уміння правильного застосування теоретико-методичних знань під час виконання конкретних ситуаційних завдань; науково обґрунтовані знання про тенденції розвитку кримінального законодавства України й інших держав, про заходи кримінально-правової протидії злочинності. Викладач має на меті ознайомити майбутніх фахівців з основними засадами комунікації, що допоможуть фахівцям з охоронної діяльності налагоджувати й підтримувати ефективні контакти з громадянами (стримування небезпеки або запобігання їй), зі специфікою вербального самозахисту; особливостями забезпечення особистої безпеки.

Опановуючи блок навчальних дисциплін на четвертому курсі, студенти закріплюють знання й уміння з особистої безпеки, із застосування сили під час виконання оперативно-службових завдань за будь-яких обставин, формують базові навички самозахисту в позаслужбовий час. Майбутні фахівці повинні вдосконалити вміння й навички зі службово-прикладних стрілецьких тренувань за сценаріями ситуативних завдань (комплексне вміння бойової роботи зі зброєю з огляду на екстремальний характер умов, що склалися). Крім того, мета цього освітнього етапу полягає в ознайомленні із загальними закономірностями розвитку конфліктних ситуацій (суперечок), масових безладів і групових порушень громадського порядку, доцільними діями в подібних ситуаціях; у розвитку знань і навичок, що дають змогу оцінити стан потерпілого, його тілесні ушкодження та можливі ускладнення, а також у вивченні порядку надання першої домедичної допомоги.

Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки відбувається поетапно протягом усього періоду їх навчання. Кожен наступний етап взаємопов'язаний із попереднім, при цьому існує міжпредметний зв'язок: знання й уміння з дисциплін («Спеціальна вогнева підготовка», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки») базовані на знаннях, уміннях і навичках, отриманих під час опанування таких курсів, як «Управління охоронною діяльністю та безпекою», «Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Спеціальна фізична підготовка», «Оперативно-технічна безпека», «Тактико-спеціальна підготовка», «Технічні засоби охорони» тощо. Водночас знання й уміння, отримані в ході засвоєння цих дисциплін, варто використовувати у процесі оволодіння окремими розділами та змістовими модулями, вони взаємно доповнюють один одного, що вможливило ефективне формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної, правової компонент.

На підставі викладу підсумовано, що процес формування вмінь застосовувати спеціальні засоби та зброю залежить не лише від рівня вогневої підготовки, але й від таких особливостей, як морально-вольові якості, від ступеня готовності до екстремальних ситуацій, правових поведінкових установок тощо.

Важливо, щоб зміст дисциплін був сформований не тільки систематично, а й системно, тобто як логічно побудована система знань, а не розрізнені фрагменти знань. Відображення міжпредметного підходу до формування змісту навчання сприяє кращому засвоєнню системи знань, умінь і навичок – компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, формуванню особистісного емоційно-ціннісного ставлення студентів до предмета діяльності, творчого підходу.

Міжпредметні зв'язки та міжпредметна координація найкраще реалізувати в процесі організації навчання засобами таких нетрадиційних форм і методів: проблемна лекція, лекція удвох, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція, лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція-розгляд конкретних ситуацій, міждисциплінарний семінар, проблемний семінар, тематичний семінар, орієнтаційний семінар, системний семінар, метод «круглого столу», рольова гра, ділова гра та ін.

Однією з форм інтегрованого навчання, що базована на поглибленні міжпредметної координації, є «навчання разом», тобто своєрідний синтез двох і більше дисциплін: мова та право; психологія й вогнева підготовка. Для викладачів розроблено науково-методичні рекомендації та методичні посібники («Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності», «Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій», «Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності»; «Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах», «Попередження

травматизму на заняттях з фізичної підготовки», «Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу»; «Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»), що рекомендовані для практичного використання в освітньому процесі.

Отже, професійно орієнтований відбір і структурування змісту фахової підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки мають відбуватися на засадах реалізації міжпредметних зв'язків (міжпредметної координації). Такий процес стане успішним й ефективним, якщо проходитиме з дотриманням основних принципів (міжпредметної інтеграції, реалізації міжпредметних зв'язків, міжпредметної координації, послідовності й наступності у викладенні навчального матеріалу, гнучкості та варіативності навчальних і робочих програм, професійної спрямованості професіоналізації), а також через змістово-цільове спрямування сучасних інноваційних педагогічних технологій на формування позитивної мотивації навчання.

3.1.3. Використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти пов'язаний із переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, що спрямована на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самостійної діяльності студентів в умовах залучення до процесу пізнання інформаційних і телекомунікаційних комп'ютерних технологій, які формують навички самоорганізації й самоосвіти [267, с. 117].

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що проблему самостійної роботи та методів її організації вивчено в працях багатьох дослідників. Водночас в академічних колах триває наукова дискусія щодо змістових характеристик і застосування термінів «самостійна робота» та

«самостійна навчальна діяльність» (Т. Бунєєв, Л. Журавська, В. Козаков, О. Коношевська та ін.), а також їхнього значення для розвитку автономії студента в освітньому середовищі. Проте вчені переконані, що з першого року навчання у ЗВО необхідно створити умови для ефективної та успішної реалізації автономної навчальної діяльності студента. Особливості залучення інформаційних технологій у процес навчання описано в роботах В. Беспалька, О. Воронкіна, Н. Морзе, Є. Полат, О. Спіріна. Дидактичним і психолого-педагогічним проблемам використання комп'ютерних технологій у процесі навчання присвячено дослідження В. Бикова, Р. Гуревича, О. Гриценчук, О. Діденко, І. Козубенко, О. Овчарука, О. Повстіна та інших.

Аналізуючи систему організації освітнього процесу у ЗВО, її недоліки та пропонуючи можливі способи розв'язання проблем, учені акцентують увагу на необхідності більш активного використання ІКТ та інтернету, впровадження дистанційних форм навчання, індивідуалізації процесу підвищення кваліфікації фахівців тощо. Відповідно до своїх професійних функцій, викладач має вільно орієнтуватися у світі ІТ, уміти грамотно добирати ті чи ті інформаційні ресурси й інтернет-сервіси як інструменти організації навчання, володіти техніками інтерактивного навчання, уміло маніпулювати та поєднувати технічні інструменти навчання з прийомами живого спілкування, спільного навчання й ін.

Водночас практика доводить, що студенти мають низький рівень сформованості інформаційної культури та інформаційної грамотності, які є складниками й показниками інформаційної компетентності. У цьому контексті слушною вважаємо думку О. Спіріна стосовно того, що ІКТ-компетентність – це підтверджена здатність особистості автономно й відповідально використовувати на практиці інформаційно-комунікаційні технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язування суспільно значущих, зокрема професійних, завдань у певній предметній галузі або у виді діяльності. Учений також диференціює шість рівнів змісту ІКТ-компетентностей, дає загальний орієнтовний опис індикаторів рівнів

ІКТ-компетентності, що складений на основі таксономії Б. Блума [541, с. 50–51] (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Індикатори рівнів ІКТ-компетентності фахівця

(за О. Спіріним, [541, с. 50–51])

Рівень	Назва рівня	Опис індикаторів
I	Початковий	Характеризувати основні професійні завдання, що доцільно розв'язувати з використанням ІКТ, а також професійні вміння; описувати підходи до подолання проблем.
II	Мінімально-базовий	Розуміти теорії й можливості ІКТ, демонструвати обізнаність, застосовуючи знання та вміння, потрібні для розв'язання широкого кола елементарних професійних завдань.
III	Базовий	Добирати й використовувати ІКТ для розв'язування основних професійних завдань.
IV	Підвищений (розширення базових компетентностей)	Розв'язувати професійні завдання підвищеної складності з використанням ІКТ, удосконалювати ІКТ для розв'язування основних професійних завдань, зокрема бути здатним проектувати, конструювати, наповнювати інноваційним змістом елементи наявних ІКТ.
V	Поглиблений	Розв'язувати нестандартні, інноваційні професійні завдання теоретичного та практичного характеру, зокрема з моделювання, проектування, розроблення, упровадження, налагодження елементів нових ІКТ.
VI	Дослідницький	Бути здатним розв'язувати інноваційні професійні завдання теоретичного та практичного характеру в галузі ІКТ, зокрема з моделювання, проектування, розроблення, упровадження, налагодження нових ІКТ та управління ними.

На нашу думку, така структура ІКТ-компетентностей має право на існування, але є технологічно орієнтованою та адресованою фахівцям, які мають інформатичну освіту, тому може бути лише частково застосована до

професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зокрема в організації їхньої самостійної діяльності.

Необхідність пошуку нових підходів до організації самостійної роботи студентів у сучасних умовах, де інформаційні технології стають невід'ємною частиною, пов'язана з розв'язанням низки суперечностей:

– між динамічним розвитком інформаційних технологій, засобів дидактичного супроводу та збереженням традиційних моделей навчання;

– між потребами в опануванні способів моделювання навчання із застосуванням інформаційних технологій і відсутністю реалізації процесів системних технологій [266, с. 117];

– між вимогами професійної діяльності та низьким рівнем умінь студентів використовувати інформаційні технології в навчальному процесі, а отже, у професійній діяльності.

Формування висококваліфікованого фахівця в сучасних умовах не можливе без залучення студентів до самостійної роботи, що характеризують як цілеспрямовану сукупність суб'єктних дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу. Самостійність – це інтегральна якість особистості, що впливає на її можливості виконувати самостійну роботу на підставі формування якостей рефлексивного керування [231].

Самостійна робота становить найважливіший компонент педагогічного процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка відбувається під час аудиторних і позааудиторних занять, без участі викладача й за його безпосереднього керівництва [193]. У контексті сучасної парадигми навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів та дає змогу трактувати знання як об'єкт власної діяльності студента. Для пізнавальної діяльності студентів у процесі виконання самостійної роботи характерний високий рівень самостійності й активності, залучення суб'єкта до творчої діяльності [267, с. 117].

Самостійна робота у ЗВО передбачає поетапне засвоєння нового матеріалу, його закріплення, застосування на практиці, повторення відомостей. Ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку й характеру завдань у певному виді самостійної роботи та результатів її виконання [326]. Таке розуміння сутності самостійної роботи дає підстави зважати на зовнішній і внутрішній виміри цього поняття. З одного боку, самостійна робота постає як педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого – це специфічна форма навчально-наукового пізнання.

У сучасних умовах інформатизації суспільства та педагогічної системи проблема самостійності постає на якісно новому рівні. Унаслідок аналізу досліджень із питань використання інформаційних технологій у навчанні майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки виокремлено основні напрями активного застосування інформаційних технологій у навчальному середовищі:

- розширення ресурсів для підвищення якості освіти, відкриття нових можливостей для розвитку мислення майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, добір індивідуальних способів отримання знань через самостійну роботу за допомогою комп'ютера, реалізація важливих функцій використання інформаційних технологій як чинника зближення сфери освіти з реальним світом [78];

- організація навчання на основі поєднання традиційних і сучасних методів навчання, педагогічних та інформаційних технологій навчання, що пов'язане зі створенням єдиного інформаційного освітнього й інформаційного середовища [466];

- розвиток самостійності студентів на основі засобів інтерактивних технологій навчання та інформаційних технологій [266, с. 117–118].

Заслужують на увагу результати проведеного самооцінювання студентами застосування інформаційних технологій та засобів мультимедіа в освітньому процесі, зокрема під час самостійної роботи (табл. 3.3).

Згідно з таблицею, найбільше студентів (55 %) оцінює свої знання, що стосуються використання сучасних інформаційних технологій у самостійній роботі, як достатні. Майже однаковий відсоток респондентів схарактеризував свої знання як високі (23 %) і низькі (22 %).

Таблиця 3.3

Самооцінювання майбутніми фахівцями з охоронної діяльності та безпеки застосування інформаційних технологій у самостійній роботі

Чи знаю я, як використовувати сучасні інформаційні технології в процесі навчання?										
Рівень	Курс								Усього	
	I (0–5)		II (6–15)		III (16–25)		IV (25 і більше)			
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Високий	2	18	8	23	10	27	3	17	23	23
Достатній	9	82	21	62	20	54	5	28	55	55
Низький	0	0	5	15	7	19	10	55	22	22
Усього	11	100	34	100	37	100	18	100	100	100

Інформаційні технології – це система сукупності методів засвоєння знань і способів діяльності на основі взаємодії викладача, студента й засобів інформаційно-комунікативних технологій, спрямованих на досягнення результату навчального процесу. Аналіз вивченої літератури [353] та узагальнення практики вможливають опис дидактичних можливостей інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів:

- забезпечення гнучкості навчального процесу за допомогою варіативності, зміни змісту й методів навчання, форм організації навчальних занять, поєднання методик навчання для студентів різного рівня підготовки;
- варіювання складності завдань, обсягу завдань і темпу їх виконання;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів через ігрове навчання, моделювання якісно нового типу візуалізації навчального матеріалу, реальних і віртуальних об'єктів, процесів та явищ;

– посилення мотивації й пізнавального інтересу студентів у навчанні завдяки новизні методів навчання, можливості індивідуалізації навчання, реалізації технічних ресурсів комп'ютера, створення позитивного емоційного фону навчання;

– організація гнучкого управління навчальним процесом на основі педагогічної корекції та безперервного зворотного зв'язку, якісні зміни контролю навчальної діяльності (контроль із діагностикою, зворотним зв'язком, оцінюванням етапів, надання контролю характеристик систематичності й об'єктивності).

Використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки оптимізувало свідоме засвоєння знань у процесі виконання завдань професійної спрямованості, підвищення результатів навчання, формування аналітичного мислення, свідомого ставлення до професійної діяльності.

Оперування інформаційними технологіями в самостійній роботі студентів збільшує кількість способів і методів подання навчальних завдань, призначених для самостійного опрацювання. Зокрема, створено можливості для використання молодими науковцями в процесі самостійної роботи спеціальних завдань із планування й контролю самостійної навчальної діяльності, де безпосереднім продуктом стає формування вмінь окреслювати стратегію розв'язання, планувати процес виконання діяльності, контролювати його, знаходити й виправляти помилки [632, с. 177; 224; 581].

Організовуючи самостійну роботу майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в контексті використання інформаційних технологій, керуємося методологічними *підходами* (диференційний, системний, структурно-функційний) і *принципами* (системності й послідовності, індивідуалізації та диференціації, інтерактивності й рефлексивності в навчанні, оптимальності та педагогічної доцільності).

Диференційний підхід до застосування інформаційно-комунікативних технологій у навчанні дає змогу розширити доступність навчання, зумовлює

зміни якості навчання, оптимізує засвоєння нових технологій, використання додаткових ресурсів навчання, посилює роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі [355]. Об'єктивна необхідність у системному підході до організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки характеризує активне використання інформаційних технологій як ефективних методів, що забезпечують системність і структурно-функційну зв'язність навчального матеріалу [353].

Усі сучасні освітні технології спрямовані на те, щоб привчити майбутнього фахівця з охоронної діяльності працювати самостійно, оскільки саме ця якість допомагає успішно адаптуватися в умовах швидкозмінного суспільства. Головну роль в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки відіграють ті інформаційні технології, що відкривають їм доступ до нетрадиційних джерел інформації, дають можливості для творчості, набуття й закріплення навичок, допомагають реалізувати нові форми та методи навчання [367; 267].

Інформаційні технології в освіті – це не просто засоби навчання, а і якісно нові технології в підготовці конкурентоспроможних фахівців, що дають змогу суттєво розширити творчий потенціал студентів, вийти за межі традиційної моделі навчання. Уміння вчитися формується самостійно внаслідок застосування електронних навчальних матеріалів, освітніх баз даних, комп'ютерних навчальних програм, систем тестування. Навчити майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки користуватися можливостями самостійної роботи з огляду на інформаційні технології – це складний і тривалий процес.

У дидактиці зазначено, що самостійність розвивається безперервно, від початкового до вищого рівнів самостійності – творчого рівня самостійності. Проста репродуктивна самостійність – це відтворення, для якого характерне виконання студентами завдань, що вимагають відтворення набутих знань. Під творчою самостійністю розуміють таку діяльність, унаслідок якої самостійно відкривають щось нове, нетривіальне.

Самостійна робота майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки спрямована на формування низки вмінь:

– самостійно працювати з різноманітними інформаційними джерелами, зокрема з книгою, підручником, посібником, довідником, конспектом (розуміти прочитане, систематизувати матеріал, конспектувати, готувати тези, опорні схеми, таблиці, тощо) та інтернет-ресурсами (пошук, сприйняття, розуміння, відбір, аналіз, опрацювання, організація, представлення, збереження й передавання інформації);

– використовувати різні інформаційні джерела для пошуку процедур розв'язання типових завдань (підручники, посібники, довідники, інтернет-ресурси); володіти методологією роботи з програмним забезпеченням загального призначення (сучасними пакетами математичних програм, текстовими й графічними редакторами, електронними таблицями для опрацювання числових даних, базами даних, програмами створення презентацій, електронними підручниками, посібниками, електронними бібліотеками, інтернет-технологіями тощо); застосовувати потрібні засоби (презентації, графіки, діаграми, карти знань) для комплексного розуміння й подання отриманих даних;

– створювати сприятливі умови для діяльності (планувати свої дії, тобто окреслювати власну мету, обирати програми й методи її досягнення; результат навчальної діяльності, формулювати мету та завдання з опанування конкретної навчальної дисципліни, завчасно добирати необхідну літературу, фільтрувати інформацію, робити нотатки тощо);

– раціонально організувати навчально-пізнавальну діяльність – виокремлювати основні завдання (за складністю, терміновістю тощо); осмислювати навчальні завдання (обсяг роботи, самостійне формулювання мети, складання плану її досягнення); уміння оптимізувати власне навчальне навантаження (окреслення графіка роботи на день, тиждень, семестр тощо);

– самостійно готуватися до різних видів занять (практичних, лабораторних, самостійних, контрольних робіт, тестувань, складання

модулів, колоквіумів, заліків, екзаменів тощо) – розрізняти головне, аналізувати, порівнювати, систематизувати, узагальнювати, усвідомлювати, моделювати, запам'ятовувати, відтворювати навчальну інформацію; взаємодіяти з іншими учасниками освітнього процесу для досягнення оптимального результату;

– проводити самоконтроль, самоаналіз і самооцінювання з подальшою корекцією своїх дій (виявляти, усвідомлювати й долати труднощі, що виникають у процесі самостійної роботи; контролювати, аналізувати, коригувати та вдосконалювати свою діяльність під час самостійної роботи).

На підставі опитування студентів з'ясовано, що респонденти тяжіють у процесі навчання до широкого вибору інформаційних джерел, надаючи перевагу електронним підручникам, мультимедійним технологіям із використанням інформаційно-комунікаційних мереж.

Самостійну роботу майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в ході вивчення дисциплін із використанням інформаційних технологій організовано як систему:

– роботи з електронними виданнями в бібліотеці, підготовки до практичних занять;

– виконання індивідуальних завдань на основі використання інформаційних технологій;

– поточної атестації за допомогою електронного тестування;

– використання освітніх професійних сайтів та автоматизованих навчальних програмних засобів [267, с. 118].

Вагоме місце в самостійній роботі майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки посідає використання інтернет-технологій для ефективного пошуку інформації. Доступність великої кількості електронних статей, книг, довідкової літератури, електронних навчально-методичних розробок, що викладено на сайтах університетів, безперечно, розширює творчий потенціал студентів за умов, якщо вони вміють творчо працювати з інформацією. Крім методів пошуку, студенти мають опанувати методи

аналізу, синтезу, узагальнення інформації. Прикладом можуть бути навчальні дисципліни «Управління охоронною діяльністю та безпекою», «Забезпечення безпеки фізичних осіб».

Для професійної освіти важливо навчити студента оволодівати новою фаховою термінологією, оперувати спеціальними поняттями, аргументовано висловлювати власну думку, аналізувати факти, опонувати та вміти вести дискусію. У зв'язку з цим неабиякого значення набуває самостійна робота з додатковими джерелами (глосаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних), що вможливує зіставлення матеріалу, його узагальнення, порівняння, аналіз, класифікацію (наприклад, дисципліни «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Тактико-спеціальна підготовка»).

Інша важлива проблема майбутніх фахівців з охоронної діяльності – відбір необхідної інформації в мережі. Часто перед студентами постає проблема відсутності розуміння ступеня необхідності інформації та можливостей її застосування. Відбір необхідної інформації в мережі й оцінювання її якості здебільшого стають обов'язковим предметом навчання в межах будь-якої навчальної програми [267, с. 118].

Отже, основна проблема використання інформаційних технологій – це відбір і застосування цінної інформації з нескінченного інформаційного потоку, тобто отримання знань, орієнтування в інформаційному середовищі, яке швидко розширюється [367].

Застосування електронного підручника суттєво полегшує організацію самостійної роботи студентів. Електронний підручник – це носій наукового змісту навчальної дисципліни, що узгоджений із метою професійної підготовки майбутніх фахівців. Він максимально полегшує розуміння та активне запам'ятовування істотних понять, тверджень і прикладів, залучає до процесу навчання нові, відмінні від звичайного підручника можливості сприйняття мозку людини, тобто слухову та емоційну пам'ять [355].

Із погляду дидактичного призначення ефективність опрацювання електронного матеріалу залежить від структури електронного матеріалу, усіх

його навчальних блоків, а саме: теоретичного; ілюстративного; довідкового; контрольного [521]. Посутню увагу в межах кожного блоку звертають на формулювання дидактичної мети, що забезпечує цілеспрямоване вивчення матеріалу. З огляду на можливості електронних засобів, в електронному просторі акцент в організації самостійної діяльності студентів зміщується вбік організації змісту навчального матеріалу та контролю його засвоєння. В організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки із застосуванням електронного підручника чи переліку завдань важливу роль відіграють також індивідуальні завдання.

Електронний навчальний матеріал із навчальної дисципліни «Організація та забезпечення охорони об'єктів» повинен наставляти й контролювати самостійну роботу майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки, підказувати шляхи просування у вивченні матеріалу. Реалізувати це можливо за допомогою представлення матеріалу порційно в різноманітній послідовності на основі інструкцій і пояснень, довідкової системи, що супроводжують матеріал та дають змогу студентові не обмежуватися логікою електронної програми, а на власний розгляд використовувати різноманітні частини матеріалу в пошуках потрібного. Так вибудовують індивідуальний маршрут самостійного пізнання й самоконтролю [134].

Необхідно зазначити, що саме електронні підручники, посібники здатні розвивати творчу активність студентів, творче мислення, зважати на індивідуальні можливості, активізувати творчу самостійну роботу. Позитивним аспектом застосування електронного підручника також є те, що він допомагає адаптувати навчальний матеріал до рівня знань студента. Цього досягають за допомогою багаторівневої структури підручника. Електронний підручник не витісняє традиційних форм навчання, а гармонійно доповнює традиційні форми навчання, передбачає роботу студента з книгами, конспектами, вправами, завданнями тощо.

Використання інформаційних технологій прогнозує застосування різноманітних комп'ютерних програм і курсів навчального призначення. Такі програми базовані на використанні наочності, що завдяки застосуванню комп'ютера стає більш ефективною. Багато комп'ютерних курсів використовують нові можливості для презентації навчального матеріалу на диску. Специфічними особливостями, на думку М. Бовтенко, є особлива інтерактивність, використання комплексу засобів представлення інформації: тексту, графіки, звуку, відео; індивідуалізація навчання; адаптивність; моделювання завдань і контроль виконання [174].

Підвищення рівня засвоєння інформації, реалізацію різноманітних форм і методів навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки доцільно супроводжувати використанням програмно-апаратних мережевих мультимедійних навчальних комплексів «HiClass II» на базі комп'ютерних класів, які об'єднані в локальну мережу. На базі мультимедійного комплексу проведено заняття (наприклад, «Розв'язування ситуаційних завдань з охоронної тактики») із використанням індивідуальних і групових форм роботи. Виконання завдань транслювали синхронно з доцільним коментарем. Завдяки інтерактивному мультимедійному тиру («Інгул-7»), студенти мали змогу вдосконалити тактичну підготовку й навички швидкісної та влучної стрільби (наприклад, у ситуаціях нападу на особу, стосовно якої передбачена охорона під час пішого супроводу, виступу, посадки й висадки з автомобіля тощо). Для розвитку навичок самостійної роботи студенти використовували інформаційні системи («Статистика», системи захисту інформації «VipNet», «ІБД», «Розшук», «Арсенал», «АРМЕКС», «Охорона», «ІР-спостереження» та ін.), комп'ютерні програми («IBM i2 Analyst's Notebook», «iGlass», «iBridge 8», «Case Notebook» й ін.). Застосування систем відеоспостережень, детекторів руху відеокамер або зовнішніх охоронних датчиків, системи технічного зору, побудова алгоритмів для ідентифікації й розпізнання осіб за допомогою дронів, спеціального програмного забезпечення для розпізнавання облич осіб дали

змогу сформувати аналітичні навички та вміння ухвалювати оперативні рішення, адекватні до конкретної ситуації.

Застосування сучасних інформаційних технологій у процесі організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки має низку переваг:

- навчальні продукти виконані на сучасному рівні;
- можливість вибору студентом індивідуального режиму роботи;
- зміщення акцентів на електронні носії;
- варіативність завдань з огляду на потенційні ресурси та здібності студентів;
- підвищення професійної мотивації студентів;
- можливість об'єктивного електронного контролю за станом засвоєння студентом необхідного навчального матеріалу [174].

Перспективне наповнення освітніх середовищ тестовими навчальними матеріалами як один із напрямів розвитку концепції електронних навчально-методичних комплексів (ЕНМК), що розроблені на платформі «Moodle», залишається актуальним, оскільки вони можуть бути доповнені відеоконтентом. Вдало створені електронні освітні відеоресурси (ЕОВ): відеоуроки, відеолекції й відеокурси – є тими альтернативними засобами демонстраційного навчання, які можуть виправдати покладені на них очікування, забезпечивши високу мотивацію до навчання.

Застосування новітніх інформаційних технологій у самостійній роботі майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки сприятиме: розвитку мислення (наочно-дієвого, аналітичного, наочно-образного, інтуїтивного, тощо); естетичному вихованню (завдяки використанню можливостей комп'ютерної графіки, технології мультимедіа); розвитку комунікативних здібностей; формуванню вмінь ухвалювати оптимальне рішення або пропонувати варіанти розв'язання екстремальних ситуацій (завдяки використанню комп'ютерних ігор, орієнтованих на оптимізацію діяльності з ухвалення рішення); формуванню інформаційної культури, умінь обробляти

інформацію; експериментально-дослідницьку діяльність (через реалізацію можливостей комп'ютерного моделювання).

Засоби інформаційних технологій можуть бути використані як:

- 1) засіб навчання, що вдосконалює процес викладання, підвищує його ефективність і якість;
- 2) інструмент пізнання навколишньої дійсності й самопізнання;
- 3) засіб інформаційно-методичного забезпечення й управління освітнім процесом, навчальними закладами, системою навчальних закладів;
- 4) засіб автоматизації процесів контролю, корекції результатів навчальної діяльності, комп'ютерного тестування та психодіагностики;
- 5) засіб комунікацій для поширення передових педагогічних технологій;
- 6) засіб розвитку особистості студента.

Водночас у процесі спілкування студента із засобами новітніх інформаційних технологій він підмінює об'єкти реального світу або моделями, зображеннями цих об'єктів, або символами, при цьому сприйняття реального світу змінюється опосередкованим його сприйняттям, що часто призводить до втрати предметності діяльності, до відірваності від дійсності. Крім того, робота за комп'ютером пов'язана з високим емоційним напруженням, яке не завжди й не кожному може бути корисним.

Зберігання персональної інформації й доступ до неї з будь-якого комп'ютера відбувається за допомогою використання віртуальних флешок. Цей сервіс широко доступний завдяки різноманітним сервісам Інтернету. Зокрема, персональне сховище e-Disk від порталу Ukr.net надає змогу завантажувати файли різних розширень, а також необмежений час їх зберігання на сервері; надавати завантажені файли чи папки друзям, які зареєстровані на Ukr.net. Серед переваг віртуальної флешки «DropBox» варто назвати те, що на сервісі після завантаження та встановлення програми в папці «Мої документи» комп'ютера може бути створена папка «DropBox». До цієї папки користувачі мають змогу скидати будь-які файли, після чого

вони автоматично зберігаються в мережі. Доступ до файлів можна отримати з будь-якого комп'ютера, зайшовши у свій акаунт «DropBox» або в синхронізовану папку на комп'ютері.

Послуги текстового, голосового й відеозв'язку через інтернет (IP-телефонія) надає програмне забезпечення «Skype». Програма вможливує індивідуальні дзвінки, конференц-дзвінки (до 25 голосових абонентів, зокрема ініціатора), відеодзвінки (відеоконференції до 10 абонентів), а також забезпечує передання текстових повідомлень (чат) і передання файлів. Існує можливість замість зображення з веб-камери передавати зображення з екрана монітора, а також створювати й відправляти відеоповідомлення користувачам настільних версій програми.

У процесі організації самостійної роботи ефективною є проектна технологія, методика її впровадження передбачає створення проблемної ситуації, під час аналізу якої студенти, оволодівши певною сукупністю академічних знань, стають здатні засобами проектної діяльності показати як теоретичний бік розв'язання поставленого завдання, так і можливості практичного застосування отриманих результатів. Тривалість виконання роботи може бути короткою або довгою. У процесі підготовки проектної роботи активовані різні види діяльності – розумова, комунікативна, практична й презентаційна. При цьому самостійна робота, по-перше, стимулює розвиток критичного мислення майбутніх фахівців, їхні пізнавальні й дослідницькі навички, здатність орієнтуватися в інформаційному просторі. По-друге, вона створює передумови для інтеграційних процесів взаємопроникнення знань із різних галузей науки, використання різноманітних способів, методів і засобів навчання в ході досягнення конкретної навчальної мети.

Науковці окреслюють такі основні вимоги до використання проектної технології:

1) наявність значущої в дослідницькому, творчому планах проблеми / завдання, що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її виконання;

2) практична, теоретична, пізнавальна важливість передбачуваних результатів;

3) самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів;

4) структурування змістової частини проекту (із зазначенням поетапних результатів);

5) використання дослідницьких методів – окреслення проблеми, конкретизація завдань дослідження, формулювання гіпотези щодо їх виконання, обговорення методів, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, корекція, висновки (використання під час дослідження методу «мозкової атаки», «круглого столу», статистичних методів, творчих звітів, переглядів тощо) [466, с. 56–68].

Під час організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за проектною технологією необхідно дотримуватися принципу поступового зростання рівня її складності та самостійності студентів, зважати на їхній базовий рівень знань і вмінь, досвід та навички, отримані під час реалізації попередніх проектів. На перших курсах доцільно пропонувати студентам для виконання індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, а на старших курсах – навчально-дослідницькі проекти. Метою індивідуальних навчально-дослідницьких завдань (проектів) є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення й практичне застосування знань студента з навчального курсу, розвиток навичок самостійної роботи. Зазвичай, тематика завдань (проектів) стосується певного теоретичного або практичного питань навчальної програми для диференціювання процесу навчання, поглиблення знань студентів або їх інтеграції, розвитку творчості щодо сприйняття актуальних проблем із різних наукових сфер і самостійного конструювання власних знань.

Проектна технологія стимулює вмотивованість студентів і базована на пізнавальних інтересах студентів. Проект як особистісний освітній продукт є ключовим чинником вибору цієї технології в процесі формування культури самостійної роботи студентів. Вагому роль відіграє можливість групової форми організації роботи, що полягає в провадженні студентами діяльності для самостійного розв'язання певної наукової або навчальної проблеми, виконання конкретного завдання, зазвичай, підвищеної складності.

Серед позитивних рис колективної співпраці варто назвати розвиток творчого мислення, формування комунікативних компетентностей, навичок роботи в колективі, підвищення власної наукової активності, сприяння самовираженню студента в роботі. Різні проблемні групи можуть бути створені для виконання конкретних прикладних завдань, розв'язування проблемних ситуацій професійної спрямованості тощо. Зокрема, групова форма організації підготовки навчально-дослідницького проекту передбачає розподіл ролей, виконання окремим студентом запланованої ділянки роботи та об'єднання зусиль кожного заради досягнення єдиного спільного результату. Кожну групу студентів розподіляють на кілька підгруп. Для досягнення максимального навчального ефекту вони отримують завдання, яке повинні підготувати й представити перед колегами та викладачем згідно із затвердженим планом роботи. Щоб активувати не лише слухову пам'ять, а й зорове сприйняття, підвищити відсоток засвоєного матеріалу аудиторією студентів, представляють доповідь із раніше вибраної теми з демонструванням заздалегідь підготовленого мультимедійного проекту [466, с. 48]. За такого способу організації самостійної роботи можна отримати потрібну користь: по-перше, для гідного виступу майбутні фахівці додатково опрацьовують джерела інформації, які не входять до списку рекомендованої літератури навчальної дисципліни; по-друге, інформацію, що подають для широкої аудиторії її ж представники, засвоюють швидше та в більшому обсязі, оскільки в ході підготовки доповідачі ніби «пропускають її крізь себе», якнайкраще адаптують відомості для інших; по-третє, зникає страх

перед публічним виступом, що надзвичайно актуально з огляду на специфіку майбутньої професійної діяльності. Викладач постає як консультант, головна роль якого полягає в тому, щоб спрямувати навчально-пізнавальну діяльність студентів у правильне русло.

За результатами дослідження розроблена й теоретично обґрунтована модель організації самостійної роботи студентів засобами ІКТ (рис. 3.1).

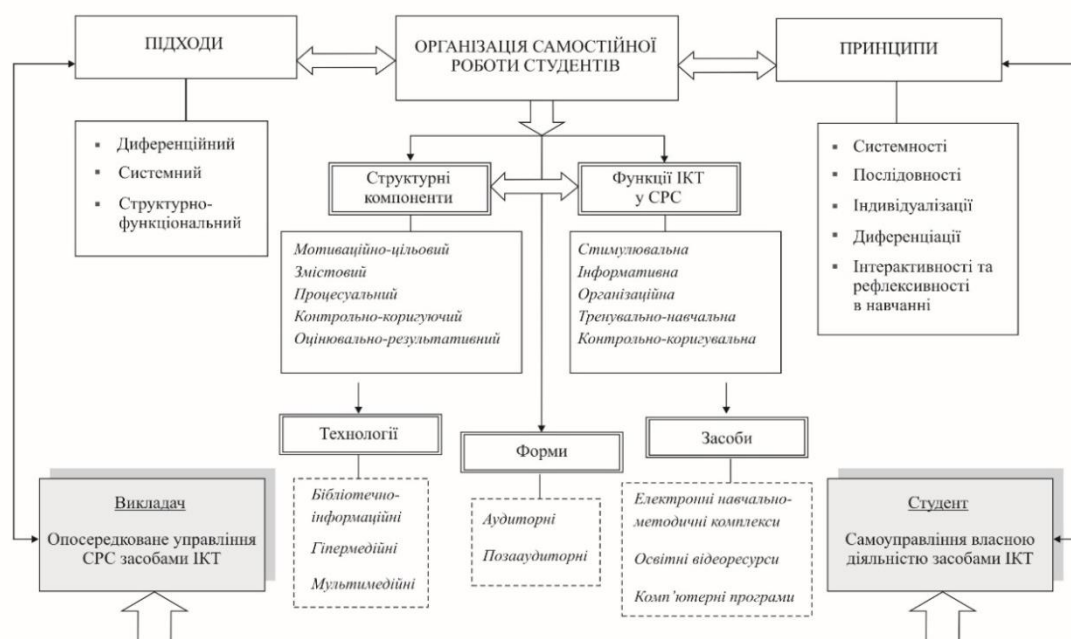

Рис. 3.1. Модель організації самостійної роботи студентів засобами ІКТ

Підвищенню рівня готовності студентів до використання ІКТ у самостійній роботі студентів сприяло впровадження навчально-методичного забезпечення, що спрямоване на розвиток уміння критично мислити, формулювати проблему, перевіряти отриману інформацію, уміло аргументувати власну думку, зважати на альтернативні позиції, робити висновки, ухвалювати рішення самостійно, прагнення до самоосвіти й самовдосконалення. Наприклад, серед завдань запропоновано: окреслити напрями цілеспрямованої інформаційно-пошукової активності для виявлення причин й умов, що сприяють вчиненню правопорушень; на основі аналізу диференціювати засоби майнової безпеки та особистої безпеки; вибрати варіанти рішень щодо вживання заходів безпеки осіб та об'єктів, які

підлягають охороні; провести психолого-педагогічну діагностику особистісних і соціальних чинників правопорушень та заходів щодо запобігання їм, їх зниження або локалізації; спрогнозувати активність та заходи безпеки в різних умовах і під час виникнення екстремальних ситуацій; розробити заходи правового виховання населення за допомогою правової агітації та пропаганди, із використанням засобів масової інформації; провести прогнозування й аналіз загроз, ризиків у сфері безпеки діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших підприємств; розробити механізм взаємодії підрозділу з правоохоронними органами, іншими військовими, воєнізованими та охоронними формуваннями, утвореними відповідно до чинного законодавства, органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями, незалежно від форм їхньої власності, представниками іноземних держав під час охорони об'єктів та забезпечення безпеки осіб, що потребують охорони. Виконуючи такі завдання, студенти вдосконалюють уміння одержувати інформацію, критично оцінювати, осмислювати, аналізувати та логічно обробляти її; відокремлювати основні відомості від другорядних; передавати зміст адекватно до поставленої мети; розпізнавати засоби й види інформації; визначати способи її отримання; планувати й організовувати роботу з інформацією, описувати її практичну значущість. Виконання таких завдань сприяє поступовому набуттю досвіду навчальної роботи, засвоєнню способів управління навчальною діяльністю.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки надає студентам доступ до інформаційно-довідникових ресурсів комп'ютерної мережі; підвищує ефективність управління самостійною роботою; удосконалює контроль і самоконтроль самостійної пізнавальної діяльності студентів; стимулює інтерес, потреби у виконанні поставлених завдань у самостійній роботі. Застосування телекомунікаційних і мережевих технологій спрямовує студента на свідоме засвоєння знань у процесі виконання

завдань професійної спрямованості; підвищує результативність підготовки майбутніх фахівців, формує самостійність на початкових етапах навчання у ЗВО, що дає змогу розкривати потенціал фахових дисциплін, пов'язаний із формуванням аналітичного мислення, свідомого ставлення до професійної діяльності. Використання гіпермедійних і мультимедійних технологій, зокрема електронних підручників, забезпечує формування цілісного сприймання й розуміння процесів та явищ на основі широкого залучення банків даних, вільного доступу до інформаційних джерел, оброблення великого обсягу інформації; допомагає самостійно досягати навчальних цілей через візуалізацію процесу розв'язання проблеми, оперативний пошук інформації під час виконання навчально-пізнавальних завдань, збільшує можливості для самостійного оцінювання оптимальності варіантів їх виконання. Ефективність організації самостійної роботи залежить від професійної спрямованості самостійного навчання й застосування комп'ютерної техніки, комплексного використання комп'ютерних технологій, доступності та поступового зростання рівня складності навчальних завдань у самостійній роботі й видів технічного забезпечення, оволодіння студентами вміннями та навичками організації самостійної навчальної діяльності, вільного використання засобів ІКТ.

3.1.4. Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки у ЗВО передбачає вивчення низки дисциплін, що вможливають формування професійних знань, умінь і навичок, готовності до виконання посадових обов'язків із забезпечення законності й правопорядку, безпеки особистості, суспільства, держави. Вагомий потенціал для формування професійної компетентності майбутніх фахівців мають такі дисципліни: «Фізичне виховання», «Спеціальна фізична підготовка», «Психологічне забезпечення

охоронної діяльності», «Організація та забезпечення безпеки», «Оперативно-тактична безпека», «Оперативно-розшукова діяльність».

Забезпечення охоронних послуг і безпеки кожної людини вимагає від майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки ґрунтовної загальної і спеціальної фізичної підготовки, спрямованої на формування поведінкових реакцій до автоматизму. Фізичні рухи на рівні імпульсів не дають людині часу на усвідомлення страху чи відчуття нерішучості. Практичні заняття зі спеціальної фізичної підготовки передбачають загальну фізичну підготовку й тактику самозахисту та особистої безпеки.

Під час цих занять відбувається формування та вдосконалення в студентів стійкої внутрішньої мотивації до занять фізичними вправами й спортом; спеціальних фізичних якостей, зокрема рухових навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій; морально-вольових і психічних якостей; витривалості, швидкісних та силових якостей, які вможливають переслідування правопорушника й перевагу в силовому протистоянні в разі його затримання, зокрема з подоланням природних і штучних перешкод; навичок самоконтролю за фізичним станом та станом здоров'я в процесі виконання фізичних вправ; практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо.

На наш погляд, описаного вище можна досягнути за таких умов:

- 1) реалізація мети й завдань спеціальної фізичної підготовки під час опанування навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»;
- 2) упровадження інноваційних педагогічних технологій і методів навчання для формування внутрішньої мотивації до занять фізичними вправами та спортом;
- 3) цілеспрямоване формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами та спортом, удосконалення професійно-прикладної фізичної культури майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

4) розроблення системи педагогічних заходів для заохочення студентів до фізичного вдосконалення спеціальної фізичної підготовки та спорту;

5) упровадження інформаційних технологій в освітній процес і розроблення «електронного паспорта фізичної підготовленості охоронця».

Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачало ґрунтовну загальну й спеціальну фізичну підготовку, спрямовану на формування поведінкових реакцій, доведених до автоматизму, самозахист та особисту безпеку. Передбачено цілеспрямоване регулювання впливу навантажень на скелетно-м'язову систему для підвищення працездатності у виконанні вправ і прийомів, адаптації до миттєвих змін навантажень на різні елементи моторної системи.

Основний системо-утворювальний компонент професійної фізичної підготовки студентів становлять єдиноборства. Аналіз навчально-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки засвідчує, що в його змісті не на належному рівні представлені інтегровані знання з бойових єдиноборств, які адаптовані до сучасних умов й узгоджені з індивідуальною моторикою.

Розв'язання порушеної проблеми можливе за умови внесення цього компонента до змісту курсу «Спеціальна фізична підготовка», предметом вивчення якого є засоби фізичного впливу та силового затримання правопорушників; прийоми самозахисту й заходи особистої безпеки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки під час виконання службових обов'язків [22].

Мета вивчення курсу «Спеціальна фізична підготовка» – формування в майбутніх фахівців з охоронної діяльності й безпеки здатності ефективно та з максимальною безпекою життя й здоров'я виконувати професійні завдання, використовуючи прийоми фізичного впливу, непохитно переносити

психологічні й фізичні навантаження без погіршення стану здоров'я, без зниження працездатності.

Основні завдання вивчення курсу такі: зміцнення здоров'я й підвищення рівня загальної працездатності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; розвиток і вдосконалення професійно важливих фізичних якостей; формування здатності до самостійної фізичної підготовки й самоконтролю стану здоров'я під час занять фізичними вправами; формування в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки вмінь і навичок самозахисту, застосування засобів фізичного впливу й силового затримання суспільно небезпечних осіб; виховання психічної стійкості, сміливості, рішучості, впевненості у власних силах; формування прикладних навичок долаття перешкод; забезпечення особистої безпеки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки під час виконання службових обов'язків.

Унаслідок вивчення курсу «Спеціальна фізична підготовка» студент повинен *знати*:

- документи, що регламентують організацію професійної та фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності й безпеки;
- сучасний стан й актуальні проблеми фізичної підготовки в правоохоронних і військових структурах;
- мету, завдання й зміст спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- форми, методи й засоби спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- особливості планування й організації спеціальної фізичної підготовки;
- особливості впливу на організм людини фізичних навантажень і правила їх регулювання під час виконання фізичних вправ;
- основи гігієни під час спеціальної фізичної підготовки;

- заходи безпеки й запобігання травматизму під час виконання фізичних вправ;
- засоби фізичного впливу та правомірність їх застосування;
- фактори, які вмотивовують необхідність застосування засобів фізичного впливу в діяльності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- відповідальність за незаконне застосування бойових прийомів боротьби й засобів фізичного впливу;
- фізичні якості людини, засоби й методи їх розвитку та вдосконалення;
- техніку виконання фізичних вправ і формування рухових навичок людини;
- вразливі ділянки тіла людини й особливості больового впливу;
- особливості організації та методичку проведення навчально-тренувального заняття.

Крім того, майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки повинен *уміти*:

- проводити самоконтроль функційного стану організму та стану здоров'я;
- підтримувати загальнофізичну та професійну працездатність;
- застосовувати заходи фізичного впливу для самозахисту й захисту громадян, протидії злочинцям, а також для силового затримання правопорушників;
- упевнено діяти в ситуаціях оперативно-службової діяльності, під час силового затримання порушників і ведення з ними двобою;
- кваліфіковано виконувати вправи із загальної фізичної підготовки;
- уживати заходів із профілактики захворювань та запобігання травматизму на заняттях зі спеціальної фізичної підготовки (Додаток У.2).

Загальну фізичну підготовку студенти опановують самостійно, заняття з тактики самозахисту проводять на навчальних зборах і в процесі

спортивно-масових заходів. Окремі елементи загальної фізичної підготовки, а саме фізичні вправи, що сприяють швидкій адаптації до зміни навантажень, відпрацьовують на заняттях із тактики самозахисту.

Сучасні умови потребують використання новітніх методів навчання фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, наприклад, моделювання екстремальних ситуацій, максимально наближених до реальності. Під час застосування екстремальних ситуацій доцільно зважати на рівень їхньої підготовки й попередню реакцію на ускладнення ситуації (раптове підвищення рівня звуку, вібрація та ввімкнення яскравого освітлення, поява сторонніх людей, транспортних засобів тощо). Інший складник моделювання екстремальних ситуацій під час занять із фізичної підготовки – використання засобів індивідуального захисту, оскільки навантаження, що відчують майбутні фахівці з охоронної діяльності та безпеки, відрізняються від звичайної фізичної активності. Відсутність комфорту й незручність носіння засобів індивідуального захисту, зокрема бронежилетів, породжують в охоронців негативне ставлення до цих засобів захисту та призводять до відмови від їх використання. Різні рухи людини в різних видах бронежилетів неоднаково впливають на її комфортність. Використання засобів індивідуального бронезахисту знижує ймовірність поранення й гибелі охоронців, але водночас послаблює їхню працездатність, сприяє зниженню функційних можливостей. Мета застосування екстремальних ситуацій під час проведення практичних занять зі спеціальної фізичної підготовки полягає в розробленні стійкого алгоритму дій у різноманітних службових ситуаціях. Розуміння необхідності саморегуляції свого емоційного стану, мобілізації вольових зусиль і наявності високого рівня самоконтролю досягають через доведення дій поліцейськими до автоматизму, що особливо важливо під час застосування студентами заходів примусу. Для уникнення професійної деформації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки доцільно регулярно залучати їх до занять зі спеціальної фізичної підготовки, проводити курси підвищення кваліфікації та

тестування інтегрального рівня їхньої підготовленості. Моделювання екстремальних ситуацій – найважливіший чинник, оскільки в разі тренування прийому, доведеного до автоматизму, фахівець може виконати його в будь-якій ситуації, навички виявляються на рефлексорному рівні під час стресових ситуацій. З огляду на це запропоновано формування навчальних програм із самозахисту на підставі сучасної системи рукопашного бою, що об'єднує найбільш ефективні прийоми й методики з інших видів єдиноборств [299].

Аналіз сучасної педагогічної літератури, практичної діяльності ЗВО слугує підставою для виокремлення причин, які перешкоджають формуванню фізичної підготовленості студентів за допомогою прийомів рукопашного бою та які потрібно брати до уваги в освітньому процесі: недостатній конкурсний добір під час вступу до ЗВО, брак занять із фізичної підготовки в цілому та занять із рукопашного бою зокрема, різний рівень підготовленості студентів, недосконалість матеріальної бази тощо [102, с. 17; 197].

Унаслідок проведеного дослідження запропоновано стратегію формування фізичної підготовленості студентів за допомогою прийомів рукопашного бою, із розвитком знань і навичок, що сприяють мотивації тривалого збереження рухової активності студентів. Вона має свої особливості: підготовка відбувається, зазвичай, у складі навчальної групи, на основі фіксації ставлення кожного студента до виконання вправ; в умовах взаємодії в процесі навчання використовують нестандартні форми фізичних занять. На заняттях основний акцент необхідно робити на професійно орієнтовану, професійно-прикладну фізичну підготовку, де процес навчання й виховання спрямований безпосередньо на практичні показники, розв'язання питань комплексного підходу під час підготовки студентів, проведення занять у різних, зокрема в нестандартних умовах, із використанням засобів індивідуального захисту, для виявлення реального рівня підготовленості студентів, їхнього ступеня психологічної стійкості та надійності тощо.

Отже, для ефективного формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки вважаємо за необхідне доповнити зміст дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» навчальним матеріалом із тематики самозахисту (окремі питання, теми, модулі), а саме «Бойові єдиноборства системи рукопашного бою». Для цього запропоновано вивчати конкретні набори прийомів і комбінацій самбо й рукопашного бою залежно від індивідуальних характеристик моторики студентів. Для успішного засвоєння студентами цих прийомів рекомендовані комплекси вправ, спрямовані безпосередньо на розвиток груп м'язів, що беруть участь у їх виконанні.

У процесі професійної підготовки фахівець з охоронної діяльності та безпеки повинен володіти універсальними прийомами захисту й нападу на випадок сутичок із правопорушниками. Оволодіння навичками рукопашного бою потребує високого рівня розвитку фізичних якостей, технічного оволодіння прийомами рукопашного бою й головне – психологічної стійкості. Упевненість у власних діях варто поєднувати з такими рисами характеру, як сміливість, рішучість, віра у свої сили, упевненість у досягненні результату.

У реальних умовах оволодіння навичками рукопашного бою повинно відбуватися паралельно з розвитком спеціальних фізичних якостей (силовими здібностями, швидко-силовими здібностями, витривалістю й гнучкістю). Якщо розвиток спеціальних фізичних якостей, формування технічних прийомів, тактичної та психологічної підготовки відбувається завдяки застосуванню більш-менш складних за координацією вправ, то паралельно необхідно вдосконалювати координаційні здібності.

У ході планування тренувального заняття потрібно зважати на такі компоненти навантаження: складність рухів, інтенсивність виконання окремого елемента, кількість повторень одного завдання, тривалість пауз відпочинку між підходами.

На початковому етапі необхідно застосовувати вправи невисокої координаційної складності (40-55 % від максимальної в певний період). У разі досягнення певного рівня вдосконалення необхідно застосовувати таке співвідношення складності: завдання невисокої складності – 5-10 %; помірної складності – 30-35 %; завдання високої складності – 40-45 %; завдання майже надмірної складності – 10-15 %.

Інтенсивність виконання вправ повинна мати таку послідовність: на початковому етапі формування навичок інтенсивність виконання вправ повинна бути невисокою. Поступове підвищення інтенсивності навантаження має відбуватися паралельно з рівнем удосконалення навички. На етапі вдосконалення рухових навичок застосовують надмірну та майже надмірну інтенсивність. Варто пам'ятати, що процес удосконалення рухових навичок пов'язаний із розвитком психофізіологічних здібностей і подальшим розвитком спеціальних фізичних якостей.

У ході формування окремих елементів техніки рукопашного бою доцільно дотримуватися такого компонента навантаження, як тривалість виконання окремих елементів, вправ. Тривалість виконання вправ може коливатися в широкому діапазоні. Якщо завдання суворо детерміноване (утримання рівноваги або серія інтенсивних ударів), то тривалість безперервної роботи має бути в межах 15-30 с. У реальних умовах виконують будь-яку комбінацію елементів. З огляду на власні можливості, необхідно спланувати всю комбінацію й термін, за який студент повинен виконати всю вправу.

Якщо мета заняття – розвиток здібностей до тривалого вияву координаційних здібностей, то тренувальний процес відбувається на фоні втоми. Удосконалення елементів рукопашного бою можливе за умов використання великої кількості різноманітних вправ, які мають різну тривалість й інтенсивність. Чисельність повторень вправ буде залежати від тривалості виконання вправ. Під час виконання нетривалої роботи (10-20 с) кількість повторень має бути від 6 до 10 разів. Це дає змогу зберегти високу

активність виконання запланованих вправ. Якщо тренувальні заняття спрямовані на розвиток витривалості координаційних здібностей, то кількість повторень повинна бути такою: для короткочасних вправ – до 15-17 разів, у разі виконання тривалих вправ їхня чисельність не повинна перевищувати 6-8 разів. Коли проходить поглиблене вдосконалення окремих елементів атаки або захисту, то кількість повторень вправ може зростати втричі.

Тривалість пауз відпочинку залежить від мети завдання, перерви повинні забезпечувати працездатність і психологічне налаштування на ефективне виконання завдань. Узагалі, тривалість відпочинку має становити від 1 до 3 хвилин. В окремих випадках, коли потрібно виконати вправи на фоні втоми, паузи відпочинку скорочуються до 15 с. Цей режим роботи зумовлює втому, що прогресує.

Під час формування й удосконалення рухових навичок рукопашного бою необхідно пам'ятати, що процес управління рухами залежить від зворотної інформації, яка надходить до головного мозку через сенсорні системи. Чіткість управління рухами залежить від правильної інформації про результат рухових дій. У процесі тренувальних завдань необхідно планувати спеціальні вправи, які сприяють удосконаленню сенсорних функцій. Варто постійно вдосконалювати просторові й силові параметри руху та розслаблення м'язів. Це дасть змогу виконувати рухи точно й економно. Удосконалення функцій зорової системи (глибинний зір, периферійний зір, темнова адаптація) забезпечує просторову орієнтацію на основі відчуття дистанції та периферійного поля зору. Скорочення часу темної адаптації після засліплення або після ударів у голову допоможе швидше зорієнтуватися в сутичці.

Усі рухи під час виконання прийомів рукопашного бою виконують на фоні постійних вестибулярних подразнень. Ці подразнення порушують точність виконання технічних елементів, породжують негативні вегетативні реакції й ускладнюють зовнішню орієнтацію. Застосування спеціальних

вправ сприятиме підвищенню вестибулярної стійкості як вегетативних, так і соматичних функцій [300].

Оскільки кінцеві результати навчання студентів пов'язані з опануванням ними спортивних і бойових прийомів єдиноборств, постає питання про вдосконалення освітнього процесу саме в цій його частині, у напрямі ефективного засвоєння таких атакуючих і захисних комплексів рухових дій, біомеханічна структура яких була б достатньо ефективною та узгоджувалася б з індивідуальними особливостями їхньої моторики. Такий підхід до оптимізації навчання практично не вивчали, хоч його перспективність переконливо підтверджена досвідом підготовки спортсменів високої кваліфікації. Відсутність науково обґрунтованих методичних розробок щодо спрямування навчання студентів із дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» на засвоєння ними професійно досконалих тактико-технічних дій, брак використання в ході навчального процесу методів сучасної спортивної дидактики, орієнтованих на індивідуалізацію навчання з огляду на особливості рухові можливості студентів, загальна потреба підвищення надійності фізичних дій майбутніх охоронців в екстремальних ситуаціях зумовлюють актуальність і необхідність упровадження цієї педагогічної умови.

Ефективність тренувального процесу підвищено через використання системи неспеціалізованої високоінтенсивної підготовки «CrossFit». Студенти були залучені до самостійного аналізу відеозапису занять із використанням уповільнення, зупинки, багаторазового повторення. Удосконалено параметри оцінювання фізичної готовності, нормативи за кожним видом фізичної діяльності, дозування та добору фізичного навантаження. Використано диференційовані комплекси спеціальних тестів за характером навантажень і структурою рухів; спеціальні завдання (вправи) за рівнем розвитку окремих рухових (силових та швидко-силових) якостей. Серед запропонованих вправ найбільш ефективними в оцінюванні силових і швидко-силових можливостей стали підтягування на

перекладині й комплексна силова вправа, які є обов'язковими для тестування фізичної підготовленості (біг на 100 та 400 м (швидкість), 1000 м (загальна витривалість)). Умову реалізовано поетапно (три етапи – адаптації, базової фізичної підготовки, інтенсивної фізичної підготовки) із диференціацією нормативів фізичної підготовки.

Отже, успішна реалізація окресленої умови передбачає раціональну побудову навчального процесу, що поєднує науковий потенціал викладача й навчальні здібності студента; поступове нарощування навчальних вимог до студента з розвитком його фізичної здатності до виконання професійно орієнтованих фізичних вправ. Відбувається цілеспрямоване регулювання впливу навантажень на скелетно-м'язову систему для підвищення працездатності у виконанні вправ і прийомів, адаптації до миттєвих змін навантажень на різні елементи моторної системи, розвивається спеціальна витривалість та здатність до виявів «вибухової сили». Особливо важливо залучати студентів до самостійного аналізу відеозапису занять із використанням уповільнення, зупинки, багаторазового повторення; пропонувати студентам писати звіти про розуміння рухів, що вивчають, та м'язові відчуття в ході виконання вправ; організовувати ретельний контроль за технікою рухів. Удосконалення методів навчання техніки рукопашного бою з позицій передових теоретичних положень про процеси регуляції рухів уможлиблює широке використання в практиці спеціальної фізичної підготовки сучасних інформаційних технологій. Застосування ІКТ допоможе створювати й реалізовувати у вигляді комп'ютерних програм ефективно навчальне середовище для відпрацювання техніки прийомів рукопашного бою майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в процесі спеціальної фізичної підготовки.

3.1.5. Моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності

У методології сучасної науки запропоновано кілька дефініцій поняття «моделювання», що представляють різні значення цього терміна: теоретичний метод дослідження процесів і станів за допомогою реальних або ідеальних моделей [583, с. 160]; спосіб теоретичного уявлення у свідомості цілісного об'єкта, сходження від абстрактного до конкретного [351, с. 24], що передбачає заміщення досліджуваного об'єкта іншим, спеціально для цього створеним [545, с. 12]; науковий метод дослідження різних систем через побудову моделей, які зберігають певні основні особливості предмета аналізу, та вивчення функціонування моделей із перенесенням одержаних даних на вибраний для опису об'єкт. Аналіз наведених визначень демонструє, що поняття «моделювання» у всіх випадках відображає спосіб вивчення об'єктів на їхніх моделях, що функціують як аналог, замітник досліджуваного об'єкта, тобто «система, яка уявляється або реалізується подумки, відображає об'єкт дослідження і здатна замінити його так, що її вивчення надає нову інформацію про цей об'єкт» [630, с. 113]. Спільним для моделей є те, що їх «навмисно створюють як репрезентаційні артефакти», вони «служать у всіх своїх формах тим засобом, за допомогою якого свідомість може охопити власні творіння, тобто тим інструментом, завдяки якому свідомість стає самосвідомістю».

Моделювання як метод наукового дослідження широко застосовують у педагогічній науці, оскільки він поєднує емпіричний і теоретичний аспекти педагогічного дослідження, дає змогу синтезувати елементи експерименту з логічними конструкціями й науковими абстракціями в процесі вивчення конкретного педагогічного явища.

Використання методу моделювання вможливорює вихід за межі чуттєвого відображення суттєвих зв'язків речей, активізує в пам'яті наукову

інформацію, дає змогу передбачати висновки, планувати дії, реалізувати їх на практиці. Як зазначено вище, у педагогіці метод моделювання має на меті створення педагогічних ситуацій, які б допомагали розв'язати певне питання. Моделювання, створюючи проблему, заохочує до швидкого реагування на неї, формуючи особистісні та професійні якості студента, які допоможуть йому в подальшій професійній охоронній діяльності.

У педагогічних дослідженнях, зазвичай, застосовують моделювання трьох рівнів складності, а саме: 1) моделювання педагогічних завдань і педагогічних ситуацій; 2) моделювання освітнього процесу; 3) моделювання освітньої системи або системи управління освітою. На практичному рівні моделювання виконує пізнавально-ілюстраційну, навчальну та розважально-ігрову функції.

Діапазон трактування терміна моделювання надзвичайно великий – від його варіацій (наприклад, фізичне моделювання) до ототожнення з процесом пізнання. Для з'ясування цього поняття в педагогіці та психології використовують різноманітні категорії: «відтворення», «відображення», «аналогія», «відповідність», «схожість» та ін.

До таких форм навчання, які моделюють професійну діяльність, належить квазіпрофесійна діяльність (із лат. *Quasi* – немов), за якої студенти виходять за межі опрацювання вузької теми заняття, через включення в моделювання реальних ситуацій, що передбачають розв'язання професійних завдань і питань фахової професійної взаємодії.

Згідно з міркуваннями А. Вербицького, сутність квазіпрофесійної діяльності студентів полягає у відтворенні в аудиторних обставинах «науковою мовою» навчальних дисциплін умов і динаміки професійних відносин та дій фахівців. Серед її найбільш яскравих форм, що вдало моделюють предметний і соціальний зміст майбутньої професійної праці, автор виокремлює навчальні (ділові) ігри, тренінги, мікрвикладання тощо [99].

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки потребує комплексних засобів. Ідеться про відбір кандидатів на навчання, особливе змістове наповнення навчальних планів дисциплінами, що формують у студентів професійні компетентності з одночасним наближенням практичного складника до специфічних потреб професійної діяльності, використання методів і технологій навчання, які сприяють підготовці до охоронної діяльності.

Моделювання квазіпрофесійних ситуацій – ефективний метод, який формує навички аналізу, вибору й ухвалення рішень, заснований на практичному аналізі реальних навчальних ситуацій. Метою моделювання квазіпрофесійних ситуацій є спрямування студентів на аналіз будь-яких теоретичних відомостей та інформації; з'ясування основних проблем; знаходження альтернативних способів розв'язання проблем (ситуація з різними альтернативними варіантами); вибір найефективнішого рішення за допомогою порівняння, аналізу; планування своїх дій; вироблення ефективного алгоритму дій на підставі нормативно-правових актів тощо. Моделювання квазіпрофесійних ситуацій доповнює теоретичний зміст дисциплін усебічним аналізом практичних питань, формує в студентів уміння знаходити правильні рішення для потенційних ситуацій, добирати дієві варіанти розв'язання порушених проблем через їх моделювання під час навчання.

Рекомендовано пропонувати на практичних заняттях квазіпрофесійні ситуації з оптимального оцінювання ризиків щодо найімовірніших загроз і їхніх можливих наслідків, пошуку шляхів реалізації індивідуальних тактичних прийомів та засобів самозахисту для збереження життя й здоров'я, зниження рівня професійного ризику в екстремальних умовах (небезпечних ситуаціях), оволодіння основними тактичними прийомами особистої безпеки, аналізу й узагальнення досвіду безпечної поведінки. До квазіпрофесійних ситуацій належать такі: ситуації, пов'язані з повсякденною професійною діяльністю; ситуації, що стосуються проведення спеціальних операцій;

ситуації, які виникають у позаслужбовий час; ситуації, пов'язані з виявами деструктивних психічних станів у колективі (групі). Моделювання квазіпрофесійних ситуацій спрямоване насамперед на діагностування й корекцію професійно-особистісних якостей, опанування тактик дій і стратегій конструктивної безпечної поведінки в конфліктних, проблемних, екстремальних ситуаціях. Найбільш повно окреслені ситуації реалізовані через використання спеціалізованих навчальних тренажерних комплексів, інтерактивного мультимедійного (віртуального) і реального тирю, мультимедійних навчальних комплексів, автополігонів, спеціально спланованих заходів (наприклад, зустріч офіційної особи в аеропорту, обстеження місця тимчасового проживання особи, оперативно-технічний огляд об'єкта охорони, термінова евакуація, приховане перебування на об'єкті, продумане розташування групи охорони, конспірація, блокування й обстріл рухомого автомобіля, швидка та безпечна посадка (висадка) співробітників охорони, маневри, швидкісна стрільба з різних позицій, візуальний контакт із ціллю на малих дистанціях, перша медична допомога тощо).

Зміст необхідних психічних якостей тісно пов'язаний із характером труднощів, які долають у ході виконання професійних завдань. Крім того, безпосередньо перед виконанням функцій формується стан психологічної готовності фахівця-охоронця. Як зазначено вище, психологічна готовність – це спрямованість і змобілізованість психіки фахівця на подолання майбутніх професійних труднощів, що забезпечує результативність та якість виконання завдань адекватно до їхньої складності й значущості. Посутню роль відіграє психофізична підготовка, що прогнозує поєднання в одне ціле психічної та фізичної підготовки. З одного боку, це сукупність фізичних дій, вправ, прийомів, з іншого – психічне усвідомлення своїх дій у момент їх виконання. Напередодні будь-яких бойових дій у людини виникає особливий психічний та емоційний стан – бойовий. У разі оптимального варіанта бойовий стан охоплює три складники, які взаємопов'язані та доповнюють одна одну:

мисленневий, емоційний, фізичний (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4

**Складники психофізичної готовності майбутнього
фахівця з охоронної діяльності та безпеки**

Складники	Характеристика
Мисленневий	Полягає в умінні швидко виявляти слабкі сторони супротивника, не демонструвати внутрішнього стану, повністю зосередитися на ближньому бої (рукопашна схватка, стрільба впритул або з близької відстані тощо). Уся увага має бути акцентована на тактиці бою, його несподіванках і конкретних діях.
Емоційний	Відображає внутрішній стан людини, рівень її емоційного збудження (хвилювання, підвищення пульсу, артеріального тиску, швидке дихання тощо).
Фізичний	Полягає у відчутті м'язової готовності до дій. Цього досягають за допомогою загальної фізичної та спеціальної підготовки.

Окреслені якості формуються в процесі моделювання та відпрацювання всіх необхідних квазіпрофесійних ситуацій на заняттях і в ході польових навчань, які проводять в умовах, наближених до реальних ситуацій небезпеки. Тренування правильних рефлексів дає змогу майбутньому охоронцеві миттєво реагувати на дії нападників. Названі рефлекси відпрацьовують поступово: у типових ситуаціях; у нетрадиційних ситуаціях зі спеціально підготовленими «пастками» під час проведення занять із тактико-спеціальної підготовки, вогневої підготовки на стрільбищах, полігонах тощо.

Первинна реакція на небезпеку залежить від низки фізіологічних рефлексів, а саме: зорового, слухового, нюхового, смакового, чуттєвого та ін. На своєчасну первинну реакцію впливає й знання елементарних ознак підготовки до нападу, а також здатність інтуїтивного розпізнавання небезпеки, тобто вміння побачити та відчути небезпеку. До спеціальних навичок реагування на різні ситуації належать: добрі фізичні дані, знання

спеціальних прийомів поведінки в екстремальних ситуаціях, уміння використовувати різні види озброєння та спеціальні засоби.

Максимальної зосередженості досягають через тренування вольового та спокійного утримування пам'яті, тобто через подолання внутрішньої (психічної) і зовнішньої (м'язової) напруженості, за допомогою так званого «екрана мисленневого погляду». Увага, супроводжувана внутрішнім і зовнішнім напруженням, вимагає великих енергетичних витрат, після напруженої мисленнєвої праці виникає відчуття втоми.

Вихід з екстремальної ситуації суттєвою мірою залежить від збереження самовладання, уміння віднайти правильний тон у розмові з супротивником, вибрати правильний стиль і манери поведінки. У разі реальної загрози існує три форми реагування: дезорганізація поведінки, різке уповільнення активних дій, підвищення ефективності дій. Під час виникнення надзвичайної ситуації можлива одна з названих форм поведінки. Дезорганізація поведінки може виявлятися у втраті набутих та доведених до автоматизму навичок. Різке уповільнення дій і рухів потенційно породжує стан заціпеніння. Підвищення ефективності дій виявляється в мобілізації всіх ресурсів психіки людини на її подолання. Така форма реагування на небезпеку, тобто підвищений самоконтроль, чітке сприйняття й оцінювання того, що відбувається, вимагають індивідуально-психологічних якостей і спеціальної підготовки.

Для розвитку вмінь добирати правильний тон у розмові з супротивником, грамотний стиль і манери мовної поведінки, студентів ознайомлюють із різними способами впливу під час комунікації: навіювання, переконання, інформування (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5

Способи впливу під час спілкування

Спосіб	Характеристика
Навіювання	Цілеспрямований, неаргументований вплив однієї людини на іншу чи на групу. Людина, яка сприймає

	<p>інформацію, нездатна до її критичного оцінювання. Навіювання не передбачає переживання ідентичних емоцій великою групою осіб, цей процес має однобічний характер. Навіювання формується через мовний вплив, прогнозує сприйняття індивідом інформації на необґрунтованому засновку. Навіювання належить до емоційно-вольової сфери. Ступінь навіювання залежить від віку (діти більш вразливі, ніж дорослі), стану здоров'я (втомлені та послаблені легше піддаються навіюванню), низки соціально-психологічних і психофізіологічних чинників.</p>
Переконання	<p>Спосіб свідомо організованого соціально-психологічного впливу на психіку ззовні. Переконання як спосіб впливу ґрунтоване на системі логічних доказів, передбачає усвідомлення, залежить від зацікавленості в отриманій інформації та усвідомленні проблеми.</p>
Інформування	<p>Спосіб впливу в процесі спілкування, що є слабшим порівняно з переконанням. Живучи в суспільстві, людина постійно потребує інформації про події, які відбуваються. Якщо ця потреба не повністю задоволена або не задоволена зовсім, люди намагаються пояснити емоційно забарвлені ситуації. Виникають чутки, тобто нічим не підтвержені повідомлення від однієї чи від кількох осіб стосовно деяких подій. Чутки з'являються зазвичай там, де існує дефіцит необхідної інформації, згодом вони стають підґрунтям до санкціонування певних дій. При цьому розрізняють чутку-«опудало», яка породжує страх; агресивну чутку, що зумовлює вороже ставлення до кого-небудь або до чого-небудь; чутку-бажання, яка видає бажане за справжнє.</p>

На усвідомлення значущості особистої безпеки й розвиток безпечної поведінки суттєво впливає низка несприятливих чинників (конфліктний або напружений характер соціальних взаємин у групі та за її межами, спроби

підкупу, фізичний травматизм й ін.), що зумовлює появу небезпечних виявів у майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки (стрес, психічна травматизація, залежність від поведінки одногрупників, неврівноваженість, дезорганізація, легковажне ставлення до безпеки, низький рівень сприйняття, неуважність, пасивність, неадекватне самооцінювання, підступність, страх, агресія тощо). Серед ефективних методів, прийомів і способів прогнозування, розпізнавання, усунення небезпечних виявів – навчання, переконання, інформування, бесіда, анкетування, спостереження, поради, корекційні методики самодіагностики, тестові завдання, перегляд відеоматеріалів, самоаналіз службових завдань (із використанням RAFT-технології), презентації, кейси, відеофіксування рольової гри в інтерактивній кімнаті, відпрацювання часткових елементів функційних обов'язків на молодших курсах і на практиці, використання засобів психологічної та медичної релаксації для нейтралізації стресових перевантажень.

Нижче подано приклади ситуацій, що сприяють ефективності професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

1. Швидка й безпечна посадка (висадка) в автомобіль (не втрачаючи контролю за ситуацією, уникнути травматизму, не пошкодити автомобіль).
Рекомендовані прийоми:

а) посадка:

– відчинити двері «зовнішньою» (стосовно машини) рукою, захопити цією рукою верхню частину дверей;

– «ближньою» до машини рукою захопити спинку переднього сидіння або ручку-тримач під дахом салону;

– підняти «ближню» до машини ногу й поставити на поріг, потім поставити іншу ногу;

– зігнувшись в талії, сісти, прибрати ноги в салон і зачинити двері;

б) вихід з автомобіля:

- відчинити двері «зовнішньою» рукою, захопити їхню верхню частину;

- захопити спинку переднього сидіння (ручку-тримач);

- поставити «дальню» від дверей ногу на поріг;

- піднятися, при цьому голова й тулуб мають бути ззовні;

- вистрибнути з машини, при цьому приземлитися на «зовнішню» ногу;

- зачинити свої двері;

в) вихід з автомобіля, що рухається:

пересування від машини супроводу до машини, що охороняється, посадка й висадка, перехід від пішого супроводу до супроводу в машинах і навпаки; прийоми виходу з машини супроводу та вибір позиції в русі:

- щойно машина уповільнює хід до 5-8 км/год. приблизно за 40-50 м від місця зупинки, старший групи охорони подає сигнал на вихід;

- члени групи виходять із машини згідно зі згаданою методикою та швидко просуваються до своїх позицій у машині особи, яку охороняють;

- проходячи повз рухому машину особи, яку охороняють, кожен із них має найближчою до машини рукою «контактувати» з автомобілем, щоб відчувати її швидкість, підтримувати потрібний ритм кроків й уникнути небезпеки в разі, коли машина зменшить або збільшить швидкість;

- у такому порядку група рухається паралельно до руху машини до її зупинки; коли автомобіль зупинився, група перериває «контакт» із машиною, кожен посідає свою позицію згідно з порядком, даючи сигнал старшому;

- старший групи виходить із машини та дає сигнал про вихід особи, яку охороняють;

г) посадка в автомобіль, що рухається:

- коли особа, яку охороняють, і старший групи охорони сіли в машину, старший дає команду водієві повільно рушати;

- переконавшись, що можливість нападу мінімальна, старший подає команду групі посісти місця в машині супроводу;

– члени групи охорони відступають від машини особи, яку охороняють, і, продовжуючи рухатися та спостерігати за обстановкою, дають змогу машині супроводу наздогнати їх;

– коли дверцята машини опиняються поряд із ними, вони виконують посадку на ходу й зачиняють за собою двері;

– потім лідер подає сигнал старшому, що всі посіли свої місця, і старший дає команду перейти на потрібну швидкість.

Водії машин мають уникати різкого старту й зупинки машини, відстань машини супроводу від машини особи, яку охороняють, не має бути більшою за один корпус машини.

2. *«Тактика дій у разі нападу на автомашину VIP».* Напад на кортеж може статися в русі, із транспорту, що рухається поряд, під час короткочасних зупинок на маршруті або із засідки. У процесі попереднього опрацювання маршрутів складають схему потенційно небезпечних ділянок, на яких можливий напад. До них можуть зараховувати:

– різні повороти, на яких автомобіль вимушений знижувати швидкість;

– лівий поворот з однієї вулиці на іншу, коли водій зобов'язаний пропустити транспорт, що є перешкодою справа;

– усі світлофори, на яких можлива зупинка;

– трамвайні зупинки на центральній частині вулиці, коли необхідно пропустити пішоходів;

– пішохідні переходи та інші місця або ділянки, на яких може знадобитися зменшення швидкості або повна зупинка автомобіля (наприклад, залізничний переїзд);

– усі світлофори, на яких можлива зупинка.

Охорона зобов'язана знати всі названі місця й посилювати пильність на маршруті під час їхнього проїзду. Для нападу під час руху часто використовують мотоцикл із пасажиром, якому зручніше вести вогонь. Після замаху саме на цьому виді транспорту можна легко втекти як із місця нападу, так і від переслідування. Нападник, зазвичай, упритул підбирається на

великій швидкості до автомобіля особи, яку охороняють, зі зброєю, готовою до стрільби. Вибравши зручний момент, відкриває вогонь. Водій-охоронець не повинен пропустити цього моменту й ривком притиснути злочинця до узбіччя, бордюру або машини, що рухається паралельно.

Інший варіант – дотичним ударом корпусу свого автомобіля змінити траєкторію руху мотоцикліста. У разі нападу вмикайте сирену або починайте безперервно сигналізувати. Не намагайтеся відразу застосовувати вогнепальну зброю. У разі нападів на машину особи, яку охороняють, є такі можливості її фізичного захисту:

а) під час нападу з одного боку (рис. 3.2):

– перший співробітник охорони, який помітив небезпеку, подає умовний сигнал по радіо;

– старший групи охорони подає команду «лягай» особі, яку охороняють, переміщається на заднє сидіння, закриває особу, що охороняють, із боку нападу та готується до бою;

– основна автомашина ховається за однією з машин супроводу й рухається під її прикриттям до виходу з небезпечної зони;

– водій машини супроводу виконує маневр, прикриває машину особи, яку охороняють, із боку нападу;

– співробітники охорони готуються стріляти з особистої зброї й ведуть вогонь по нападниках, кожен у своєму секторі;

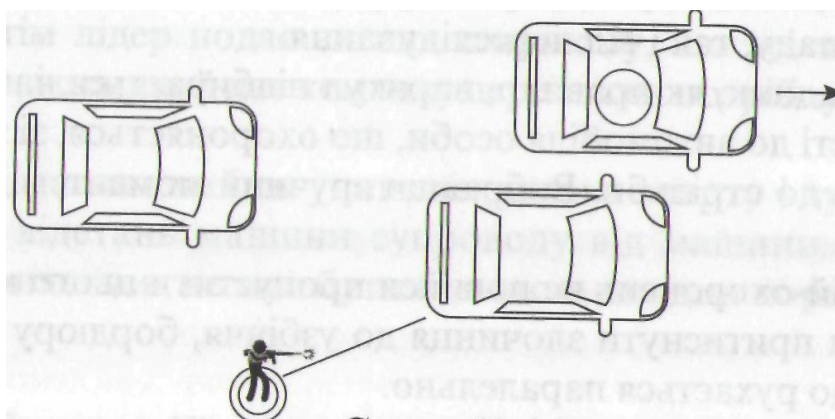

Рис. 3.2. Напад на машину особи, яку охороняють, з одного боку

б) під час нападу з обох боків (рис. 3.3):

- співробітники охорони діють за методикою, викладеною в пункті А;
- якщо дозволяє ширина проїзної частини, основна автомашина виходить на середину дороги тоді, коли дві машини супроводу прикривають її з обох боків і на високій швидкості вириваються з небезпечної зони;
- коли проїзна частина недостатньо широка для такого маневру, автомашина супроводу прикриває основну машину з одного боку; особа, яку охороняють, переміщається всередині своєї автомашини до того її борту, який прикритий автомашиною охорони;
- дії співробітників охорони аналогічні до ситуації в пункті А;
- у разі, коли основна автомашина виведена з ладу, особа, яку охороняють, має бути негайно переведена до іншої машини під прикриттям співробітників охорони й автомашин супроводу, кортеж якнайшвидше покидає небезпечну зону;
- коли внаслідок нападу вийшли з ладу всі машини кортежу, виведення особи, яку охороняють, із небезпечної зони проводять у пішому порядку до найближчого укриття, потім вона евакуюється в безпечне місце.

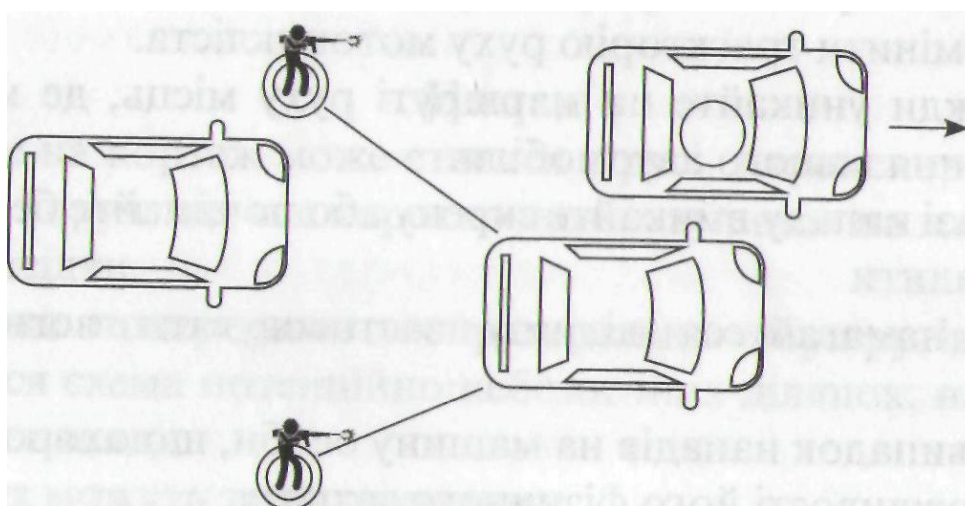

Рис. 3.3. Напад на машину особи, яку охороняють, із двох боків

Засідка. Засідка передбачає раптовий напад із прихованої позиції на рухому або на тимчасово нерухому ціль. Найбільш можливим місцем

організації засідки може бути ділянка, де автомобіль особи, яку охороняють, вимушений рухатися з невеликою швидкістю або зовсім зупинитися. Це, зазвичай, можуть бути залізничні переїзди, світлофори, дорожні знаки «стоп», «поступися дорогою», «небезпечний поворот» тощо. Якщо фахівець запідозрив засідку, він повинен швидко й рішуче вивести машину з імовірного сектору обстрілу, різко підвищити швидкість або виконати маневри, які перешкоджають прицільному веденню вогню.

3. Спроба проскочити. Це можливо зробити на швидкості, але вона може заподіяти шкоду, якщо не запобігти зіткненню. Подальші основні дії будуть такими:

- завчасно подумати, чи не має іншого способу дій;
- використати гальма, щоб зменшити швидкість;
- користуватися пониженою передачею;
- вибрати точку удару;
- опинившись на відстані 8-12 метрів від точки удару, сильно натиснути на газ;
- продовжувати їхати, якщо вдалося проскочити.

Відхід заднім ходом. Це маневр, що застосовують за умов, коли засідка помічена на достатньо великій відстані, а дорога позаду вільна. Автомобілі можуть рухатися на порівняно великій швидкості, але їм не втекти від переслідування, якщо не вдається розвернутися через певний час після маневру або вийти на інші дороги. Можливо, у ході маневру з'явиться інший варіант дій чи інший маршрут.

Відсутність виходу. Якщо фахівець заблокований попереду й позаду, а противники впевнені в успіху, вони можуть послабити пильність. Варто скористатися цим шансом, подумати про власну безпеку й безпеку особи, яку охороняють, пошукати спосіб вибратися із засідки. Рекомендації:

- надалі виконувати своє основне завдання – прикривати особу, яку охороняють;
- розташувати автомобілі й супровід так, щоб вони найкращим чином

прикривали від вогню із засідки;

- відчинити двері та вийти з машини вбік, протилежний нападу (якщо можливо);

- у разі наявності групи прикриття вона розпочинає боротьбу з нападниками;

- ухвалити рішення про те, чи варто залишати місце пригоди, розбити команду на дві частини, одна з яких буде прикривати, а інша – вести вогонь, або залишатися на місці, використовуючи автомобілі, як прикриття, і відстрілюватися в очікуванні допомоги міліції; у разі потрапляння до професійно організованої засідки, рекомендовано чекати на допомогу, активно чинити опір і намагатися вистояти якомога довше, усе залежить від рівня професійності.

4. Прийоми захисного супроводження на автотранспорті в місті.

А) Збройний напад із використанням одного автомобіля (рис. 3.4).

Ситуація й можливі варіанти дій:

- в автомобілі, що нападає, – водій і два пасажири;
- спроба обгону ліворуч (праворуч) із відкриттям вогню;
- звичайний напад відбувається на ділянці дороги між перехрестями;
- після нападу виконують поворот на найближчому перехресті.

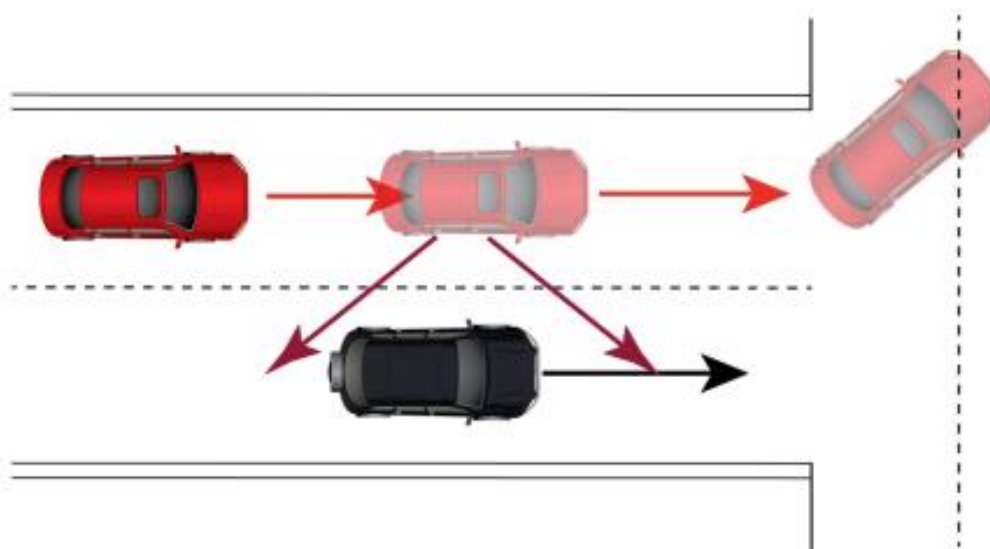

Рис. 3.4. Схема нападу на автомобіль особи VIP, яку охороняють, за допомогою одного автомобіля

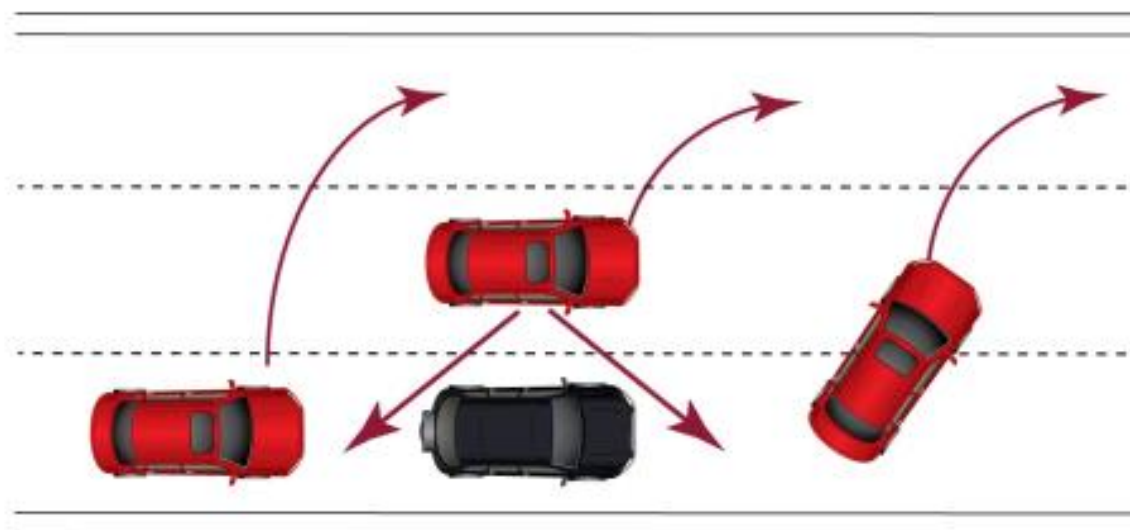

Рис. 3.6. Схема нападу на автомобіль особи VIP, яку охороняють, за допомогою трьох автомобілів

Ситуація й можливі варіанти дій:

- один автомобіль рушає вперед для блокування однієї смуги;
- блокування смуги може бути досягнуто завдяки зупинці автомобіля на проїжджій частині чи зіткненню автомобіля з автомобілем, де перебуває «Особа VIP»;
- інші два автомобілі прямують за автомобілем, де перебуває «Особа VIP», яку охороняють, по двох смугах;
- наближаючись до місця блокування смуги, один автомобіль блокує збоку, інший позаду;
- автомобіль з «Особою VIP» опинився в «коробочці»;
- виконують напад (відкривають вогонь).

Особливий випадок являє собою ситуація, коли для нападу задіяний автомобіль, обладнаний спеціальними сигналами (проблисковими маячками та сигнально-гучномовним пристроєм (СГП); зазвичай, для цього використовують викрадений автомобіль, обладнаний СГП) (рис. 3.7), дії нападників здебільшого такі:

- умикання сирени та «маячка» на даху;
- рух автомобіля, який нападає, відбувається по осьовій лінії або по

зустрічній смузі руху;

– автомобіль, обладнаний спецсигналом, під'їжджає збоку до автомобіля «Особа VIP», відбувається напад;

– автомобіль, обладнаний спецсигналом, зникає.

У разі нападу, автомашина з «Особою VIP», за змоги повинна якнайшвидше залишити місце нападу. У цій ситуації одна з машин супроводу може залишитися на місці нападу.

Рис. 3.7. Схема нападу на автомобіль особи, яку охороняють, за допомогою автомобіля, обладнаного спецсигналом

Отже, моделювання квазіпрофесійних ситуацій в умовах віртуально-реального середовища сприяло формуванню психічної стійкості, мужності, винахідливості, емпатійності, пильності, зібраності, самовладання, обачності, спостережливості, оперативності, інтуїції, витривалості, цілеспрямованості, наполегливості, активності, професійної надійності, емоційно-вольової стійкості, готовності до ризику тощо. Тренування правильних рефлексів (зорових, слухових, смакових, чуттєвих та ін.) формувало миттєву реакцію на небезпечну ситуацію (наприклад, використання «екрана мисленнєвого погляду» для тренування пам'яті й усунення психічної та м'язової напруженості), мобілізувало ресурси психіки, розвивало навички до автоматизму.

3.2. Моделювання системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Для всебічного теоретичного й прогностичного обґрунтування системного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки використано метод моделювання – аналізу явищ і процесів за допомогою моделей, що сприяло цілісності вивчення процесу й прогнозуванню перебігу його результатів.

Поставивши за мету побудову моделі системи користуємося «Енциклопедією освіти» (за гол. ред. В. Г. Кременя), в якій «модель» трактується як «уявна або матеріально реалізована система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію щодо цього об'єкта» Як зазначено в Енциклопедії освіти, одна з основних вимог, що ставиться до моделі, – вимога адекватності, тобто її відповідність реальній дійсності, а саме за основними, суттєвими властивостями, параметрами тощо [46, с. 516]..

Практична значущість моделі для будь-якої педагогічної розвідки аргументована її адекватністю до аналізованих аспектів об'єкта, а також тим, наскільки правильно в побудові моделі взято до уваги основні принципи моделювання (наочність, визначеність, об'єктивність), що задають у педагогічному дослідженні тип моделі та її функції [83, с. 68]. Ключові труднощі в моделюванні педагогічних явищ пов'язані з відображенням взаємозв'язку, багатофакторності, динамічності й мінливості будь-якого педагогічного об'єкта як елемента глобальної педагогічної системи.

Особливе значення моделювання полягає в тому, що воно дає змогу вивчати педагогічні явища й процеси до їх практичної реалізації. Моделювання доцільно використовувати як метод дослідження цілісного уявлення про педагогічний об'єкт для його вивчення та пояснення або як засіб, що допомагає побудувати процес функціонування на основі результатів

модельного аналізу. З огляду на це, *модель* трактуємо як штучно створений педагогічний об'єкт, що за своїми певними характеристиками схожий із реальним об'єктом та підлягає вивченню й реальному втіленню на практиці.

Стосовно освітнього середовища доцільно окреслювати таке поняття, як «педагогічна модель», що слугує аналогом предмета дослідження й представлена у вигляді системи, схеми, структури. Педагогічна модель, на думку Д. Айстраханова, є узагальненим абстрактно логічним образом конкретного феномену педагогічної системи, що відображає найважливіші структурно-функційні взаємозв'язки педагогічного дослідження, представлений у наочній формі та здатний надати нові знання щодо об'єкта аналізу [8, с. 139]. Практично всі феномени педагогічних систем найскладніші за своїм змістом, а з огляду на складність таких феноменів педагогічна модель лише частково відтворює реальність. Саме тому педагогічна модель значно простіша, ніж досліджувана частина реальності. Обов'язковими характеристиками для успішного функціонування моделей є її подібність із модельованим об'єктом та спрощеність щодо об'єкта реальності.

Для вивчення особливостей, характеристик педагогічних явищ і виявів їхніх специфічних властивостей використовують такі моделі: освітні, математичні, функційні, структурні, структурно-функційні (змішані), компетентнісні, моделі процесів і явищ [83, с. 70]. Розроблена в межах дослідження модель системи належить до структурно-функційних, оскільки передбачає відтворення в ідеалі об'єкта пропонованих і проєктованих змін та сутності, що полягає у створенні органічно пов'язаного цілого (мети, завдань, наукових підходів, принципів, організаційно-педагогічних умов, технологій, методів, прийомів, компонентів, критеріїв, рівнів і результатів професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки) (рис. 3.8).

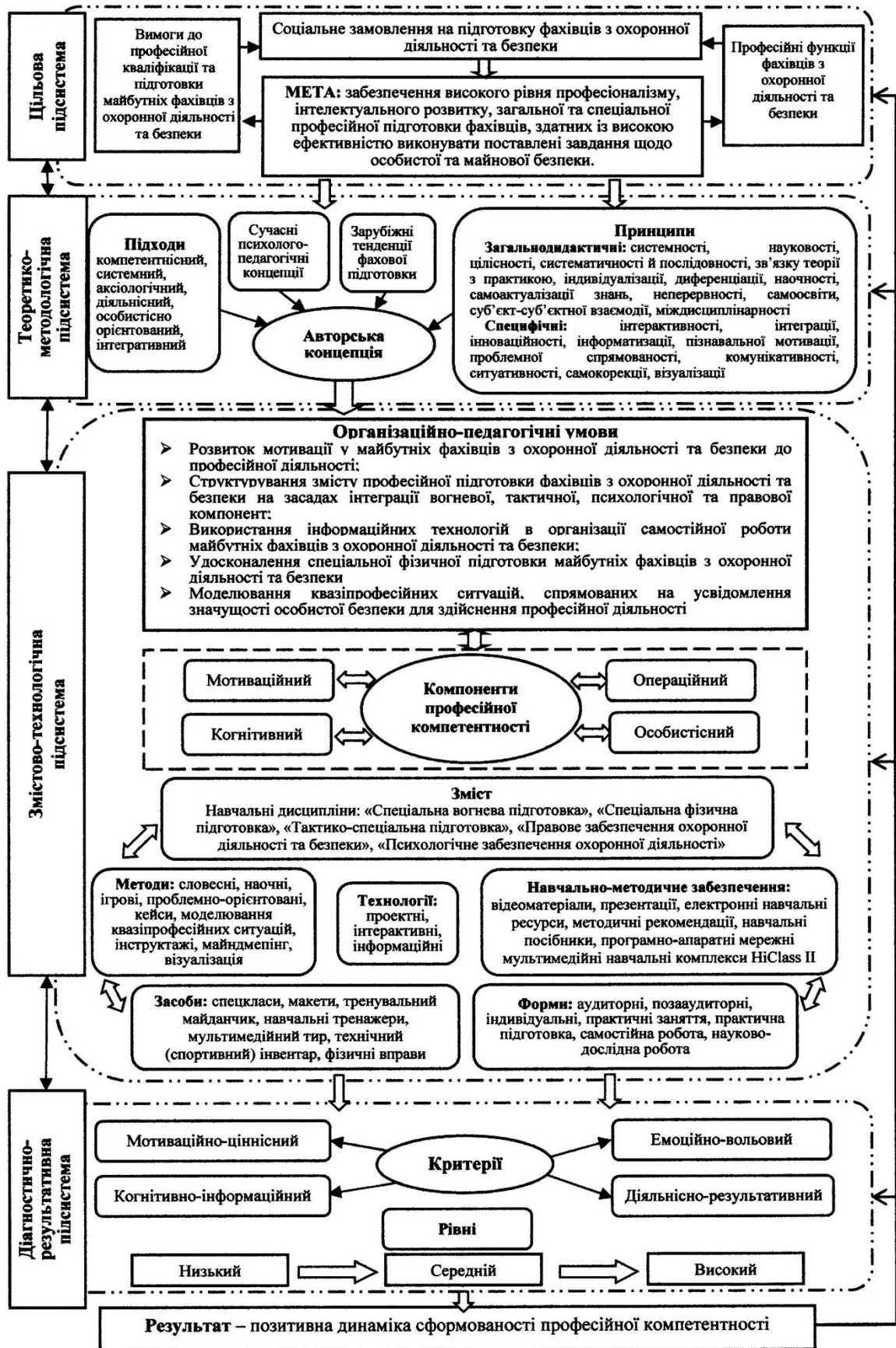

Рис. 3.8. Модель системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

Основне призначення моделі – розкриття зв'язку між досліджуваним об'єктом і реалізованою функцією. Структурно модель спроектованої системи постає як сукупність взаємопов'язаних підсистем – *цільової, теоретико-методологічної, змістово-технологічної, діагностично-результативної*. Кожна структурна підсистема взаємопов'язана з іншими підсистемами й виконує певні функції. Водночас між ними передбачено вертикальні та горизонтальні зв'язки, що забезпечують інтегральний характер моделі як цілеспрямованої цілісності.

До елементів моделі системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки належать:

- соціальне замовлення, що регламентоване вимогами державного освітнього стандарту й роботодавцями;
- мета, яка полягає в забезпеченні високого рівня професіоналізму, інтелектуального розвитку, загальної та спеціальної професійної підготовки фахівців, здатних із високою ефективністю виконувати поставлені завдання щодо особистої та майнової безпеки;
- низка завдань, які потребують розв'язання в процесі професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- методологічні підходи, загальнодидактичні й специфічні принципи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- організаційно-педагогічні умови, необхідні для ефективного і якісного забезпечення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- зміст професійної (фахової) підготовки, реалізація якого детермінована навчальними планами, навчальними й робочими програмами ЗВО;
- засоби, методи, форми й технології професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

– діапазон критеріїв, які використовують для визначення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

– результат, що полягає в досягненні позитивної динаміки сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Система професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки розвивається під впливом провідних світових тенденцій, соціально-економічних, суспільно-політичних і реформаційних змін національної безпеки України.

Цільова підсистема суттєвою мірою сприяє окресленню загальної спрямованості всієї системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Унаслідок глибокого аналізу низки праць вітчизняних і зарубіжних науковців у царині педагогіки сформульовано мету професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що полягає в забезпеченні високого рівня професіоналізму, інтелектуального розвитку, загальної та спеціальної підготовки фахівців, здатних із високою ефективністю виконувати поставлені завдання щодо особистої та майнової безпеки, охоронної діяльності. Професійна підготовка є цілісним системним процесом, спрямованим на набуття професійно-теоретичних знань, формування професійно-практичних умінь і навичок, розвиток сукупності професійно важливих рис, аргументованих специфікою професійної діяльності, на подальше їх оновлення та вдосконалення в процесі службової діяльності, занять у системі підвищення кваліфікації.

Теоретико-методологічна підсистема охоплює низку теорій, концепцій (зокрема авторську), методологічні підходи та загальні й специфічні принципи навчання. Методологічне обґрунтування професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки базоване на компетентнісному, аксіологічному, діяльнісному, системному, особистісно орієнтованому, інтегративному підходах, що маркують різні взаємозв'язки в

дослідженні проблеми, сприяючи витлумаченню наукового феномену професійної компетентності як інтегрованої сукупності особистісних і діяльнісних складників. До переліку принципів навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки належать такі: доступності, відкритості, науковості, системності, неперервності, гнучкості, міждисциплінарної інтеграції, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації, активності, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, змістової варіативності, суспільного діалогу, проблемної спрямованості.

Коротко зупинимося на з'ясуванні сутності загальнодидактичних принципів:

- принцип систематичності й послідовності впливає з того, що форми і методи розвитку мають бути реалізовані поступово, виявлятися також на рівні міжпредметних зв'язків;

- принцип свідомості навчання базується на тому, що знання стають надбанням студентів лише в результаті самостійної свідомої діяльності;

- принцип активності й самостійності у навчанні впливає з важливої закономірності навчально-пізнавальної діяльності студентів;

- принцип наочності функціонує на основі закономірностей освітнього процесу та процесу пізнання, акцентує увагу на систему регуляторів, наприклад, зокрема зорову пам'ять тощо;

- принцип ґрунтовності знань концентрується на фундаментальному засвоєнні визначеного обсягу знань (системи фахових знань), оволодінні фаховими вміннями й навичками, які є передумовою успішної професійної діяльності;

- принцип зв'язку знань з практичною діяльністю, реаліями життя.

Серед специфічних принципів домінуючими визначено: принцип самостійного навчання; контекстність навчання; актуалізація результатів навчання (застосування на практиці), інтерактивності, інтегративності, ситуативності, проблемності, самокрекції та ін.

Змістово-технологічна підсистема реалізована на основі трансформації змісту навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, використання інноваційних методів і технологій навчання. Професійну підготовку фахівців з охоронної діяльності та безпеки проводять не через конкретизацію кількості навчальних дисциплін, а на підставі програмних компетентностей і передбачуваних результатів, які заплановано отримати на рівні освітньої галузі й навчальних досягнень студентів.

До блоку теоретичної та практичної підготовки належить низка нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, оновлення змісту яких сприяє формуванню програмних професійних компетентностей майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки відбувається поетапно протягом усього періоду їх навчання. Кожен наступний етап взаємопов'язаний із попереднім. При цьому існує міжпредметний зв'язок: отримані в ході вивчення цих дисциплін знання й уміння варто використовувати комплексно, вони взаємно доповнюють один одного в процесі опанування окремих розділів і змістових модулів, що сприяє ефективному формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

До дисциплін, які становлять основу змісту фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, належать такі: «Спеціальна вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка», «Тактико-спеціальна підготовка», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки» тощо.

Дисципліна «Спеціальна вогнева підготовка» спрямована на навчання студентів досконалого володіння вогнепальною зброєю та поводження з нею, а також на опанування теоретичних відомостей про матеріальну частину, тактико-технічні характеристики, порядок застосування, заходи безпеки в процесі використання вогнепальної зброї, основи організації та методики проведення занять зі спеціальної вогневої підготовки. Мета дисципліни –

формування знань, умінь і компетенцій для ефективного управління та організації максимально безпечного для себе й оточення застосування та використання вогнепальної зброї у випадках, коли для цього виникають правові підстави.

Предметом вивчення дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» постають теоретичні знання програмного матеріалу, командно-методичні навички й уміння управління підрозділами під час проведення всіх форм фізичної підготовки, оволодіння прийомами фізичного впливу, навичками самозахисту, засобами гармонійного фізичного вдосконалення й методики організації навчального процесу з курсу. Метою дисципліни є формування в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки високого рівня всебічної фізичної підготовленості, здатності ефективно, із максимальною безпекою для власного життя та здоров'я застосовувати прийоми рукопашного бою, а також непохитно переносити розумові, нервово-психічні й фізичні навантаження без зниження професійної працездатності.

Теоретичні знання програмного матеріалу, командно-методичні навички й уміння управління підрозділами в ході проведення всіх форм забезпечення безпеки осіб та об'єктів, які перебувають під охороною, під впливом змін обставин формує дисципліна «Тактико-спеціальна підготовка». Мета курсу полягає в підготовці професіоналів з охоронної діяльності та безпеки, опануванні ними спеціальних знань, що становлять основу практичної службової діяльності кожного окремого співробітника й підрозділів охорони із забезпечення безпеки осіб та об'єктів, формування вмінь і навичок з активної протидії, з огляду на тенденцію до розвитку й тактику дій терористів, умінь прогнозувати та аналізувати ризики безпеці осіб й об'єктів, щодо яких надана державна охорона, прогнозувати ефективність виконання службових обов'язків.

Мета дисципліни «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки» – набуття знань щодо проблемних питань діяльності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки у сфері забезпечення безпеки

посадових осіб та об'єктів, стосовно яких надана державна охорона, у галузі охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки; тлумачення й застосування норм конституційного права, адміністративного права, кримінального права, цивільного права та інших нормативно-правових актів у повсякденній практичній діяльності. Насичення змісту навчання значущою інформацією для особистісного зростання майбутнього професіонала передбачає поступове нарощення новизни та складності навчального матеріалу, упровадження спілкування на заняттях у різних форматах («охоронець – правопорушник», «охоронець – заявник», «охоронець – стороння особа»). Цей процес відбувається на лекціях, семінарах, практичних заняттях, у ході самостійної роботи студентів. Стимулювання позанавчальної діяльності передбачає залучення студентів до занять, спрямованих на підвищення рівня загальної фізичної підготовленості та відпрацювання спеціальних умінь і навичок із тактики самозахисту й особистої безпеки.

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачає використання низки технологій: інтерактивних, інформаційних, телекомунікаційних, професійно орієнтованих, веб-технологій. Крім того, під час підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки застосовано методи, як-от: інтерактивні, імітаційні, проблемно-орієнтовані, рольові й навчальні ігри, «мозкові атаки», дискусії, ситуаційний аналіз. Організаційні форми навчання фахівців з охоронної діяльності та безпеки охоплюють: лекції, семінари, практичні заняття, тактико-спеціальні заняття, самостійну роботу.

Активне використання інтерактивних методів навчання дає змогу досягнути ефекту новизни й оригінальності, підвищення пізнавальної активності студентів [424]. Завдяки інтерактивним методам, студенти мають змогу: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу й у такий спосіб робити засвоєння знань доступнішим; навчатися формулювати власну думку, правильно її

висловлювати, обстоювати позицію, аргументувати й дискутувати; навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації, їх моделювання; учитися налагоджувати конструктивні взаємини в групі, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу та консенсусу; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт [471].

В умовах професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки застосовують переважно імітаційні проблемно-орієнтовані методи, які ґрунтовані на імітації (відтворенні) професійної діяльності, містять постановку проблеми та наголошують на необхідності використання різних шляхів розв'язання. Завдяки цьому досягають максимального наближення навчального матеріалу до професійної діяльності, що суттєво посилює мотивацію, підвищує активність навчання. В імітаційних методах закладено надзвичайно потужний потенціал навчально-виховного впливу, оскільки вони створюють особливе поле емоційного зараження [428]. Найпоширенішими з-поміж них є: метод «мозкової атаки», дискусія, ситуаційний аналіз, відпрацювання навичок тощо. Метод «мозкової атаки» – це метод розв'язання нагальних завдань за стислий проміжок. Його сутність полягає в тому, що необхідно висловити якомога більшу кількість ідей за невеликий період, обговорити їх та класифікувати. Цей метод використовують для розв'язання складних проблем у роботі з малими й великими навчальними групами, командами та в індивідуальній роботі. Дискусія – активний метод навчання, який покликаний мобілізувати практичні й теоретичні знання, погляди студентів на аналізовану проблему. Дискусія доречна під час аналізу спірних питань. Ситуаційний аналіз полягає в тому, що студенти, ознайомившись з описом проблеми, самостійно характеризують ситуацію, діагностують її та висловлюють свої ідеї в дискусії з іншими студентами. Ситуаційний аналіз передбачає метод аналізу

конкретних ситуацій, метод «кейс-стаді», метод «інциденту», «баскет-метод».

Професійну спрямованість освітнього процесу забезпечують через застосування методу навчальної гри. Цей метод використовують під час відпрацювання сценаріїв. Він належить до інтерактивних, професійно орієнтованих методів навчання, що дає змогу поєднувати набуті знання з практичною діяльністю, тобто сприяє формуванню вмій і навичок здобувати, опрацьовувати й послуговуватися навчальною інформацією, а також планувати власну ситуаційну поведінку та поведінку інших. Соціально-психологічний вплив гри виявляється в подоланні студентом страху говорити, у формуванні культури спілкування, передусім – культури ведення діалогу. Гра формує здатність ухвалювати самостійні рішення, оцінювати власні дії та дії інших, сприяє активізації знань. Важливо, що гра є не лише засобом, а й методом підготовки до професійної діяльності та соціальної взаємодії, а також може передбачати комплекс інших активних методів навчання, наприклад, мозковий штурм, дискусію, інтерв'ю тощо. Дидактичними перевагами різних видів ігор (рольової, ділової) є: вищий рівень спілкування, оскільки реалізується конкретний вид комунікативної діяльності; під час гри формуються комунікативні здібності; посилюється мотивація до вивчення навчальних предметів, опанування фаху; професійно орієнтована гра містить елементи навчання та самонавчання, тому що студенти стають більш компетентні в питаннях спеціальності, тобто реалізується міжпредметний підхід; використання гри в навчальному процесі дає змогу трактувати майбутню професійну діяльність як систему, усі елементи якої взаємопов'язані та взаємозумовлені.

Один із найефективніших методів – рольова гра, яка спрямована на отримання розвивального й навчального ефекту через інтенсивне міжособистісне спілкування та виконання спільної діяльності групою студентів в умовах ігрової імітації реальних або квазіпрофесійних ситуацій. Рольова гра дає змогу виявити власну індивідуальність, творчі резерви,

розвиває вміння краще розуміти інших, їхні позиції й відчуття, а також створює умови для глибшого осмислення норм і правил поведінки та спілкування. Певний ступінь умовності, розважальний характер рольової гри допомагають послабити або цілком подолати дію захисних психологічних механізмів в учасників.

Зазвичай, метод рольової та ділової гри застосовують під час відпрацювання сценаріїв і ситуаційних завдань. За командою керівника заняття учасники рольової гри посідають вихідні позиції та розпочинають відпрацьовувати певне ситуаційне завдання сценаріїв. Інші учасники розташовуються навколо навчального місця. Це дає їм змогу оцінювати ефективність тактики поведінки кожного учасника, виконуваних прийомів і дій, оперативно корегувати сценарій власних дій. За належного рівня концентрації уваги та ґрунтовної попередньої підготовленості часто студенти, які спостерігають, одразу помічають помилки.

На думку В. Нагаєва, метод ділової гри є ефективним способом для набуття професійних умінь і навичок [415, с. 114], що передбачає три організаційні етапи: формулювання проблеми, мети й завдань; розподіл ролей і функцій різних учасників; розмежування інтересів учасників; обговорення проблеми (самостійні рішення й аналіз можливих перешкод); визнання переможців, стимулювання та підбиття підсумків. Сутність ділової гри полягає у відтворенні предметного й соціального змісту професійної діяльності, моделюванні основних умов і системи відносин, характерних для діяльності. Ділові ігри дають змогу формувати вміння й навички ухвалення рішень за умови взаємодії, суперництва та конкуренції між активними особами [637, с. 357–358].

Завдання і вправи доцільно використовувати з усіх навчальних предметів, оскільки вони сприяють розвиткові аналітичного мислення студентів, їхньої самостійності. Професійне моделювання застосовують під час відпрацювання сценаріїв і ситуаційних завдань. Це планування й реалізація фрагментів службової діяльності, наближених до реальних умов,

моделювання різних варіантів дій, тобто програвання ролей, які студентам доведеться виконувати в майбутній професійній діяльності, набуття професіоналізму.

Одночасно із засвоєнням необхідних теоретичних знань формують спеціальні рухові вміння й навички. Навчання рухових дій, пов'язаних із застосуванням заходів примусу, традиційно проводять у три етапи: ознайомлення, вивчення та вдосконалення [357]. Ознайомлення – це формування попереднього правильного уявлення про рухову дію та чіткого усвідомлення її структури. Ознайомлення з прийомами проводять на практичних заняттях із навчальних предметів професійно-практичної підготовки, під час консультацій із фахівцями, а також через вивчення техніки їх виконання, перегляду відео- чи кінофільмів, мультимедійних презентацій тощо. Для ознайомлення студентів із заходами примусу (фізичної сили, спеціальних засобів) викладач повинен: назвати його; зразково продемонструвати (у бойовому темпі); обґрунтувати практичне застосування; продемонструвати частинами, одночасно коментуючи техніку виконання; описати головні елементи техніки та продемонструвати прийоми, акцентуючи на них увагу [406]. Дослідник В. Монастирський, вивчаючи педагогічні умови розвитку професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки, класифікував навички на прості й складні (окремі автоматизовані рухи – приклад простих навичок; стрільба з пістолета – приклад складних навичок); за змістово-функційними особливостями (навички роботи з документами, навички аналізу обстановки й результатів дій); за психофізичними особливостями – сенсорні (такі, що забезпечують спостереження, огляд, перевірку документів, виявлення особливостей співрозмовника); розумові (швидке оцінювання обстановки, ухвалення рішення, читання карти, планування); рухові (виконання прийомів затримання чи самозахисту, рух рук під час обшуку, швидке вихоплювання пістолета з кобури); комплексні (навички спілкування, реагування на небезпечну ситуацію, робота на комп'ютері). Крім цього, дослідник виокремлює інтелектуальну

навичку, що слугує базою для формування тактики професійних дій. Інтелектуальна навичка схожа на конкретну програму, наказує, як, якими засобами і в якій послідовності необхідно діяти в типовій ситуації. Учений класифікує загальні професійні вміння та навички у сферах, що необхідні працівникові правоохоронних органів для виконання службових обов'язків за різних обставин та дій в екстремальних ситуаціях, на вісім груп: 1) навички постійної професійної пильності; 2) навички візуального випередження дій злочинця; 3) навички вибору тактично правильних дій; 4) навички забезпечення особистої безпеки в професійній діяльності; 5) навички маневрування, переміщення, швидкісних дій у сутичці; 6) навички поведінки правоохоронця в сутичці зі злочинцем; 7) здатність до колективної взаємодії в ситуації; 8) навички тактики ведення переговорів зі злочинцем (комунікативні навички) [404].

Навчання прийомів фізичного захисту передбачають максимальні фізичні навантаження та психічну напруженість. Постійне вдосконалення прийомів дає змогу відпрацювати техніку виконання деталей, визначити раціональне співвідношення фаз напруження й розслаблення, розширити обсяг тактичних варіантів його використання тощо. Саме на цьому етапі навчання викладач (інструктор) повинен сприяти формуванню вмінь у майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки творчо підходити до виконання поставлених завдань під час дій в умовах ризику. Зазвичай, етап удосконалення відбувається під час занять у системі службової підготовки [406].

Ефективним методом є аналіз конкретних ситуацій. Дослідники О. Жданенко, В. Журавльов та Е. Матусяк зазначають, що цей метод, на противагу пасивному прослуховуванню інформації, передбачає оволодіння професійними знаннями через самостійне розв'язання проблем, які містять дидактично обґрунтовані та доцільно дібрані ситуації [188, с. 45]. В. Ягупов стверджує, що характерна особливість цього методу – отримання суб'єктами навчання більш чи менш складної ситуації, для розв'язання якої немає

повного обсягу інформації, але водночас воно є обов'язковим для них. Такий метод, зауважує учений, створює вигідні умови для набуття й розвитку вмінь аналізувати та ухвалювати обґрунтовані рішення в різних сферах діяльності [637, с. 360]. Ефективності методу сприяє тісний зв'язок теорії з практикою та врахування досвіду студентів – обговорення з ними реальних ситуацій. Цей метод дає змогу аналізувати будь-які проблеми, що впливають із ситуаційного опису, наприклад, реалізувати комплекс заходів із забезпечення охорони майна та фізичних осіб під час виникнення екстремальних ситуацій; характеризувати загрози, ризики та вживати заходів щодо запобігання їм, їх зниження або локалізації.

Належний рівень забезпечення якості навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки можливий за умови використання сучасних засобів навчання, а саме: мультимедійне обладнання, спеціальні засоби (кайданки, макети вогнепальної, холодної зброї, гумові кийки, поясні системи); навчальні автомобілі, бойова зброя, достатня кількість набоїв, індивідуальні аптечки, нагрудні камери, драгери, планшети, бланкова продукція тощо.

Практична спрямованість освітнього процесу передбачає максимальне наближення умов навчання до реальних завдяки використанню спеціально розроблених ситуаційних завдань під час опанування навчальних предметів професійно-практичної підготовки. Зміст ситуаційних завдань розроблено з огляду на повсякденні ситуації професійної діяльності, а також нестандартні квазіпрофесійні ситуації. Важливе значення має професійна компетентність викладачів та інструкторів, їх постійне залучення до участі в методичних семінарах і тренінгах із використання уніфікованих методик навчання з професійно-практичної підготовки та окремих видів фізичної підготовки.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки зазнає актуалізації низка *організаційно-педагогічних умов*:

- розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності;
- структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент;
- використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності.

Діагностично-результативна підсистема представляє оцінювально-критерійні засади досліджуваного феномену, що містять критерії, показники сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки; діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості професійної компетентності (низький, середній, високий), які помітно впливають на позитивну динаміку формування професійної компетентності. Визначені показники за виокремленими критеріями дають змогу цілком охопити всі сутнісні характеристики досліджуваного феномену й виявити рівень сформованості професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Для оцінювання рівня сформованості показників виокремлених критеріїв та отримання достовірної інформації про перебіг процесу формування розроблено діагностичний інструментарій, що передбачає вибір стандартизованих методик (опитувальник «Мотиви навчальної діяльності студентів» за методикою А. Реана, В. Якуніна в модифікації Н. Бадмаєвої; методика А. Карпова «Діагностика рівня розвитку рефлексивності»; методика М. Лукашевича «Оцінювання здібностей до саморозвитку, самоосвіти особистості»; методика В. Бойка «Діагностика загальної комунікативної толерантності»; багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» (МЛО-АМ), розроблений А. Маклаковим і

С. Чермяніним; методика оперування з числами; коректурна проба Бурдона – Анфімова для оцінювання якостей уваги (швидкість перемикання уваги, збереження еталона для спостереження, концентрації; методика «Переплутані лінії» для визначення стійкості уваги в умовах небезпеки); розроблення авторських анкет та опитувальників («Вивчення мотивації до професійної діяльності»; «Визначення проблем удосконалення змісту фахової підготовки з метою формування професійної компетентності»), тестів (Додатки А, Б, В, Д, Е)). Шкали методик адаптовано до специфіки дослідження.

Контроль як дидактичний засіб управління професійною підготовкою спрямований на забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок, використання їх на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, прагнення до самоосвіти. Методи контролю виконують низку функцій: освітню (навчальну), діагностичну, стимулювальну, розвивальну, управлінську, виховну, оцінювальну, самооцінювальну тощо. Методи контролю спрямовані на отримання інформації, що допомагає педагогові корегувати процес професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Контроль передбачає різні види й форми: попередній, поточний, тематичний, підсумковий (заліки, іспити, комплексний іспит, захист бакалаврської / магістерської роботи), самоконтроль. Форма проведення контролю (усна, письмова, комбінована), зміст і структура контрольних завдань, екзаменаційні білети та критерії оцінювання затверджені за рішенням кафедри.

Методи усного опитування – найпоширеніші та найефективніші, їх використовують в індивідуальній і фронтальній формах, що сприяє розвитку логічного й аналітичного мислення, формуванню навичок аргументувати, висловлювати власні думки грамотно, образно, емоційно, обстоювати власну думку. Письмовий контроль – це здебільшого фронтальні контрольні роботи з низки навчальних предметів. Його мета полягає в письмовому з'ясуванні ступеня опанування студентами знань, умінь і

навичок із дисципліни, визначенні їхнього рівня, правильності, точності, усвідомленості, здатності застосовувати знання на практиці [600].

Метод тестового контролю спрямований на перевірку засвоєння ключових елементів навчального матеріалу. Тести становлять систему завдань для оцінювання знань студентів за допомогою кількісних норм. Метод тестового контролю передбачає використання тестів закритої форми для актуалізації знань перед вивченням нової теми. Метод програмованого контролю прогнозує застосування комп'ютерної техніки та полягає в представленні студентам стандартних вимог у процесі перевірки однакових за кількістю і складністю контрольних завдань, запитань. Знання оцінюють за допомогою різних автоматизованих або технічних пристроїв. Методи самоконтролю зорієнтовані на розвиток навичок самоконтролю рівня засвоєння навчального матеріалу, уміння самостійно виявляти власні помилки, неточності, а також вибирати спосіб усунення цих недоліків. Ідеться про усвідомлене регулювання студентом своєї діяльності для забезпечення таких її результатів, які відповідали б поставленим завданням, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Самооцінювання студента в освітньому процесі розвиває критичне ставлення до власних здібностей і можливостей, об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Як слушно зауважує Т. Туркот, для ефективності контролю важливо використовувати індивідуальний підхід до оцінювання навчальних успіхів студентів (вибір методів контролю з огляду на індивідуальні особливості особистості). Контроль має бути об'єктивним (максимально точне визначення рівня навчальних досягнень та їх справедливе оцінювання на основі єдиних вимог), систематичним і системним (проведення постійного, цілеспрямованого контролю протягом усього періоду навчання), публічним (обов'язкове ознайомлення з результатами перевірки рівня знань, їх аргументоване оцінювання), усебічним (перевірка й оцінювання теоретичних знань, а також здатності до їх застосування на практиці) та професійно спрямованим (сприяти підвищенню мотивації до навчання) [582, с. 261].

Серед форм контролю для оцінювання професійної компетентності важливе значення мають такі: усне опитування – допомагає контролювати знання й вербальні вміння студентів щодо особливостей професійної компетентності; письмовий контроль – проходить у вигляді відповідей на запитання, виконання завдань, вправ і розв’язання тестових завдань, написання рефератів, доповідей тощо; такий вид контролю допомагає за короткий час з’ясувати рівень засвоєння матеріалу в численній кількості студентів; програмований контроль – організований за допомогою посібників із друкованою основою, комп’ютерних програм; практичний – сприяє виявленню вмінь і навичок, набутих під час практичної діяльності; тестовий контроль – використовують для визначення рівня сформованості вмінь щодо застосування професійних умінь. Варто зазначити, що викладач повинен зважено використовувати названі види контролю, з огляду на їхні переваги й недоліки. Наприклад, тестовий вид контролю передбачає однакові вимоги до всіх студентів, допомагає їм уникати надмірних хвилювань, дає змогу більш ефективно використовувати час, стимулює до самоконтролю. Однак тестування краще використовувати для виявлення знання фактів, а для визначення вмінь творчо застосовувати набуті знання більш ефективними є інші методи контролю. Окрім цього, проводячи моніторинг, викладач повинен звертати увагу на вплив оцінювання на особистісне становлення студента. Ідеться про те, що оцінювання допомагає формувати адекватну самооцінку та рівень домагань, при цьому оцінні й самооцінні впливи слугують сильним коригувальним фактором поведінки та діяльності особистості.

Саме тому дослідники [377] звертають увагу на те, що викладач повинен використовувати стимулювальну функцію оцінювання. Як наголошують учені, оцінка повинна бути об’єктивною, тобто не залежати від того, хто її виставляє, справедливою, вона має бути виправданою щодо якості відповіді, а також точною (узгоджуватися зі справжньою якістю знань) та зрозумілою студентів. На думку В. Кукушина, для виставлення такої оцінки

викладач має бути психологічно грамотним, зважати на індивідуальні особливості студента, передбачати ступінь психологічного впливу оцінки на нього, уміти знаходити правильний тон для висловлення своєї позиції. У ході оцінювання викладач повинен насамперед пам'ятати про подальше особистісне зростання студента, про свою відповідальність перед молодим поколінням і суспільством [361].

Змодельована система професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки інтегрує цілі й особливості їхньої професійної діяльності; вирізняється прогностичною спрямованістю, гнучко й динамічно зважає на різноманітні зміни умов, що впливають на процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Серед основних критеріїв ефективності функціонування системи виокремлено позитивну динаміку рівнів сформованості професійної компетентності.

Отже, можливості й динамічний характер системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки засвідчують, що ефективність формування професійної компетентності залежить від особливостей професійної діяльності, наукових підходів і дидактичних принципів, обґрунтованих організаційно-педагогічних умов, цілеспрямованих заходів, що оптимізують розвиток професійної компетентності й професійно важливих якостей майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Висновки до третього розділу

За результатами аналізу наукових праць і практичного досвіду диференційовано організаційно-педагогічні умови, що забезпечують результативність професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

У розвитку мотивації до професійної діяльності вагомим чинником стало залучення фахівців-професіоналів сфери охорони та безпеки до проведення занять, а також до безпосередньої практичної діяльності (добові практики в складі оперативних груп, чергових частин, охорона громадського порядку). Ефективність засвідчили методи моделювання й розв'язання практичних ситуацій, що імітують професійну діяльність, на засадах проблемності для засвоєння вмінь ухвалювати управлінські рішення під час організації охорони та безпеки в особливий період, у процесі проведення спецоперацій; ситуативні, рольові й ділові ігри, методичні прийоми (круглі столи, перегляд відеофрагментів та ін.), метод ментальних, предметних, функційно-спеціалізованих мап, що розвивали логічне мислення студентів, їхні вміння діяти в екстремальних ситуаціях.

Структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної, правової компонент передбачає: оновлення змісту дисциплін через збагачення тематики навчальних і робочих програм, розроблення проблемних змістових модулів, лекцій, практичних та семінарських занять із фахових дисциплін, удосконалення програм практики й стажування тощо. Реалізація розробленого тематичного матеріалу сприяла оновленню фахових знань студентів із розв'язання правових, правоохоронних, психологічних, тактичних завдань, пов'язаних із захистом інтересів і прав власності громадян та їхнього майна; оволодінню фаховими вміннями для застосування вогнепальної зброї, засобів і прийомів активного захисту, безпеки; набуттю навичок виявлення, збирання, дослідження й використання інформації для запобігання злочинам відповідно до сучасних умов охоронної та захисної діяльності; використання основ протоколу, службової поведінки, етикету; оволодінню знаннями й уміннями надання первинної медичної допомоги; засвоєнню вмінь подолання професійних труднощів і керування своїми психічними станами; набуттю навичок, доведених до автоматизму тощо.

Використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки оптимізувало свідоме засвоєння знань у процесі виконання завдань професійної спрямованості, підвищення результатів навчання, формування аналітичного мислення, свідомого ставлення до професійної діяльності. Підвищення рівня засвоєння інформації, реалізація різноманітних форм і методів навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки супроводжували використанням програмно-апаратних мережевих мультимедійних навчальних комплексів. Застосування систем відеоспостережень, детекторів руху відеокамер або зовнішніх охоронних датчиків, системи технічного зору, побудова алгоритмів для ідентифікації й розпізнавання осіб за допомогою дронів, спеціального програмного забезпечення для розпізнавання облич осіб дали змогу сформувати аналітичні навички та вміння ухвалювати оперативні рішення, адекватні до конкретної ситуації.

Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки передбачало ґрунтовну загальну й спеціальну фізичну підготовку, спрямовану на формування поведінкових реакцій, доведених до автоматизму, самозахист та особисту безпеку. Окреслену умову реалізовано під час опанування навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» через упровадження інноваційних педагогічних технологій і методів навчання для формування внутрішньої мотивації до занять фізичними вправами та спортом; у ході цілеспрямованого формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами та спортом із застосуванням системи педагогічних заходів для заохочення студентів до фізичного вдосконалення спеціальної фізичної підготовки.

Моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності, передбачало набуття студентами знань особистої безпеки, формування вмінь і навичок безпечної поведінки. Моделювання

квазіпрофесійних ситуацій спрямоване насамперед на діагностування й корекцію професійно-особистісних якостей, опанування тактик дій і стратегій конструктивної безпечної поведінки в конфліктних, проблемних, екстремальних ситуаціях. Найбільш повно окреслені ситуації реалізовані через використання спеціалізованих навчальних тренажерних комплексів, інтерактивного мультимедійного (віртуального) і реального тиму, мультимедійних навчальних комплексів, автополігонів, спеціально спланованих заходів.

Розроблено та змодельовано систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що постає як сукупність взаємопов'язаних підсистем: цільової, теоретико-методологічної, змістово-технологічної, діагностично-результативної, які виконують певні функції. Між ними передбачено вертикальні й горизонтальні зв'язки, що забезпечують інтегральний характер системи як цілеспрямованої цілісності.

Основні наукові результати розділу опубліковано у таких працях автора [253; 254; 255; 257; 263; 264; 265; 266; 267; 268; 273; 277; 287; 288; 289; 290; 291; 292; 300; 311].

РОЗДІЛ 4

ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

4.1. Організація та методика проведення експерименту

Аналіз науково-педагогічної літератури й вивчення практичної роботи ЗВО, які готують фахівців з охоронної діяльності та безпеки, засвідчили відсутність спеціально сфокусованого дослідження, де були б обґрунтовані концепція й організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, розроблена система професійної підготовки таких фахівців.

Розв'язання порушеної проблеми актуалізує необхідність проведення експериментального дослідження, що передбачає апробацію авторської концепції й розробленої системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, аналіз отриманих результатів.

Цілеспрямовані зміни, що теоретично спроектовані нами й додані до традиційного процесу підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки у вітчизняних ЗВО, послуговували підставою для проведення експериментального дослідження, що мало на меті з'ясувати ефективність авторської концепції й розробленої системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

У процесі проведення експериментальної роботи дотримано вимог до дослідження, зокрема об'єктивності (опис системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, незалежно від суб'єктивних уявлень дослідника), комплексності (якнайповніше охоплення різних аспектів професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки), забезпечення внутрішньої (придатність експериментальних впливів для дослідження професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності й

безпеки) та зовнішньої (репрезентативність і результативність експериментальних впливів для всієї сукупності педагогічних явищ, що стосуються професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки) валідності.

Для перевірки ефективності організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на формульованому етапі експерименту передбачено виконання таких завдань:

- окреслити чинники, що впливають на формування професійної компетентності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- уточнити зміст, форми, методи й засоби формування професійної компетентності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- ужити заходів відповідно до плану дослідницько-експериментальної роботи щодо формування в студентів професійної компетентності;
- розробити науково-методичне забезпечення для формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- визначити рівні сформованості професійної компетентності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на різних етапах їх професійної підготовки;
- узагальнити отримані дані та сформулювати теоретичні висновки й рекомендації за результатами експериментальної роботи.

Під час організації експериментальної роботи сформовано склад учасників експерименту, ознайомлено їх із завданнями експерименту. Для оптимальної достовірності результатів до експерименту залучено 250 учасників, із них 214 студентів (110 осіб – КГ, 104 – ЕГ) і 36 викладачів, які готують фахівців спеціальностей 262 «Правоохоронна діяльність», 256 «Національна безпека», 251 «Державна безпека» у Національній академії внутрішніх справ [442]; Харківському національному університеті внутрішніх справ [444]; Національному університеті державної фіскальної служби України [441]; Інституті Управління державної охорони України

Київського національного університету імені Тараса Шевченка [440]. Формувальний етап педагогічного експерименту тривав із 2013 до 2018 року, його організовано на базі Національної академії внутрішніх справ України [442], Університету державної фіскальної служби України [441], Харківського національного університету внутрішніх справ [444].

На *підготовчому етапі* (січень 2013 – серпень 2014 рр.) відповідно до окреслених завдань, проаналізовано наукову літературу, виокремлено основні напрями удосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки за результатами вивчення зарубіжного досвіду; відрефлектовано освітньо-професійні програми, навчальні плани й програми підготовки; витлумачено понятійний апарат дисертації, її теоретико-методологічні засади; сформульовано мету, завдання й гіпотезу, а також підготовлено програму дослідницько-експериментальної роботи.

На початку етапу сформовано експертну групу, до складу якої ввійшли досвідчені педагоги, методисти, психологи, досвідчені охоронці та ін. Добір кандидатів в експерти проведено з дотриманням усіх вимог до створення компетентної експертної групи. Варто зазначити, що кількість членів експертної групи відповідала вимозі щодо мінімальної кількості експертів для забезпечення адекватності та правильності думок і суджень. У процесі її формування застосовано методики перевірки компетентності в потрібній галузі, проаналізовано можливості роботи в команді (метод взаємних рекомендацій, метод анкетних даних, метод конкордації кандидатів в експерти тощо). Результати застосованих методик оброблені за допомогою методів математичної статистики (критерій Пірсона), що засвідчило статистично значущий рівень узгодженості кандидатів [112; 425]. Такий підхід дав змогу в подальшому керуватися експертною думкою в неоднозначних ситуаціях і підходах. На цьому етапі окреслено сукупність критеріїв сформованості професійної компетентності та їхніх показників.

Наголосимо, що ефективність функціонування або впровадження будь-якої системи залежить від зіставлення мети з отриманим результатом,

кількісне оброблення якого проводять за допомогою діагностичної методики. Постає нагальна необхідність у розробленні такого інструментарію, який би сприяв розподілові студентів за рівнями сформованості досліджуваної компетентності, тобто кількісному оцінюванню її рівня.

На основі отриманих результатів й опитування експертної групи розроблено діагностичну методику, яка слугує підставою для переведення якісних оцінок сформованості показників за кожним із критеріїв у кількісні, тобто для опису за допомогою аналітичного виразу (формули) та обчислення комплексної оцінки сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. На основі застосування методів математичної статистики (побудова гістограм, доведення нормальності отриманого розподілу результатів діагностики за допомогою критерію Пірсона χ^2) [112; 425] розроблено шкалу рівнів сформованості аналізованої компетентності (високий, середній, низький).

Крім того, необхідним є доведення надійності та валідності запропонованої діагностувальної методики. Під надійністю методики, зазвичай, розуміють стабільність, стійкість показників (результатів) під час повторних вимірювань за допомогою однакового діагностичного інструментарію (тести, анкети тощо). Кількісно показник надійності засвідчує правильність методики. Її застосовано кілька разів, із певним інтервалом в одних і тих самих групах. Згодом отримані результати були оброблені методами математичної статистики, що засвідчили відсутність статистично значущих відмінностей у результатах. Валідність або дієвість діагностичної методики означає повноту, усебічність, репрезентативність перевірки. Для доведення прагматичної та теоретичної валідності методики застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона [182].

У межах *апробації теоретико-методологічної підсистеми* системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки проведено опитування науково-педагогічних працівників ЗВО стосовно пріоритетності методологічних підходів і принципів професійної підготовки фахівців з

охоронної діяльності та безпеки. Результати експрес-опитування представлено на рисунках 4.1 та 4.2.

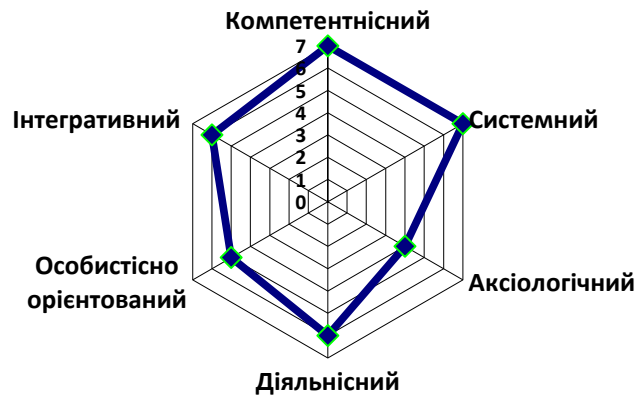

Рис. 4.1. Відповіді на запитання «Який із методологічних підходів Ви вважаєте домінантним у процесі професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки?»

Рис. 4.2. Відповіді на запитання «Який із принципів Ви вважаєте домінантним у процесі професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки?»

Для з'ясування ставлення науково-педагогічних працівників ЗВО та студентів до проблеми вдосконалення професійної підготовки проведено

опитування фокус-груп (групи студентів, групи викладачів кафедр спеціальної підготовки, групи кураторів, змішані групи), оскільки фокус-групи призначені для виявлення спектру думок із досліджуваної проблеми, пошуку пояснення поведінки людей у тих чи в тих ситуаціях.

У межах відповідей на запитання «Чи вважаєте Ви престижним провадити охоронну діяльність та безпеку?» лише 36,40 % студентів позитивно оцінили престижність професійної діяльності у сфері охоронної діяльності та безпеки. Переважна частка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки (47,3 %) ще не визначилася, 16,3 % осіб зауважили, що професія фахівця з охоронної діяльності та безпеки не престижна (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Оцінювання студентами престижності професійної діяльності у сфері охоронної діяльності та безпеки

На наступне запитання «На Вашу думку, охоронна діяльність створює умови для кар'єрного зростання?», що обговорене у фокус-групах, 15,26 % майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки відповіли позитивно, 33,4 % – негативно, а 55,5 % – не визначилися (рис. 4.4). Досить високий відсоток негативних оцінок засвідчує необхідність перегляду традиційних підходів, які домінують у професійній підготовці фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

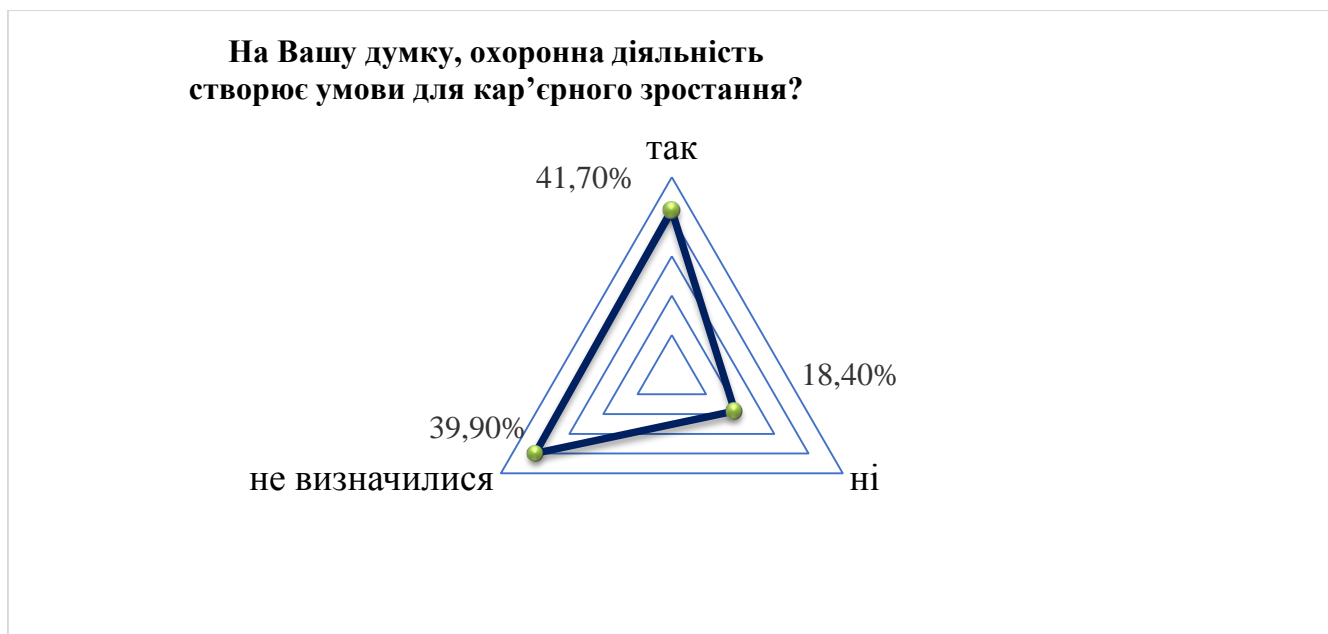

Рис. 4.4. Оцінювання студентами умов кар'єрного зростання в охоронній діяльності

Відповіді на запитання «Чи є у Вас прагнення постійно поповнювати спеціальні знання у сфері охоронної діяльності та безпеки?» розподілилися так: 54,70 % респондентів відповіли «так», 29,70 % надали перевагу варіантові «частково», 15,60 % студентів вважають, що охоронна діяльність не створює умов для кар'єрного зростання (рис. 4.5). Обговорення вибраних відповідей дало змогу зафіксувати, що студенти вважають доцільним звернення уваги в процесі підготовки у ЗВО на практичному навчанні, на можливостях практикуватися в охоронних структурах і спеціальних закладах освіти, вивченні досвіду й методики професійних фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

На наступне запитання «Наскільки Ви задоволені організацією освітнього процесу щодо формування професійної компетентності в університеті?» студенти запропонували відповіді: так – 46,40 %; частково – 34,40 %, ні – 19,20 % (рис. 4.5). Стверджувальна відповідь на запитання означає, що студенти під керівництвом викладачів активно долучалися до реалізації наукових тем кафедр, виявляли зацікавленість до поглибленого опанування професійно орієнтованих дисциплін та майбутньої фахової діяльності. Ті студенти, які вибрали відповідь «частково», мали на увазі, що

поглиблене вивчення професійно орієнтованих дисциплін, результати практики в освітньому середовищі не були впроваджені. Студенти, які сформулювали негативну відповідь на запитання, зазначили, що вони лише вивчали необхідний теоретичний матеріал, який був рекомендований для підготовки до практичних занять.

Рис. 4.5. Оцінювання студентами прагнення постійно поповнювати спеціальні знання у сфері охоронної діяльності та безпеки

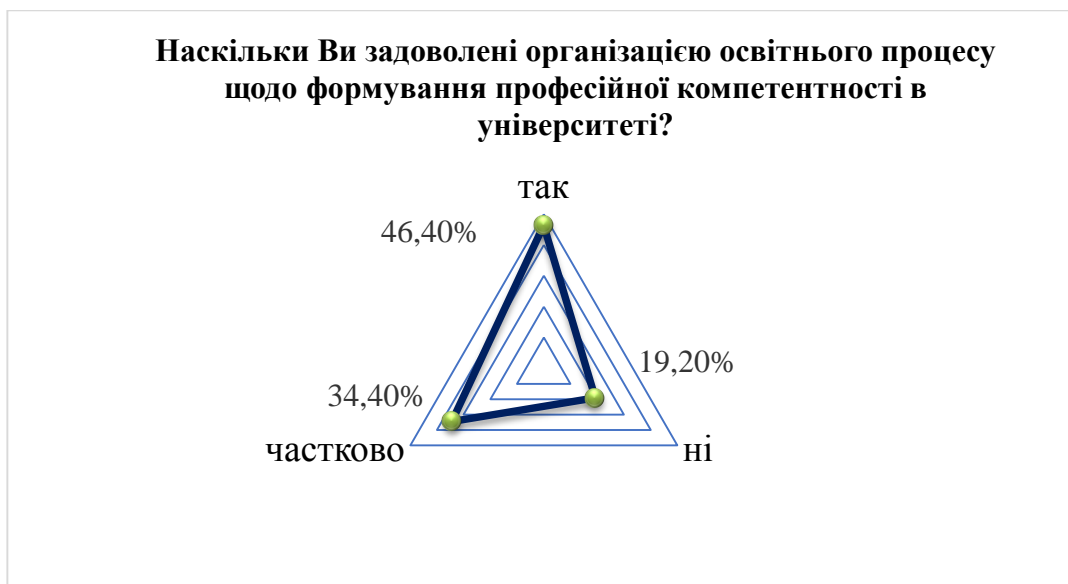

Рис. 4.6. Оцінювання студентами організації освітнього процесу щодо формування професійної компетентності в університеті

За результатами ранжування запропонованих варіантів відповідей на запитання «Які форми та види занять, на Вашу думку, допомогли Вам дізнатися найбільше про сферу діяльності своєї майбутньої професії?», отримано такі відомості (рис. 4.7): пріоритетного значення лекціям у процесі професійної підготовки надали 18,70 % студентів; практичним заняттям – 34,50 % осіб; тактико-спеціальним заняттям – 46,80 %.

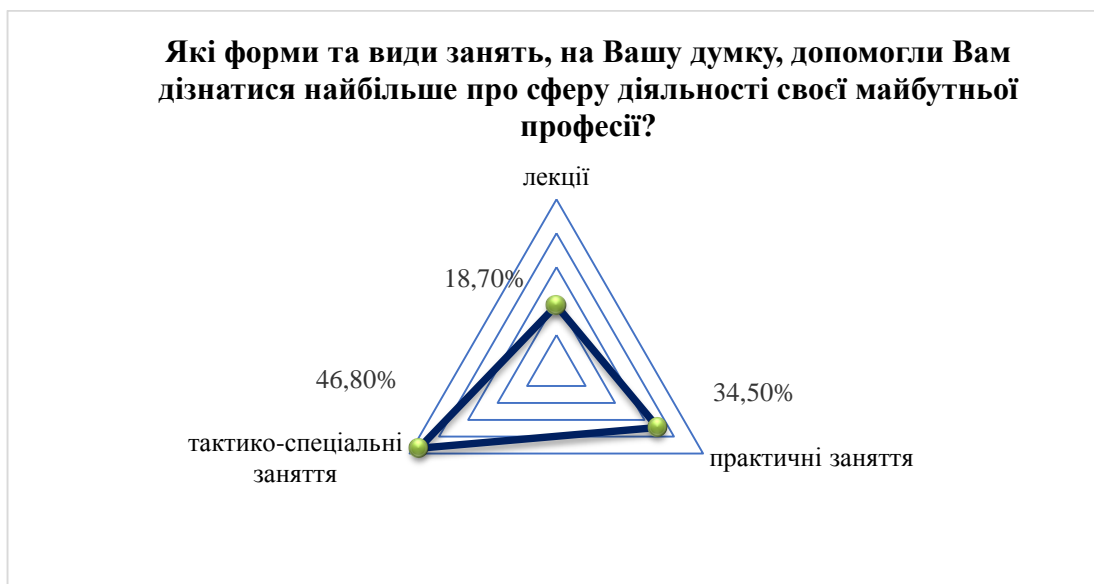

Рис. 4.7. Оцінювання студентами форм організації навчання

На підставі аналізу результатів підсумовано, що перше місце в рейтингу форм організації навчання та професійного розвитку у ЗВО посідають тактико-спеціальні заняття (46,80 %). На жаль, студенти недооцінюють роль науково-дослідницької роботи в процесі самоосвіти, що зумовлює необхідність посилення мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до таких видів навчальної діяльності. Найнижчий відсоток осіб надає перевагу лекціям (18,70 %). Це доводить, що майбутні фахівці з охоронної діяльності та безпеки вважають неефективним традиційний виклад теоретичного матеріалу (здебільшого монолог викладача, у найкращому випадку – унаочнений презентацією), хочуть відвідувати інтерактивні лекції, які базовані на сучасних інтерактивних методиках. Удосконалення потребує й дидактичний інструментарій

практичних занять, семінарів, навчальних практик, індивідуальних консультацій із викладачами.

Ефективності формування професійної компетентності, на думку студентів, сприяє вивчення фахових дисципліни: «Спеціальна вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка», «Спеціальна тактична підготовка». На наш погляд, студенти недооцінюють значення таких дисциплін, як «Правове забезпечення охоронної діяльності», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності».

Рис. 4.8. Оцінювання студентами змісту професійної підготовки

Студентські відповіді на запитання «Чи влаштовує Вас рівень Вашої фахової підготовки?» розподілені так: так – 48,40 %; частково – 35,40 %, ні – 16,20 % (рис. 4.9). Результати підтверджують тезу про те, що рівень фахової підготовки студентів недостатній.

У ході обговорення відповідей на запитання загалом зафіксовано позитивне ставлення як викладачів, так і студентів до цілеспрямовано організованого процесу навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки під час професійної підготовки, що передбачає створення концепції, системи та спеціальних організаційно-педагогічних умов.

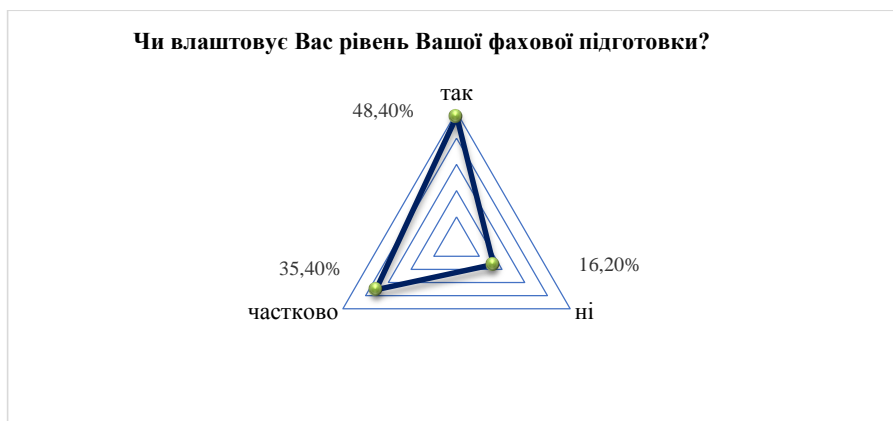

Рис. 4.9. Самооцінювання рівня фахової підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

На *констатувальному етапі* (2014 – 2015 рр.) обґрунтовано компоненти, критерії, показники й рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; розроблено діагностичні методики для визначення стану сформованості професійної компетентності; сформовано контрольні (КГ) й експериментальні (ЕГ) групи; діагностовано наявний рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови; розроблено систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Для оптимальної достовірності результатів до експерименту залучено 250 учасників, із них 214 студентів (110 осіб – КГ, 104 – ЕГ) і 36 викладачів.

На *основному етапі* експериментальної роботи – етапі організації та проведення експерименту (вересень 2014 – травень 2017 рр.) – виконано низку дій:

- внесено зміни в освітній процес студентів ЕГ для проведення експериментальної роботи відповідно до організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, формування їхньої професійної компетентності;

- упроваджено комплекс заходів, передбачених організаційно-педагогічними умовами професійної підготовки фахівців з охоронної

діяльності та безпеки;

– для з'ясування результативності роботи проведено повторну діагностику сформованості в студентів ЕГ і КГ професійної компетентності.

На *завершальному етапі* (червень 2017 – січень 2018 рр.) проаналізовано та порівняно початкові й кінцеві результати ефективності авторської концепції, розробленої системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки за рівнями сформованості професійної компетентності в студентів КГ та ЕГ; узагальнено отримані результати; зроблено висновки, сформульовано пропозиції щодо залучення педагогічних резервів освітнього процесу для досягнення ефективності професійної підготовки й формування професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Після завершення кожного курсу навчання проведено проміжні заміри рівнів сформованості в студентів усіх компонентів професійної компетентності. З огляду на результати цих вимірювань, унесено необхідні зміни під час проведення навчальних занять та інших заходів. На підставі результатів експериментальної роботи скориговано навчальні плани й програми з таких навчальних дисциплін, як «Управління охоронною діяльністю та безпекою», «Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Спеціальна вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка», «Оперативно-технічна безпека», «Тактико-спеціальна підготовка», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності», «Оперативно-розшукова діяльність», «Основи національної безпеки», «Технічні засоби охорони».

На *підготовчому етапі* експерименту передбачене визначення початкового рівня сформованості в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки професійної компетентності. На цьому етапі використано ті самі методики, що й під час констатувального етапу експерименту. Зокрема, для з'ясування стану сформованості мотиваційного

компонента (мотиваційно-ціннісний критерій) професійної компетентності вивчено думку студентів стосовно професії майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, проаналізовано розуміння ними суспільного значення вибраної професії, чинників фахової успішності тощо (анкету подано в додатках А, Е). Крім цього, для опису сформованості мотиваційного компонента професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки проведено анкетування («Експрес-діагностика соціальних цінностей особистості», «Експрес-діагностика рівня соціальної ізольованості особистості» Д. Рассела й М. Фергюссона, методика визначення індексу групової згуртованості» К. Сішора) (Додатки Д, Е, Ж, З). Такий підхід дав змогу вивчити особливості та властивості студентів, що формуються через взаємини між людьми. Можна стверджувати, що саме ієрархія професійно-ціннісних орієнтацій визначає формування рівня професійної культури, а з'ясування цінностей є важливим аспектом діагностики професійної компетентності фахівця.

У цьому контексті велике значення мало використання «Експрес-діагностики соціальних цінностей особистості» (додаток Б), яка дозволила виявити особисті, професійні та соціально-психологічні орієнтації студентів. Студенти за стобальною схемою (неважливо ... дуже важливо) оцінювали значущість для себе 16 тверджень. Відповідно до методики оцінювання, чим вищою була підсумкова кількість балів за певним напрямом, тим більш цінним він був для них. За результатами аналізу з'ясовано, що найбільшу цінність для студентів (85,1) мають фінансові цінності («високооплачувана робота», «гарні машини, одяг, будинок і т. д.»). Відповіді також засвідчили, що вони з огляду на свій вік досить відкриті до контактів з іншими людьми. Такі соціальні цінності, як «знайомство з новими людьми», студенти оцінюють досить високо (69 балів – 4 місце), але вони не вважають важливими працю для суспільного блага: категорії «участь у громадській діяльності» та «робота на добровільних засадах у некомерційних організаціях» отримали тільки 42,4 бали – 7 місце. Цікаво також, що

студенти вважають великою цінністю опанування професією (83,1 бали – 2 місце), хоча пов’язують необхідність опанування професії більше в аспекті корисності для себе, а не для суспільства. Про це свідчить і надання переваги матеріальним цінностям: твердження «фінансові цінності» студенти оцінили у 85,1 бали (1 місце), а твердження про духовні цінності – у 34,1 бали (останнє 8 місце). Узагальнені дані опитування подано у таблиці 4.1

Змістовний аналіз відповідей дозволив виявити значущі для студентів цінності, що впливають на професійну діяльність, спрямованість процесу соціалізації, а також характер протиріч у професії. Найбільш значущими для них є матеріальні блага, що свідчить про їхню прагматичну спрямованість. Серед загальнолюдських цінностей їм найбільш близькі цінності родини і дружби. Студенти суттєве значення надають власному благополуччю. Інших людей вони розглядають як важливий елемент успішного життя («мати гарних друзів»). Усе, що пов’язано з нематеріальними аспектами та цінністю служіння іншим, ще не є визначальним для них. Студенти показали переважно прагматично орієнтовані системи цінностей та професійно-ціннісних орієнтацій тобто рівень ціннісної складової їхньої професійної компетентності є досить низьким. Загалом результати констатувального тапу експерименту показали, що студенти недостатнім чином розуміють ціннісні аспекти професійного спілкування та професійної діяльності.

Таблиця 4.1

Результати діагностики соціальних цінностей n=214

№ з/п	Назва цінностей	Номер питання	Кількість балів	Ранг
1	Професійні	1+9	83,1	2
2	Фінансові	2+10	85,1	1
3	Сімейні	3+11	68,4	5
4	Соціальні	4+12	69,0	4
5	Суспільні	5+13	42,4	7
6	Духовні	6+14	34,1	8
7	Фізичні	7+15	56,8	6
8	Інтелектуальні	8+16	78,9	3

Анкетування для визначення розуміння значення та сутності професійної компетентності показало, що лише 10,53 % студентів розуміють її значення у професійній діяльності; 24,12 % респондентів вважають, що ознаками сформованої професійної компетентності є «гарні знання», «хороша поведінка», «тактовність», «логічність мислення», «своєчасність виконання завдань»; 34,47 % опитаних ототожнюють її з професіоналізмом. Серед основних складових компетентності 30,70 % опитаних назвали «організованість», «уміння знаходити компроміс при роботі з людьми», «пунктуальність», «впевненість»; 51,75 % опитаних вказали на необхідність навчання, самовдосконалення, набуття практичних навичок. Інші 69,30 % учасників опитування не змогли запропонувати жодного варіанта відповіді.

Діагностика мотивації до професійної діяльності здійснювалася нами за методикою, розробленою на основі методики А. Реана «Мотивація до професійної діяльності» (додаток Д.1). Методика спрямована на визначення домінуючих мотивів професійної діяльності. Внутрішня мотивація віддзеркалює суспільну й особистісну значущість професії: можливість самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення; можливість самостійності, ініціативи в навчанні, високий ступінь відповідальності; складність завдань, прийняття цінностей і принципів ЗВО та професії. Зовнішня позитивна мотивація передбачає наявність зовнішніх чинників, що впливають на продуктивність професійної діяльності таких, як: стабільність заробітку та можливість отримувати більш високу зарплату залежно від результатів праці; кар'єрний ріст; визнання й схвалення з боку керівництва; добрі відносини в колективі та задовільні умови на роботі; можливість отримати визнання за результатами в навчальному закладі роботи, місті, країні; певні соціальні гарантії; розумність вимог та авторитет керівництва. Зовнішня негативна мотивація передбачає мотиви захисту, уникнення критики з боку керівництва та покарань.

Для обробки результатів підраховувалися показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньопозитивної (ЗПМ) та зовнішньонегативної (ЗНМ) відповідно до таких ключів:

$$ВМ = \frac{оцінка6 + оцінка7 + оцінка8 + оцінка9 + оцінка13}{5}$$

$$ЗПМ = \frac{оцінка1 + оцінка2 + оцінка3 + оцінка5 + оцінка10 + оцінка11 + оцінка12 + оцінка15}{8}$$

$$ЗНМ = \frac{оцінка4 + оцінка15}{2}$$

Показником вираження кожного типу мотивації є число від 1 до 10. У процесі інтерпретації результатів визначається мотиваційний комплекс особистості, що є типом відношень між трьома типами мотивації: ВМ, ЗПМ, ЗНМ. Найоптимальнішими є два типи поєднань: ВМ>ЗПМ>ЗНМ та ВМ=ЗПМ>ЗНМ. Найгіршим мотиваційним комплексом є ЗНМ>ЗПМ>ВМ. Під час інтерпретації потрібно враховувати не тільки тип мотиваційного комплексу, але й рівень того, наскільки один тип мотивації перевершує інший за ступенем вираженості. Чим оптимальнішим є мотиваційний комплекс, чим більше активність педагога вмотивовано змістом професійної діяльності, прагненням досягти в ній певних позитивних результатів, тим нижчою є емоційна нестабільність. І навпаки, чим більше діяльність педагога зумовлено мотивами уникнення, осуду, які починають превалювати над мотивами, пов'язаними з цінністю професійної діяльності, а також над зовнішньою позитивною мотивацією, тим вищим виявляється рівень емоційної нестабільності. В усіх випадках зовнішні мотиви домінували над внутрішніми, що засвідчує недостатню розвинутість мотиваційного компонента. Занепокоєння викликає великий відсоток студентів з домінуванням зовнішньонегативної мотивації – 33,6% (72 особи), зважаючи на те, що за наявності цього типу мотивації є потреба уникнення зриву, осуду, покарання, невдачі. В основі цієї мотивації лежить ідея уникнення й ідея негативних очікувань. Починаючи справу, людина вже задалегідь боїться можливої невдачі, думає про шляхи уникнення цієї гіпотетичної

невдачі, а не про способи досягнення успіху. Дані дослідження засвідчують, що ця група студентів у діяльності є менш ініціативною. У процесі виконання відповідальних завдань студенти шукають причини відмови від них. Вважають за краще вибирати екстремальні цілі: вибирають завдання або занижено прості, або нереалістично високі за ступенем складності.

Для характеристики особистісного компонента (емоційно-вольовий критерій) професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за допомогою методу експертного оцінювання з'ясовано ступінь сформованості в студентів складників професійної компетентності, необхідних для виконання посадових обов'язків за призначенням. Експерти оцінювали такі властивості, як дисциплінованість, працездатність, витримка, наполегливість, рішучість і впевненість, толерантність, організованість, емоційно-вольова стійкість; відповідальність за результати виконання службової діяльності та ухвалені рішення; фізична витривалість; здатність до постійного самовдосконалення, самостійного здобуття нових фахових знань із використанням різних джерел інформації; дотримання вимог професійної етики, чуйне ставлення до інших, здатність поєднувати особисті інтереси з інтересами колективу, почуття особистої відповідальності, принциповість тощо. Цей перелік властивостей запропоновано студентам для самостійного оцінювання. Результати представлено у таблиці 4.2

Для оцінювання рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за когнітивним компонентом (когнітивно-інформаційний критерій) кількісні дані отримано за допомогою таких методів, як письмове й усне опитування, тестування. Зокрема, у процесі аналізу усних і письмових відповідей студентів узято до уваги повноту висвітлення проблеми, обґрунтованість, доказовість, відсутність неправильних тверджень тощо.

Перелік особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної діяльності (після ранжування експертами за десятибальною системою)

№ з/п	Особистісна характеристика	Бали
1	Дисциплінованість	9,51
2	Готовність прийти на допомогу, надійність	8,41
3	Відповідальність	7,39
4	Наполегливість	7,32
5	Працездатність і витримка	5,21
6	Емоціно-вольова стійкість	5,20
7	Доброзичливість	4,20
8	Толерантність	4,19
9	Безконфліктність	3,17
10	Рішучість і впевненість	3,15

Розроблено тести, що містили питання з різних аспектів професійної діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки (сучасні проблеми й основні завдання спеціальної вогневої підготовки в процесі професійного вдосконалення фахівців з охоронної діяльності та безпеки, основні законодавчі й нормативно-правові акти з організації спеціальної вогневої підготовки, вимоги службово-професійної діяльності до рівня спеціальної вогневої підготовленості військовослужбовців УДО України, правові підстави для застосування вогнепальної зброї під час виконання службових обов'язків). Студенти повинні були сформулювати відповіді на запитання щодо зміцнення здоров'я й підвищення стійкості організму до дії несприятливих чинників військово-професійної діяльності, оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками організації самостійних і навчальних занять зі спеціальної фізичної підготовки, формування й удосконалення спеціальних знань загальної та спеціальної (військово-прикладної) фізичної підготовки, організаційних і командно-методичних навичок, умінь управління підрозділами під час проведення всіх форм фізичної підготовки та виконання завдань за призначенням. Третій тестовий

блок стосувався правових аспектів охоронної діяльності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, четвертий – тактико-спеціальної підготовки (теоретичні знання програмного матеріалу, командно-методичні навички й уміння управління підрозділами в ході проведення всіх форм забезпечення безпеки осіб та об'єктів під впливом змін різних обставин).

Кожен із чотирьох блоків містив 30 запитань. На кожне запитання запропоновано до п'яти варіантів відповідей, із яких лише один варіант був правильним. Відповіді студентів оцінені за 4-бальною шкалою. У кожному тесті за 26 – 30 правильних відповідей студенти отримували 4 бали, за 21 – 25 – 3 бали, за 15 – 20 – 2 бали, за 10 – 14 – 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студенти могли отримати за виконання всіх тестових завдань, становила 16 балів. Крім того, для з'ясування стану сформованості когнітивного компонента професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки взято до уваги думку експертів, які оцінювали роботу студентів на заняттях, їхні знання й активність.

Для визначення рівня сформованості операційного компонента (діяльнісно-результативний критерій) професійної компетентності студентів використано контрольні та практичні роботи, тести, оцінювання дій студентів під час їхньої участі в ділових і рольових іграх, моделюванні квазіпрофесійних ситуацій, спостереження, а також експертне оцінювання. Зокрема, студентам запропоновано виконати завдання, що мали професійно орієнтований характер. У цьому контексті взято до уваги твердження С. Рубінштейна про те, що трудова діяльність – це «завжди виконання певного завдання; весь хід діяльності має бути підпорядкований досягненню необхідного результату» [524, с. 474].

Студенти, наприклад, повинні були схарактеризувати діяльність фахівця з охоронної діяльності та безпеки як професіонала, який володіє спеціальними знаннями, що становлять основу практичної службової діяльності кожного окремого співробітника й підрозділів охорони щодо забезпечення безпеки осіб та об'єктів. Акцентовано на тому, як студенти

характеризують ухвалення рішень щодо прогнозування ефективності виконання службових обов'язків, взаємодії з підрозділами Управління та іншими правоохоронними органами під час проведення охоронних заходів.

Відбір завдань для аналізу вимагав інформації про типовість завдань, про можливість студентів відповідати на них, незалежно від тих знань, що вони отримують на заняттях із циклу дисциплін професійної та практичної підготовки. До уваги взято бачення студентами сутності проблеми, їхні вміння окреслювати шляхи її розв'язання, правильно з'ясовувати порядок дій майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки.

За виконання цього завдання студенти могли отримати 16 максимальних балів. Якщо студент набрав від 1 до 5 балів, фіксували низький рівень сформованості професійної компетентності, якщо від 6 до 11 – середній, від 12 до 16 – високий. Для оцінювання роботи важливо акцентувати на ступені розкриття проблеми, правильності оцінювання дій фахівця з охоронної діяльності та безпеки.

Результати вивчення респондентів, які взяли участь у цьому етапі експерименту, узагальнено та систематизовано в таблиці 4.3.

Згідно з таблицею 4.3, високий рівень сформованості професійної компетентності мають від 0,91 до 2,88 % студентів. Більша частина студентів демонструє середній (від 9,62 до 17,31 %) і низький (від 80,00 до 89,42 %) рівні сформованості професійної компетентності. Особливо низькі показники сформованості професійної компетентності виявлено за когнітивно-інформаційним критерієм.

Відповідно до отриманих даних, розподіл майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за рівнями сформованості професійної компетентності в усіх групах майже не відрізняється. Логіка дослідницько-експериментальної роботи аргументувала необхідність урахування якісних і кількісних даних, що вможливило зіставлення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на початку й наприкінці формувального етапу педагогічного

експерименту.

Таблиця 4.3

**Результати вхідного контролю щодо сформованості
професійної компетентності в студентів 1-го курсу
(набору 2013 року) за критеріями, n = 214 (кількість та %)**

Критерії	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	Кількість студентів та частка у %					
	ЕГ=110	КГ=104	ЕГ=110	КГ=104	ЕГ=110	КГ=104
Мотиваційно-ціннісний	2 (1,82 %)	3 (2,88 %)	15 (13,64 %)	13 (12,50 %)	93 (84,55 %)	88 (84,62 %)
Інформаційно-когнітивний	1 (0,91 %)	1 (0,96 %)	12 (10,91 %)	10 (9,62 %)	97 (88,18 %)	93 (89,42 %)
Діяльнісно-результативний	2 (1,82 %)	2 (1,92 %)	14 (12,73 %)	15 (14,42 %)	94 (85,45 %)	87 (83,65 %)
Емоційно-вольовий	3 (2,73 %)	2 (1,92 %)	19 (17,27 %)	18 (17,31 %)	88 (80,00 %)	84 (80,77 %)
Середнє значення	2 (1,82 %)	2 (1,92 %)	15 (13,64 %)	14 (13,46 %)	93 (84,54 %)	88 (84,62 %)

Примітки: ЕГ – 110 осіб; КГ – 104 особи.

Відомості про рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на початку формувального етапу педагогічного експерименту унаочнено на рис. 4.10.

Для виявлення відмінностей у рівнях сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на початку й наприкінці формувального етапу педагогічного експерименту в контрольних та експериментальних групах використано *метод перевірки статистичних гіпотез* (нульової й альтернативної). Підтвердження ефективності експериментальної методики передбачало перевірку статистичних гіпотез – нульової та альтернативної.

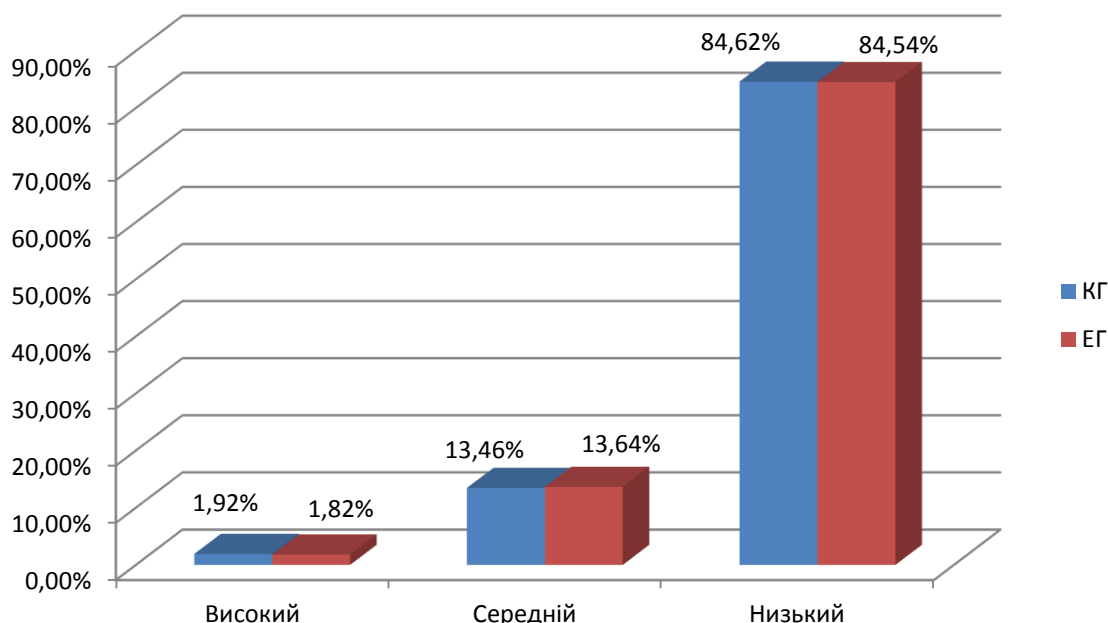

Рис. 4.10. Розподіл студентів контрольних та експериментальних груп за рівнями сформованості професійної компетентності на початку формувального етапу експерименту (у %)

Нульова гіпотеза (H_0): між рівнями сформованості професійної компетентності в студентів контрольної та експериментальної груп немає статистично достовірних відмінностей; можливо дещо вищий рівень сформованості професійної компетентності в експериментальних групах аргументований випадковими чинниками.

Альтернативна гіпотеза (H_1): наявні статистично достовірні відмінності між рівнями сформованості професійної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп, більш високий рівень сформованості професійної компетентності в експериментальних групах умотивований фактом запровадження обґрунтованих організаційно-педагогічних умов та експериментальної методики.

Для вибору однієї зі статистичних гіпотез (нульової – про те, що немає відмінностей, або альтернативної – про достовірність розбіжностей) у роботі використано *критерій Пірсона* χ^2 («хі-квадрат») – критерій згоди з даними спостережень, що дає відповідь на запитання, чи випадковими є розбіжності

між рівнями сформованості професійної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп. Згідно з цим критерієм [425, с. 228], взято до уваги *рівень значущості (вагомості) дослідження* $\alpha = 0,05$, що визначає частку помилкових рішень, якою можна знехтувати під час підтвердження (чи непідтвердження) нуль-гіпотези (імовірність того, що вибірки характеристик порівнюваних груп відрізняються, становитиме $1 - \alpha = 0,95$, або у відсотках $P = 95\%$ – це рівень достовірності відмінностей, тобто допустима не більше ніж 5 %-а можливість помилки). Значення критерію χ^2 обчислене за формулою [112, с. 301]:

$$\chi_{експ}^2 = \frac{1}{n_1 \cdot n_2} \sum_{i=1}^k \frac{(n_{i1} \cdot n_2 - n_{i2} \cdot n_1)^2}{n_{i1} + n_{i2}}, \quad (3.1)$$

де $\chi_{експ}^2$ – критерій експериментальної величини сформованості професійної компетентності студентів;

k – кількість категорій (рівнів сформованості професійної компетентності);

n_1 – кількість студентів контрольних груп, $n_1 = 110$;

n_2 – кількість студентів експериментальних груп, $n_2 = 104$;

i – категорія одного з рівнів сформованості професійної компетентності ($i = 1, 2, \dots, k$, де $k = 3$);

n_{i1} – кількість студентів контрольних груп, які потрапили до i -тої категорії;

n_{i2} – кількість студентів експериментальних груп, які потрапили до i -тої категорії.

У ході роботи перевірено вірогідність отриманих результатів, обчислено комплексний показник χ^2 для визначення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Нуль-гіпотеза сформульована так: дані вибірок одержані відповідно до статистично ідентичних сукупностей, а отже, будь-яка відмінність рівня сформованості професійної компетентності між

експериментальною та контрольною групами є випадковою варіацією.

За формулою (3.1) обчислено значення $\chi_{\text{емп}}^2$ для результатів вхідного контролю сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за окремими критеріями й загальне значення (табл. 4.4).

Визначено кількість ступенів вільності за формулою (3.4) $\nu = (k - 1) \cdot (c - 1) = (2 - 1)(3 - 1) = 2$. У табл. 12 додатка 1 [182, с. 306] знайдено величини $\chi_{\text{кр}}^2$ для рівнів значущості $P=0,05$ та $P=0,01$:

$$\chi_{\text{кр}}^2(0,05)=5,991 \quad \chi_{\text{кр}}^2(0,01)=9,21.$$

Таблиця 4.4

Результати застосування критерію Пірсона χ^2 за усіма критеріями сформованості професійної компетентності на початку формувального експерименту

Критерії	$\chi^2_{\text{емп.}}$	$\chi^2_{\text{кр.}}$	Висновки
Мотиваційно-ціннісний	0,313	$\chi_{\text{кр}}^2(0,05)=5,991$	$\chi_{\text{емп}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2(0,05)$ Відмінності є статистично незначущими
Когнітивно-інформаційний	0,098		$\chi_{\text{емп}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2(0,05)$ Відмінності є статистично незначущими
Діяльнісно-результативний	0,137		$\chi_{\text{емп}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2(0,05)$ Відмінності є статистично незначущими
Емоційно-вольовий	0,152		$\chi_{\text{емп}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2(0,05)$ Відмінності є статистично незначущими
Загальне значення	1,99		$\chi_{\text{емп}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2(0,05)$ Відмінності є статистично незначущими

Отже, $\chi_{\text{емп}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2(0,05)$, тому є підстави підтвердити нуль-гіпотезу про те, що рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на початку експерименту в КГ й ЕГ суттєво не відрізнявся.

На основі визначеного рівня сформованості професійної компетентності в контрольних й експериментальних групах підсумовано, що студенти в цих групах мали майже однаковий рівень знань та вмінь і суттєво не відрізнялися за якісним показником.

Результати проведеного дослідження довели, що для формувального експерименту сформовано контрольні групи (КГ) й експериментальні групи (ЕГ) з однаковим початковим рівнем сформованості професійної компетентності. На основі теоретико-методологічного аналізу виконано одне із завдань дослідження – обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов, розробити систему професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Виявлений на етапі констатувального експерименту недостатній рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки спонукав до формування професійної компетентності в межах розробленої системи й до реалізації виокремлених організаційно-педагогічних умов завдяки впровадженню інноваційних освітніх методик та авторського навчально-методичного забезпечення.

Отже, порівняння результатів стану сформованості професійної компетентності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки КГ й ЕГ за допомогою методів математичної статистики підтвердило, що якісні й кількісні характеристики в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки не мають достовірних розбіжностей, тому зазначені групи стали учасниками цього етапу експерименту.

Загалом результати вхідного контролю засвідчують, що більшість майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки має середній і низький рівень сформованості професійної компетентності. Це зумовило необхідність проведення цілеспрямованої роботи щодо формування в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки професійної компетентності. Нижче схарактеризовано формувальний етап педагогічного експерименту.

4.2. Формувальний етап експериментального дослідження

Методика організації формувального експерименту, що полягав у впровадженні моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, реалізована відповідно до виокремлених організаційно-педагогічних умов:

- розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності;
- структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент;
- використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;
- моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності.

Перша педагогічна умова – розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності – передбачала виконання таких завдань: вивчення теоретичного підґрунтя власне поняття «мотивація», теорій мотивації, функцій мотивації; з'ясування мотивів і стимулів майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; діагностика дидактичних можливостей активізації мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності.

Перша педагогічна умова реалізована за допомогою використання інноваційних форм, методів і технологій навчання. Для цього звернено увагу передовсім на розвиток внутрішньої мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності. Важливо, щоб студенти вчилися не тільки для того, щоб отримати оцінку. З огляду на це, проведено бесіди стосовно

недоречності «споживацького» ставлення до навчання, наголошено на значущості «відкритого» ставлення до світу й життя, на важливості активності людини для досягнення життєвих цілей. Посутню роль відіграли бесіди про ціннісні орієнтації, що пов'язані з майбутнім життям у суспільстві, формування уявлення про життя в соціумі, міркування про ближню (безпосередню) і кінцеву (перспективну) мету навчання та професійної діяльності.

Для посилення внутрішньої мотивації студентів пріоритетного значення надано їхнім професійним і пізнавальним інтересам, запропоновано різноманітні професійно спрямовані завдання, що розвивають уміння й навички самостійного пошуку, розв'язання різних проблем, самооцінювання та самоперевірки результатів власної діяльності. Це допомагало «занурити» студентів у навчальний процес, за таких умов вони ставали більш активними, свідомими, орієнтованими на процес і результат навчально-професійної діяльності.

Для підвищення пізнавального інтересу студентів до навчальної діяльності підтримано їхнє прагнення виявляти та утверджувати себе через таку роботу. Збагачено зміст навчального матеріалу особистісно орієнтованим матеріалом, що стосувався професійної діяльності. Крім того, зосереджено увагу на особливостях майбутньої професійної діяльності правоохоронця та її суспільній значущості, схарактеризовано вимоги до знань, умінь і якостей фахівця, його здатності поповнювати свій фонд знань. Наприклад, у ході опанування всіх тем із навчальної дисципліни «Організація вогневої підготовки» обговорено значення вмінь застосовувати спеціальні засоби та зброю для безпосереднього захисту життя, здоров'я й інших прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, виявляти причини й умови скоєння злочинів та адміністративних правопорушень.

На цьому етапі особливого значення надано актуалізації мотивів і пошуку сенсу освіти, підтриманню інтересу студентів до освіти як до нового особистісного ресурсу для розвитку, пошуку й побудови власної системи

освіти. Першими кроками в набутті такого досвіду стали спроби студентів самостійно формулювати мету своїх намірів і дій. Поширеними засобами актуалізації мотивів послуговували життєві й професійні проблеми, опис суб'єктивних відчуттів у ситуації певних життєвих колізій, вільний вибір завдань, оцінювання власної готовності до вибору такого завдання.

Важливе значення для розвитку мотивації студентів до професійної діяльності мало використання різних способів педагогічної підтримки та позитивної мотивації, стимулювання інтелектуальних виявів студентів. Під час експериментального дослідження застосовано систему мотиваційних стимулів, що охоплювала: заходи із заохочення, зокрема надання студентам вільного часу на освітню діяльність; додаткове заохочення оцінками за підсумками модуля або навчального семестру; надання студентам можливості дострокового складання екзаменаційної сесії.

Для розвитку пізнавальних інтересів студентів ужито заходів із підтримання допитливості та створення «пізнавального» психологічного клімату в навчальних групах. Викладачі намагалися виокремити тих студентів, які могли розповісти більше, ніж передбачено в програмі, повідомляли про нові джерела інформації з необхідної теми. Водночас застосовано додаткові мотиваційні стимули, це насамперед ідеал-приклад, професійний зразок, довіра до особистості, громадська думка, пізнавальні перспективи, емоційні стимули (радість пізнання нового).

Наголошено, що для формування власної думки з порушеного питання необхідно прочитати не одну статтю або книгу, а кілька, за можливості – із різним обґрунтуванням явищ і процесів. Потім потрібно спробувати проаналізувати зв'язок представлених у наукових працях відомостей із навколишньою дійсністю, осмислити переконливі й сумнівні докази та пояснення. Важливе значення має обговорення нових даних зі студентами й фахівцями. Оцінено рівень і глибину обізнаності студентів щодо прочитаного, уміння обґрунтовувати свою позицію. Для перевірки рівня опанування студентами прочитаного матеріалу взято до уваги такі вміння:

виокремлення концептуальної основи тексту; структурування, систематизація інформації; прогностичне бачення небезпеки; критичне оцінювання ситуації та шляхи її розв'язання тощо.

У роботі акцентовано на тому, що вміння, як і здібності, розвиваються або слабшають, згасають чи посилюються залежно від навколишніх умов, вольових зусиль і характеру людей. Освіта тісно пов'язана з вихованням, формуванням дисципліни, виробленням працездатності, наполегливості, сили волі. З огляду на це, організовано спільну роботу викладачів і студентів із формулювання мети роботи, дотримання системності в освітній роботі. Викладачі пояснювали студентам, що мета – це практичне ставлення людини до дійсності, яка маркує напрям і спосіб її діяльності. Система в навчанні допомагає доводити до кінця почату справу, правильно розраховувати свої сили й здібності. У бесідах зі студентами звернено увагу на те, що зосередженість, сила волі необхідні для вироблення відповідальності в найширшому розумінні цього поняття, що зібраність підвищує працездатність, дисципліну людини й робить мету більш близькою та реальнішою, сприяє мобілізації сил й енергії для досягнення успіху в навчанні.

Загалом посиленню мотивації студентів до професійної діяльності сприяє життєве самовизначення й професійне самоутвердження майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, розвиток їхньої потреби в самореалізації. Для цього докладено зусиль до розвитку пізнавального інтересу, професійної спрямованості навчального матеріалу, створення позитивної атмосфери на заняттях та сприятливих умов для саморозвитку, навчання прийомів самостійного опрацювання навчальної літератури.

Застосовано систему мотиваційних чинників, зокрема внутрішніх (посилення інтересу до навчальних дисциплін) і зовнішніх (контроль результатів навчальної діяльності студентів та ін.). Як засвідчив досвід роботи, за умови комплексного використання зазначених засобів можна суттєво змінити ставлення студентів до навчальної діяльності, формувати

вміння використовувати спеціальні засоби та зброю.

Особливу увагу зосереджено на створенні сприятливих умов для розвитку індивідуальних характеристик студента, його внутрішнього потенціалу, для реалізації потенціалу майбутніх охоронців. Ідеться про організацію навчального процесу, що передбачає вибір способів, прийомів, темпу навчання студентів, зважає на індивідуальні відмінності, рівень розвитку здібностей до навчання. Індивідуальна робота стосувалася насамперед розроблення диференційованих завдань, що вимагали знань про особливості студентів.

Основою індивідуалізації професійної підготовки студентів послуговував принцип варіативності вибору змісту й форм діяльності з вивчення військово-спеціальних дисциплін. Варіативний підхід у навчанні передбачав насамперед різноманіття, рівневість, диференційованість вправ і завдань. Акцентовано на обов'язковості для всіх студентів видів і форм роботи, що заплановані в програмах військово-спеціальних дисциплін. Варіативний принцип прогнозує добровільний вибір студентами навчальних засобів з огляду на їхні можливості та здібності. Практичні завдання розроблені також з огляду на різний рівень індивідуальних здібностей, професійних інтересів і перспектив студентів. Зокрема, завдання з кожної військово-спеціальної дисципліни підготовлені за кількома рівнями труднощів, з урахуванням загальнообов'язкового компонента.

Варіативність стосується обсягу та змісту навчального матеріалу, темпу його засвоєння, характеру завдань і ступеня самостійності їх виконання. Розроблено індивідуальні додаткові диференційовані завдання для самостійної роботи, завдання різного ступеня складності, навчально-дослідницькі завдання. Вивчено особливості розвитку пізнавальної, мотиваційної, предметно-практичної сфер індивідуальності студентів, ужито заходів для стимулювання їхньої творчої активності та дослідницької діяльності.

Акцентування на індивідуальній своєрідності особистісного розвитку

студентів та на вимогах стандартів вищої освіти щодо сформованості професійної компетентності дало змогу створити умови для навчання, адекватні до індивідуальних особливостей студентів та оптимальні для різнобічного загального розвитку, формувати й розвивати індивідуальність, самостійність і творчий потенціал.

Для розвитку й активізації мотиваційної сфери майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки запропоновано методи моделювання й розв'язання квазіпрофесійних ситуацій, що імітують аспекти професійної діяльності. На всіх видах занять із навчальних дисциплін «Управління охоронною діяльністю та безпекою», «Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Оперативно-технічна безпека», «Тактико-спеціальна підготовка», «Оперативно-розшукова діяльність», «Технічні засоби охорони» студенти аналізували практичні ситуації, розв'язували комплексні тактичні завдання щодо сучасних умов організації безпеки та охорони. Моделювання й розв'язання квазіпрофесійних ситуацій на основі дидактично обґрунтованих і дібраних ситуацій допомагають більш ефективно навчати студентів знаходити способи подолання проблем, нові формати діяльності, вибирати прийоми й методи впливу на персонал підрозділу.

Ефективним є застосування ділових ігор, зокрема «Організація», «Загострення обстановки», «Прикриття», «Екстремальна ситуація» та ін., у ході яких присутню роль відіграє набуття вмінь реалізувати управління силами й засобами під час виконання поставлених завдань, ухвалювати необхідні управлінські рішення з огляду на вірогідність надходження неправдивої, спотвореної інформації, досягати чіткої взаємодії, високої злагодженості підрозділів в екстремальних ситуаціях.

Посиленню мотивації в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності сприяють такі методичні прийоми: «Мотиватори» (круглий стіл «Мотиватори професійної діяльності»; створення презентацій «Моя майбутня професія»; тест «Мотиваційний

профіль»; мотиваційні есе; вправа «Намалюй мотиватор»; мотиваційна дошка); прийом «Самоефективність» (зміна поведінки на підставі досвіду успіхів і невдач; запозичення досвіду; вербальне переконання; емоційне піднесення); прийом «Мотиваційна мова» (власна мотиваційна мова; мотиваційна промова; вербалізація позитивного досвіду; діалогізація). Ділові ігри дають змогу відпрацьовувати оптимальні комунікативні тактики аналізу конкретних комунікативних ситуацій, формулювання наказів і їх групового самоаналізу. Серед поширених інтерактивних методів варто назвати перегляд відеофрагментів та аналіз конкретних ситуацій, що допомагають розвивати в студентів евристичне мислення, уміння діяти в екстремальних ситуаціях, патріотизм, повагу до національних і моральних цінностей, до інших людей, їхніх прав та свобод; почуття професійного обов'язку, дотримання вимог професійної честі й професійної гідності; інтерес до набуття знань про специфіку охоронної діяльності та безпеки; професійно важливі якості, зокрема організованість, наполегливість, цілеспрямованість, відповідальність, рішучість.

В організації освітнього процесу зроблено спробу відмовитися від принципу активного (найчастіше командного) й одностороннього педагогічного впливу. Для формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки як орієнтир вибрано принцип спільної діяльності, що передбачає створення ситуацій. При цьому студенти поставали не тільки об'єктом зовнішніх впливів, але й суб'єктами освітніх змін, співучасниками процесу.

Важливе значення має розвиток індивідуальної відповідальності студентів не через страх наслідків, а через бажання й готовність не допустити негативних наслідків. Внутрішня відповідальність за результати навчальної діяльності пов'язана з почуттям обов'язку, саморегуляцією власних дій та професійною спрямованістю студента. У такому випадку відповідальність перетворює зовнішній обов'язок у внутрішню потребу, що супроводжуване переходом зовнішнього контролю до самоконтролю особистості. На

першому місці постає не контроль, а самоконтроль: ступінь досягнення поставлених цілей контролюють не так викладачі, як студенти.

У формуванні відповідальності важливу роль відіграє розвиток у студентів упевненості у своїх силах, розуміння власної відповідності поставленим навчальним завданням. Зокрема, вагоме значення має навчання студентів прийомів і навичок самоконтролю, тому студентів залучено до різноманітних форм взаємоперевірки. Для становлення суб'єктної позиції передбачено розвиток у студентів самостійності як здатності до незалежних дій і рішень, активності й готовності до вибору як усвідомлення відповідальності за результати та наслідки своєї діяльності. Через окреслення цілей і способів їх досягнення варто стимулювати в студентів самопізнання, відповідальність за досягнутий результат.

Для оптимальної організації освітнього процесу актуалізовано та збагачено суб'єктний досвід студентів, докладено зусиль до стимулювання їх самостійно вибирати й використовувати різні способи виконання навчальних завдань, відпрацьовувати різні версії в пошуку варіантів розв'язання пізнавальних завдань (проблем). Наприклад, студенти, опановуючи тему «Дії наряду охорони в разі виникнення надзвичайних ситуацій» із навчальної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка», аналізували різні особливості роботи керівника групи, простежували різні варіанти рішень за ускладнення морально-психологічного стану підрозділу, окреслювали шляхи й напрями покращення міжособистісної взаємодії в підрозділі, різні варіанти управлінсько-комунікативного впливу керівника групи в повсякденних і конфліктних ситуаціях.

Така організація спільної діяльності, створення ситуацій вибору та заохочення ініціативи сприяли розвитку активності студентів у навчальній діяльності, їхньої відповідальності за результати своєї праці, тобто студенти ставали співавторами процесу власного навчання. Роль викладача за таких умов суттєво змінювалася. Викладачі намагалися не тільки повідомляти новий матеріал, але й бути організаторами, фасилітаторами, консультантами.

Партнерство замінювало домінування викладача в аудиторії.

Реалізація *другої педагогічної умови* – структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент – передбачає застосування різноманітних форм, методів і прийомів залучення студентів до співпраці, активізації їхньої зацікавленості проблемними питаннями, створення атмосфери взаємодії та співпраці, організацію діалогічного спілкування, формування потреби в набутті й поглибленні знань.

Структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки прогнозує:

– оновлення змісту фахових дисциплін через збагачення тематики навчальних і робочих програм, розроблення проблемних змістових модулів, лекцій, практичних та семінарських занять із фахових дисциплін («Управління охоронною діяльністю та безпекою», «Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Спеціальна вогнева підготовка», «Спеціальна фізична підготовка», «Оперативно-технічна безпека», «Тактико-спеціальна підготовка», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності», «Оперативно-розшукова діяльність», «Основи національної безпеки», «Технічні засоби охорони»), програм ознайомлювальної практики, стажування з проблем охоронної діяльності та безпеки;

– організацію методичних, науково-методичних семінарів для викладачів фахових дисциплін із проблем досвіду професійної діяльності фахівців з охорони та безпеки в Україні й зарубіжжі, із питань використання форм і методів формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки;

– підготовку робочих програм, упровадження проблемних змістових модулів лекцій, практичних і семінарських занять тощо.

Для ефективної реалізації цієї педагогічної умови створено навчально-методичні комплекси дисциплін «Спеціальна вогнева підготовка», «Психологічне забезпечення охоронної діяльності», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки», до складу яких входять: програма навчальної дисципліни; методичні рекомендації для проведення практичних і семінарських занять, комплексних занять; засоби діагностики; методичні рекомендації щодо організації самостійної та індивідуальної роботи; індивідуальні завдання.

Формування професійної компетентності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки відбувалося поетапно протягом усього періоду їхнього навчання. Кожен наступний етап взаємопов'язаний із попереднім. Забезпечено міжпредметний зв'язок: знання й уміння з дисциплін базовані на знаннях, уміннях і навичках, отриманих під час опанування цих курсів, що вможливорює ефективне формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної, правової компонент.

Важливо грамотно поєднувати теоретичний і практичний складники в змісті професійно орієнтованих дисциплін, оскільки досвід діяльності щодо застосування вмінь з особистої безпеки можливо передати лише під час особистого залучення студентів у практичну діяльність. Усе це взято до уваги під час створення навчальних професійних ситуацій, наближених до реальних, що потребують від майбутнього фахівця з охоронної діяльності використання вмінь з особистої безпеки.

Третя педагогічна умова використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки – передбачала роботу студентів з електронними виданнями в бібліотеці, виконання індивідуальних завдань на основі використання інформаційних технологій, поточної атестації за допомогою електронного тестування, роботу з освітніми професійними сайтами та автоматизованими навчальними програмними засобами.

Застосування новітніх інформаційних технологій у самостійній роботі майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки сприяло: розвиткові мислення; естетичному вихованню (завдяки використанню можливостей комп'ютерної графіки, технології мультимедіа); розвитку комунікативних здібностей; формуванню вмінь ухвалювати оптимальне рішення або пропонувати варіанти розв'язання екстремальних ситуацій (завдяки використанню комп'ютерних ігор, орієнтованих на оптимізацію діяльності з ухвалення рішення); формуванню інформаційної культури, умінь обробляти інформацію; провадженню експериментально-дослідницької діяльності (через реалізацію можливостей комп'ютерного моделювання).

У процесі організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки ефективною виявилася проектна технологія. Методика її впровадження передбачає створення проблемної ситуації, під час аналізу якої студенти, оволодівши певною сукупністю академічних знань, стають здатні засобами проектної діяльності продемонструвати як теоретичний бік розв'язання поставленого завдання, так і можливості практичного застосування отриманих результатів.

Для реалізації цієї педагогічної умови запропоноване використання дослідницьких методів – окреслення проблеми, конкретизація завдань, формулювання гіпотези щодо їх виконання, обговорення методів, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, корекція, висновки (використання під час дослідження методу «мозкової атаки», «круглого столу», статистичних методів, творчих звітів, переглядів тощо). Підвищенню рівня готовності студентів до використання ІКТ у самостійній роботі студентів сприяло впровадження створеної моделі організації самостійної роботи студентів засобами ІКТ та навчально-методичного забезпечення. Посутню увагу зосереджено на підвищенні рівня використання викладачами інформаційних ресурсів, інформаційно-комп'ютерних технологій, підсистеми «Електронний журнал» тощо. Загалом використання сучасних інформаційних систем, автоматизація різноманітних

процедур збирання моніторингової інформації дали змогу переорієнтувати управління самостійною роботою студентів на новий технологічний рівень, забезпечити якість професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на інституційному рівні.

Важливим засобом формування професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки в процесі самостійної роботи послуговували електронні ресурси, зокрема навчальні програмні засоби, програмні засоби (системи), програми, призначені для контролю, інформаційно-пошукові програмні системи, імітаційні програмні засоби та моделювальні програмні засоби, а також навчально-ігрові програмні засоби. На відміну від традиційної системи навчання, програмні засоби використано комплексно, що оптимізувало виконання студентами різних видів робіт. Такі засоби сприяли формуванню в студентів уміння самостійно здобувати знання, провадити інформаційно-навчальну, експериментально-дослідницьку, самостійну діяльність, обробляти інформацію, загалом активізувати творчу роботу студентів.

Використання програмних засобів дало змогу індивідуалізувати й диференціювати самостійну роботу (завдяки завданням різного ступеня складності), контролювати зворотний зв'язок, діагностувати помилки; забезпечувати самоконтроль і самокорекцію; проводити комп'ютерну візуалізацію навчальної інформації, моделювати й імітувати досліджувані об'єкти, процеси або явища; створювати та використовувати інформаційні бази даних, необхідні в навчальній діяльності; підвищувати мотивацію навчання (наприклад, завдяки пошуковим засобам програми або ігровим ситуаціям); ознайомити студентів зі стратегією засвоєння навчального матеріалу; формувати в них уміння ухвалювати оптимальне рішення або варіативні рішення в складній ситуації.

Четвертої педагогічної умови – удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки – досягають за умов реалізації мети й завдань спеціальної фізичної підготовки під час

опанування навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка», а саме: упровадження інноваційних педагогічних технологій і методів навчання для формування внутрішньої мотивації до занять фізичними вправами та спортом, цілеспрямоване формування позитивного ставлення до занять фізичними вправами та спортом, удосконалення професійно-прикладної фізичної культури майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, розроблення системи педагогічних заходів для заохочення студентів до фізичного вдосконалення спеціальної фізичної підготовки та спорту, упровадження інформаційних технологій в освітній процес і розроблення «електронного паспорта фізичної підготовленості охоронця».

Реалізацію цієї педагогічної умови вможливорює додавання до змісту курсу «Спеціальна фізична підготовка» компонента з бойових єдиноборств, що дає змогу підвищити рівень сформованості в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки здатності ефективно й із максимальною безпекою життя та здоров'я виконувати професійні завдання, використовуючи прийоми фізичного впливу, непохитно переносити психологічні й фізичні навантаження без погіршення стану здоров'я, без зниження працездатності.

Зміст дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» доповнений навчальним матеріалом із тематики самозахисту (окремі питання, теми, модулі), а саме «Бойові єдиноборства системи рукопашного бою». Студентам запропоновано вивчення конкретних прийомів і комбінацій самбо й рукопашного бою залежно від індивідуальних характеристик моторики студентів. Для успішного засвоєння студентами цих прийомів рекомендовані комплекси вправ, спрямовані безпосередньо на розвиток груп м'язів, що беруть участь у їх виконанні.

Охоронна діяльність передбачає виконання особливо складних і відповідальних завдань, пов'язаних із загрозою життю та здоров'ю працівників, із підвищеним фізичним навантаженням, близьким до екстремального. Процес професійної підготовки фахівців з охоронної

діяльності та безпеки належить до складних форм педагогічної діяльності, де інтегровані медико-біологічні, психофізіологічні й організаційно-методичні основи. Необхідність комплексного врахування всіх згаданих основ – найважливіша умова підвищення ефективності процесу професійної підготовки, його планування й організації навчального процесу загалом.

У методиці навчання рукопашного бою фахівців з охоронної діяльності структур повинна бути реалізована активна наступальна спрямованість ведення сутички, сформоване вміння з перших секунд захопити ініціативу в супротивника, безперервно атакувати й не дати йому жодних шансів провести ефективну атаку. Ця наступальна спрямованість сформульована як принцип силового домінування.

У процесі підготовки до рукопашного бою у фахівців з охоронної діяльності необхідно виховувати не просто впевненість у силах, а знання того, що лише жорстка агресивність стосовно супротивника, тактика атаки здатні забезпечити перемогу в бою. Така спрямованість має бути обов'язково реалізована в методиці навчання та психологічної підготовки майбутніх охоронців.

Ефективності дій в умовах безпосереднього протиборства зі злочинцем досягають завдяки поєднанню оптимального стану психологічної підготовленості з необхідним арсеналом рухових навичок, готовністю до протистояння, належним фізичним станом, умінням володіти та використовувати вогнепальну зброю, тактичними діями в застосуванні всіх цих умінь. Досконалість техніки виконання прийомів рукопашного бою безпосередньо на близькій відстані полягає у визначенні та виконанні точнісних рухів й ударів (ті, що розслабляють, відволікають).

Навчання техніки ударів руками й ногами проведено в умовах, наближених до реальних. У процесі академічних занять студенти вдосконалювали точнісні рухи згідно з вимогами навчальної програми, у комплексі з розвитком фізичних якостей.

Для формування стабільної й варіативної технічної майстерності ударних рухів, які забезпечують ефективну дію в екстремальних ситуаціях, у навчальному процесі застосовано метод ускладнення умов виконання рухових навичок і прийомів, що полягає у виконанні низки дій: ускладнення вихідних, проміжних, кінцевих положень, підготовчих дій; обмеження часових відрізків дій; ускладнення умов орієнтації в просторі й часі; виконання прийомів і дій умовного супротивника; обмеження фізичних можливостей виконавця; обмеження простору для виконання вправи.

У процесі формування та вдосконалення рухових навичок особливу увагу зосереджено на розвитку психофізіологічних функцій, які безпосередньо беруть участь у саморегуляції рухів. Точне управління просторовими, часовими й динамічними параметрами рухів взаємопов'язане з виявом психомоторних спеціалізованих простих і складних реакцій.

На заняттях під час оволодіння окремими елементами техніки рукопашного бою створено реальні обставини, у яких використані набуті вміння. Наприклад, у ході вивчення «страхування» після опанування всіх елементів на м'якому покритті проведено заняття спочатку на гумовому, земляному, дерев'яному покриттях, де студенти проходили обкатування тіла, долаючи страх травмувань, згодом відпрацьовані елементи на жорсткому покритті.

Удосконалення прийомів передбачало використання зброї, коли потрібно не тільки контролювати виконання вправ, а й утримувати в полі зорі навчальну зброю супротивника. Після опанування вмінь «самострахування» студенти долають страх падінь і травмувань, у них зникає потреба дивитися під ноги для вибору місця падіння. Після таких тренувань м'язове відчуття відіграє більш вагому роль. Якщо співробітник відстежуватиме свої дії, він може потрапити під ще більшу небезпеку з боку злочинця – під його кулю чи ніж.

Успішна реалізація окресленої умови передбачає раціональну побудову навчального процесу, що поєднує науковий потенціал викладача й навчальні

здібності студента; поступове нарощування навчальних вимог до студента з розвитком його фізичної здатності до виконання професійно орієнтованих фізичних вправ. Удосконалення методів навчання техніки рукопашного бою вможлиблює широке використання в практиці спеціальної фізичної підготовки сучасних інформаційних технологій.

Завдяки застосуванню ІКТ й аудіовізуальних технічних засобів окреслено шляхи та методичні прийоми підвищення ефективності процесу формування рухів із заданими властивостями, створено у вигляді комп'ютерних програм ефективне навчальне середовище техніки прийомів рукопашного бою майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в процесі спеціальної фізичної підготовки, використання системи неспеціалізованої високоінтенсивної підготовки «CrossFit» при цьому удосконалено нормативи оцінювання фізичної готовності, дозування фізичного навантаження. Використано диференційовані комплекси спеціальних тестів та завдань за характером навантажень і структурою рухів. Умову реалізовано поетапно із диференціацією нормативів фізичної підготовки.

П'ята організаційно-педагогічна умова – моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності – передбачала моделювання професійних ситуацій у процесі професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що дали змогу на основі практичного аналізу реальних навчальних ситуацій формувати навички аналізу, вибирати й ухвалювати рішення. Моделювання квазіпрофесійних ситуацій доповнює теоретичний зміст дисциплін усебічним описом практичних питань, формує в студентів уміння знаходити правильні рішення щодо потенційних ситуацій, вести пошук ефективних варіантів розв'язання запропонованих проблем через їх моделювання під час навчання. Квазіпрофесійні ситуації відпрацьовані через використання спеціалізованих навчальних тренажерних комплексів, інтерактивного мультимедійного

(віртуального) і реального тиру, мультимедійних навчальних комплексів, автополігонів, спеціально спланованих заходів.

На практичних заняттях із навчальних дисциплін «Управління охоронною діяльністю та безпекою», «Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Оперативно-технічна безпека», «Тактико-спеціальна підготовка», «Оперативно-розшукова діяльність», «Технічні засоби охорони» студенти вивчали практичні ситуації, розв'язували комплексні тактичні завдання щодо сучасних умов організації безпеки та охорони. Наприклад, це зустріч офіційної особи, обстеження місця тимчасового проживання особи, оперативно-технічний огляд об'єкта охорони, термінова евакуація, приховане перебування на об'єкті, продумане розташування групи охорони, конспірація, блокування й обстріл рухомого автомобіля, швидка та безпечна посадка (висадка) співробітників охорони, маневри, швидкісна стрільба з різних позицій, візуальний контакт із ціллю на малих дистанціях, перша медична допомога тощо.

Моделювання квазіпрофесійних практичних ситуацій допомагає більш ефективно навчати студентів знаходити способи подолання проблем, нові способи діяльності, вибирати прийоми й методи впливу на персонал підрозділу, сприяє формуванню психічної стійкості, мужності, винахідливості, пильності, зібраності, самовладання, обачності, спостережливості, оперативності, інтуїції, витривалості, цілеспрямованості, наполегливості, активності, професійної надійності, емоційно-вольової стійкості, готовності до ризику тощо. Використання квазіпрофесійних ситуацій у професійній підготовці оптимізує тренування правильних рефлексів, формує миттєву реакцію на небезпечну ситуацію, мобілізує ресурси психіки, розвиває навички до автоматизму.

Отже, для підвищення ефективності формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки впроваджено організаційно-педагогічні умови, що стосуються впливу на всі її

складники й передбачають: розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної, правової компонент; організація самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на основі використання ІКТ; удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Під час формувального етапу педагогічного експерименту використано діагностичний інструментарій констатувального експерименту, до арсеналу якого входять методи спостереження, анкетування, бесіди, опитування, тестування, блок практичних завдань, створення проблемних ситуацій, кількісне оброблення результатів.

4.3. Результати експериментального дослідження ефективності авторської концепції й системи професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки

Після завершення експериментальної роботи перевірено результативність запропонованої концепції й системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Загалом проведено діагностування на початку формувального етапу педагогічного експерименту, після закінчення студентами 1, 2 і 3-го курсів, після завершення формувального етапу.

Сформованість у студентів професійної компетентності після формувального етапу експерименту діагностовано за допомогою тих самих методик, що й на констатувальному етапі дослідження. Це дало змогу з'ясувати об'єктивну картину динаміки її формування за експериментальною методикою.

Для з'ясування стану сформованості мотиваційного компонента (мотиваційно-ціннісний критерій) професійної компетентності на кожному

етапі дослідження передбачено варіювання деяких питань, проте загалом усі вони стосувалися думки студентів щодо професії фахівця з охоронної діяльності та безпеки, розуміння суспільного значення його професії, чинників успішності в професії, бажання до опанування знань і вмінь фахової діяльності; усвідомлення потреби в розвитку фахових умінь; інтересу до процесу пізнання, потреби в нових знаннях; моральної відповідальності за результати власного навчання й підвищення вимог до своїх навчальних досягнень; бажання та прагнення зберігати й примножувати моральні, культурні та професійні цінності; бажання вести здоровий спосіб життя тощо. Зокрема, студентам запропоновано анкету для аналізу розуміння значущості професії фахівця з охоронної діяльності та безпеки (див. додаток А).

Результати аналізу робіт студентів ЕГ засвідчили, що респонденти могли більш чітко окреслити особливості діяльності фахівця з охоронної діяльності. Зокрема, 94,6 % опитаних студентів ЕГ наголосили на значущості охоронної діяльності в системі національної безпеки, зауваживши, що діяльність охоронної служби необхідна для ефективної реалізації державної політики у сфері безпеки України, провадження діяльності щодо протидії адміністративним правопорушенням. Студенти акцентували також увагу на необхідності виконання стратегічних документів розвитку сектору безпеки та оборони, як-от «Стратегії національної безпеки України», «Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України», законодавчих актів, що стосуються охоронної діяльності та безпеки; інших нормативно-правових актів, які регламентують проблеми організації та реалізації охорони органів державної влади й місцевого самоврядування, інших підприємств, установ, організацій, незалежно від форм їхньої власності, а також осіб, які є об'єктами охорони; та ін. У КГ усі аспекти діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки назвали лише 76,7 % студентів.

Грунтовно розкрили призначення діяльності фахівця з охоронної діяльності та безпеки 94,8 % опитаних ЕГ, зазначивши, що об'єктом

діяльності фахівця з охоронної діяльності та безпеки є національні інтереси України й загрози їх реалізації, заходи та засоби своєчасного виявлення, нейтралізації загроз національній безпеці в окремих сферах національної безпеки й оборони. Студенти наголосили на обов'язку фахівця з охоронної діяльності та безпеки дбати про охорону осіб й об'єктів, прогнозувати та аналізувати загрози, ризики у сфері безпеки діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування тощо. 92,4 % студентів ЕГ підтвердили ґрунтовне знання керівних документів, акцентувавши на вдосконаленні системи охоронної діяльності в Україні. У КГ на високому рівні відповіли на це питання тільки 69,3 % студентів.

Студенти ЕГ окреслили порівняно більше різних аспектів, що відрізняють професійну діяльність фахівця з охоронної діяльності від інших. На думку 80,80 % осіб ЕГ, фахівець з охоронної діяльності та безпеки має володіти ґрунтовними знаннями права та високим рівнем відповідальності. За словами студентів, такі фахівці «виконують завдання державної ваги – захищають національні інтереси України, уживають комплекс заходів із забезпечення охорони майна та фізичних осіб у різних умовах». Наголошено на важливості вміння самостійно ухвалювати рішення, дотримання моральних норм та етикетного спілкування як з особами, які вчиняють правопорушення, так і з підпорядкованим персоналом, а також на значущості високого рівня особистісної самоорганізації й емоційної стійкості тощо. На такому ж рівні змогли дати відповідь лише 54,4 % студентів КГ. Інші респонденти, зазвичай, виокремили лише три або чотири аспекти.

Передумовами успішної професійної діяльності фахівця з охоронної діяльності та безпеки 86,4 % студентів ЕГ назвали відданість національній безпеці, повагу до законів держави, намагання чесно виконувати свою роботу, вміння взаємодіяти з іншими людьми, працювати в команді та не перекладати своїх обов'язків на плечі інших, знання іноземних мов. Учасники опитування зауважили, що присутню роль відіграє те, як керівник охоронного підрозділу ставитиметься до своїх підлеглих, які рішення

ухвалюватиме для підтримання належного морально-психологічного клімату («не виділятиме улюбленців»), чи справедливо буде розподіляти завдання та робитиме заохочення («щоб хотілося його бачити та йти на роботу»). Студенти КГ у своїх відповідях набагато менше звертали увагу на питання міжособистісної взаємодії та управління охоронним підрозділом. Уявлення про майбутню професійну діяльність у них були не завжди чіткими й багатогранними.

В ЕГ 82,3 % студентів на питання про те, що повинен знати фахівець з охоронної діяльності та безпеки для належного виконання службових обов'язків, формулювали переважно всебічні відповіді. Респонденти називали цілі групи знань і вмінь, зокрема знання Конституції України, законодавчих актів, що стосуються охоронної діяльності та безпеки, основи психології управління, знання керівних документів та особливостей організації діяльності охоронного підрозділу, уміння відповідально ставитися до виконання службової діяльності, самостійно ухвалювати рішення, досягати поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики.

Важливого значення студенти надали вмінню спілкуватися науковою та професійною мовою, зокрема вести усну й письмову комунікацію державною мовою та принаймні однією з поширених європейських мов.

Студенти КГ не могли багатоаспектно представити знання, необхідні фахівцю з охоронної діяльності та безпеки, називаючи переважно окремі їхні складники. Опитані відповіли, що йдеться насамперед про знання керівних документів і специфіки охоронної діяльності (82,8 % відповідей), знання особливостей роботи з підлеглими (77,4 % відповідей) тощо.

Відповідаючи на запитання про те, що студенти планують робити для підвищення своєї професійної компетентності, для ефективного застосування отриманих знань під час організації професійної діяльності, 82,4 % особи ЕГ виокремили ознайомлення з новими підходами до організації охоронної діяльності через законодавчі та нормативні документи, наукові видання, вітчизняний і зарубіжний досвід у сфері забезпечення охоронної діяльності

та безпеки, інтернет-ресурси, курси підвищення кваліфікації й ділові бесіди. У КГ студенти назвали лише інтернет-ресурси та нормативні документи.

З'ясовано, що в студентів ЕГ змінилося ставлення до вибору професії. Якщо на початку експерименту більше як третина студентів у виборі своєї майбутньої професії керувалася тим, що це вможливило б хороший зарібок, то після закінчення 4-го курсу студенти заявили й про престижність професії в суспільстві. Меншої значущості для студентів ЕГ, порівняно з КГ, набув мотив високооплачуваної роботи з високими соціальними гарантіями. Студенти ЕГ звернули увагу на цікавість своєї роботи, можливість виявити й перевірити себе, відбутися як професіонал. Аналіз відповідей респондентів засвідчив, що більшість студентів ЕГ (95,7 % опитаних) не пошкодувала про свій вибір (у КГ – 82,6 %), визнавши, що повторно вибрали б спеціальність фахівця з охоронної діяльності та безпеки.

Загалом опитування засвідчило, що студенти ЕГ можуть окреслити перспективи професійного майбутнього, краще орієнтуються в місії охоронної служби, більш конкретно й чітко характеризують особливості професійної діяльності фахівця з охоронної діяльності та безпеки, позитивно налаштовані на свою майбутню професійну діяльність.

Для з'ясування властивостей та особливостей студентів, що формуються через взаємини між людьми, проведено анкетування («Експрес-діагностика соціальних цінностей особистості», «Експрес-діагностика рівня соціальної ізольованості особистості» Д. Рассела та М. Фергюссона, «Методика визначення індексу групової згуртованості» К. Сішора).

Згідно з результатами «Експрес-діагностики соціальних цінностей особистості», виявлено зміни в окремих орієнтаціях студентів. Студенти оцінювали значущість 16 тверджень у балах за схемою: 10 (неважливо), 20, 30, 40 ... 100 (дуже важливо). У ході оцінювання взято до уваги такий факт: що вища підсумкова кількість балів у кожному розділі, то цінніший для студентів цей напрям. Як і на початку експерименту, неабиякої значущості студенти надали професійному напрямку (191 балом оцінили цей напрям

студенти ЕГ, 179 балами – студенти КГ). Суттєво змінилося ставлення студентів до інтелектуальних цінностей, читання літератури, перегляду освітніх програм, самовдосконалення й соціальних цінностей («ознайомлення з новими людьми, соціальні заходи»). До експерименту студенти ЕГ оцінювали їх 114 балами, студенти КГ – 111 балами. Після експерименту студенти ЕК оцінили твердження щодо інтелектуальних і соціальних цінностей відповідно 158 та 139 балами. У студентів КГ результати становлять 117 і 121 балів. Це засвідчує, що в студентів ЕГ змінилося розуміння значущості розумової праці й навчання, а також командної роботи для виконання завдань професійної діяльності. У студентів КГ таких змін узагалі не виявлено.

Відповідно до методики «Експрес-діагностика рівня соціальної ізольованості особистості» (Д. Рассел і М. Фергюссон), студентам запропоновано кілька тверджень («Я нещасливий, коли щось роблю наодинці», «Мені немає з ким поговорити»), які вони повинні були оцінити щодо частотності вияву у своєму житті: «часто» (3 бали), «іноді» (2 бали), «рідко» (1 бал), «ніколи» (0 балів). Максимально можливий показник соціальної ізольованості становив 60 балів. Спочатку студенти переважно мали низький рівень соціальної ізольованості – 74,6 % у КГ і 79,1 % в ЕГ, натомість після експериментального навчання таких студентів в ЕГ стало більше порівняно з контрольною групою (відповідно 93,7 % та 82,3 %). Цю різницю можна пояснити залученням студентів до спільної діяльності, а також безпосередньо впливом експериментальних заходів, розумінням студентами ЕГ значення командної роботи. Такий стан підтвердили й результати опитування студентів за методикою визначення індексу групової згуртованості К Сішора.

Наприкінці експериментального дослідження проведено опитування студентів і науково-педагогічних працівників щодо розуміння необхідності й важливості професійної компетентності для майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Як зазначено вище, лише за наявності

позитивної мотивації, бажання, пізнавального інтересу та глибокого переконання в необхідності професійних знань можна досягти конкретного, максимально бажаного результату. Результати проведеного опитування можна оцінити за діаграмами (рисунок 4.12 та рисунок 4.13)

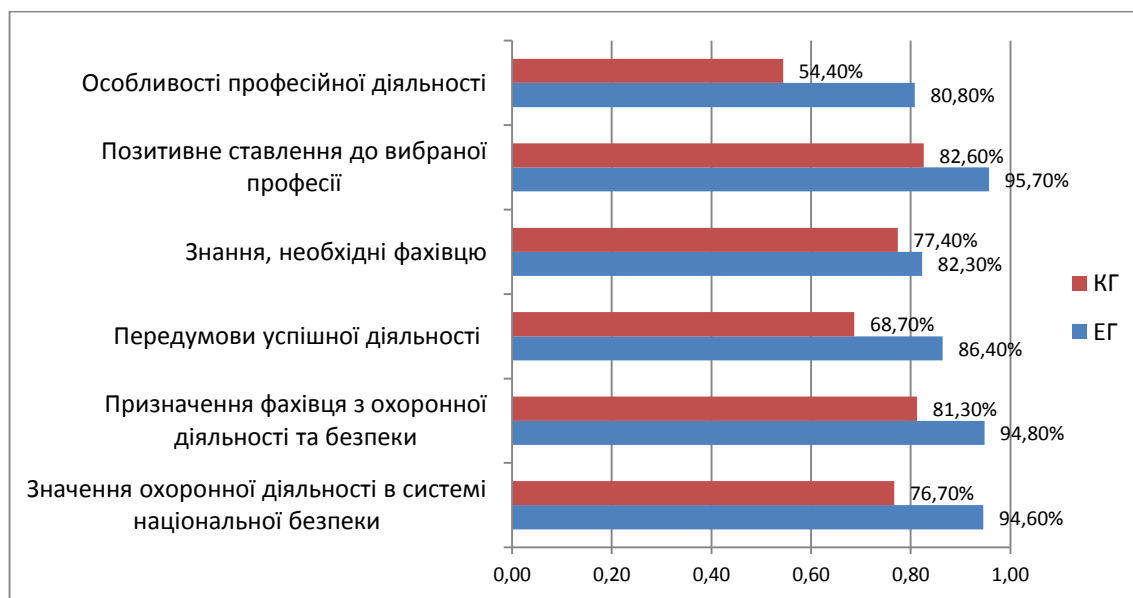

Рис. 4.11. Розуміння майбутніми фахівцями з охоронної діяльності та безпеки значущості своєї професії

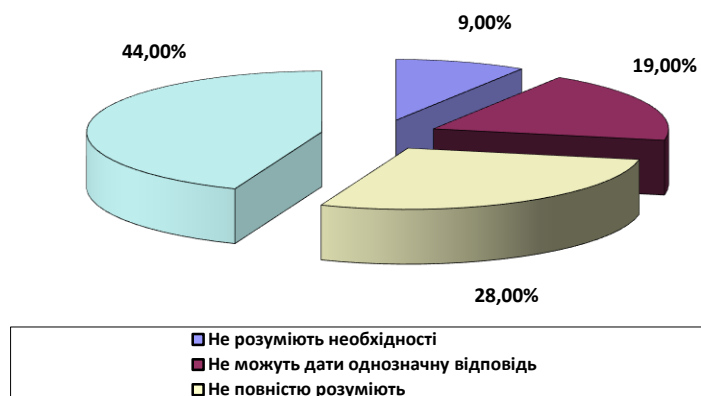

Рис. 4.12. Результати опитування студентів щодо розуміння важливості та необхідності підвищення рівня професійної компетентності для успішної майбутньої професійної діяльності

Аналіз отриманих результатів засвідчив, що кількість студентів, які не розуміють необхідності підготовки до виконання завдань професійної

діяльності, суттєво змінилася, а саме зменшилася майже в шість разів (із 45 % до 9 %). При цьому збільшилася кількість студентів, які переконані в необхідності професійної компетентності (із 4 % до 44 %), це є досить позитивним результатом для проведеного експериментального дослідження

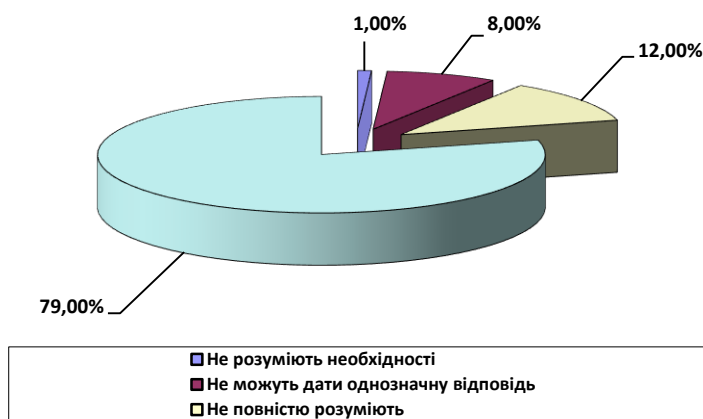

Рис. 4.13. Результати опитування викладачів спеціальних дисциплін щодо розуміння важливості та необхідності підвищення рівня професійної компетентності для успішної майбутньої професійної діяльності

Очевидними є також зміни в розподілі викладачів за представленими категоріями: науково-педагогічні працівники, які не розуміють важливості формування досліджуваної професійної характеристики в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Кількість викладачів, які позитивно оцінюють її необхідність, зросла більше ніж утричі (із 23 % до 79 %). Отримані результати доводять ефективність цілеспрямованого впливу на формування переконання в необхідності професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

За результатами опитування виявлено, що до експерименту студентів, які мають високий рівень професійної компетентності за мотиваційно-ціннісним критерієм, в ЕГ було 1,82 %, а в КГ – 2,88 %. Після проведення експериментальних заходів у КГ зафіксовано 14,55 % таких осіб, в ЕГ – уже 28,85 %. В ЕГ суттєво зменшилася кількість студентів, які мають низький

рівень професійної компетентності за мотиваційно-ціннісним критерієм: із 84,55 % до 11,54 % (у контрольній – із 84,62 % до 39,09 %).

Результати сформованості в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки професійної компетентності за мотиваційно-ціннісним критерієм порівняно в таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Порівняльні результати сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за мотиваційно-ціннісним критерієм на початку й наприкінці експерименту

Групи	Рівні	На початку експерименту	Наприкінці експерименту
КГ	Високий	3 (2,88 %)	16 (14,55 %)
	Середній	13 (12,50 %)	51 (46,36 %)
	Низький	88 (84,62 %)	43 (39,09 %)
ЕГ	Високий	2 (1,82 %)	30 (28,85 %)
	Середній	15 (13,64 %)	62 (59,61 %)
	Низький	93 (84,55 %)	12 (11,54 %)

Примітки: ЕГ – 110 осіб, КГ – 104 особи.

Когнітивно-інформаційний критерій (когнітивний компонент) маркує ступінь володіння системою фахових знань для виконання локальних і глобальних завдань із забезпечення безпеки та охоронної діяльності, здатність до абстрактного й оперативного мислення, аналізу та синтезу для розв'язання професійних ситуацій. Щодо когнітивно-інформаційного критерію професійної компетентності учасників експерименту дані тестування також засвідчили суттєве переважання студентів ЕГ. Тест містив 4 блоки по 30 запитань щодо різних аспектів професійної діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зокрема з правового забезпечення охоронної діяльності й безпеки, спеціальної вогневої та фізичної підготовки, тактико-спеціальної підготовки. Максимальна кількість балів, яку студенти

могли отримати за виконання всіх тестових завдань, становила 16 балів.

Результати аналізу виконання тестових завдань підтвердили, що студенти ЕГ краще, ніж студенти КГ, обізнані зі специфікою організації оперативно-службової діяльності, управління силами й засобами під час виконання поставлених завдань, особливостями ефективного управлінського впливу. Студенти ЕГ продемонстрували високі знання управлінських дій керівника органами охорони, особливостей дій в екстремальних ситуаціях. Аналіз виконання студентами чотирьох блоків тестових завдань засвідчив, що в ЕГ на 15,10 % більше порівняно з КГ тих, хто виконав завдання на високому рівні (від 14 до 16 балів за виконання тестів усіх блоків).

Зафіксовано, що студенти КГ допустили більше помилок у відповідях на питання щодо загальної тактики в системі забезпечення безпеки осіб та об'єктів, стосовно яких передбачена державна охорона.

У ході з'ясування стану сформованості когнітивного компонента професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки взято до уваги думку експертів, які оцінювали роботу студентів, їхні знання та активність на заняттях.

Результати сформованості в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки професійної компетентності за когнітивно-інформаційним критерієм подано в таблиці 4.6.

Діяльнісно-результативний критерій (операційний компонент) представляє систему спеціальних умінь і навичок, необхідних для розроблення й організації заходів із виявлення актуальних та потенційних загроз і протидії їм, зокрема, уміння: розробляти методи й моделі оцінювання оперативної обстановки для забезпечення безпеки осіб та об'єктів; ухвалювати управлінські рішення; прогнозувати наслідки проведення операцій; розпізнавати ознаки підготовки терористичного акту; використовувати сучасні інформаційні системи й технології та засоби; застосовувати стрілецьку зброю, контролювати справність і правильне використання технічних засобів, дотримання заходів безпеки; виявляти

можливі загрози стосовно суб'єкта чи об'єкта охорони тощо.

Таблиця 4.6

Порівняльні результати сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за когнітивно-інформаційним критерієм на початку та наприкінці експерименту

Групи	Рівні	На початку експерименту	Наприкінці експерименту
КГ	Високий	1 (0,96 %)	13 (11,82 %)
	Середній	10 (9,62 %)	52 (47,27 %)
	Низький	93 (89,42 %)	45 (40,91 %)
ЕГ	Високий	1 (0,91 %)	28 (26,92 %)
	Середній	12 (10,91 %)	58 (55,77 %)
	Низький	97 (88,18 %)	18 (17,31 %)

Примітки: ЕГ – 110 осіб, КГ – 104 особи.

Аналіз результатів сформованості операційного компонента (діяльнісно-результативний критерій) професійної компетентності майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки, зокрема виконання студентами контрольних і практичних робіт, засвідчив, що студенти ЕГ змогли більш ґрунтовно й ефективно, порівняно зі студентами КГ, виконати складні проблемні завдання, пов'язані із ситуаціями професійної діяльності керівника органів охорони та безпеки. Наприклад, студенти повинні були схарактеризувати дії фахівця з охоронної діяльності в ситуації безпосередньої підготовки до організації забезпечення безпеки осіб й об'єктів, стосовно яких передбачена державна охорона. У ході оцінювання роботи необхідно зважати на ступінь розкриття проблеми, правильність оцінювання дій фахівця з охоронної діяльності, на бачення студентами сутності проблеми, їхні вміння окреслювати шляхи її розв'язання, правильно впорядковувати дії фахівця як керівника охоронного підрозділу.

За результатами аналізу виконання цієї роботи з'ясовано, що в ЕГ на

високому рівні проаналізувати ситуації 33,65 % студентів (у КГ – 16,36 %), на середньому – 48,08 % (у КГ – 39,09 %). Студенти ЕГ змогли більш ґрунтовно розкрити ті підходи, які забезпечують ефективну професійну діяльність фахівця з охоронної діяльності як керівника охоронного підрозділу. Такі висновки підтвердили роботи студентів з аналізу відеосюжету. Крім цього, узято до уваги результати оцінювання дій студентів під час їхньої участі в ділових і рольових іграх, спостереження, а також експертного оцінювання.

Результати сформованості в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки компетентності за діяльнісно-операційним критерієм зіставлено в таблиці 4.7.

Таблиця 4.7

Порівняльні результати сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за діяльнісно-результативним критерієм на початку й наприкінці експерименту

Групи	Рівні	На початку експерименту	Наприкінці експерименту
КГ	Високий	2 (1,92 %)	18 (16,36 %)
	Середній	15 (14,42 %)	43 (39,09 %)
	Низький	87 (83,65 %)	49 (44,55 %)
ЕГ	Високий	2 (1,82 %)	35 (33,65%)
	Середній	14 (12,73 %)	50 (48,08 %)
	Низький	94 (85,45 %)	19 (18,27 %)

Примітки: ЕГ – 110 осіб, КГ – 104 особи.

Як засвідчують дані таблиці 5.4, високий рівень професійної компетентності в ЕГ мають 33,65 % студентів, що на 31,83 % більше, ніж до експерименту; середній – 48,08 % (на 35,35 % більше, ніж до експерименту), низький – 18,27 % (на 67,18 % менше, ніж до експерименту). У студентів КГ сформованість професійної компетентності є такою: високий рівень –

16,36 % студентів, що на 14,44 % більше, ніж до експерименту; середній – 39,09 % (на 24,67 % більше, ніж до експерименту); низький – 44,55 % (на 39,10 % менше, ніж до експерименту).

Емоційно-вольовий критерій (особистісний компонент) охоплює особистісні показники, необхідні для належного виконання завдань з охоронної діяльності та безпеки. Професійна діяльність фахівців з охоронної діяльності та безпеки проходить в екстремальних умовах, що передбачає сформованість у них особливих психофізіологічних, морально-етичних якостей і ціннісних установок.

Для характеристики особистісного компонента (емоційно-вольовий критерій) професійної компетентності майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки за допомогою методу експертного оцінювання з'ясовано сформованість у студентів професійно важливих властивостей – складників професійної компетентності, необхідних фахівцеві для виконання посадових обов'язків за призначенням. Найбільша сума балів, яку студенти могли отримати, становила 35 балів. Експерт уважав студента таким, що має низький рівень сформованості необхідних властивостей, якщо він отримував від 1 до 5 балів. Якщо студент одержував від 6 до 10 балів, експерт зараховував його до групи з низьким рівнем, якщо від 11 до 25, то до групи із середнім рівнем. Високий рівень сформованості професійно важливих властивостей отримували студенти, яким експерт поставив від 26 до 35 балів.

За результатами експертного оцінювання з'ясовано, що за всіма показниками, які характеризують рівень професійної компетентності за емоційно-вольовим критерієм, студенти ЕГ перевершують студентів КГ. Найбільш виразно ця відмінність помітна щодо спостережливості, уважності, здатності до розподілу уваги й належної пам'яті – в ЕГ студентів, які мають високий і середній рівні сформованості цієї властивості, на 28,08 % більше, ніж у КГ; здатності до швидкого ухвалення рішень та оперативної орієнтації в новій обстановці й раптових ситуаціях – на 29,65 % більше; здатності до самоосвіти й самовдосконалення, до інноваційної діяльності – на 26,22 %,

толерантності, контактності та терпимості до інших думок – на 22,53 %.

Результати сформованості в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки професійної компетентності за емоційно-вольовим критерієм подано в таблиці 4.8.

Таблиця 4.8

Порівняльні результати сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за емоційно-вольовим критерієм на початку й наприкінці експерименту

Групи	Рівні	На початку експерименту	Наприкінці експерименту
КГ	Високий	2 (1,92 %)	15 (13,64 %)
	Середній	18 (17,31 %)	44 (40,00 %)
	Низький	84 (80,77 %)	51 (46,36 %)
ЕГ	Високий	3 (2,73 %)	33 (31,73 %)
	Середній	19 (17,27 %)	56 (53,85 %)
	Низький	88 (80,00 %)	15 (14,42 %)

Примітки: ЕГ – 110 осіб, КГ – 104 особи.

Узагальнені результати рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки представлено в табл. 4.9.

Для підтвердження відмінностей у якісному складі КГ та ЕГ, за всіма різновидами професійних компетентностей наприкінці формувального експерименту застосовано *критерій Пірсона χ^2* («хі-квадрат»), що слугує для зіставлення двох емпіричних розподілів.

Загальні результати застосування *критерію Пірсона χ^2* («хі-квадрат») за всіма критеріями сформованості професійної компетентності подано в таблиці 4.10.

**Порівняльні результати сформованості професійної компетентності
майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки
на початку й наприкінці експерименту (узагальнені результати)**

Групи	Рівні	На початку експерименту	Наприкінці експерименту
КГ	Високий	2 (1,92 %)	15 (13,64 %)
	Середній	14 (13,46 %)	44 (40,00 %)
	Низький	88 (84,62 %)	51 (46,36 %)
ЕГ	Високий	2 (1,82 %)	33 (31,73 %)
	Середній	15 (13,64 %)	56 (53,85 %)
	Низький	93 (84,54 %)	15 (14,42 %)

Примітки: ЕГ – 110 осіб, КГ – 104 особи.

Таблиця 4.10

**Результати застосування критерію Пірсона χ^2 за всіма критеріями
сформованості професійної компетентності
наприкінці формувального експерименту**

Критерії	χ^2 емп.	χ^2 кр.	Висновки
Мотиваційно-ціннісний	17,23	$\chi_{кр}^2(0,05)=5,991$	$\chi_{емп}^2 > \chi_{кр}^2(0,05)$ Відмінності є статистично значущими.
Когнітивно-інформаційний	22,65		$\chi_{емп}^2 > \chi_{кр}^2(0,05)$ Відмінності є статистично значущими.
Діяльнісно-результативний	19,06		$\chi_{емп}^2 > \chi_{кр}^2(0,05)$ Відмінності є статистично значущими.
Емоційно-вольовий	27,68		$\chi_{емп}^2 > \chi_{кр}^2(0,05)$ Відмінності є статистично значущими.
Загальне значення	21,87		$\chi_{емп}^2 > \chi_{кр}^2(0,05)$ Відмінності є статистично значущими.

Аналіз отриманих результатів доводить, що в ЕГ і КГ після проведення

експерименту суттєво зросла кількість студентів, які досягли за всіма критеріями вищого рівня сформованості професійної компетентності порівняно з початковим рівнем. Очевидним також є те, що в КГ відбулися незначні зміни в рівнях сформованості компетентності, які зумовлені випадковими причинами. Натомість в ЕГ констатовано суттєві позитивні зміни в розподілі студентів за рівнями досліджуваного явища за всіма критеріями, що зумовлене цілеспрямованим впливом розроблених організаційно-педагогічних умов. Застосування методів математичної статистики, а саме *критерію Пірсона χ^2* («хі-квадрат»), на рівні значущості $p \leq 0,05$ виявило розбіжності в розподілі студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості професійної компетентності.

Згідно з таблицею 4.10, результати першого виміру професійної компетентності суттєво не відрізняються. Помітні відмінності в рівнях сформованості професійної компетентності в студентів ЕГ і КГ після проведення формувального етапу експерименту. В ЕГ констатовано суттєве зменшення кількості студентів, які мають низький рівень сформованості професійної компетентності. Отже, аналіз результатів експериментальної роботи підтверджує, що в ЕГ студенти мають значно вищий рівень сформованості професійної компетентності. Це доводить ефективність запропонованої методичної системи формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в процесі фахової підготовки.

Відповідно до результатів опитування студентів ЕГ, після завершення формувального етапу педагогічного експерименту студенти високо оцінили чіткість окреслення цілей із формування професійної компетентності, методи, прийоми та засоби роботи в цьому напрямку. Респонденти зазначили, що їм було цікаво вивчати особливості професійної діяльності. Бесіди зі студентами, проведені після експериментальної роботи, переконують, що 92,50 % вважають, що експериментальні заходи допомагають краще пізнати майбутню професійну діяльність, з'ясувати її

значення в системі охоронної діяльності та в особистому житті. Студенти ЕГ краще, ніж студенти КГ, навчилися проводити самооцінювання роботи та самоорганізовуватися відповідно до ситуації й вимог.

Рівні сформованості професійної компетентності в майбутніх фахівців охоронної діяльності на початку та після проведення педагогічного експерименту зображено на рисунку 4.14.

Підвищення рівнів сформованості професійної компетентності в студентів ЕГ можна пояснити проведенням заходів, що передбачені в контексті впровадження організаційно-педагогічних умов у процесі професійної підготовки, авторського навчально-методичного забезпечення.

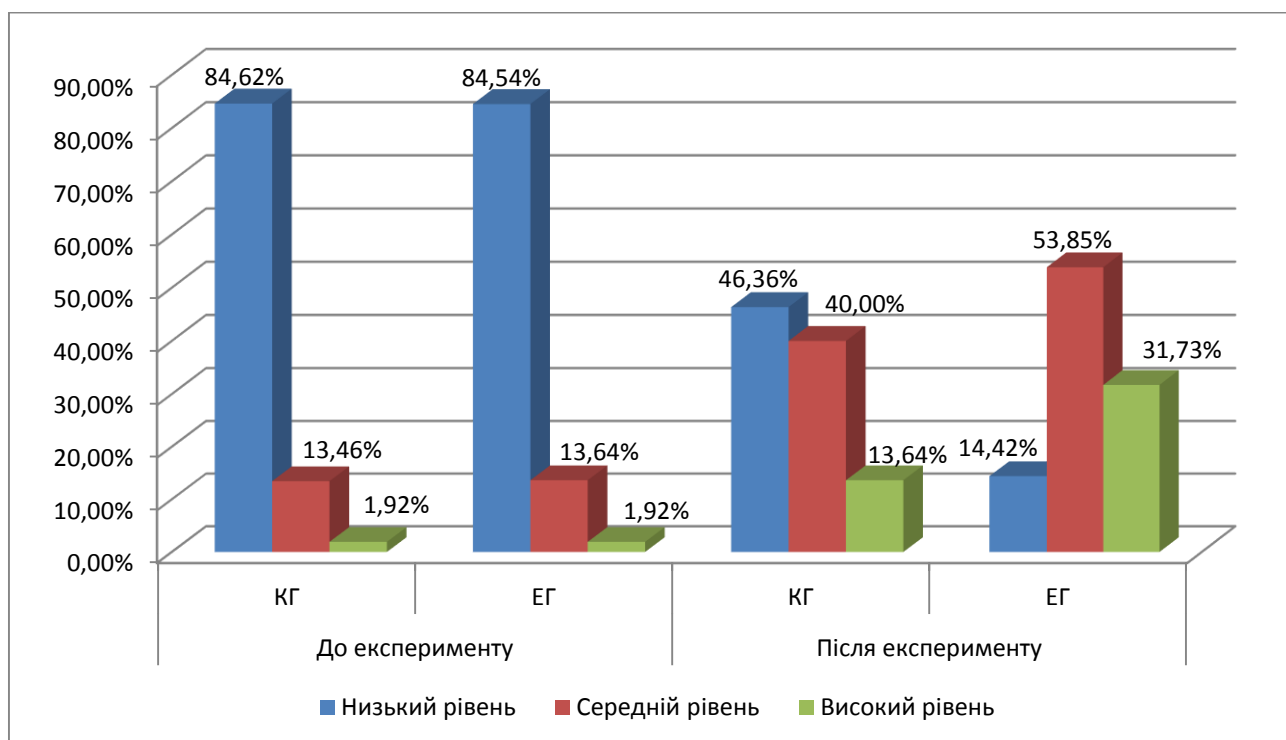

Рис. 4.14. Порівняльні результати сформованості професійної компетентності в студентів контрольної та експериментальної груп до й після проведення педагогічного експерименту, %

Отже, порівняння результатів констатувального та формувального етапів дослідницько-експериментальної роботи засвідчило, що в студентів ЕГ суттєво підвищився рівень професійної компетентності. Результати проведеної роботи підтвердили якісні позитивні зрушення, що відбулися в усіх компонентах професійної компетентності студентів ЕГ. Це дає підстави

для твердження про доцільність і результативність упровадження авторської концепції, системи й організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Детальніше динаміку змін рівнів сформованості професійної компетентності за критеріями та загального рівня сформованості **професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки** презентуємо у таблицях 4.11-4.12.

Отримані результати свідчать, що *за мотиваційно-ціннісним критерієм* високий рівень сформованості професійної компетентності у КГ студентів зріс на 11,57%, у той час як в ЕГ зріс на 15,05%; середній рівень у КГ студентів зріс на 33,786, у той час як в ЕГ зріс на 45,97%; низький рівень у КГ студентів знизився на 45,53%, у той час як в ЕГ знизився на 73,01%.

Таблиця 4.11

Динаміка змін рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за критеріями (після експерименту, %)

Критерій	Мотиваційно-ціннісний		Когнітивно-інформаційний		Діяльнісно-результативний		Емоційно-вольовий	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Низький	-45,53%	-73,01%	-48,51%	-70,87%	-39,10%	-67,18%	-34,41%	-65,58%
Середній	+33,86%	+45,97%	+37,65%	+44,86%	+24,67%	+35,45%	+22,69%	+36,58%
Високий	+11,57%	+15,05%	+10,86%	+26,01%	+14,44%	+31,83%	+11,72%	+29,00%

За когнітивно-інформаційним критерієм високий рівень сформованості професійної компетентності у КГ студентів зріс на 10,86%, у той час як в ЕГ зріс на 26,01%; середній рівень у КГ студентів зріс на 37,65%, у той час як в ЕГ зріс на 44,86%; низький рівень у КГ студентів знизився на 48,51%, у той час як в ЕГ знизився на 70,87%.

За діяльнісно-результативним критерієм високий рівень сформованості професійної компетентності у КГ студентів зріс на 14,44%, у той час як в ЕГ зріс на 31,83%; середній рівень у КГ студентів зріс на 24,67%,

у той час як в ЕГ зріс на 35,45%; низький рівень у КГ студентів знизився на 39,10%, у той час як в ЕГ знизився на 67,18%.

Таблиця 4.12

Динаміка змін загального рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки після експерименту

Загальний рівень сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки		
Рівні	Групи	
		КГ
		ЕГ
Низький рівень		-38,26%
Середній рівень		+26,54%
Високий рівень		+11,72%
		+29,91%

За емоційно-вольовим критерієм високий рівень сформованості професійної компетентності у КГ студентів зріс на 11,72%, у той час як в ЕГ зріс на 29,00%; середній рівень у КГ студентів зріс на 22,69%, у той час як в ЕГ зріс на 36,58%; низький рівень у КГ студентів знизився на 34,41%, у той час як в ЕГ знизився на 65,58%.

Загалом ефективність проведеної роботи й упровадження організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки аргументована такими результатами:

– переважна частина студентів ЕГ навчилася системного бачення своєї професійної діяльності та організації охоронної діяльності в різних умовах;

– студенти ЕГ навчилися більш результативно розв'язувати проблемні ситуації, пов'язані з професійною діяльністю, в умовах обмеженості часу, невизначеності елементів обстановки, великих обсягів суперечливої інформації; невизначеності щодо налагодження роботи охоронного підрозділу;

– студенти ЕГ усвідомили значущість своєї майбутньої професійної діяльності та виявили більшу зацікавленість стосовно процесу й результатів

освітньо-професійного розвитку;

– студенти ЕГ належним чином засвоїли систему засобів, необхідних і достатніх для успішної навчальної діяльності, зокрема щодо оцінювання своєї діяльності (рефлексія), контролю та орієнтування в завданні, навчилися більш ефективно проводити саморегуляцію власної навчально-пізнавальної діяльності, раціонально організовувати свою навчальну діяльність;

– студенти ЕГ довели свою здатність брати участь у командній роботі та взаємодії для виконання складних завдань професійного спрямування, налагодження оптимальних взаємин у групі, підтримання необхідного морально-психологічного клімату.

Результати експериментальної роботи також засвідчили важливість підготовки викладачів, які повинні постійно підвищувати свій рівень знань щодо тактичних дій і заходів безпеки працівників охорони під час виконання службових обов'язків, особливостей використання інформаційних систем для ефективного управління освітньою діяльністю, методики викладання спеціальних дисциплін.

Унаслідок аналізу результатів дослідницько-експериментальної роботи зафіксовано окремі залежності, тенденції й закономірності формування професійної компетентності в майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки:

– формування професійної компетентності – різноаспектний процес, що стосується різних рівнів професійної підготовки охоронців, що маркований упровадженням організаційно-педагогічних умов у процесі фахової підготовки;

– ефективність упровадження педагогічних умов залежить від системності й систематичності впливу на всі складники професійної підготовки.

Дослідницько-експериментальна робота вможливила висновок про те, що розв'язати проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки лише педагогічними засобами

неможливо. Для цього потрібні також системні зміни в організації освітнього процесу у ЗВО, акцентування уваги на розвитку інтелектуального складника, удосконалення підготовки викладачів до інноваційного навчання.

Отже, аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту, динаміка якісних і кількісних змін у рівнях сформованості професійної компетентності в студентів ЕГ та КГ підтверджують робочу гіпотезу дослідження. Доведено доцільність упровадження авторської концепції, системи професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Запропоновані напрями, шляхи, форми й методи роботи сприяють підвищенню рівня професійної компетентності в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Висновки до четвертого розділу

Експериментальна робота виконана впродовж 2013 – 2018 років на базі чотирьох закладів вищої освіти України. Для оптимальної достовірності результатів до експерименту залучено 250 учасників, із них 214 студентів (110 осіб – КГ, 104 – ЕГ) і 36 викладачів.

Узагальнення результатів *констатувального* етапу експерименту засвідчило, що домінантним рівнем розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки КГ й ЕГ є низький рівень: КГ – 84,62 % студентів, ЕГ – 84,54 %. Середній рівень зафіксовано в обох групах (КГ – 13,46 %, ЕГ – 13,64 %), високий рівень виявлено в КГ – 1,92 %, в ЕГ – 1,82 % осіб.

Педагогічна діагностика рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в процесі констатувального етапу експерименту довела необхідність розроблення й упровадження організаційно-педагогічних умов, науково-методичного супроводу, інноваційних методів, педагогічних технологій, з огляду на специфіку професійної діяльності майбутніх охоронців.

Формувальний етап педагогічного експерименту мав на меті перевірити ефективність розроблених педагогічних умов формування професійної компетентності в процесі фахової підготовки. На цьому етапі в освітній процес ЕГ упроваджено всі розроблені й теоретично обґрунтовані концептуальні положення професійної підготовки, що спрямовані на підвищення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Студенти в КГ навчалися за традиційною методикою, в ЕГ – за експериментальною.

На узагальнювальному етапі педагогічного експерименту на основі використання методів статистичного оброблення даних з'ясовано загальний рівень розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки, виконано порівняльний аналіз результатів констатувального й формувального етапів експерименту.

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав з'ясування результативності виокремлених педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Використання інструментарію математичного оброблення результатів дослідження, зокрема критерію *Пірсона* χ^2 («хі-квадрат»), уможливило висновок про те, що відмінності в розподілі студентів КГ й ЕГ за рівнями сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за всіма критеріями є статистично значущими на рівні $p < 0,05$.

Аналіз отриманих результатів змін за всіма критеріями сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в КГ й ЕГ доводить наявність більш високого рівня в тих студентів, для яких реалізовано модель і впроваджено педагогічні умови формування професійної компетентності. Факт розбіжностей у рівнях сформованості професійної компетентності є суттєвим, що можна пояснити впливом цілеспрямованої діяльності з упровадження організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності.

Згідно з результатами експериментальної роботи, високий рівень професійної компетентності в ЕГ мають 31,73 % студентів, що на 29,91 % більше, ніж до експерименту; середній – 53,85 % (на 40,21 % більше, ніж до експерименту), низький – 14,42 % (на 70,12 % менше, ніж до експерименту). У студентів КГ констатовано таку сформованість професійної компетентності: високий рівень мають 13,64 % студентів, що на 11,24 % більше, ніж до експерименту, середній – 40,0 % (на 26,54 % більше, ніж до експерименту), низький – 46,36 % (на 38,26 % менше, ніж до експерименту).

Основні наукові результати розділу опубліковано у таких працях автора [258; 262; 265; 283; 292; 312;].

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано нове вирішення проблеми професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Узагальнення результатів проведеного дослідження вможливило формулювання висновків.

1. Педагогічний феномен «професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки» інтегрує змістово-функціональні характеристики таких понять як: «безпека», «охорона», «охоронна діяльність», «професійна компетентність». Проблема професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки не набула системного обґрунтування, лише окремі її аспекти відображено в науковому доробку вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: особливості правоохоронної діяльності й підготовки; організаційні засади охоронної діяльності; підвищення кваліфікації фахівців правоохоронної галузі; підготовка охоронників у системі професійно-технічної освіти; професійна етика та культура працівників сфери безпеки; формування психологічної готовності майбутніх фахівців правоохоронної сфери тощо. Нині актуалізована потреба в удосконаленні нормативно-правового, змістового, операційного, науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки відповідно до міжнародних вимог; в окресленні перспективних напрямів і пріоритетів розвитку як системного неперервного процесу. Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки – цілісний, системний, динамічний процес організації освітнього простору в закладах вищої освіти, що спрямований на формування й розвиток професійної компетентності, результатом якого є позитивна динаміка здатності та готовності виконувати якісно професійні обов'язки. Професійна компетентність майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки є інтегративним показником спеціальної тактичної, фізичної, вогневої, психологічної та правової підготовки.

2. Серед особливостей професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в європейському освітньому досвіді виокремлені такі:

прозорі умови вступу; диверсифікація, поетапність розроблення й упровадження освітніх програм; трансформація навчальної діяльності в професійну; оптимальні умови для вільного вибору індивідуальної освітньої траєкторії; стажування за кордоном; забезпечення інтердисциплінарної перспективи з орієнтацією на професіоналізацію практичної підготовки; узгодженість із вимогами, потребами ЄС; інноваційність, інтерактивність, рефлексивність, фасилітаційність форм, методів і технологій навчання; інтегративний характер підготовки. Використання прогресивних ідей європейського досвіду в Україні оптимізує вдосконалення нормативно-правового, змістового й технологічного компонентів підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на системному рівні.

3. Професійна компетентність майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки – це інтегративна професійно-особистісна характеристика, що вирізняється структурною цілісністю, відображає здатність і готовність ефективно виконувати професійні функції та поступово набувати практичний досвід, що спрямовані на розв’язання комплексних завдань різного рівня складності й професійної взаємодії в галузі охоронної діяльності та безпеки. Інтегративний характер професійної компетентності дав змогу представити її структуру як єдність функційно пов’язаних між собою компонентів (мотиваційного, когнітивного, операційного, особистісного), критеріїв (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інформаційного, діяльнісно-результативного, емоційно-вольового) та показників, наявність і ступінь сформованості яких забезпечують результативність професійної підготовки. Використання диференційованих критеріїв із показниками дало змогу виокремити три рівні сформованості професійної компетентності: низький, середній, високий. Запропонована система компонентів, критеріїв і показників сприяє позитивній динаміці сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

4. Концептуальні положення дослідження відображають напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, шляхи розв'язання педагогічних завдань щодо формування їхньої професійної компетентності й розвитку професійно важливих якостей на основі узгодженості всіх компонентів зі специфікою професійної діяльності. В основу концепції дослідження покладено фундаментальні філософські, соціологічні, психологічні, педагогічні, правові положення щодо закономірностей розвитку суспільства, внутрішньої й зовнішньої безпеки держави, професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, а також формування професійної компетентності. Якість професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки залежить від створення й упровадження в освітній процес ефективних організаційно-педагогічних умов, дидактично виваженого навчально-методичного забезпечення. Концепція охоплює три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретичний і методичний, що сприяють реалізації провідної ідеї дослідження. Упровадження концепції вможливорює позитивні зміни для особистості студента (підвищення рівня професійної компетентності), роботодавців і замовників послуг з охоронної діяльності та безпеки (підвищення результативності професійної діяльності фахівців), держави (розв'язання проблем кадрового забезпечення в контексті інноваційного розвитку галузі). Основні напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки полягають у сфері організаційно-педагогічного, навчально-методичного, інформаційного забезпечення, що сприяє послідовним якісним трансформаціям на всіх етапах професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності й безпеки.

5. Для досягнення ефективності процесу професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки теоретично обґрунтовано і створено організаційно-педагогічні умови (розвиток мотивації в майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності; структурування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної

діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент; використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності), що слугують ядром успішного формування професійної компетентності. Ефективне використання інноваційних форм, методів, технологій, сучасних засобів навчання вможливило успішну реалізацію виокремлених організаційно-педагогічних умов.

б. Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки являє собою системний процес, що передбачає узгоджену взаємодію всіх структурних компонентів, які оптимізують досягнення окреслених цілей і результату (позитивна динаміка формування професійної компетентності). Розроблена система професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки охоплює сукупність підсистем: цільову, теоретико-методологічну, змістову, організаційно-технологічну й діагностико-результативну, які виконують певні функції. Водночас між ними передбачено вертикальні та горизонтальні зв'язки, що забезпечують динамічний характер системи як цілеспрямованої цілісності. За результатами експериментальної роботи доведено, що високий рівень сформованості професійної компетентності в ЕГ демонструють 31,73 % студентів, це на 29,91 % більше, ніж до експерименту; середній – 53,85 % (на 40,21 % більше, як до експерименту), низький – 14,42 % (на 70,12 % менше, ніж до експерименту). У студентів КГ констатовано таку динаміку сформованості професійної компетентності: високий рівень – 13,64 % осіб, що на 11,72 % більше, ніж до експерименту, середній – 40,0 % (на 26,54 % більше, як до експерименту), низький – 46,36 % (на 38,26 % менше, ніж до експерименту).

7. Підготовлено й упроваджено в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення для вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, зокрема: навчальні та навчально-методичні посібники – «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності», «Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій», «Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності»; «Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах», «Попередження травматизму на заняттях з фізичної підготовки», «Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу»; методичні рекомендації – «Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка»; програми навчальних дисциплін загальної та професійної підготовки, де передбачено поглиблене опанування змісту професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки на засадах інтеграції вогневого, тактичного, психологічного і правового складників; конспекти лекцій, плани практичних занять.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеного питання. Отримані теоретичні й практичні результати становлять основу для подальшого вивчення проблеми в річищі виявлення специфіки способів організації ефективної співпраці із зарубіжними навчальними закладами, які готують фахівців з охоронної діяльності та безпеки, з'ясування напрямів упровадження ресурсно-орієнтованого навчання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. І. Соотношение понятий «охрана», «защита», «гарантирование», «обеспечение» прав ребенка. *Государство и право*. 2006. № 6. С. 68–74.
2. Аваков А. Б. Реформа органів внутрішніх справ як важлива умова побудови в Україні правової держави. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні»*. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. С. 22–24.
3. Авер'янов В. Питання методології сучасної адміністративно-правової доктрини України (аналітичний огляд цікавого та корисного дослідження). *Право України*. 2005. № 1. С. 26–29.
4. Авшенюк Н. М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: монографія / за наук. ред. М. П. Лещенко. Київ : Інститут обдарованої дитини, 2015. 610 с.
5. Авшенюк Н. М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у розвинених англomовних країнах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття : дис. ... д-ра. пед. наук / Національна академія педагогічних наук України. Київ, 2016. 237 арк.
6. Агинский В. Н., Дильдин Ю. М., Колмаков А. И. Выездной комплект средств для экспресс-анализа взрывчатых веществ. *Экспертная практика*. 1981. № 18. С. 14–18.
7. Азаров В. Я. Борьба с организованной преступностью: российский опыт законотворчества и прогнозы. *Материалы Международной научно-практической конференции «Полиция в XXI веке: прогнозы, модели, деятельность»*. Омск : Юридический институт МВД России, 2000. С. 16–18.
8. Айстраханов Д. Д. Математичні моделі професійної компетентності майбутнього фахівця. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2014. № 3. С. 136–140.
9. Актуальні питання історії органів внутрішніх справ України. *Проблеми правового забезпечення діяльності міліції України (історико-*

правовий аспект): збірник наукових праць / ред. В. В. Коваленко, О. М. Джужа, Є. М. Бодюл. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2010.

10. Алексеева М. Б., Балан С. Н. Системы мультимедиа. Санкт-Петербург : СПбГИЭУ, 2001. 160 с.

11. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. Київ : Либідь, 1998. 560 с.

12. Алещенко В. І. Морально-психологічне забезпечення військ (сил) в сучасних умовах України : зб. наук. пр. КВГІ НАОУ. Київ, 1999. Вип. 2. С. 57–63.

13. Алиева С. В. Социальная педагогика. Москва : Дашков и К., 2013. 424 с.

14. Алімов А. Використання у вищих навчальних закладах інтерактивних методів : навч. посібник. Алмати, 2009. 328 с.

15. Амоша О. І., Ніколаєнко А. І. Національна інноваційна система України в контексті міжнародних порівнянь. *Економічний вісник Донбасу*. 2015. № 1 (39). С. 115–121.

16. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. Москва : Наука, 1977. 380 с.

17. Ананьев Б. Г. Психология и проблемы человекознания : избр. психол. тр. / под ред. А. А. Бодалева ; Акад. пед. и соц. наук, Моск. психол.-соц. ин-т. Москва : Изд-во «Ин-т практ. Психологии» ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. 382 с.

18. Андреев А. Н. Оптимізація педагогічного процесу з фізичної культури військового авіаційно-інженерного ВУЗу. 2005. URL: <http://medbib.in.ua/optimizatsiya-pedagogicheskogo-protsessu-vuze.html>.

19. Андросюк В. Г. Педагогика и психология в деятельности органов внутренних дел. Часть особенная. Киев : НииРио Киевской высшей школы МДУ им. Ф. Э. Дзержинского, 1990. 136 с.

20. Андросюк В. Г., Казмиренко Л. І., Юхновець Г. О. Які якості вимагаються від працівника міліції: методологічні засади розробки

професіограм та кваліфікаційних характеристик. Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. 1996. Вип. 1. С. 105–116.

21. Анохин П. К. Принципы системной организации функций : сб. ст. / под ред. П. К. Анохина. Москва : Наука, 1973. 315 с.

22. Ануфрієв М. І., Бутов С. Є., Гіда О. Ф., Решко С. М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ. Київ : НАВСУ, 2003. 338 с.

23. Аронова Т. В. Педагогика физической культуры. Москва : ИЦ Академия, 2013. 338 с.

24. Артемьев В. А., Хомко И. Г. Определение значимости влияния страха на организацию профессиональной деятельности полицейского. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. С. 42–45.

25. Артюшин Г. Проблема визначення готовності співробітників правоохоронних органів України до професійної діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_4_3

26. Артюшин Г. М. Педагогічні умови активізації навчально-пізнавальної діяльності курсантів вищих військових навчальних закладів : навч. посіб. Київ : КіВПС, 2000. 107 с.

27. Архипова Т. Л., Зайцева Т. В. Технології «хмарних обчислень» в освітніх закладах. *Матеріали Всеукраїнського науково-методичного інтернет-семінару «Хмарні технології в освіті»*. Кривий Ріг : КМІ, 2012. С. 72–73.

28. Асямов С. В., Пулатов. Ю. С. Профессионально-психологический тренинг сотрудников органов внутренних дел. Ташкент, 2002. – 158 с.

29. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание, управление. Москва : Политиздат, 1981. 432 с.

30. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности. Москва : Знание, 1981. 96 с.
31. Бабенков А. Н., Блюм В. С., Бодрунов С. Д. Информационные технологии в работе кафедры. Санкт-Петербург : ГУАП, 2014. 189 с.
32. Багієва Ш. М. Інтерактивні методи – механізм формування життєвих навичок. *Білім*. 2007. № 6. С. 9–10.
33. Бадер В. І., Андришук А. О. Проблеми забезпечення якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2009. № 2. URL: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_10/.
34. Байденко В. И. Компетенции в профессиональном образовании. *Высшее образование в России*. 2004. № 11. С. 3–13.
35. Бакуменко В. Д., Безносенко Д. О., Князева В. М. Державне управління. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
36. Балабанова Л. М. Феномен стресостійкості як фактор забезпечення ефективності та надійності службової діяльності. *Актуальні проблеми сучасної психології та педагогіки вищих навчальних закладів МВС України* : матеріали науково-практичної конференції (м. Харків, 19 листопада 2010 р.). Харків : ХНУВС, 2010. С. 93–96.
37. Балагур Л. О. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами охорони державного кордону як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер.: Педагогічні та психологічні науки*. 2014. № 3. С. 6–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarv_ppn_2014_3_3
38. Бандурка О. М. Формування свідомої дисциплінованості курсантів вищих навчальних закладів МВС України / О. М. Бандурка // Організація виховної роботи в вищих навчальних закладах МВС України : матеріали наук.-прак. конф. - Харків, 2002. - С. 8-20.

39. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність. Ч. 1. Харків : Національний університет внутрішніх справ, 2002. 362 с.
40. Бандурка О. М. Професійна етика поліцейського. Харків : Золота Миля, 2017. 294 с.
41. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України. Харків : НУВС, 2004. 780 с.
42. Барабанщиков А. В., Дерюгин Н. И. Военно-педагогическая диагностика. Москва : ВУ, 1995. 108 с.
43. Барабанщиков В. А. Экспрессии лица и их восприятие. Москва : Ин-т психологии РАН, 2012. 341 с.
44. Барабанщиков В. А., Дивеев Д. А., Демидов А. А. Лицо человека как средство общения. Междисциплинарный подход. Москва : Когито-Центр, 2012. 348 с.
45. Баратюк В., Лазоренко О. Актуальні питання навчання прикордонників дій щодо застосування заходів і засобів впливу на правопорушників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки.* 2017. № 1(71) С. 14–25
46. Басараб М. Б. Досвід європейської інтеграції Польщі: перспективи для України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 21.01.01 «Основи національної безпеки держави» / Національний ін-т проблем міжнародної безпеки Ради національної безпеки та оборони України. Київ, 2004. 18 с.
47. Батышев С. Я. Энциклопедия профессионального образования. В 3-х т. Т. 1–3. Москва : АПО, 1999.
48. Башлакова Г. И., Гайдук С. А. Техничко-тактические действия сотрудников правоохранительных органов в типичных ситуациях оперативно-служебной деятельности. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессиональноприкладной физической подготовки* : материалы Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 10–11 марта 2014 г.). Могилев, 2014. С. 154–160.

49. Безносюк О. Інновації в підготовці слухачів вищих навчальних закладів Державної пенітенціарної служби України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка*. 2017. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_2_4

50. Безпалый С. М. Фізична підготовка науково-педагогічного складу ВНЗ МВС України та ставлення офіцерів-викладачів до її удосконалення. *Физическое воспитание студентов*. 2012. № 7. С. 25–31.

51. Беспалько В. П., Татур Ю. Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. Москва: Высшая школа, 1989. 141 с.

52. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.

53. Бех І. Д. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. № 5. С. 5–6.

54. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. URL: <http://www.ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html> (дата звернення: 15.11.2017).

55. Бех І. Д. Становлення професіонала в сучасних соціальних умовах. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2008. № 2. С. 109–115.

56. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атака, 2008. 684 с.

57. Биков В. Ю. Моделі системи освіти і освітнього середовища. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. пр. : в 3-х ч. Ч. 1 / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. Харків : НТУ «ХП», 2010. Вип. 27 (31). С. 39–47.

58. Биков В. Ю. Хмарні технології, ІКТ-аутсорсинг і нові функції ІКТ підрозділів освітніх і наукових установ. *Інформаційні технології в освіті*. 2011. № 10. С. 8–23.

59. Бикова О. В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2011. 18 с.

60. Бим-Бад Б. М. Педагогический энциклопедический словарь. Большая Российская энциклопедия. Москва : Научное издательство, 2003. 912 с.

61. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики* / ред. О. В. Овчарук Київ : К.І.С., 2004. С. 45–50.

62. Біднячук О. М. Тестування як ефективний засіб організації контролю у навчанні іноземної мови. 2018. URL: <http://intkonf.org/bidnyachuk-o-m-testuvannya-yak-efektivniy-zasiborganizatsiyi-kontrolyu-u-navchanni-inozemnoyi-movi/>.

63. Бідюк Н. М. Сучасні тенденції розвитку системи професійної освіти Республіки Польща. *Формування професійно мобільного фахівця: європейський вимір* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 16–17 листоп. 2017 р.) / Національний університет «Львівська політехніка»; за заг ред. Ю. М. Козловського, Л. Л. Сушенцевої. Львів : ПП «Ощипок М. М.», 2017. С. 46–49.

64. Біліченко В. В. Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні. *Актуальні питання теорії та практики застосування сучасного вітчизняного та міжнародного права*. 2016. Вип. 1 (6). С. 111–113.

65. Біницька К. М. Порівняльний аналіз системи вищої педагогічної освіти в Україні та республіці Польща у контексті Болонської угоди. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2012. Вип. 17. С. 14–18.

66. Бірюков В. П. Прикордонна безпека як складова національної безпеки України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 88–92.

67. Бірюков І., Заїка Ю. Цивільне право України. Заг. ч. Київ : КНТ, 2006. 480 с.

68. Блауберг И. В., Юдин Е. Г. Становление и сущность системного подхода. Москва : Наука, 1973. 270 с.

69. Близнюк І. Л. Взаємодія оперативних працівників і слідчих при розкритті тяжких злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових речовин та пристроїв. *Науковий вісник НАВСУ*. 2001. № 4. С. 95–102.

70. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности. Москва : ПЕР СЭ, 2001. 511 с.

71. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Бойко. – К., 2005. – 244 с.

72. Бойчук Ю. Д., Зуб О. В. Екологічна освіта і виховання майбутніх офіцерів Академії внутрішніх справ МВС України. *Теорія навчання і виховання*. 2013. № 34. С. 52–59.

73. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 8–14.

74. Болотов О. О. Принцип індивідуалізації спеціальної фізичної підготовки майбутніх співробітників спецпідрозділів охорони. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт*. 2008. Вип. 54. С. 65–70.

75. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: «Педагогіка»*. 2017. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_5.

76. Бондаренко Я. Г. Психолого-педагогічні особливості формування готовності майбутніх працівників патрульної поліції МВС України до

професійної діяльності. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах»*. Харків : МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2015. С. 25–27.

77. Боняк В. О. Становлення та розвиток правоохоронних органів України: історико-правовий аспект. *Матеріали міжкафедрального круглого столу «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові підходи дослідження» (Харків, 23 жовтня 2012 р.)*. Харків : ХНУВСУ, 2012. С. 53–56.

78. Бордовский Г. А., Соколова И. И. Образование в постиндустриальном высокотехнологичном обществе. *Человек и образование*. 2009. № 4 (41). С. 1–19.

79. Борисюк О. М. Характеристика професійної компетентності офіцерів ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2014. № 1. С. 67–76.

80. Бороздина Г. В. Психология и педагогика. Люберцы : Юрайт, 2016. 376 с.

81. Братко А. В. Роль та місце підрозділів спеціального призначення в умовах збройних локальних конфліктів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Військові та технічні науки*. 2017. Вип. 4. С. 46–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnarv_

82. Браун Ю. С., Кравцова А. Ю., Кириченко И. Б. Модульно-уровневый подход в преподавании курса «Основы мультимедийных технологий». *Информатика и образование*. 2003. № 9. С. 52–57.

83. Брюханова Н. О., Корольова Н. В. Педагогічне моделювання: стан і тенденції розвитку. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2015. Вип. 3. С. 64–71.

84. Будник С. М. Формування професійної готовності офіцерів прикордонників до творчого вирішення завдань управлінської діяльності :

дис. ... канд. псих. наук / Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2006.

85. Бульба Т.М. Виявлення, попереднє дослідження та вилучення саморобних вибухових пристроїв : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Київ. нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2009. 18 с.

86. Бунеев Т. В. Розвиток готовності молодих офіцерів-прикордонників до самостійного виконання посадових обов'язків : дис. ... канд. пед. наук / Національна академія Прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2002. 724 с.

87. Бурдинский И. А. Тактика действия спецподразделений МВД России при задержании вооруженных преступников с использованием огнестрельного оружия. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : зб. науч. тр. II Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 160–164

88. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009.

89. Бухтояров И. И. Особенности подготовки слушателей факультета профессионального обучения на практических занятиях по огневой подготовке. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : зб. науч. тр. II Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 164–168.

90. Бэскинд Э. Энциклопедия личной безопасности. Москва : Аквариум, 1995. 96 с.

91. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

92. Вакуленко В. М. Види інновацій в освіті та їх класифікація. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. 2010. № 4. URL: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2010_4/10vvmotk.pdf.

93. Варій М. Й., Козяр М. М., Коваль М. С. Військова психологія і педагогіка. Львів : Сполом, 2003. 624 с.

94. Васильєв Г. І. Педагогічні умови адаптації курсантів до навчання у вузах МВС : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 1997. 22 с.

95. Венедиктов В. С., Іншин М. І. Статус працівників органів внутрішніх справ України як державних службовців. Харків : Національний університет внутрішніх справ, 2003. 187 с.

96. Венедиктов С. В. Професійна мотивація як передумова стимулювання та підвищення активності в службово-трудовах відносинах працівників ОВС. *Право і безпека*. 2004. № 3. С. 103–105.

97. Веракіс А. І., Завалевський Ю. І., Левківський К. М. Основи психології. Київ ; Харків : Р.И.Ф., 2005. 415 с.

98. Вербенський М. Особливості підготовки кадрів для органів внутрішніх справ / М. Вербенський // Актуальні проблеми професійної підготовки суддів, прокурорів та працівників правоохоронних органів : зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 квітня 2009 року) / [редкол. : Г. П. Серeda (відпов. ред.), М. К. Якимчук, В. М. Куц та ін.]. – К., 2009. – С. 16–22.

99. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособ. Москва : Высшая школа, 1991. 207 с.

100. Вербицкий А. А., Бакшаева Н. А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. 200 с.

101. Вергасов В. М. Активизация мыслительной деятельности студента в высшей школе. Київ : Вища школа, 1979. 216 с.

102. Вереньга Ю. В. Удосконалення фізичної підготовки працівників МВС України на етапі професійного становлення : автореф. дис. ... канд.

наук з фіз. виховання і спорту / Львівський державний університет фізичної культури, Львів, 2015. 16 с.

103. Верховна Рада України. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти. 2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-п>.

104. Верховна Рада України. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. 2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.

105. Верховна Рада України. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. 2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.

106. Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности. Москва : Норма, 2008. 447 с.

107. Вишня В. Б., Захаров В. П., Шинкаренко І. Р. Правове регулювання ОРД ОВС (структурно-логічні схеми). Дніпропетровськ : Юридична академія МВС, 2003. 180 с.

108. Вища освіта України і Болонський процес. Тернопіль: Богдан, 2004. 384 с.

109. Вовчаста Н. Я. Роль організаційно-педагогічних умов у підготовці фахівців пожежно-рятувальної служби України й Польщі. *Вісник ЛДУ БЖД*. 2011. № 5. С. 64–69.

110. Волков В., Дешко Л. Реформування вищої освіти: перші кроки до Європи. *Юридичний вісник України*. 2006. № 29. С. 8.

111. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. пос. 2-ге вид., доп. Київ : Вид-во «Академвидав», 2007. 615 с.

112. Воловик М. П. Теорія ймовірностей і математична статистика в педагогіці : монографія. Хмельницький : ХГПА, 2010. 250 с.

113. Волощук А. М. Підготовка працівників ОВС як науково-практична проблема / А. М. Волощук // Професійне становлення особистості : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15 лютого 2013 р. м. Одеса. – Одеса : ОДУВС, 2013. – 217 с.

114. Волчок Ю. Г. Рекомендации по тактике частной охраны. Москва : Школа спецподготовки «Витязь», 1997. 77 с.
115. Воронкін О. С. Інформаційно-комунікаційні технології у вищій освіті як об'єкт психолого-педагогічних досліджень (друга половина ХХ–початок ХХІ століття). *Інформаційні технології в освіті*. 2015. № 22. С. 57–79.
116. Выготский Л. С. Педагогическая психология. Москва : Педагогика, 1991. 480 с.
117. Гаврик С. Ю., Черников А. И. Совершенствование огневой подготовки полицейских. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України»*. Харків : ХНУВС, 2016. С. 111–115.
118. Гарасимів Т. З., Дашо Т. Ю. Шляхи формування компетентного працівника ОВС у контексті розвитку громадянського суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 827. С. 128–132.
119. Гарматюк, Н. Д., & Марценюк, В. П. (2013). Особливості застосування тестового контролю при вивченні іноземної мови у вищих навчальних закладах. *Медична освіта*, 3, 17–24.
120. Гаркавцев Є. І. Педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх працівників органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2015. 292 с.
121. Герасимів О. І. Формування професіоналізму органів внутрішніх справ на етапі розбудови демократичного суспільства. *Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід* : матеріали першої наук.-практ. конф. (30 квіт. 2015 р.). Львів : ЛНУ «Львівська політехніка», 2015. С. 80–83.
122. Гершунский Б. С. Философия образования для ХХІ века. (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций). Москва : Совершенство, 1998. 608 с.

123. Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах / Д. П. Кисленко та ін. Житомир: Рута, 2014. 400 с.

124. Гіжевський В. К., Головченко В. В., Ковальський В. С. Популярна юридична енциклопедія. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 528 с.

125. Голосніченко І. П., Кондратьєв Я. Ю. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Заг. ч. Київ : Українська академія внутрішніх справ, 1995. 177 с.

126. Гомонюк О. М. Особистісний аспект діяльності майбутнього педагога – спосіб його саморозвитку та самореалізації. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. Серія: Педагогічні науки* / гол. ред. О. В. Діденко. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2017. №4 (6). С. 66–77.

127. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / під ред. С. Головка. Київ : Либідь, 1997. 374 с.

128. Гора В. А. Особливості системи професійної підготовки курсантів у вищих навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2013. Вип. I (7), 14. С. 107–110.

129. Горбатько К. М. Критерії, показники і рівні сформованості професійно-психологічної компетентності майбутніх офіцерів прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Педагогічні та психологічні науки* / голов. ред. В. В. Райко. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2013. № 3 (68). С. 65–75.

130. Горенко С. В. Реалізація кадрової політики в умовах реформування Державної кримінально-виконавчої служби. Київ : ДДУПВП, 2006. 29 с.

131. Горохівський О. Є. Формування пізнавальної активності курсантів вищих навчальних закладів міністерства надзвичайних ситуацій у процесі вивчення спеціальних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук /

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2006. 206 арк.

132. Гребенюк А. С. Мотиваційна готовність курсантів і слухачів вищого військового учбового закладу до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія» / А. С. Гребенюк ; Київський військовий гуманітарний ін-т. – К., 1997. – 17 с.

133. Гребенюк Г. Є. Особистісно-орієнтовані технології педагогічної підготовки працівників ОВС (до питання про необхідність впровадження курсу «Педагогічна майстерність» у вищих навчальних закладах МВС України). *Матеріали конференції «Виховна соціальна та психологічна робота в Національному університеті внутрішніх справ: стан та перспективи»*. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2003.

134. Гризун Л. Є. Дидактичні особливості сучасного комп'ютерного підручника. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2000. Вип. 13. С. 155–162.

135. Гриневич Л. Українсько-польське співробітництво у сфері освіти в контексті європейських інтеграційних процесів на прикладі Києва. *Освіта України*. 2009. № 37. С. 6–7.

136. Гриценко В. И., Панышин В. И. Информационная технология: вопросы развития и применения. Київ : Наукова думка, 1988. 232 с.

137. Гриценчук О. О. Теоретико-методологічні основи застосування ІКТ у процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін в країнах зарубіжжя та Україні: загальні підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 5 (19). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/download/341/306>.

138. Грошевий Ю. М. Оперативно-розшукова діяльність: правові основи (структурно-логічні схеми). Харків : РВФ Арсіс, ЛТД, 2003. 192 с.

139. Губерський Л. В. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. В. Губерський, В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Знання України, 2002. – 580 с.
140. Гуревич П. С. Психология и педагогика. Люберцы : Юрайт, 2016. 479 с.
141. Гуревич Р. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб розвитку майбутніх фахівців. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів*: зб. наук. ст. / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченко, Н. Г. Ничкало ; уклад.: М. В. Артюшина, В. П. Тименко та ін. Київ : НТУ, 2015. С. 641–648.
142. Гуревич Р. С. Мобільне навчання – нова технологія професійної освіти ХХІ століття. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2012. Вип. 20. С.113–119.
143. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навч. посіб. для студ. пед. ВНЗ і слухачів ін-тів післядипломної пед. освіти. Вінниця : ТОВ «Планер», 2005. 366 с.
144. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті / за ред. член-кор. НАПН України Р. С. Гуревича. Львів : Сполом, 2012. 502 с.
145. Гуревич Р. С., Шестопалюк О. В., Шевченко Л. С. Застосування мультимедійних засобів навчання та глобальних інформаційних мереж у наукових дослідженнях. Вінниця, 2004. 323 с.
146. Гуска М. Б. Підвищення спеціальної працездатності та функціонального стану курсантів у процесі річної підготовки : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.01. Харків, 2011. 20 с.
147. Гуцало Е. У. Педагогічне тестування в системі контролю і оцінки якості навчання студентів (на базі дисциплін психолого-педагогічного циклу педагогічного університету). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. 64 с.

148. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 1–4. Москва : Русский язык, 1979.

149. Даниленко О. Б. Особливості професійної підготовки фахівців правоохоронних органів у навчальних закладах провідних країн НАТО. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка.* 2015. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_5_6.

150. Данилова О., Манако В., Манако Д. Мультимедіа власноруч: текст, графіка, аудіо, анімація, відео. Київ : Шкільний світ, 2006. 120 с.

151. Данильченко В. А. Формирование техники рукопашного боя в процессе специальной физической подготовки курсантов высших учебных заведений МВД Украины : автореф. дис. ... канд. наук по физ. воспитанию и спорту : 24.00.02. Киев, 2015. 20 с.

152. Дашо Т. Ю., Гарасимів Т. З. Роль і місце органів внутрішніх справ України в умовах формування громадянського суспільства. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 212 с.

153. Деликатный С. К., Половникова Ж. Ю., Прыгунов П. Я. Основы профессиональной и психологической подготовки сотрудников личной охраны. Киев, 1998. 143 с.

154. Дем'янюк Ю. А. Формування професійної компетентності військовослужбовців Державної прикордонної служби України у сфері забезпечення безпеки закордонних дипломатичних установ на засадах інтерактивного навчання. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна».* 2012. № 6. С. 51–54. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2012_6_14.pdf.

155. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. НД ТЗІ 2.1-002-07 Захист інформації на об'єктах інформаційної діяльності. Випробування комплексу технічного захисту інформації. Основні положення. 2007. URL: http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=102276&cat_id=46556&ctime=1344504965053.

156. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. НД ТЗІ 3.1-001-07 Захист інформації на об'єктах інформаційної діяльності. Створення комплексу технічного захисту інформації. 2007. URL: http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=102310&cat_id=46556&ctime=1344511142755.

157. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала. Москва : МПСИ, 2004. 752 с.

158. Дидоренко Э. А. Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение). Киев : Центр учебной литературы, 2007. 264 с.

159. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.

160. Діденко О. В. Європейський досвід підготовки фахівців авіаційної галузі для охорони зовнішніх кордонів ЄС. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка*. 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2018_2_6

161. Діденко О. В. Інформаційно-комунікаційні технології як інструмент підвищення ефективності взаємодії влади, суспільства і бізнесу. *Теорія і практика державного управління*. 2011. № 2 (33). С. 144–148.

162. Діденко О. В., Міщенко Р. Н. Критерії, показники і рівні розвиненості професійної компетентності офіцерів управління органами охорони державного кордону. *Вісник Національного університету оборони України* : зб. наук. пр. 2014. С. 74–80.

163. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні, психологічні наук*. 2014. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf.

164. Діденко О. В. Психолого-педагогічні чинники професійного навчання офіцерів управління органів охорони державного кордону.

Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія / наук. ред. І. С. Руснак. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. Вип. 738. С. 37–44.

165. Діденко О. В. Теоретико-методичні засади формування здатності до професійної творчості в майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2009. 220 с.

166. Долбишева Н., Ведерніков В. Інноваційні підходи до вдосконалення фізичної та спеціальної підготовки майбутніх правоохоронців в системі ВНЗ МВС України. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 1. С. 170–175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2016_1_30

167. Долгополова М. М., Кравченко І. С. Окремі питання професійної підготовки поліцейських. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні»*. Дніпропетровськ : Ліра, 2016.

168. Домніцак В. В. Розвиток фізичних якостей: сили, витривалості, швидкості у студентів ВНЗ на тренувальних заняттях з рукопашного бою. *Актуальні проблеми професійної підготовки в службово-бойовій діяльності ОВС* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 31 жовт. 2014 р.). Одеса : ОДУВС, 2014. С. 32–36.

169. Домніцак В. В. Секційна робота «I street work out» як сучасні елементи позааудиторної роботи з фізичного виховання в системі професійної підготовки курсантської молоді. *Педагогічний альманах*. 2014. Вип. 23. С. 16–23.

170. Домніцак В. В. Формування психологічної готовності курсантів ВНЗ МВС України до дій в екстремальних умовах. *Актуальні проблеми професійної підготовки в службово-бойовій діяльності ОВС* : матеріали круглого столу (м. Одеса, 31 жовт. 2014 р.). Одеса : ОДУВС, 2014. С. 45–48.

171. Доронін І. М. Судовий контроль за діяльністю правоохоронних органів у сфері захисту державної безпеки. *Вісник Верховного Суду України*. 2005. № 9. С. 41–43.

172. Дорошенко Ю. О. Інформатика: еволюція поняття. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інформатизація освіти: Європейський вимір»*. 2007. URL: <http://labconf.ic.km.ua/tezy/docs/71.pdf>.
173. Дубасенюк О. А. Модернізація системи освіти в Україні в умовах сучасних глобалізаційних процесів. 2013. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/12700/1/2.pdf>.
174. Дубасенюк, О. А. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 412 с.
175. Дубов Д. В., Ожеван О. А., Гнатюк С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2010.
176. Дубровинський Г. Р. Оптимізація формування особистості курсантів в процесі їх професійної підготовки у цивільному вищому навчальному закладі : дис. ... канд. психол. Наук : 19.00.09 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Військовий ін-т. Київ, 2006. 221 арк.
177. Дунцова Л. Н. Научно-методические основы разработки курса «мультимедийные средства в образовании». 2015. URL: <http://rpio.ru/data/2486.pdf>.
178. Дуткевич Т. В., Савицька О. В. Практична психологія: вступ у спеціальність. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 256 с.
179. Духаніна Н. М. Медіаосвіта як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти. *Проблеми освіти*. 2011. Вип. 66 (2). С. 190–195.
180. Дягілева Л. Д. Підготовка курсантів вищих навчальних закладів МВС України до роботи в міжнародних правоохоронних організаціях : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Людмила Дмитрівна Дягілева. – Х., 2004. – 231 с.
181. Енциклопедія освіти / ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1038 с.
182. Ермолаев О. Ю. Математическая статистика для психологов : учебник. 2-е изд. Москва : Московский психолого-социальный институт: Флинта, 2003. 336 с.

183. Євдокімова О. Специфіка формування психологічної стійкості у поліцейських у процесі професійної підготовки. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України*. Харків, 2018. С. 63–66.

184. Європейська Агенція з прикордонної та берегової охорони (FRONTEX). Державна прикордонна служба України. 2017. URL: <http://dpsu.gov.ua/ua/vropeyska-Agenciya-z-pitan-upravlinnya-operativnim-spivrobotnictwom-na-zovnishnih-kordonah-derzhav-chleniv-vropeyskogo-Soyuzu-FRONTEX/>

185. Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти. Європейський союз студентів. Європейська асоціація університетів. Європейська асоціація закладів вищої освіти. Міжнародна освіта. Конфедерація європейського бізнесу «БІЗНЕСЄВРОПА». Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти. 2015. *Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.

186. Єрошенко О. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Донецьк : Глорія Трейд, 2012. 136 с.

187. Жадобин Ю. В. Основы обеспечения безопасности физических лиц. Минск : Белорусский дом печати, 2006. 139 с.

188. Жданенко О. А., Матусяк, Е. В., Стасюк Є. В. Методичні рекомендації з підготовки та проведення рольових ігор з персоналом Держприкордонслужби України щодо стандартів культури спілкування з особами, які перетинають державний кордон та психологічного забезпечення культури здійснення прикордонного контролю у пунктах пропуску через державний кордон. Хмельницький : Національна академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2010.

189. Жевага С. І., Пронтенко К. В., Безпалый С. М. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України. Житомир : ЖВІ НАУ, 2013.
190. Житник Б. О. Професіограма як узагальнена еталонна модель успішного спеціаліста. 2013. URL: <http://www.kharkivosvita.net.ua/files/Profesiograma.doc>
191. Журавель О. В. Методичні матеріали з фізичної підготовки для позаштатних інструкторів підрозділів органів внутрішніх справ. Київ : РВЦ КНУВС, 2008. 46 с.
192. Журавлев С. Ю. Частная охрана (Организационно-правовые и тактико-специальные аспекты деятельности). Ч. 1-я. Москва : Оздоровительный и научно-информационный центр «Здоровье народа», Международная Ассоциация боевых искусств «ШОУ ДАО», 1994.
193. Журавська Л. М. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ЗВО. *Освіта та управління*. 1999. № 3 (2). С. 105–115.
194. Загальна теорія держави та права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції) / О. Л. Копиленко та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 136 с.
195. Загородня А. А. Аналіз навчальних програм та моделей підготовки фахівців в Україні. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 3 (15). С. 152–161.
196. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
197. Закорко І. П. Спеціальна фізична підготовка у вищих навчальних закладах МВС України з урахуванням індивідуальних особливостей моторики курсантів : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту / Національний університет фізичного виховання і спорту, Київ, 2001. 24 с.
198. Запорожченко Ю. Г. Хмарні технології як засоби відкритої освіти. *Матеріали Всеукраїнського науково-методичного інтернет-семінару «Хмарні технології в освіті»*. Кривий Ріг : КМІ, 2012.

199. Зарічанський О. А. Педагогічні умови професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів вищих закладів освіти I-II рівнів акредитації МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Тернопільський державний педагогічний університет імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2002. 18 с.

200. Заскалета С. Г. Тенденції професійної підготовки в країнах Європейського Союзу / С. Г. Заскалета // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. - 2012. - Вип. 1.38(2). - С. 12-15. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2012_2_1.38_5

201. Захарова И. Г. Электронные учебно-методические комплексы – опыт создания и применения. *Образование и наука*. 2001. № 5. С. 44–56.

202. Зачко О. Б., Рак Т. Є. Інформаційно-телекомунікаційні технології в освіті суспільства знань. 2006. URL: [zhttp://sci.ldubgd.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/2517/12.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://sci.ldubgd.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/2517/12.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

203. Збірник наукових праць науково-дослідної лабораторії з розроблення законодавчих та інших нормативно-правових актів навчально-наукового інституту психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій ХНУВС за 2007–2009 роки. Т. 1 «Проекти нормативно-правових актів» / за заг. ред. А. Т. Комзюка, М. І. Іншина, О. М. Музичука. Харків : Основа, 2010. 250 с.

204. Зарічанський О. А. Педагогічні умови професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів вищих гавчальних закладів освіти I-II рівнів акредитації МВС України: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2002. 20 с.

205. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования. 2-е изд. Москва : Московский психолого-социальный институт, 2003. 253 с.

206. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Сыманюк Э. Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход. Москва : Московский психолого-социальный институт, 2005. 211 с.

207. Зеленська О. П. Дидактичні ігри в процесі навчання загальноосвітніх дисциплін майбутніми бакалаврами-правознавцями та бакалаврами правоохоронної сфери. *Педагогічний альманах*. 2016. Вип. 31. С. 41–47.

208. Зеленська О. П. Особливості навчання майбутніх фахівців розв'язувати ситуації проблемного характеру в професійній діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка*. 2016. Вип. 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrped_2016_6_6.

209. Землянська О. В., Мілорадова Н. Е., Федоренко О. І., Макаренко П. В. Професійно-психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів. Харків : ХНУВС, 2014.

210. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (теоретико-методологический подход). *Высшее образование сегодня*. 2006. № 8. С. 21–26.

211. Зимняя И. А. Педагогическая психология. 2-е изд. Москва : Логос, 2007. 384 с.

212. Зубик Л. В. Формування професійних компетентностей майбутніх бакалаврів з інформаційних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук) / Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне, 2016. 18 с.

213. Зубок М. І. Охорона та охоронна діяльність. Київ : КНТЕУ, 2006. 172 с.

214. Зуєв В. М. Теоретичні засади дослідження соціальних технологій розвитку суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2012. № 1. С. 17–22.

215. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність як технологія педагогічної дії. 2008. С. 209-222) URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmdu/Ped/2008_23_1/tom1_11.pdf.

216. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 608 с.
217. Игнатъева Е. Ю. Системно-синергетическое управление образовательным процессом современного вуза. *Человек и образование*. 2009. № 3. С. 12–15.
218. Изотова Е. Г. Психологическая структура учебной деятельности студентов 1-5 курсов высших учебных заведений : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Ярославский государственный педагогический университет им. К. Д. Ушинского. Ярославль, 2009. 24 с.
219. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 512 с.
220. Ильин И. А. Поющее сердце. Книга тихих созерцаний. Соч. в двух томах. Москва : Медиум, 1994. Т. 2. 427 с.
221. Іваницький Р. С. Сили спеціальних операцій США. Київ : Академія СБ України, 2011. 402 с.
222. Івашко О. А. Основні напрями та наслідки реформування системи освіти в республіці Польща в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. : збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. *Педагогічні науки*. 2010. Вип. 4. С. 79–84.
223. Івашко О. А. Проблема полікультурної освіти у республіці Польща : дис. ... канд. пед. наук / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2012. 45 с.
224. Івашкова Т. О. Формування культури самоосвіти майбутніх офіцерів правоохоронних органів у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук / Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2009.
225. Іващук К. О. Інформаційно-комунікаційні технології як сучасний засіб навчання в освіті. 2018. URL: <http://klasnaocinka.com.ua>.
226. Івлєв О. М., Моргунов О. А. Удосконалення службової підготовки патрульної поліції засобами дистанційного навчання (на прикладі

тактичної підготовки). *Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрульної поліції України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2016. С. 129–133.

227. Ільїна В. М. Формування правової культури майбутніх правоохоронців у освітньому середовищі ліцею : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2011. 20 с.

228. Інтерактивні методи навчання для різних поколінь. 2018. URL: <http://nebava.vk.vntu.edu.ua/file/0c271a43be414e9f42ea810b833b1db2.pdf>.

229. Історія охорони. 2018. URL: https://www.dso.com.ua/index.php?lang_id+1&menu_id=11.

230. Іщенко Д. В., Філіпов А. Ф. Основи військової педагогіки. Хмельницький : Вид-во Нац. акад. ПВУ, 2002. 106 с.

231. Каган М. С. Мир общения : проблема межсубъектных отношений. Москва : Политиздат, 1988. 319 с.

232. Кадемія М. Ю., Савчук І. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність магістрів-педагогів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. Вип. 32. С. 305–312.

233. Кадино Э. Электронные системы охраны. Москва : ДМК Пресс, 2005. 256 с.

234. Кайдалова Л. Г. Теоретичні та методичні засади неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичного профілю : дис. ... д-ра пед. наук) / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2011.

235. Калайда М. М. Проблеми організаційно-правового регулювання охоронної діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 31 (3). С. 71–75.

236. Каленяк В. Приватна охоронна діяльність: зарубіжний досвід та можливості його використання в Україні. Журнал-каталог «Персонал». 2007. № 5. URL: <http://www.personal.in.ua/>.

237. Калинюк Н. М. Тактика проведення очної ставки : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 233 с.

238. Канаева Н. А. Мотивация учебно-профессиональной деятельности и её влияние на становление будущих специалистов. *Молодой ученый*. 2010. № 4. С. 271–273.

239. Кандибович Л. А. Психологические проблемы готовности в деятельности. Минск : БГУ, 1996. 384 с.

240. Канивец П. Модели и методы оценки качества подготовки и повышения конкурентоспособности специалистов : дис. ... канд. эконом. наук / Южно-Российский государственный технический университет. Новочеркасск, 2004.

241. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. Львів : БАК, 2016. 608 с.

242. Каранкевич А. И., Барташ В. А., Махута И. Ю. Профессионально важные физические качества сотрудников криминальной милиции. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 28 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 348–357.

243. Каранкевич А. И., Токарев А. Ю. Модель деятельности сотрудников органов внутренних дел при задержании правонарушителей. *Борьба с преступностью: теория и практика* : материалы II Междунар. науч.-практ. конф. (Могилев, 27 февр. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 303–304.

244. Карпова Е. В. Структура и генезис мотивационной сферы личности в учебной деятельности : автореф. дис. ... д-ра псих. наук / Ярославский государственный педагогический университет им. К. Д. Ушинского. Ярославль, 2009. 36 с.

245. Карпушин Б. А. Педагогика физической культуры. Москва : Советский спорт, 2013. 299 с.

246. Карташова Л. А. Формування ІТ-готовності як нової якісної характеристики учителя суспільно-гуманітарних дисциплін. *Педагогічний дискурс*. 2010. № 8. С. 90–97.

247. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Сухицька Н. В. Теорія держави і права (схеми, таблиці, поняття). Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 477 с.

248. Кєдровіч Г. Оцінка дидактичної придатності вибраних мультимедійних програм. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 2. С. 83–88.

249. Кєдровіч Г. Теорія і практика застосування комп'ютерних технологій у загальноосвітніх і професійних навчальних закладах Польщі. Київ: Вища школа, 2001.

250. Кисленко Д. П., Радзієвський Р. М. До питання про використання мультимедійних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців охоронної діяльності. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації та сучасні технології в системі освіти: внесок Польщі та України»*. Сандомир : Гуманітарно-природничий університет, 2017.

251. Кисленко Д. П. Сучасна професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки за допомогою інформаційних технологій. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 161. С. 108–111.

252. Кисленко Д. П. Анализ нормативов физической подготовленности сотрудников органов внутренних дел в процессе профессиональной деятельности. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-*

педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). 2013. № 2 (28). С. 51–55.

253. Кисленко Д. П. Аналіз навчальних планів і програм професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. Вип. 61. С. 110–117.

254. Кисленко Д. П. Безперервна практика, як важливий компонент удосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Збірник наукових праць Херсонського університету. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 81 (1). С. 131–134.

255. Кисленко Д. П. Використання мультимедійних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців охоронної діяльності (теоретичний аспект). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 1 (140). С. 125–128.

256. Кисленко Д. П. Використання мультимедійних технологій під час професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України»*. Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017.

257. Кисленко Д. П. Виховання у майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки вольових якостей як основа формування професійної компетентності. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 173. С. 119–128.

258. Кисленко Д. П. Динаміка рівня сформованості здорового способу життя майбутніх правоохоронців. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-*

педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). 2013. Вип. 12 (39). С. 63–69.

259. Кисленко Д. П. До питання боротьби з тероризмом. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України»*. Київ : Національна академія прокуратури академії, 2016.

260. Кисленко Д. П. Застосування методики та інновацій підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки в системі вищої педагогічної освіти. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування»*. Одеса : Інститут інноваційної освіти, 2017.

261. Кисленко Д. П. Інформаційні технології в професійній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 133. С. 103–108.

262. Кисленко Д. П. Критерії, показники та рівні підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. *Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3 (62). 127–135.

263. Кисленко Д. П. Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2017.

264. Кисленко Д. П. Місце та роль інноваційних технологій в професійній підготовці майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 1 (42). С. 96–99.

265. Кисленко Д. П. Нормативно-правове забезпечення професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки. (*Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету*

імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 166. С. 110–113.

266. Кисленко Д. П. Організація самостійної роботи з використанням інформаційних технологій при професійній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 2 (375). С. 115–120.

267. Кисленко Д. П. Організація самостійної роботи з використанням інформаційних технологій при професійній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. Вип. 2 (375). С. 115–120.

268. Кисленко Д. П. Особиста безпека військовослужбовців УДО України в екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків. *Матеріали науково-практичної конференція «Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи»*. Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017.

269. Кисленко Д. П. Пам'ятка військовослужбовців Управління державної охорони України). Бровари : Кандиба Т. П., 2017.

270. Кисленко Д. П. Підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності. *Збірник наукових праць Херсонського університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 79 (2). С. 131–134.

271. Кисленко Д. П. Проблеми кримінальної відповідальності за участь у рейдерських захопленнях. *Юридична наука*. 2016. Вип. 11 (65). С. 4–11.

272. Кисленко Д. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за допомогою інформаційних технологій. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Підготовка конкурентоздатного фахівця початкової освіти в контексті реалізації концепції «нова українська школа»». Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017.

273. Кисленко Д. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в Україні та США (порівняльний аналіз). *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України»*. Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018.

274. Кисленко Д. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки: європейський досвід. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2018. Вип. 2 (61). С. 356–361.

275. Кисленко Д. П. Професійна підготовка фахівців охоронної діяльності та безпеки за допомогою мережі інтернет. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Модернізація освітньої системи: світові тенденції та національні особливості»*. Каунас : Університет Вітаутаса Великого, 2018.

276. Кисленко Д. П. Професійно-кваліфікаційна характеристика, як наукова основа побудови методики навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 135. С. 132–137.

277. Кисленко Д. П. Пути совершенствования процесса физического воспитания курсанта на этапе начального обучения в высших учебных заведениях. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 2. С. 177–180.

278. Кисленко Д. П. Світовий досвід використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Матеріали III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університецькому просторі»*. Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2017.

279. Кисленко Д. П. Світовий досвід використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Науковий вісник Національного університету біоресурси і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія.* 2017. Вип. 259. С. 121–12.

280. Кисленко Д. П. Система формування ключових компетентостей майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія.* 2018. Вип. 279. С. 226–231.

281. Кисленко Д. П. Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Бровари : Кандиба Т. П., 2017.

282. Кисленко Д. П. Сутність професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності на сучасному етапі. *Вісник Черкаського університету.* 2017. Вип. 10. С. 58–62.

283. Кисленко Д. П. Сучасне бачення підвищення кваліфікації майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір».* Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018.

284. Кисленко Д. П. Сучасні концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки».* 2017. № 6. С. 87–92.

285. Кисленко Д. П. Сучасні концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку».* Бердянськ : Бердянський державний педагогічний університет, 2017.

286. Кисленко Д. П. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2017.

287. Кисленко Д. П. Технічні засоби охорони в професійній діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук»*. Київ : Київська наукова організація педагогіки та психології, 2018.

288. Кисленко Д. П. Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності за допомогою хмарних технологій. *Матеріали V конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні Всеукраїнської електронної і спорті»*. Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2017.

289. Кисленко Д. П. Удосконалення техніки рукопашного бою слухачів Інституту УДО України із застосуванням інформаційних технологій. *Матеріали IV Всеукраїнської електронної конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті»*. Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2016.

290. Кисленко Д. П. Формування мотивації курсантів вищих навчальних закладів МВС України до систематичних занять із фізичного виховання. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 11. С. 37–42.

291. Кисленко Д. П. Формування мотивації курсантів курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України до занять зі спеціальної фізичної підготовки. *Матеріали круглого столу «Актуальні проблеми спеціальної підготовки правоохоронних органів»*. Київ : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2014.

292. Кисленко Д. П. Хмарні технології в освітньому процесі слухачів Інституту УДО України. *Матеріали I Міжнародної Інтернет-конференції «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців»*. Київ : Національний авіаційний університет, 2017.

293. Кисленко Д. П., Алексеєнко А. О., Юхно О. О. Формування системи технічних дій самбістів на етапі початкової підготовки. *Науковий*

часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт). 2016. Вип. 9 (79). С. 4–7.

294. Кисленко Д. П., Бондаренко В. В. До питання реформування сектору безпеки і оборони України. *Матеріали науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України»*. Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016.

295. Кисленко Д. П., Бондаренко В. В., Решко С. М. Ефективність протидії працівників міліції під час нападу супротивника, озброєного холодною зброєю. *Юридична психологія*. 2015. Вип. 1 (16). С. 73–80.

296. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. Значення силової підготовленості правоохоронців у результативності застосування заходів фізичного впливу. *Матеріали X науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти»*. Київ : Національний авіаційний університет, 2015.

297. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. Невід’ємна складова міліцейського професіоналізму. *Міліція України*. 2014. Вип. 7–8. С. 43.

298. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. Особливості силової підготовки курсантів навчальних закладів МВС України. *Матеріали X науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти»*. Київ : Національний авіаційний університет, 2015.

299. Кисленко Д. П., Бутов С. Є., Ємчук О. І., Решко С. М. Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу. Київ : НАВС, 2014.

300. Кисленко Д. П., Бутов С. Є., Решко С. М., Ємчук О. І. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка». Київ : НАВС, 2014.

301. Кисленко Д. П., Бутов, С. Є. Розвиток сили в майбутніх правоохоронців ВНЗ МВС України у зв’язку із застосуванням прийомів

фізичного впливу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. Вип. 2 (95). С. 195–206.

302. Кисленко Д. П., Веклич В. А. Інформаційна безпека майбутніх фахівців поліції та охорони. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 159. С. 57–61.

303. Кисленко Д. П., Ємчук О. І. Моделювання умов екстремальних ситуацій на заняттях із спеціальної фізичної підготовки. *Матеріали XI науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти»*. Київ : Національний авіаційний університет, 2016.

304. Кисленко Д. П., Ємчук О. І. Основні напрямки впровадження сучасних технічних засобів навчання у навчальний процес з вогневої підготовки ВНЗ МВС України. *Матеріали IX Міжнародної науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти»*. Київ : Національний авіаційний університет, 2014.

305. Кисленко Д. П., Ємчук О. І., Пугач С. М. Теоретичні та практичні аспекти тактичної підготовки поліцейських до застосування заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях. *Матеріали Міжнародної науково-методичної конференція «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армії країн-членів НАТО»*. Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2016.

306. Кисленко Д. П., Завізіон О. С. Прикладні аспекти інформаційних технологій у фізичній підготовці майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки. *Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Сучасній тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України»*.

Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2019.

307. Кисленко Д. П., Приймаков О. О., Юхно Ю. О. Удосконалення фізичних якостей слухачів Інституту управління державної охорони України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* 2017. Вип. 147 (1). С. 182–189.

308. Кисленко Д. П., Примак Д. П., Месь А. В., Чорний С. С. Попередження травматизму на заняттях з фізичної підготовки. Бровари : Кандиба Т. П., 2017.

309. Кисленко Д. П., Пугач С. М., Ємчук О. І. Спорт як засіб та метод фізичної підготовки військовослужбовців. *Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних силах України правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України».* Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2017.

310. Кисленко Д. П., Сергієнко Ю. П., Антоненко С. А. Формування психофізіологічних функцій у фахівців охоронної діяльності та безпеки. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Індивідуальні психофізіологічні особливості людини та професійна діяльність».* Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2017.

311. Кисленко Д. П., Чорний С. С. Використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки».* 2017. Вип. 8. С. 43–46.

312. Кисленко Д., Юхно Ю., Хмельницька І. Функціональна підготовленість слухачів Інституту Управління державної хорони України. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту.* 2018. Вип. 1. С. 49–55.

313. Кіреєв О. Професійна підготовка прикордонників європейського Союзу (на прикладі прикордонної варти республіки Польща). *Вісник*

Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки. 2011. № 5. URL: file:///D:/Users/Yan/Downloads/Vnadps_2011_5_8.pdf

314. Класифікатор професій ДК 003:2010 України. 2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>.

315. Клачко В. Формування мотивації навчальної діяльності слухачів Академії управління МВС засобами проблемного навчання / Володимир Клачко // Вісник Академії управління МВС. – 2007. – № 2–3. – С. 184–193.

316. Климов Е. А. Основы психологии. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 462 с.

317. Кльоц Н. В., Лисяк О. Л., Лебедев С. В. Підготовка охоронників : практичний посібник. Львів, 2019. 344 с.

318. Кобозев А. А., Монгуш А. С. Профессиональная подготовка руководящих кадров полиции в странах Европы: особенности и тенденции развития. *Право и образование.* 2010. № 1. С. 4–27

319. Коваленко В. В. Концептуальні засади модернізації правоохоронної діяльності та вдосконалення системи органів охорони правопорядку в Україні. *Право України.* 2013. № 3–4. С. 356–364.

320. Ковалів М. В., Іваха В. О. Державно-правовий механізм забезпечення національної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2015. Вип. 4. С. 162–169.

321. Коваль М. С., Рак Т. Є., Кузик А. Д. Використання мультимедійного комплексу HiClass II у процесі викладання пожежних дисциплін. *Пожежна безпека.* 2002. № 2. С. 101–104.

322. Коваль М. С., Рак Т. Є., Ренкас А. Г., Грицан В. Я. Використання WEB-технологій для розробки електронної бібліотеки ЛПБ МНС України. *Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції «Застосування інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органів та навчальному процесі».* Львів : Львівський юридичний інститут МВС України, 2004.

323. Коваль О. Є. Педагогічні умови підвищення методичної майстерності викладачів вогневої підготовки вищих навчальних закладів правоохоронних органів України : дис. ... канд. пед. наук / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2008.

324. Ковальчук А. М. Оптимізація професійно-стрілецької підготовки особового складу підрозділів органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Львів, 2001. 16 с.

325. Кожура Л. О. Адміністративно-правовий захист та охорона: поняття та співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 35 (2). С. 119–122.

326. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. Київ: Вища школа, 1990. 247 с.

327. Козлакова Г. О. Теоретичні і методичні основи використання інформаційних технологій у вищій технічній освіті. Київ: ІЗМН, 1997. 180 с.

328. Козловська І. М. Метапредметна інтеграція як засіб формування змісту професійної освіти. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*. 2009. Вип. 2. С. 71–73.

329. Козубенко І. С. Підвищення ефективності запам'ятовування інформації впровадженням комп'ютерного моделювання. *Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології в науці та освіті*. 2007. С. 89–99.

330. Козяр М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності в надзвичайних ситуаціях. Львів, 2004. 376 с.

331. Козяр М. М. Модернізація навчально-виховного процесу на основі використання єдиного інформаційного освітнього середовища. *Теорія і практика управління соціальними системами: щоквартальний науково-практичний журнал*. 2011. № 1. С. 3–8.

332. Козяр М. М. Педагогічні основи виховання у курсантів навчальних закладів системи МВС відповідального ставлення до виконання

своїх обов'язків : дис. ... канд. пед. наук / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 1998. 166 арк.

333. Козяр М. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 532 с.

334. Козяр М. М., Кузик. А. Д. Застосування мультимедійних телекомунікаційних технологій у навчально-виховному процесі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2006. Вип. 10. С. 340–345.

335. Козяр М. М., Ткаченко Т. В., Шевченко Л. С. Проектування та створення інформаційного освітнього середовища навчального закладу. Львів: Сполом, 2008.

336. Компанієць Ю. А. Спеціальна фізична підготовка : підруч. для ВНЗ. Луганськ : РВВЛАВС, 2003. 556 с.

337. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С, 2004. 112 с.

338. Комюніке Конференції Міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти «Загальноєвропейський простір вищої освіти. Досягнення цілей». 2005. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_576.

339. Кондратьєв Я. Ю. Система професійної підготовки кадрів оперативних служб (підрозділів) міліції та шляхи її удосконалення / Я. Ю. Кондратьєв : тези доп. на міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 27–28 березня 2003 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – С. 9–12.

340. Коношевська О. Л. Методика використання мультимедійного програмного забезпечення індивідуалізації Бійної роботи студентів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми*. 2006. Вип. 12. С. 315–323.

341. Конституція України: офіційний текст. №254к/96-ВР. 1996.

342. Консультативна Місія ЄС з реформування цивільного сектору безпеки України (EUAM). *Державна прикордонна служба України*. 2017. URL: <http://dpsu.gov.ua/ua/Konsultativna-Misiya-S-z-reformuvannya-civilnogo-sektoru-bezpeki-Ukraini-EUAM/>

343. Коржинська Т. В. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців митної служби у вищих навчальних закладах Республіки Польща та України. *Педагогічний дискурс: зб. наук. пр.* / гол. ред. І. М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2016. Вип. 20. С. 83–88.

344. Користін О. Є. Професійна освіта поліцейського: в якому напрямі рухатись. 2016. URL: <http://www.vestnik-ua.com/politika/item/3887-profesijna-osvita-politsejskogov-yakomu-napryamku-rukhatis>.

345. Корнещук В. В. Моделювання в системі підготовки професійно надійного спеціаліста: теоретичний аспект // Гуманітарний вісник ДВНЗ «ПереяславХмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» /В. В. Корнещук : наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – С. 14–16.

346. Корольчук М. С., Осьодло В. І. Психодіагностика. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2004. 399 с.

347. Костин А. Н., Голиков Ю. Я. Организационно-процессуальный подход к анализу психической регуляции поведения и деятельности. *Знание. Понимание. Умение*. 2012. № 4. С. 245–249.

348. Костюк В. Л. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби при забезпеченні охорони громадського порядку. *Криміналістичний вісник*. 2010. № 2 (14). С. 145–152.

349. Костюк В. Л. Шляхи реформування патрульної служби міліції. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. Ч. 2. С. 32–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2010_2_5.

350. Костюк Г. С. Актуальні психологічні питання програмованого навчання. Психологія навчання і виховання : тези доповідей на республ.

психол. конфер / за ред. Г. С. Костюка, Б. Ф. Баева та ін. Київ. : Рад. шк., 1964. С. 3–25.

351. Краевский В. В. Целостность подхода к исследованию образования на современном этапе развития научной рациональности. *Педагогика*. 2007. № 1. С. 22–28.

352. Кремень В. Професійний розвиток особистості – ключове завдання в умовах євроінтеграції. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів* / редакція: В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченко, Н. Г. Ничкало, М. В. Артюшина, В. П. Тименка. Київ : НТУ, 2015.

353. Кремень В. Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.

354. Кремень В. Г. Синергетична модель розвитку освіти як відповідь на виклик сьогодення. *Рідна школа*. 2010. № 6. С.3–6.

355. Кривонос О. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні : навчальний посібник. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 182 с.

356. Кришевич О. В. Психологічні аспекти розв'язання конфліктів у слідчій діяльності МВС України: Дис... канд. юрид. наук: 19.00.06 / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2002. – 255 с.

357. Круцевич, Т. Ю. (2008). Теорія і методика фізичного виховання (Т. 1-2). Київ: Олімпійська література

358. Кудерміна О. І., Лісун С. Л. Психологічні особливості нормативної регуляції поведінки працівників Національної поліції України. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2015. № 7 С. 79–84.

359. Кузьмина Н. В., Пожарский С. Д., Паутова Л. Е. Акмеология качества профессиональной деятельности специалиста : монографія. Санкт-Петербург ; Коломна ; Рязань : Изд-во Рязан. обл. ин-та развития образования, 2008. 375 с.

360. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-е вид., стер. Київ : Знання, 2011. 486 с. (Вища освіта XXI століття).
361. Кукушин В. С. Дидактика (теория обучения). Москва : МарТ, 2003. 367 с.
362. Кулагин П. Г. Межпредметные связи в процессе обучения. Москва : Просвещение, 1981. 96 с.
363. Куліш А. М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування : дис. ... д-ра юрид. наук. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2009.
364. Курило В. І. Організаційно-правові засади надання охоронних послуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Національний аграрний університет. Київ, 2002.
365. Кюрчев В. М. Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі : збірник науково-методичних праць. Мелітополь : Таврійський державний агротехнологічний університет, 2017.
366. Лазарук А. Ф. Цінності людини у науковому обґрунтуванні / А. Ф. Лазарук // Психологія і суспільство. – 2002. – № 3–4. – С. 170–186.
367. Лапінський В. В., Міна А. С., Скрипка К. І. Міжнародні тенденції розвитку інформатизації освіти та підвищення її якості. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. Вип. 5 (19). URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
368. Лапчук В. С. Організація психологічної підготовки працівників міліції до охорони громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2010. Т. XII, ч. 3. С. 263–269.
369. Ларин А. М. Анатомия личной охраны. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2004. 718 с.
370. Леонтьев А. А. Психология общения : учеб. пособ. Москва : Академия, 2008. 368 с.

371. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. (2-е изд.). Москва : Смысл ; Академия, 2005. 352 с.
372. Лернер И. Я. Дидактическая система методов обучения. Москва : Педагогика, 1981. 186 с.
373. Лещенко Г. А. Аналіз світової практики організації діяльності і підготовки фахівців з надзвичайних ситуацій. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки* / ред. кол.: В. В. Радул, С. П. Величко та ін. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 131. С. 117–120.
374. Лещенко Г. А. Теоретичні і методичні засади формування професійної надійності фахівців з аварійного обслуговування та безпеки на авіаційному транспорті : дис. ... д-ра пед. Наук : спец. 13.00.04 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2016. 494 с.
375. Лисенко-Гелемб'юк К. М. Саморегуляція особистості в умовах підготовки фахівця до професійної діяльності. *Педагогічний дискурс*. 2012. № 13. С. 197–201.
376. Лісовий Д. В. Психологічна підготовка працівників міліції. *Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості»*. Одеса: ОДУВС, 2013.
377. Ломов Б. Ф. Личность. Профессионал. Руководитель. Красноярск : Буква, 2000. 312 с.
378. Луцький О. Л. Розвиток управлінської компетентності керівних кадрів Державної прикордонної служби України у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. Наук / Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2013.
379. Мазепа М. М. Становлення та розвиток Державної служби охорони при МВС України на сучасному етапі. *Право і безпека*, 2011. № 2 (39). С. 51–55.
380. Мазепа, М. М. Охоронна діяльність в Україні : монографія у 2-х ч. Ч. 1: Державна служба охорони при МВС України. МВС України Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013. 112 с.

381. Майборода І. М. Інженерно-технічні засоби охорони. Харків : ХНУВС, 2010.
382. Максименко С. Д. Загальна психологія. 2-е вид. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
383. Максименко А. Е. Формы и методы профессиональной подготовки будущих дизайнеров. *Педагогіка та психологія*. 2011. № 40 (2). С. 51–59.
384. Малицька І. Д. ІКТ-грамотність – вимога сучасних систем освіти зарубіжних країн (досвід США). *Інформаційні технології в освіті*. 2009. № 4. С. 243–249.
385. Манько В. М. Психолого-педагогічні умови підготовки студентів до засвоєння нових знань / В. М. Манько // Наукові записки : зб. наук. ст. національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова / укл. П. В. Дмитренко, О. Л. Макаренко. – К., 2000. – Т. XXXVI. – Ч. 4. – С. 66 – 74
386. Манько В. М., Євтушенко В. В. Особливості спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців США. *Збірник наукових праць НА СБ України*. 2019. Вип. 71. С. 195–198.
387. Манько В. М., Євтушенко В. В. Принципи навчання спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів СБ України. *Науковий вісник НА СБ України*. 2019. Вип. 73. С. 243–245.
388. Маркова А. К. Психологія професіоналізму / А.К. Маркова. – М., 1996. – 308 с.
389. Мартишко А. Ю., Рябуха О. С. Особливості формування теоретичних і методичних знань із фізичної підготовки поліцейських. *Юридична психологія*. 2016. № 2 (9). С. 91–98.
390. Марчук І. П. Формування професійно-моральних якостей майбутніх працівників правоохоронних органів у вищих навчальних закладах МВС України : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / І. П. Марчук. – Кіровоград, 2005. – 362 с.

391. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения: педагогическая наука – реформе школы. Москва : Педагогика, 1988. 192 с.

392. Медведєв В. С. Психологічні якості працівників ОВС як чинники протидії професійній деформації / В. С. Медведєв // Професійне становлення особистості : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15 лютого 2013 р. м. Одеса. – Одеса : ОДУВС, 2013. – С. 41–42.

393. Мельник К. Ю. Проблеми правового регулювання трудових відносин службовців правоохоронних органів. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2009.

394. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність. Київ : Атіка, 2002. 576 с.

395. Мельников А. В., Цытович П. Л. Принципы построения обучающих систем и их классификация. *Педагогические и информационные технологии*, 2001. № 4. С. 20–33.

396. Методика вивчення матеріальної частини вогнепальної зброї (на прикладі 9-мм пістолета Макарова). ... вивчення матеріальної частини вогнепальної зброї (на прикладі 9-мм пістолета Макарова) : метод. рек. / уклад. : О. В. Запорожанов, С. П. Максимов. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 64 с.

397. Мироненко В. В., Саєвич І. Г. Інтернет як сучасна технологія навчання. *Наукові праці МАУП*. 2008. Вип. 3 (19). С. 48–52.

398. Миронець С. М. Негативні психічні стани та реакції працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України в умовах надзвичайної ситуації : дис. ... канд. псих. наук: 19.00.09 / Університет цивільного захисту України. Харків, 2007. 250 арк.

399. Михайлишин Г. Й. Актуальні проблеми створення сучасної моделі інноваційної освіти в Україні. *Грані* : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Дніпропетровськ : Вид-во «Грані», 2012. № 9(89). С. 51–56.

400. Михайліченко І. В. Педагогічні умови формування професійної культури працівників органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2004.

401. Михайлов К. М. Моделювання системи рейтингової оцінки знань. *Вісник ХГТУ*. 2000. Вип. 1 (7). С. 343–346.

402. Мішенюк Р. Н. Результати експериментальної перевірки педагогічних умов розвитку професійної компетентності у майбутніх магістрів управління органами охорони державного кордону в процесі фахової підготовки. *Зб. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки*. 1(74) 2015. С. 145-160.

403. Молотай В. А. Формування психологічної готовності військовослужбовців внутрішніх військ до діяльності з охорони громадського порядку : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / В. А. Молотай. – Хмельницький, 2006. – 220 с.

404. Монастирський В. М. Педагогічні умови формування професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Донецький національний університет, Донецьк, 2007.

405. Монастирський В. М. Роль і місце професійно орієнтованих дисциплін у формуванні професійної компетентності майбутніх правоохоронців. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2011. № 2. С. 29–36.

406. Моргунов А. А., Ярещенко О. А. Методика підготовки будучих сотрудников національной полиции Украины к применению мер полицейского принуждения. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. С. 106–112.

407. Моргунов О. А. Івлєв О. М. Проблеми забезпечення фахівцями викладання тактичної підготовки у відповідності до державного стандарту. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. матеріалів / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. С. 268–272.

408. Моргунов О. А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання. *Честь і закон*. 2014. № 2. С. 46–49.

409. Моргунов, О. А., Ярещенко О. А. Дихальні техніки як засоби саморегуляції правоохоронців за екстремальних умов. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах»*. Харків : ХНУВС, 2015.

410. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі. URL : <http://www.ime.edu-ua.net/em6/content/08mnvshi.htm>

411. Мороз Н. С. Законодавче регулювання інформаційної сфери як основа забезпечення інформаційної безпеки держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2015. Вип. 824. С. 15–26.

412. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. Київ: Наукова думка, 2000. - 680 с

413. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання / М. І. Жалдак та ін. Київ : Педагогічна думка, 2012. 112 с.

414. Мухін В. В. Професійна правосвідомість: поняття, особливості, функції : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2007. 20 с.

415. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 232 с.

416. Наукові підходи до педагогічних досліджень / ред. В. І. Лозова. Харків : Апостроф, 2012. 348 с.

417. Національний класифікатор України “Класифікатор професій”, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 237 (із змінами).

418. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : монографія / В. П. Андрющенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Наук. думка, 2003. – 853с.

419. Несін О., Павлов А. Роль компонентів спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ у силовому затриманні правопорушників. *Молода спортивна наука України*. 2003. Вип. 7. Т. 2. С. 355–358.

420. Нещадим М. І. Особливості застосування психологічної діагностики в процесі психолого-педагогічного забезпечення підготовки військових фахівців. *Військова освіта*. 2002. № 10. С. 3–14.

421. Нидзий А. О., Дашкова С. В. Психологическая устойчивость как интегративное качество специалиста экстремального профиля. Научное сообщество студентов XXI столетия. *Гуманитарные науки* : сб. ст. по материалам XXX междунар. студ. науч.-практ. конф. (Россия, г. Новосибирск, 17.03.2015). 2015. № 3(30). URL: [http://sibac.info/archive/guman/3\(30\).pdf](http://sibac.info/archive/guman/3(30).pdf)

422. Ничкало Н. Педагогічна інноватика у профтехосвіті України. *Професійно-технічна освіта*. 2007. Вип. 3. С. 69–71.

423. Ничкало Н. Г. Професійний розвиток особистості у контексті неперервності. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів* / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченка, Н. Г. Ничкало. Київ : НТУ, 2015. С. 12–23.

424. Ніколов А. С., Брижак А. А. Деякі аспекти вдосконалення методів навчання слухачів на курсах первинної професійної підготовки працівників патрульної служби. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні»*. Дніпропетровськ : Ліра, 2016.

425. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология научного исследования. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. 280 с.
426. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология: словарь системы основных понятий. Москва : Либроком, 2013. 308 с.
427. Носенко Т. І. Інформаційні технології навчання. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка. 2011.
428. Оболенський Ю. Б., Константинов С. Ф., Юнін О. С., Назаренко С. П. Тактико-спеціальна підготовка (тактика професійної діяльності). Київ : КНТ, 2010.
429. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
430. Овчарук О. В. Розвиток інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів засобами ІКТ. *Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання*. 2012. Вип. 6 (32). URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/757/567#>. UjhR89LIYR4.
431. Огиенко Е. Сравнительный анализ систем образования взрослых в странах Европы. *Основные тенденции развития образования в современном мире* / под ред. В. А. Мясникова, Б. Л. Вульфсона, А. К. Савиной. Москва, 2006. С. 206–210.
432. Огієнко О. І., Чугай О. Ю. Професійна підготовка фахівців у галузі освіти дорослих: американський досвід : монографія / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 223 с.
433. Олексієнко С. Б. Психологічні особливості інтерпретації невербальної поведінки особистості, яка здійснює протиправну діяльність : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2004. 18 с.
434. Омельчук В., Печериця В., Печериця С. Форми контррозвідувальної діяльності та види контррозвідувальних справ. Київ : РВФ Арсіс, 2004.

435. Онопенко П. В. Правоохоронні функції української держави: зміст і реалізація : дис. ... канд. юрид. наук / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2005.

436. Оптимізація навчально-методичного забезпечення підготовки поліцейських : пропозиції та рек. за результатами проведення круглого столу (16 груд. 2016 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. 16 с.

437. Організаційно-методичні основи підготовки науково-педагогічних кадрів у системі Служби безпеки України. Київ : НА СБ України, 2018. 208 с.

438. Основы обеспечения безопасности физических лиц : учебное пособие / Ю. Н. Александрович и др. Минск : Издательство «Белорусский Дом печати». 2006. 446 с.

439. Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрульної Поліції України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2016. 175 с.

440. Офіційний сайт Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/university/1250/>

441. Офіційний сайт Національного університету державної фіскальної служби України. URL: <http://www.nusta.edu.ua/>

442. Офіційний сайт Національної академії внутрішніх справ. URL: <https://www.naia.kiev.ua/>

443. Офіційний сайт Університету митної справи та фінансів. URL: <http://umsf.dp.ua>.

444. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ. URL: <http://univd.edu.ua/>

445. Охорона права власності: проблеми та напрямки їх вирішення : зб. матеріалів конференції / за ред. В. В. Галуцька. Херсон : ХМД, 2012. 116 с.
446. Пазюра Н. В. Загальна характеристика альтернативної педагогічної освіти в США. *Вісник Національного авіаційного університету. Педагогіка. Психологія* : зб. наук. пр. Київ : НАУ, 2015. С. 92–98.
447. Пазюра Н. В. Інтерактивні педагогічні технології у професійній підготовці персоналу компаній Японії. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2013. Вип. 1.40. С. 68–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2013_1.40_15
448. Пальчук М. Модель професійної освіти і навчання у Польщі – четвертий етап європейської інтеграції. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 2. С. 101–111.
449. Панова О. О. Організація діяльності органів поліції щодо підтримання публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів. *S.P.A.C.E.* 2017. № 2. С. 42–46.
450. Петришин О. В. Правовий режим державної служби: питання загальної теорії : Автореф. дис... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / О. В. Петришин; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. - Х., 1999. - 36 с.
451. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2017. 376 с.
452. Пікуліна А. С., Максименко Ю. Б., Матвєєв Г. П. Інноваційні педагогічні технології навчання професії. Донецьк : Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, 2005.
453. Пінчук О. П. Дидактичний аспект проблеми визначення мультимедіа в освіті. *Наукові записки: збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія педагогічні та історичні науки*. 2006. Вип. LXIV (64). С. 178–184.
454. Плачинда Т. С. Професійна підготовка майбутніх авіаційних

фахівців: зарубіжний і вітчизняний досвід та шляхи підвищення якості: монографія. Кіровоград : Вид. «ПОЛІМЕД-СЕРВІС», 2014. 534 с.

455. Плачинда Т. С. Психологічна компетентність фахівців в екстремальних умовах професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (гол. ред.) та ін. Запоріжжя : КПУ, 2016. Вип. 49 (102). С. 163–168.

456. Пліско В. И. Формирование готовности профессионала к деятельности в условиях, опасных для жизни: на материалах субъект-субъектной деятельности. Київ : Науковий світ, 2002.

457. Пліско В. І. Теоретичні і методичні засади формування готовності працівників правоохоронних органів до діяльності в умовах екстремальних ситуацій : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Пліско Валерій Іванович. – К., 2004. – 475 с.

458. Пліско В. В., Радзівський Р. М., Бондаренко В. В. Вплив новітньої методики навчання на рівень професійної підготовленості майбутніх фахівців охоронної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2018. Вип. 154. Т. 2. С. 41–47.

459. Пліско В. І., Бондаренко В. В. Вплив системи поетапної підготовки на розвиток когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Вісник Черкаського університету*. 2018. Вип. 14. С. 66–72.

460. Пліско В. І., Босенко А. І., Бондаренко В. В. Мотиваційно-ціннісний критерій професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 8 (102) С. 50–56

461. Пліско В. І., Носко М. О. Використання заходів фізичного впливу з тактичними осмисленням ситуації відповідно до ступення загрози.

Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. 284 с.

462. Повстин О. В. Аналіз підготовленості фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Фірма Планер». 2017. Вип. 49. С. 145–149.

463. Повстин О. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2018. 498 с.

464. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи. Київ : Каравела, 2008. 425 с.

465. Пожидаєв А. О. Формування організаторських здібностей курсантів у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу системи МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2010. 32 с.

466. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе . 4-е изд. Москва : Академия, 2009. 269 с.

467. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров / С. В. Асямов и др. Ташкент, 2010. URL: <http://yurpsy.com/files/xrest/9/029.htm>

468. Полторак, С. Т. (2003). Педагогічні умови формування у майбутніх офіцерів МВС України умінь командира підрозділу. (Дис. канд. пед. наук). Харківський військовий інститут внутрішніх військ МВС України, Харків.

469. Пометун О. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики* / ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С.16–25.

470. Пометун О. І. Компетентнісний підхід в сучасній історичній освіті. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 3–12.
471. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
472. Пометун О. І., Пироженко Л. О. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід. Київ : А.П.Н., 2002. 135 с.
473. Пономарьов О. С. Моделювання діяльності фахівця: навч.-метод. посібник / О. С. Пономарьов, Н. В. Середа, М. К. Чеботарьов. –Х.: НТУ «ХП», 2015. – 58 с.
474. Поняття, задачі та методи морально-психологічної підготовки особового складу органів внутрішніх справ до дій в особливих умовах. 2018. URL: http://semestr.com.ua/book_378_glava_173_2.%C2%_Ponjattja,__zadach%D1%96.html.
475. Попов С. В. Психологический отбор телохранителей. Санкт-Петербург, 2000. 22 с.
476. Посметний В. В. Організаційно-правові аспекти початкової професійної підготовки персоналу ОВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 18 с.
477. Поступна О. В. Нормативно-правове забезпечення вищої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції. *Державне будівництво: електронне видання ХарPI НАДУ*, 2007. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/5/06.pdf>.
478. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник. Київ : Каравела, 2012. 328 с.
479. Про боротьбу з тероризмом : Закон України. 2003. № 638-IV.
480. Про вищу освіту : Закон України. 2014. № 1556-VII.
481. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави. Закон України. 2003. № 975-IV.

482. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб : Закон України. 1998. № 160/98-ВР.

483. Про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України. 2001. № 1053.

484. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, обліку, перевезення та використання вогнепальною; пневматичної і холодної зброї, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів : Наказ Міністерства внутрішніх справ України. 1998. № 622.

485. Про затвердження Інструкції про порядок застосування Положення про проходження військової служби за контрактом військовослужбовцями Управління державної охорони України : Указ Президента України. 2011. № 399.

486. Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення професійно-психологічного відбору кадрів в Управлінні державної охорони України : Наказ Управління державної охорони України від 9 серпня 2010 року N 349. : Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 1 вересня 2010 р. за N 763/18058.

487. Про затвердження Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності». № 960. 2015.

488. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266

489. Про затвердження Положення про Національну поліцію України». № 877-2015п. 2015.

490. Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. №161. 1993.

491. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50. *Офіційний вісник України*. 2016. № 22. Ст. 42.

492. Про затвердження Порядку забезпечення безпеки посадових осіб, щодояких здійснюється державна охорона у місцях постійного татимчасового перебування. № 210. 2011.

493. Про затвердження Порядку особистого прийому громадян в Управлінні державної охорони України. № 515. 2011.

494. Про затвердження Розгорнутого переліку відомостей, що становлять державну таємницю в Управлінні державної охорони України (РПВДТ)». 2007. № 60

495. Про затвердження та введення в дію Інструкції з діловодства в Управлінні державної охорони України. . 2006. № 300

496. Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності. 1993. № 615.

497. Про Концепцію виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. 1998. № 981/98.

498. Про національну безпеку. 2018. № 2469-VIII.

499. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний сайт Верховної Ради України.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

500. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки. 2012. № 344.

501. Про освіту : Закон України. 1991. № 1060-XII.

502. Про основи національної безпеки України. 2003. №964-IV.

503. Про охоронну діяльність. 2012. №4616-VI.

504. Про Службу безпеки України. 1995. №2229-XII.

505. Про Стратегію кібербезпеки України. 2017. № 96.

506. Про Стратегію національної безпеки України. 2015. № 287/2015.

507. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020 року» : Указ Президента України : схваленоУказом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015

508. Програма навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка». Київ : НАВС, 2019.

509. Проневич О. С. Організаційно-правове забезпечення відбору на службу в поліції Польщі. *Світовий досвід підготовки поліцейських та його впровадження в Україні* : матер. міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 17 березня 2006 р.) / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2006. С. 258–264.

510. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз : монографія. Харків : НікаНова, 2011. 509 с.

511. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів: 3 000 слів / В. Б. Шапар, В. О. Оліфірн, А. С. Куфлієвський та ін. Харків : Прапор, 2009. 672 с.

512. Психологія у професійній діяльності поліції : навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Вид-во ХНУВС, 2018. 425 с.

513. Пулим В. О. Особливості застосування інтерактивних технологій у навчально-виховному процесі вищих військових навчальних закладів. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2011. № 4. С. 140–143. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2011_4_32.pdf.

514. Пушкарь О. І. Інформатика: комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології. Київ : Академія, 2001. 696 с.

515. Равен Д. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация. Москва : Когито-Центр, 2002. 400 с.

516. Райко В. В. Формування в офіцерського складу Державної прикордонної служби України правосвідомості як складової правової культури особистості. Збірник наукових праць. Серія : педагогічні та психологічні науки / Національна академія Державної прикордонної служби

України імені Б. Хмельницького. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2006. 36. Ч. II. С. 122–125.

517. Рак Т. Є., Малець І. О., Кудринський Ю. Л. Використання мультимедійних технологій під час вивчення спеціальних дисциплін. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*. 2006. С. 278–283.

518. Резчикова Е. В. Формирование навыков дивергентного мышления в процессе преподавания технических дисциплин. 2018. URL: <http://www.metodolog.ru/00569/00569.html>.

519. Рембач, О. О. Формування професійної компетентності майбутніх військових фахівців у вищих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ / О. О. Рембач, І. А. Галатир // Зб. наук. пр. Сер. «Педагогічні науки» / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького ; за ред. В. О. Балашова. – Хмельницький, 2010. – № 53. – С. 102–107.

520. Ринденко Н. М. Сучасні напрями розвитку професійної підготовки персоналу прикордонних відомств у країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Чернівецького університету* / наук. ред. І. С. Руснак. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. 2014. Вип. 712: Педагогіка та психологія. С. 151–159.

521. Роберт И. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. Москва : ИИОРАО, 2010.

522. Родионов А. В. Психология физического воспитания и спорта : учебник для вузов. Москва : Академический Проект, 2004. С. 16–36.

523. Ромовська З. Українське цивільне право. Спадкове право. Київ : Правова єдність, 2009. 264 с.

524. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 428 с.

525. Савченко А. В. Федеральні правоохоронні органи США: місія, організаційна структура та застосування кримінального законодавства : навч. пос. Київ : «Текст», 2003. 122 с.

526. Саунін Р. Адміністративно-правова охорона права на комп'ютерні програми в Україні : автореф. дис. ... канд. юр. наук / Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна. Київ, 2012.

527. Северин Н. Н. Концептуальная модель формирования профессиональных и личностных качеств у сотрудников ГПС МЧС России в системе их профессиональной подготовки. *Актуальные проблемы профессиональной деятельности специалистов в сфере физической культуры и спорта* : сб. науч.-метод. трудов молодых ученых / под общ. ред. проф. А. Э. Болотина. Санкт-Петербург : НП «Стратегия будущего», 2011. Вып. 7. С. 60–68.

528. Семеріков С. О. Теоретико-методичні основи фундаменталізації навчання інформатичних дисциплін у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009.

529. Серебряк В. В., Попов С. В., Колосов З. В. Застосування заходів фізичного впливу: техніка, тактика, методика навчання : навч.-метод. посіб. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. 160 с.

530. Сибирко М. А. Использование современных методик в процессе обучения огневой подготовке. *Актуальные проблемы огневой, тактико-специальной и профессионально-прикладной физической подготовки* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-метод. конф. (Могилев, 4 нояб. 2014 г.). Могилев, 2014. С. 311–317.

531. Силкін О. О. Зміст терміну «професійно значущі якості особистості» і технологія визначення цих якостей для окремого фахівця. *Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2011. № 9 (19). С. 46 – 49.

532. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посіб. / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ : ЕКМО, 2011. 320 с.
533. Система педагогических исследований: методологический анализ / Г. Щедровицкий, В. Розин, Н. Алексеев и др. *Педагогика и логика*. Москва: КАСТАЛЬ, 1993. С. 158–181
534. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. 320 с.
535. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика. Москва : Академия, 2002. 576 с.
536. Сливка С. С. Професійна культура працівника міліції. Львів : Вид-во «Вільна Україна», 1995. 94 с.
537. Сливка С. С., Несімко О. Д., Штангрет М. Й. Сучасна особа юриста : монографія. Львів : Вільна Україна, 1997. 116 с.
538. Слончак С. В., Коточигов Р. В. Формирование активной гражданской позиции будущего офицера МЧС в образовательном процессе вуза. *Сборник всероссийской научно-практической конференции «Проблемы безопасности при ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций»*. 2015. Вип. 2, 1 (4). С. 278–280.
539. Сокол І. В. Формування професійної компетентності майбутніх судоводіїв у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук / Херсонський державний університет. Херсон, 2011.
540. Соловцова Н. Е., Никандрова Н. Д. Военная дидактика. Москва : ВА РВСН им. Петра Великого, 2000. 806 с.
541. Спірін, О. М. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. Інформаційні технології і засоби навчання, 2009. Вип. 5 (13). С. 50-51
542. Стандарт вищої освіти галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» за спеціальностями 256

«Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності, зокрема «Охоронна діяльність та безпека», «Особиста та майнова безпека»), 251 «Державна безпека» й ін. (проект) 2018. 15 с.

543. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки. Київ : Академвидав, 2012. 441 с.

544. Степанова О. М., Велігура А. В. Дослідження діяльності структурних підрозділів ЗВО з використанням CASE-засобів. *Науковий вісник Донбасу*: електронне наукове видання. 2009. 1. URL: http://almater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN7/index.htm.

545. Столяренко О. В., Столяренко О. В. Моделювання педагогічної діяльності у підготовці фахівця : навч.-метод. посіб. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 196 с.

546. Стратегія національної безпеки України : затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 15.12.2016).

547. Стратонов В. М. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2014. № 5 (1). URL: <http://www.lj.kherson.ua/index.php/arkhiv-vidannya?id=168>.

548. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: підручник для науковця. Київ: Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. 237 с

549. Тактика самозахисту та особистої безпеки працівників Національної поліції України : метод. рек. / уклад.: Бортник С. М., Моргунов О. А., Артем'єв В. О., Хомко І. Г. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2 ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : Вид-во ХНУВС, 2017. 136 с.

550. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / С. М. Банах та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 300 с.

551. Тактико-спеціальна підготовка. Київ : НА СБУ, 2004.

552. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология. Москва : Академия, 1998. 288 с.
553. Талызина Н. Ф. Теоретические основы разработки модели специалиста / Н. Ф. Талызина. – М. : Знание, 1996. – 108 с.
554. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста. *Высшее образование сегодня*. 2004. № 3. С. 21–26.
555. Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини. *Вісник Академії управління МВС*. 2007. № 2–3. С. 58–65.
556. Теорія управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. / за ред. В. А. Ліпкана. Київ : КНТ, 2007. 884 с.
557. Тертишник В. М., Негодченко О. В., Козаченко І. П., Антонов К. В. Використання в кримінальному процесі матеріалів оперативно-розшукової діяльності та гарантії захисту прав і свобод людини. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС, 2004.
558. Тихомирова Л. В., Тихомиров М. Ю. Юридическая энциклопедия. Москва: ЮРИНФОРМЦЕНТР, 1997.
559. Ткаченко Т. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності курсантів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : методичні рекомендації. Львів : Сполом, 2009.
560. Ткаченко Т. В. Дистанційне навчання як чинник формування професійних якостей майбутніх фахівців цивільного захисту. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2008. Вип. 23. С. 265–270.
561. Ткаченко, В. И. Охрана высших должностных лиц государства. Киев : КНУ им. Т. Шевченка, 1997.
562. Ткачук В. Інформаційні технології в системі вищої освіти: етапи впровадження. *Вища освіта України*. 2002. № 4. С. 43–47.
563. Товажнянський Л. Л., Сокол Є. І., Клименко Б. В. Болонський процес: цикли, ступені, кредити. Харків : НТУ «ХП», 2004.

564. Товканець Г. В. Особливості становлення вищої економічної освіти в Чехії і Словаччині у ХХ столітті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота.* 2015. Вип. 36. С. 173–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2015_36_57

565. Товканець Г. В. Розвиток економічної освіти у вищій школі Чехії і Словаччини у ХХ столітті : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ, 2014. 46 с.

566. Тогочинський О. М. Виховання моральних орієнтацій у майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. М. Тогочинський ; Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2003. – 18 с.

567. Тогочинський О. М. Основні підходи до дослідження соціальної компетентності за кордоном. *Научное обозрение.* 2015. № 3 (13). С. 114–125.

568. Тогочинський О. М. Формування у майбутніх фахівців органів внутрішніх справ мотивації до набуття умінь та навичок соціальної взаємодії. *Науковий вісник Миколаївського національного ун-ту імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки.* 2015. Вип. 1 (48). С. 304–309.

569. Толочек В. А. Профессиональный отбор и психологические тесты: для частных охранных предприятий и служб безопасности. Москва, 2007.

570. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання. Хмельницький : Національна академія ДПСУ, 2012.

571. Трегубенко Т. В. Вогнева підготовка – складова професійної компетентності майбутніх офіцерів міліції. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* Вип. 1. 30. С. 178–191. URL: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/25_5.pdf

572. Третько В. В. Загальна характеристика сучасної системи професійної підготовки магістрів міжнародних відносин у Великій Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / гол. ред. А. А. Сбруєва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. № 1 (45). С. 33–41

573. Третько В. В. Теорія і практика професійної підготовки магістрів міжнародних відносин в системі університетської освіти Великої Британії : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Вінницький державний педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2014. 40 с.

574. Третько В. В., Шевченко А. С. Особливості організації дистанційного навчання магістрів публічного адміністрування в університетах США. *Освітній простір України*. 2017. № 9. С. 37–44.

575. Трішин К. О. Фізична підготовка курсантів, які навчаються в вищих навчальних закладах системи МВС України. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 25 берез. 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 225–226.

576. Тронь Т. В. Базова підготовка агентів Прикордонного патруля у системі професійної підготовки працівників правоохоронних органів США. *Науковий огляд* / гол. ред. Г. І. Башнянин. 2017. № 1 (33). С. 107–121.

577. Тронь Т. В. Принципы подготовки сотрудников правоохранительных органов по вопросам безопасности и выживании (на основе Федерального центра подготовки специалистов правоохранительных органов США). *Пріоритетні напрями вирішення актуальних проблем виховання і освіти* : зб. тез наук. робіт міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 24–25 липня 2015 р.). Харків, 2015. С. 78–80.

578. Тронь Т. В. Структура Берегової охорони США й особливості підготовки її фахівців. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. 2016. Вип. LXIX. С. 163–167.

579. Троцький, Р.С. Мотивація професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України як чинник успішності професійної кар'єри. *Юридична психологія та педагогіка*, 2 (12), 145-153.

580. Троцький, Р.С. Оптимізація психологічної підготовки працівників системи МВС до професійних дій в екстремальних ситуаціях під час проведення спеціальних операцій. *Юридична психологія та педагогіка*, 2 (10), 188-194.

581. Трубецкая Г. А. Формирование культуры индивидуализированной самостоятельной работы курсантов военного вуза в процессе изучения общеобразовательных дисциплин : дис. ... канд. пед. наук / Южно-Уральский государственный университет. Челябинск, 2004.

582. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи. Київ : Кондор, 2011. 608 с.

583. Тюріна В. О., Тюрін О. О. Сутність і структура професійної компетентності курсантів як майбутніх працівників органів внутрішніх справ. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2005. Вип. 8, ч. 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pspo/2005_8_1/doc_pdf/turina.pdf.

584. Угровецький О. П. Адміністративно-правовий статус Державної служби охорони при МВС України. *Наше право*. 2004. № 3. С. 51–54.

585. Угровецький О. П. Організаційно-правові засади охоронної діяльності державної служби охорони при МВС України : дис. ... канд. юрид. наук / Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2005.

586. Угровецький О. П. Правове регулювання організації діяльності Державної служби охорони при МВС України. *Право і безпека*. 2004. № 3 (3). С. 96–98.

587. Узнадзе Д. Н. Психология установки. Санкт-Петербург: Питер, 2001. 418 с.

588. Уліч В. Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності : дис. ... канд. пед. наук / Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2007.

589. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. Москва : Педагогика, 1990. 192 с.

590. Усачик Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі стажування в органах Державної прикордонної служби України : дис. канд. пед. наук / Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2012.

591. Фатеев В. М., Саламаха Ю. В., Пашенко В. І., Лінючев Г. В. Типи та характеристики вибухових речовин і піротехнічних сумішей, які використовуються правопорушниками в злочинних цілях. Київ : РВВ МВС України, 1999.

592. Федоренко О. І. До змісту понять «підготовка» та «готовність» до професійної діяльності майбутніх правоохоронців. *Духовність особистості*. 2013. Вип. 4. С. 190–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2013_4_24.

593. Федоренко О. І. Підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до соціальної та виховної роботи з підлітками : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2008. 44 с.

594. Федоров В. А. Профессионально-педагогическое образование: теория, эмпирика, практика. Екатеринбург : Уральский государственный профессионально-педагогический университет, 2001.

595. Федорчук І. І., Шилов А. В., Франчук Л. С., Наливайко С. В. Створення електронного посібника. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми*. 2006. Вип. 11. С. 399–403.

596. Федоткин С. Н. Основы частной охранной деятельности. Москва : Наука, 2001.

597. Федченко О. Структура поліцейських органів держав ЄС та правове регулювання їх діяльності. *Актуальні проблеми управління та службово-оперативної діяльності органів внутрішніх справ у сучасний*

період розвитку державності України : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 26 жовт. 2007 р.). Київ : МП Леся, 2008. С. 74–76.

598. Филиппов М. М. Психофизиология функциональных состояний. Киев : Персонал, 2012.

599. Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку XXI: монографія / В. П. Андрущенко [та інші], Академія педагогічних наук України ; Ін-т вищої освіти ; [редкол.: В. Кремень, В. Андрущенко, В. Луговий та ін.].– К.: Педагогічна думка. 2007. –352с.

600. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. 2-е вид. Київ : Академвидав, 2014.

601. Фирсов М. В. Теория социальной работы : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / М. В. Фирсов, Е. Г. Студенова. – М. : Изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.

602. Флорова И. Т. Философский словарь. 5-е изд. Москва : Политиздат, 1987. 590 с.

603. Хамула П. Особливості становлення та розвитку правоохоронних органів на території України: історичний аспект. *Віче*. 2015. № 4. С. 28–31.

604. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса [Текст] / Н. Хомский; [пер. с англ., под ред. и с предисл. В.А. Звегинцева] – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 129 с.

605. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–61.

606. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2008. 256 с.

607. Цивільний кодекс України. 2003. № 435-IV.

608. Цільмак О. М. Суб'єктивні детермінуючі фактори прийняття особистістю рішення про вибір професії правоохоронного напрямку. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/10_2009/22.pdf.pdf.

609. Чайка В. М. Основи дидактики : навч. посіб. / В. М. Чайка. – К. : Академвидав, 2011. – 240 с. , с. 13
610. Чабанюк Н. І. Особливості мотивації молодого фахівця ОВС до професійної діяльності : дис. ... канд. психол. наук / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2012.
611. Чередник О. П., Ткаченко В. І. Організація фізичних осіб. Навчальний посібник. Київ : ТОВ Юрка Любчинка, 2017. 416 с.
612. Черкашин А. І., Акіменко Д. О., Бондаренко Я. Г. Тактико-спеціальна підготовка працівників патрульної служби міліції України : навч. посіб. Харків : ХНУВС, 2009. 272 с.
613. Чернілевський Д. В. Креативна педагогічна діяльність викладача ищюї школи на основі духовних цінностей. *Креативна педагогіка*. 2015. № 10. С. 26–37.
614. Чобітько М. Г. Технології особистісно-орієнтованої професійної освіти. Київ : Ніка-Центр, 2005.
615. Чумаченко О. А. Поліцейська місія Європейського Союзу в Боснії і Герцеговині: розвиток інституційного виміру. *Проблеми міжнародних відносин* : зб. наук. пр. / наук. ред. Б. Канцелярук та ін. Київ : КиМУ, 2013. Вип. 6. С. 28–44.
616. Шарапов А. А. Формирование компетенций по безопасности жизнедеятельности в системе подготовки бакалавров образования. *Педагогика высшей школы*. 2016. № 3 (1). С. 208–210.
617. Швець Д. В. Зміст та структура готовності майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку / Д. В. Швець. // Зб. наук. пр. – Вип. 689. Педагогіка та психологія – Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2014. – С. 185–194.
618. Швець Д. В. Підготовка майбутніх офіцерів-правоохоронців до охорони і забезпечення громадського порядку / Д. В. Швець // Науковий огляд : міжнар. наук. журн. – К., 2015.– № 1 (11). – С. 99–107.

619. Швець Д. В. Обґрунтування педагогічних умов формування готовності до охорони і забезпечення громадського порядку у майбутніх офіцерів ОВС. *Зб. наук. пр. Педагогіка та психологія*. Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2014. Вип. 715. С. 181–192.

620. Швець Д. В., Бойко-Бузиль Ю. Ю. Інтерактивні технології та методи навчання у фаховій підготовці майбутніх офіцерів МВС України. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2014 Вип. 80. С. 98–102.

621. Шевчук Т. О., Чернобаб І. Ф., Гребенюк Н. М., Бурба В. І. Соціально-психологічні проблеми адаптації студентів перших курсів до навчання в університеті. *Вісник*. 2015. Вип. 129 (1). С. 316–319.

622. Шелудько В. С. Система неперервної освіти як чинник сучасного розвитку суспільства. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 13*. 2009. Вип. 6. С. 180–188.

623. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В., Кресіна І. О. Державотворення і правотворення в Україні: (досвід, проблеми, перспективи). Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2001.

624. Шилін М. О. Проблеми визначення поняття «правоохоронні органи», назви і структури відповідної навчальної дисципліни у сфері юридичної освіти. *Проблеми законності*. 2007. Вип. 92. С. 138–145.

625. Шиман О. І. Практичний курс з використання сучасних інформаційних технологій. Бердянськ : БДПУ, 2007.

626. Шишка Р. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України : дис. ... д-ра юрид. наук / Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2002.

627. Шишкіна М. П. Сучасні тенденції формування і розвитку науково-освітнього середовища вищого навчального закладу. *Матеріали Всеукраїнського науково-методичного інтернет-семінару «Хмарні технології в освіті»*. Кривий Ріг : КМІ, 2012.

628. Шопіна І. М. Правові та організаційні засади підвищення ефективності професійної діяльності слідчих органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 192 с.

629. Штельмах Г. Б. Про морально-психологічну готовність. Рідна школа, 1991. № 11. С. 35–38.

630. Штофф В. А. Моделирование и философия. Москва : Наука, 1966. 300 с.

631. Штучний В. В. Адміністративно-правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України. Київ Національна академія внутрішніх справ, 2015.

632. Щокін В. П., Ткачук В. В. Організація самостійної роботи магістрантів та аспірантів засобами інформаційно-комунікаційних та хмарних технологій. *Оптимізація виробничих процесів і технічний контроль у машинобудуванні та приладобудуванні*. 2012. С. 176–180.

633. Юсупов В. Удосконалення системи професійної підготовки персоналу правоохоронних органів. *Публічне право*: наук.-практ. юрид. журнал. 2013. № 1. С. 173–178.

634. Яворська Г. Х. Теоретичні та методичні засади формування соціальнопрофесійної зрілості курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. ... дис. д-ра пед. наук / Інститут педагогіки і психології професійної освіти НАПН України. Київ, 2006.

635. Ягупов В. В. Військова психологія : підручник / В. В. Ягупов. – К. : Тандем, 2004. – 656 с.

636. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2007. Вип. 71. С. 3–8.

637. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ : Либідь, 2002.

638. Яковлев Е. В., Яковлева Н. О. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения: монография. Москва: ВЛАДОС, 2006. 239 с., с. 112

639. Яременко В., Сліпушко О. Новий тлумачний словник української мови. (Т. 1-4). Київ : Аконіт, 2003.

640. Ярещенко О. А. Обґрунтування змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02. Харків, 2008. 20 с.

641. Ярещенко О. А. Пути повышения качества обучения курсантов МВД приемам рукопашного боя. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2012. № 5 (1). С. 49–52.

642. Ярещенко О. А., Моргунов О. А. Особистісні чинники психологічної готовності працівників підрозділів поліції спеціального призначення до професійно-службової діяльності в екстремальних умовах. *Право і безпека*. 2017. № 1 (64). С. 155–160.

643. Ярмошук О. А. Фізична підготовка жінок-курсантів у навчальних закладах МВС України. *Молода спортивна наука України*. 2001. Вип. 5, т. 1. С. 280–284.

644. Яшанов С. М. Дидактична концепція навчання на основі комп'ютерних технологій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2009. Вип. 20. С. 179–182.

645. Bidyuk N. M. Foreign experience and Ukrainian realities of mass open online courses use in international education area / Nataliia M. Avshenyuk, Valentyna I. Berezan, Natalya M. Bidyuk, Maria P. Leshchenko. *Information Technologies and Learning Tools*. 2018. Vol. 68. № 6. P. 262–277.

646. Brophy P. Networked learning. *Journal of Documentation*, 2001. Vol. 57 (1). P. 130–156.

647. Bureau of Diplomatic Security. 2018. URL: <https://www.state.gov/m/ds/>.

648. Bakia M., Murphy R., Anderson K., Trinidad G. E. International experiences with technology in education: final report. Washington, D.C.: U.S. Department of Education, Office of Educational Technology and the Office of

Planning, Evaluation and Policy Development, Policy and Program Studies Service, 2011.

649. Carafano J., Kochemc A. Military Education Needs Reform. *Defense News*. 2005. №. 4. P. 15–19.

650. Carafano J., Kochemc A. Rethinking Professional Military . *The Heritage Foundation. Washington.* 2005. №. 976. URL: <https://www.wiltonpark.org.uk/rethinking-professional-military-education/>

651. Cassidy G. Be a Fantastic Police Officer: Tips to help solve problems, reduce crime and improve the quality of life in communities. 2009. Vol. 7 (Tips Series). 38 p.

652. Chouhan V. S., Srivastava S. Understanding competencies and competency modeling – a literature survey. *IOSR Journal of Business and Management*. 2014. Vol. 16(1). P. 14–22.

653. Dix M. Putting student-centered education in context. Arlington : NationalInstitute for Student-Centered Education, 2012.

654. Gauthier C., Dembele M.. Quality of teaching and quality of education:a review of research findings. *Paper commissioned for the EFA Global Moni-toring Report, The Quality Imperativ*. 2005. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001466/146641e.pdf>.

655. HUSPOL. 2018. URL: <https://www.akademie-huspol.cz>

656. Hutmacher W. Key competencies for Europe. Secondary education for Europe: report of the symposium. 1997. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED407717.pdf>.

657. Kumar A. (Ed.). (2008). Competency based human resource management for the Indian civil service: implementation toolkit. New Delhi: Ministry of Personnel,Public Grievances & Pensions Department of Personnel & Training Training Division.

658. Kyslenko D. Modern comparative analysis on training of future security and safety specialists in Ukraine and the USA. *Comparative Professional Pedagogy*. 2018. № 8 (3) P. 31–36.

659. Kyslenko D. Internet network in professional training for future specialists on security activities and safety. World Science. 2018. P. 26–28.
660. Kyslenko D., Yukhno Yu., Zhukevych I., Bondarenko V., Radzievskii R. Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. № 18 (2). P. 1065–1071.
661. Kapur S. Understanding the characteristics of an adult learner. *Jamia Journal of Education*. 2015. № 1. P. 111–112.
662. Kothari, C. R. (2004). Research methodology: method and techniques. New Delhi: New Age International (P) Ltd.
663. Kyslenko D. Using information technologies in professional training of future security specialists in the USA, Great Britain, Poland and Israel. *Comparative Professional Pedagogy*. 2017. № 7 (4). P. 58–66.
664. Kyslenko D., Zhukevych I. Innovation approaches of information technologies use while professional development of the guard activity specialist. *Eurypsky inŭtityt nalŭieho vzdelŭvania*. 2018. № 4, P. 168–176.
665. Kyslenko D., Prontenko K., Bondarenko V., Iukhno I., Radzievskii R., Prontenko V., Kizyun O. Development of the physical qualities of future specialists in protective activities due to the use of the kettlebell sport during studies. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. 17 (2), P. 789–794.
666. Manna R., Singh A., Sharma P. Does training need analysis help to minimize competency gap: an investigation. *Amity Journal of Training and Development*. 2016. 1(1). P. 109–131.
667. Ministerstwo Edukacji Narodowej. 2018. URL: <https://men.gov.pl/pl/zycie-szkoly>.
668. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyŭszego. 2018. URL: <https://www.nauka.gov.pl/>.
669. Rockeach M. The Nature of Human Values. N.Y., 1973.
670. Rajasekar S., Philominathan P., Chinnathambi V. 2013. *Research methodology*. URL: <https://arxiv.org/pdf/physics/0601009.pdf>.

671. Raczkowski K. System szkolenia i doskonalenia w siuǳbie celnej z zakresu taktyki i technik interwencji: geneza, koncepcje, struktura, rozwj: rozprawa doktorska. Warszawa: AON, 2006.

672. Raczkowski K. Poǳany model zarzdzania wiedz w administracji celnej. Zarzdzanie wiedz w administracji celnej w systemie bezpieczeƒstwa ekonomiczno-spoiecznego. 2010. S. 262–322.

673. Sampath K., Panneerselvam A., Santhanam S. Introduction to educational technology. New Delhi : Sterling Publishers Private Limited, 2008.

674. Sarkar S. Competency based training need assessment: approach in Indian companies. Organizacja, 2013). 46 (6). P. 253–263.

675. Sławiński, s. et al. Referencing the Polish qualifications framework for lifelong learning to the European qualifications framework. Warsaw: Educational research institute [Zasób elektroniczny]. 2013. URL: <https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eaceqf/files/Polish%20Referencing%20Report.pdf>.

676. Szulc T. Jakość kształcenia w szkołach wyższych, KRASP– Wrocław : Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, 2007. S. 27–30.

677. Strategia działania Służby Celnej na lata 2014–2020 [Zasób elektroniczny] / Służba Celna : Ministerstwo Finansów. Warszawa, 2013. 23 s. URL: http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1161637/strategia+dzialania+SC+na+lata+2014_2020.pdf.

678. Strategic framework for European cooperation in education and training («ET 2020»). Access mode. URL: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-PL/TXT/?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-PL/TXT/?uri=CELEX:52009XG0528(01)&from=EN).

679. Tymińska I. Polityka celna w warunkach globalnego terroryzmu / red. W. Czyżowicz. *Polityka celna. BW Szczecin*. 2014. S. 45.

680. Tron T. V. Basic qualifications and requirements for Border patrol agents of the. *Stav, problém a perspektívy pedagogického štúdia a sociálnej práce* : zb. prís. z medzinár. ved. konf. (28–28 oktob. 2016, Sládkovičovo, Slovenská republika). Sládkovičovo, Slovenská republika, 2016. S. 165–167.

681. Tron T. Canine program as a component of the US Border patrol agent's training. *Науковий огляд*. 2017. № 3 (35). С. 103–108.
682. Vamos T. Education and computers: the human priority. *Prospects*, 1987. 17 (3). P. 349–353.
683. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie. (2018). URL: <https://wsbio.waw.pl/>.
684. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa [Zasób elektroniczny]. URL: <http://www.wsb.net.pl>.
685. Integration of culture education in the school curriculum: a report. 2005. URL: http://mhrd.gov.in/sites/upload_files/mhrd/files/document-reports/Culture.pdf.
686. Oinam S. Student-centered approach to teaching and learning in higher education for quality enhancement. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*. 2017. 22(6). P. 27–30.
687. Program rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki na lata 2015–2030. 2015. URL: <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo/program-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki-na-lata-2015-2030.html>.
688. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie [Zasób elektroniczny]. URL: <http://www.umcs.pl/ru/>.
689. Walsh J. P. From Border Control to Border Care: The Political and Ethical Potential of Surveillance. *Surveillance & Society*. 2010. №. 8(2). P. 113–130. URL: <http://www.surveillance-and-society.org>
690. World Encyclopedia of Police Forces and Correctional Systems / Wheelock, Anne Thomson Gale. Libro / ed. Rilegata. 2006. P. 1274.

ДОДАТКИ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертації Кисленка Д. П. на тему «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки»

Монографія

1. Кисленко Д. П. Професійна підготовка фахівців охоронної діяльності та безпеки: теорія і практика : монографія. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2019. 285 с.

Навчальні посібники

2. Кисленко Д. П. Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2017.

3. Кисленко Д. П. Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Бровари : Кандиба Т. П., 2017.

4. Кисленко Д. П. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2017.

Статті в наукових фахових виданнях України та іноземних наукових періодичних виданнях

5. Кисленко Д. П. Використання мультимедійних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців охоронної діяльності (теоретичний аспект). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2017. Вип. 1 (140). С. 125–128.

6. Кисленко Д. П. Сучасні концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Вісник Черкаського університету. Серія: «Педагогічні науки.* 2017. № 6. С. 87–92.

7. Кисленко Д. П. Світовий досвід використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія.* 2017. Вип. 259. С. 121–122.

8. Кисленко Д. П. Сутність професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності на сучасному етапі. *Вісник Черкаського університету.* 2017. Вип. 10. С. 58–62.

9. Кисленко Д. П., Чорний С. С. Використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія: «Педагогічні науки».*

2017. Вип. 8. С. 43–46 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

10. Кисленко Д. П., Приймаков О. О., Юхно Ю. О. Удосконалення фізичних якостей слухачів Інституту управління державної охорони України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2017. Вип. 147 (1). С. 182–189 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

11. Кисленко Д. П. Сучасна професійна підготовка майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки за допомогою інформаційних технологій. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 161. С. 108–111.

12. Кисленко Д. П., Веклич В. А. Інформаційна безпека майбутніх фахівців поліції охорони. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 159. С. 57–61.

13. Кисленко Д. П. Інформаційні технології в професійній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 133. С. 103–108.

14. Кисленко Д. П. Підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності. *Збірник наукових праць Херсонського університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 79 (2). С. 131–134.

15. Кисленко Д. П. Нормативно-правове забезпечення професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності та безпеки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 166. С. 110–113.

16. Кисленко Д. П. Професійно-кваліфікаційна характеристика, як наукова основа побудови методики навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 135. С. 132–137.

17. Кисленко Д. П. Аналіз навчальних планів і програм професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. Вип. 61. С. 110–117.

18. Кисленко Д. П. Місце та роль інноваційних технологій в професійній підготовці майбутнього фахівця з охоронної діяльності.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 1 (42). С. 96–99.

19. Кисленко Д. П. Організація самостійної роботи з використанням інформаційних технологій при професійній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. Вип. 2 (375). С. 115–120.

20. Кисленко Д. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки: європейський досвід. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2018. Вип. 2 (61). С. 356–361.

21. Кисленко Д. П. Безперервна практика, як важливий компонент удосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій. *Збірник наукових праць Херсонського університету. Педагогічні науки*. 2018. Вип. 81 (1). С. 131–134.

22. Кисленко Д. П. Критерії, показники та рівні підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. *Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3 (62). С. 127–135.

23. Кисленко Д. П. Система формування ключових компетентностей майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2018. Вип. 279. С. 226–231.

24. Кисленко Д. П. Виховання у майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки вольових якостей як основа формування професійної компетентності. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 173. С. 119–128.

25. Kyslenko D. Using information technologies in professional training of future security specialists in the USA, Great Britain, Poland and Israel. *Comparative Professional Pedagog.* 2017. Is. 7 (4). P. 58–66 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

26. Kyslenko D. Modern comparative analysis on training of future security and safety specialists in Ukraine and the USA. *Comparative Professional Pedagogy.* 2018. № 8 (3). P. 31–36 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

27. Kyslenko D., Prontenko K., Bondarenko V., Iukhno I., Radzievskii, R., Prontenko V., Kizyun O. Development of the physical qualities of future specialists in protective activities due to the use of the kettlebell sport during

studies. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017. № 17 (2), P. 789–794 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

28. Kyslenko D., Yukhno Y., Zhukevych I., Bondarenko V., Radzievskii R. Improving the physical qualities of students in higher educational establishments of Ukraine on guard activity via circular training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. № 18 (2). P. 1065–1071 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

29. Kyslenko D. Internet network in professional training for future specialists on security activities and safety. *World Science, multidisciplinary Scientific Edition*. 2018. № 4 (32) (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

30. Kyslenko D., Zhukevych I. (2018). Innovation approaches of information technologies use while professional development of the guard activity specialist. *Európsky inštitút ďalšieho vzdelávania*, 2018. №. 4. P. 168–176 (індексується у міжнародних наукометричних базах даних).

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

31. Кисленко Д. П. *Удосконалення техніки рукопашного бою слухачів Інституту УДО України із застосуванням інформаційних технологій* : матеріали IV Всеукраїнської електронної конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті». Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2016.

32. Кисленко Д. П. *Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності за допомогою хмарних технологій* : матеріали V Всеукраїнської електронної конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті». Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2017.

33. Кисленко Д. П. *Світовий досвід використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності* . матеріали III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі». Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2017.

34. Кисленко Д. П., Радзівський Р. М. *До питання про використання мультимедійних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців охоронної діяльності* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації та сучасні технології в системі освіти: внесок Польщі та України». Сандомир : Гуманітарно-природничий університет, 2017.

35. Кисленко Д. П. *Особиста безпека військовослужбовців УДО*

України в екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків : матеріали науково-практичної конференції «Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017.

36. Кисленко Д. П. *Сучасні концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій* : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку». Бердянськ : Бердянський державний педагогічний університет, 2017.

37. Кисленко Д. П. *Хмарні технології в освітньому процесі слухачів Інституту УДО України*: матеріали I Міжнародної Інтернет-конференції «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців». Київ : Національний авіаційний університет, 2017.

38. Кисленко Д. П., Сергієнко Ю. П., Антоненко С. А. *Формування психофізіологічних функцій у фахівців охоронної діяльності та безпеки*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Індивідуальні психофізіологічні особливості людини та професійна діяльність». Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2017.

39. Кисленко Д. П. *Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за допомогою інформаційних технологій* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Підготовка конкурентоздатного фахівця початкової освіти в контексті реалізації концепції «нова українська школа». Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017.

40. Кисленко Д. П. *Застосування методики та інновацій підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки в системі вищої педагогічної освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування». Одеса : Інститут інноваційної освіти, 2017.

41. Кисленко Д. П. *Використання мультимедійних технологій під час професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017.

42. Кисленко Д. П. *Технічні засоби охорони в професійній діяльності*

фахівців з охоронної діяльності та безпеки : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук». Київ : Київська наукова організація педагогіки та психології, 2018.

43. Кисленко Д. П. *Професійна підготовка фахівців охоронної діяльності та безпеки за допомогою мережі Інтернет* : матеріали Міжнародної наукової конференції «Модернізація освітньої системи: світові тенденції та національні особливості». Каунас : Університет Вітаутаса Великого, 2018.

44. Кисленко Д. П. *Сучасне бачення підвищення кваліфікації майбутнього фахівця з охоронної діяльності* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір». Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018.

45. Кисленко Д. П. *Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в Україні та США (порівняльний аналіз* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018.

46. Кисленко Д. П., Завізіон О. С. *Прикладні аспекти інформаційних технологій у фізичній підготовці майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки* : матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2019.

47. Кисленко Д. П., Ємчук О. І. *Моделювання умов екстремальних ситуацій на заняттях із спеціальної фізичної підготовки* : матеріали XI Науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти». Київ: Національний авіаційний університет, 2016.

48. Кисленко Д. П., Бондаренко В. В. *До питання реформування сектору безпеки і оборони України* : матеріали Науково-практичної конференції «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України». Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2016.

49. Кисленко Д. П., Ємчук О. І., Пугач С. М. *Теоретичні та практичні аспекти тактичної підготовки поліцейських до застосування заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях* :

матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армії країн-членів НАТО». Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2016.

50. Кисленко Д. П. *До питання боротьби з тероризмом*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України». Київ : Національна академія прокуратури академії, 2016.

51. Кисленко Д. П., Ємчук О. І. *Основні напрямки впровадження сучасних технічних засобів навчання у навчальний процес з вогневої підготовки ВНЗ МВС України* : матеріали ІХ Міжнародної науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти». Київ : Національний авіаційний університет, 2014.

52. Кисленко Д. П. *Формування мотивації курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України до занять зі спеціальної фізичної підготовки* : матеріали круглого столу «Актуальні проблеми спеціальної підготовки правоохоронних органів». Київ : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2014.

53. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. *Значення силової підготовленості правоохоронців у результативності застосування заходів фізичного впливу* : матеріали Х Науково-методичної конференції «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти». Київ : Національний авіаційний університет, 2015.

54. Пугач С. М., Кисленко Д. П., Ємчук О. І. *Спорт як засіб та метод фізичної підготовки військовослужбовців* : матеріали Міжнародної науково-методичної конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних силах України правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». Київ : Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, 2017.

**Опубліковані праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації**

55. Кисленко Д., Юхно Ю., Хмельницька І. Функціональна підготовленість слухачів Інституту Управління державної хорони України. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2018. № 1. С. 49–55.

56. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. Розвиток сили в майбутніх правоохоронців ВНЗ МВС України у зв'язку із застосуванням прийомів

фізичного впливу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2 (95). С. 195–206.

57. Кисленко Д. П., Бондаренко В. В., Решко С. М. Ефективність протиборства працівників міліції під час нападу супротивника, озброєного холодною зброєю. *Юридична психологія*. 2015. № 1 (16). С. 73–80 (індексується у міжнародній наукометричній базі даних).

58. Кисленко Д. П., Бутов С. Є. Невід’ємна складова міліцейського професіоналізму. *Міліція України*. 2014. № 7–8 (205–206). С. 43.

59. Кисленко Д. П. Динаміка рівня сформованості здорового способу життя майбутніх правоохоронців. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт)*. 2013. № 12 (39). С. 63–69.

60. Кисленко Д. П. Пути совершенствования процесса физического воспитания курсанта на этапе начального обучения в высших учебных заведениях. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 2. С. 177–180.

61. Кисленко Д. П. Анализ нормативов физической подготовленности сотрудников органов внутренних дел в процессе профессиональной деятельности. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт)*. 2013. № 2 (28). С. 51–55.

62. Кисленко Д. П. Формування мотивації курсантів вищих навчальних закладів МВС України до систематичних занять із фізичного виховання. *Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 11. С. 37–42.

63. Кисленко Д. П., Бутов С. Є., Решко С. М., Ємчук О. І. Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Спеціальна фізична підготовка». Київ : НАВС, 2014.

64. Кисленко Д. П., Бутов С. Є., Ємчук, О. І., Решко С. М. Взаємодія працівників міліції при застосуванні заходів фізичного впливу. Київ : НАВС, 2014.

65. Кисленко Д. П., Примак Д. П., Месь А. В., Чорний С. С. Попередження травматизму на заняттях з фізичної підготовки. Київ : Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 100 с.

66. Кисленко Д. П., Грибан Г. П., Протенко К. В., Протенко В. В., Романчук В. М., Бондаренко В. В., Ткаченко П. П. Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах. Житомир : Рута, 2014.

Відомості про апробацію результатів дисертації Кисленка Д. П. на тему «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки»

Масові науково-практичні заходи міжнародного рівня:

1. IX Міжнародна науково-практична конференція «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2014 р.). Форма участі – публікація тез на тему «Основні напрямки впровадження сучасних технічних засобів навчання у навчальний процес з вогневої підготовки ВНЗ МВС України»

2. Міжнародна науково-практична конференція «Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України» (Київ, 2016 р.). Форма участі – публікація тез на тему «До питання боротьби з тероризмом»

3. Міжнародна науково-практична конференція «Вдосконалення системи фізичної підготовки у Збройних силах України в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армії країн-членів НАТО» (Київ, 2016 р.). Форма участі – публікація тез на тему «Теоретичні та практичні аспекти тактичної підготовки поліцейських до застосування заходів фізичного впливу та вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях»

4. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту в Збройних силах України правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему «Спорт як засіб та метод фізичної підготовки військовослужбовців»

5. III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему «Світовий досвід використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутнього фахівця з охоронної діяльності»

6. Міжнародна науково-практична конференція «Інновації та сучасні технології в системі освіти: внесок Польщі та України» (Сандомир, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему «До питання про використання мультимедійних технологій в освітньому процесі майбутніх фахівців охоронної діяльності»

7. I Міжнародна Інтернет конференція «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців» (Київ, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему «Хмарні технології в освітньому процесі слухачів Інституту УДО України»

8. Міжнародна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Одеса, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему «Застосування

методики та інновацій підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки в системі вищої педагогічної освіти»

9. Міжнародна науково-практична конференція «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Застосування методики та інновацій підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки в системі вищої педагогічної освіти»*

10. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук» (Київ, 2018 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Технічні засоби охорони в професійній діяльності фахівців з охоронної діяльності та безпеки»*

11. Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація освітньої системи: світові тенденції та національні особливості» (Каунас, 2018 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Професійна підготовка фахівців охоронної діяльності та безпеки за допомогою мережі Інтернет»*

12. Міжнародна науково-практична конференція «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2018 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки в Україні та США (порівняльний аналіз)»*

13. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (Луцьк, 2018 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Сучасне бачення підвищення кваліфікації майбутнього фахівця з охоронної діяльності»*

14. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України» (Київ, 2019 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Прикладні аспекти інформаційних технологій у фізичній підготовці майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки»*

Масові науково-практичні заходи всеукраїнського рівня

1. III Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір». (Луцьк, 2018 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Сучасне бачення підвищення кваліфікації майбутнього фахівця з охоронної діяльності»*

2. XI науково-методична конференція «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2016 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Моделювання умов екстремальних ситуацій на заняттях із спеціальної фізичної підготовки»*

3. X Всеукраїнська науково-практична конференція «Фізичне виховання в контексті сучасної освіти» (Київ, 2015 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«До питання реформування сектору безпеки і оборони України»*

4. Всеукраїнська науково-практична конференція «Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України» (Київ, 2016 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«До питання реформування сектору безпеки і оборони України»*

5. VI Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Індивідуальні психофізіологічні особливості людини та професійна діяльність» (Черкаси, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Формування психофізіологічних функцій у фахівців охоронної діяльності та безпеки»*

6. Науково-методична конференція «Реформування національної безпеки: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Особиста безпека військовослужбовців УДО України в екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків»*

7. IV Всеукраїнська електронна конференція «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Київ, 2016 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Удосконалення техніки рукопашного бою слухачів Інституту УДО України із застосуванням інформаційних технологій»*

8. V Всеукраїнська електронна конференція «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Київ, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності за допомогою хмарних технологій у»*

9. I Всеукраїнська науково-практична Інтернет конференція «Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку» (Бердянськ, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Особиста безпека військовослужбовців УДО України в екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків»*

10. Всеукраїнська науково-практична конференція «Підготовка конкурентоздатного фахівця початкової освіти в контексті реалізації концепції «Нова українська школа» (Луцьк, 2017 р.). Форма участі – публікація тез на тему *«Професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за допомогою інформаційних технологій»*

Масові науково-практичні сесії та семінари

1. Круглий стіл «Актуальні проблеми спеціальної підготовки правоохоронних органів» (Київ, 2014 р.). Форма участі – слухач.

2. Круглий стіл «Підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки в сучасному суспільстві (проблеми та перспективи)» (Ірпінь, 2018 р.). Форма участі – слухач.

Круглий стіл «Концепція підготовки фахівців для спеціальних підрозділів правоохоронних органів України» (Ірпінь, 2018 р.). Форма участі – слухач.

Додаток А

Опитування майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки щодо професійного самовизначення

1. Як Ви обирали спеціальність, за якою збиралися навчатися?
 - а) за власним бажанням
 - б) за порадою батьків
 - в) інші причини
2. Що приваблює Вас у професії майбутнього правоохоронця?
 - а) карерна самореалізація;
 - б) фізична та військова підготовка
 - в) бажання здійснювати управління;
3. Чи є у Вас прагнення до постійного оновлення знань?
 - а) постійно
 - б) іноді
 - в) ні
4. Чи не розчарувалися Ви у виборі майбутньої професії?
 - а) мені подобається діяльність в галузі охорони і безпеки,
 - б) іноді буває розчарування;
 - в) я остаточно розчарований в обраній професії;
5. Чи доводилося Вам працювати за фахом (тимчасово), чи знайомі Ви зі специфікою професії?
 - а) так
 - б) не зовсім
 - в) ні
6. Якими, на Вашу думку, професійними здібностями має володіти фахівець з охоронної діяльності та безпеки?
 - а) емпатійними
 - б) організаторськими
 - в) авторитарними
7. Що Ви вкладаєте в поняття «професіоналізм охоронця»?
 - а) відповідність наявної освіти вимогам виконуваної роботи
 - б) досконале володіння професійними компетентностями
 - в) загальноприйняті правила професійної поведінки
8. Як Ви розумієте поняття «професійна компетентність»?
 - а) не можу відповісти
 - б) досягнення максимальних вершин розвитку
 - в) вдосконалення особистості
9. Які, на Вашу думку, найважливіші спеціальні професійні вміння повинен набути майбутній фахівець з охоронної діяльності та безпеки під час навчання у ЗВО?
 - а) застосовувати стрілецьку зброю, контролювати справність і правильне використання технічних засобів
 - б) протидіяти потенційним загрозам і небезпекам
 - в) ухвалювати управлінські й ризиковані рішення
10. Які елементи професійної компетентності, на Ваш погляд, є важливими в діяльності фахівця з охоронної діяльності та безпеки?
 - а) належна фізична підготовка
 - б) тактико-спеціальна підготовка
 - в) оперативно-технічна підготовка
11. На Вашу думку, для професійного самовдосконалення необхідно розвинути в собі такі якості: професійну компетентність, управлінські здібності,

уміння бути в хорошій фізичній формі, комунікабельність, активність, витримку, організаційні здібності:

- а) так
- б) не всі
- в) ні

12. Які навчальні дисципліни, на Вашу думку, впливають на професійну компетентність фахівця з охоронної діяльності та безпеки?

- а) дисципліни вогневої підготовки
- б) дисципліни правової підготовки
- в) дисципліни спеціальної тактичної підготовки

13. Що, на Вашу думку, є складовими професійної компетентності фахівця з охоронної діяльності та безпеки?

- а) моральна і фізична витривалість
- б) спеціальна фахова підготовка
- в) професійна чесність й гідність

14. Чим, на Вашу думку, професійна підготовка фахівця з охоронної діяльності відрізняється від підготовки правоохоронця?

- а) не можу відповісти
- б) спеціалізацією
- в) змістом підготовки

15. Які умови необхідно створити для підвищення ефективності професійної підготовки фахівців?

- а) створення спеціального освітньо-фахового середовища
- б) стимулювання інтересу до професії та навчально-пізнавальної діяльності
- в) збільшення годин на практичну підготовку

16. Назвіть причини невдоволеності студентів навчальним процесом?

- а) недостатня тактико-спеціальна підготовка
- б) авторитарність викладачів

в) відсутність інноваційних методів навчання

16. Чи схильні Ви до саморозвитку, самоосвіти?

- а) маю стійке прагнення до самоосвіти, саморозвитку
- б) іноді з'являється інтерес до самостійного набуття знань
- в) не маю бажання до самоосвіти

Додаток Б
Анкета
для відбору експертів щодо розуміння професійної
компетентності фахівця з охоронної діяльності та безпеки

Шановний експерте! Просимо Вас взяти участь в опитуванні, метою якого є з'ясування Вашої обізнаності для участі в дослідженні та обґрунтуванні структури професійної компетентності фахівця з охоронної діяльності та безпеки. Вам буде запропоновано декілька запитань. Дякуємо за участь в опитуванні!

№ з/п	Запитання	Ваша відповідь
1	Чи брали Ви участь в експертних опитуваннях або експертній оцінці?	
2	Назвіть ключові компетентності фахівця	
3	Як Ви розумієте поняття «професійна компетентність»?	
4	Чим відрізняється компетентнісний підхід у освіті від традиційного, результатом якого є знання, уміння та навички?	
5	Чи знаєте Ви, хто з дослідників був у витоків компетентнісного підходу?	
6	Як можна визначити зміст професійної компетентності?	
7	Якими є основні структурні компоненти професійної компетентності?	
8	Чи вичерпним є визначення компетентності, яке подано в Законі України «Про вищу освіту»?	
9	Як Ви розумієте поняття «компетентність фахівця з охоронної діяльності та безпеки»?	
10	Який Ваш стаж професійної (педагогічної) діяльності?	
11	Яке коло Ваших наукових інтересів?	

Дякуємо за співпрацю

Додаток В
Анкета

**для визначення структури професійної компетентності
фахівця з охоронної діяльності та безпеки**

Шановний експерте! Просимо Вас взяти участь в опитуванні, метою якого є з'ясування структури професійної компетентності фахівця з охоронної діяльності та безпеки. Вам буде запропоновано декілька варіантів структури. Оберіть ту, яка найбільшою мірою відповідає Вашим уявленням, або запропонуйте свій варіант.

Професійна компетентність містить такі компоненти:

№ з/п	Запропонована структура	Примітки
1	Мотиваційний; військово-професійний; функціональний; особистісний; соціальний; управлінський	
2	Усвідомлене прагнення, інтерес, мотиви та потреба діяльності, ціннісні орієнтації, уявлення про свої соціальні та професійні ролі, самооцінка особистісних властивостей і властивостей, професійних знань, умінь і навичок, професійно важливих	
3	Знання, вміння і практичні навички, способи мислення, професійні, світоглядні і громадянські властивості, морально-етичні цінності, що визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну	
4	Мотиваційно-вольовий, комунікативний, рефлексивно-функціональний	
5	Мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний	
6	Мотиваційно-ціннісний, змістовний, діяльнісний, особистісний і дослідницько-рефлексивний	
7	Блок професійних знань, професійних умінь, професійно-важливих властивостей, а також блок професійних ціннісних орієнтацій і мотивів професійної діяльності	
8	Сукупність ключової, базової та спеціальної компетентностей	
9	Професійна компетентність складається з ключових, базових та спеціальних компетенцій	
10	Зазначте свій варіант структури професійної компетентності фахівця з охоронної діяльності та безпеки	

Дякуємо за допомогу.

Додаток Д
Діагностичні методики для визначення рівня сформованості
мотиваційного компоненту

Д.1 Опитувальник «Мотиви навчальної діяльності студентів»
 (за методикою А. Реана, В. Якуніна у модифікації Н. Бадмаєвої)

Оцініть наведені мотиви навчальної діяльності (доповніть власну думку «Я прагну навчатися тому...») за значимістю для Вас за 4-бальною системою. 0 – не відноситься до мене; 1 – мінімальна значимість; 2 – середня значимість; 3 – максимальна значимість

№ з/п	Мотиви навчання	Бали
1.	Тому, що мені подобається обрана професія	
2.	Щоб забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	
3.	Хочу забезпечити своє майбутнє	
4.	Щоб дати відповіді на актуальні питання, що відносяться до сфери майбутньої професійної діяльності	
5.	Хочу повною мірою розвинути задатки, що є у мене, здібності і схильності до вибраної професії	
6.	Щоб не відставати від друзів	
7.	Щоб працювати з людьми, потрібно мати глибокі і всебічні знання	
8.	Тому, що хочу бути в числі кращих слухачів	
9.	Тому що хочу, щоб наша група стала кращою	
10.	Щоб знайомитися і спілкуватися з цікавим людьми	
11.	Тому, що отримані знання дозволять мені досягти всього необхідного	
12.	Необхідно завершити курси підготовки, щоб у знайомих не змінилася думка про мене як про здібну і перспективну людину	
13.	Щоб уникнути засудження і покарання за погане навчання	
14.	Щоб мене поважали у колективі	
15.	Не хочу відставати від одногрупників, не бажаю бути серед відстаючих	
16.	Тому що від успіхів в навчанні залежить рівень моєї матеріальної забезпеченості в майбутньому	
17.	Успішно навчатися, складати іспити на «4» і «5»	
18.	Просто подобається навчатися.	
19.	Потрапивши на курси, вимушений навчатися, що завершити їх і отримати свідоцтво	
20.	Бути постійно готовим до занять, відповідати на парах	
21.	Навчаюся зараз, щоб успішно продовжити подальше навчання у вузі тощо	

22.	Щоб отримати глибокі і міцні знання	
23.	Тому, що в майбутньому маю наміри долучитися до наукової діяльності	
24.	Будь-які знання стануть у нагоді в майбутній професійній діяльності	
25.	Тому, що хочу бути корисним суспільству	
26.	Проходжу курси підготовки, щоб стати висококваліфікованим фахівцем	
27.	Щоб дізнатися нове, займатися творчою діяльністю	
28.	Щоб дати відповіді на проблеми суспільства і життєдіяльності людей	
29.	Бути на хорошому рахунку у викладачів	
30.	Отримати схвалення батьків (дружини/чоловіка), оточуючих	
31.	Навчаюся заради виконання обов'язку перед батьками (дружини/чоловіка)	
32.	Тому, що знання надають мені впевненості в собі	
33.	Тому, що від успіхів у навчанні залежить моя майбутня кар'єра	
34.	Хочу отримати сертифікат про закінчення курсів, щоб мати перевагу перед іншими	

Групи мотивів

Шкала	Мотиви	Приклад твердження	Номери тверджень	К-ть балів
1.	Комунікативні	Навчаюся, щоб знайомитися і спілкуватися з цікавими людьми	7, 10, 14, 32.	
2.	Уникнення	Необхідно завершити курси підготовки, щоб у знайомих не змінилася думка про мене як про здібну і перспективну людину	6, 12, 13, 15, 19.	
3.	Престижу	Тому, що хочу бути в числі кращих слухачів	8, 9, 29, 30, 34.	
4.	Професійні	Щоб дати відповіді на актуальні питання, що відносяться до сфери майбутньої професійної діяльності	1, 2, 3, 4, 5, 26.	
5.	Творчої самореалізації	Щоб дізнатися нове, займатися творчою діяльністю	27, 28.	
6.	Навчально-пізнавальні	Просто подобається навчатися	17, 18, 20, 21, 22, 23, 24.	
7.	Соціальні	Навчаюся заради виконання обов'язку перед батьками (дружини/чоловіка)	11, 16, 25, 31, 33.	

Д.2 Опитувальник «Діагностика рівня розвитку рефлексивності» (за методикою А. Карпова)

Інструкція опитуваному: «Вам необхідно відповісти на 27 тверджень опитувальника. У бланку відповідей навпроти номера питання проставте, будь ласка, цифру, відповідну варіанту Вашої відповіді, не замислюйтесь довго над відповідями. Пам'ятайте, що правильних або неправильних відповідей в даному випадку бути не може.

1	2	3	4	5	6	7
абсолютно невірно	невірно	мабуть невірно	не знаю	мабуть вірно	вірно	абсолютно вірно

№ з/п	Текст опитувальника	1	2	3	4	5	6	7
1	Прочитавши хорошу книгу, я завжди потім довго думаю про неї; хочеться її з ким-небудь обговорити							
2	Коли мене раптом несподівано про щось запитують, я можу відповісти перше, що спало на думку							
3	Перш ніж зняти трубку телефону, щоб подзвонити по справі, я зазвичай подумки планую майбутню розмову							
4	Зробивши щось не так, я потім довго не можу відволіктися від думок про це							
5	Коли я розмірковую над чимось або розмовляю з іншою людиною, мені буває цікаво раптом згадати, що послужило початком ланцюжка думок.							
6	Приставаючи до важкого завдання, я намагаюся не думати про майбутні труднощі							
7	Головне для мене – уявити кінцеву мету своєї діяльності, а деталі мають другорядне значення							
8	Буває, що я не можу зрозуміти, чому будь-хто незадоволений мною							
9	Я часто ставлю себе на місце іншої людини.							
10	Для мене важливо в деталях уявляти собі хід майбутньої роботи.							
11	Мені було б важко написати серйозний лист, якби я заздалегідь не склав план.							
12	Я віддаю перевагу діяти, а не розмірковувати над причинами своїх невдач.							

13	Я досить легко приймаю рішення щодо цінної покупки.									
14	Зазвичай, якщо я щось задумав, то потім прокручую в голові свої задуми, уточнюючи деталі, розглядаючи всі варіанти.									
15	Я турбуюся про своє майбутнє.									
16	Думаю, що в безлічі ситуацій необхідно діяти швидко, керуючись думкою, яка першою прийшла в голову.									
17	Часом я приймаю необдумані рішення.									
18	Закінчивши розмову, я, інколи, продовжую вести її подумки, наводячи все нові і нові аргументи на захист своєї точки зору.									
19	Якщо відбувається конфлікт, то, розмірковуючи над тим, хто в ньому винен, я передусім починаю з себе.									
20	Перш ніж прийняти рішення, я завжди намагаюся все ретельно обміркувати і зважити.									
21	У мене бувають конфлікти від того, що я часом не можу передбачити, якої поведінки чекають від мене оточуючі.									
22	Буває, що, обмірковуючи розмову з іншою людиною, я як би подумки веду з нею діалог.									
23	Я намагаюся не замислюватися над тим, які думки і почуття викликають у інших людей мої слова і вчинки.									
24	Перш ніж зробити зауваження іншій людині, я обов'язково подумаю, якими словами це краще зробити, щоб її не образити.									
25	Вирішуючи важке завдання, я думаю над ним навіть тоді, коли займаюся іншими справами.									
26	Якщо я з кимось сварюся, то здебільшого не вважаю себе винним.									
27	Рідко буває так, що я шкодую про сказане.									
		7	6	5	4	3	2	1		

Переклад тестових балів в стени

Бали	до 80	101-107	108-113	114-122	123-130	131-139	140-147	148-156	157-171	172 і більше
стени	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Додаток Е

**Визначення рівня самооцінювання здатності до самовдосконалення
(за методикою М. П. Лукашевича)**

Заповніть, будь ласка, бланк. Необхідно обрати один варіант відповіді.

№ з/п	Запитання	Варіанти відповідей		
		ні	частково	так
1	2	3	4	5
1.	Чи знаєте ви що-небудь про принципи, методи, правила самоосвіти, самовиховання, саморозвиток особистості?			
2.	Чи маєте ви серйозне прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистих якостей, здібностей			
3.	Чи відзначають друзі й знайомі ваші успіхи в самоосвіті, самовихованні, саморозвитку?			
4.	Чи випробовуєте ви прагнення глибше пізнати самого себе, свої творчі здібності			
5.	Чи маєте ви свій ідеал і чи спонукає він вас до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку?			
6.	Чи часто ви замислюєтесь про причини своїх промахів і невдач?			
7.	Чи здатні ви до швидкого самостійного оволодіння новими видами діяльності, наприклад, до самостійного вивчення іноземної мови?			
8.	Чи здатні ви продовжувати вирішувати важке завдання, якщо перші 2 год не дали очікуваного результату?			
9.	Чи ведете ви щоденник, де плануєте своє життя (на рік, на найближчі місяці, тиждень, день) і аналізуєте, що із запланованого виконати не вдалося й чому?			
10.	Чи вважають вас ваші друзі людиною здатною до подолання труднощів?			
11.	Чи знаєте ви свої сильні й слабкі якості?			
12.	Чи хвилює вас ваше майбутнє?			
13.	Чи прагнете ви до того, щоб вас поважали найближчі друзі й батьки?			
14.	Чи здатні ви управляти собою?			
15.	Чи здатні ви стримувати себе в конфліктній ситуації?			

16.	Чи прагнете ви виховати в собі силу волі або інші якості?			
17.	Чи домагаєтесь ви того, щоб до вашої думки прислухалися?			
18.	Чи вважаєте ви себе цілеспрямованою людиною?			
19.	Чи вважають вас батьки людиною, здатною до самоосвіти, саморозвитку?			
20.	Чи вважають вас вчителі людиною здатною до самоосвіти, саморозвитку?			
21.	Чи вважають вас друзі людиною, здатною до самоосвіти, саморозвитку?			

Оброблення результатів визначення рівня самооцінювання здатності до самовдосконалення

Опрацюйте отримані результати. Підрахуйте кількість отриманих балів, з огляду на те, що «Ні» – 1 бал, «Частково» – 2 бали, «Так» – 3 бали.

Разом _____ балів

Ключ до оброблення результатів визначення рівня самооцінки здатності до самовдосконалення

Кількість балів	Рівень розвитку
21–31	низький
32–42	задовільний
43–53	достатній
54–63	високий

Додаток Ж

Анкета на визначення здатності студентів працювати в групі (Визначення індексу групової згуртованості Сішора)

Шановний друже!

Просимо Вас об'єктивно оцінити Ваш рівень здатності та готовності працювати в групі та надати нам допомогу в дослідженні цієї проблеми.

Позначте, будь ласка, той бал 1 2 3 4 5, який, на Вашу думку, найбільше відповідає рівню здатності та готовності працювати в групі.

- завжди – 5 балів;
- майже завжди – 4 бали;
- іноді – 3 бали;
- майже ніколи – 2 бали;
- ніколи – 1 бал.

Анкетування анонімне, підписувати Ваше прізвище не потрібно.

- 1) Чи часто під час занять Ви працюєте в парах/групах?
- 2) Чи всі члени Вашої групи відповідально працюють на заняттях?
- 3) Чи завжди Ви допомагаєте один одному під час вирішення поставлених завдань у створеній малій навчальній групі?
- 4) Чи завжди Ви задоволені роботою усієї малої групи та кожного її учасника зокрема?
- 5) Чи готові Ви, працюючи в малій групі, взяти на себе відповідальність за невдачу чи успіх всієї групи?
- 6) Чи погоджуєтеся Ви, що навчаючи інших, Ви самі набуваєте нових знань та вмінь?
- 7) Чи вмієте Ви разом з одногрупниками, які працюють з Вами в малій групі, взаємодіяти «пліч-о-пліч», підказувати та приходити на допомогу?
- 8) Чи готові Ви разом з одним чи декількома Вашими одногрупниками виконувати одне й те саме завдання?
- 9) Чи готові Ви в малій групі демонструвати свою майстерність у виконанні роботи?
- 10) Чи вмієте Ви розв'язувати конфлікти, які виникають в малій групі, встановлювати довірливі взаємовідносини, домовлятися?
- 11) Чи готові Ви разом з іншими членами малої групи обговорювати питання функціонування групи – наскільки ефективно вона працювала у розв'язанні навчального завдання?
- 12) Чи погоджуєтеся Ви з думкою, що в груповій організації навчальної діяльності засвоюється більша частина навчального матеріалу?
- 13) Чи поділяєте Ви думку про те, що вміння працювати в команді допоможе Вам у подальшій професійній діяльності?

Інтерпретація результатів:

обчислення середнього бала для малої навчальної групи за формулою:

$X = (a + b + c) / 13 N$, де a, b, c – кількість балів за кожне запитання; N – кількість досліджуваних;

X – критерій оцінки ($X > 44$ – високий рівень готовності; $33 < X < 44$ – достатній рівень готовності; $22 < X < 33$ – задовільний рівень готовності; $X < 11$ – низький рівень готовності).

Додаток 3

Перелік тестових завдань для визначення рівня сформованості когнітивного компоненту професійної компетентності фахівців з охоронної діяльності та безпеки

3.1 Тест на знання з вогневої підготовки

1. У яких виняткових випадках охоронець уповноважений застосовувати вогнепальну зброю:

- а) для подання сигналу тривоги;
- б) для виклику допоміжних сил;
- в) для знешкодження тварини;
- г) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною.

2. Охоронець уповноважений застосовувати вогнепальну зброю:

- а) після наміру використання заходу примусу;
- б) після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу;
- в) після попередження наміру використання заходу примусу, визначеного ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію»;
- г) перед попередженням про необхідність припинення протиправних дій.

3. Застосування вогнепальної зброї не допускається:

- а) якщо особа не чинить збройний опір;
- б) під час припинення спроби особи заволодіти вогнепальною зброєю;
- в) під час відбиття нападу на охоронця або членів його сім'ї, у випадку загрози їх життю і здоров'ю;
- г) під час затримання особи, яку застали під час учинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти.

4. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) при спробі особи, яку затримує охоронець із вогнепальною зброєю, відійти від нього;
- б) у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, що загрожує життю і здоров'ю людей;
- в) для затримання особи яка намагається втекти;
- г) для зупинки транспортного засобу, шляхом його пошкодження.

5. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) при спробі особи, яку затримує охоронець із вогнепальною зброєю, відійти від нього;
- б) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
- в) для затримання особи яка намагається втекти;
- г) для зупинки транспортного засобу, шляхом його пошкодження.

6. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) при спробі особи, яку затримує охоронець із вогнепальною зброєю, відійти від нього;
- б) при затриманні особи яка намагається втекти;
- в) при спробі особи, яку затримує охоронець із вогнепальною зброєю в руках, наблизитись до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутись до зброї;
- г) для зупинки транспортного засобу, шляхом його пошкодження.

7. Охоронцю заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях:

- а) де особа, яку затримує охоронець, може наблизитися до нього;

- б) де є особа, яку застали під час учинення тяжкого злочину;
- в) де може бути завдано шкоди іншим особам;
- г) де можуть виникнути підстави для її застосування.

8. Охоронець може взяти до рук та привести зброю в готовність:

- а) під час перевірки документів у осіб, щодо яких виникла підозра у вчиненні особливо тяжкого злочину;
- б) під час перевірки документів у свідків злочину;
- в) під час зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження;
- г) під час затримання особи, щодо якої у охоронця виникла підозра у вчиненні тяжкого злочину);
- д) привільні відповіді а, в та г.

9. Охоронець уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

- а) для відбиття нападу на об'єкти та звільнення їх у разі захоплення;
- б) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- в) для затримання особи, яка чинить збройний опір;
- г) для знешкодження тварини, яка загрожує життю та здоров'ю громадян.
- д) всі відповіді вірні;
- е) вірні відповіді а, б та в.

10. Охоронець може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування:

- а) при затриманні осіб, яких працівник охорони запідозрив у скоєнні злочинів чи правопорушень;
- б) при перевірці документів у підозрілих осіб;
- в) під час перевірки документів у осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину;
- г) вірно зазначене в п. а, б та в.

11. Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

- а) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
- б) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;
- в) якщо особа чинить збройний опір;
- г) вірно зазначене в п. а та в.

12. Охоронець уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження:

- а) про необхідність припинення протиправних дій;
- б) про намір використання заходу примусу;
- в) про відповідальність за невиконання законних вимог охоронця ;
- г) вірно зазначене в п. а та б;
- д) вірно зазначене в п. а, б та в.

13. Охоронець може використати вогнепальну зброю:

- а) для виклику допоміжних сил;
- б) для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю охоронця та інших осіб;
- в) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження;
- г) вірно зазначене в п. а та б;
- д) вірно зазначене в п. а, б та в.

14. Про активне застосування вогнепальної зброї охоронець зобов'язаний повідомляти свого керівника

- а) у письмовій формі;
- б) негайно;

в) при спричиненні ушкоджень або смерті.

15. Охоронцю заборонено застосовувати вогнепальну зброю (крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності):

- а) в місцях де може бути завдано шкоди іншим особам;
- б) в приміщеннях і на земельних ділянках, закріплених за дипломатичними, консульськими та іншими представництвами іноземних держав;
- в) у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях;
- г) вірно зазначене в п. а та в.

16. Якщо особа чинить збройний опір:

- а) зброя застосовується охоронцем без попередження;
- б) охоронцю дозволяється застосування зброї;
- в) допускається застосування зброї поліцейським без попередження;
- г) немає правильної відповіді.

17. Заборонено застосування вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків:

- а) учинення збройного опору охоронцю, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб;
- б) учинення групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб;
- в) обидві відповіді вірні;
- г) немає правильних відповідей.

18. Охоронець уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю для затримання особи:

- а) яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;
- б) чинить опір або втекла з-під варти;
- в) яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів;
- г) вірними є всі відповіді.

19. Охоронець уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

- а) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю і здоров'ю;
- б) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;
- в) для відбиття нападу на охоронця або членів його сім'ї, у випадку загрози їх життю і здоров'ю;
- г) усі варіанти правильні.

20. Охоронець зобов'язаний повідомити про активне застосування вогнепальної зброї:

- а) прокурора;
- б) центральний орган управління поліції охорони;
- в) департамент патрульної поліції;
- г) свого керівника, який, у свою чергу зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

21. Охоронець може використати вогнепальну зброю:

- а) для виклику допоміжних сил;
- б) якщо особа чинить збройний опір;
- в) для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю;
- г) усі варіанти правильні.

22. Охоронець уповноважений застосовувати вогнепальну зброю лише:

- а) з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною в такій обстановці;
- б) для негайного відвернення збройного нападу;
- в) з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу;
- г) якщо особа затримана, втікає із застосуванням транспортного засобу.

23. Повна назва статті 46 даного закону України «Про Національну поліцію»:

- а) застосування табельної вогнепальної зброї;
- б) застосування вогнепальної зброї;
- в) застосування спеціальних заходів впливу;
- г) застосування сили.

24. В яких випадках працівник з охорони має право використати вогнепальну зброю:

- а) якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
- б) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або охоронця;
- в) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти;
- г) для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю охоронця та інших осіб.

25. В яких випадках працівник охорони має право застосовувати вогнепальну зброю проти жінок з явними ознаками вагітності?

- а) при вчиненні ними фізичного опору;
- б) учинення збройного опору охоронцю, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб;
- в) вчинення збройного нападу;
- г) зазначене у пунктах а, б та в;
- д) зазначене у пунктах б та в.

26. Відповідно до інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю категорично забороняється:

- а) безпідставно спрямовувати зброю у бік людей, транспорту, будинків, якщо є підстави;
- б) тримати палець на спусковому гачку без необхідності;
- в) від'єднувати магазин від зброї та виймати з нього патрони;
- г) правильні відповіді а та б.

27. Які бувають види інструктажів з питань дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю:

- а) первинний та вторинний інструктаж; б) початковий та цільовий інструктаж;
- в) спеціальний та цільовий інструктаж; г) первинний та цільовий інструктаж.

28. Під час несення служби категорично забороняється:

- а) від'єднувати магазин від зброї та виймати з нього патрони;
- б) вимикати запобіжник, досилати патрон до патронника;
- в) виймати зброю із кобури; г) приводити зброю в готовність;
- д) правильні відповіді а та б.

29. Під час несення служби категорично забороняється:

- а) проводити розбирання зброї; б) виймати зброю із кобури;
- в) приводити зброю в готовність.

30. Ведення вогню повинно бути терміново припинено кожним стріляючим самостійно або за командою керівника стрільби у випадках:

- а) появи людей, машин, тварин у зоні ведення вогню, низьколітаючих літальних апаратів над районом проведення стрільби;
- б) виникнення пожежі під час стрільби. Втрати орієнтира під час проведення стрільби в темну пору доби; підняття білого прапора (у темну пору доби – увімкнення світла ліхтаря білого кольору) на командному пункті чи бліндажі (укритті), подачі сигналу ракети білого кольору;
- в) появи людей, машин, тварин у зоні ведення вогню, підняття білого прапора в темну пору доби;
- г) варіант а та б.

31. Під час виконання вправи зі стрільби категорично забороняється:

- а) заряджати зброю бойовими чи холостими патронами без команди керівника стрільб;
- б) вимикати запобіжник; в) виймати зброю з кобури (чохла); г) всі варіанти правильні.

32. Відповідно до інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю категорично забороняється:

- а) проводити чищення та змащення зброї абразивними матеріалами;
- б) користуватися без необхідності чужою зброєю та/або зброєю, навички поводження з якою відсутні;
- в) виймати зброю (боєприпаси) з кобури (спеціального спорядження, підсумка) без потреби;
- г) правильні варіанти а та б.

33. Під час виконання вправи зі стрільби категорично забороняється:

- а) виконувати вправи зі стрільби без протишумових навушників і захисних окулярів;
- б) одягати, поправляти та знімати протишумові навушники і захисні окуляри на вогневному рубежі;
- в) одягати, поправляти та знімати протишумові навушники і захисні окуляри зі зброєю в руках, а також після команди «Вогонь!» («Старт!»);
- г) всі варіанти правильні.

34. Інструкція із заходів безпеки при поводженні зі зброєю визначає:

- а) систему заходів, спрямованих на забезпечення особистої безпеки;
- б) запобігання загибелі, пораненням і травмуванню їх та інших осіб під час поводження з вогнепальною зброєю, ручним протитанковим і підствольним гранатометами, реактивною протитанковою і бойовою ручною гранатами;
- в) умови зберігання зброї та спецзасобів;
- г) правильні відповіді а та б.

35. Залишати зброю (боєприпаси) на рубежі відкриття вогню та передавати іншим особам:

- а) не дозволяється;
- б) дозволяється з дозволу керівника стрільб;
- в) дозволяється керівнику стрільб;
- г) вірно зазначене в п. б та в.

36. Увімкнути запобіжник на пістолеті та покласти його в кобуру необхідно перед:

- а) подоланням перешкод;
- б) застосуванням заходів фізичного впливу;
- в) застосуванням кайданків (засобів зв'язування);
- г) вірно зазначене в п. а та б;
- д) вірно зазначене в п. а, б та в.

37. Цільовий інструктаж проводять:

- а) керівник стрільб або керівник спеціальної операції;
- б) працівник підрозділу професійного навчання;
- в) керівник командно-штабних навчань;
- г) вірно зазначене в п. а та в;
- д) вірно зазначене в п. а, б та в.

38. Після застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подолання перешкод, падіння, виходу з місця значного скупчення людей, міського та іншого транспорту слід:

- а) перевірити наявність зброї, а також стан кобури;
- б) перевірити наявність зброї та набоїв;
- в) необхідно увімкнути запобіжник на зброї та вкласти її в кобуру;
- г) вірно зазначене в п. а та в.

39. негайно перевірити наявність зброї, а також стан кобури, ремня, спорядження та їх кріплення слід після:

- а) застосування заходів фізичного впливу, подолання перешкод, падіння, виходу з місця значного скупчення людей;
- б) застосування заходів фізичного впливу, подолання перешкод, падіння, виходу з місця значного скупчення людей, міського та іншого транспорту;
- в) застосування заходів фізичного впливу, падіння, виходу з місця значного скупчення людей, міського транспорту.

40. Керівник стрільб перед кожним практичним заняттям з вогнепальною зброєю перевіряє:

- а) знання особового складу матеріальної частини, правових підстав застосування вогнепальної зброї, заходів безпеки поводження з нею та території стрільбища (тиру);
- б) знання особового складу правових підстав застосування вогнепальної зброї, заходів безпеки поводження з нею та території стрільбища (тиру);
- в) знання особового складу правових підстав застосування вогнепальної зброї та заходів безпеки поводження з нею.

41. Отримавши вогнепальну зброю і боєприпаси, охоронець здійснює їх огляд та зобов'язаний:

- а) спрямувати ствол зброї в напрямку кулеуловлювача, при цьому вказівний палець повинен знаходитися на спусковій скобі;
- б) перевірити наявність патрона в патроннику (зняти зброю із запобіжника, відвести затвор (затворну раму з газовим поршнем) у заднє положення, поставити його на затворну затримку (утримувати затворну раму з газовим поршнем у задньому положенні) та оглянути патронник);
- в) переконавшись у відсутності патрона у патроннику повернути затвор у переднє положення (відпустити затворну раму з газовим поршнем); здійснити спуск курка з бойового взводу в напрямку кулеуловлювача; ввімкнути запобіжник;
- г) правильні всі перераховані відповіді.

42. При розряджанні зброї необхідно:

- а) витягти пістолет з кобури, витягти магазини з основи рукоятки і з кишені кобури;
- б) перевірити наявність патрона в патроннику (вимкнути запобіжник, відвести затвор (затворну раму з газовим поршнем) у заднє положення, поставити його на затворну затримку (утримувати затворну раму з газовим поршнем у задньому положенні) та оглянути патронник);
- в) самостійно вийняти патрони з магазинів, розрядити зброю;
- г) від'єднати пістолет від пістолетного ремінця та провести неповне розбирання зброї.

43. Яка деталь пістолета Форт-17 входить до основних частин пістолета:

- а) затворна рама з газовим поршнем;
- б) гніток з пружиною;
- в) ударно-спусковий механізм;
- г) прибійний пристрій.

44. Яка частина ударно-спускового механізму приводить в дію ударник:

- а) бойова та зворотна пружини;
- б) спусковий гачок та шептало з пружиною;
- в) шептало з пружиною та курок;
- г) спусковий гачок та спускова тяга з важелем взводу.

45. Не є основною частиною пістолета Форт-17:

- а) рамка в зборі зі стволом;
- б) зворотна вісь;
- в) затворна затримка;
- г) зворотна пружина.

46. На якому принципі заснована робота автоматики пістолета Форт-17?

- а) принципу вільного затвора;
- б) принципу віддачі затвору та зворотної дії ударно-спускового механізму;
- в) віддачі ствола з коротким ходом зворотної пружини;
- г) відведення порохових газів через отвір каналу ствола до затвору;
- д) віддачі ствола з тяжким ходом затвору.

47. Загальна довжина пістолета «Форт 17»?

- а) 180 мм;
- б) 165 мм;
- в) 146 мм;
- г) 175 мм.

48. Вага пістолета «Форт-17»" зі спорядженим магазином:

- а) 750 г; б) 780 г; в) 810 г; г) 830 г.

49. Кількість нарізів ствола пістолета «Форт 17»?

- а) 4 шт; б) 5 шт; в) 6 шт; г) 8 шт.

50. Прицільна дальність стрільби з пістолета «Форт 17»?

- а) 25 м; б) 300 м; в) 50 м; г) 350 м.

51. Початкова швидкість кулі з пістолета «Форт 17 (під час використання патрону 9Ч18)»?

- а) 300 м/с; б) 330 м/с; в) 350 м/с; г) 320 м/с.

52. Практична швидкострільність пістолета «Форт-17» пострілів за хвилину:

- а) 30; б) 35; в) 40; г) 45.

53. Причиною затримки при стрільбі «ущемлення гільзи затвором» не може бути:

- а) забруднення рухомих частин пістолета; б) слабкий заряд патрона;
в) несправність викидача; г) зігнутий відбивач;
д) злам або осадження зворотної пружини; е) зазначене в п.б та п. г.

54. Для усунення затримки при стрільбі «Недосилання патрону затвором» викликаной забрудненням патронника або викидача необхідно:

- а) перезарядити пістолет, провести повторний постріл;
б) дослати затвор рукою вперед і продовжувати стрільбу;
в) витягнути магазин, відвести затвор, витягнути патрон. Продовжити стрільбу.

55. Причиною затримки при стрільбі «Осічка. Затвор в крайньому передньому положенні, курок спущений, але постріл не відбувся»

- а) несправність патрону;
б) загустіння мастила, забруднення або натирання ударника;
в) осадження або злам бойової пружини;
г) вірно п. а та б;
д) вірно п. а, б та в.

56. До якого виду затримок може призвести злам бойового виступу курка або шептала?

- а) після кожного пострілу затвор стає в крайнє заднє положення;
б) недосилається затвором патрон до патроннику;
в) відбувається автоматична стрільба;
г) після кожного пострілу необхідно самостійно зводити курок;
д) правильної відповіді не має.

57. Які функції виконує затвор?

- а) досилає патрон до патронника; б) ставить курок на запобіжний взвід;
в) ставить курок на бойовий взвід;
г) утримує гільзу після пострілу у чашечці затвору до зустрічі з відбивачем;
д) запирає канал ствола; е) вірно а, в, г, д; є) вірно б, в, г.

58. Функції затвору «Форт – 17»:

- а) ставить курок на бойовий взвід;
б) ставить курок на запобіжний взвід;
в) ставить спусковий гачок на бойовий взвід?

59. Викидач пістолета «Форт-17» призначений для:

- а) екстракції гільз;
б) викидання набоїв;
в) а, б відповіді правильні;
г) немає правильних відповідей.

Додаток К

Перелік завдань для визначення рівня сформованості професійної компетентності за показниками діяльнісно-результативного критерію

Умови і порядок виконання нормативів з вогневої підготовки

№ з/п	Призначення нормативу	Умови виконання нормативу
ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ, (ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА)		
1	Навчання техніки спорядження магазину патронами	Охоронець тримає магазин у руці (без упору), 12 (8) патронів знаходяться перед ним на рівній поверхні (столі) розсіпом
2	Навчання техніки неповного розбирання пістолета	Охоронець стоїть біля столу, руки опущені, зібраний пістолет лежить на столі запобіжником догори, магазин в основі рукоятки
3	Навчання техніки збирання пістолета після його неповного розбирання	Охоронець стоїть біля столу, руки опущені, частини пістолета лежать на столі

НОРМАТИВИ З ПІСТОЛЕТОМ

Норматив перший

Оцінка:	ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12	ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА
«відмінно»:	30 с;	19 с;
«добре»:	35 с;	21 с;
«задовільно»:	40 с;	23 с;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.	

Порядок виконання

За командою: «До виконання нормативу приступити!» (вмикається хронометр) охоронець повинен:

1) беручи зі столу навчальні патрони, спорядити ними магазин пістолета (помістити патрон у положенні кулею до мізинця так, щоб дно гільзи було трохи вище великого та вказівного пальців, на подавач магазину, утримуючи магазин з невеликим нахилом ліворуч, натиском великого пальця вкладати патрони по одному під губки (загини бокових стінок) магазину дном гільзи до задньої стінки магазину);

2) після закінчення виконання нормативу покласти споряджений магазин на стіл та голосом доповісти: «Готовий!» (вимикається хронометр).

Норматив вважається невиконаним, при умові впирання магазину в будь-яку поверхню, а також відтягування пружини подавача.

Норматив другий

ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ

Оцінка:	Час
«відмінно»:	45 с;
«добре»:	50 с;
«задовільно»:	55 с;

«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.
-----------------	--

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» (вмикається хронометр) охоронець повинен:

1) від'єднати магазин від основи рукоятки (утримуючи пістолет за основу рукоятки, великим пальцем правої (лівої) руки необхідно натиснути на кнопку фіксатора магазину, одночасно відтягуючи вказівним пальцем лівої (правої) руки виступаючу частину кришки магазину, витягнути магазин з основи рукоятки);

2) перевірити, чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести лівою (правою) рукою затвор у заднє крайнє положення, поставити його на затворну затримку і оглянути патронник, після чого натиснути великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку та відпустити затвор);

3) магазином або шомполом натиснути на вісь затворної затримки з правого боку;

4) відокремити затворну затримку (потягнувши за неї з лівого боку);

5) від'єднати затвор від рамки (взявши пістолет у праву (ліву) руку за рукоятку, лівою (правою) рукою відвести затвор у крайнє заднє положення, підняти його задню частину та змістити затвор вперед, знімаючи зі ствола);

6) від'єднати зворотні пружини і напрямну вісь від рамки пістолета.

Після закінчення виконання нормативу (частини пістолета лежать на столі) охоронець доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА

Оцінка:	Час
«відмінно»:	10 с;
«добре»:	13 с;
«задовільно»:	16 с;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» охоронець повинен:

1) від'єднати магазин від основи рукоятки (утримуючи пістолет за рукоятку правою (лівою) рукою, великим пальцем лівої (правої) руки відвести защіпку магазину назад до кінця, одночасно відтягуючи вказівним пальцем лівої (правої) руки виступаючу частину кришки магазину, витягнути магазин з основи рукоятки);

2) перевірити, чи нема патрона в патроннику (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести лівою (правою) рукою затвор у заднє положення, поставити його на затворну затримку і оглянути патронник, після чого натиснути великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку та відпустити затвор);

3) від'єднати затвор від рамки (взявши пістолет у праву (ліву) руку за рукоятку, лівою (правою) рукою відтягнути спускову скобу вниз і перекосити її у бік (вперти в рамку) так, щоб вона утримувалася в цьому положенні (фіксувати її вказівним пальцем);

4) лівою (правою) рукою відвести затвор у крайнє заднє положення і, припіднявши його задню частину, дати йому можливість переміститися вперед під дією зворотної пружини, після чого відділити затвор від рамки і поставити спускову скобу на своє місце;

5) зняти зі ствола зворотну пружину (утримуючи рамку правою (лівою) рукою за рукоятку і обертаючи зворотну пружину на себе лівою (правою) рукою, зняти її зі ствола).

Після закінчення виконання нормативу (частини пістолета лежать на столі) охоронець доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

Норматив третій

ПІСТОЛЕТ ФОРТ-12 ТА ЙОГО МОДИФІКАЦІЇ

Оцінка:	Час
«відмінно»:	50 с;
«добре»:	55 с;
«задовільно»:	60 с;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» охоронець повинен:

- 1) приєднати зворотні пружини і її напрямну вісь до рамки пістолета;
- 2) приєднати затвор до рамки (утримуючи рамку за рукоятку в правій (лівій) руці, а затвор у лівій (правій), ввести ствол та напрямну вісь із пружинами в канал затвора, після цього відвести затвор у крайнє заднє положення таким чином, щоб дульна частина ствола пройшла через канал затвора і виступила назовні, після цього опустити задню частину затвора на рамку так, щоб повздовжні виступи затвора розташувалися в пазах рамки, і, притиснувши затвор до рамки, відпустити його);
- 3) приєднати затворну затримку (вставити вісь затворної затримки в отвір з лівого боку рамки пістолета);
- 4) здійснити спуск курка з бойового зводу (натиснути вказівним пальцем руки, яка утримує зброю на спусковий гачок, притримуючи при цьому курок великим пальцем, плавно відпустити його);
- 5) увімкнути запобіжник (підняти прапорець доверху);
- 6) приєднати магазин до основи рукоятки (утримуючи пістолет у правій (лівій) руці, великим і вказівним пальцями лівої (правої) руки вставити магазин в основу рукоятки через нижнє вікно, натиснути на кришку магазину великим пальцем так, щоб спрацювала кнопка фіксатора магазину та заблокувала його);
- 7) перевірити правильність збирання пістолета (вимкнути запобіжник (опустити прапорець донизу), відвести затвор у заднє положення та відпустити (затвор повинен зафіксуватись на затворній затримці), натиснувши на затворну затримку повернути затвор у переднє положення, провести холостий спуск курка, увімкнути запобіжник).

Після закінчення виконання нормативу (пістолет у зібраному стані запобіжником догори лежать на столі) охоронець доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

ПІСТОЛЕТ МАКАРОВА

Оцінка:	Час
«відмінно»:	15 с;
«добре»:	18 с;
«задовільно»:	21 с;
«незадовільно»:	у всіх інших випадках, а також у разі відмови від виконання нормативу.

Порядок виконання.

За командою: «До виконання нормативу приступити!» охоронець повинен:

- 1) приєднати до ствола зворотну пружину (узявши рамку за рукоятку в праву (ліву) руку, лівою (правою) рукою приєднати до ствола зворотну пружину обов'язково тим кінцем, у якому крайній виток має менший діаметр порівняно з іншими витками);
- 2) приєднати затвор до рамки (утримуючи рамку за рукоятку в правій (лівій) руці, а затвор у лівій (правій), ввести вільний кінець зворотної пружини в канал затвора, відвести затвор у крайнє заднє положення таким чином, щоб дульна частина ствола пройшла через канал затвора і виступила назовні, після цього опустити задню частину затвора на рамку так, щоб повздовжні виступи затвора розташувалися в пазах рамки, і, притиснувши затвор до рамки, відпустити його);
- 3) увімкнути запобіжник (підняти прапорець доверху);

4) приєднати магазин до основи рукоятки (утримуючи пістолет у правій (лівій) руці, великим і вказівним пальцями лівої (правої) руки вставити магазин в основу рукоятки через нижнє вікно, натиснути на кришку магазину великим пальцем так, щоб защіпка (нижній кінець бойової пружини) заскочила за виступ на стінці магазину);

5) перевірити правильність збирання пістолета (вимкнути запобіжник (опустити прапорець вниз), відвести затвор у заднє положення і відпустити його (затвор, пройде дещо вперед, стане на затворну затримку і залишиться в задньому положенні), після цього, натиснувши великим пальцем правої (лівої) руки на затворну затримку, відпустити затвор в переднє положення (курок при цьому повинен стояти на бойовому зводі) та увімкнути запобіжник (курок при цьому повинен зірватися з бойового зводу і заблокуватися).

Після закінчення виконання нормативу (пістолет у зібраному стані запобіжником догори лежать на столі) охоронець доповідає: «Готовий!» (вимикається хронометр).

При виконанні нормативу:

1) для приєднання затвора до рамки не обов'язково відтягувати вниз і відводити спускову скобу (при відведенні затвора в крайнє заднє положення, необхідно припідняти його задню частину максимально вверх таким чином, щоб не було уткання нижньої передньої стінки затвора в гребінь спускової скоби, яка обмежує рух затвора назад);

2) удари по магазину долонею не допускаються.

Додаток Л

Результати експертного оцінювання організаційно-педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

№ з/п	Організаційно-педагогічні умови	Ранг
1	Розвиток мотивації майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки до професійної діяльності	1
2	Структурування змісту професійної підготовки на засадах інтеграції вогневої, тактичної, психологічної та правової компонент	2
3	Використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки	3
4	Удосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки	4
5	Моделювання квазіпрофесійних ситуацій, спрямованих на усвідомлення значущості особистої безпеки для провадження професійної діяльності	5
6	Використання інноваційних методів для розвитку навичок міжособистісної професійної взаємодії фахівців з охоронної діяльності та безпеки	6
7	Удосконалення практичної підготовки та фізичної підготовленості	7
8	Створення професійно-спрямованого інформаційно-освітнього середовища	8
9	Впровадження моделі формування професійної компетентності	9
10	Організація освітнього процесу у формі суб'єкт-суб'єктної взаємодії	10
11	Структурування змісту фахових дисциплін відповідно до професійно-ціннісних орієнтацій	11
12	Систематична діагностика та коригування рівня професійної компетентності	12

Дякуємо за співпрацю.

Додаток М
Форми і методи реалізації організаційно-педагогічних
умов формування професійної
компетентності майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки

№ з/п	Форми / Методи	Зміст
	Індивідуальна робота	Кожний студент працює над своїм завданням самостійно. Взаємодія з викладачем та іншими членами групи можлива, однак, відповідальність за швидкість роботи та її результатів лежить на студентові. Індивідуальна робота часто доповнюється письмовими або аудіо-візуальними матеріалами. Такий вид роботи найбільш часто застосовуються під час виконання домашніх завдань, іспитів, різних вправ з підручника, розвитку навичок, ілюстрованих презентацій і програмному навчанні.
	Рольові ігри	Під час рольової гри учасники без сценарію розігрують певну ситуацію перед групою. Для того щоб учасники могли вирішити, що вони скажуть або зроблять у рольовій грі, їм дають детальний опис ситуації й роль. Актори й спостерігачі знають про ситуацію у загальних рисах, однак тільки окремі виконавці ролей повинні знати нюанси отриманої ролі. Після завершення рольової гри проводиться обговорення за участю всієї групи. Приклади рольових ігор: «Організація руху кортежу з VIP», «Конспірація», «Прикриття», «Засідка», «Напад», «Ідентифікація порушника», «Екстремальна ситуація», «Мінування місць», «Безпечне сховище», «Охорона садиби», «Рух «коробочка», «Безпілотник у проведенні масових заходів», «Виявлення несанкціонованих дронів» та ін.
	Робота в невеликій групі	Робота в невеликій групі – це метод навчання, при якому викладання ведеться значною мірою у складі групи, а члени групи мають можливість взаємодіяти один з одним. Викладач дає групі необхідні інструкції, однак питання підходу, поділу праці й розклад частково або повністю перебувають у сфері відповідальності групи. Максимальний практичний розмір групи становить близько 10-14 осіб. Навчання в невеликих групах має безліч переваг порівняно з навчанням у більших групах або індивідуальному навчанні.
	Проектна робота в невеликих групах	Проекти для невеликих груп (невеликої команди учасників) мають на меті отримання певного продукту, рішення або рекомендації, після чого групи обмінюються цими продуктами. Незалежно від завдання невелика група звітує про результати або представляє «продукт» у звіті перед великою групою.
	Робота в команді	Коли викладач на початковому етапі формує групу студентів,

		вони являють собою просто «групу», а не «команду». Згодом студенти вчаться довіряти один одному й зацікавлюються у досягненні цілей і результату для всієї групи. У такий спосіб група перетворюється в команду. Навчання в команді вимагає навичок командної роботи. Співробітництво розширює можливості вчитися один у одного. Соціальні навички мають велике значення. Виконання комплексних завдань в команді дає змогу моделювати майбутню діяльність керівників органами (підрозділами) охорони та безпеки в екстремальних умовах, в умовах особливого періоду й під час проведення спецоперацій, організації, взаємодії охоронних підрозділів, підготовки персоналу, його психологічної готовності до виконання завдань за призначенням та ін. Пріоритетом роботи у команді є розвиток професійно значущих потреб, інтересів і мотивів професійної діяльності, позитивного ставлення до професії, формування фахово-особистісного іміджу.
	Обмін досвідом	Обмін досвідом по суті означає, що студенти вчаться один в одного як рівні, без будь-якого підпорядкування. Обмін досвідом – це форма спільного навчання, що підвищує значущість взаємодії між студентами й дає різноманітні позитивні результати. В аудиторіях зі значною кількістю студентів викладач може пропонувати обговорити питання або провести «мозковий штурм» у невеликих неформальних групах (наприклад, це може бути робота із сусідом, або самостійна робота над ідеями й спільною презентацією). Студенти приєднуються до цієї діяльності або починають власну дискусію в межах невеликої групи. Під час практичних занять студенти допомагають один одному на засадах менторства.
	Практичні заняття	Основу таких занять складає концепція - навчання через дію, навчання на власному досвіді, навчання шляхом участі в комплексних, практичних діях, які максимально пов'язані з навичками, які опановує студент
	Аналіз конкретних випадків (кейси)	Залучення студента в обговорення й забезпечення достатнього рівня предметності обговорення. Учасники отримують роздруковані описи проблемної ситуації. Опис містить досить деталей, щоб студенти могли дати рекомендації щодо необхідних дій.
	Есе	Написання есе означає різні письмові вправи, за допомогою яких студенту пропонується поділитися своїми переживаннями або окремо поміркувати над певною темою.
	Моделювання ситуацій	Цей метод означає імітацію події або процесу або шляхом реконструкції, або побудови. На практиці це означає створення навчального середовища (у технологічному й людському відношенні), що максимально повно відповідає реальній

		обстановці, у якій знадобляться навички, яким навчається студент.
	Портфоліо робіт	Портфоліо робіт – це набір навчальних самостійно виконаних матеріалів і робіт студента за певний період часу, що дозволяє викладачеві оцінити ріст студента та його загальні успіхи в навчанні за цей період. Викладачі можуть використовувати таку форму організації навчального процесу, щоб здійснити оцінювання студентів.
	Дистанційне навчання	Навчання в режимі он-лайн і проведення занять на основі змішаної форми навчання з використанням дистанційних технологій. Багато програм дистанційного навчання пов'язані з традиційними навчальними закладами, інші ж існують незалежно (наприклад, навчання у мережі Інтернет).
	Інтернет	Форуми, на яких відбувається обговорення, дають студентам можливість обговорювати питання, брати участь у дискусіях; чати для спілкування в режимі реального часу; електронна пошта; соціальні мережі; інформаційні ресурси; засоби ІКТ;
	Проектна робота або проектне навчання	Під час проектного навчання студенти працюють у командах, вивчають реальні проблеми й створюють презентації, у яких показують, що вони засвоїли. Студенти задають питання й самі відповідають на питання. Порівняно з навчанням тільки за допомогою підручників цей підхід містить чимало переваг для студентів, зокрема щодо більш глибокого знання предмета, підвищення мотивації й цілеспрямованості, а також покращення навичок проведення досліджень і вирішення проблем.
Методи навчання, орієнтовані на викладача (викладання)		
	Викладання в аудиторії/ підготовка в аудиторії	Викладання в аудиторії зі значною кількістю студентів передбачає, що всі навчаються з однаковою швидкістю, при цьому викладач контролює взаємодію в навчальному класі. Умови у великих аудиторіях створюють більш безособову атмосферу й орієнтовані на читання лекцій, що зменшує участь курсантів і їхнє активне навчання; викладачі також відзначають, що в більших класах студенти часто проявляють низьку мотивацію, відмовляються брати участь на занятті й виявляють відсутність мотивованого інтересу.
	Аудіо-лінгвістичний метод	Пов'язаний з викладанням іноземних мов. Метод, відповідно до якого нові слова й граматики даються студентам без пояснень рідною мовою.
	Демонстрація	Демонстрація означає подання ідеї, навички або діяльності не в реальних умовах. Демонстрація – це ілюстрована лекція, що особливо корисна для досягнення психомоторних цілей, де студентам потрібно виконати певні дії.
	Лекційне викладання	Лекційна форма викладання охоплює лекції, виступи, вступні

		частини й інші подібні доповіді перед великою групою людей. Така форма викладання пропонує відносно пасивний і мало стимулюючий досвід для студентів. Лектору потрібні цікаві приклади для ілюстрації теорії, багата і переконлива мова для викладу чіткої системи ідей, а також приємний і стимулюючий голос.
	Експертна дискусія	Лекції з діалогами (розмова). Іноді їх називають колоквиумом або симпозиумом. Експертна дискусія передбачає короткі лекції, які читають різні люди, на відміну від довгої лекції, що читає одна людина. При ефективній організації кожен лектор охоплює один з підрозділів теми. Через структуру експертної дискусії можливості для участі студентів часто обмежені.
	Семінар	Семінари можуть включати основні виступи, презентації на папері, стенди
Інтерактивні методи навчання, орієнтовані на студента й викладача		
	Обговорення в групі	Обговорення на задану тему за участю двох і більше студентів. Викладач або інша особа сприяє обговоренню. Такі обговорення найбільш корисні при дотриманні певних умов. Обговорення можуть допомогти групам, коли необхідно створити певний проект або прийняти рішення, а також коли їм потрібно виконати певні практичні завдання.
	Активне обговорення	Сприяє критичному мисленню, розвиває здатність формулювати думку, висловлювати свою точку зору, особливо, коли очікується, що інший учасник дискусії виступатиме в ролі опонента. У цій формі дискусії беруть активну участь всі, а не тільки учасники дебатів.
	Інтерактивні демонстрації	Будь-яка демонстрація в ідеалі є інтерактивною. Однак не всі демонстрації відповідають вимогам інтерактивності. Відмінність цього методу полягає в тому, що студент-спостерігач має можливість виконувати певні дії, а не просто спостерігати. Студенти працюють із предметами, мають можливість переміщатися, задавати питання й взаємодіяти.
	«Мозковий штурм»	Використовує колективну творчу енергію групи. Дозволяє кожному учаснику брати участь у процесі пошуку рішень без обмежень. Сприяє продукуванню оригінальних ідей і нових рішень відомих проблем. Рекомендується для вирішення проблем, які розглядаються під час вивчення навчальної дисципліни, або проблем, що виникають під час дискусії в аудиторії.
	Наставництво	Є чимало точок зору щодо того, що називається наставництвом, особливо у світлі росту популярності особистого й професійного коучінгу. Наставництво – це допомога однієї людини (наставника) іншій для того, щоб підвищити ефективність роботи цієї особи й/або допомогти із просуванням по службі. Наставник може використовувати

		різноманітні підходи, наприклад, коучінг, навчання, обговорення, консультування тощо. На сьогодні обговорення ведеться навколо визначень і розходжень поняття коучінгу й наставництва.
	Тьюторінг	Тьютор ділиться досвідом, знаннями й морально підтримує студента. Тьютори не дають відповідей, а допомагають знайти рішення проблеми, знайти відповідь. Складність полягає в необхідності сфокусуватися на завданнях у тому контексті, у якому вони запропоновані.
	Навчання на робочому місці	Метод підготовки, при якому планування, організація й безпосереднє навчання проходять на практиці. Такий метод підготовки буде основним, коли йдеться про розширення навичок і підвищення продуктивності. Метод особливо підходить для випадків, коли потрібно опанувати навичками, які є унікальними для діяльності студента – особливо, коли на практиці порівняно легко навчитися, а її виконання вимагає наявних технічних засобів.
	Стажування, екскурсія	Стажування може проходити за активної участі студентів, або без неї. Це залежить від того наскільки добре сформовані очікування й цілі при викладанні, а також від механізму, що повинен забезпечити навчальний процес.

Додаток Н
Анкета для визначення ставлення студентів до експериментальних заходів з формування професійної компетентності у процесі навчання спеціальних дисциплін

Просимо Вас надати дати відповідь щодо Вашого бачення результатів впровадження організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки у процесі навчання спеціальних дисциплін.

1. Наскільки Ви задоволені роботою з формування професійної компетентності в університеті (вибрати тільки одну відповідь)?

- 1) задоволений цілком;
- 2) задоволений деякою мірою;
- 3) не всім задоволений;
- 4) незадоволений.

2. Який підходи до формування професійної компетентності Ви можете оцінити найбільш позитивно?

3. Які форми та види занять, на Вашу думку, допомогли Вам дізнатися найбільше про сферу своєї майбутньої професії?

4. Назвіть навчальні предмети, які, на Ваш погляд, якнайкраще сприяють формуванню професійної компетентності:

5. Що, на Вашу думку, треба зробити для підвищення ефективності формування професійної компетентності майбутніх

Додаток О

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

_____ (Л.В.

Губерський)

« ____ » _____ 201_ р.

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ОСОБИСТА ТА МАЙНОВА БЕЗПЕКА
Рівень вищої освіти: перший

на здобуття ступеня вищої освіти: бакалавр
за спеціальністю № 256 Національна безпека (за окремими сферами
забезпечення і видами діяльності)
галузі знань № 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека
державного
кордону»

Київ 2018 р.

1. Профіль освітньої програми

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ОСОБИСТА ТА МАЙНОВА БЕЗПЕКА»

EDUCATIONAL-PROFESSIONAL PROGRAM «PERSONAL AND MAIN SAFETY»

зі спеціальності № 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)

1 – Загальна інформація	
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації	ступінь вищої освіти: бакалавр спеціальність: 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) освітня програма: особиста та майнова безпека <i>obtained qualification: Master Degree</i> <i>Program Subject Area National Security (in certain spheres and types of security)</i>
Мова(и) навчання і оцінювання	українська <i>Ukraine</i>
Обсяг освітньої програми	240 кредитів ЄКТС, термін навчання 4 роки
Тип програми	освітньо-професійна
Повна назва закладу вищої освіти, а також структурного підрозділу у якому здійснюється навчання	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна <i>Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine</i> Інститут Управління державної охорони Київського національного університету імені Тараса Шевченка <i>Institute of State Protection Department of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine</i>
Назва закладу вищої освіти який бере участь у забезпеченні програми (заповнюється для програм подвійного і спільного)	-

дипломування)	
Офіційна назва освітньої програми, ступінь вищої освіти та назва кваліфікації ВНЗ-партнера мовою оригіналу (заповнюється для програм подвійного і спільного дипломування)	-
Наявність акредитації	Програма ще не акредитована, передбачається у 2021 році.
Цикл/рівень програми	НРК України – 7 рівень, FQ-EHEA – другий цикл EQF-LLL – 6 рівень
Передумови	Наявність повної загальної середньої освіти
Форма навчання	Очна (денна), заочна
Термін дії освітньої програми	2017-2021
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	indo.univ.kiev.ua
2 – Мета освітньої програми	
	Підготувати фахівців у галузі 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону зі спеціальності 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) з широким доступом до працевлаштування в Управлінні державної охорони України, інших військових формуваннях складових сектору безпеки та оборони.
3 - Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань / спеціальність / спеціалізація програми)	Теорія та практика національної безпеки (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) за освітньою програмою особиста та майнова безпека.
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна академічна (прикладна)
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Спеціальна освіта в області національної безпеки (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) та компетенцій фахівця з організації особистої та

	<p>майнової безпеки.</p> <p>Ключові слова: національна безпека, особиста безпека, майнова безпека</p>
Особливості програми	<p>Методики тренінгового навчання у вигляді виконання пошукових, розрахункових та творчих завдань з використанням сучасних інформаційних технологій, роботи з базами бібліографічних та інших даних, проходження практики на посадах під час різних видів навчальних занять, що забезпечують поглиблення загальних та професійних компетентностей здобувачів освіти.</p>
<p>4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання</p>	
Придатність до працевлаштування	<p>Фахівець після закінчення Інституту УДО України КНУ імені Тараса Шевченка може займати первинні посади в Управлінні державної охорони, інших військових формуваннях, складових сектору безпеки та оборони, організаціях та підприємствах всіх форм власності в сфері охоронної діяльності.</p>
Подальше навчання	<p>Навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти/ восьмий кваліфікаційний рівень Національної рамки кваліфікації.</p>
<p>5 – Викладання та оцінювання</p>	
Викладання та навчання	<p>Загальний стиль навчання – завдання-орієнтований. Лекції, семінари, практичні заняття, тактичне (тактико-спеціальне) заняття та командно-штабні навчання, самостійна робота на основі підручників та конспектів, консультації із викладачами. Під час останнього року половина часу дається на написання завершальної роботи (дипломної), яка також презентується та обговорюється за участі науково-педагогічного складу та слухачів (студентів).</p> <p>До складу практичної складової включаються навчальна та виробнича практика, командно-штабні навчання.</p>
Оцінювання	<p>В процесі підготовки використовують такі види контролю: поточний, семестровий, підсумковий контроль у вигляді усних, письмових іспитів, заліків, в тому числі диференційованих, випусковий іспит, захист бакалаврської роботи.</p> <p>Форма проведення контролю (усна, письмова, комбінована), зміст і структура контрольних завдань, іспитових білетів та критерії оцінювання визначаються рішенням відповідної кафедри.</p>

6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК-1	Аналіз та синтез. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів для розв'язання поставлених проблем.
ЗК-2	Робота в групі. Здатність працювати в професійній команді по виконанню складних завдань.
ЗК-3	Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
ЗК-4	Прихильність безпеці. Дотримання загальних принципів безпеки особистості, суспільства, держави.
ЗК-5	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. Можливість професійно діяти відповідно до непередбачуваної ситуації, що склалася.
ЗК-6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
ЗК-7	Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК-8	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності спеціальності (ФК)	
ФК-1	Здатність знати основні права людини, базові юридичні поняття, особливості правової системи України та її місце в європейському просторі. Володіти високим рівнем правової свідомості та правової культури.
ФК-2	Здатність спілкуватися першою (рідною) мовою, володіти необхідними навичками професійного спілкування другою (іноземною) мовою, володіння нормами сучасного ділового та професійного етикету під час виконання покладених завдань.
ФК-3	Здатність використовувати інформаційні системи та технології, впроваджувати новітні розробки засобів комплексу інженерно-технічної охорони суб'єкта чи об'єкта у забезпеченні державної безпеки.
ФК-4	Здатність розуміти та дотримуватися норм охорони праці, правил поводження із зброєю та технічними засобами, надавати першу долікарську допомогу, розуміти необхідність дотримання норм здорового способу життя.
ФК-5	Здатність застосовувати загальні положення та теоретичні основи криміналістики та криміналістичної техніки при здійсненні охоронних заходів.
ФК-6	Здатність забезпечувати безпеку особи, що охороняється, при пішому супроводженні та під час пересування транспортними засобами, забезпечувати охоронні заходи на режимній території
ФК-7	Здатність використовувати знання загальних положень та теоретичних основ вибухотехніки; організувати та забезпечувати оперативно-технічний огляд різноманітних об'єктів на наявність вибухових пристроїв і речовин.
ФК-8	Здатність використовувати знання основ, прийомів і правил стрільби зі стрілецької зброї та облаштування транспортних засобів, що знаходяться на озброєнні УДО України.
ФК-9	Здатність планувати заходи щодо попередження і

	мінімізації терористичних актів щодо осіб та об'єктів державної охорони; використовувати знання в галузі психології та конфліктології для здійснення переговорів з терористами, які захопили заручників та вивідування оперативно значущої інформації щодо ознак злочинної діяльності.
7 – Програмні результати навчання (РН)	
РН-1	Здійснювати організацію заходів щодо евакуації транспортних засобів, які становлять загрозу об'єктам та посадовим особам, щодо яких здійснюється державна охорона.
РН-2	Висловлювати, обґрунтовувати і відстоювати власну позицію стосовно подій та явищ суспільного життя на основі ціннісного ставлення до історичного минулого й сучасного розвитку.
РН-3	Розробляти методи та моделі оцінки оперативної обстановки для забезпечення безпеки охороняємих осіб та об'єктів.
РН-4	Проектувати та використовувати новітні ІКТ у формуванні всебічно розвиненого майбутнього фахівця з державної безпеки.
РН-5	Дотримуватись прав і свобод людини й громадянина у сфері державної безпеки.
РН-6	Застосовувати конституційно та законодавчо визначені завдання щодо органів, які забезпечують безпеку охороняємих осіб та об'єктів.
РН-7	Визначати соціологічні та психологічні характеристики суб'єктів міжособистих відносин.
РН-8	Складати ділові папери й документи, здійснювати редагування та анутовання ділових текстів, володіти правилами мовного етикету в галузі державної безпеки.
РН-9	Здійснювати попереднє вивчення об'єктів та місць тимчасового перебування посадових осіб для підготовки охоронного заходу.

PH-10	Проводити дистанційний огляд об'єкту на наявність вибухонебезпечних предметів із застосуванням відповідних технічних засобів.
PH-11	Розпізнавати ознаки підготовки терористичного акту щодо осіб та об'єктів державної охорони та вживати заходи щодо його попередження, нейтралізації чи зниження наслідків.
PH-12	Взаємодіяти з засобами масової інформації, підрозділами правоохоронних органів, організацій, установ, підприємств при здійсненні державної охорони органів державної влади України та посадових осіб.
PH-13	Контролювати справність та правильне використання технічних засобів, зброї та боєприпасів, їх надійне зберігання, дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю.
PH-14	Виявляти порушення встановленого порядку на об'єктах державної охорони.
PH-15	Організовувати службову, вогневу, тактико-спеціальну та фізичну підготовку згідно методики проведення занять з дотриманням мір безпеки при їх проведенні.
PH-16	Виявляти можливі загрози по відношенню до суб'єкта чи об'єкта охорони та створювати модель можливого порушника.
PH-17	Використовувати нормативну та технічну документацію щодо проектування комплексу інженерно-технічних засобів фізичного захисту периметру та об'єкту охорони.
PH-18	Психологічно забезпечувати заходи щодо попередження та припинення небезпечних форм поведінки людини в натовпі, враховуючи психологічні механізми формування натовпу, способи впливу, що реалізуються у натовпі, психологічні особливості панічної поведінки.

РН-19	Встановлювати психологічний контакт з незнайомою людиною, вивідувати оперативно-значущу інформацію.
РН-20	Використовувати знання матеріальної частини стрілецької зброї, ручних гранат та облаштування машин, що знаходяться на озброєнні підрозділу УДО України під час виконання службових завдань.
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Специфічні характеристики кадрового забезпечення	<p>Проектна група: 1 доктор наук, 3 кандидата наук. Гарант освітньої програми (керівник проектної групи): кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри охоронної діяльності та безпеки. Має стаж освітньо-педагогічної діяльності 11 років. Всі науково-педагогічні працівники, залучені до реалізації освітньої складової освітньо-професійної програми є штатними працівниками Інституту УДО України КНУ імені Тараса Шевченка, мають науковий ступень і вчене звання та підтверджений рівень наукової і професійної активності.</p> <p>До викладання лекційної частини дисциплін залучаються тільки фахівці, які мають відповідну фахову освіту, вчені звання та наукові ступені. Всі дисципліни навчального плану викладаються кваліфікованими викладачами, що пройшли підвищення кваліфікації згідно діючих вимог законодавства України.</p>
Специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення	<p>Матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу в Інституті відповідає вимогам Наказу УДО України від 04.06.2010 № 04 «Про затвердження і введення в дію табелів належності озброєння, боєприпасів, засобів індивідуального захисту та активної оборони, речового майна до штату підрозділів УДО України», Наказу МОН України від 24.12.2003 № 847 «Про затвердження Ліцензійних умов надання освітніх послуг, Порядку здійснення контролю за дотриманням ліцензійних умов надання освітніх послуг, Положення про експертну комісію та порядок проведення ліцензійної експертизи та Типового положення про регіональну експертну раду з питань ліцензування та атестації навчальних закладів» (із змінами згідно Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29.11.2011 №1377) та Наказу Міністерства освіти і</p>

науки, молоді та спорту України від 13.06.2012 № 689 «Про затвердження державних вимог до акредитації напрямів підготовки, спеціальності та вищих навчальних закладів.

За результатами державної санітарно-епідеміологічної експертизи навчальні приміщення Інституту відповідають вимогам діючого санітарного законодавства України. За висновками Державної інспекції техногенної безпеки України вони знаходяться у задовільному протипожежному стані, а умови їхньої експлуатації згідно з актом обстеження представниками Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду відповідають вимогам Закону України «Про охорону праці» та іншим нормативно-правовим актам з охорони праці у сфері надання освітніх послуг, пов'язаних з підготовкою фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр за спеціальністю 256 Національна безпека (у сфері державної безпеки), наданням освітніх послуг, пов'язаних з одержанням професійної освіти за навчальними планами підготовки кваліфікованих робітників з професій «охоронник» та «охоронець» (ДСПТО – 5169), підвищення кваліфікації, перепідготовки та професійної підготовки військовослужбовців УДО України (дані довідок та висновків, що підтверджують вищевикладене наведені у таблиці).

Матеріально-технічна база, безпосередньо, Інституту становить **1814,92** кв.м. навчальних і навчально-допоміжних приміщень, в тому числі лекційні аудиторії, актові зали, спеціальні кабінети, оснащені технічними засобами навчання; приміщення бібліотеки і спеціального навчального фонду; 2 спортивних зали, 3 стрілецьких тири; навчальна база; комп'ютерні навчальні класи; навчально-методичні кабінети; спеціалізовані кабінети іноземних мов, спеціальної техніки, криміналістики, тактико-спеціальної підготовки, контраварійного та захисного управління автомобілем; інші допоміжні навчально-тренувальні споруди тощо.

Заняття в Інституті здійснюються у 8-ми спеціалізованих аудиторіях (від 10 до 50 посадкових місць), у тому числі 3 із них мають мультимедійне обладнання (в тому числі 1 тренажерний комплекс), 3-

	<p>х навчальних лабораторіях, 3-х комп'ютерних класах (у тому числі 2 з мультимедійним лінгафонним обладнанням), 2-х спортивних залах, 3-х стрілецьких тирах (у тому числі 1 бойовий мультимедійний тир «Інгул»).</p> <p>Аудиторії і лабораторії Інституту обладнані аудіовізуальною апаратурою, відеотехнікою, необхідними технічними засобами навчання. ПЕОМ оснащені сучасним програмним забезпеченням. Для виконання завдань, поставлених перед Інститутом, в користуванні науково-педагогічних працівників знаходяться 34 комп'ютера.</p> <p>Обладнання лекційних залів, аудиторій, навчальних класів, кабінетів періодично оновлюється, що сприяє ефективному проведенню всіх видів занять в дві зміни.</p>
<p>Специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення</p>	<p>Бібліотека Інституту є окремим структурним елементом інформаційно-бібліотечної системи Університету. Вона має 1 абонемент та 1 комп'ютерний читальний зал на 23 місця, підключений до мережі INTERNET (8 місць). Фонд навчальної літератури складає 1830 найменувань, які забезпечують ведення навчального процесу за спеціальністю 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) та надання освітніх послуг, пов'язаних з одержанням професійної освіти за навчальними планами підготовки кваліфікованих робітників з професій «охоронник» та «охоронець» (ДСПТО – 5169), підвищення кваліфікації, перепідготовки та професійної підготовки військовослужбовців УДО України. Примірники навчальної літератури мають електронні копії та складають основу фонду електронної бібліотеки Інституту (близько 2400 найменувань). Наявні підручники та навчальні посібники відповідають нормам забезпечення літературою.</p> <p>Інформаційна база навчального закладу з виходом до Єдиної державної електронної бази з питань освіти. Внутрішня комп'ютерна мережа для забезпечення передачі даних з виходом до Internet. Наявність освітніх програмних засобів, що знаходяться у вільному доступі.</p>

Комплекс навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін в Інституті включає:

1. Програму навчальної дисципліни.
2. Робочу навчальну програму дисципліни.
3. Навчальний контент.
4. Перелік завдань до практичних та семінарських занять.
5. Перелік завдань або інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи.
6. Завдання для періодичного (модульного) контролю.
7. Екзаменаційні матеріали (білети).
8. Пакет комплексних контрольних робіт.
9. Програма практики.

Програми навчальних дисциплін є нормативним документом, що визначають роль і місце навчального предмета в системі підготовки фахівців, цілі його вивчення, перелік тем навчального матеріалу, форми організації навчання, рекомендовані джерела інформації для самостійної підготовки.

Робочі програми навчальних дисциплін містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає методи і засоби поточного і підсумкового контролю.

Робочі програми складаються фахівцями кафедр, розглядаються на засіданні кафедр щорічно до початку навчального року, схвалюється науково-методичною комісією Інституту та затверджується начальником Інституту.

Навчальний контент дисципліни включає як традиційні форми: підручники, посібники, методичні вказівки, інструктивні матеріали до практичних, семінарських занять; так і електронні посібники та навчальні програмні продукти. Починають застосовуватися on-line навчальні системи.

Самостійна робота студента є пріоритетним методом отримання відповідних компетентностей шляхом самостійного опрацювання планових завдань для самостійної роботи. Самостійна робота студента може проходити у бібліотеці університету або міста, лабораторіях, кабінетах, на навчальних ділянках, а також в домашніх умовах. У необхідних випадках, самостійна робота організується за певним графіком і

	<p>у присутності лаборанта (зазначається у переліку тем). При організації самостійної роботи студента на кафедрі передбачається можливість отримання необхідної консультації (години чергування викладача згідно графіка) або допомоги з боку фахівця, що й зазначається у переліку тем або питань самостійної роботи.</p> <p>Контрольні заходи включають поточний, періодичний (модульний) та підсумковий контроль. Поточний контроль якості засвоєних знань проводиться на заняттях шляхом виконання студентів тестових завдань, кейсів, творчих завдань, доповідей та рефератів за визначеними темами. До кожного практичного або семінарського заняття підготовлено завдання та питання, які студент повинен знати після відпрацювання цього заняття, або підготувати їх самостійно до відпрацювання. Крім цього до діагностичних засобів входить пакет комплексних контрольних робіт з нормативних дисциплін з метою оцінки залишкових знань студента після опанування всього курсу дисциплін.</p> <p>Науково-методичною комісією Інституту розроблені Методичні рекомендації щодо оформлення курсових, кваліфікаційних та випускних кваліфікаційних робіт для здобувачів вищої освіти.</p> <p>Практики забезпечують пріоритетні загальні компетентності – здатність працювати автономно та здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Кожна навчальна практика має розроблену та апробовану програму, що визначає мету, завдання та засоби практичної підготовки студента. Виробнича практика крім того передбачає набуття компетентності здатність оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт</p>
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	-
Міжнародна кредитна мобільність	-
Навчання іноземних	-

здобувачів вищої освіти

2. Перелік компонент освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність

а. Перелік компонент ОП

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумк. контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
ОК 1.	Основи правових знань в Україні	5	іспит
ОК 2.	Іноземна мова за професійним спрямуванням	15	іспит
ОК 3.	Основи психології	3	диф. залік
ОК 4.	Основи національної безпеки	9	іспит
ОК 5.	Українська та зарубіжна культура	3	диф. залік
ОК 6.	Фізичне виховання	5	диф. залік
ОК 7.	Філософія та логіка	4	іспит
ОК 8.	Вогнева підготовка	3	іспит
ОК 9.	Спеціальна вогнева підготовка	9	іспит
ОК 10.	Основи оперативно-технічної безпеки	6	іспит
ОК 11.	Професійно-психологічне забезпечення	6	іспит
ОК 12.	Основи забезпечення охорони об'єктів	6	іспит
ОК 13.	Вступ до спеціальності	2	диф. залік
ОК 14.	Охорона фізичних осіб	6	іспит
ОК 15.	Режим секретності	2	диф. залік
ОК 16.	Військова психологія	5	іспит
ОК 17.	Спеціальна фізична підготовка	9	іспит
ОК 18.	Основи управління в державній охороні	5	іспит
ОК 19.	Виробнича практика за фахом	10	диф. залік
ОК 20.	Випускна кваліфікаційна робота	7	захист
ОК 21..	Історія держави та права України	4	іспит
ОК 22	Українська мова за професійним спрямуванням	4	іспит
ОК 23.	Основи ділового етикету	3	диф.залік
ОК 24.	Безпека праці і життєдіяльності	4	диф.залік
ОК 25.	Навчальна практика	10	диф.залік

ОК 26.	Політологія	4	диф.залік
ОК 27.	Інформатика і інформаційні технології	4	іспит
ОК 28.	Основи домедичної підготовки	4	диф.залік
ОК 29.	Права і свободи людини і громадянина	4	іспит
ОК 30.	Правові системи сучасності	4	іспит
ОК 31.	Міжнародна безпека	4	диф.залік
ОК 32.	Правове забезпечення державної охорони	6	іспит
ОК 33.	Соціальна психологія	5	диф.залік
Загальний обсяг обов'язкових компонентів		180	
Вибірковий блок (Дисципліни вільного вибору слухача(студента))			
ВБ 1.	Основи оперативно-розшукової діяльності	6	
ВБ 2.	Криміналістичне забезпечення державної охорони	5	диф. залік
ВБ 3.	Основи контраварійного та захисного управління автомобілем	7	іспит
ВБ 4.	Основи підприємницької діяльності	5	іспит
ВБ 5.	Кримінологічне забезпечення державної охорони	5	диф. залік
ВБ 6.	Інженерно-технічні засоби охорони	6	іспит
ВБ 7.	Основи протидії терористичної діяльності	5	диф. залік
ВБ 8.	Психологія оперативно-розшукової діяльності	6	іспит
ВБ 9.	Організація забезпечення об'єктової та особистої безпеки під час надзвичайних ситуацій	6	диф. залік
ВБ 10.	Основи тактико-спеціальної підготовки	9	іспит
Всього		60	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		240	

б. Структурно-логічна схема ОП

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

№ з/п	Назва навчальної дисципліни (компоненти освітньої програми)	Семестр						
		1	2	3	4	5	6	7
1.	Основи правових знань в Україні	■						
2.	Вогнева підготовка	■						
3.	Спеціальна вогнева підготовка		■	■	■	■	■	■
4.	Основи оперативно-технічної безпеки							■
5.	Професійно-психологічне забезпечення				■			
6.	Основи забезпечення охорони об'єктів	■						
7.	Вступ до спеціальності							
8.	Іноземна мова за професійним спрямуванням	■	■					■
9.	Охорона фізичних осіб						■	
10.	Основи психології		■					
11.	Основи національної безпеки			■				
12.	Режим секретності	■						
13.	Військова психологія					■		
14.	Українська та зарубіжна культура							
15.	Спеціальна фізична підготовка			■	■	■	■	■
16.	Фізичне виховання	■	■					
17.	Філософія та логіка			■				
18.	Основи управління в державній охороні					■		
19.	Історія держави та права України	■						
20.	Українська мова за професійним спрямуванням	■						
21.	Основи ділового етикету		■					
22.	Безпека праці і життєдіяльності		■					
23.	Навчальна практика							
24.	Політологія			■				
25.	Інформатика і інформаційні технології		■					
26.	Основи домедичної підготовки			■				
27.	Права і свободи людини і громадянина		■					
28.	Правові системи сучасності						■	
29.	Міжнародна безпека							■
30.	Правове забезпечення державної охорони				■			
31.	Соціальна психологія				■			
32.	Основи оперативно-розшукової діяльності					■		
33.	Криміналістичне забезпечення							■

	державної охорони								
34.	Основи контраварійного та захисного управління автомобілем								
35.	Основи підприємницької діяльності								
36.	Кримінологічне забезпечення державної охорони								
37.	Інженерно-технічні засоби охорони								
38.	Основи протидії терористичної діяльності								
39.	Психологія оперативно-розшукової діяльності								
40.	Організація забезпечення об'єктової та особистої безпеки під час надзвичайних ситуацій								
41.	Основи тактико-спеціальної підготовки								
42.	Виробнича практика за фахом								
43.	Випускна кваліфікаційна робота								
44.	Підсумкова державна атестація								

3. Форма атестації здобувачів вищої освіти

Атестація випускників освітньої програми спеціальності 256 «Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)» проводиться у формі публічного захисту (демонстрації) кваліфікаційної роботи та підсумкового атестаційного іспиту (форма - комбінована) рівня сформованості компетенцій та завершується видачею документу встановленого зразка про присудження йому освітнього ступеня бакалавра із присвоєнням кваліфікації згідно з програмою підготовки: 3450.1 Фахівець з організації майнової та особистої безпеки

Атестація здійснюється відкрито і публічно.

Вимоги до заключної кваліфікаційної роботи (за наявності)

1. Оформлення відповідно вимог «Методичні рекомендації щодо оформлення контрольних, курсових та кваліфікаційних робіт для здобувачів освіти Інституту управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка 2018 року.

2. Перевірка на академічний плагіат засобами Інституту управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

3. Випускні кваліфікаційні роботи оприлюднюються за 10 днів до захисту на офіційному сайті Інституту.

Додаток П

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

(Л.В.Губерський)

« ____ » _____ 2018 р.

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«Охоронна діяльність та безпека»

Рівень вищої освіти: другий

на здобуття освітнього ступеню: магістр
за спеціальністю № 251 « Державна безпека»
галузі знань № 25 « Воєнні науки, національна безпека, безпека
державного кордону»

Розглянуто та затверджено
на засіданні Вченої ради
від « ____ » _____ 201_ р.
протокол № ____

Введено в дію наказом ректора
від « ____ » _____ 201_ за
№ ____

Київ 2018 р.

ЗМІСТ

Терміни та визначення.....	4
I. Преамбула.....	9
II. Профіль програми.....	11
<i>Титул програми</i>	11
<i>A Мета програми</i>	11
<i>B Характеристика програми</i>	11
<i>C Працевлаштування та продовження освіти</i>	13
<i>D Стиль та методика навчання</i>	14
<i>E Програмні компетентності</i>	16
<i>F Програмні результати навчання</i>	17
III. Нормативний зміст підготовки за освітньо-професійною програмою, компетентності та результати навчання.....	19
IV. Структурно-логічна схема навчальної діяльності.....	21

ТЕРМІНИ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

У освітньо-професійній програмі терміни вживаються у такому значенні:

автономність і відповідальність – здатність самостійно виконувати завдання, розв’язувати завдання і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності;

академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами;

акредитація освітньої програми – оцінювання освітньої програми та/або освітньої діяльності вищого навчального закладу за цією програмою на предмет: відповідності стандарту вищої освіти; спроможності виконати вимоги стандарту та досягти заявлених у програмі результатів навчання; досягнення заявлених у програмі результатів навчання;

атестація – це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти;

вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти;

заклад вищої освіти – окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей;

галузь знань – основна предметна сфера освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка;

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується в кредитах ЄКТС;

засоби діагностики – документи, що затверджені в установленому порядку та призначені для встановлення ступеню досягнення запланованого рівня сформованості компетентностей студента при контрольних заходах;

здобувачі вищої освіти – особи, які навчаються у вищому навчальному закладі на певному рівні вищої освіти з метою здобуття відповідного ступеня і кваліфікації;

знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;

інтегрована оцінка – результат оцінювання конкретизованих завдань різних рівнів з урахуванням коефіцієнта пріоритетності (запланованого рівня сформованості компетентностей);

інформаційне забезпечення навчальної дисципліни – засоби навчання, у яких системно викладено основи знань з певної дисципліни на рівні сучасних досягнень науки і культури, опора для самоосвіти і самонавчання (підручники; навчальні посібники, навчально-наочні посібники, навчально-методичні посібники; хрестоматії; словники; енциклопедії; довідники тощо);

кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган установив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами;

освітня кваліфікація – кваліфікація, що присуджується вищими навчальними закладами на основі стандартів вищої освіти;

професійна кваліфікація – кваліфікація, які присуджується на основі професійних стандартів, що діють у сфері праці, і відображають здатність

особи виконувати завдання і обов'язки певного виду професійної діяльності. Професійні кваліфікації надаються роботодавцями або спільно з ними, або за встановленими за їх участю правилами;

компетентність/компетентності (за НРК) – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;

компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (частина перша статті 1 Закону України «Про вищу освіту»);

інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності (пункт третій Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341).

загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку;

спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю;

комунікація – взаємозв'язок суб'єктів із метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі – кредит ЄКТС) – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин. Навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить, як правило, 60 кредитів ЄКТС;

магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо – професійної програми, обсяг якої становить 90 ЄКТС. Обсяг освітньо – наукової 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компонентну обсягом не менше 30 відсотків.

Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра або спеціаліста;

методичне забезпечення навчальної дисципліни – рекомендації до супроводження навчальної діяльності студента за всіма видами навчальних занять, що містить у тому числі інформацію щодо засобів та процедури контрольних заходів, їх форми та змісту, методів розв'язання вправ, джерел

інформації;

національна рамка кваліфікацій – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів (*пункт перший Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341*).

навчальна дисципліна – сукупність модулів, що підлягає підсумковому контролю;

навчальний елемент – мінімальна навчальна інформація самостійного смислового значення (поняття, явища, відношення, алгоритми);

об'єкт діагностики – компетентності, опанування яких забезпечуються навчальною дисципліною;

об'єкт діяльності – процеси, явища, технології або (та) матеріальні об'єкти, на які спрямована діяльність фахівця (суб'єкта діяльності). Незалежно від фізичної природи об'єкт діяльності має певний період (цикл) існування, який передбачає етапи: проектування (розроблення), протягом якого вирішуються питання щодо забезпечення певних його якостей та властивостей; створення (виробництва, впровадження); експлуатації, протягом якої об'єкт використовується за призначенням; відновлення (ремонт, удосконалення), яке пов'язане з відновленням властивостей якості, підвищенням ефективності тощо; утилізації та ліквідації;

освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості;

освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма – система освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти;

освітня діяльність – діяльність вищих навчальних закладів, що провадиться з метою забезпечення здобуття вищої, післядипломної освіти і задоволення інших освітніх потреб здобувачів вищої освіти та інших осіб;

підсумковий контроль – комплексне оцінювання запланованого рівня сформованості дисциплінарних компетентностей;

поточний контроль – оцінювання засвоєння слухачем навчального матеріалу під час проведення аудиторного навчального заняття (опитування студентів на лекціях, перевірка та прийом звітів з виконання лабораторних робіт, тестування тощо);

програма навчальної дисципліни – нормативний документ, що визначає зміст навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми, розробляється кафедрою, яка закріплена наказом ректора для викладання дисципліни;

регульована професія – професія (вид професійної діяльності), допуск до якого та/або діяльність у межах якої певним чином регулюється спеціальним законом або спеціальними правилами, які встановлені або визнані законодавством (авіація, морський транспорт, медицина, безпека, оборона тощо);

результати навчання (Закон України «Про вищу освіту») – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-професійною, освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти;

результати навчання (Національна рамка кваліфікацій) – компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання;

рівень сформованості дисциплінарної компетентності – частка правильних відповідей або виконаних суттєвих операцій від загальної кількості запитань або суттєвих операцій еталону рішень;

робоча програма навчальної дисципліни – нормативний документ, що розроблений на основі програми дисципліни відповідно до річного навчального плану (містить розподіл загального часу на засвоєння окремих навчальних елементів і модулів за видами навчальних занять та формами навчання);

самостійна робота – діяльність слухача з вивчення навчальних елементів та змістових модулів, опанування запланованих компетентностей, виконання індивідуальних завдань, підготовки до контрольних заходів;

спеціалізація – складова спеціальності, що визначається вищим навчальним закладом та передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки здобувачів вищої та післядипломної освіти;

спеціальність – складова галузі знань, за якою здійснюється професійна підготовка;

стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності;

стандарт освітньої діяльності – це сукупність мінімальних вимог до кадрового, навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення освітнього процесу вищого навчального закладу й наукової установи;

професійний стандарт – затверджені в установленому порядку вимоги до кваліфікації працівників, їх компетентності, що визначаються роботодавцями і є основою для формування професійних кваліфікацій.

Професійні стандарти співвідносяться з рівнями Національної та галузевих рамок кваліфікацій і групуються за галузевими ознаками;

уміння – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв’язання завдань і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів);

якість вищої освіти – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти.

1. Профіль освітньої програми
«Магістр з державної безпеки»
«Master of state guard»
зі спеціальності № 251 «(Державна безпека)»

Галузь знань 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону

Спеціальність 251 Державна безпека

1 Загальна інформація	
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації	ступінь вищої освіти: магістр спеціальність: 251 – Державна безпека спеціалізація: охоронна діяльність та безпека освітня програма: магістр з державної безпеки
Мова(и) навчання і оцінювання	українська / <i>Ukraine</i>
Обсяг освітньої програми	Обсяг освітньо-професійної програми становить 90 кредитів ЄКТС, термін навчання 1,5 роки
Тип програми	Освітньо-професійна
Повна назва закладу вищої освіти, а також структурного підрозділу у якому здійснюється навчання	Інститут Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, <i>Institute of Department of State Guard of Ukraine of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine</i>
Назва закладу вищої освіти який бере участь у забезпеченні програми	Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наявність акредитації	Державна освітня установа навчальний центр з питань якості освіти
Цикл/рівень програми	НРК України – 8 рівень, FQ-EHEA – другий цикл, EQF-LLL – 7 рівень
Передумови	Наявність ступеня бакалавра, спеціаліста, магістра
Форма навчання	(денна, заочна)
Термін дії освітньої програми	2018-2022
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	indo.univ.kiev.ua
2 – Мета освітньої програми	
	Метою програми є підготовка професіоналів у галузі 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону за спеціальністю 251 Державна безпека з широким доступом до працевлаштування в Управлінні державної охорони України, інших військових формувань складових сектору безпеки та оборони.
3 - Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань / спеціальність / спеціалізація програми)	Основна предметна область – теорія та практика державної безпеки за напрямом охоронна діяльність та безпека.
Орієнтація освітньої програми	Програма спрямована на підготовку професіоналів за восьмим кваліфікаційним рівнем Національної рамки кваліфікацій, другого рівня вищої освіти у певній галузі професійної діяльності в Управлінні державної охорони або у процесі навчання. Освітньо-професійна програма для підготовки магістра включає освітню та практичну складові. <i>Освітня складова</i> , забезпечує отримання відповідного освітнього рівня за відповідною спеціальністю. До її складу включаються: навчальні дисципліни циклу спеціальної

	<p>підготовки, які забезпечують набуття професійних компетентностей; навчальні дисципліни циклу професійної підготовки, призначення яких полягає у забезпеченні професійного рівня вищої освіти магістр за спеціальністю 251 Державна безпека та отриманні спеціальних знань за спеціалізацією охоронна діяльність та безпека.</p> <p><i>Практична складова</i>, що дозволить закріпити отримані знання та вміння щодо виконання завдань за посадою на практиці.</p> <p>До складу практичної складової включаються навчальна практика, тактико-спеціальні навчання, командно-штабні навчання. Замовником підготовки магістрів є Управління державної охорони України.</p>
<p>Основний фокус освітньої програми та спеціалізації</p>	<p>Спеціальна освіта в сфері державної безпеки та компетенцій професіонала з охоронної діяльності та безпеки</p>
<p>Особливості програми</p>	<p>Підготовка професіоналів ступеня вищої освіти магістр за спеціальністю 251 Державна безпека, спеціалізацією охоронна діяльність та безпека здійснюється шляхом ефективного поєднання традиційних методик навчання та сучасних педагогічних технологій, які направлені на кінцевий позитивний результат.</p> <p>Сучасні інформаційні освітні технології створюють можливості для ефективного використання у навчальній діяльності інформаційних ресурсів та електронних систем телекомунікацій. Для підготовки фахівців другого рівня освіти застосування сучасних інформаційних технологій сприяє формуванню та удосконаленню загальних та професійних компетентностей.</p> <p>Запровадження в освітньому процесі інтерактивних методів навчання сприяють розвитку творчої та пізнавальної діяльності слухачів та студентів.</p> <p>Обов'язкова практика за фахом складає 4 тижня.</p>
<p>4 – Придатність випускників</p>	

до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Професіонал після закінчення Інституту УДО України КНУ імені Тараса Шевченка може займати керівні посади в Управлінні державної охорони: начальник відділення; заступник начальника відділу; начальник відділу; заступник начальника служби; начальник служби.
Подальше навчання	Третій рівень вищої освіти, здобуття освітньо-наукового ступеню: доктор філософії
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Загальний стиль навчання – завдання-орієнтований. Лекції, семінари, практичні заняття, в групах (до 8 осіб), самостійна робота на основі підручників та конспектів, консультації із викладачами. Під час останнього року половина часу дається на написання кваліфікаційної роботи (магістерської), яка також презентується та обговорюється за участі викладачів та одногрупників.
Оцінювання	Письмові та усні екзамени, презентації, захист кваліфікаційної (магістерської) роботи.
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми державної безпеки, що передбачає застосування теорії та методів управління, охорони посадових осіб та об'єктів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК-1	Здатність оригінально мислити, інноваційно діяти, зокрема в контексті дослідницької роботи на основі спеціалізованих концептуальних знань на рівні новітніх досягнень, розуміти і використовувати ідеї думки, генерувати нові ідеї.
ЗК-2	Здатність критично осмислювати проблеми в навчанні та професійній діяльності в тому

	числі і на межу предметних галузей
ЗК-3	Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми, що потребують оновлення та інтеграції знань, в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог
ЗК-4	Здатність самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування, організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки
ЗК-5	Дотримання загальних принципів безпеки особистості, суспільства, держави
ЗК-6	Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки, знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються
ЗК-7	Здатність використовувати іноземні мови у професійній діяльності
ЗК-8	Здатність до подальшого власного навчання зі значною мірою автономності та самостійності та нести відповідальність за розвиток професійних знань, умінь та навичок персоналу
ЗК-9	Здатність стійко переносити тривалі різнопланові фізичні та психологічні навантаження та впевнено діяти в екстремальних ситуаціях
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	
ФК-1	Здатність побудувати ефективну систему інформаційно-аналітичного забезпечення для підтримки процесів прийняття рішень щодо запобігання, протидії та нейтралізації загроз державній безпеці на рівні органу, який здійснює державну охорону.
ФК-2	Здатність використовувати інформаційні системи та технології, впроваджувати новітні

	розробки засобів комплексу інженерно-технічної охорони суб'єкта чи об'єкта у забезпеченні державної безпеки.
ФК-3	Здатність організовувати та управляти системою забезпечення безпеки особи, щодо якої здійснюється державна охорона, та під час проведення охоронних заходів
ФК-4	Здатність планувати заходи щодо попередження і мінімізації терористичних актів щодо осіб та об'єктів державної охорони; використовувати знання в галузі психології та конфліктології для здійснення переговорів з терористами, які захопили заручників та вивідування оперативно значущої інформації щодо ознак злочинної діяльності.
ФК-5	Здатність і готовність застосовувати методичний апарат інформаційно-аналітичної діяльності, зокрема, методи обробки інформації, моніторинг обстановки під час проведення охоронних заходів, її прогнозування, оцінки загроз та викликів державній безпеці
ФК-6	Здатність застосовувати сучасні методи обґрунтування рішень, прогнозувати ефективність оперативно-службової діяльності
ФК-7	Здатність здійснювати управління силами та засобами органу державної охорони України в повсякденних умовах та під час ускладнення обстановки, в різних формах оперативно-службової діяльності та при проведенні охоронних заходів
ФК-8	Здатність здійснювати оцінку рівня загрозам об'єктам та особам, щодо яких здійснюється державна охорона, та можливостей підрозділів забезпечити ефективне застосування сил та засобів
ФК-9	Здатність організовувати взаємодію та здійснення координації діяльності з суб'єктами державної охорони в інтересах забезпечення державної безпеки
ФК-10	Здатність проводити інноваційну діяльність щодо удосконалення нормативно-правових

	актів з питань державної охорони, розвитку форм і способів дій підрозділів державної охорони, використання сил та засобів державної охорони
ФК-11	Здатність здійснювати кадровий менеджмент
ФК-12	Здатність оцінювати свою діяльність та діяльність підлеглих, вдосконалювати і розвивати свій інтелектуальний рівень
ФК-13	Здатність готувати і вести ділові переговори
ФК-14	Розуміння завдань та способів дій підрозділів органу який здійснює державну охорону
ФК-15	Здатність застосовувати міжнародну нормативно-правову базу під час здійснення державної охорони в Україні та за кордоном
7 – Програмні результати навчання	
РН-1	Здатність використовувати методи та моделі оцінки оперативної обстановки для забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона
РН-2	Здатність застосовувати конституційно та законодавчо визначені права та завдання суб'єктів державної охорони які забезпечують державну охорону
РН-3	Здатність здійснювати попередню перевірку місць постійного та тимчасового перебування посадових осіб для підготовки охоронного заходу.
РН-4	Здатність розпізнавати ознаки підготовки терористичного акту щодо осіб та об'єктів державної охорони та вживати заходи щодо його попередження, нейтралізації
РН-5	Здатність взаємодіяти з засобами масової інформації, суб'єктами державної охорони, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами при здійсненні державної охорони органів державної влади України та посадових осіб.
РН-6	Здатність контролювати справність та правильне використання технічних засобів, зброї та боєприпасів, їх надійне зберігання, дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю.

PH-7	Здатність організувати службову, вогневу, тактико-спеціальну та фізичну підготовку згідно методики проведення занять з дотриманням мір безпеки при їх проведенні.
PH-8	Здатність виявляти можливі загрози по відношенню до суб'єкта чи об'єкта охорони, створювати модель можливого порушника та способи протидії.
PH-9	Здатність використовувати нормативну та технічну документацію щодо проектування комплексу інженерно-технічних засобів фізичного захисту периметру та об'єкту охорони.
PH-10	Організувати та підтримувати взаємодію між підрозділами Управління державної охорони України та суб'єктами державної охорони
PH-11	Застосовувати положення теорій управління, здійснення державної охорони по відношенню до осіб та об'єктів, для вирішення практичних завдань.
PH-12	Організувати інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів Управління державної охорони України, використовувати прикладне програмне забезпечення
PH-13	Застосовувати методику управління ризиками в процесі здійснення державної охорони
PH-14	Застосовувати загальнонаукові, емпіричні та спеціальні методи дослідження
PH-15	Виконувати функції управління (прийняття рішення, планування, організація, мотивація та контроль) щодо повсякденної та оперативно-службової діяльності у різних умовах обстановки.
PH-16	Застосовувати сучасні методи обґрунтування та системи підтримки прийняття рішень
PH-17	Організувати кадрове забезпечення в підрозділах Управління державної охорони України
PH-18	Розробляти оперативно-службові та бойові документи
PH-19	Організувати морально-психологічне забезпечення, заходи щодо недопущення

	втягування військовослужбовців та співробітників Управління державної охорони України в протиправну діяльність
PH-20	Тлумачити основні положення міжнародного та національного права щодо забезпечення державної безпеки
PH-21	Організовувати взаємодію та співробітництво з суспільством та засобами масової інформації в інтересах забезпечення державної безпеки
PH-22	Володіти іноземною мовою на рівні
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Специфічні характеристики кадрового забезпечення	<p>Проектна група: 1 доктор наук, 3 кандидата наук.</p> <p>Гарант освітньої програми (керівник проектної групи): кандидат юридичних наук, доцент кафедри охоронної діяльності та безпеки. Має стаж освітньо-педагогічної діяльності 11 років. Всі науково-педагогічні працівники, залучені до реалізації освітньої складової освітньо-професійної програми є штатними співробітниками Інституту УДО України КНУ імені Тараса Шевченка, мають науковий ступень і вчене звання та підтверджений рівень наукової і професійної активності.</p>
Специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення	<p>Забезпеченість навчальними приміщеннями, комп'ютерними робочими місцями, мультимедійним обладнанням відповідає потреби.</p> <p>Наявна вся необхідна соціально-побутова інфраструктура. Для проієднення досліджень наявні лабораторія наукового забезпечення діяльності УДО України, кафедра організації державної охоронної діяльності та безпеки.</p> <p>В Інституті УДО України КНУ імені Тараса Шевченка є інтернет мережа і 25 точок мережевого доступу мережі Інтернет. Користування інтернет-мережею безлімітне.</p>
Специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення	<p>Офіційний веб-сайт indo.univ.kiev.ua, містить інформацію про освітні програми, навчальну, наукову і виховну діяльність, структурні підрозділи, правила прийому, контакти.</p> <p>Всі зареєстровані в Інституті УДО України КНУ імені Тараса Шевченка користувачі</p>

	мають необмежений доступ до мережі Інтернет. Читальний зал забезпечений мережевим доступом до мережі Інтернет.
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	До керівництва науковою роботою здобувачів можуть бути залучені провідні фахівці навчальних закладів України на умовах індивідуальних договорів.
Міжнародна кредитна мобільність	Інститут УДО України КНУ імені Тараса Шевченка має договір про співробітництво з Вищим навчальним закладом публічної та індивідуальної безпеки «Айперон» (Краків, Республіка Польща)
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Навчання іноземних студентів проводиться на загальних умовах або за індивідуальним графіком

2. Перелік компонентів освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонентів ОП

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумк. контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
ОК 1.	Управління охоронною діяльністю та безпекою	3	екзамен
ОК 2.	Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб	7	екзамен
ОК 3.	Організація та забезпечення охорони об'єктів	5	екзамен
ОК 4.	Спеціальна вогнева підготовка	5	екзамен
ОК 5.	Спеціальна фізична підготовка	3	диф. залік
ОК 6.	Оперативно-технічна безпека	5	екзамен
ОК 7.	Тактико-спеціальна підготовка	4	екзамен
ОК 8.	Тактико-спеціальна практика	2	диф. залік
ОК 9.	Практика за напрямом "Охорона об'єктів"	2	диф. залік
ОК 10.	Практика за напрямом "Безпека фізичних осіб"	2	диф. залік

ОК 11.	Комплексне оперативне навчання "Безпека"	1	диф. залік
ОК 12.	Виконання магістерської роботи	6	екзамен
ОК 13.	Політологія	3	диф. залік
ОК 14.	Психологія управління	3	диф. залік
ОК 15.	Українська мова за професійним спрямуванням	3	диф. залік
ОК 16.	Професійна іноземна мова	3	екзамен
ОК 17.	Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності	3	диф. залік
ОК 18.	Діловий та професійний етикет	3	диф. залік
Загальний обсяг обов'язкових компонентів:		63	
Вибіркові компоненти ОП *			
<i>Вибірковий блок 1 (за наявності)</i>			
ВБ 1.1.	Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки	5	екзамен
ВБ 1.2.	Психологічне забезпечення охоронної діяльності	5	екзамен
ВБ 1.3.	Педагогіка та психологія освітньої діяльності	3	диф. залік
ВБ 1.4.	Оперативно-розшукова діяльність	3	диф. залік
ВБ 1.5.	Основи національної безпеки	3	диф. залік
ВБ 1.6.	Технічні засоби охорони	5	екзамен
ВБ 1.7.	Захисне та контраварійне управління автомобілем	3	диф. залік
<i>Вибірковий блок 2 (за наявності)</i>			
ВБ 2.1.			
ВБ 2.2.			
ВБ 2.3.			
...			
Загальний обсяг вибірових компонентів:		27	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		90	

2.2 Структурно-логічна схема ОП

Короткий опис логічної послідовності вивчення компонент освітньої програми. Рекомендується представляти у графічній формі.

Додаток Р Навчальні плани

"Затверджую"

Ректор Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
академік НАН України

Освітній ступінь: магістр
Академічна кваліфікація: магістр державної безпеки
Професійна кваліфікація (з умови дотримання вимог УДО України): 2423 «Професіонал охоронної діяльності та безпеки»

Термін навчання - 1 рік 6 міс.
На базі: освітніх ступенів бакалавр/магістр або ОКР спеціаліст

" _____ " _____ 2018 р.

Л. В. Губерський

Міністерство освіти і науки України

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

підготовки здобувачів вищої освіти
з галузі знань: 25 Освітні науки, національна безпека, безпека державного кордону
за спеціальністю: 251 Державна безпека
за програмою: Охоронна діяльність та безпека

денна форма навчання (державне замовлення)

I. Графік навчального процесу

II. Зведені дані по використанню часу (тижнів)

Курс	Графік навчального процесу												Зведені дані по використанню часу (тижнів)										
	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Теорет. навч.	Австація	Навчальна практика	Вірочина практика	Комплексне навчання	Виконання навчання	матеріальної роботи	Канікул			
1	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	13	2	2	2	1	6	6	6	52		
II	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	53	5	2	3	2	1	6	6	78		
Разом													53	5	2	3	2	1	6	6	78		

Примітка: Теоретичне навчання Екзаменаційні сесії Навчальні практики Виконання матеріальної роботи Атестація Канікулярні відпустки Комплексне оперативне навчання "Безпека"

Шифр навчального дисциплін і предметів	Назва дисципліни	(семестрові та тематичні контрольні)	Курси										Всього	Навчальні модулі					Навчальні модулі (всього)	Навчальні модулі (всього)									
			Курси											Всього	Навчальні модулі														
			1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	6 курс	7 курс	8 курс	9 курс	10 курс			1 курс	2 курс	3 курс	4 курс			5 курс								
1. Обов'язкові навчальні дисципліни																													
ЗВВ.01	Управління охоронною діяльністю та безпекою	1																3	90	30	16	0	0	8	4	2	60	0	
ЗВВ.02	Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб	3																	7	210	70	16	12	16	8	2	140	0	
ЗВВ.03	Організація та забезпечення охоронної діяльності	2																	5	150	50	14	0	14	12	8	2	100	0
ЗВВ.04	Спеціальна воєнна підготовка (всього)	1																	2	150	50	0	4	38	2	4	2	100	0
	Спеціальна воєнна підготовка (1 семестр)	1																	2	60	20	0	4	14	2	0	40	0	
	Спеціальна воєнна підготовка (2 семестр)	2																	3	90	30	0	0	24	0	4	2	60	0
ЗВВ.05	Спеціальна фізична підготовка	1																	3	90	30	4	0	24	0	2	0	60	0
ЗВВ.06	Організація-техніка безпеки	3																	5	150	50	16	2	20	6	4	2	100	0
ЗВВ.07	Тактико-спеціальна підготовка	1																	4	120	40	8	8	18	0	4	2	80	0
ЗВВ.08	Тактико-спеціальна практика (всього)	1																	2	60	0	0	0	0	0	0	0	60	0
	Тактико-спеціальна практика (1 семестр)	1																	1	30	0	0	0	0	0	0	0	30	0
	Тактико-спеціальна практика (2 семестр)	2																	1	30	0	0	0	0	0	0	0	30	0
ЗВВ.09	Практика за напрямком "Охорона об'єктів"	2																	2	60	0	0	0	0	0	0	0	60	0
ЗВВ.10	Практика за напрямком "Безпека фізичних осіб"	3																	2	60	0	0	0	0	0	0	0	60	0
ЗВВ.11	Комплексне оперативне навчання "Реєстрація"	3																	1	30	0	0	0	0	0	0	0	30	0
ЗВВ.12	Виконання кваліфікаційної роботи	3																	6	180	0	0	0	0	0	0	0	180	0
ЗВВ.13	Кваліфікаційні тести	3																	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Всього		6	1	2	5	8	1	45	1350	320	74	30	126	44	34	12	820	210										
2. Дисципліни вибору інституту																													
ЗВВ.01	Актуальні проблеми політології	2																	3	90	30	14	0	0	14	2	0	60	0
ЗВВ.02	Педагогіка управління	3																	3	90	28	6	0	10	10	2	0	62	0
ЗВВ.03	Українська мова за професійним спрямуванням	1																	3	90	26	0	24	0	0	2	0	64	0
ЗВВ.04	Професійна іноземна мова	1																	3	90	30	0	6	18	0	4	2	60	0
ЗВВ.05	Методологія та організація наукових досліджень з основних інтелектуальних діяльностей	2																	3	90	30	10	0	8	10	2	0	60	0
ЗВВ.06	Діловий та професійний етикет	1																	3	90	30	12	0	0	16	2	0	60	0
	Всього		1	5	0	0	6	0	18	540	174	42	30	36	50	14	2	366	0										
3. Дисципліни вибору студента																													
3.1. Вибір блокуми																													
Спеціальність "Охорона діяльності та безпеки"																													
ЗВВ.01	Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки	1																	5	150	50	20	0	4	20	4	2	100	0
ЗВВ.02	Педагогічне забезпечення охоронної діяльності (всього)	2																	5	150	50	10	0	16	18	4	2	100	0
	Педагогічне забезпечення охоронної діяльності (2 семестр)	2																	3	90	30	6	0	12	12	0	0	60	0
	Педагогічне забезпечення охоронної діяльності (3 семестр)	3																	2	60	20	4	0	4	6	1	2	40	0
ЗВВ.03	Педагогіка та педагогіка освітньої діяльності	2																	3	90	28	8	0	10	8	2	0	62	0
ЗВВ.04	Освітньо-наукова діяльність	3																	3	90	30	14	0	0	14	2	0	60	0
ЗВВ.05	Проблеми виконавчої безпеки	1																	3	90	30	14	0	0	14	2	0	60	0
ЗВВ.06	Технічні засоби охорони	2																	5	150	50	16	8	16	4	4	2	100	0
ЗВВ.07	Закони та конституційне управління в умовах воєнного стану	2																	3	90	30	6	0	22	0	2	0	60	0
	Всього		3	4	0	0	8	0	27	810	268	88	8	68	78	20	6	542	0										
	Всього за навчальним планом у тому числі		10	10	2	5	22	1	90	2700	762	204	68	230	172	68	20	1728	210										
обов'язкові дисципліни вибору інституту																													
вільний вибір студента																													

IV. Факультативні дисципліни (форми контролю не плануються)

Шифр дисципліни	Назва навчальної дисципліни	Особливі умови доступу (семестр)	Значення одиниць					Усього часу по семестрам		
			всього	лекції	практичні заняття	семи-наркові	аудиторні	1	2	3
ФНД.01	Спеціальна вогнева підготовка	1-3	60	8	52			12	24	24
ФНД.02	Професійна іноземна мова	1-3	168	10	158			52	64	52
ФНД.03	Спеціальна фізична підготовка	1-3	162		162			56	56	50
ФНД.04	Тактико-спеціальна підготовка (загальна тактика)	1	74	16	54	4		20	26	28
ФНД.05	Технічні засоби охорони	2	14	4	2	4		14		

V. Практична підготовка

Шифр дисципліни	Назва практики (лекції - навчальна; збірники, збірники без відриву від професійного навчання)	Семестр	Тривалість дня (в години)		
			1 сем.	2 сем.	3 сем.
ННД.08	Тактико-спеціальна практика (навчальна з відривом)	1,3	2		
ННД.09	Практика на напрямом "Охорона об'єктів" (виробнича з відривом)	2	2		
ННД.10	Практика на напрямом "Безпека фізичних осіб" (навчальна з відривом)	3	1		
ННД.11	Комплексне оперативне навчання "Безпека" (навчальна з відривом)	3	1		
Разом:			6		

VI. Атестація

Шифр	Форма і назва державної атестації	Семестр
ННД.12	Захист кваліфікаційної роботи	3
ННД.13	Кваліфікаційний іспит	3

Зведена таблиця

	1 сем.	2 сем.	3 сем.	Разом
Розподіл по семестрам	20	20	13	53
Кількість тижнів в семестрі	262	254	178	694
Кількість аудиторних годин на семестр	12	12	12	
Кількість аудиторних годин на тиждень	30	30	30	90
Кількість кредитів ECTS	4	3	3	10
Кількість екзаменів	4	4	2	10
Кількість заліків		1	1	2
Кількість курсових робіт	1	1	1	2
Навчальні практики		1	1	2
Виробничі практики		1	1	2
Комплексне оперативне навчання "Безпека"		1	1	1
Кваліфікаційний іспит		1	1	1

Умови приєднання кваліфікації: відповідно до вимог Управління державної охорони України

Навчальний план складено у відповідності до вимог Гаукового стандарту вищої освіти затвердженого наказом МОНМС України від 08.12.2011 № 1400

Схвалено на засіданні вченої ради Інституту УДО України

Протокол № 7 від 29 березня 2017 року

Начальник Інституту УДО України

В.А. Чайковський

" " " 2018 р.

"Погоджено"

НМЦ організації навчального процесу

III. План навчального процесу

Шифр навчальної дисципліни і практик	НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ	Семестр						Кредити						Години							
		Семестровий та підсумковий контроль						Навчальні заняття						Самостійна робота							
		Екзамени	Вісники	Проміжний контроль	Курсові проекти	Інвенцій та виробничі практики	Науково-дослідні практики	лекції	практичні	семінари	контрольні заняття	консультації	всього навчальних	всього	всього навчальних	лекції	практичні	семінари	контрольні заняття	консультації	
																					1
1. Нормативні навчальні дисципліни																					
1.1. Цикл загальної підготовки																					
III.L01	Основи правових знань в Україні	1	1									5	150	74	38	0	30	4	2	76	0
III.L02	Іноземна мова за професійним спрямуванням (всього)	2										15	450	222	0	206	0	8	8	228	0
III.L02.01	Іноземна мова за професійним спрямуванням	1										7	210	104	0	104	0	0	0	106	0
III.L02.02	Іноземна мова за професійним спрямуванням	2	1									7	210	104	0	98	0	4	2	106	0
III.L02.03	Іноземна мова за професійним спрямуванням	7	1									1	30	14	0	4	0	4	6	16	0
III.L03	Основи психології	2	1									3	90	44	12	16	14	2	0	46	0
III.L04	Основи національної безпеки	3	1	1								9	270	98	44	0	46	6	2	172	0
III.L05	Українська та зарубіжна культура	3	1									3	90	44	22	4	16	2	0	46	0
III.L06	Фізичне виховання (всього)	1	1									5	150	74	4	64	4	2	0	76	0
III.L06.01	Фізичне виховання	1										3	90	44	4	36	4	0	0	46	0
III.L06.02	Фізичне виховання	2	1									2	60	30	0	28	0	2	0	30	0
III.L07	Філософія та логіка	3	1									4	120	60	22	10	22	4	2	60	0
	Всього за циклом загальної підготовки		5	3	1							44	1320	616	142	300	132	28	14	704	0
1.2. Цикл професійної підготовки																					
III.L.08	Вогнева підготовка	1	1									3	90	44	2	36	0	4	2	46	0
III.L09	Спеціальна вогнева підготовка (всього)	2	2									9	270	126	22	82	6	12	4	144	0
III.L09.01	Спеціальна вогнева підготовка											2	60	30	6	22	2	0	0	30	0
III.L09.02	Спеціальна вогнева підготовка	3	1									2	60	30	6	20	2	2	0	30	0
III.L09.03	Спеціальна вогнева підготовка	4										1	30	14	6	6	2	0	0	16	0
III.L09.04	Спеціальна вогнева підготовка	5	1									1	30	14	2	6	0	4	2	16	0
III.L09.05	Спеціальна вогнева підготовка	6										1	30	14	0	14	0	0	0	16	0
III.L09.06	Спеціальна вогнева підготовка	7	1									1	30	12	0	12	0	2	0	18	0
III.L09.07	Спеціальна вогнева підготовка	8	1									1	30	12	0	6	0	4	2	18	0
III.L10	Основи оперативно-технічної безпеки	7	1									6	180	60	20	22	12	4	2	120	0
III.L11	Професійно-пеналогічне забезпечення	4	1									6	180	90	20	32	32	4	2	90	0
III.L12	Основи забезпечення охорони об'єктів	5	1									6	180	80	22	32	20	4	2	100	0
III.L13	Вступ до спеціальності	1	1									2	60	20	10	0	8	2	0	40	0
III.L14	Охорона фізичних осіб	6	1	1								6	180	64	20	20	16	6	2	116	0
III.L15	Режим секретності	1	1									2	60	20	8	0	10	2	0	40	0
III.L16	Військова пеналогія	5	1									5	150	74	20	24	24	4	2	76	0

Шифр навчального дисципліни і практик	Назва дисципліни	Семестровий та підсумковий контроль				Курсові	Година										
		Екзамени	Важливі	Проміжний контроль	Курсові проекти		Навчання та виробничі практики	Підсумковий контроль	Навчальні заняття								
									лекції	практичні	семінари	контрольні	вправи	консультації			
Курсові	Екзамени	Важливі	Проміжний контроль	Курсові проекти	Навчання та виробничі практики	Підсумковий контроль	лекції	практичні							семінари	контрольні	вправи
3. Дисципліни вільного вибору студента																	
Спеціалізація "Особиста та майнова безпека"																	
ДВС.01	Основи оперативно-розшукової діяльності	5	1				6	180	60	20	18	20	2	0	120	0	
ДВС.02	Криміналістичне забезпечення державної охорони	8	1				5	150	50	16	16	16	2	0	100	0	
ДВС.03	Основи конструкторського та технічного управління автомобілем (всього)	1	2				7	210	100	28	40	22	8	2	110	0	
ДВС.03.01	Основи конструкторського та технічного управління автомобілем	5	1				3	90	40	10	20	8	2	0	30	0	
ДВС.03.02	Основи конструкторського та технічного управління автомобілем	6	1				2	60	30	10	10	8	2	0	30	0	
ДВС.03.02	Основи конструкторського та технічного управління автомобілем	7	1				2	60	30	8	10	6	4	2	30	0	
ДВС.04	Основи підприємницької діяльності	4	1				5	150	60	28	0	26	4	2	90	0	
ДВС.05	Кримінологічне забезпечення державної охорони	6	1				5	150	60	18	16	24	2	0	90	0	
ДВС.06	Інженерно-технічні засоби охорони	7	1				6	180	60	16	28	10	4	2	120	0	
ДВС.07	Основи протидії терористичної діяльності	7	1				5	150	50	24	0	24	2	0	100	0	
ДВС.08	Психологія оперативно-розшукової діяльності	6	1				6	180	60	10	18	26	4	2	120	0	
ДВС.09	Організація забезпечення об'єктові та особистої безпеки в надзвичайних ситуаціях	8	1				6	180	60	20	20	18	2	0	120	0	
ДВС.10	Основи тактико-спеціальної підготовки (всього)	1	2				9	270	130	10	10	10	8	2	140	0	
ДВС.10.01	Основи тактико-спеціальної підготовки	3					2	60	30	4	20	4	0	0	30	0	
ДВС.10.02	Основи тактико-спеціальної підготовки	4	1				2	60	30	4	20	4	2	0	30	0	
ДВС.10.03	Основи тактико-спеціальної підготовки	5					2	60	30	0	28	0	0	0	30	0	
ДВС.10.04	Основи тактико-спеціальної підготовки	6	1				2	60	30	0	28	0	2	0	30	0	
ДВС.10.05	Основи тактико-спеціальної підготовки	7	1				1	30	10	2	4	2	4	2	20	0	
	Всього		5	9			60	1800	690	190	256	196	38	10	1110	0	
	Загалом за блоками	26	24	2	5	2	240	7200	2748	778	1062	696	156	56	3852	600	
	Всього за навчальним планом	26	24	2	5	2	240	7200	2748	788	1062	684	156	56	3852	600	
	У тому числі																
	обов'язкові дисципліни	15	9	0	2	1	2	120	3600	1386	324	654	292	82	34	1914	300
	вільні факультетів / інститутів	6	6	0	4	0	60	1800	672	264	152	208	36	12	828	300	
	вільний вибір студента	5	9	0	0	0	60	1800	690	190	256	196	38	10	1110	0	

IV. Факультативні дисципліни (форми контролю не плануються)

Шифр дисципліни	Назва навчальної дисципліни	Особливі умови доступу	Семестр / Семестри	Навчальних годин											
				лекції	практичні	семінари	індивідуальні	у тому числі по семестрам:							
ФНД.01	Професійна іноземна мова		3-7	18					1	2	3	4	5	6	7
ФНД.02	Спеціальна фізична підготовка		1-7	28					4	4	4	4	4	4	4

V. Практична підготовка

Шифр практики	Назва практики (назва - зваримо/без зварювального апарату)	Семестр	Тривалість	
			назва	зварюв.
ДНД. 19	Практика на фроні виробничої практики з вярвом від теоретичного навчання	8	8	
ДВЗ. 05.01	Ознайомлення з секційним (навчальним) апаратом з вярвом від теоретичного навчання	2	1	
ДВЗ. 05.02	Секційно-практична підготовка (навчальна практика з вярвом від теоретичного навчання)	4	2	
ДВЗ. 05.03	Охорона об'єктів (навчальна практика з вярвом від теоретичного навчання)	6	2	
ДВЗ. 05.04	Технологічна практика (навчальна практика з вярвом від теоретичного навчання)	7	2	
Разом:			15	

VI. Атестація

Шифр	Форма і назва атестації	Семестр
ННД.20	Зачет кваліфікаційної роботи	8
ННД.21	Кваліфікаційний тест	8

Зведена таблиця

Кількість тижнів в семестрі	Розподіл по семестрам								Разом
	1 сем.	2 сем.	3 сем.	4 сем.	5 сем.	6 сем.	7 сем.	8 сем.	
Кількість аудиторних годин на семестр	22	23	22	22	22	16	9	158	
Кількість аудиторних годин на семестр	426	390	394	372	388	310	136	2748	
Кількість аудиторних годин на тиждень	20	18	18	18	18	16	20	16	
Кількість кредитів ECTS	30	30	30	30	30	30	30	240	
Кількість еквіменів	4	3	2	3	4	3	5	26	
Кількість залків	2	4	4	3	2	4	3	24	
Кількість курсових робіт			1			1		2	
Навчальні та виробничі практики						1	1	1	5
Ліцензії									1

Навчальний план складено у відповідності до _____ (назва стандарту, за наявності)
а також згідно вимог _____ (назва професійного стандарту, за наявності)

Затверджено на засіданні Вченої ради Інституту Управління державної охорони України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Протокол № 7 від 29 березня 2017 року

Начальник Інституту

Чайковський В.А.

"Догоджено"
НМІІ організації навчального процесу

" " " 20 ____ р.

Додаток С
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до навчального плану

Код та найменування спеціальності 251 Державна безпека

Рівень вищої освіти другий (магістр)

Освітньо-професійна програма Охоронна діяльність та безпека

Форма навчання денна, заочна

Загальний обсяг у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи та строк навчання 90 кредитів /1,5 роки

Навчальний план, затверджений Вченою радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018 р., протокол №

(дата та номер протоколу)

Відповідність вимогам стандарту вищої освіти (в разі наявності): відсутні

Відповідність вимогам професійного стандарту (в разі наявності): відсутні

Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання: наявність ступеня бакалавра, спеціаліста, магістра

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання	Найменування навчальних дисциплін, практик
1	2	3
1. Нормативні навчальні дисципліни		
1.1. Цикл загальної підготовки		
Загальні:		
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у процесі навчання та службової діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів науки, оригінальності мислення, інноваційного підходу (ЗК -1)	Аналізувати на емпірик-ному та науковому рівні процеси, які відбуваються в політичному житті держави; міжнародні політичні процеси, геополітичну обстановку, проблеми, що відносяться до місця і ролі України в сучасному світі; особливості функціонування системи забезпечення національної безпеки (РН – 20)	Актуальні проблеми політології
Організовувати та управляти системою забезпечення безпеки особи, щодо якої здійснюється державна охорона, та під час проведення охоронних заходів	Організовувати морально-психологічне забезпечення, заходи щодо недопущення втягування військовослужбовців та співробітників Управління державної охорони України в протиправну діяльність	Психологія управління

(ФК-3)	(РН-19)	
Використовувати українську мову у професійній діяльності (ЗК-7)	Висловлювати, обґрунтовувати і відстоювати власну позицію стосовно подій та явищ суспільного життя на основі ціннісного ставлення до історичного минулого й сучасного розвитку. (РН-2)	Українська мова за професійним спрямуванням
Використовувати іноземні мови у професійній діяльності. (ЗК-7)	Володіти іноземною мовою на рівні B2 (РН-22)	Професійна іноземна мова
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у процесі навчання та службової діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів науки, оригінальності мислення, інноваційного підходу. (ЗК-1)	Здатність застосовувати загальнонаукові, емпіричні та спеціальні методи дослідження. (РН-14)	Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності
Здатність надавати правову оцінку різним соціальним процесам, пов'язаним з державною охороною. (ЗК-6)	Готувати і вести ділові переговори. (ФК- 13)	Діловий та професійний етикет
Фахові:		

Використовувати іноземні мови у професійній діяльності. (ЗК-7)	Володіти іноземною мовою на рівні B2. (PH-22)	Іноземна мова за професійним спрямуванням
1.2. Цикл професійної підготовки		
Загальні:		
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів для розв'язання поставлених проблем. (ЗК-1)	Застосовувати положення теорій управління, здійснення державної охорони по відношенню до осіб та об'єктів, для вирішення практичних завдань. (PH-11)	Управління охоронною діяльністю та безпекою
Самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування, організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки. (ЗК-4)	Здатність виявляти можливі загрози по відношенню до суб'єкта чи об'єкта охорони, створювати модель можливого порушника та способи протидії. (PH-8)	Організація та забезпечення безпеки фізичних осіб
Самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування	Здатність виявляти можливі загрози по відношенню до суб'єкта чи об'єкта охорони, створювати модель можливого порушника та способи протидії. (PH-8)	Організація та забезпечення охорони об'єктів

розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування, організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки. (ЗК-4)		
Критично осмислювати проблеми в навчанні та професійній діяльності в тому числі і на межі предметних галузей. (ЗК-2)	Контролювати справність та правильне використання технічних засобів, зброї та боєприпасів, їх надійне зберігання, дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю. (РН-13)	Спеціальна вогнева підготовка
Здатність до подальшого власного навчання зі значною мірою автономності та самостійності та нести відповідальність за розвиток професійних знань, умінь та навичок персоналу. (ЗК-8)	Організовувати службу, вогневу, тактико-спеціальну та фізичну підготовку згідно методики проведення занять з дотримання заходів безпеки при їх проведенні. (РН-15)	Спеціальна фізична підготовка
Можливість професійно діяти відповідно до непередбачуваної ситуації, що склалася. (ЗК-5)	Організовувати заходи оперативно-технічного характеру з метою протидії і попередження реалізації терористичних актів щодо осіб та об'єктів державної охорони. (РН-23)	Оперативно-технічна безпека
Здатність приймати обґрунтовані рішення. (ЗК-6)	Здатність виявляти можливі загрози по відношенню до суб'єкта чи об'єкта охорони, створювати	Тактико-спеціальна підготовка

	модель можливого порушника та способи протидії. (PH-8)	
Здатність приймати обґрунтовані рішення. (ЗК-6)	Проводити дистанційний огляд об'єкту на наявність вибухонебезпечних предметів із застосуванням відповідних технічних засобів. (PH-10)	Тактико-спеціальна практика
Фахові:		
Самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування, організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки. (ЗК-4)	Використовувати методи та моделі оцінки оперативної обстановки для забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона. (PH-1)	Практика за напрямом "Безпека фізичних осіб"
		Комплексне оперативне навчання "Безпека"
Самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування,	Застосовувати конституційно та законодавчо визначені завдання щодо органів, які забезпечують безпеку охороняємих осіб та об'єктів. (PH-6)	Виконання кваліфікаційної роботи
	Застосовувати положення теорій управління, здійснення державної охорони по відношенню до осіб та об'єктів, для вирішення практичних	Основи управління в державній охороні

організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки. (ЗК-4)	завдань. (РН-11)	
Самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування, організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки. (ЗК-4)	Здатність виявляти можливі загрози по відношенню до суб'єкта чи об'єкта охорони, створювати модель можливого порушника та способи протидії. (РН-8)	Основи забезпечення охорони об'єктів
Стійко переносити тривалі різнопланові фізичні та психологічні навантаження та впевнено діяти в екстремальних ситуаціях. (ЗК-9)	Організовувати морально-психологічне забезпечення, заходи щодо недопущення втягування військовослужбовців та співробітників Управління державної охорони України в протиправну діяльність. (РН-19)	Професійно-психологічне забезпечення
2. Дисципліни за вибором Інституту		
Загальні:		
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів для розв'язання поставлених проблем. (ЗК-1)	охорони по відношенню до осіб та об'єктів, для вирішення практичних завдань. (РН-11)	Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки

<p>Самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування, організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки. (ЗК-1)</p>	<p>Організовувати морально-психологічне забезпечення, заходи щодо недопущення втягування військовослужбовців та співробітників Управління державної охорони України в протиправну діяльність. (РН-19)</p>	<p>Психологічне забезпечення охоронної діяльності</p>
<p>Здатність дотримуватись загальних принципів безпеки особистості, суспільства, держави. (ЗК-5)</p>	<p>Визначати соціологічні та психологічні характеристики суб'єктів між особистих відносин. (РН-7)</p>	<p>Педагогіка та психологія освітньої діяльності</p>
<p>Здатність надавати правову оцінку різним соціальним процесам, пов'язаним з державною охороною. (ЗК-6)</p>	<p>Використовувати методи та моделі оцінки оперативної обстановки для забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона. (РН-1)</p>	<p>Оперативно-розшукова діяльність</p>
<p>Здатність дотримуватись загальних принципів безпеки особистості, суспільства, держави. (ЗК-5)</p>	<p>Розпізнавати ознаки підготовки терористичного акту щодо осіб та об'єктів державної охорони та вживати заходи щодо його попередження, нейтралізації. (РН-4)</p>	<p>Проблеми національної безпеки</p>
<p>Самостійно оперативно приймати рішення у складних та непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових</p>	<p>Організовувати заходи оперативно-технічного характеру з метою протидії і попередження реалізації терористичних актів щодо осіб та об'єктів державної</p>	<p>Технічні засоби охорони</p>

<p>підходів, системного аналізу, синтезу та прогнозування розвитку подій та процесів; здійснювати функцію управління (планування, організація, мотивація, контроль) організацією в різних умовах обстановки. (ЗК-4)</p>	<p>охорони. (РН-23)</p>	
<p>Використовувати знання та навички контраварійного керування автомобілем в екстремальних ситуаціях. (ФК-14)</p>	<p>Контролювати справність та правильне використання технічних засобів, зброї та боєприпасів, їх надійне зберігання, дотримання заходів безпеки при поводженні зі зброєю. (РН-13)</p>	<p>Захисне та контраварійне управління автомобілем</p>
<p>3. Дисципліни вільного вибору студента</p>		
<p>Загальні:</p>		
<p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у процесі навчання та службової діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів науки, оригінальності мислення, інноваційного підходу. (ЗК-1)</p>	<p>Реалізовувати законодавчо визначені повноваження Управління державної охорони України для забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона. (РН-2)</p>	<p>Право ЄС у системі публічного управління</p>
<p>Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми, що потребують оновлення та інтеграції знань, в умовах неповної/недостатньої інформації та</p>	<p>Організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-службової діяльності підрозділів Управління державної охорони України, використовувати прикладне програмне забезпечення. (РН-12)</p>	<p>Механізм забезпечення інформаційної безпеки</p>

суперечливих вимог. (ЗК-3)		
Стійко переносити тривалі різнопланові фізичні та психологічні навантаження та впевнено діяти в екстремальних ситуаціях. (ЗК-9)	Здатність виявляти можливі загрози по відношенню до суб'єкта чи об'єкта охорони, створювати модель можливого порушника та способи протидії. (РН-8)	Психологія оперативно-розшукової діяльності
Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у процесі навчання та службової діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів науки, оригінальності мислення, інноваційного підходу. (ЗК-1)	Застосовувати сучасні наукові та інноваційні методи для обґрунтування та ефективної реалізації управлінських рішень. (РН-16)	Політична психологія
Стійко переносити тривалі різнопланові фізичні та психологічні навантаження та впевнено діяти в екстремальних ситуаціях. (ЗК-9)	Розпізнавати ознаки підготовки терористичного акту щодо осіб та об'єктів державної охорони та вживати заходи щодо його попередження, нейтралізації. (РН-4)	Сучасні аспекти професійно-психологічного забезпечення охоронної діяльності
Здатність до подальшого власного навчання зі значною мірою автономності та самостійності та нести відповідальність за розвиток професійних знань, умінь та навичок персоналу. (ЗК-8)	Організовувати службу, вогневу, тактико-спеціальну та фізичну підготовку згідно методики проведення занять з дотриманням мір безпеки при їх проведенні. (РН-7)	Актуальні питання педагогіки та психології вищої школи

Керівник проектної групи
кандидат юридичних наук, доцент

М.А. Микитюк

Додаток Т Освітня програма

Magisterský studijní program - Enviromentální management
Studijní plán vedlejší specializace - Kynologie

Povinné předměty - magisterské studium, externí forma studia

Název povinného předmětu	ukončení předmětu	počet kreditů	Počet hodin za semestr			
			1	2	3	4
Technologie v životním prostředí	Zk	6	12z			
Legislativa složek životního prostředí	Zk	6	8z			
Hospodaření a životní prostředí	Zk	6	12z			
Enviromentální politika EU	Zk	3	8z			
Posuzování vlivů na zdraví obyvatelstva	Zk	6	12z			
Enviromentální marketing	Zk	6		8z		
Akreditace, certifikace a notifikace	Zk	6		12z		
Enviromentální management a audit	Zk	6		12z		
Ekonomika životního prostředí	Zk	3		8z		
Informační a databázové systémy enviromentalistiky	Zk	6		12z		
Management lidských zdrojů	Zk	3			8z	
Hodnocení kvality života obyvatelstva	Zk	6			12z	
Management rizik	Zk	6			12z	
Akreditace a certifikace v environmentu	Zk	6			12z	
Diplomový seminář I	P	6			8p	
Enviromentální management v integrovaném systému	Zk	6				12z
Projektový management	Zk	6				8z
Správní právo	Zk	3				8z
Diplomový seminář II	P	12				12p
Genetika	Z	3	10př 10s			
Základy zootechniky	Z	3	10př 10s			
Etologie	Kz	3			10př 10s	
Veterinářství	Kz	3		10př 10s		
Metody využití psů	Zk	3			10př 10s	
Management a marketing chovu	Zk	3				10př 10s
Psychologie osobnosti	Zk	3		5př 5s 10c		20c

Seznam zkratk použitých v tabulce

ZK - zkouška

KZ - klasifikovaný zápočet

Z - zápočet

P - průběžné hodnocení během výukové části semestra

Z - zkouška ve zkuškovém období

př - přednáška

s - seminář

c - cvičení

Harmonogram sesji egzaminacyjnej
Semestr zimowy 2018/2019

ul. Gen. J. Zajęzka 7

Procedury kontroli ruchu drogowego	mgr E. Ciborowska	9 lutego, godz. 11.00	329
Bezpieczeństwo wewnętrzne w UE	prof. Z. Sujkowska-Zycka	9 lutego, godz. 9.00	329
Semestr I Bezpieczeństwo narodowe II stopnia			
Przedmiot	Wykładowca	Data, godz.	Miejsce
Bezpieczeństwo międzynarodowe	dr W. Zieliński	9 lutego, godz. 9.00 - 10.00	312
Historia powszechna bezpieczeństwa	prof. T. Kmieciak	9 lutego, godz. 10.00	337
Podstawy prawoznawstwa i system prawny RP	dr J. Kielbowicz	9 lutego, godz. 9.30	Aula Z
System bezpieczeństwa narodowego	dr C. Sochala	9 lutego, godz. 12.45 - 14.15	324
Polityka i strategia bezpieczeństwa narodowego Polski	dr M. Wojciszko	9 lutego, godz. 10.45 - 11.30	333
Semestr III Bezpieczeństwo narodowe II stopnia			
Przedmiot	Wykładowca	Data, godz.	Miejsce
Zarządzanie informacją	dr D. Mąka	16 lutego, godz. 10.30	308
Międzynarodowe stosunki ekonomiczne	dr K. Bojarska	9 lutego, godz. 9.00	333
Zwalczanie przestępczości	mgr E. Ciborowska	9 lutego, godz. 11.00	329
Międzynarodowe stosunki polityczno-wojskowe	dr W. Zieliński	9 lutego, godz. 10.00 - 11.00	312
Prawo karne z elementami postępowania karnego	prof. S. Lelental	2 marca, godz. 12.00 (wpisy)	
Globalne zagrożenia bezpieczeństwa	prof. J. Pięta	9 lutego, godz. 13.00-14.30	316
Współpraca międzynarodowa w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego	dr R. Chmielewski	9 lutego, godz. 10.00 - 12.00	Pokój Kanclerza (nr 2)
Regionalizacja i instytucjonalizacja bezpieczeństwa	dr C. Sochala	9 lutego, godz. 11.15 - 12.45	324
System reagowania kryzysowego	dr M. Wojciszko	9 lutego, godz. 12.15 - 13.00	333

Wpisy, zaliczenia:

dr Ł. Świerczewski - 16 lutego br., godz. 14 nr 7

mgr A. Kapkowski - 16 lutego br., godz. 9.00, Pokój nr 7

mgr K. Wierzbicki - 9 lutego br., godz. 10.00, Pokój nr 5

dr W. Zieliński - 9 lutego br., godz. 9.00, Sala 312 (dotyczy przedmiotu Geografia bezpieczeństwa)

Harmonogram sesji egzaminacyjnej
Semestr zimowy 2018/2019

ul. Gen. J. Zajęzka 7

Semestr III Bezpieczeństwo narodowe			
Przedmiot	Wykładowca	Data, godz.	Miejsce
Teoria bezpieczeństwa	dr M. Wojciszko	9 lutego, godz. 11.30 - 12.15	333
Podstawy stosunków międzynarodowych	dr W. Paszkowski	9 lutego, godz. 11.00 - 12.00	320
Zagrożenia militarne i niemilitarne bezpieczeństwa państwa	prof. J. Pięta	9 lutego, 10.00- 11.30	316
Bezpieczeństwo publiczne i cywilne	dr R. Chmielewski	9 lutego, godz. 10.00 - 12.00	Pokój Kanclerza (nr 2)
Bezpieczeństwo państwa i obrona narodowa	dr C. Sochala	9 lutego, godz. 8.00 - 9.30	324
Język angielski		10 lutego, godz. 11.15	324
Semestr III Bezpieczeństwo wewnętrzne			
Przedmiot	Wykładowca	Data, godz.	Miejsce
Zwalczanie przestępczości	mgr T. Watras	9 lutego, godz. 12.00	Pokój nr 7
Postępowanie na miejscu zdarzenia	dr R. Chmielewski	9 lutego, godz. 10.00 - 12.00	Pokój Kanclerza (nr 2)
Bezpieczeństwo imprez masowych	mgr W. Seruga	9 lutego, godz. 12.30	310
Prawo karne materialne z prawem wykroczeń-część ogólna	prof. M. Jurgilewicz	kontakt indywidualny	
Zasady użytkowania broni	dr W. Przyjemski	kontakt indywidualny	
Język angielski		10 lutego, godz. 11.15	324
Semestr V Bezpieczeństwo narodowe			
Przedmiot	Wykładowca	Data, godz.	Miejsce
Ochrona przed czynnikami masowego rażenia	prof. J. Pięta	9 lutego, godz. 11.30 - 13.00	316
Ochrona danych osobowych i informacji niejawnych	mgr T. Wachowski	9 lutego, godz. 10.00	Pokój nr 7
Sojusz Północno-Atlantycki i jego rola w bezpieczeństwie międzynarodowym	dr K. Paszkowski	9 lutego, godz. 10.00-11.00	320
Polska w międzynarodowych operacjach pokojowych			
Pozamilitarne przygotowanie obronne państwa	dr C. Sochala	9 lutego, godz. 9.45 - 11.15	324
Semestr V Bezpieczeństwo wewnętrzne			
Przedmiot	Wykładowca	Data, godz.	Miejsce
Ratownictwo medyczne	dr W. Rycerski	9 lutego, godz. 13.00	308
Ochrona danych osobowych i informacji niejawnych	mgr T. Wachowski	9 lutego, godz. 10.00	Pokój nr 7

Додаток У
Програми навчальних дисциплін
Додаток У.1

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ

Кафедра тактико-спеціальної підготовки

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник Інституту
УДО України
полковник Чайковський
В.А.
_____._____.2016

СПЕЦІАЛЬНА ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
для підготовки фахівців освітнього ступеня «Магістр»
за спеціальністю «Охоронна діяльність та безпека» (8.18010026)
галузі знань - (1801) «Специфічні категорії»

Навчальна програма дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» для слухачів Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Пугач Сергій Миколайович – перший заступник начальника Інституту УДО України - керівник групи;

Кисленко Дмитро Петрович – начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки, кандидат юридичних наук, доцент, майстер спорту України;

Голя Костянтин Валерійович - старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

*Обговорена та схвалена Вченою радою Інституту УДО України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
від « _____ » _____ 20 _____ року, протокол № _____*

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Спеціальна вогнева підготовка» складена відповідно до ОПП магістра за спеціальністю «Охоронна діяльність та безпека».

Предметом вивчення дисципліни є практичні вправи, спрямовані на навчання слухачів умілому володінню та поводженню з вогнепальною зброєю, а також теоретичні відомості про матеріальну частину, тактико-технічні характеристики, порядок застосування, заходи безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, основи організації та методики проведення занять зі спеціальної вогневої підготовки.

Міждисциплінарні зв'язки: «Тактико-спеціальна підготовка», «Спеціальна фізична підготовка», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки».

Програма навчальної дисципліни складається з двох розділів:

Розділ 1. Теоретична підготовка

Розділ 2. Практична підготовка

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни полягає у формуванні у випускників знань, умінь і компетенцій для забезпечення ефективного управління та організації максимально безпечного для себе та оточуючих громадян застосування та використання вогнепальної зброї у випадках, коли для цього виникають правові підстави.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Спеціальна вогнева підготовка» є:

- формування у випускників Інституту теоретичних знань з матеріальної частини й тактико-технічних характеристик зброї, заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, правових підстав застосування зброї, основ, прийомів та правил стрільби зі стрілецької зброї, а також особливостей техніки і тактики стрільби в різних умовах;

- розвиток у випускників Інституту стійких психічних якостей (навичок), які б давали змогу швидко приймати управлінські рішення у ситуаціях, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї, у тому числі за наявності несприятливих факторів (психічне або фізичне навантаження);

- зміцнення здоров'я і підвищення стійкості організму до дій несприятливих факторів військово-професійної діяльності;

- формування у слухачів стійких навичок влучної стрільби з вогнепальної зброї відповідно до умов вправ Курсу стрільби;

- закріплення навичок безпечного поводження з вогнепальною зброєю;

- формування у випускників Інституту теоретичних знань з основ організації та методики проведення занять зі спеціальної вогневої підготовки.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми слухачі повинні:

знати:

- сучасні проблеми і головні завдання спеціальної вогневої підготовки у процесі професійного вдосконалення військовослужбовців УДО України;
- основні законодавчі та нормативно-правові акти з організації спеціальної вогневої підготовки військовослужбовців УДО України;
- вимоги службово-професійної діяльності до рівня спеціальної вогневої підготовленості військовослужбовців УДО України;
- роль, місце і значення дисципліни "Спеціальна вогнева підготовка" у системі підготовки військовослужбовців УДО України;
- загальні засади методики та організації проведення занять з спеціальної вогневої підготовки військовослужбовців УДО України;
- особливості організації і проведення занять зі спеціальної вогневої підготовки в Інституті УДО України і підрозділах УДО України, заходи безпеки під час занять;
- правові підстави застосування військовослужбовцями УДО України вогнепальної зброї під час виконання ними службових обов'язків відповідно до чинного законодавства.

вміти:

- впевнено виконувати стрілецькі вправи, відповідно до діючого Курсу стрільб;
- правомірно застосовувати вогнепальну зброю для захисту осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона, для самозахисту, протидії злочинцям, а також для затримання правопорушників;
- впевнено долати штучні та природні перешкоди;
- організовувати процес вогневої підготовки у підрозділах з метою забезпечення готовності особового складу до виконання завдань за призначенням;
- організовувати і методично правильно проводити практичні заняття зі спеціальної вогневої підготовки з військовослужбовцями УДО України;
- розробляти планову, обліково-звітну та методичну документації зі спеціальної вогневої підготовки.

Вивчення навчальної дисципліни «Тактико-спеціальної підготовка» здійснюється упродовж усіх семестрів на першому та другому курсах навчання. Термін навчання для денної форми складає 1,6 роки. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 годин 8 кредитів ECTS.

Термін навчання для заочної форми навчання складає 1,9 роки для заочної форми навчання. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 годин 8 кредитів ECTS.

2. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретична та методична підготовка

Тема 1. Вимоги безпеки під час проведення стрільб, кидання ручних гранат та поводження з імітаційними засобами. Основи внутрішньої та зовнішньої балістики

Забезпечення безпеки під час стрільб. Випадки, у яких стрільба негайно припиняється. Безпека під час використання імітаційних засобів. Явище пострілу. Періоди пострілу. Траєкторія та її елементи.

Тема 2. 9 мм пістолет Макарова, 9 мм пістолет «Форт», 9 мм пістолет «Glock-17»

Історія створення, модифікації, призначення, тактико-технічні характеристики, взаємодія частин та механізмів.

Тема 3. Автомат Калашникова, пістолет-кулемет FN «P90», пістолет-кулемет НК MP5, ручні осколкові гранати та світло-шумові гранати

Історія створення, модифікації, призначення, тактико-технічні характеристики, взаємодія частин та механізмів.

Тема 4. Порядок огляду, чищення та змащування стрілецької зброї. Порядок зберігання, транспортування зброї та боєприпасів

Порядок огляду, чищення та змащування стрілецької зброї. Періодичність огляду зброї. Правила огляду зброї у зібраному та розібраному стані. Прийоми чищення зброї. Приладдя та хімічні засоби для чищення зброї. Порядок огляду, чищення та змащування стрілецької зброї. Періодичність огляду зброї. Правила огляду зброї у зібраному та розібраному стані. Прийоми чищення зброї.

Тема 5. Організація та проведення занять з вогневої підготовки. Оцінка вогневої підготовки

Порядок організації та проведення занять зі спеціальної вогневої підготовки. Оцінка вогневої підготовки. Порядок організації та проведення занять зі спеціальної вогневої підготовки.

Розділ 2. Практична підготовка

Тема 6. Виконання вправ початкових стрільб з пістолета

Виконання вправи початкових стрільб №1. Формування початкових навичок влучної стрільби. Виконання вправи початкових стрільб №2. Формування початкових навичок повторного швидкісного пострілу.

Тема 7. Виконання вправ навчальних стрільб з пістолета

Виконання вправи навчальних стрільб №1; №2. Навчання техніці швидкісної стрільби та навчання техніці швидкісної стрільби після обертання.

Виконання вправи навчальних стрільб №3; №4. Навчання техніці швидкісної стрільби з перенесенням вогню по фронту та навчання техніці швидкісної стрільби, використовуючи тільки «слабку» руку.

Виконання вправи навчальних стрільб №5; №6. Навчання техніці швидкісної стрільби з різних положень та з виявленням мішеней, що імітують загрозу.

Виконання вправи навчальних стрільб №7. Навчання техніці швидкісної стрільби з використанням укриття. Виконання вправи навчальних стрільб №9. Удосконалення техніки швидкісної стрільби.

Виконання вправи навчальних стрільб №10. Навчання техніці швидкісної стрільби у русі з короткими зупинками.

Виконання вправи навчальних стрільб №14. Навчання техніці швидкісної стрільби у секторі з перенесенням вогню по фронту.

Виконання вправи навчальних стрільб №12. Навчання техніці швидкісної стрільби з різних положень, з використанням укриття під час переміщення по фронту.

Виконання вправи навчальних стрільб №16. Навчання техніці швидкісної стрільби під час пішого супроводу.

Виконання вправи навчальних стрільб №15. Навчання техніці швидкісної стрільби впритул.

Виконання вправи навчальних стрільб №18. Навчання техніці швидкісної стрільби по фронту з автомобіля, що рухається.

Тема 8. Виконання вправ початкових стрільб з автомата

Виконання вправи початкових стрільб №1. Формування початкових навичок влучної стрільби.

Тема 9. Виконання вправ навчальних стрільб з автомата

Виконання вправи навчальних стрільб №1. Навчання техніці швидкісної стрільби.

Виконання вправи навчальних стрільб №4. Навчання техніці стрільби після поворотів (обертань).

Виконання вправи навчальних стрільб №3. Навчання техніці стрільби з різних положень.

Виконання вправи навчальних стрільб №5. Навчання техніці стрільби з-поза укриття.

Виконання вправи навчальних стрільб №2. Удосконалення техніки стрільби з різних положень.

Виконання вправи навчальних стрільб №8. Навчання техніці стрільби у русі з короткими зупинками.

Виконання вправи навчальних стрільб №10. Навчання техніці швидкісної стрільби у русі.

Виконання вправи навчальних стрільб №11. Навчання техніці стрільби у секторі.

Виконання вправи навчальних стрільб №12. Навчання техніці стрільби у пішому маршруті руху наряди охорони.

Виконання вправи навчальних стрільб №13. Навчання техніці стрільби по фронті з автомобіля, що рухається.

Виконання вправи навчальних стрільб №14. Навчання техніці стрільби за напрямком руху автомобіля.

Тема 10. Виконання вправ кидання ручних гранат

Виконання вправи кидання ручних гранат №1. Навчання техніці кидання ручних гранат з окопу.

Виконання вправи кидання ручних гранат №2. Навчання техніці кидання ручних гранат у русі.

Тема 11. Виконання комплексних стрілецьких вправ

Виконання комплексної стрілецької вправи №2. Удосконалення техніки стрільби з різних видів зброї у русі з короткими зупинками.

Виконання комплексної стрілецької вправи №1. Удосконалення техніки стрільби з різних видів зброї, зі зміною вогневих позицій та режимів вогню, з різних положень.

Виконання комплексної стрілецької вправи №3. Удосконалення техніки стрільби з різних положень, використовуючи укриття.

3. Рекомендована література:

Основна:

1. Курс стрільб зі стрілецької зброї Управління державної охорони України, 2011 – 102 с.
2. Настанова зі стрілецької справи: 9-мм пістолет Макарова (ПМ)- К., 2006- 60 с.
3. Настанова зі стрілецької справи: Ручні гранати.- К., 2006 – 60 с.
4. Настанова зі стрілецької справи: 5.45-мм автомат Калашникова (АК-74, АК-74Н, АКС-74Н) – К., 2006 – 139 с.
5. Руководство по 5,45-мм автомату Калашникова (АК-74, АКС-74, АК-74А; АКС-74А) и 5,45-мм ручному пулемёту Калашникова (РКК-74,РККС-74, РКК-74А, РККС-74А) – М.: Воениздат, 1976. – 75 с.
6. Вогнева підготовка: Навч. посіб./ М.М. Ляпа, В.М. Петренко, О.І. Судніков, В.Є. Житник, В.І. Макеєв. - Суми: Сумський державний університет, 2011. - 283 с.
7. Інструкція з експлуатації до самозарядного пістолета з механізмом безпечної дії Глок (Glock).
8. Інструкція з експлуатації пістолету-кулемету Р-90.
9. 9-мм пістолет «Форт-12»: Паспорт./ Вінниця: НВО «Форт» МВС України.
10. Виталий Крючин. Практическая стрельба. 2006 – 260 с.
11. Суарес Г. Тактическое преимущество / - Пер. с англ. К.Ткаченко. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2003. -224 с.: ил. – (Спецназ).
12. Ершов Д.И. Организация и методика проведения учебных стрельб из пистолета Макарова и автомата Калашникова: Учебно-методическое пособие/ МВД СССР. – М., 1973.

Додаткова:

1. Вогнева підготовка: Навч. посіб./ В.Ф.Глущенко, А.О.Колоколов, Ю.В.Мельник та ін. – Вінниця, “ДТП”,-1998.-160с.
2. Вогнева підготовка: Навч. посіб./ В.В. Василенко, В.М.Дзюба, О.Ю. Окунський та ін. – К.: Паливода, 2003.
3. Вогнева підготовка: Навч.-метод. Посібник / С.П. Максимов, О.В. Запорожанов, О.Г. Шкапа та ін.- К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006.-108 с.
4. Жук А.Б. Стрелковое оружие - М.: Воениздат, 1992.-735с.
5. Застосування вогнепальної зброї працівниками органів внутрішніх справ: Посібник / В.О.Сніжко, В.В. Черней, А.В. Юрченко та ін. – К.: НАВСУ, 2004. –176 с.
6. Вайнштейн Л.М. Оружие-пистолет: Учебно-методическое пособие по стрельбе из пистолета. – М.: Астрель-АСТ, 2002. – 205с.
7. Лонсдейл М.В. Продвинутая подготовка с оружием: Учебное пособие 2004. - 336 с.
8. Лонсдейл М.В. Руководство по стрельбе на близкой дистанции: Учебное пособие, 2004 - 284 с.

9. Ларин А. Стрелковая подготовка сотрудников спецподразделений: Базовый курс. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 256 с.: ил. – (Спецназ).

10. Малышев В.А. Основы стрельбы из служебного пистолета: Пособие/ 2-е изд. – Л., 1988. – 73с.

11. Потапов А. Приемы стрельбы из пистолета: практика СМЕРША. - М.:

12. Швидкісна стрільба із пістолета Макарова // Методичні рекомендації — РІО МВС України—1994.

Нормативні матеріал:

1. Військові статuti Збройних Сил України. Затверджені Законами України від 24 березня 1999 року № 548 - XIV; № 551 - XIV; № 550 - XIV; № 549 - XIV. - К.: Варта, 2000.

2. Закон України «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379.

3. Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 35, ст.236

4. Курс стрільб Управління державної охорони України .- УДО України, 2015, ст. 82

Додаток У.2

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ**

Кафедра тактико-спеціальної підготовки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Інституту

УДО України

полковник

Чайковський

В.А.

_____._____.2016

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**для підготовки фахівців освітнього ступеня «Магістр»
за спеціальністю «Охоронна діяльність та безпека» (8.18010026)
галузі знань - (1801) «Специфічні категорії»**

КИЇВ – 2016

Навчальна програма дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» для слухачів Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Пугач Сергій Миколайович – перший заступник начальника Інституту УДО України - **керівник групи;**

Кисленко Дмитро Петрович – начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки, кандидат юридичних наук, доцент, майстер спорту України;

Кучерявий Леонід Миколайович - професор кафедри тактико-спеціальної підготовки, заслужений працівник фізичної культури та спорту України.

*Обговорена та схвалена Вченою радою Інституту УДО України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
від « _____ » _____ 20 _____ року, протокол № _____*

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Спеціальна фізична підготовка” складена відповідно до ОПП магістра за напрямом «Охоронна діяльність та безпека».

Предметом вивчення дисципліни є теоретичні знання програмного матеріалу, командно-методичні навички та вміння управління підрозділами при проведенні всіх форм фізичної підготовки, оволодіння прийомами фізичного впливу, навичками самозахисту, засобами гармонійного фізичного удосконалення та методики організації навчального процесу з дисципліни.

Міждисциплінарні зв'язки: «Спеціальна вогнева підготовка», «Безпека життєдіяльності», «Тактико-спеціальна підготовка», «Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки».

Програма навчальної дисципліни складається з трьох розділів:

Розділ 1. Теоретична та методична підготовка

Розділ 2. Загальна фізична підготовка

Розділ 3. Рукопашний бій

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Спеціальна фізична підготовка” є забезпечення військовослужбовців УДО України високим рівнем всебічної фізичної підготовленості, здатності ефективно, з максимальною безпекою для власного життя і здоров'я застосовувати прийоми рукопашного бою, а також непохитно переносити розумові, нервово-психічні та фізичні навантаження без зниження професійної працездатності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Спеціальна фізична підготовка” є:

- розвиток і постійне вдосконалення фізичних якостей: витривалості, сили, швидкості та спритності;
- оволодіння прийомами рукопашного бою, навичками пересування на місцевості, подолання перешкод та прикладного плавання;
- зміцнення здоров'я і підвищення стійкості організму до дії несприятливих факторів військово-професійної діяльності;
- оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками організації самостійних та навчальних занять зі спеціальної фізичної підготовки;
- формування і вдосконалення спеціальних знань загальної та спеціальної (військово-прикладної) фізичної підготовки, організаційних та командно-методичних навичок і вмінь управління підрозділами при

проведенні всіх форм фізичної підготовки та виконання завдань за призначенням.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми слухачі повинні:

знати:

- завдання фізичної підготовки у процесі професійного вдосконалення військовослужбовців УДО України, ведення здорового способу життя та підвищення рівня фізичної працездатності;

- основні законодавчі та нормативно-правові акти з організації фізичної підготовки військовослужбовців УДО України;

- вимоги службово-професійної діяльності до рівня фізичної підготовленості військовослужбовців УДО України;

- роль, місце і значення дисципліни "Спеціальна фізична підготовка" у системі підготовки фахівців та службової підготовки військовослужбовців УДО України;

- загальні засади методики та організації проведення занять з різних форм фізичної підготовки та спортивно-масової роботи військовослужбовців УДО України;

- загальні медико-біологічні та гігієнічні засади занять з фізичної підготовки та спорту;

- засоби (теоретичні знання, методичні навички та вміння, а також фізичні вправи, прийоми та дії) загальної та спеціальної (військово-прикладної) фізичної підготовки військовослужбовців УДО України та основні види групових дій, а також спеціальних засобів, що застосовуються ними при виконанні завдань за призначенням;

- зміст процесу організації (планування, підготовка керівників, контроль та облік) фізичної підготовки військовослужбовців УДО України;

- особливості організації і проведення занять зі спеціальної фізичної підготовки в Інституті УДО України та підрозділах УДО України, заходи безпеки під час занять;

- правові підстави застосування військовослужбовцями УДО України заходів фізичного впливу та спеціальних засобів при виконанні службових обов'язків відповідно Закону України «Про Національну поліцію».

вміти:

- впевнено і кваліфіковано виконувати контрольні вправи із загальної фізичної підготовки;

- правомірно застосовувати заходи фізичного впливу для захисту осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона, заходи самозахисту, протидії озброєним та неозброєним злочинцям, а також для силового затримання правопорушників;

- впевнено долати штучні та природні перешкоди;

- організовувати процес фізичної підготовки і спортивно-масової роботи у підрозділах з метою забезпечення фізичної готовності особового складу до виконання оперативно-службових завдань;

- організовувати та самостійно проводити практичні заняття з фізичної підготовки, спортивно-масові та оздоровчі заходи з військовослужбовцями УДО України на належному методичному рівні;
- проводити самоконтроль за станом здоров'я, функціональним станом організму;
- розробляти планову, обліково-звітну та методичну документації з фізичної підготовки та спортивно-масової роботи військовослужбовців УДО України.

Вивчення навчальної дисципліни «Тактико-спеціальної підготовка» здійснюється упродовж усіх семестрів на першому та другому курсах навчання. Термін навчання для денної форми складає 1,6 роки. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 270 годин 11 кредитів ECTS.

Термін навчання для заочної форми навчання складає 1,9 роки для заочної форми навчання. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 270 годин 9 кредитів ECTS.

2. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретична та методична підготовка

Тема 1. Фізична підготовка - складова частина професійної підготовки військовослужбовців УДО України. Правомірність та порядок застосування заходів примусу

Нормативні та відомчі документи, що регламентують організацію професійної та фізичної підготовки у підрозділах УДО України. Мета, загальні та спеціальні завдання фізичної підготовки. Зміст фізичної підготовки. Обов'язки керівника підрозділу з організації фізичної підготовки. Вікові групи та категорії за напрямками службової діяльності військовослужбовців. Перевірка та оцінка фізичної підготовки. Контрольні нормативи із загальної та спеціальної фізичної підготовки. Планування фізичної підготовки, спортивно-масової та самостійної роботи військовослужбовців. Облік і звітність. Правомірність застосування заходів фізичного впливу та відповідальність за їх незаконне застосування.

Тема 2. Загальні відомості про будову організму людини, вплив фізичних вправ на нього. Самоконтроль під час занять

Анатомічні та фізіологічні особливості організму людини. Вплив фізичних вправ на організм людини, поняття про адаптацію. Самоконтроль під час занять фізичними вправами. Параметри навантаження та його контроль під час занять з фізичної підготовки. Основи особистої та суспільної гігієни. Вразливі місця на тілі людини та наслідки їх ушкодження.

Тема 3. Організація та методика спеціальної фізичної підготовки. Заходи безпеки під час занять, запобігання травматизму

1). Поняття про фізичні якості людини. Основи розвитку та вдосконалення фізичних якостей. Засоби, методи та контроль розвитку: сили, витривалості, швидкості, гнучкості та спритності.

Зміст та класифікація заходів фізичного впливу та прийомів застосування спеціальних засобів: кайданків, гумового кийка (короткої палиці).

Поняття про техніку фізичних вправ та формування рухових навичок.

Методика вивчення та вдосконалення заходів фізичного впливу та прийомів застосування спеціальних засобів.

Правила поведінки під час занять, заходи безпеки та запобігання травматизму.

Контроль рівня володіння заходами фізичного впливу та прийомами застосування спеціальних засобів.

2). Структура навчального, навчально-тренувального практичного заняття, організація та методика проведення окремих його частин: вступно-підготовчої, основної, заключної.

План-конспект практичного заняття. Практичне проведення заняття та окремих його частин.

Розділ 2. Загальна фізична підготовка

Тема 4. Розвиток фізичних якостей

Загально-підготовчі та спеціально-підготовчі вправи з гімнастики та легкої атлетики, вправи на тренажерах, кросовий біг по пересіченій місцевості, вправи з опором партнера, естафети, рухливі та спортивні ігри.

Вправи для розвитку сили.

Підтягування на перекладині, згинання та розгинання рук на поперечних жердинах (брусах), згинання та розгинання рук в упорі лежачи, підйом ніг до перекладини, підйом тулуба з положення лежачи на спині, присідання, підйом тулуба з положення лежачи на стегнах на гімнастичній лаві, стрибки з підняттям колін до грудей.

Вправи для розвитку витривалості.

Біг на 1000 м, біг на 3000 м, біг на 5000 м, марш-кидок на 6000 м.

Вправи виконуються на рівній біговій доріжці або на місцевості з виміряною дистанцією у складі групи 10 – 15 чоловік. Використовують циклічні вправи (біг, плавання, біг на лижах), які виконуються до появи вираженої втоми. Тривалість вправ від 20 хв. до 1 год.:

безперервний біг у рівномірному та перемінному режимах; кросовий біг по пересіченій місцевості, по твердому, м'якому, слизькому ґрунті, з подоланням природних перешкод; марш-кидки; плавання, біг на лижах у рівномірному та перемінному режимах;

рухливі та спортивні ігри; виконання контрольних вправ на витривалість в умовах змагань.

Вправи для розвитку швидкості.

Біг на 30 м, біг на 60 м, біг на 100 м, човниковий біг 10x10 м.

Виконання вправ проводиться на біговій доріжці чи на рівному майданчику з будь-яким покриттям, з високого або низького старту. Тривалістю від 1 с. – для поодиноких рухів до 10–15 с. – при вдосконаленні комплексних швидкісних здібностей:

біг з високим підніманням стегна, біг з захлестуванням гомілок назад, дріб'язковий біг, біг стрибками тощо; прискорення, спринтерський біг на коротких дистанціях 20–60 м з граничною швидкістю по прямій, з поворотами, із різних стартових положень, з місця, з ходу, біг вгору, біг вниз по нахиленій доріжці з різними кутами підйому, перемінний біг з переходами від максимальних зусиль до бігу за інерцією, і навпаки; човниковий біг; вправи максимальної потужності з обтяженням, яке становить 15–20 % від максимального рівня сили (кидки та штовхання знаряддя, кидання гранати); вправи для розвитку часу реакції; вправи максимальної потужності з чергуванням звичайних, полегшених і ускладнених умов виконання;

рухливі та спортивні ігри, естафети; виконання контрольних вправ на швидкість в умовах змагань.

Вправи для розвитку спритності та координаційних здібностей.

Розвиваються на заняттях з рукопашного бою, спортивних і рухливих іграх, під час подолання перешкод, виконанні гімнастичних вправ, які характеризуються складністю, нетрадиційністю, новизною, необхідністю прийняття неочікуваних рішень при виконанні рухових завдань: рухові та спортивні ігри, елементи акробатики, гімнастики, естафети; вправи з введенням нестандартних вихідних положень; зі зміною швидкості та темпу рухів; із дзеркальним виконанням; зі зміною стандартного виконання; з ускладненням звичайної дії допоміжними рухами; з комбінуванням звичайних дій у незвичайних сполученнях; з введенням допоміжних сигнальних подразників, що вимагають швидкої зміни дій; зі зміною просторових обмежень, у яких виконується дія; з використанням природних і штучних умов середовища для розширення варіативності рухових навичок.

Тема 5. Прикладне плавання

Вивчення та вдосконалення навичок техніки плавання різними способами. Стартовий стрибок з тумбочки. Звільнення від захоплень та охоплень у воді. Транспортування потопуючого у воді. Перша допомога потопуючому. Взаємодія військовослужбовців УДО України при допомозі потопуючому.

Розділ 3. Рукопашний бій

Тема 6. Стійки, пересування. Удари руками, ногами та захисні дії.

Стійки. Основна стійка, передня коротка стійка (лівостороння, правостороння), передня стійка (лівостороння, правостороння), широка фронтальна стійка, широка фронтальна стійка під кутом 45 градусів.

Пересування: кроком уперед і назад, приставним кроком вперед і назад, розвертання на 180°.

Удари руками: прямий, знизу, зверху, збоку, навідмах.

Удари ногами. Прямий удар стопою розгином стегна, прямий удар стопою розгином гомілки. Удар ногою убік, збоку, назад. Удар коліном.

Захисні дії руками: відбив передпліччям угору, відбив піднятим передпліччям усередину, відбій піднятим передпліччям назовні, відбій опущеним передпліччям назовні, відбій схрещеними передпліччями униз, відбій схрещеними передпліччями угору.

Захисні дії від ударів руками: від прямого удару рукою в тулуб – важіль кисті всередину, назовні; від прямого удару рукою в голову – важіль кисті вгору під пахву; від ударів рукою збоку – важіль руки усередину, передня підніжка; від прямого удару рукою – важіль кисті назовні з передньою підніжкою; від удару рукою збоку – вузол руки зверху із задньою підніжкою; від удару рукою зверху – важіль руки усередину, задня підніжка, кидок через стегно; від удару рукою навідмах – кидок підбиттям гомілкою; від удару рукою знизу – загин руки за спину; від прямого удару рукою – важіль кисті назовні; від удару рукою навідмах – вузол руки зверху.

Захисні дії від ударів ногами: від прямого удару ногою – бічне підсікання; від удару ногою убік – задня підніжка; від прямого удару ногою – бічне підсікання; від прямого удару ногою – задня підніжка; від удару ногою збоку – задня підніжка.

Захисні дії від ударів руками, ногами: відбиття піднятим передпліччям назовні; відбиття опущеним передпліччям усередину; підставка гомілки від удару збоку ногою; підставка стопи від прямого удару ногою.

Тема 7. Самострахування

Обертання вперед, обертання назад, обертання вперед через праве та ліве плече, падіння вперед, падіння назад, падіння на бік (праворуч, ліворуч).

Тема 8. Кидки, прийоми боротьби лежачи

Задня підніжка, передня підніжка, кидок через спину, через стегно, кидок із захопленням двох ніг спереду, кидок із захопленням двох ніг ззаду.

Тема 9. Больові та удушливі прийоми

Больові прийоми в стійці: загин руки за спину при підході спереду, загин руки за спину при підході ззаду, важіль руки усередину, важіль кисті назовні, важіль руки через передпліччя, вузол руки зверху з кидком задньою підніжкою.

Удушення плечем і передпліччям позаду.

Больові прийоми затримання за допомогою гумового кийка (палиці): загин руки за спину на праву руку, загин руки за спину на ліву руку.

Прийоми удушення за допомогою гумового кийка (палиці): удушення палицею та передпліччям, удушення передпліччями навхрест.

Больові прийоми при боротьбі лежачи: важіль ліктя, вузол руки, заціплення ахіллесового сухожилля, заціплення литкового м'яза, важіль коліна.

Тема 10. Звільнення від захватів та обхватів

Від захвату рук зверху – важіль руки усередину, від захвату двох рук – важіль кисті назовні, від захвату одягу на грудях – важіль руки усередину, від обхвату тулуба позаду без рук – загин руки за спину, від обхвату тулуба позаду з руками – загин руки за спину «пірнанням».

Від охоплення тулуба з руками ззаду – кидок передня підніжка, від охоплення тулуба з руками спереду – кидок із захопленням ніг спереду, від охоплення тулуба без рук спереду – скручування голови.

Від захоплення однією рукою з прямим ударом іншою – важіль руки всередину. Від захоплення руки збоку – важіль кисті донизу. Від захоплення руки обома руками – загин руки зверху із задньою підніжкою.

Тема 11. Прийоми захисту від нападу з ножем

Від прямого удару ножем – важіль кисті (руки) назовні.

Від удару збоку – передня підніжка, кидок через стегно.

Від удару зверху – кидок через спину.

Від удару знизу – загин руки за спину, важіль руки усередину.

Від удару навідмах – підбиття гомілкою, важіль кисті назовні, вузол руки зверху.

Від прямого удару ножем – удушення за допомогою гумового кийка (палиці); важіль руки назовні за допомогою гумового кийка (палиці).

Від удару ножем зверху – удушення за допомогою гумового кийка (палиці); кидок за допомогою гумового кийка (палиці).

Тема 12. Прийоми захисту від загрози пістолетом

Захист від загрози пістолетом спереду – важіль кисті назовні.

Захист від загрози пістолетом ззаду – важіль руки всередину, важіль кисті назовні.

Тема 13. Поверхнева перевірка та огляд особи. Конвоювання

На колінах, лежачи, біля стіни.

Тема 14. Застосування кайданок, зв'язування

Застосування кайданок попереду та позаду.

Зв'язування ременем, мотузкою попереду та позаду.

Тема 15. Захисні та атакуючі дії з гумовим кийком (короткою палицею)

Стійки: очікувальні, бойові – захисна та атакуюча.

Удари гумовим кийком: удари зверху, збоку, навідмах. Удар кінцем палиці вперед. Удар зверху-ліворуч донизу-праворуч. Удар зверху-праворуч донизу-ліворуч.

Удари рукояткою кийка (палиці): збоку, знизу, убік, назад.

Від удару палицею зверху – кидок зі скручуванням голови, задня підніжка, кидок через спину.

Від удару палицею навідмах – підбиття ноги.

Від удару збоку – передня підніжка.

Від удару кінцем палиці – кидок підбивом гомілкою.

Захист кийком (палицею): відбій угору, відбій донизу, відбій праворуч, відбій ліворуч.

Захисні прийоми за допомогою гумового кийка (палиці): від прямого удару ножем – удушення, важіль руки назовні; від удару ножем зверху – удушення, кидок; захист від прямого удару ногою – важіль стопи; звільнення від охоплення – передня підніжка.

Тема 16. Способи прикриття та перенесення пораненого

Заведення за спину. Відштовхування тулубом. Відштовхування руками, тулубом. Прикриття з розворотом на 90⁰ ліворуч. Перенесення із захопленням однієї руки ззаду.

Тема 17. Захисний щит та його застосування

Позиція зі щитом стоячи. Позиція зі щитом на коліні. Удар палицею ПР-73. Відштовхування щитом. Удар ребром щита по ногах. Удар ребром щита у груди.

3. Рекомендована література:

Основна:

1. Зміст та методика проведення занять з рукопашного бою: Навч.-методич. посіб. / А.Д. Анохін, І.О. Боринський, С.А. Єрємін, Б.В. Климович, Д.О. Логінов - К.: ГШ ЗСУ, 2008. - 173 с.
2. Корж В.П. Техніка застосування гумової палиці. Прийоми самозахисту: Методич. посібник. В.П. Корж, Л.М. Українець. - К.: 2003 р.
3. Малиновський В.С. Збірник лекцій з фізичної підготовки: Навч. посіб. / В.С. Малиновський, Г.І. Сухорада, С.П. Шугалій, В.І. Щенко. - К.: УВМА, 2011 -208 с.
4. Малиновський В.С. Методика проведення навчальних занять з фізичної підготовки: Навч.- метод, посібник. / В.С. Малиновський, Г.І. Сухорада, С.П. Шугалій - К.: УВМА. 2013. -216 с.;
5. Методика проведення практичних занять з фізичної підготовки: - навч.- метод. посіб. / [С.І. Глазунов, О.В. Молоков, Г.І. Сухорада, С.М. Жембровський]; за заг. ред. С.І. Глазунова. -К.: НУОУ, - 2010. - 151 с.

6. Методичні рекомендації з організації фізичної підготовки у військах (силах): - методич. посібник / В.І. Барков, В.В. Балишев, І.О. Боринський, Г.І. Сухорада та ін. Під заг. ред. генерал-полковника С.О. Кириченка. - К.: УФП ЗСУ, 2006.-283 с.

7. Озеров С.О. Організація і методика проведення навчальних занять із фізичної підготовки (Розділ «Рукопашний бій»): - навч.-метод. посіб. / С.О. Озеров, Д.Г. Оленєв, Г.І. Сухорада. - К.: НАОУ, 2002. - 136 с.

8. Рукопашний бій. - Навч.-методич. посіб. / С.Д. Анохін, С.А. Єрємін, Б.В. Климович, Д.О. Логінов, С.К. Томашук. Львів: ЛВІ, 2004. - 221 с.

Додаткова:

2. Анохін С.Д. Фізична підготовка в арміях провідних країн НАТО: - навч.-методич. посіб. / С.Д. Анохін. - Львів, 2005. - 115 с.

3. Божко С.А. Формування професійно значущих умінь майбутніх офіцерів зв'язку у процесі спеціальної фізичної підготовки:- посібник. / С.А. Божко, О.Г. Піддубний, Г.І. Сухорада, В.В. Коновалов - К.: ВІТІ НТУУ "КПІ". 2013 -374 с.

4. Гожин В.В. Теоретические основы тактики в спортивных единоборствах". В.В. Гожин, О.Б. Мальков. -М.: "ФиС", 2008.

5. Захаров З.Н. Энциклопедия физической подготовки. - Методические основы развития физических качеств. З.Н. Захаров, А.В. Карасев, А.А. Софонов, -М.: "Лептос", 1994.

6. Єрємін С.А. Методичні рекомендації з проведення самостійного фізичного тренування: - навч. посіб. / С.А. Єрємін, С.А. Божко, В.С. Коршунов, Д.П. Полозенко. - К.: ВІТІ НТУУ «КПІ», 2009 р. - 130 с.

7. Малиновський В.С. Зміст військово-спортивних вправ і багатоборств та нормативні вимоги до спортивної майстерності особового складу за Настановою з фізичної підготовки у Збройних Силах України та Військово- спортивною класифікацією: - навч. посіб. у 2 ч. / В.С. Малиновський, Г.І. Сухорада, С.П. Шугалій. - К.: УВМА, 2012. - ч 2: Нормативи спортивної майстерності за Військово-спортивним комплексом - 196 с.

8. Малиновський В.С. Зміст військово-спортивних вправ і багатоборств та нормативні вимоги до спортивної майстерності особового складу за Настановою з фізичної підготовки у Збройних Силах України та Військово- спортивною класифікацією: - навч. посіб. у 2 ч. / В.С. Малиновський, Г.І. Сухорада, С.П. Шугалій. - К.: УВМА. 2011. - ч 1: Нормативи спортивних звань та розрядів за Військово-спортивною класифікацією - 220 с.

9. Момот В.В. Растяжка и разминка в боевых искусствах. - Практическое пособие. В.В. Момот - Харьков. Ритм плюс, 2006.

10. Павлов А.В. "Рукопашний бій". - Програма для спортивних секцій колективів фізичної культури та клубів ФСТ "Динамо" України. А.В. Павлов, Ю.В. Гриніченко. - К.: "Динамо", 2003.

11. Подолання перешкод: навч.-метод, посіб. / під заг. ред. І.О. Боринського. - К.: УФП ЗСУ, 2006. - 130 с.

12. Сухорада Г.І. • Аналіз розвитку системи рукопашної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України та її перспективи. Проблеми та тенденції розвитку рукопашної підготовки військовослужбовців // Матеріали міжвідомчого науково-методичного семінару, (Київ, 27 січня 2011 р.) / Мін-во оборони України. Національний університет оборони України. Г.І. Сухорада. - К.: НУОУ, 2011. - С. 36-40.

13. Сухорада Г.І. Вдосконалення змісту фізичної підготовки військовослужбовців. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців // Матеріали всеармійської науково-методичної конференції, (Київ, 24 листопада 2011 р.) / Мін-во оборони України. Національний університет оборони України. / Г.І. Сухорада, С.А. Божко, О.Г. Піддубний. - К.: НУОУ, 2011. - С. 59-62.

14. Сухорада Г.І. Вдосконалення організації фізичної підготовки військовослужбовців. Вісник Національного університету оборони України // Збірник наукових праць, 2 (27) 2012. / Г.І. Сухорада, С.А. Божко, О.Г. Піддубний. - К.: НУОУ, 2012. - С. 80-86.

15. Сухорада Г.І. Зміст фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту ВВНЗ. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців // Матеріали всеармійської науково-методичної конференції, (Київ, 24 листопада 2011 р.) / Мін-во оборони України. Національний університет оборони України. / Г.І. Сухорада, С.А. Божко, О.Г. Піддубний. - К.: НУОУ, 2011. - С. 63-72.

16. Сухорада Г.І. Нормативно-правові основи функціонування системи фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах та правоохоронних органах України. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). / Г.І. Сухорада, Д.С. Грищенко. - К.: НПУ, 2011. - Випуск 8.-С. 159-168.

17. Теорія та організація фізичної підготовки військ: - підручник /за ред. Ю.О. Резнікова, В.М. Афоніна. - Львів: ЛВІ, 2004. - 458 с.

18. Фіногенов Ю.С. Теоретичні основи спортивно-масової роботи та фізичної підготовки військовослужбовців: навч. посіб. / Ю.С. Фіногенов, Г.І. Сухорада, С.О. Озеров, Д.Г. Оленєв. - К.: НАОУ, 2004. - 174 с.

19. Фіногенов Ю.С. Травматизм на заняттях з фізичної підготовки та спортивно-масової роботи і його профілактика: навч.-методич. посіб. / Ю.С. Фіногенов, С.О. Озеров, Г.І. Сухорада, Д.Г. Оленєв. - К.: НАОУ, 2005. - 58 с.

20. Чой Сунг Мо. Скоростно-силовая подготовка в боевых искусствах. - М.: "ФиС", 2006.

Нормативні матеріали

1. Військові статuti Збройних Сил України. Затверджені Законами України від 24 березня 1999 року № 548 - XIV; № 551 - XIV; № 550 - XIV; № 549 - XIV. - К.: Варта, 2000.

2. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Затверджений постановою Верховної Ради України 24.12.1993 р., № 3809-ХІІ. - 22 с.
3. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 828-р від 31 серпня 2011 р. Київ, 2011. - 6 с.
4. Настанова з фізичної підготовки у Збройних Силах України (НФП-2009). - К.: М-во оборони України, 2009. - 233 с.
5. Настанова з фізичної підготовки Управління державної охорони України. - К.: УДО України, 2011. - 100 с.
6. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004). Затверджена Указом Президента України від 28.09.2004 р., № 1148/2004.
7. Програма професійної підготовки військовослужбовців Управління державної охорони України. - К.: УДО України, 2011.
8. Указ Президента України „Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні" від 21.07.2008 р., № 640/2008.
5. Ануфрієв М. І. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посіб. / Ануфрієв М. І., Бутов С. Є. та ін. ; за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва та Є. М. Моїсеєва. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 338 с.
6. Бабенко В. Г. Загальна фізична підготовка : метод. рек. / Бабенко В. Г., Попов О. В., Янко І. В. – К. : МВС України, 2002. – 22 с.
7. Бутов С. Є. Попередження травм на заняттях з фізичної підготовки : посіб. / Бутов С. Є., Решко С. М., Співак В. М. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 48 с.
8. Божко С.А. Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт: навч. посібник. / С.А. Божко, Г.І. Сухорада, А.Є. Бутенко - К.: ВІПІ НТУУ "КПІГ. 2013-374 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання : залік у 1, 2 та 3 семестрах

5. Засоби діагностики успішності навчання

1. Рейтинг успішності слухачів з навчальної дисципліни

Рейтинг успішності слухача з дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» включає рейтинг успішності з навчальної роботи (аудиторна робота та самостійна робота) та рейтинг успішності з підсумкового контролю (контрольні заходи - залік), що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою: максимальний рейтинг з навчальної роботи – 60 балів (мінімальний - 33,4 балів), максимальний рейтинг з підсумкового контролю – 40 балів (мінімальний - 26,6 балів). **Якщо слухач не зміг отримати мінімальної кількості балів з навчальної роботи (33,4 бали) та з підсумкового контролю (26,6 бали) або його загальний рейтинг успішності складає**

менше 60 балів, він вважається таким, що має академічну заборгованість.

Якщо слухач виявляє бажання займатися спортивно-масовою та науковою роботою, йому додатково до підсумкового рейтингу успішності з дисципліни можуть бути зараховані від 5 до 20 балів. У разі зарахування додаткових балів загальний рейтинг успішності слухача з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів.

1.1 Рейтинг з навчальної роботи слухача

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з аудиторної роботи (лекційні, практичні, семінарські заняття) та самостійної роботи.

Оцінювання успішності з навчальної роботи слухача здійснюється шляхом виконання контрольних нормативів із загальної фізичної підготовки та прийомів рукопашного бою відповідно до вимог НФВ -2011 та виставлення балів від 0 до 5. 0 балів – «незадовільна» оцінка, є заборгованістю та вимагає перескладання.

Рейтинг успішності з навчальної роботи слухача визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу слухача отриманого на практичних, семінарських та лекційних заняттях протягом опанування навчальної дисципліни (семестру) та помноженого на коефіцієнт К -12 ($K=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал слухача визначається шляхом додавання усіх балів, отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни, поділених на кількість відповідей слухача з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5). При визначенні середньоарифметичного балу слухача необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отримані слухачем не менше як на 60% занять з навчальної роботи. У разі невиконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал слухача менший 2,6 слухач вважається таким, що має академічну заборгованість і не допускається до підсумкового контролю.

1.2. Рейтинг з підсумкового контролю слухачів

Відповідно до навчального плану підсумковий контроль передбачений у формі заліку.

Залік із перевірки успішності складається відповідно до затвердженої навчальної програми та НФП 2011. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю слухачів становить 40 балів.

Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість слухачів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць.

1.3 Рейтинг зі спортивно-масової та наукової роботи слухача

За результатами участі у спортивно-масових заходах та наукову роботу слухач має право отримати додатково від 5-20 балів у загальній сумі.

Шкала відповідності між рейтингом слухача та ECTS оцінками:

100-бальна шкала	Оцінка ECTS	За національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Залік
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
85 – 89	B	добре	
75 – 84	C		
65 – 74	D	задовільно	
60 – 64	E		
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання	
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Додаток У.3**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ****Кафедра тактико-спеціальної підготовки****ЗАТВЕРДЖУЮ****Начальник Інституту****УДО України****полковник****Чайковський****В.А.****_____ . _____ . 2016****ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА****ПРОГРАМА****навчальної дисципліни****для підготовки фахівців освітнього ступеня «Магістр»
за спеціалізацією «Охоронна діяльність та безпека» (8.18010026)
галузі знань - (1801) «Специфічні категорії»****КИЇВ – 2016**

Навчальна програма дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» для слухачів Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Плахута Ігор Вікторович - заступник начальника Інституту УДО України - керівник групи;

Кисленко Дмитро Петрович – начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки, кандидат юридичних наук, доцент, майстер спорту України;

Кучерявий Леонід Миколайович - професор кафедри тактико-спеціальної підготовки, заслужений працівник фізичної культури та спорту України.

*Обговорено та схвалено Вченою радою Інституту УДО України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № _____ від «_____» _____20____ року*

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Тактико-спеціальної підготовки» складена відповідно до ОПП магістра за напрямом підготовки «Охоронна діяльність та безпека».

Предметом вивчення дисципліни є теоретичні знання програмного матеріалу, командно-методичні навички та вміння управління підрозділами при проведенні всіх форм забезпечення безпеки охороняємих осіб та об'єктів під впливом змін оточуючих обставин.

Міждисциплінарні зв'язки: «Спеціальна вогнева підготовка», «Безпека життєдіяльності», «Тактико-спеціальна підготовка», «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Забезпечення безпеки фізичних осіб», «Організація та забезпечення охорони об'єктів», «Оперативно-технічна безпека», «Управління охоронною діяльністю та безпекою».

Програма навчальної дисципліни складається з чотирьох розділів:

Розділ I. Загальна тактика у системі забезпечення безпеки осіб, щодо яких здійснюється державна охорона.

Розділ II. Забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона.

Розділ III. Забезпечення безпеки осіб, щодо яких здійснюється охорона при супроводженні на транспорті.

Розділ IV Загальна тактика (факультатив).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1. Метою навчання є підготовка професіоналів з охоронної діяльності та безпеки, оволодіння ними спеціальними знаннями, що складають основу практичної службової діяльності кожного окремого співробітника та підрозділів охорони щодо забезпечення безпеки осіб та об'єктів, формування умінь та навичок з активної протидії, враховуючи тенденцію розвитку та тактику дій терористів, умінь прогнозувати та аналізувати ризики безпеці осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона, прогнозувати ефективність виконання службових обов'язків, взаємодіяти з підрозділами Управління та іншими правоохоронними органами при здійсненні охоронних заходів.

Загальноосвітня функція передбачає взаємопов'язане формування теоретичних знань та практичних навичок у сфері забезпечення безпеки фізичних осіб та об'єктів.

Розвивальна функція передбачає розвиток інтелектуальної, мотиваційної сфер особистості, формування фізичних навичок, оволодіння основними формами і методами діяльності у сфері практичного забезпечення безпеки фізичних осіб та об'єктів.

Виховна функція передбачає формування у слухачів умінь виконувати службові обов'язки та вирішувати завдання професіонала з охоронної діяльності та безпеки одноосібно чи у складі груп у різних умовах

професійної діяльності, а також при виникненні екстремальних ситуацій з метою забезпечення безпеки посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона.

Навчальна дисципліна «Тактико-спеціальна підготовка» викладається з використанням методик основного професійного курсу шляхом інтеграції складових комунікативної компетенції у тематичному й ситуативному контекстах відповідно до академічної й професійної сфер на основі базових підручників.

1.2. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми слухачі повинні:

Знати:

- зміст та завдання охоронної діяльності в умовах складної політичної та оперативної обстановки;
- принципи, методи та тактику охоронної діяльності;
- основні елементи оперативної обстановки, загальні правила оцінки і визначення можливих загроз особам та об'єктам, щодо яких здійснюється державна охорона, використання необхідних сил та засобів;
- організацію та практичне забезпечення безпеки осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, підрозділом особистої охорони у місцях постійного та тимчасового перебування;
- тактичні основи та спеціальні методи при здійсненні заходів щодо попередження, зменшення або локалізації ризиків безпеці осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;
- суть, призначення, можливості сил та засобів Управління державної охорони України, тактику їх застосування у вирішенні завдань охоронної діяльності;

Вміти:

- аналізувати інформацію та прогнозувати вірогідність можливого терористичного спрямування на посадових осіб та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона;
- адекватно реагувати на постійну зміну оперативної обстановки в оточенні посадових осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;
- вносити пропозиції щодо розробки нормативної документації з питань забезпечення державної охорони у місцях постійного та тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;
- виявляти причини і умови, що створюють загрозу для забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона, та готувати заходи щодо їх усунення;
- координувати дії співробітників наряду особистої охорони під час руху на автотранспорті та при евакуації особи, що охороняється, у разі виникненні загрози для її життя;

- визначати склад оперативних нарядів, здійснювати постановку завдань військовослужбовцям та розстановку постів у місцях постійного та тимчасового перебування посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

- здійснювати розрахунок необхідних сил, засобів та приймати рішення щодо здійснення охорони посадових осіб та об'єктів державної охорони;

- складати схеми оглядів ділянок місцевості, споруд та приміщень об'єктів, транспортних засобів, маршрутів руху;

- здійснювати попереднє вивчення об'єктів та місць тимчасового перебування посадових осіб для підготовки охоронного заходу;

- здійснювати маневр силами наряду охорони при пішому супроводженні в залежності від змін обстановки;

- застосовувати методи охорони при пішому супроводженні у будівлі, на відкритій місцевості, у місцях загального користування та громадського транспорту;

- формувати кортеж автомобілів особливої норми для проведення охоронних заходів, враховуючи тактику дій охорони під час руху на автотранспорті у різноманітних екстремальних умовах;

- подавати пропозиції до планів взаємодії з підрозділами СБ, МВС, МО України, підрозділами особистих охорон Управління з організації охорони об'єктів та посиленню безпеки осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, в умовах особливого періоду, надзвичайного стану та при виникненні надзвичайних ситуацій;

- взаємодіяти з іншими підрозділами правоохоронних органів, організацій, установ, підприємств при здійсненні державної охорони органів державної влади України та посадових осіб, а також з недопущення, попередження та нейтралізації терористичних актів та їх наслідків.

Вивчення навчальної дисципліни «Тактико-спеціальної підготовка» здійснюється упродовж усіх семестрів на першому та другому курсах навчання. Термін навчання для денної форми складає 1,6 роки. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 270 годин 9 кредитів ECTS.

Термін навчання для заочної форми навчання складає 1,9 роки для заочної форми навчання. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 270 годин 9 кредитів ECTS.

2. Структура навчальної дисципліни

Розділ I. Загальна тактика у системі забезпечення безпеки осіб та об'єктів

Тема 1. Поняття тактики у системі забезпечення безпеки осіб та об'єктів

Поняття тактики у системі забезпечення безпеки осіб та об'єктів. Тактика як складова частина військового мистецтва. Тактичні прийоми, що використовуються у системі забезпечення безпеки осіб. Понятійно-категорійний апарат тактико-спеціальної підготовки.

Тема 2. Тактична медицина

Принципи та алгоритми надання екстреної медичної допомоги. Основні терміни допомоги пораненим. Фази допомоги пораненим. Медичне обладнання. Базові навички в тактичній медицині. Техніка евакуації поранених штатними та підручними засобами. Надання екстреної медичної допомоги в умовах вогневого контакту, під обстрілом. Евакуація з поля бою, перша допомога у тимчасових укриттях.

Тема 3. Одиночне та групове пересування

Одиночне та групове пересування на різних типах місцевості. Індивідуальне екіпірування. Подолання лісових заростей, завалів. Подолання заболочених ділянок. Подолання крутих схилів. Подолання водних перешкод. Пересування у складі тактичних двійок, трійок, четвірок. Застосування підручних засобів та спеціального спорядження при пересуванні на різних типах місцевості. Використання зброї, жердин, мотузки, плащ-наметів.

Тема 4. Організація та проведення засідки

Розрахунок сил та засобів для проведення засідки. Вибір місця для засідки. Маскування на місцевості. Підхід до місця проведення засідки. Організація відходу від місця проведення засідки. Організація відходу від місця проведення засідки.

Тема 5. Організація протизасідних заходів та дії при потраплянні у засідку

Заходи, спрямовані на протидію засідці. Основні принципи ведення бою при потраплянні у засідку.

Розділ II. Забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється охорона

Тема 6. Організаційні заходи щодо забезпечення безпеки особи, що охороняється, під час пішого супроводу

Історія виникнення фізичного захисту. Види пішого супроводу. Завдання охорони. Види загроз під час пішого супроводу. Конфігурація наряду охорони. Вивчення і планування маршруту руху. Одяг і спорядження наряду охорони.

Тема 7. Загальна тактика особистої охорони при пересуванні у пішому порядку

Загальна тактика особистої охорони при пересуванні у пішому порядку (від 1-го до 3-х та від 1-го до 5-ти). Побудова наряду особистої охорони в залежності від кількості співробітників. Одяг, екіпіровка, спеціальні засоби, засоби зв'язку та зброя співробітників особистої охорони. Способи евакуації особи, що охороняється.

Тема 8. Тактика особистої охорони при пересуванні у пішому порядку в громадських місцях

Дії наряду особистої охорони під час офіційних заходів. Дії наряду особистої охорони при значному скупченні людей. Шиккування наряду особистої охорони у натовпі в залежності від кількісного складу наряду. Вхід до будівлі та вихід з неї. Особливості при супроводженні особи, що охороняється, в будівлях. Дії наряду особистої охорони при пересуванні сходами, коридорами. Використання ліфтів. Проходження кутів, поворотів. Запобігання травмуванню особи, що охороняється.

Тема 9. Дії наряду охорони при виникненні надзвичайних ситуацій

Дії наряду охорони при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Дії наряду особистої охорони при виникненні надзвичайних ситуацій суспільно-політичного та воєнного характеру. Дії наряду особистої охорони при нападі з використанням холодної та вогнепальної зброї. Дії наряду особистої охорони при скоєнні терористичного акту з використанням вибухових речовин. Дії наряду особистої охорони при проявах паніки в натовпі. Дії наряду особистої охорони при зустрічі з агресивно налаштованою групою людей.

Тема 10. Дії групи тактичної підтримки на об'єкті охорони

Дії групи тактичної підтримки на об'єкті охорони. Проникнення на заблокований об'єкт охорони. Евакуація з заблокованого об'єкту охорони. Взаємодія з підрозділом охорони об'єкту по протидії захопленню.

Тема 11. Вивчення та планування маршруту пішого супроводу особи, що охороняється

Інформації про маршрут руху (довжина, місцевість, час пересування тощо) Визначення вразливих місць, евакуації, укриття, медичного забезпечення. Вибір конфігурації супроводу, визначення постів охорони спеціальне спорядження (зброя, ліхтар та інше.) Складання плану місцевості та маршруту пересування з визначенням вразливих місць, укриття, постів охорони тощо.

Тема 12. Тактично-практичні навчання. Моделювання ситуацій під час пішого супроводу особи, яка охороняється

Здійснення попередньої перевірки маршрутів пересування на місцевості. Складання плану заходів та розстановки постів оперативного наряду. Моделювання ситуацій на маршруті пересування (за окремим планом).

Розділ III. Забезпечення безпеки осіб, щодо яких здійснюється охорона, при супроводженні на транспорті

Тема 13. Тактика особистої охорони при супроводженні на транспорті

Дії наряду особистої охорони при пересуванні особи, що охороняється, залізничним та водним транспортом. Дії наряду особистої охорони при пересуванні особи, що охороняється, повітряним транспортом. Дії наряду особистої охорони при пересуванні особи, що охороняється, громадським транспортом.

Тема 14. Забезпечення безпеки особи, щодо якої здійснюють охорону, при пересуванні автомобілем

Розташування автомобіля при посадці та висадці. Розміщення наряду особистої охорони навколо автомобіля. Розміщення особи, що охороняється, та наряду особистої охорони у салоні автомобіля. Сектори особистої відповідальності. Посадка та висадка з автомобіля. Евакуація з пошкодженого автомобіля. Переміщення у салоні автомобіля під час виникнення надзвичайної ситуації. Дії при раптовій зупинці автомобіля.

Тема 15. Особливості охоронних заходів під час пересування у кортежі

Розташування автомобілів кортежу при посадці та висадці. Розміщення наряду особистої охорони навколо автомобілів кортежу при посадці та висадці. Розміщення особи, що охороняється, та наряду особистої охорони в автомобілях кортежу. Сектори особистої відповідальності співробітників охорони. Дії наряду особистої охорони при проходженні кортежем вразливих ділянок траси проїзду. Дії наряду особистої охорони при зменшенні швидкості руху або раптовій зупинці кортежу. Дії наряду особистої охорони при потрапленні кортежу у ДТП. Екстрена евакуація особи, що охороняється, з пошкодженого автомобіля та пересадка до резервного. Дії наряду особистої охорони при нападі на кортеж. Використання автомобілів кортежу для відбиття нападу.

Тема 16. Дії групи тактичної підтримки при пересуванні особи, що охороняється, на транспорті

Дії групи тактичної підтримки при пересуванні особи, що охороняється, на транспорті. Вимоги до транспорту ГТП. Розміщення ГТП на транспорті. Сектори особистої відповідальності. Реагування на загрози під час руху у складі кортежу. Блокування місця зупинки АОН, взаємодія з особистою охороною. Розблокування маршрутів руху АОН. Евакуація особи, що охороняється, з місця події резервним автомобілем або транспортом ГТП.

Тема 17. Протизасідні заходи при пересуванні автомобілем

Визначення вразливих місць на трасах проїзду. Заходи, спрямовані на протидію засідці. Протизасідні заходи при пересуванні автомобілем. Основні принципи ведення бою при потраплянні у засідку.

Тема 18. Поняття та система контрснайперського захисту

Поняття та система контрснайперського захисту. Визначення снайперонебезпечних місць. Заходи по виявленню та можливій протидії снайперам. Технічні засоби у системі контрснайперського захисту.

Розділ ІУ Загальна тактика (факультатив)**Тема 1. Основи військового управління.**

Поняття та зміст військового управління. Основні принципи військового управління. Вимоги до сучасного командира.

Тема 2. Тактична підготовка. Оборона взводу, роти.

Загальні положення. Підготовка оборони. Ведення оборони. Оборона в різних умовах. Вихід з бою та відхід.

Тема 3. Тактична підготовка. Наступ взводу, роти.

Загальні положення. Підготовка наступу. Наступ взводу, роти. Ведення наступу в різних умовах.

Тема 4. Марш і похідна колона.

Марш і похідна охорона. Розташування на місцевості. Марш і похідна охорона. Розташування на місцевості.

Тема 5. Бойове забезпечення.

Розвідка. Охорона. Тактичне маскування. Інженерне забезпечення. Тилове та технічне забезпечення.

3. Рекомендована література:

Основна література:

1. Управление государственной охраны [учебное пособие по практическому обучению методам охраны]. – Рег. № 75/ ж. № 18. – 1992.
2. Ткаченко В. Охрана высших должностных лиц государства Учебное пособие К.: 1998
3. Жадобин Ю.В. Основы обеспечения безопасности физических лиц: Учебное пособие Минск: Издательство «Белорусский дом печати», 2006
4. Габриэль Суарес. Тактическое преимущество. Москва, 2003, 224с.

Додаткова література:

1. Телохранитель: руководство для профессионалов. Приемы охраны VIP-персон / Лерой Томпсон. – Пер.с англ. Т.Новиковой. – М.:ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 448 с. – (Спецназ).
2. Анатомия личной охраны. Ларин А.В. - 2004. – 320 с..
3. Телохранитель - приемы, средства, критерии пригодности, экипировка и тренинг. Под общей редакцией А. Е. Тараса – Минск: ХАРЛЕСТ, 1998. - 139с.,
4. Final Protection Detail: Practical Exercise .Version 1.00 05/2003.
5. На сторожі державної влади. Історичний збірник. А.Смолянніков — Київ, 280 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред.Т.В. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квіт. 2001 р. / За 579ед.. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: А.С.К., 2001. – 1104 с.

Нормативні матеріали:

1. Конституція України //Відомості Верховної ради (ВВР). - 1996. - № 30. - Ст.141.
2. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України// Відомості Верховної ради (ВВР). – 2003. - № 46. – Ст.366.
3. Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 1998. - № 35. - Ст.236.
4. Про державну таємницю: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 1994. -№ 16.-Ст.93.
5. Про дипломатичну службу: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). -2002.-№5.-Ст.29.
6. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України// Відомості Верховної ради (ВВР). - 1994. - № 11. - Ст.51.

7. Про Конституційний суд України: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 1996. - № 49. - Ст.272.
8. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 2003. - № 12. - Ст.89.
9. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 1992. - № 22. - Ст.303.
10. Про основи національної безпеки України: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 2003. - № 29. - Ст.1433.
11. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 1998. - № 35. - Ст.237.
12. Про розвідувальні органи України: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). - 2001. - № 19. - Ст.94.
13. Про Службу безпеки України: Закон України//Відомості Верховної ради (ВВР). -1992. -№27.-Ст.382.
14. Стратегія національної безпеки України / Затверджено Указом Президента України від 12.02.2007р. № 105/2007.
15. Воєнна доктрина України / Затверджено Указом Президента України від 15.07.2004р. № 8000/2004.

Інформаційні ресурси:

- www.kmu.gov.ua (сайт Кабінету Міністрів України)
- www.portal.rada.gov.ua сайт Верховної Ради України)
- www.ukrstat.gov.ua (сайт Державного комітету з статистики України)
- www.un.kiev.ua (сайт представництва ООН в Україні)
- www.coe.kiev.ua (сайт Бюро інформації Ради Європи в Україні)
- www.cis.minsk.by, www.cis.solo.by (сайти Виконавчого Комітету СНД)
- www.eurocourt.org.ua (український портал практики Європейського суду з прав людини)
- www.echr.coe.int (сайт Європейського Суду з прав людини)
- www.internetrights.org.ua (портал правозахисних організацій, які діють в Інтернет)
- www.upp.org.ua (український правозахисний портал)
- www.gurt.org.ua (сайт Ресурсного центру розвитку громадських організацій "Гурт")
- www.ngo.org.ua (віртуальний ресурсний центр організацій громадського сектора)
- www.khpg.org (сайт Харківської правозахисної групи)
- www.interpol.int (сайт Міжнародної організації кримінальної поліції)
- icpo.centrmia.gov.ua (сайт Національного центрального бюро Інтерполу в Україні)
- www.meta.ua
- www.google.com.ua

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання : залік у 2 та 3 семестрах

5. Засоби діагностики успішності навчання

1. Рейтинг успішності слухачів з навчальної дисципліни

Рейтинг успішності слухача із дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» включає рейтинг успішності з навчальної роботи (аудиторна робота та самостійна робота) та рейтинг успішності з підсумкового контролю (контрольні заходи - залік), що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою: максимальний рейтинг з навчальної роботи – 60 балів (мінімальний - 24 бала), максимальний рейтинг з підсумкового контролю – 40 балів (мінімальний - 10 балів). **Якщо слухач не зміг отримати мінімальної кількості балів з навчальної роботи (24 бали) та з підсумкового контролю (10 бали) або його загальний рейтинг успішності складає менше 60 балів, він вважається таким, що має академічну заборгованість.**

Якщо слухач виявляє бажання займатися спортивно-масовою та науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу успішності з дисципліни можуть бути зараховані від **5 до 20 балів**. У разі зарахування додаткових балів загальний рейтинг успішності слухача з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів.

1.1 Рейтинг з навчальної роботи слухача

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з аудиторної роботи (лекційні, практичні, семінарські заняття) та самостійної роботи.

Оцінювання успішності з навчальної роботи слухача здійснюється шляхом відповідей на семінарському занятті, виконання завдань на практичному занятті, поточного письмового опитування (тестування, експрес-контроль), виконання домашнього завдання (індивідуальна чи самостійна робота), написання і захист реферату (есе) за заданою темою та виставлення балів від 0 до 5. 0 балів – «незадовільна» оцінка, є заборгованістю та вимагає перескладання.

Рейтинг успішності з навчальної роботи слухача визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу слухача, отриманого на практичних, семінарських та лекційних заняттях протягом опанування навчальної дисципліни (семестру) помноженого на коефіцієнт К -12 ($K=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал слухача визначається шляхом додавання усіх балів, отриманих на семінарських та практичних заняттях з

урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни, поділених на кількість відповідей слухача з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5). При визначенні середньоарифметичного балу слухача необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отримані слухачем не менше як на 60% занять з навчальної роботи. У разі невиконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал слухача менший 2,6 слухач вважається таким, що має академічну заборгованість і не допускається до підсумкового контролю.

1.2. Рейтинг з підсумкового контролю слухачів

Відповідно до навчального плану підсумковий контроль передбачений у формі заліку.

Залік із перевірки успішності складається з теоретичної та практичної частин. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю слухачів становить 40 балів.

Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість слухачів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць.

1.3 Рейтинг зі спортивно-масової та наукової роботи слухача

За результатами участі у спортивно-масових заходах та науковій роботі слухач має право отримати додатково від 5-20 балів в загальній сумі.

Шкала відповідності між рейтингом слухача та ECTS оцінками:

100-бальна шкала	Оцінка ECTS	За національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Залік
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
85 – 89	B	добре	
75 – 84	C		
65 – 74	D	задовільно	
60 – 64	E		
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання	
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

Додаток Ф
Структура безпеки та охоронної діяльності

Мета професійної діяльності співробітників служби особистої охорони (охоронців) – забезпечення особи, яку охороняють, від замаху (злочинного впливу) на життя, здоров'я, особисту гідність, свободу в політичному, економічному та особистому житті.

Безпека – це такий рівень захищеності особи, яку охороняють, що забезпечує реалізацію її основної мети та завдань у політичній, економічній і професійній діяльності, захист життя і здоров'я від реальних і потенційних загроз.

Загроза – ступінь реальної і потенційної небезпеки (ризик), що існує тут і зараз для особи, яку охороняють.

Види загроз

А. Потенційні:

- політичного
- економічного
- ідеологічного
- терористичного

- кримінального
- побутові (пожежі, аварії, ДТП);
- стихійні лиха.

Б. Реальні загрози:

- прямі погрози життю і здоров'ю (дзвінки, листи);
- шантажування особи, яку охороняють, членів сім'ї та помічників;
- напади на офіси, домівку;
- демонстративні дії (пікети, демонстрації).

Чинники, що впливають на рівень загрози:

- політична активність;
- професійна активність;
- соціальна активність;
- особисті звички;
- надійність охорони.

Комплексна система заходів убезпечення осіб, яких охороняють

Охорона – система загальнодержавних, правових, оперативних і спеціальних заходів, що застосовуються для захисту життя і здоров'я VIP.

Принципи охорони

- законність;
- скритність;
- надійність;
- безперервність;
- активність;
- наступальність;
- гнучкість;
- взаємодія всіх сил і засобів;
- планування;
- професійність.

Додаток Х

Приклади інструкцій для виконання професійних функцій фахівця з охоронної діяльності та безпеки

Х.1 Перелік питань для перевірки маршруту

А. Основні вимоги

1. Точка виїзду.
2. Точка прибуття.
3. Відстань, яку необхідно проїхати.
4. Час у дорозі.
5. Детальний опис маршруту, запасний маршрут та шляхи відступу між точками виїзду та прибуття (карта або схема).
6. Складіть маршрут таким чином, аби уникнути небезпечних місць - будівельних майданчиків, об'їзних доріг залізничних колій тощо. Якщо їх неможливо об'їхати, позначте їх на карті або схемі.
7. Найближчі лікарні уздовж маршруту.
8. Безпечні сховища уздовж маршруту
9. Місця та об'єкти, що загрожують безпеці, наприклад припарковані автомобілі, вуличні продавці, сміттєвози, маршрутні автобуси, дорослі та діти, які граються на вулиці або на подвір'ях тощо. Подумайте, де та яким чином можна влаштувати засідку на вас? Якою буде ваша реакція?
10. Подробиці на випадок надзвичайних ситуацій

Б. Вимоги за значного рівня загрози.

Рівень загрози підвищується, коли про переїзд з однієї точки до іншої оголошено заздалегідь або коли він є передбачуваним. У такому разі потрібно врахувати:

- Приблизну кількість будівель, що є урядовими об'єктами.
- Кількість перехресть та яким чином вони контролюються.
- Кількість небезпечних точок уздовж маршруту (естакади та тунелі, високі будівлі, ділянки лісу, люки, поштові скриньки, сміттєві баки тощо)
- Чи дозволять паркувати автомобілі на вулицях уздовж маршруту? Чи відбуксують припарковані автомобілі?

Попередня перевірка об'єкта. Приїзд та від'їзд

Загальна інформація

1. Назва та розташування точки приїзду та від'їзду.
2. Дата та час приїзду та від'їзду.
3. Вид транспорту.
4. Список співробітників апарату, які супроводжують **VIP**.

Контакти

Запишіть повністю прізвища, імена, робочі та домашні телефони:

1. Адміністрації об'єкта, де відбуватиметься захід.

2. Іншого керівництва за потреби. *Огляд на місці*

Отримайте креслення або замалуйте:

1. Місця, де перебуватиме VIP, делегація та група охорони:

- а) точка приїзду та від'їзду на об'єкті;
- б) зал очікування для VIP;
- в) чоловічій та жіночій туалети;
- г) зала для прес-конференцій;
- г) центр управління/кімната охорони;
- д) найближчі телефони (обов'язково запишіть їхні номери).

2. Місця від'їзду/приїзду автомобілів, до яких сідає/виходить VIP.

3. Розташування паркувальних місць автомобілів кортежу.

4. Шляхи виходу та входу VIP (основний та запасний):

а) від точки приїзду на об'єкт до зали очікування, приміщення для прийомів, конференц-зали тощо;

б) від зали очікування тощо до точки від'їзду кортежу;

в) від точки приїзду кортежу до зали очікування тощо;

г) від зали очікування тощо до точки від'їзду з об'єкта.

5. Перевірте магазини, ресторани на об'єкті

6. Відшукайте туалети уздовж маршруту.

7. Знайдіть безпечні приміщення уздовж маршруту.

8. Знайдіть електроустановку та блоки запобіжників. Зафіксуйте, чи є аварійне освітлення та ліхтарі.

9. Огляньте всі входи та виходи об'єкта, аби визначити шляхи евакуації в надзвичайних ситуаціях:

а) від точки приїзду/від'їзду, зали очікування, приміщення для прес-конференції, приміщення для прийомів;

б) уздовж маршрутів;

в) з магазинів, ресторанів на об'єкті;

г) шляхи та плани евакуації на випадок пожежі;

г) шляхи до найближчої лікарні;

д) шляхи до безпечного місця поза об'єктом.

Пости охорони

Використовуючи наявні креслення, замальовки та фотографії, розмістіть пости охорони на випадок:

(Наведіть прізвища та імена співробітників, їхні обов'язки та час, коли вони мають бути на посту)

1. Точки приїзду VIP на об'єкт та від'їзду з нього.

2. Пересування VIP усередині об'єкта.

3. Періоди перебування VIP в залі очікувань, приміщенні для прес-конференцій тощо.

4. Інший периметр.

5. Посты для евакуації у разі надзвичайної ситуації (на-приклад, пожежі), враховуючи кортеж.

6. Розташування та тип усіх загорож.

7. Деякі двері та вікна мають бути зачиненими.
8. Пости охорони, укомплектовані військовими та поліцейськими. Запишіть прізвища та імена, назви підрозділів, номери посвідчень тощо.

9. Пости спецзавдань – багаж, центр управління тощо.

Перевірка

1. Вирішіть, які місця варто перевірити. Запишіть:

а) дату;

б) відповідального співробітника та особовий склад групи інспектування.

2. Забезпечте цілодобову охорону місць після того, як перемрите їх.

Контакти з VIP:

1. Складіть список тих, кому дозволено зустрічати та проводити VIP (див. перелік розвідувальних даних).
2. Порядок дій на випадок, якщо хто-небудь із гостей захоче привітатися.
3. Хто подаватиме закуски, яким чином та коли.
4. Що робити на випадок загрози вибуху.

Оплата послуг

Яким чином VIP оплачуватиме послуги, якими скористається на об'єкті?

Хто оплачуватиме послуги?

Розвідувальна інформація (див. матеріал щодо розвідувальних даних)

Х.2 Перелік питань для планування пересування пішки

1. У якій обстановці відбуватиметься пересування?
2. Чи можливо передбачити маршрут або час руху?
3. Чи є маршрут найкоротшим з усіх можливих?
4. Чи забезпечує маршрут максимальну видимість?
5. Чи є запасний маршрут?
6. Де розташовані небезпечні точки?
7. Який шлях найліпший для евакуації VIP у разі нападу?
8. Чи є безпечне місце на маршруті?
9. Чи можливо забезпечити автомобіль супроводжувати вас як пересувне безпечне місце?
10. Де знаходиться найближчий медичний заклад? Який найкоротший шлях до нього?
11. Чи є на місцевості небезпечні місця? Наприклад, будівельні майданчики, балкони, що виступають над маршрутом, тощо.
12. Який тип групи охорони варто обрати для переходу?
13. Чи потрібні загородження для стримування натовпу?
14. Яка підтримка потрібна та надана іншими службами безпеки?
15. Кількість, види та розташування постів охорони.
16. Чи є прямий зв'язок із правоохоронними органами чи/та керівництвом служби безпеки об'єкта?
17. Чи потрібно спеціальне спорядження? Наприклад, дробовик, пістолет-кулемет, бронезилет, ліхтарики тощо.
18. Чи проінструктували підрозділ охорони щодо схем руху, зв'язку, шляхів

евакуації та безпечних місць?

19. Прізвища, контакти співробітників охорони на місці.

20. Скільки людей супроводжуватимуть VIP у складі делегації?

Х.3 Планування заходів з охорони значної кількості осіб

I. Попередні підготовчі заходи

А. Створення окремого тимчасового підрозділу для координування дій підрозділів охорони.

Б. Підрозділи охорони виконують свої завдання за вказівками тимчасового штабу, що координує дії всіх підрозділів та забезпечує гнучке реагування на їхні специфічні запити.

В. Для чітких, злагоджених дій групи охорони потрібно:

1. Здійснювати планування завчасно.
2. Розповсюджувати інформацію.
3. Узгоджувати дії членів груп.
4. Здійснювати безпосереднє керівництво.
5. Забезпечувати надійний зв'язок:

а) усі види інформації з різних джерел потрібно передавати до центру;

б) діяти негайно у разі зміни обстановки.

II. Група управління

А. Члени групи мають бути високого, але не найвищого рангу.

1. Керівник групи – особа, яка ухвалює рішення.
2. Співробітники, відповідальні за планування, мають бути представниками всіх підрозділів, які забезпечують операцію. Вони:
 - а) надають інформацію про наявні сили та засоби;
 - б) узгоджують запити зі своїми підрозділами;
 - в) узгоджують матеріально-технічне забезпечення з іншими членами групи та приводять його у відповідність до наявних сил та засобів.

3. Аби працювати з найбільшою віддачею, відповідальні за планування мають бути настільки незалежними від своїх підрозділів, наскільки це можливо.

Б. Група управління має мати окреме службове приміщення.

1. Група потребує власних адміністративних працівників та матеріально-технічних засобів – канцелярського приладдя, шафу для документів та інших офісних меблів, конференц-зали та кабінети для кожного члена групи.
2. Приміщення потрібно убезпечити від збирання розвідувальних даних сторонніми особами; усі мають носити картки, що посвідчують особу.

III. Рішення, які ухвалює група управління

А. Кому саме забезпечують охорону:

1. Критерії добору осіб, які хочуть отримати охоронні послуги.

2. Загальна кількість осіб, яких охоронятимуть.

Б. Кількісний склад усіх підрозділів охорони.

В. Спорядження кожного підрозділу охорони:

1. Особисте спорядження (вогнепальна зброя, рації, додаткові боєприпаси, наручники тощо);

2. Спорядження підрозділу (зброя, сльозогінний газ, протигаз, спорядження для медичної допомоги у разі надзвичайних ситуацій, вода тощо);

3. Автотранспорт (лімузини для VIP, автомобілі супроводу тощо).

Г. Попередні перевірки (вирішіть, у яких місцях їх проводите, та закріпіть відповідальних співробітників):

1. Аеропорт.

2. Лікарні.

3. Місце проведення заходу.

4. Готель.

5. Інші місця, де можуть збиратися учасники заходу.

6. Основні та додаткові маршрути для кожного з учасників.

Г. Автомобілі для VIP (хто їх надасть, хто ними керуватиме), кораблі та літаки (паркування та обслуговування).

Д. Житло для членів підрозділів забезпечення та співробітників охорони.

Е. Транспортні засоби для підрозділів забезпечення та охорони.

Є. Підпорядкування під час виконання операції у разі надзвичайних ситуацій (спроба замаху, викрадення, захоплення заручників тощо).

Ж. Визначення завдань особового складу групи охорони, організація підрозділів забезпечення, розподіл обов'язків.

IV. Елементи забезпечення

А. Розвідувальні дані для реалізації завдань охорони:

1. Збирання інформації про всі групи, ворожі до уряду держави, що приймає гостя, та учасників заходу.

2. Осіб, які мають допуск, виявляють під час попередніх перевірок з метою гарантування безпеки (обслуга та медичний персонал, працівники аеропорту та готелю, водії, персонал місця, де відбуватиметься захід, тощо).

3. Збирання інформації, аналіз та передання розвідувальних даних, надання оцінки ступеня небезпеки підрозділам охорони.

Б. Потрібно підтримувати контакти:

1. Із відповідальним представником організаторів заходу – у разі змін у розкладі.

2.3 Посольствами інших держав стосовно змін у розкладі візиту VIP, потреб делегації; узгодження дій, розкладу з підрозділом охорони VIP та надання медичної інформації про VIP для подальшого її використання у разі надзвичайної ситуації.

3. Потрібні для отримання через посольство кімнати для підрозділу охорони поряд із VIP та стоянки для автомобілів охорони.

В. Матеріально-технічне забезпечення:

1. Домовтеся про транспортні засоби і для підрозділів забезпечення.

2. Отримайте та обладнайте автомобілі охорони.

3. Отримайте та видайте спорядження особовому складу охорони.

4. Придбайте та візьміть під контроль спеціальне обладнання, його зберігання та ремонт.

Г. Зв'язок: заплануйте, облаштуйте та обладнайте засоби зв'язку для всіх підрозділів охорони; забезпечте засобами зв'язку кімнати охорони для кожного підрозділу; перевірте якість сигналу в усіх місцях.

V. Оперативна частина

1. Прикріплення особового складу до підрозділів охорони та контроль за прикріпленням підрозділів до осіб, яких охороняють.

2. Координування завдань щодо стосовно попередньої перевірки, перевірки наявності вибухових пристроїв, руху тих чи тих автомобільних кортежів до місця, де відбудуватиметься захід і від нього, передавання розвідувальних даних усім підрозділам.

3. Технічне обслуговування центру управління, що підпорядковується безпосередньо загальному керівництву.

4. Забезпечення та координація операцій в надзвичайних ситуаціях:

а) пожежа;

б) раптове захворювання;

в) вибух;

г) громадські заворушення.

VI. Основний підрозділ охорони

А. Дві зміни по п'ять осіб з керівником підрозділу та його помічником (прикриття 24/12-годинні зміни);

Б. Підрозділ попередньої перевірки з чотирьох осіб (з автомобілем) для незапланованих зупинок: узгодження із співробітниками попередньої перевірки на зупинках, пов'язаних із заходом;

В. Контроль за лімузином VIP та мінімум одним автомобілем супроводу;

Г. Кімната охорони (із рацією та телефоном) особи, яку охороняють;

Г. Копії звітів стосовно попередніх перевірок, списки обслуги VIP, перелік транспортних засобів.

Д. Список телефонних номерів; імена та прізвища, місце перебування співробітників підрозділу.

Е. Детальний інструктаж стосовно попередньо запланованого допуску до місця проведення заходу та його залишення; маршрутів на випадок надзвичайних ситуацій.

Є. Детальний інструктаж стосовно особи, яку охоронятимуть: як звертатися, вік, фотографія, стан здоров'я, спосіб життя, симпатії та антипатії, знання мов та будь-яка інша інформація, що сприяє взаємодії підрозділів.

Ж. Відвідування усіх місць проведення конференції для вступу на посаду в супроводі особи, відповідальної за безпеку об'єкта, ознайомлення з операціями та діями у разі надзвичайних ситуацій.

VII. Звичайні ускладнення

А. Преса.

1. Пресу слід контролювати:

- а) видайте журналістам легко розпізнавані посвідчення;
- б) персоналу служби охорони допомагати журналістам владнати труднощі, пов'язані з вимогами охорони;
- в) надайте журналістам приміщення, де вони зможуть працювати.

2. Оглядайте всі предмети, які журналісти проносять у зону безпеки.

Б. Співробітники протокольної служби (зазвичай вони хочуть керувати процесом і вважають, що охорона – джерело проблем та ускладнень, але вимушені працювати з охороною, оскільки вона контактує з VIP):

1. Детальний план безпеки та надання необхідної інформації може поліпшити репутацію протокольної служби.

2. Протокольна служба ніколи не складає детальних планів пересування; проте служба охорони завжди це робить.

В. Пересування групами

1. Учасники заходу зазвичай прибувають до місця зустрічі окремо одне від одного, тож не складно провести їх всередину приміщення. Утім, після закінчення заходу учасники виходять одночасно.

2. Виникає штовханина, поки всі VIP очікують на свої автомобілі, спілкуються з колегами, намагаються знайти друзів тощо.

3. Водночас на стоянці водії намагаються вишикувати кортежі автомобілів, що призводить до безладу, а іноді й паніки.

4. Потрібно визначити кілька виходів, аби підрозділ охорони заздалегідь знав, яким із них скористається VIP, котрого охороняє підрозділ.

5. Виділити приміщення для відпочинку, де учасники заходу можуть зачекати на приїзд їхніх автомобілів.

Г. Тероризм

1. Місцеві й міжнародні терористичні групи вважають міжнародні конференції та подібні масові заходи чудовою ареною для того, щоб привернути до себе увагу міжнародної спільноти. Великий вибір об'єктів для нападу та плутанина дають змогу терористам діяти непомітно та успішно втекти.

2. Співробітникам, які складають план, потрібно передбачити, що розвідувальні операції терористів будуть спрямовані проти служби охорони:

- а) необхідно укріпити місце проведення заходу, посиливши зовнішнє спостереження на контрольно-пропускних пунктах;

- б) підрозділи охорони мають бути пильними стосовно можливого зовнішнього спостереження терористами;

- в) наштовхнувшись на пильну службу охорони та чіткі заходи боротьби з тероризмом, терористичні групи можуть не тестувати систему на міцність.

Додаток Ц

Правила особистої безпеки під час користування зброєю

Загальні правила

1. Користуйтеся будь-якою вогнепальною зброєю, виходячи з того, що вона може бути зарядженою.
2. Перш ніж користуватися зброєю, зокрема направляти її на що-небудь або прицілюватися, перевірте чи заряджена вона. Якщо ви робите це у присутності людей, покажіть їм, що зброя не заряджена.
3. Не направляйте вогнепальну зброю на людину, яку ви не готові вбити.

Правила безпеки на стрільбищі

1. Не носіть заряджену зброю на стрільбищі, окрім місць, відведених для стрільби.
2. Упевніться, що зброя не заряджена під час переміщення між місцями, відведеними для стрільби.
3. Спрямовуйте зброю в напрямку лінії вогню.
4. Не піднімайте (у приміщенні) і не опускайте зброю більше ніж на 45° (під час відпочинку між пострілами стрілець може перекласти зброю в неробочу руку ствол у напрямку лінії вогню зі спущеним гачком).
5. Не заряджайте зброю без команди.
6. Перш ніж зарядити зброю, впевніться в тому, що до неї не потрапили сторонні предмети.
7. Розмовляти в місці, відведеному для стрільби, дозволено лише інструкторам і/або тренерам.
8. Не оглядайтеся, поки не покладете незаряджену із незведеним гачком зброю до кобури або на будь-яку поверхню зі стволом, спрямованим у напрямку лінії вогню.
9. Розряджайте зброю лише у спеціально відведених для цього місцях.
10. Не кладіть палець на спусковий гачок поки зброя не буде спрямована на ціль.
11. Не переступайте лінію вогню без дозволу.
12. Не натискайте на спусковий гачок за наявності бойового патрона у стволі, не поклавши спершу великий палець неробочої руки перед спусковим гачком.
13. Не виймайте зброю з кобури без дозволу керівника стрільби.
14. Не спрямовуйте зброю (незалежно від того, заряджена вона чи ні) у бік людей та місця, де вони можуть перебувати.
15. Не залишайте зброю (боєприпаси) на рубежі відкриття вогню та не передавайте іншим особам без дозволу керівника стрільби.
16. В разі «петардного вогню» (спрацювання капсулю) зачекайте 10 с перш ніж відкрити зброю, не продовжуйте стріляти, доки не перевірите, чи не потрапила куля до каналу ствола.
17. Не залишайте місця, відведеного для стрільби, доки не впевнитесь, що патрони, які залишилися, ви вийняли, курок не зведений, а затвор відкритий (або зброя знаходиться в кобурі).
18. Не проводьте тренувань зі стрільби без захисних пристроїв для очей та вух.

Додаток Ш

Довідки про впровадження результатів дисертації

**EURÓPSKY INŠTITÚT
ĎALŠIEHO VZDELÁVANIA**

Telefón: +421 905 450 765, E-mail: eidv@eidv.eu, Za Humnami č. 508/28, 941 48 Podhájska, Slovensko

04 09 2018 № 037

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дослідження, виконаного
Кисленком Дмитром Петровичем на тему:
«Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з
охоронної діяльності та безпеки» на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія та методика професійної освіти**

Матеріали дисертаційного дослідження Кисленка Дмитра Петровича упродовж 2017-2018 років апробовані та впровадженні в освітній процес Європейського інституту післядипломної освіти.

Сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців з охоронної діяльності вимагає високого рівня професійної, фізичної, психологічної підготовки та вміння застосовувати інформаційні технології в охоронній діяльності. Для ефективних і надійних дій в особливих і екстремальних ситуаціях майбутні фахівці з охоронної діяльності повинні володіти функціональними (професійними, інтелектуальними) можливостями, які являють собою додаткові знання, уміння і навички та включаються для компенсації екстремальних факторів.

Кисленком Д.П. впроваджено модель та критерії ефективності професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, що характеризують: 1) рівень їх мотивації до неперервного навчання (критерій мотивації); 2) рівень одержаних професійно спрямованих знань, умінь та навичок з охоронної діяльності засобами інформаційних технологій (когнітивний критерій); 3) рівень сформованих комунікативних, творчих і аналітичних умінь щодо виконання професійних завдань з охоронної діяльності та безпеки (професійно-діяльнісний критерій).

На підставі отриманих результатів впровадження дисертаційного дослідження Кисленка Д. П. можна стверджувати про позитивний результат та доцільність використання запропонованих автором розробок в освітньому процесі Європейського інституту післядипломної освіти та інших закладів вищої освіти під час підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

**Віце-президент Європейського інституту
післядипломної освіти,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

І.М. Копотун

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Харківського національного університету
внутрішніх справ
кандидат педагогічних наук, доцент,
підполковник поліції

Д.В. Швець

2018 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертації

Кисленка Дмитра Петровича

на тему: «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців
з охоронної діяльності та безпеки»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
в освітній процес

Харківського національного університету внутрішніх справ

Комісія у складі:

- **Федоренко О.І.**, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки та психології факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;
- **Тюріної В.О.**, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;
- **Прокопенка О.Ю.**, доктора юридичних наук, ст. наукового співробітника, завідувача кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ

склала цей акт про те, що матеріали і результати дисертації Кисленка Д.П. на тему: «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» проаналізовані, позитивно оцінені та впроваджені в освітній процес університету при підготовці майбутніх фахівців за спеціальностями 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність».

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що впровадження результатів наукового дослідження Кисленка Д.П. в освітній процес позитивно впливає на розвиток професійних умінь та навичок у майбутніх фахівців правоохоронної галузі.

Теоретичні положення та результати досліджень також враховані та використовуються під час викладання професійно орієнтованих навчальних

дисциплін: «Професійно-психологічна підготовка працівників поліції», «Юридична психологія», «Психологія правоохоронної діяльності», «Тактико-спеціальна підготовка», «Безпека життєдіяльності». Автором визначено та обгрунтоване наступне:

1) проблемні та експериментальні ситуації, що виникають у професійній діяльності вимагають якісної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності. Вони зобов'язані засвоїти основи нормативно правових, мати високу загальну культуру, володіти іноземною мовою, виявляти ініціативу, бути відповідальним, прагнути до самовдосконалення і самоосвіти, впроваджувати інновації, набути навичок використання сучасних інформаційних технологій, які будуть покращувати охоронну діяльність;

2) запропонована автором модель професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності з використанням інформаційних технологій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін, дозволяє досягти мету підготовки і включає мотиваційний, організаційно-методичний, когнітивний та професійно-діяльнісний компоненти;

3) результати педагогічного експерименту виявили недостатній рівень сформованості у майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки готовності до забезпечення охоронної діяльності і громадського порядку, що свідчить про необхідність вдосконалення їхньої фахової підготовки та здійснення цілеспрямованої роботи з пошуку та створення необхідних педагогічних умов;

4) розроблені Кисленком Д.П. педагогічні умови та їх запровадження в освітній процес ХНУВС дозволяють відпрацювати у курсантів ефективні дії в особливих і екстремальних ситуаціях з охоронної діяльності, розвинути функціональні (професійні, інтелектуальні та ін.) можливості, підвищити рівень знань, умінь і навичок, що забезпечують компенсацію впливу на особистість екстремальних факторів у професійній діяльності.

Зазначені положення використовувалися у процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін, становлять теоретичну і практичну цінність і сприяють підвищенню якості підготовки фахівців з охоронної галузі до професійної діяльності.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
факультету № 3 ХНУВС

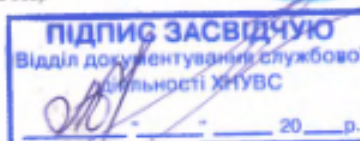
О.І. Федоренко

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології
факультету № 6 ХНУВС

В.О. Тюріна

доктор юридичних наук, ст. науковий співробітник,
завідувач кафедри тактичної
та тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 ХНУВС

О.Ю. Прокопенко

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

вл. Солом'янська, 1, м. Київ, 03035
тел. (044)248-8952, факс (044) 246-9491 post@naiau.kiev.ua

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Кисленка Дмитра Петровича на тему
«Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» для здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Кисленка Д.П. на тему «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» впроваджені у освітній процес Національної академії внутрішніх справ упродовж 2017-2018 навчального року.

Результати дисертаційного дослідження Кисленка Д.П. полягають у тому, що автором визначено основні професійні вимоги до майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки; модернізовано цілі та завдання професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки; обґрунтовано та впроваджено педагогічні умови, спрямовані на підвищення якості освітнього процесу для формування професійних умінь фахівців з охоронної діяльності та безпеки; удосконалено зміст практичного навчання; розроблено та впроваджено навчально-методичне забезпечення із застосуванням інформаційних технологій.

Запропоновані методичні рекомендації отримали позитивну оцінку науково-педагогічних працівників академії, які використовували матеріали у теоретичній та практичній підготовці майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки за спеціальностями 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність».

**Перший проректор
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
полковник поліції**

19. 02. 2018р.

С.Д. Гусарєв

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА
СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ
ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

вул. Університетська, 31
м. Ірпінь, Київська область, 08201
тел./факс +38 (04597) 60-294
11.02@nusta.edu.ua

THE STATE FISCAL
SERVICE OF UKRAINE
UNIVERSITY OF THE STATE
FISCAL SERVICE OF UKRAINE

31, Universytetska Str.
Irpin, Kyiv region, 08201
tel./fax +38 (04597) 60-294
11.02@nusta.edu.ua

21.10.2018 № 3368/01.910.01.18

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор з навчально-методичної та
виховної роботи

Університету державної фіскальної служби України
доктор економічних наук, професор

О.А. Шевчук

2018 рік

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Кисленка Дмитра Петровича

«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності

**13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
в освітній процес**

Університету державної фіскальної служби України

Комісія у складі: заступника начальника факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції з навчально-методичної роботи, кандидата юридичних наук, доцента, підполковника податкової міліції Білої В.Р. (голова комісії); в.о. начальника кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції, кандидата юридичних наук, Майстра спорту України з хортингу, підполковника податкової міліції Грищука В.Л.; професора кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента, Майстра спорту СРСР з фехтування на шаблі Антоненка С.А.; професора кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента, Майстра спорту СРСР з гирьового спорту Лаврентьєва О.М. – склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження **Кисленка Дмитра Петровича** за темою: **«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки»** проаналізовані, позитивно оцінені та використовуються під час викладання навчальної дисципліни:

- «Спеціальна функціональна підготовка».

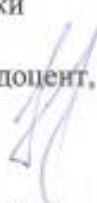
№ н/з	Назва роботи що впроваджується	Форма впровадження	Ефективність від провадження
1.	Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності	Навчальний посібник	<ul style="list-style-type: none"> - розглянуто сучасні поняття та сутність безпеки у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; - проаналізований історичний аспект професійної підготовки фахівців; - наведений світовий досвід використання інформаційних технологій в процесі професійної підготовки майбутнього фахівця.
2.	Методика професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій	Навчальний посібник	<ul style="list-style-type: none"> - проаналізовано та удосконалено нормативно-правове забезпечення професійної підготовки майбутнього фахівця; - розроблена професійно-кваліфікаційна характеристика навчання майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін; - удосконалена організація самостійної роботи в процесі використання інформаційних технологій при професійній підготовці майбутніх фахівців; - запровадженні інноваційні підходи до використання інформаційних технологій при підвищенні кваліфікації фахівця з охоронної діяльності у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.
3.	Специфіка і зміст підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності	Навчальний посібник	<ul style="list-style-type: none"> - наведений приклад організаційно педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності; - створення інформаційного освітнього середовища професійної підготовки майбутніх фахівців; - наведенні приклади сучасного програмно-методичного забезпечення ІОС ВНЗ України - мобільне навчання - організації методичної роботи в умовах застосування ІОС; - використання інформаційних технологій під час професійної підготовки майбутніх фахівців.

4.	Оптимізація процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій	Навчальний посібник	- впроваджена концепція професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності з використанням інформаційних технологій; - Розроблена сучасна модель професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності.
5.	Верифікація ефективності підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій	Навчальний посібник	- впровадженні критерії, показники та рівні підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності до використання інформаційних технологій

На підставі отриманих результатів впровадження дисертаційного дослідження Кисленка Д.П. можна стверджувати про позитивний результат та доцільність використання запропонованих автором розробок в освітньому процесі інших вищих навчальних закладів під час професійної підготовки майбутніх фахівців охоронної діяльності та безпеки.

Голова комісії:

Заступник начальника факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції з навчально-методичної роботи, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник податкової міліції

 В.Р. Біла

Члени комісії:

В.о. начальника кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції, кандидат юридичних наук, підполковник податкової міліції

 В.Л. Гришук

Професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента

 С.А. Антоненко

Професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки факультету підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників податкової міліції, кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента

 О.М. Лаврентьєв

Завідувач навчально-методичного відділу

 І.І. Самойлова

Phone: +420 736477718, E-mail: pavel.polian@huspol.cz
Rybářská 381, 753 61 Hranice 4, Česká republika

№ PotAkHus 001/2018

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження, виконаного

Кисленком Дмитром Петровичем на тему:

«Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Цією довідкою засвідчується впровадження результатів дисертаційного дослідження Кисленка Дмитра Петровича в освітньому процесі Akademie HUSPOL з підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальностями: кризове управління та управління безпекою.

У ході впровадження автором використано навчально-методичне забезпечення (навчально-методичні посібники, методичні матеріали, навчальні програми, наукові статті тощо). Автором обґрунтована та впроваджена модель професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки, яка складається з наступних компонентів (мотиваційний, пізнавально-орієнтаційний, операційно-діючий, емоційно-вольовий, оцінний, вимоги до фахівця, використання інформації мережі Інтернет, особистісні якості фахівців).

Використання в освітньому процесі навчального посібника на тему: **«Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності»**, сприяло оновленню, покращенню змісту навчальних дисциплін (управління безпекою, створення політики безпеки, міжнародні організації безпеки, управління кризовим управлінням, правові аспекти безпеки) та поглибленню й розширенню знань студентів і аспірантів про специфіку професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Професійна підготовка фахівців з охоронної діяльності та безпеки запропонована Кисленком Д.П. дозволяє підвищити якість та рівень конкурентоспроможності випускників, їх мобільності та фаховість.

І.М. Копотун

**Проректор з міжнародних зв'язків
Akademie HUSPOL**

**доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ

Управління поліції охорони в місті Києві

м. Київ, вул. Студентська, 9, 04050
 тел. (044) 481-01-89, факс (044) 272-24-10
 kyiv@guard.np.gov.ua

06 *листопад 2019 р.* № *03/В/1-19* На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Кисленка Дмитра Петровича на тему «Теоретичні та методичні засади
 професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» у
 службу підготовку поліцейських
 Управління поліції охорони в місті Києві**

Цією довідкою підтверджується, що Кисленком Д.П. проводилася робота з апробації результатів дисертаційного дослідження на тему «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» у службу підготовку поліцейських Управління поліції охорони в м. Києві.

Використання результатів наукового дослідження Кисленка Д. П. під час проведення занять у службовій підготовці поліції охорони сприяло підвищенню рівня професійної готовності поліцейських до виконання службових обов'язків. Використання новітніх методів та інформаційних технологій (мультимедіа, сучасне програмне забезпечення) в службовій підготовці поліцейських під час проведення практичних занять з функціональної, загальнопрофільної, тактичної і вогневої підготовки, достовірно покращило рівень сформованості умінь і навичок у застосуванні поліцейських заходів примусу (фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї) в професійній діяльності. Констатовано позитивну динаміку покращення професійних якостей працівників поліції охорони.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій.

Заступник начальника Управління
 поліції охорони в місті Києві
 полковник поліції

[Signature]
 В.П. Таран

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬОТНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

25005 м. Кропивницький, вул. Добровольського 1, тел. факс (0522) 344010, avun@elias.kr.ua

№ 04/2-189 від 20 березня 2019р.

**Довідка
про впровадження результатів дослідження
Кисленка Дмитра Петровича
«Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з
охоронної діяльності та безпеки»**

Результати дисертаційного дослідження Кисленка Дмитра Петровича на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти, на тему «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки» у вигляді пропозицій, наукових статей, тез доповідей на конференціях визначається тим, що поставлені проблеми належним чином не досліджувалися у вітчизняній педагогічній науці.

Методику організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на основі технологій дистанційного навчання, розроблену Д.П. Кисленком, було впроваджено в освітній процес Льотна академія Національного авіаційного університету в 2016-2017 навчальному році

Дослідне навчання із використанням розроблених Д.П. Кисленком методичних рекомендацій з організації самостійної роботи майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки на основі технологій дистанційного навчання поділяються на: 1) Презентаційні технології (книги та друковані матеріали, електронні тексти та публікації, комп'ютерні навчальні програми, мультимедіа, телебачення, радіо, віртуальну реальність та моделювання, електронні підтримуючі системи; 2) Технології доставки (радіотрансляція, аудіокасети, телетрансляція, відеокасети, CD-ROM, DVD, Інтернет; 3) Технології взаємодії (телеконференції, електронну пошту, групову мережу), свідчить про позитивний вплив запропонованої методики навчання. Крім того, у процесі дослідного навчання спостерігався позитивний вплив на розвиток мотивації студентів до самостійного оволодіння навчальних дисциплін, формування рефлексивних умінь та навичок майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки.

Усе вищезазначене дає підстави рекомендувати запропоновану Д.П. Кисленком методику для впровадження в освітній процес із підготовки майбутніх фахівців з охоронної діяльності та безпеки зокрема.

Заступник начальника академії
з ННМ та ВР

А.В. Залевський